2-3-235 I

HISTORIA ECCLESIASTICA
VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA,
UBI PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

Res præcipuæ, non ſolum ad Hiſtoriam, ſed etiam ad Dogmata, Criticam; Chronologiam, & Eccleſiæ Diſciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Reſponſiones perſtringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

OPUS NOVEM TOMIS COMPREHENSUM,

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO AMAT DE GRAVESON

Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, Ord. FF. Prædicatorum.

EDITIO NOVISSIMA

Luculentiſſimis additionibus, perpetuiſque adnotationibus illuſtrata, & continuatione uſque ad annum MDCCLX. locupletata

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis Matris Dei Lucenſi.

TOMUS SEPTIMUS

COMPLECTENS

DECIMUMSEXTUM ECCLESIÆ SÆCULUM.

VENETIIS,
MDCCLXII.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

EPISTOLA AMICI

Clerici Regularis Scholarum Piarum S. Pantaleonis de Urbe

AD AUCTOREM

SACRÆ FACULTATIS PARISIENSIS DOCTOREM,

ET COLLEGII CASANATENSIS THEOLOGUM.

IN variis homines juratos Artibus annos
Abſolvunt: ſunt qui lunares nocte labores
Aſpiciant ſævi metuentes omina Cæli,
Vanarumque Orbem quatiant terrore minarum.
Sunt qui res Scriptis memorent, quas turba Deorum
Geſſerit in Latio; quæ Marti templa decoro,
Quæ Floræ, & Veneri ſurgebant marmore; quanto
Tibridis Urbs ſtrepitu reſonabat, cum Saliorum
Stulta cohors terram pede percutiebat inani.
At nil ſuavius eſt, quam docta volumina Sacris
Implere Hiſtoriis; quid enim ſermone prophano
Indiget hæc ætas in terram curva, nimiſque
Vergente in Vitium Natura cerea flecti.
Propterea tua Scripta tubis, Vir maxime, fama
Ultima Tyrreni feret ultra littora ponti,
Cum res Divinas, & Sancta negotia Sedis
Romanæ Populis memorant celebranda futuris.
Poſteritas etenim in ſtudium propenſa videbit,
Vecta triumphali quoties Capitolia curru
Relligio aſcendit victrix ſpolia inter & arma;
Res tot Sæclorum mirabitur ordine recto
Deſcriptas: quis enim tot poſſet tempora ſolus
Amplecti, & Veteris Latii Sermonibus uti,
Hic, ubi barbara lingua ſagaces verberat aures?
Ergo tibi meritos porrexit Gallia honores,
In prima cum te ſapientum Sede locavit,
Et Sacram capiti dedit aptavitque coronam.
Præterea egregio ſit major, dum ſtudiorum
Heroi egregio rationem providus offers,
Palladis Auſoniæ qui Sacras protegit Ædes;

Digitized by Google

Ille etenim centum effigies diſponit avorum
Porticibus, qui purpureo velamine fulgent,
Aut Romam, & terras divina lege coercent;
Nam quæ progenies tot jactat ſigna, viroſque
Præclaros, quot Gens Burgheſia? majus in Orbe
Nil hac gente vident Populi, Martiſque Nepotes;
Ergo animum ſtudiis agita, mentemque labore,
Gallorum decus eximium, tibi Pallas amica,
Mæcenaſque favet longinquis notus ab Indis.

Digitized by Google

HISTORIA ECCLESIASTICA

DECIMI SEXTI SÆCULI

Variis Colloquiis Digeſta.

LACTANTIUS FIRMIANUS, cujus linguam unice miratur S. *Hieronymus*, Chriſtianæ Religioni adverſus Ethnicos patrocinaturus, cum primis optabat ſibi dari eloquentiam Tullianæ proximam, quo mortales omnes ad ſanctiſſimum & ſaluberrimum Chriſtianæ Philoſophiæ ſtudium vehementius adhortari poſſet. At ego ſane, ſi quid hujuſmodi votis proficitur, Sæculi Eccleſiæ decimi ſexti ſcripturus Hiſtoriam, optarim eam mihi dari eloquentiam, quæ non aures tuas, dilectiſſime Diſcipule, mox peritura voluptate deliniat, ſed quæ tenaces aculeos in animo tuo relinquat, efficiatque ut tibi placeat Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veritas, claritate, ac nitore ſermonis illuſtrata. Hæc quippe, ſi quantum in ſe ſplendoris ac dignitatis habet, tantum ipſe efficiam dicendo, ut in animo tuo obtineat, ſi nihil ei de ſuo pondere momentoque tractantis vitio decerpatur, nullus dubito, quin tu perdiſcendæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ decimi ſexti Sæculi ſedulo, uti par eſt, incumbas, & in ejus cognitionem atque amorem omni cura ſtudioque rapiaris. At enim, quæ tria nobis ad capeſſendas artes incitamento eſſe ſolent, honeſtatem dico, quam optimus quiſque ſequitur; utilitatem, cui ſervitur ferme; fructum animi jucunditatemque, cui vel in primis indulgere ſolemus; ea univerſa huic, quam nunc deſcri-

bendam agrredior, Hiſtoriæ decimi ſexti Eccleſiæ Sæculi ita penitus conjuncta reperio, ut tribus hiſce quaſi admotis facibus facile ſit tua ad illius comparandam notitiam inflammare ſtudia. Ac primum omnium, ſi te magnorum eventuum vel delectat copia, vel juvat admirabilitas; florentiſſima Regna victricibus infidelium Turcarum armis divexata; inducti Anglicani Schiſmatis ſub *Henrico* VIII. initium ac progreſſum: peſtiferas Lutheranorum, Calviniſtarum, Zuinglianorum, Socinianorum, aliorumque Acatholicorum Hæreſes late diſſeminatas; importata ab illis infortunia; ſexcentaque id genus obſtupeſces. Si Catholicæ Religionis propagationem ſcire geſtias, perſpicies Orthodoxam Fidem a Turcis, & Hæreticis Sæculi XVI. oppugnatam, & ex nonnullis Europæ partibus, proh dolor! expulſam, ad fidelium ſolamen & ſui tutelam in Americam extendiſſe propagines, Indias irradiaſſe, ac ſua ubique facientem lucra, doctrinæ lumen, pietatiſque calorem in Religioſis Ordinibus eo Sæculo inſtitutis, vel in antiquiorum Reformationibus magno cum fœnore reſtauraſſe. Virorum illuſtrium immortalia facta ſi tibi cordi ſunt, ultro fateberis, Sæculum Eccleſiæ decimum ſextum quamplurimis Scriptoribus, doctrina & pietate celeberrimis, abundaſſe, qui in profligandis Hæreticis, & extirpandis vitiis egregiam periclitanti Eccleſiæ operam navarunt. Denique, ſi Leges & Inſtituta quæris, ſi ritus, ceremonias, ſacrorumque Religiones inveſtigare cupis, agnoſces ſummam Romanorum Pontificum, & Epiſcoporum Sæculi XVI. vigilantiam, tum in cuſtodiendo ſibi credito avitæ Fidei Depoſito, tum etiam in præſcribendis ſaluberrimis Statutis ad emendandos Clericorum mores, ad fovendam fidelium pietatem, ad conciliandam cultui divino debitam majeſtatem, ad eliminandas invectas ſuperſtitiones, ad dignam Sacramentorum adminiſtrationem omnino neceſſariis, quæ in Conciliis ea ætate celebratis fuerunt promulgata, ſed præſertim in Concilio Generali Tridentino, cujus tu quoque miraberis omni procul dubio divinam quamdam ſapientiæ vim, ſanctiſſimis Legibus temperantem omnia, habenas, pro ut res poſtulabat, vel adducentem vel remittentem, & mirum in modum collapſæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ priſtinum ſplendorem reſtituere ſatagentem. Hæc & alia bene multa, quorum accurata notitia animum tuum maxima voluptate perfundet, referemus in Hiſtoria Sæculi XVI. quam, juxta nobis præſcriptam methodum, ſex Colloquiis integram abſolvemus. Primum exhibebit Statum Eccleſiæ ſub Imperatoribus & Principibus, qui tam in Oriente, quam in Occidente ſupremo dominio potiti ſunt. In altero Colloquio dabimus ſeriem Summorum Pontificum, qui Sæculo XVI. Sedem Romanam tenue-

runt, ·

Digitized by Google

runt, prætermiſſis Patriarchis Eccleſiarum Conſtantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, & Hieroſolymitanæ, quæ ſub Turcarum jugo oppreſſæ ingemiſcunt, ac diro Schiſmate ab Eccleſia Romana ſunt ſeparatæ. In tertio Colloquio proferemus in medium Hæreſes, quæ eodem Sæculo variis in locis pullulantes graviſſima damna Eccleſiæ Catholicæ intulerunt. In quarto Colloquio diſſeremus de Conciliis tam Oecumenicis, quam Nationalibus, in quibus vel protritæ fuerunt Hæreſes, vel reſtaurata eſt Eccleſiæ Diſciplina. In quinto Colloquio, Virorum Illuſtrium, qui Sæculo XVI. doctrina & pietate inſignes floruerunt; præclara merita & Opera compendioſa narratione perſtringemus. In poſtremo Synopſim Doctrinæ Fidei, Diſciplinæ tam Eccleſiaſticæ, quam Monaſticæ, & Moralis Chriſtianæ Sæculi XVI. inſtruemus. Non ſum tamen adeo imprudens, & mearum tam parum conſcius virium, ut affirmare velim, me omnia, quæ Sæculi Eccleſiæ decimi ſexti Hiſtoriam late diffuſam, & variis rerum eventibus locupletiſſimam, ſpectant, uberior ſtylo hic deſcripturum, cum ea res infiniti pene operis ſit & immenſi, ut ſi quis hæc dilatare atque exequi pleniſſime velit, tanta illi rerum copia exuberet, ut nec libri modum, nec finem reperiat oratio. Meminiſſe etiam debes, me eo duntaxat conſilio id operis fuiſſe aggreſſum, ut rerum, quæ ad Hiſtoriam Eccleſiæ pertinent, quæque per multa volumina alibi diffuſæ Lectorum vel deterrent ſtudium, vel patientiam fatigant, brevem ſuppeditarem notitiam, magis ad tuam excitandam famem ad opimiorem dapem, quam ſatiandam, digitumque intendere ad ipſum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ uberrimum ac pleniſſimum fontem, cujus hauſtu atque potu, conceptam viſceribus ſitim ſedare, ardoremque reſtinguere poſſes. Ceterum, quamvis omnia breviter collegerim, duo tamen certo affirmare poſſum. Primo, omnia tibi fore facilia, clara, prona, manifeſta, modo ne pigeat ad percipienda, quæ referam, Hiſtoriæ monumenta, legendi, vel audiendi patientiam commodare. Secundo, nihil a me conſulto vel dictum, vel prætermiſſum fuiſſe, quod Orthodoxæ doctrinæ, reverentiæ & auctoritati Romanorum Pontificum, Eccleſiæ Catholicæ dignitati, Conciliorum Statutis, Virorum Illuſtrium Operibus, integritati morum, Hiſtoriæ veritati, & Chriſtianæ paci officere poſſe crediderim.

INDEX
COLLOQUIORUM,
QUÆ
In Septimo Historiæ Ecclesiasticæ Tomo continentur.

COLLOQUIUM I.

In quo texitur ſeries Imperatorum, & Principum, qui Sæculo decimo ſexto tam in Oriente, quam in Occidente ſupremo dominio potiti ſunt. pag. 9

COLLOQUIUM II.

De Serie, Vita, & Geſtis Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſam Eccleſiam rexerunt. 31

COLLOQUIUM III.

De erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto variis in locis enatæ Eccleſiam Catholicam miſerum in modum dilacerarunt. 56

COLLOQUIUM IV.

De Conciliis tam Oecumenicis, quam Nationalibus, quæ vel ad profligandas Hæreſes, vel ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt Sæculo decimo ſexto celebrata. 82

COLLOQUIUM V.

De Clariſſimis Viris, qui Sæculo decimo ſexto Doctrina, Vitæque ſanctimonia Eccleſiam illuſtrarunt. 107

COLLOQUIUM VI.

De Doctrina Fidei, de Diſciplina tam Eccleſiaſtica, quam Monaſtica, necnon de Ethices Chriſtianæ Doctrina Sæculi decimi ſexti. 141

COL-

Digitized by Google

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo texitur ſeries Imperatorum, & Principum, qui Sæculo XVI. tam in Oriente, quam in Occidente ſupremo dominio potiti ſunt.

DISCIP. CApta Sæculo XV. ſeu an. Mccccliii. a *Mahomete II.* Turcarum Imperatore, Regia Conſtantinopolis Urbe, & extincto plane Græcorum Imperio, ſuam in Orientem tyrannidem late propagarunt Turcæ, Imperium Orientis armis invaſerunt, Chriſtianos aut expulerunt, aut in duram ſervitutem redegerunt, & vaſtiſſimas Orientis Regiones impiæ ſuæ Religionis peſte infecerunt, ſicut jam deſcripſiſti in Colloquio I. in Hiſtoriam XV. Eccleſiæ Sæculi. Cum igitur Turcæ, deleto Græcorum Imperio, ſupremum in Oriente dominium obtinuerint, debemus in præſentia primum expendere, quo loco res Eccleſiæ fuerint in Oriente Sæculo XVI. ſub Imperatoribus Turcarum; quorum ſeriem in laudato jam Colloqoio perduxiſti uſque ad *Selimum I. Bajazetis II.* Turcarum Imperatoris ſecundogenitum, qui, ſi bene memini, imperandi cupidine accenſus contra patrem arma cepit, &, ope Janizzarorum, *Achmeti*, fratri ſuo primogenito, prælatus, patrem, qui ipſi imperio ceſſerat, veneno ſuſtulit, *Achmetem*, fratrem ſuum primogenitum, prælio vicit & occidit; *Corcutum* quoque, alterum fratrem, quietis & litterarum amantem, una cum octo nepotibus pariter necari curavit. Cetera ejuſdem *Selimi I.* & aliorum, qui eidem Sæculo XVI. ſucceſſerunt, Turcarum Imperatorum Geſta lubenti animo auſcultabo.

M. Poſtquam *Selimus primus* cædibus *Achmetis*, & *Corcuti*, germanorum fratrum, & Procerum plurimorum, parricidiale ſuum confirmaſſet Imperium, adverſus *Iſmailem*, Sophinum Perſarum, bellum geſſit, & ann. Mdxvii. Syria & Ægypto potitus eſt, atque *Mamalucorum* celebre quondam in Ægypto Imperium in ſuam poteſtatem redegit, ſuique Imperii appendicem fecit. Obiit *Selimus I.* in Tentoriis verſus Hadrianopolim, eo ipſo in loco, in quo cum patre ſuo *Bajazete II.* prælium commiſerat, die xxii. menſis Septembris an. Mdxx. Imperii VIII. Reliquit *Selimus I.* filium, dictum *Solimanum*, qui eodem anno patri ſucceſſit, & Turcarum Imperator fuit ſalutatus.

D. Quid, amabo, ſibi vult celebre iſtud *Mamalucorum* Imperium, quod *Selimus I.* Turcarum Imperator in Ægypto armis ſubegit?

M. Mamaluci aliquando Imperium in Ægypto obtinuerunt. Poſtquam enim Ægyptus a Caliphis ad Turcomannos pervenit ſub *Saladino*, Babyloniæ Sultano, qui Sæculo Eccleſiæ duodecimo Ægyptum occupavit, Turcomanni emptos a Tartaris, ex Mengrelia, Gurgeſtania, & Kirkaſia, Chriſtianorum pueros, armis eruditos, cuſtodiæ ac defenſioni Regni præfecerunt, eoſque *Mamalukos* appellarunt. *Mamaluk* autem idem eſt in lingua Syriaca, quod mancipium regium. Contigit vero, ut iſti *Mamaluki* defenſioni Regni Ægypti prępoſiti, cum viderent Turcomannos otio & voluptatibus enervatos, conſilium inierint Regni ad ſe transferendi, idque feliciter executioni mandarint die xxvi. menſis Novembris anni Chriſti Mccclxxxii. Tunc enim Kircaſſi, ſeu Mamaluci, primum ex gente ſua Regem in Ægypto crearunt, nomine *Berkukum*, atque ita longa ſerie perpetuo Reges Ægypti ex Mamalucis creati ſunt, quorum vigeſimus primus, nomine, *Cauſo*, vulgo *Campſon Gaureus*, in prælio contra *Selimum I.* Turcarum Imperatorem, in Syria occubuit anno Chriſti Mdxvi. Huic ſucceſſit *Thomambajus*, qui ab eodem *Selimo I.* in Aegypto victus, captus, ac miſerabiliter in porta Urbis *Alchaila* publice ſuſpendio peremptus eſt anno Chriſti Mdxvii. Eo pacto, extincto in Aegypto Kircaſſorum, ſeu Mamalucorum Imperio, tota Aegytus, Arabia, Palæſtina, ac Syria Turcico Imperio acceſſerunt.

D. Turcici Imperii fines latiuſne protulit cum aliquo Chriſtianorum diſpendio *Solimanus*, qui, ut mox dixiſti, poſt obitum patris ſui *Selimi I.* Turcarum Imperator an. Mdxx. fuit ſalutatus?

M. *Solimanus* hujus nominis II. bellica fortitudine, & rerum geſtarum gloria patrem ſuum *Selimum I.* æquavit, immo & ſuperavit. In primis Aegyptios rebellantes, per *Ibrahimum* Baſſam coercuit. *Gazellem*, Syriæ Præfectum perduellem, miſſo in eum exercitu, profligavit an. Mdxx. Dein, ad Chriſtianos digreſſus, *Albam Græcam*, ſeu *Belgradum*, munitiſſimum totius Hungariæ oppidum, & validiſſimum totius Chriſtianitatis propugnaculum, die xxiv. Junii, anni Mdxxi. expugnavit. His victoriis elatus *Solimanus*, Rhodi inſulam, præmiſſo cum inſigni claſſe *Muſtapha* Baſſa, obſidione cinxit an. Mdxxii. Hæc eſt illa Inſula, quam Equites Hoſpitalarii, ſeu *Sancti Joannis Hieroſolymitani*, expulſis Turcis occupaverunt an. Mcccx. eamque incredibili, invictiſque animis a Turcarum obſidione liberaverant, adjuti præſertim potentiſſimo auxilio *Amadei V.* Sabandiæ, Mauritaniæque Comitis, qui disjecta Barbarorum claſſe, navi Prætoria capta, mariſque Præfecto cæſo, navalem palmam ferens, celeberrimam Rhodi Inſulam extrema deditionis agitantem ex obſidione exemit, & Equitibus *S. Joannis Hieroſolymitani* ſervavit, in cujus fauſtæ victoriæ monumentum

Digitized by Google

tum *Amedeus V.* pro Majorum Aquilis, Crucis candidæ ſtemma, rogatus ad pietatem aſſumpſit cum his litteris F. E. R. T. hoc eſt, *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*, ut videre eſt in *Auguſtæ Regiæ Sabaudiæ Domus Arborę Gentilitia*, quæ ab Abbate *Ferrero a Labriano* typis edita eſt Auguſtæ Taurinorum anno MDCCII. Ad hanc igitur Rhodi Inſulam, quam ducentis & duodecim abhinc annis obtinebant Equites *S. Joannis Hieroſolymitani*, indeque vulgo dicti *Rhodii Equites*, obſidendam, miſit *Solimanus*, Turcarum Imperator, ingentem ducentorum armatorum millium claſſem. Sed ea cladibus jam fracta, & ad reditum reſpectante, Inſulam Rhodi ipſemet cum aliis militaribus copiis appulſus, non ante receſſurum ſe juravit, quam Inſulam ſubegiſſet. Complanatis igitur per machinas murales propugnaculis, nec ſuppetente a Chriſtianis Principibus, magno ipſorum dedecore, auxilio, Rhodii Equites ad extremas redactis anguſtias, & ſpe diutius tuendæ Inſulæ abjecta, eam poſt pactas deditionis honorificas conditiones, conceſſerunt Turcis, quorum ſexaginta millia, & in iis plurimos Duces ac Præfectos, ferro & igne ea in obſidione periiſſe, ac quinquaginta pene millia variis morbis extincta, produnt, præter Turcarum Annales, *Spanduginus*, *Sanſovinus*, *Leunclavius*, *Boſius* in Hiſtoria Ordinis Sancti *Joannis Hieroſolymitani*, & alii. Quo fit, ut habita ratione immanis ea in obſidione Turcarum editæ ſtragis, eorum victoria vere *Cadmea* appellari poſſit. Capta Inſula Rhodi, *Solimanus* Turcarum Imperator Regno Hungariæ bellum intulit, præliumque in Campis *Mobatzii* die XXIX. menſis Auguſti ann. MDXXVI. commiſit, in quo Hungarorum copiæ fuſæ ſunt, *Ludovicus II.* eorum Rex, annos natus XX. in aquæ lutulento gurgite depreſſus & ſuffocatus interiit, multique capti primariæ nobilitatis viri, qui in conſpectu victoris exercitus capite mulctati ſunt. Inde *Solimanus* Budam verſus, Hungariæ Metropolim, pergens, aliaſque circum Urbes diripuit, ducenta Chriſtianorum millia vel immaniter occidit, vel, quod triſtius, in ſervitutem abduxit. Germaniam itidem invadere volebat *Solimanus*, & Viennam Auſtriæ anno MDXXIX. obſedit, multiſque diebus acerrime oppugnavit. Sed *Philippus*, Palatinus, aliiſque Duces ferocientis impetum fregerunt, Viennam liberarunt, & ſexaginta Turcarum millia trucidarunt. Nec magis ſecundo marte pugnavit *Solimanus* in obſidione Melitæ, quam invicta Equitum *S. Joannis Hieroſolyimitani* fortitudine repulſus, turpiter & cum magna ſui Exercitus clade ſolvere coactus eſt. Tandem *Solimanus* longa jam octoginta ferme annorum ætate in Chriſtianorum direptionibus exercita, tot Principum cladibus, tot Regnorum excidiis nobilitatus: integra viridique ſenectute acerrimus, in obſidione Sigethi, firmiſſimi totius Pannoniæ Oppidi, apoplexia extinctus eſt anno Chriſti MDLXVI. Hic ſilentio præterire haud poſſum egregium facinus, quod edidit vir fortiſſimus, pluribuſque pugnis cum Turcis conſertis, & partis victoriis inclytus *Nicolaus* Comes *Serinus*, qui tum temporis propugnationi *Sigethi* ad Chriſtianorum defenſionem præerat. Hic quippe fortiſſimus Dux ad quindecim aſſultus lectiſſimarum ex univerſa Turcia copiarum ſuſtinuit, & quidem interdum ad ipſas quatuor & viginti continentes horas, dum ex immenſo Turcarum exercitu ſubinde aliis alii, defeſſis recentes, ſauciis integri ſuccederent: ad triginta hominum millia inter propugnationem, iiſque Baſſas quatuor cæcidit, & eo *Solimanum* adegit, ut ægritudine animi verius, quam corporis morbo conſumptus obſidioni immoreretur. Sed prudenter a *Mahumete* Baſſa celata morte *Solimani*, ne ejus publicatio Turcis noceret, tandem Comes *Serinus* cum duobus dumtaxat millibus & quingentis militibus contra ducenta Turcarum millia acriter pugnans, hoſtium numero obrutus, & annona, machinis, militibus, ac loco ad repugnandum, ad conſiſtendum abſumptis, fœdiſſime graſſante, atque, conſpirantibus ventis, omnia penitus depaſcente incendio, ſuos, qui adhuc ſupererant, milites ad occumbendum fortiter, potius quam turpi ſervituti ſe ſe dedendum, adhortatus eſt, & actutum una cum illis in medias Turcarum acies, invocato nomine *Jeſu*, ſe intrepide immiſit, gladio inter confertos ac undique prementes *Janizzaros* rem ita per dimidiam horam ſtrenue geſſit, ac tantam illorum edidit ſtragem, ut Turcæ obſtupefacti fortitudinis miraculo, eum, ejuſque ſocios ultro ad deditionem invitarint. At ille in Turcarum manus vivus venire non ſuſtinens, glorioſiſſimis in adverſo pectore & capite exceptis vulneribus, cum ſuis generoſis commilitonibus occubuit, ac ſua morte non ſolum omnibus Urbium obſeſſarum Præfectis ingens exemplum ac documentum reliquit, ſed memoriam ſibi gloriamque peperit ſempiternam.

D. Sicut acerbo dolore ex morte laudatiſſimi Herois *Nicolai* Comitis *Serini* afficior, ita magnis gaudiis triumpho ex obitu *Solimani II.* Turcarum Imperatoris, ſeu potius magni illius prædonis, & inſatiabilis Regnorum helluonis, qui magna jam parte devorata terrarum, avidius Orbi reliquo inhians, Turcicam barbariem omni immanitate teterrimam, & inexpiabili, ac pluſquam hoſtili in Chriſtianos odio bacchantem latius propagare moliebatur. Sed valde timeo, ne graviora mala Chriſtianæ Religioni importarint *Solimani II.* Turcarum Imperatoris ſucceſſores.

M. *Solimano II.* qui eas, quas mox commemoravi, clades in Pannonia & apud Rhodum intulit, ſucceſſit *Selimus II.* unicus filius ſuperſtes (ceteros enim *Solimanus* occiderat). Cypri Regnum ut Chriſtianis adimeret *Selimus II.* Turcarum Imperator, bellum indixit Venetis, & huic gerendo bello *Muſtapham* Baſſam copiarum terreſtrium, & *Pialim* ac *Alim* Baſſas Claſſis Præfectos conſtituit. Ad Nicoſiam, Regni Metropolim ſub finem menſis Julii anni MDLXIX. admota Caſtra, eamque captam die X. Septembris miſere diripuerunt Turcæ, cæſis præſidiariis, extincta nobilitate, & cæteris aliis du-

Digitized by Google

duræ ſervituti mancipatis. Capta Nicoſia, obſidionem Urbis *Famaguſtæ* aggreſſus eſt *Muſtapha* Baſſa. Vim omnem hoſtilem invicto animo ſuſtinuit *Antonius Bragadinus* Venetus, Urbemque per annum integrum tuitus eſt incredibili virtute ac fortitudine, atque indeſeſſis militum ad paucos redactorum laboribus. Sed tandem extrema urgente fame, & disjectis mœnibus ac propugnaculis, nullaque relicta ſubſidiorum ſpe, deditionem fecerunt cives honeſtis conditionibus utrinque conventis, quas *Muſtapha* Baſſa laudavit, approbavit, eiſque propria manu ſubſcripſit, ſed paulo poſt, per ſummum ſcelus violata fide, eas palam infregit. At enim, *Antonium Bragadinum*, cujus virtute *Famaguſta* fuerat hactenus propugnata, in *Muſtaphæ* Caſtra cum illuſtri nobilium Virorum comitatu venientem, ut ei claves civitatis offerret, ſicut in hujuſmodi deditionibus fieri ſolemne eſt, confeſtim perfidus *Muſtapha* apprehendi juſſit, eum contumelioſe eluſum auribus mulctavit, deinde barbarica immanitate vivum excoriavit; quo in tormento vir ille fortiſſimus ad ultimum uſque ſpiritum ſibi ſemper conſtans, Chriſtum Salvatorem noſtrum invocare non intermiſit. Ceteros Viros nobiles, *Antonii Bragadini* comites, crudeliter trucidari imperavit Barbarus. Hac tam crudelis belluæ indignitate percitus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Turcis bellum indixit, fœduſque iniit cum *Philippo* Hiſpaniarum Rege, & Senatu Veneto. Ejus fœderis copiarum omnium inſtitutus eſt Generalis Præfectus *Joannes Auſtrius*, filius nothus *Caroli V.* Imperatoris. *S. Pius V.* Pontifex Maximus, ſuis triremibus *M. Antonium Columnam* præfecit; Veneti vero ampliſſimæ, quam inſtruxerant, claſſis imperium *Sebaſtiano Venerio*; quem poſtea Ducem quoque ſuum crearunt, commiſere. Contractis itaque in unam Claſſem Pontificiis, Hiſpanis, Venetiſque navibus, ductore *Joanne Auſtrio*, pugnatum eſt ad Naupactum, ſeu Lepantum, in ſinu Corinthiaco, qua pugna victi penitus ac profligati barbari, eorum ducentæ triremes cum immenſis ſpoliis partim a Chriſtianis captæ, partim depreſſæ. Turcarum cæſa, vel captiva fuere viginti quinque millia. Chriſtiana mancipia ex turcicis triremibus liberata quindecim millia. Celebrem illam victoriam multis a ſæculis inauditam, non abſque evidentibus præſentis Dei Exercituum auxilii indiciis, & ſuffraganiibus præſertim precibus, ardentiſſimiſque votis *S. Pii V.* de Turcis reportarunt Chriſtiani die VII. Octobris anni MDLXXI. Hinc victus *Selimus*, Turcarum Imperator, aperte teſtatus eſt, plus ſibi preces *Pii V.* quam arma Chriſtianorum nocuiſſe, Chriſtiani quoque felicem illius inexpectatæ victoriæ exitum precibus *S. Pii V.* Pontificis Maximi acceptum referunt, quem *Sixtus V.* Summus Pontifex appenſo ad *S. Pii V.* ſepulcrum elogio pauciſſimis his verbis perſtrinxit: *Selimum Turcarum tyrannum multis inſolentem victoriis, ingenti parata claſſe, Cyproque expugnata, Chriſtianis extrema minitantem Pius V. fœdere cum Philippo Hiſpaniarum Rege ac Republica Veneta inito: M. Antonium Columnam Pontificiæ claſſi præficiens, ad Echinadas hoſtibus XXX. millibus cæſis, X. millibus in poteſtatem redactis, triremibus CLXXX. captis, XC. demerſis, XV. millibus Chriſtianis a ſervitute liberatis, precibus & armis devicit.* Ex hac inſigni victoria confœderata Chriſtianorum claſſis magnum omni procul dubio potuiſſet conſequi emolumentum; ac plures nutantis Turcici Imperii occupare Provincias, maxime cum Barbarorum portus, & ſtationes navibus & ſubſidiis evacuatæ, terrore etiam animi illorum perculſi ac conſternati eſſent, ſed diſſidentibus Chriſtianis Principibus, abſque ullo alio operæ pretio claſſis dirempta eſt. Obiit *Selimus Secundus* Turcarum Imperator ſubita Apoplexia correptus an. MDLXXIV. ætatis ſuæ quinquageſimo, Imperii Octavo: in ejus locum ſuffectus eſt ipſius filius, natu major, dictus *Amurathes* hujus nominis III.

D. Legi nuperrime in Vita Sancti *Pii V.* hanc victoriam poſt homines natos maximam de Turcis a Chriſtianis reportatam, revelatam fuiſſe eidem Sanctiſſimo Pontifici, qui ideo feſtum B. *Virginis de Victoria* prima Dominica menſis Octobris recoli voluit, adjuncto eidem Dominicæ feſto *Roſarii*, quod in honorem Deiparæ Virginis inſtituit *S. Dominicus*, Ordinis Prædicatorum Fundator, ut hæc ſolemnis feſtivitas eſſet in Eccleſia gratiarum actio celebrior & perpetuum tantæ victoriæ monumentum. Hujus Sanctiſſimi Pontificis veſtigiis inſiſtens *Clemens XI.* (quem Deus Eccleſiæ ſuæ diu ſoſpitem ac incolumem ſervet) ob inſignem victoriam de Turcis, Imperio & Italiæ incubantibus, an. MDCCXVI. terra marique a Chriſtianis feliciter reportatam, publico Decreto ſanxit, ut ſingulis annis Dominica prima menſis Octobris Officium de Roſario Beatiſſimæ Virginis Mariæ in univerſa Eccleſia ab omnibus deinceps celebraretur. Sed proſequamur ſeriem Imperatorum Turcarum, & oſtende, ſi placet, quis & qualis fuerit iſte *Amurathes* hujus nominis *III.* Turcarum Imperator, qui patri ſuo *Selimo II.* ſucceſſit.

M. Imperium ſuum *Amurathes* ejus nominis III. annum agens ætatis ſuæ vigeſimum ſeptimum, auſpicatus eſt a quinque juniorum fratrum cæde, ad minimi, adhuc infantuli, ipſi blandientis necem illacrymavit, Deum teſtem appellans, ſe non livore, aut odio ad hujuſmodi parricidum, ſed concordiæ in familia Othomanica conſervandæ neceſſitate compelli. Infeſtiſſimum, & maxime diuturnum bellum *Amurathes*, Turcarum Imperator, geſſit cum *Mahometo Hodabenda* Perſarum Rege, magno quidem Chriſtianæ Religionis emolumento, quæ interim a continuis Turcarum, qui eo bello Perſico fuerunt occupati, invaſionibus fere quievit. At pace cum Perſis an. MDXCI. compoſita, bellum movit *Amurathes*, Turcarum Imperator, adverſus Chriſtianos in Illyricum & Croatiam, ubi *Sinanes*, primarius Vizir, qui Chriſtianos ſummo odio proſequebatur, *Javarinum*, munitiſſimum oppidum in dextera Danubii ripa ſitum, expugnavit,

Ve-

Digitized by Google

Verum, nonnullis cladibus viciſſim a Chriſtianorum exercitu affecti Turcæ, pacem inierunt, aliorque arma verterunt. Mortuus eſt *Amurathes* III. Turcarum Imperator Conſtantinopoli die XVIII. Januarii ann. MDXCV. ex graviſſimis calculi doloribus, ut ait *Spondanus* ad hunc annum, vel, ut alii referunt, ex paroxyſmis epilepticis, ætatis ſuæ anno quadrageſimo octavo, Imperii vigeſimo primo inchoato. Lectione librorum, præcipue Hiſtoriarum, impenſe delectabatur *Amurathes* III. Turcarum Imperator, & quidquid apud cunctos Orbis Principes ageretur ſcire geſtiebat. A fundendo ſanguine alienum, & ad indulgentiam, quam ad ſeveritatem proniorem ſe ſe exhibuit. Gulæ ac veneri deditus multas uxores accepit, ex quibus complures procreavit liberos, quos inter *Mahometes* hujus nominis III. filius *Amurathis* III. natu major, patri demortuo ſucceſſit, ſuique Imperii initia octodecim, vel, ut alii dicunt, unius & viginti fratrum ſuorum, quos ipſius pater *Amurathes* III. ex diverſis concubinis ſuſceperat, Turcico more cruenta ſtrage funeſtavit. Sorores autem viginti ſeptem vivere permiſit, vir aliunde natura ſæviſſimus, quem ideo pater natura mitior de medio tollendum decreverat. Sub Imperio hujus *Mahometis* III. res Turcicæ in Walachia, Tranſylvania, & Moldavia a *Sinane*, primario Turcarum Vizire, male geſtæ ſunt. *Tregoviſtiam*, *Girgionem*, ſeu *Arcem S. Georgii*, Turcis eripuit *Sigiſmundus* Tranſylvaniæ Princeps, *Sinanis* Viziris copias fudit, & Turcis cladem ann. MDXCV. intulit, qua nullam unquam turpiorem, & unde plus dedecoris hauſiſſent, hactenus habuerant. Eodem anno *Strigonium*, & *Winſegbardum* in Hungaria Cæſarianus exercitus, magna itidem Turcarum edita ſtrage, recuperavit. In Strigonienſi obſidione eluxit præ ceteris virtus Comitis *Mansfeldii*, Viri bellicoſi, qui vulneribus confoſſus mox obiit & citius quam res Chriſtianorum poſtulaſſent. His cladibus necdum attritus *Mahometes* III. anno MDXCVI. in Hungariam venit, *Agriam*, vicinaſque urbes deditione recepit, ubi captivos Chriſtianos cum Turcæ contra datam fidem crudeliter trucidaſſent, tam immane & contra jus gentium facinus adeo Mahometi Turcarum Imperatori diſplicuit, ut Prætorianum Præfectum, cui hoc crimen imputabatur, ſtatim in fruſta concidi juſſerit. Mox magnis itineribus properans *Maximilianus*, Rudolphi Cæſaris frater, junctis cum *Sigiſmundo* Tranſylvaniæ Principe, & *Tiffembachio* ſuperioris Hungariæ Prorege, viribus, prælium cum Turcis ad *Kereſtium* conſeruit, in quo victi Turcæ cum turpem ac præcipitem fugam arriperent, Chriſtiani victores, citius quam par fuiſſet, ad prædam converſi, dum in diripiendis eorum caſtris, quaſi plena obtenta victoria, occupantur, ab *Aſſane Cicada* Baſſa, natione Calabro, & Religionis Chriſtianæ Apoſtata, ſuperati ſunt, relictis ſuorum duodecim millibus, ſicque *Mahometi* III. Turcarum Imperatori plenam & certam, ſed inexpectatam teliquerunt victoriam. Refert *Spondanus* in Annalibus Eccleſiaſticis ad an. MDXCIX. N. VI. *Mahometem* III. juſſiſſe, ut Sepulcrum *Jeſu Chriſti* Domini noſtri Chriſtianis adimeretur, & Franciſcanæ Religionis Viri, quorum cuſtodiæ creditum eſt, pellerentur; ſed illum a Legatis Galliarum Regis, & Reipublicæ Venetæ admonitum, id tentari haud poſſe abſque graviſſima omnium Principum Chriſtianorum, qui ſummo ſemper honoris ac venerationis loco ſacrum illud monumentum habuerant, offenſione, ſacrilegum illud præceptum revocaſſe, &, ne quid innovaretur, prohibuiſſe. Obiit *Mahometes* III. Conſtantinopoli anno MDCIII. ætatis ſuæ undequadrageſimo, Imperii nono, cum paulo ante duplici parricidio ſe ipſum inquinaſſet, filium ſuum primogenitum coram Sultana Matre laqueo ſuffocando, ipſamque, ob inſidiarum ſuſpicionem, in mari demergendo. Succeſſorem habuit filium ſuum natu minorem dictum *Achmetem* hujus nominis I. cujus Geſta in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi XVII. deſcribemus.

D. Chriſtianorum, qui in Oriente ſub Turcarum Imperio duram ſerviunt ſervitutem, deplorandam ſortem lugeo. Heu! Gens barbara, obſcuræ originis, quot cladibus afflixit populum Chriſtianum, quid immanitatis in nos non exercuit? Quot civitates, quot inſulas, quot provincias, quot Regna ademit Chriſtianæ ditioni? a quanta latitudine in quantas anguſtias detruſit noſtræ Religionis Imperium? An pietati Turcarum tantus rerum ſucceſſus tribuetur? nequaquam. An virtuti? Gens eſt effæminata luxu, nec alia re quam luxu formidanda, ut nihil interim dicam de Religione & moribus. Quid igitur cauſæ? Chriſtianorum, ut puto, vitiis, & Chriſtianorum Principum ambitioni, regnandi libidini, & funeſtis diſſenſionibus ſuas Turcæ debent victorias, & ampliſſimi Imperii ſui propagationem. Verum, ut tot malorum originem magis perſpectam habere valeam, te etiam atque etiam rogo, ut Imperatorum, ac Principum Chriſtianorum decimi ſexti Sæculi ſeriem, mores ac Geſta compendioſe deſcribas.

M. Non ſolum depravati Chriſtianorum XVI. Sæculi mores, ſed etiam Hæteſes *Lutheri* in Germania, & *Calvini* in Gallia ſerpentes, de quibus in Colloquio III. agemus, necnon dirum illud Schiſma, quod *Henricus* VIII. Angliæ Rex contra Eccleſiam Romanam eo in Regno conflavit, & immortales inimicitiæ, quas cum *Franciſco* I. Galliarum Rege geſſit *Carolus* V. Hiſpaniæ Rex, & Romanorum Imperator, in cauſa fuerunt, cur Chriſtianis Principibus varias in partes diſtractis, vel in profligandis Hæreticis diſtentis, vel ab Eccleſiæ Romanæ communione divulſis, vel ſuæ regnandi libidini plus juſto ſervientibus, Turcæ ſuam tyrannidem longe lateque propagaverint, & præter Syriam ac Palæſtinam, tot Græciæ Regna, tot Aſiæ minoris Provincias, ac magnam Europæ partem invaſerint, occupaverint, & miſerum in modum deſolaverint. Id ita eſſe tute ultro fateberis, ſi tantiſper Statum Eccleſiæ ſub Principibus Chriſtianis, qui Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto Imperio & Regnis in Occidente præfuerunt, mecum in præſentia perpendere haud graveris.

D. In-

D. Incipe, quæſo, a Geſtis Imperatorum Chriſtianorum decimi ſexti Eccleſiæ Sæculi, quorum ſeriem in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi decimi quinti perduxiſti uſque ad *Carolum V.* qui patruo ſuo *Maximiliano I.* in Imperio Occidentis ſucceſſit anno MDXIX.

M. Poſt obitum *Maximiliani I.* Imperatoris *Carolus V.* ejus nepos, *Philippi Auſtriaci* filius ex *Joanna* Ferdinandi Hiſpaniarum Regis & *Iſabellæ* filia, Hiſpaniæ Rex, Francofordiæ electus eſt Imperator IV. Kalendas Septembris anni MDXIX. Contra *Solimanum*, Turcarum Imperatorem, Hungariæ Regnum ferro flammaque crudeliter devaſtantem, bellum ſuſcepit, quod tamen nullum felicem exitum habuit, ob ingentes tumultus, quos in Germania excitavit Hæreſiarcha *Lutherus*, qui ægre admodum ferens, quod *Carolus V.* Imperator anno MDXXI. in Comitiis Wormatienſibus Catholicam Fidem egregie profeſſus, eum velut manifeſtum Hæreticum proſcripſiſſet, & Sententiam *Leonis X.* Pontificis Maximi, in eum, ac ſectatores illius promulgatam, executioni mandari juſſiſſet; Scripta virulentiſſima contra ipſum Cæſarem, ac ceteros Germaniæ Principes in vulgus temere & arroganter ſparſit, in quibus illos porcos, lupos, aſinos, temulentos, ſtolidos, furioſos, moriones appellare non dubitavit, palamque aſſerere fruſtra Principes armis pugnare in Turcas, niſi ſuum Evangelium reciperent; præliari adverſus Turcas nihil aliud eſſe quam repugnare Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos, itemque non licere Chriſtianis bellare, ſed eos debere vim & injuriam pati: denique Turcas eſſe decies probiores ac prudentiores Principibus Chriſtianis, ideoque nihil proſperi a noſtris expectandum eſſe, nec quidquam ad bellum agendum contra Turcas contribuendum. *Lutherum* itaque impium Hæreſiarcham, ejuſque Sectarios, qui, tractis in ſuas partes quibuſdam Germaniæ Principibus, & collecto perduellium exercitu, ſeditiones concitabant, & ſus deque omnia temerario auſu miſcebant, ut in ordinem redigeret *Carolus V.* Imperator, dimiſſo Turcico Bello, fœderatis proteſtantibus, ſeu Lutheranis, quorum Principes erant *Joannes Fridericus* Dux Saxoniæ, & *Philippus Lantgravius* Haſſiæ, bellum indixit, quod *Smalcaldicum* vocatum eſt, ob fœdus a Principibus & civitatibus inter Proteſtantes primum Smalcaldæ initum pro defenſione doctrinæ & Sectæ Lutheranæ. Hoc Bellum Smalcaldicum feliciſſime confecit *Carolus V.* & memorabilem de *Joanne Friderico* Duce Saxoniæ, & *Philippo Lantgravio* Haſſiæ, aliiſque Germaniæ Hæreticis, in perniciem Eccleſiæ Romanæ conſpirantibus, victoriam retulit ad flumen Albim, poſt acerrimum novem horarum prælium. In eo capti ſunt *Joannes Fridericus* Dux Saxoniæ, & *Philippus Lantgravius* Haſſiæ, Lutheranorum Sectæ columna, & mox in utrumque a Cæſare ſententia capitis lata eſt, vitam tamen obtinuerunt, Electore Brandeburgenſi, & Clivenſi Duce pro ipſis deprecantibus. Verum *Joannes Fridericus* exutus eſt Saxoniæ Electoratu, qui conceſſus eſt fratri ejus *Mauritio*, Arcibus itidem Witemberga & Gotha ſpoliatus, & bonorum omnium publicatione punitus, excepto quinquaginta millium aureorum annuo redditu. *Lantgravius* vero his conditionibus gratiam obtinuit, ut ſe, ſuamque Provinciam Cæſaris arbitrio permitteret, Majeſtatis ejus pedibus provolutus veniam rogaret, & centum quinquaginta aureorum millia Cameræ Imperiali perſolveret. Præter hanc inſignem de Hæreticis Lutheranis reportatam victoriam, qua *Carolus V.* Imperator de tota Eccleſia Catholica optime meritus eſt, aliud præclarum & immortali laude dignum geſſit, dum Melitam Inſulam Equitibus Sancti *Joannis Hieroſolymitani*, quos Turcæ Rhodo depulerant, dono dedit, ut pro Chriſtianæ Religionis defenſione excubantes, Turcarum impetus ac irruptiones ferro flammiſque retundere poſſent. Hactenus *Caroli V.* Imperatoris recte præclareque geſta perſtrinxi, nunc vero ea, quæ male, inique & imprudenter egit, nec probare, nec diſſimulare poſſum. In primis, merito culpandus venit *Carolus Quintus*, quod infauſtum Edictum procuderit, quod *Interim* fuit appellatum, ex eo quod præſcriberet in illo formulam doctrinæ, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & Cæremoniarum in Germania tenendam, interim dum de univerſa religione, in Concilio Generali eſſet definitum. Concedebat etiam in eodem Edicto Presbyteris jam ordinatis conjugii facultatem, & populo communionem ſub utraque ſpecie. Hoc *Caroli V.* Edictum a Sede Apoſtolica fuit ſtatim reprobatum, non ſolum quia Principibus Laicis minime licet manum mittere ad Sacra, ſed quia etiam in maximum Eccleſiæ Catholicæ dedecus vergebat. Quam ob cauſam nonnulli ejuſmodi Edictum haud incongrue *Interreligionem* nuncuparunt. Alii illud non *Interim*, *ſed Interitum*, quod animas illud recipientium interimeret vocandum eſſe dixerunt. Alii denique illud *Interim* Edictum non minus Eccleſię pernicioſum eſſe affirmarunt, quam Imperatorum *Zenonis* Henoticon, *Heraclii* Ecthesis, & *Conſtantis* Typus, funeſta Edicta, olim ſub ſpecioſo obtentu ſedandarum in Religione diviſionum, in grandem nihilominus Eccleſiæ Catholicæ perturbationem imprudentiſſime fuerunt promulgata. En quibus ſeſe difficultatibus Principes implicant, dum plus poſſe volunt, quam Deus & Eccleſia ſinunt. Nec in hoc ſolum Hiſtorici culpant *Carolum V.* Imperatorem, ſed etiam atris coloribus depingunt crudelem illam Romæ direptionem, cujus ipſe anno MDXXVII. author fuit; dum ad oppugnandum Romanum Pontificem *Clementem VII.* qui cum Gallis fœdus pepigerat, miſit Romam Exercitum magna ex parte Hæreticis Lutheranis conflatum, eique præfecit *Carolum Borbonium*, Galliarum Regis patriæque proditorem, ſed egregium Imperatoris adminiſtrum, ejuſque potentiæ ſtruendæ præcipuum adjutorem, qui tamen Urbem Romam adortus, & inter primos ſcalis admotis, conſcenſo muro, glande plumbea ad illa trajectus, pugnandi ac vivendi finem fecit. Ejus tamen morte non eſt reſtinctus militum ardor ad prædam, ſed inſti-

Digitized by Google

inſtigante *Philiberto* Arauſicano Principe, qui locum demortui *Borbonii* occupaverat, capta eſt Urbs, & a militibus in omnem licentiam effuſis miſere devaſtata. Nullum templum ſacrilegis eorum manibus inviolatum manſit, Matronis, & Virginibus etiam ſacris ereptus pudor, obvii quique armati & inermes trucidati, Procerum atque divitum Ædes direptæ, Sanctorum Reliquiæ disjectæ, combuſtæ. diſſipatæ, Sanctiſſima Euchariſtia conculcata, Bibliotheca Vaticana incenſa, Summus Pontifex *Clemens VII.* in Arce Sancti Angeli obſeſſus, qui, ut in Colloquio proximo oſtendemus, duriſſimis conditionibus ſe ſe dedere compulſus eſt, quas cum audiſſet *Solimanus*, Turcarum Imperator, exhorruiſſe dicitur; uno verbo, quidquid ſacrilegiorum ab impiis, quidquid rapinarum ab avaris, quidquid cædium a truculentis, quidquid ſpurcitiarum ab immundis, quidquid inhumani a barbaris, quidquid brutale a feris, quidquid tartareum a Dæmonibus timeri poterat, Roma in hac immaniſſima direptione miſerum in modum experta eſt. Sed, quod ſatis feſtivum, ac lepidum eſt, *Carolus V.* diſſimulandi peritus artifex, dum ab Exercitu, quem ipſemet Romam miſerat, in Arce S. Angeli *Clemens VII.* Pontifex Maximus, captivus detineretur, magnum mærorem de ipſius captivitate, & Urbis direptione præ ſe tulit, habitis etiam pro ipſius liberatione publicis ſupplicationibus, & feſtiva Aulæ ſuæ ſpecie, ob natum filium, in veſtes lugubres propter captivitatem Pontificis, de qua tamen in ſinu ſuo gaudebat, commutata. Poſtremo, Hiſtorici vitio vertunt *Carolo V.* Imperatori, quod perpetuas cum *Franciſco I.* Galliarum Rege ſimultates aluerit, ac cruentum Bellum toto ferme Imperii ſui tempore geſſerit. Quod eumdem Regem in Ticini obſidione captum, Madriti captivum detinuerit, illumque graviſſimis conditionibus, quas mox agendo de Galliarum Regibus referemus, libertatem redimere compulerit. Occaſione quippe diuturni iſtius belli, quod acrioribus ſemper odiis, mutuiſque ac ſæviſſimis internecionibus per annos viginti tres duravit, *Solimanus*, Turcarum Imperator, Chriſtianis Principibus mutuis odiis, & internecinis bellis vires ſuas atterentibus, Turcici Imperii fines, cum ſummo Chriſtianæ Religionis diſpendio late protendit. Has labes, quas *Carolus V.* imperando contraxit, vera, ac ſincera pœnitentia ante obitum ſuum abſterſit. Imperium quippe anno MDLVI. abdicavit, illud *Ferdinando*, Fratri ſuo, adminiſtrandum reliquit, ſeceſſitque in Extremaduram, Vallem Hiſpaniæ amœniſſimam, in Cœnobium *S. Juſti* Ordinis Hieronymitarum duodecim tantum famulis ſibi reſervatis, ubi rebus divinis ſolum vacans, & bonis operibus intentus, pientiſſime vixit, & mortuus eſt XI. Kalend. Octobris anni MDLVIII. receptis omnibus Sacramentis, & manu Crucifixi imaginem tenens, dictis his verbis expirantis Chriſti Domini: *In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum*. Ei morienti adfuit *Bartholomæus Caranza*, Archiepiſcopus Toletanus, Ordinis FF. Prædicatorum, qui, audita ejus infirmitate, protinus accurrerat, & pridie obitus advenerat.

D. Felicem *Carolum V.* qui caduco, ac terreno Imperio nuncium remiſit, ut immortalem coronam in cælis conſequeretur. Erit ſemper apud omnes pro laudatione, & monimento pia illius mors omni præconio major, & omni mole firmior, omnibus titulis luculentior, omnibus militiæ triumphis longe illuſtrior. Sed de *Ferdinando*, cui *Carolus V.* ejus Frater Imperium adminiſtrandum reliquit, pauca nunc dicere juvat.

M. *Ferdinandus*, hujus nominis Primus, *Caroli V.* Cæſaris Frater, Hungariæ, & Bohemiæ Rex jam creatus anno MDXXVII., & Rex Romanorum in Comitiis Imperii Coloniæ Agrippinæ anno MDXXXI. habitis, tandem renunciatus eſt Imperator Francofurti pridie Idus Martii an. MDLVIII. cum ibidem *Carolus V.* per Legatos coram ſeptem Viris Imperium abdicaſſet. Fuit Princeps mitis, affabilis, temperans, & pacis artibus illuſtrior. Bella valde memorabilia non geſſit, unum tantum aut alterum non magni momenti ſuſcepit ex neceſſitate tuendi Hungariæ Regnum contra Turcas, qui illud miſere depopulati ſunt. Concilii Tridentini abſolutionem vehementer optavit & pro viribus promovit, ſed impedire haud potuit, quin peſtifera Lutheri Hæreſis late per Germaniam graſſaretur, immo intempeſtiva manſuetudine Lutheranis nimium otii, ac tranquillitatis indulſit, impiæ Hæreſis pravitati, ut decuerat, non obſtitit, *Pium IV.* Pontificem Maximum obnixe rogavit, ne in Reginam Angliæ *Eliſabetham* ſententiam ferret, quod ſpem ipſi feciſſet conjugii cum filio ſuo *Maximiliano*, & ad reconciliandos Hæreticos, qui ejus clementia abutebantur, poſtulavit a Patribus Concilii Tridentini Legum Eccleſiaſticarum laxamenta, quæ ei tamen non fuerunt conceſſa. Obiit Viennæ die XXV. menſis Julii an. MDLXIV. ætatis ſuæ LXI. Imperii VII. Poſt ejus obitum *Maximilianus*, hujus nominis II. ejus filius, Bohemiæ olim, & Hungariæ Rex, qui, vivente patre, Romanorum Rex fuerat creatus, Imperium rexit. Moribus, & ingenio Patri ſuo ſimillimus fuit, pacis conſervandæ ſtudioſiſſimus, perduelles Lutheranos in ordinem redigere non curavit. Quo factum eſt, ut ſub ejus Imperio magna hæreticis contigerit libertas, & latus patuerit campus Lutheranæ Hæreſis in Germania graſſationibus. Proceribus, ac nobilitati Auſtriacæ *Maximilianus* Imperator decreverat concedere licentiam profitendi Confeſſionem Auguſtanam, ita dictam, quod Hæreticus *Philippus Melancthon* eam a ſe procuſam in Comitiis Auguſtanis anno MDXXX. celebratis Germaniæ Principibus exhibuiſſet, quamque, ut in Colloquio quinto oſtendemus, Lutherani inſtar Evangelii ſequebantur; ſed adhortationibus, & minis *S. Pii V.* Pontificis Maximi per Cardinalem *Commendonum*, Sedis Apoſtolicæ Legatum, intentatis, deterritus Imperator, hanc licentiam reſcidit. Bellum geſſit *Maximilianus* Imperator contra *Solimanum II.*

Tur-

Digitized by Google

Turcarum Imperatorem, ejuſque filium *Selimum II.* ab anno Mdlxvi. uſque ad an. Mdlxviii. quod tamen fauſto caruit exitu. Deinque, *Maximilianus* a magna Procerum parte Rex Poloniæ adverſus *Stephanum Battorium* electus, dum jus ſuum, favente *Gregorio* XIII. armis tueri parabat, obiit Ratiſponæ, vel ex dolore calculi, vel, juxta alios, ex palpitatione cordis, die XII. Octobris anni Mdlxxvi. ætatis ſuæ xlix. Imperii XII. *Rudolphus* hujus nominis II. filius *Maximiliani II.* Imperatoris, Hungariæ, & Bohemiæ Rex, Patri in Imperium ſucceſſit, qui jam anno antecedenti, ſeu Mdlxxv. ætatis ſuæ annum agens xxiv. in Comitiis Ratiſponenſibus Romanorum Rex fuerat renunciatus. Princeps fuit pacis, ac tranquillitatis, quam ipſius dignitas & Religio poſtulabant, amantior. Tumultuantibus quippe Bohemis, & Auſtriacis de Religione conceſſit publico Edicto, ut ſequerentur Auguſtanam, & Bohemicam Confeſſiones, quæ plane Hæreticæ erant. Hoc Edictum datum Pragæ die XX. Julii anni Mdcxix. inſeruit *Goldaſtus* Tomo II. *Conſtitutionum Imperatium*. Quin, tanta fuit illius Imperatoris ſocordia, ut Lutherani auſi ſint ei per Principem *Anhaltinum* renunciare, niſi aliam regendi formam ſervaret, ſe proviſuros. Nec ſolum intra minas hæſerunt, ſed fœdus contra Imperatorem, & Catholicos pepigerunt, cujus Ducem Palatinum Principem, Vicarium Principem, *Anhaltinum*, conſtituerunt, ſeque *Correſpondentes* appellarunt. Aliunde Catholici, ut ſe, Majeſtatemque Imperii tuerentur, arctius inter ſe fœdus percuſſerunt, quod *Ligam Catholicam* appellarunt: patienter hæc *Rudolpho* Imperatore pro ſua facilitate ferente, & in utramvis aurem dormiente. Unum duntaxat Bellum *Rudolphus* Imperator geſſit cum *Amurathe* hujus nominis *III.* Turcarum Imperatore per annos quatuordecim, ſeu ab. Mdxcii. uſque ad an. Mdcvi. & huic Bello, in quo ancipiti marte, ac mutuis cladibus pugnatum eſt, præfecit fratres ſuos *Matthiam*, & *Maximilianum*, aliosque ſtrenuos Duces, dum ipſe interim immobilis ac pene deliteſcens in Bohemia ſederet inglorius. Propter Hungariæ, ac Tranſylvaniæ exortas ſeditiones, quibus ſedandis par non erat, Regnum Hungaricum fratri ſuo *Matthiæ* ceſſit *Rudolphus* Imperator. obiitque Pragæ die xx. Januarii an. Mdcxii. ætatis ſuæ lix. Imperii xxxvi. in cujus locum ſeptem Viri Francofurti convenientes ſuffecerunt *Matthiam* ejus fratrem, jam antea Hungariæ, & Bohemiæ Regem, qui Sedem Cæſaream Praga, ubi eam tenuerat *Rudolphus* Imperator, Viennam Auſtriæ tranſtulit, ſed de hoc Imperatore, & de rebus ab eo geſtis ſuo loco differemus, videlicet in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi.

D. Utinam! Imperatores Chriſtiani naſcentis, ac prodeuntis in Germania Sæculo decimo ſexto infirmis ac timidis Lutheranorum Hæreſis principiis ſtrenue, ut par erat, obſtitiſſent, eoſque conſultiſſimos ſequuti fuiſſent Rerum publicarum Moderatores, qui diligentiſſime providerunt, ne qui exiſterent novarum Religionum Artifices, qui peregrinis, ac falſis doctrinis infatuarent civium animos, adjunctoſque ſibi, & Religionis nexu, & gratia novitatis, poſſent ad quidvis audendum abducere. At, ex rebus geſtis, quas mox retuliſti, Chriſtianorum Imperatorum decimi ſexti Sæculi, ſatis intelligo, eos, dum ad primam novitatis auram errorem non repreſſerunt, ſed ſpatium ei dederunt corroborandi confirmandique ſui; non potuiſſe poſtea Turcarum in Europa progreſſus compeſcere, & Lutheranæ Hæreſis in Germania propagationem impedire, unde maxima tam in ſtatu Civili, quam Eccleſiaſtico conſecuta eſt perturbatio, qua emotæ Civitates, convulſæ Provinciæ, afflicta Regna, immutata Religio, omnis Europa concuſſa eſt. Sed videamus, ſi placet, an Catholicæ Eccleſiæ ſtatus tranquillior fuerit ſub Regibus Galliarum Sæculi decimi ſexti.

M. Quid in animos non poſſit conciliatricula novitas, & quam parum tuta ſit Reſpublica, ubi periclitantur Sacra; heu nimirum! decimo ſexto Sæculo experta eſt Gallia, luctuoſiſſimis diſcordiarum fluctibus miſertime jactata, dum in hoc florentiſſimo Regno peſtifera Calviniſtarum Hæreſis, Sacerdotum exuviis, populorum ſanguine, Provinciarum cladibus, & exitio ſatiata impune graſſaretur. Involaverat exitialis illa hæreſis in Scholas, in Aulam Regiam, in Forum, inter purpuratos Judices vitæ ac necis arbitra conſidebat, irrepſerat ad honores, primoſque Regni gradus obtinebat, ſuas habebat Arces, ſua templa, eoque ſenſim provecta eſt, ut Galliam, tum temporis vidiſſes triſtiſſimo hæreſis incendio deflagrantem, nutantia Regum ſolia, labantem populorum fidem, ſciſſam ubique concordiam, & pacem, ac tandem nefarios Cives, hac peſte infectos, a templorum ruinis, ad Urbium, & Provinciarum direptiones; a contemptu Sacrorum, & Ceremoniarum, ad legum everſionem; a Divinæ Auctoritatis neglectu, ad Regiæ poteſtatis odium, indicto Bello progredientes, & omnia ferro flammaque devaſtantes. Tot graviſſima mala, quibus Sæculo decimo ſexto vexata fuit, & tantum non oppreſſa Gallia, ut tibi ob oculos ponam, ſeriem Chriſtianiſſimorum hujus Sæculi Regum, hic attexam, eorumque geſta breviter deſcribam.

Ludovico XII. Galliarum Regi, de quo ſatis egimus in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi xv. defuncto abſque maſcula prole Kalendis Januarii anni 1515. ætatis ſuæ liv. Regni 17. agnationis jure ſucceſſit *Franciſcus* Dux Valeſiorum, & Ingoliſmenſium Comes. Hic eſt ille *Franciſcus*, hujus nominis I. Galliarum Rex, qui in petitione Imperii æmulus fuit *Caroli V.* & cum ipſo perpetua habuit bella, quæ Galliarum Regno fuerunt admodum funeſta, inter quæ potiſſimum cenſeri debet acerrima illa Ticinenſis, ſeu Papienſis pugna, quæ contigit die 24. menſis Februarii ann. 1525. in qua octo Gallorum millia, aut ferro, aut in Ticino fluvio periere, & ipſe Rex *Franciſcus I.* dum intrepide, ubi Mars atrociſſimus erat, extremo vitæ diſcrimine certamen ſuſtineret, captus eſt, & Madritum captivus abductus.

Digitized by Google

ductus. Madriti itaque in cuſtodia detento *Franciſco I.* Galliarum Regi, pacis, ac libertatis duras conditiones *Carolus V.* propoſuit, quarum prima, & præcipua fuit, ut Burgundię Ducatum cum multis ejus appendicibus ei traderet omni ſupremo jure poſſidendum. Altera conditio, ut omnibus Regni Neapolitani, Principatus Mediolanenſis, Genuæ, Aſtæ, quibuſcumque juribus, necnon Flandriæ, & Arteſiæ dominio cederet, atque urbes, quas in eis poſſidebat, reſtitueret. Tertia conditio, ut Eleonoram *Caroli V.* Cæſaris Sororem, *Emmanuelis* Luſitaniæ Regis Viduam, duceret uxorem. Quarta conditio, ut *Carolo Borbonio*, qui, ut jam obſervavimus, Galliæ, patriæ ſuæ, & Regis Chriſtianiſſimi proditor erat, ablatas omnes ditiones, & opes reſtitueret. Poſtrema conditio, ut duos filios ſuos natu majores obſides datæ fidei traderet. His oblatis conditionibus Rex *Franciſcus* I. libertatis cupidus, fidem obſtrinxit. Sed libertati reſtitutus, promiſſis non ſtetit, cauſatus ejuſmodi conditionum aſperitatem, duritiem, & iniquitatem, moxque fędus cum *Clemente VII.* Pontifice Maximo, Venetiſque contra Imperatorem percuſſit. Quod ægerrime ferens *Carolus* Imperator, Italiam ingreſſus, *Caroli Borbonii* ductu, Romam, ut ſuperius diximus, obſedit, cepit, incendit, turpius profecto, quam Principem Chriſtianum decuiſſet. Pacem cum Summo Pontifice, & Rege Chriſtianiſſimo *Franciſco I.* iniit *Carolus V.* Imperator an. 1529. cujus conditiones apud *Guicciardinum* l. 19. legere eſt. Sed hæc pax non fuit diuturna ob implacabiles utriuſque Principis ſimultates, quæ identidem in bella erumpentes, Galliarum Regnum in magnas coegerunt anguſtias, & graviſſima Eccleſiæ damna intulerunt, quæ tamen *Franciſcus Primus*, reſarcire pro viribus ſtuduit, Fidem Catholicam in ſuo Regno contra Hæreticos Calviniſtas ardentiſſimo ſtudio propugnando, ſive ſolemnes ſupplicationes decernendo, quibus ipſe cum Principibus, Clero, plebeque univerſa aderat, ut læſæ ſacrilegis hæreticorum in Sacroſanctam Euchariſtiam ſparſis libellis Chriſti Domini Majeſtati fieret ſatis; ſive convictos Hæreticos extremo ſupplicio damnando: ſive ſeveriſſimum Edictum contra Hæreſeos Auctores, ac diſſeminatores datum apud Fontemblaudi Kalendis Junii an. 1540. promulgando; ſive denique, dum *Henrico* VIII. Angliæ Regi, ob ſchiſma ab ipſo conflatum, excommunicatione jure merito a Sede Apoſtolica perculſo ſuppetias ferre conſtantiſſime renuit. Cum *Leone X.* Pontifice Maximo congreſſus eſt *Franciſcus I.* Bononiæ an. 1515. in quo congreſſu Pontificem inter ac Regem Pacta illa, in Regno Galliæ obſervanda, inita ſunt, quæ vulgo *Concordata* vocantur, & abolita eſt tandem *Pragmatica ſanctio*, ut fuſius oſtendemus in Colloquio ſexto agendo de Diſciplina Eccleſiaſtica Sæculi decimi ſexti. Non ſolum Juſtitiæ ſeverus exactor fuit *Franciſcus* I. Galliarum Rex, ſed etiam adeo litterarum, bonarumque Artium amans, ut inſignem Bibliothecam, conquiſitis, undique optimis libris locupletatam in Regiis *Fontisblaudi* ædibus inſtruxerit ac perdoctis Profeſſoribus, quos accivit, ampliſſima aſſignaverit ſtipendia, ut eorum ope, profligata barbarie, Artes, ac ſcientiæ in Galliis refloreſcere poſſent. Hinc illuſtri cognomento *litterarum parens*, *& munificentiſſimus litteratorum Mecænas*, paſſim appellatus eſt. Sui erga Ordinem FF. Prædicatorum ſingularis affectus egregia documenta dedit, ſive dum *Guillelmum Parvum* Confeſſarium, & Concionatorem ſuum, ejuſdem Ordinis Theologum Pariſienſem, Trecenſem primum, deinde Silvanectenſem Epiſcopum, Filiis ſuis Præceptorem dedit; ſive etiam, dum Comitia Ordinis Fratrum Prædicatorum Lugduni an. 1534. habita humaniſſimus Rex dignatus eſt ſua præſentia, & cum tribus Cardinalibus aſſiduus concertationibus Scholaſticis interfuit auditor; aſſedit menſæ communi, & tandem comprobata diſputationibus eruditione, ſanctionibus ſapientia, & pietate, amplitudine Religioſorum ex omnibus Orbis partibus adventu, illuſtriſſimo teſtimonio Familiam Dominicanam ornavit dicens; *Fratrum Prædicatorum Ordinem non tantum Eccleſiæ Catholicæ, ſed etiam ſui Galliarum Regni invictum eſſe propugnaculum*. Obiit *Franciſcus* I. omnibus Eccleſiæ Sacramentis munitus an. 1543. ætatis LIII. Regni XXXIII. de cujus Geſtis ſi plura noſſe cupias, legeſis ejus Hiſtoriam paucis ab hinc annis concinnatam, ac in lucem editam a Clariſſimo *Varillaſſio*, Gallo Hiſtoriographo. Poſt obitum *Franciſci Primi* regnavit in Galliis ejus filius, *Henricus* hujus nominis II.

D. Fuitne *Henricus II.* Galliarum Rex in Bello felicior Patre ſuo *Franciſco I.* in quo ſane Regiarum dotum nihil deſiderabatur præter felicitatem virtuti, ac fortitudini parem.

M. *Henricus II.* in Bellis, quæ cum *Carolo V.* Imperatore, & *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege geſſit, *Franciſco I.* Patre ſuo multo felicior fuit. Sed antequam hęc bella aggrederetur *Henricus* Franciæ Rex, magnitudine animi, & rei militaris peritia inſignis, Regni ſui adminiſtrationem a Religione orſus eſt, probe ſciens Rempublicam recte conſtitui haud poſſe, nec diu florere, niſi Religio a perverſis, & ſeditioſis Hæreticorum ſtudiis, & erroribus illibata ſervetur, Hinc hæreticos Lutheranos, qui in Galliarum Regno occulte graſſabantur, ſeveriſſimis edictis coercuit, multoſque ex illa ſecta captos igne ardere juſſit. Mox Calvinianos hæreticos, qui Gallias peſtilenti hæreſi infeſtabant, ut omnino profligaret, Domos, in quibus prædicti hæretici in toto Regno conventicula habere ſolebant, ſolo æquari juſſit; Viros nobiles, ceteroſque ſumma juriſdictione pollentes, ſua juriſdictione privari, Regios Magiſtratus officiis ſuis abdicari, ſi in puniendis horumce Conventiculorum auctoribus negligentiores eſſent. Alias contra hujuſmodi Hæreticos leges tulit ſapientiſſimus ille Rex, quibus nihil intentatum reliquit, ut naſcentem illam Calvinianam hæreſim in cunis præſecaret, eamque peſtem procul e Regni ſui finibus eliminaret. At, dum totus in Calvinianæ hæreſeos extirpationem incumberet *Henricus* Rex, coactus eſt bellum ſuſcipere adverſus *Carolum V.* Imperatorem, & *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem. Miſſo itaque in Lotharingiam exercitu, Duce *Mommoratio* Magiſtro

Digitized by Google

giſtro Equitum, Diviodurum Mediomatricorum, quos nunc Metenſes vocamus, Tullum, & Virdunum Regno Galliarum adjecit. Paulo poſt *Carolus* V. centum armatorum millibus Diviodurum Mediomatricorum obſedit, ſed *Franciſco Guiſio* ſtrenue propugnante, potiundi deſperatione obſidionem ſolvit *Carolus* V. Res non minus ſegniter contra *Philippum* II. Hiſpaniarum Regem in Belgio, & in Italia geſſit *Henricus* II. Galliæ Rex. Plures Civitates in Belgio partim expugnavit, partim deditione accepit. Exercitum in Campaniam, Neapolitanumque Regnum immiſit, Duce *Franciſco Guiſio* anno 1557. quo quidem anno Galli in Belgio ab Hiſpanorum exercitu, cui præfectus erat *Emmanuel Philibertus*, Dux Sabaudiæ, graviſſimam ad Sancti *Quintini* Oppidum in Veromanduis die x. menſis Auguſti cladem acceperunt, quæ *Saquitiana*, aut *Sanlaurentiana*, a die qua contigit, dicta eſt, in qua plures proceres, ac nobiles cæſi, aut capti ſunt. Sed ea victoria uti neſcierunt Hiſpani. *Henricus* quippe Galliæ Rex, ex hac clade factus ſapientior, ex Italia accerſiit *Franciſcum Guiſium*, qui *Caleſium*, Arcem munitiſſimam, quæ jam ab annis ducentis, & decem Anglicum ferebat jugum, intra ſeptem dies ad deditionem redegit, Angliſque eripuit. *Thermeus* etiam Mareſchallus *Gravellingam*, *Burgam*, *Dunkerkum*, aliaſque Belgii Civitates cepit, ſicque penitus abolita eſt illius *Sanquitianæ*, ſeu *Sanlaurentianæ*, Gallorum cladis recordatio. His alternantis fortunæ caſibus permoti Galliæ, & Hiſpaniæ Reges pacem nuptiali adſtrictam fœdere inierunt anno 1559. data *Philippo* II. Hiſpaniarum Regi in conjugium *Elizabetha*, filia *Henrici* II. Galliarum Regis. Pariſiis nuptiæ celebratæ fuerunt ludicris Equitum certaminibus, & haſiludiis, in quibus cum ipſe *Henricus* Rex decertare voluiſſet, lethale vulnus in capite accepit, obiitque die 10. Julii anni 1559. ætatis XLII. Regni XIII. Adeo fluxa, lubrica, & inſtabilis eſt rerum humanarum conditio, ut hanc lætitiam, cum maxime geſtiret, exceperit luctus, tamque juſtam gratulationem, dum fervetet, funeſtaverit optimi Regis interitus, ſimulque perculſi totius Galliarum Regni ægritudo, luctus, conſternatio ſquallor interceſſerit, ſolis hæreticis, Religionis ac patriæ juratis hoſtibus, ingenti exultatione bacchantibus.

D. Eccur, quæſo mortuo *Henrico II.* tanta conſternatio univerſum Galliæ Regnum occupavit?

M. Jure optimo Galli graviſſimis, ac veriſſimis lacrymis mortuum Regem *Henricum II.* luxerunt, quia, eo moriente, una cum illo extincta eſt omnis felicitas Regni Galliæ, domeſticis malis continuo irrumpentibus, quæ florentiſſimum illud Regnum ad ultimum fere exterminium adduxiſſent, niſi Deus ab irreparabili caſu illud præſervaſſet. At enim mortuo *Henrico* II. ſucceſſit in Regno Galliæ filius ejus *Franciſcus* hujus nominis II. annum agens ætatis ſuæ decimum ſeptimum, cujus ætas juvenilis, & inexperta locum dedit Calvinianæ hæreſi, armis & facibus inſtructæ, caput efferendi, & funeſtis cladibus totum Galliæ Regnum cruentandi. Tentavetrat quidem Rex *Franciſcus* II. ſub initum Regni ſui hæreticorum Calvinianorum frangere audaciam, ſive negotiorum Regni adminiſtrationi præficiendo *Guiſios* fratres Lotharingios, Ducem, & Cardinalem, Catholicæ Fidei acerrimos defenſores, & avunculos Reginæ Conjugis *Mariæ Stuartiæ*; ſive etiam renovando lata jam ſub defuncto patre ſuo *Henrico* II. in hæreticos Edicta, & nova promulgando; ſive denique novam inſtituendo Claſſim, ſeu Cameram, quæ in quolibet Regni Senatu tantummodo de criminibus ad Religionem pertinentibus cognoſceret: *Cameras Ardentes* appellarunt, quod ad rogum paſſim damnarentur, qui Calvinianæ ſuperſtitionis convicti eſſent, & in nocturnis conventiculis deprehenſi. Verum, hæc omnia hæreticos in officium reducere minime potuerunt, animos eis præſertim faciente *Ludovico Borbonio Condæo*, Regii ſanguinis Principe, qui hac peſte infectus, ut ſuam, ſpecioſo Religionis obtentu, poteſtatem augeret, Caput illorum ſe conſtitueret, æmulatione quoque incitatus adverſus *Guiſios*, quos Catholici, ut avitæ Fidei vindices, ſuſpiciebant ac venerabantur. Hæretici itaque audaciores facti, non ſolum libros ſeditioſos adverſus *Guiſios*, quos ſuis ſuperſtitionibus contrarios vatiniano odio proſequebantur, vulgarunt ac diſſeminarunt, ſed etiam in apertam conjurationem adverſus Regem *Franciſcum* II. eruperunt, eumque Ambaſia, ubi tunc erat, clam diſpoſitis viris armatis, conati ſunt abducere, eam in ſpem erecti, fore ut capto ſemel Rege adoleſcente, Regnum pro arbitrio ejus nomine adminiſtrarent. At, detecta per certos indices conjuratione, rebelles cum magna eorum clade diſſipati ſunt, & *Franciſcum Guiſium*, ob rem optime geſtam, Senatus Pariſienſis titulo *Patriæ Conſervatoris* cohoneſtavit. Animos tamen non deſponderunt feroces hæretici, ſed potius in rabiem acti multas Urbes occupare tentarunt, & cuncta ſeditionibus, cædibus, rapinis, ſacrilegiis compleverunt. Quibus malis Rex, ut præſentiſſimum adhiberet remedium, Comitia Meldis indicta tranſtulit Aureliam, ut Cives ad res novas propenſos in officio contineret. In his Comitiis, ſeu, ut loquuntur Galli, in hoc trium Ordinum Conventu, captus eſt Princeps *Condæus*, cuſtodiæ traditus, & læſæ Majeſtatis reus convictus, lata a Judicibus ſententia morti addictus fuit; procraſtinatum tamen eſt ejus ſupplicium ob morbum Regis *Franciſci*, qui obiit ex apoſtemate in aure ſiniſtra enato, Eccleſiæ Sacramentis religioſe perceptis, Nonis Octobris anni 1560. ætatis ſuæ duodevigeſimo, nulla relicta prole.

D. Quis ad Galliarum Regnum adminiſtrandum ſuffectus eſt in locum *Franciſci* II. qui, ut mox obſervaſti, e vivis exceſſit nulla relicta prole?

M. Defuncto *Franciſco* II. ſucceſſit in Regnum Galliæ ejus frater *Carolus*, hujus nominis IX. annum agens ætatis decimum, qui adminiſtrationis Regni per ætatem cum adhuc incapax eſſet, *Catharina Medicæa* Regina, ejus mater, fœmina ſolers, & imperandi cupidine flagrans, optatam gubernandi Regni procuratio-

nem

nem mille adhibitis artibus obtinuit, & ut Sectæ Calvinianæ Principes ſibi arctius devinciret, his plus æquo favit, & Religionis Catholicæ negotiis haud parum nocuit. Ea quippe ambitioſa fœmina, cui retinendæ ſupremæ auctoritatis ſtudium Religione ipſa antiquius erat, non ſolum in Regni Comitiis, apud Aureliam habitis, Principem *Condæum*, ſeditionis facem, & Calvinianæ factionis Anteſignanum, abſolvit, ſed etiam Calviniſtarum precibus annuens Edictum Regium publicavit, quo Provinciarum Præfectus jubebat, ut Calviniſtæ, qui Religionis cauſa in carcere detinebantur, libertate donarentur: Hi veró, qui in exilium erant ablegati, revocarentur, hiſque licitum eſſet cum Catholicis ſine offenſione vivere. Ingentes animos ex eo præpoſtero Edicto ſumpſerunt Calviniani, ac Principum freti patrocinio, & hujus ambitioſæ Reginæ Matris elati favore, Eccleſias Catholicorum occuparunt, Altaria everterunt, Sacras Imagines confregerunt, Sacerdotes trucidarunt, Sacrilegiis ac cædibus omnia fœdarunt, nec jam clandeſtina, & nocturna conventicula habere contenti, publicos Conventus egerunt, in quibus novum Evangelium prædicare, Cœnam ſuam celebrare, & in Eccleſiæ Romanæ Dogmata impune debacchari cœperunt, ac tandem Claſſicum canentes, bellis civilibus totum Galliarum Regnum aperto marte infeſtarunt. Numeroſos ſiquidem exercitus hæretici Calviniſtæ eduxerunt, adjunctis Germanorum Proteſtantium, ſeu hæreticorum Lutheranorum auxiliis, & quatuor potiſſimum generalibus præliis contra Catholicum *Caroli IX.* Galliarum Regis exercitum magnis animis pugnarunt, in quibus tamen Deus victoriam Catholicis indulſit, nec tamen domiti ſunt rebelles. Primum Prælium datum eſt apud *Drocas*, indeque dictum *Drocenſe*, anno 1562. & in eo duo primarii partium Duces capti ſunt. Ex parte quidem Hæreticorum captus eſt Princeps *Condæus* a *Franciſco Guiſio* Catholicorum Duce. Ex Catholicorum vero parte *Annas Mommorantius* captus in Hæreticorum poteſtatem venit. Alterum Prælium dicitur *Sandionyſianum*, quod prope oppidum *S. Dionyſii*, duabus a Lutetia Pariſiorum leucis diſtans, commiſſum ſit anno MDLXVII. in quo *Mommorantius* Dux, & Franciæ Comeſtabilis, æterna memoria dignus Heros, acceptis ſex vulneribus, glorioſe pro Religionis, & patriæ defenſione occubuit. Cæſis tamen Calviniſtis, aut in fugam actis, victoria penes Catholicos ſtetit. Tertium Prælium ad Jarnacum in Santonibus editum eſt, indeque dictum prælium Jarnacenſe, in quo Catholici, Duce *Henrico* Andegavenſium Principe, & fratre *Caroli* Galliarum Regis, plena victoria potiti ſunt, & Princeps *Condæus*, perduellium Calviniſtarum Dux, victus mortem oppetiit anno MDLXIX. Eodem anno ultimum prælium conſertum eſt ad Moncontorium in Pictonibus, Duce eodem *Henrico* Andegavenſium Principe, in quo Calviniſtæ ad internecionem cæſi, duodeviginti ſuorum millia perdidere, & victus omnino *Colinius Talaſſiarchus*, cui Hæretici Calviniſtæ, poſt mortem Principis *Condæi*, ſummam rerum contulerant. Hic *Colinius* fratrem habuit *Andelotum*, ejuſdem Calvinianæ ſuperſtitionis fautorem præcipuum, & Sacerdotum hoſtem adeo inſenſum, ut ex eorum auribus torquem collo appenſum geſtaret, eique ludus eſſet Sanctorum reliquias flammis addicere, templa inflammare, Eccleſias ſpoliare, & alia id genus ſacrilegia perpetrare. His quatuor præliis victi quidem, ac debellati fuerunt Hæretici Calviniſtæ, ſed nec ad gremium Catholicæ Eccleſiæ, nec ad obedientiam Galliarum Regis redire voluerunt. Quapropter, ad eos ſæpius tumultuantes ac nova molientes penitus exterminandos viſum eſt extremum quidem, & paulo durius, ſed ea ætate maxime neceſſarium, adhibendum eſſe cauterium. Anno igitur MDLXXII. poſtquam Pariſiis nuptiæ Henrici Regis Navarræ cum *Margarita* Sorore *Caroli* IX. Galliarum Regis fuiſſent celebratæ, inchoata eſt Calviniſtarum cædes, dicta *Matutinæ Pariſienſes*, quod ſummo mane cœpta ſit, vel cædes *San-Bartholomæa*, quia contigit die *S. Bartholomæo* Apoſtolo ſacra. Primus cæſus eſt *Colinius Architalaſſus*, tractus a pueris per plateas, & in Sequanam fluvium projectus. Eamdem ſortem nacti ſunt *Rupifulcadius*, *Lavardinus*, aliique Duces, & viri fortes, præcipua ſectæ Calvinianæ præſidia, necnon innumeri Calviniſtæ, qui in ea ſtrage perempti ſunt. Nec ſolum Pariſiis, ſed & in ceteris totius Galliarum Regni Urbibus Catholicis in Hæreticos Calviniſtas ſævitum eſt, excepta tamen Civitate Lexovienſi in Normannia, cujus Epiſcopus *Joannes Hennuyerius* Ordinis FF. Prædicatorum, & *Henrico II.* olim Galliarum Regi a Confeſſionibus, ab Urbis Præfecto obtinuit, ut Mandati Regii ſuſpenderetur executio, ſicque eximia charitate, ac clementia Calviniſtarum promovit animos, ut quotquot Lexovii degebant, in ſinum Eccleſiæ redierint, ſicut referunt *Sammarthani* fratres Tomo II. *Galliæ Chriſtianæ*, in Lexovienſibus Epiſcopis. Ea ſtrage *San-Bartholomæa* exacerbati Calviniſtæ, nova Bella meditabantur, dum *Henricus* Dux Andegavenſium, & *Caroli* IX. Galliarum Regis frater, Rupellam, in Santonibus prævalidam Arcem, quæ a Calviniſtis occupata fuerat, cum exercitu regio obſedit; Sed cum ſub idem tempus *Henricus* Polonorum Principum ſuffragiis ad illius gentis Regnum expetitus eſſet, ab Urbe diſceſſit, ejuſque obſidionem ſolvit. Quo factum eſt, ut Rex *Carolus* IX. cum non poſſet Hæreſis fundamenta deſtruere, hos funeſtæ arboris ramos amputare, ſcelerati illius monſtri tot annorum diuturnitate corroborati, tot redivivi cladibus, tot ſuperbi exitiis, tot locis diffuſi, debilitatæ vires, volens nolens, pacem inierit cum Calviniſtis, Arces, & oppida *Rupellam*, *Montalbanum*, *Nemauſum* conceſſerit, unde poſtea Calviniana factio potentię Regum inſultans, ſua jura, terroremque in vicinas late oras circumferre non deſtitit. Obiit *Carolus* IX. Galliarum Rex in Pentecoſtes Feſto, qui incidit in diem XXX. menſis Maji anni MDLXXIV. ætatis XXV. Regni XIV. Geſta *Caroli IX.* & Hi-

ſto-

ſtoriam Bellorum Civilium, quibus, eo Regnante, conflagravit Gallia, accurate inter alios Scriptores concinnavit *Varillaſius* Scriptor elegans, ac ſincerus, totique Orbi litterario notiſſimus.

D. O funeſtiſſima tempora! in quibus Galliarum Regnum, olim opibus abundans, ditione auguſtum, ac pacis munere fortunatum, tum Calviniana factione tumultus & perpetuas tempeſtates concitante, in ſe ipſum conjuratum pugnabat, ſuis conſumptum opibus, ſuis fractum viribus, quod alienis ſemper fuerat invictum. At, dum video obfirmatiſſimos in errore Hæreticorum animos, factiones, audacias, ſeditiones, bella, & reliqua, quæ novitas omnis parturit, dum eorum conventus, fœdera, conſpirationes, partium ſtudia fervere audio, vehementer timeo, ne ſub *Caroli IX.* Galliarum Regis ſucceſſoribus, gliſcente Calviniana Hæreſi, graviores tumultus ac procellas Gallia paſſa ut. Error quippe, ut experientia notum eſt, qui ſtatim non opprimitur, ſenſim ſine ſenſu ſerpit incrementis prope fallentibus; ſe longe lateque diffundit, novos ritus, reſciſſis antiquis, novas ceremonias, novas leges, novam Religionis formam introducit; uno verbo, novum populum facit, qui acerrimis & ardentiſſimis ſtudiis pro errore certat, & civilibus bellis Regnorum, ac Rerumpublicarum pacem perturbat. Nullam quippe Regni, aut Reipublicæ pax, tranquillitaſve ſperanda eſt, ubi Religionis divortia vigent. Omnia igitur mala, quæ ſub *Caroli* IX. ſucceſſoribus intulit Galliarum Regno Calviniana Factio, percenſe, quo plenam Status Eccleſiæ ſub Galliarum Regibus decimi ſexti Sæculi notitiam adipiſci poſſim.

M. Mortuo *Carolo* IX. Galliarum Rege, *Henricus*, ejus frater, qui jam Poloniæ Rex fuerat inauguratus, ſtatim, relicta Polonia, in Gallias ad Regnum capeſſendum feſtinavit, dictuſque eſt *Henricus* III. Eo regnante fœda fuit Eccleſiæ Gallicanæ facies, & Regnum periclitari viſum eſt, teterrimæ factionis, conjurationiſque furore laceratum. Beneficia impune vendebantur, viginti octo Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus Præſulibus deſtituti erant, Cœnobia innumera ſine Abbatibus, ſine divino cultu, a prophanis hominibus tenebantur, qui, ut luxui & libidini affatim indulgerent, eorum bona abliguriebant, decoquebant, dilapidabant. Præter hanc infamem corruptelam, *Henricus* III. Francorum Rex neceſſitate adactus belli conſopiendi, quod *Franciſcus Alenconius* Dux, Regis frater, *Henricus Borbonius*, Rex Navarræ, & *Henricus Condæus* Princeps, fœderati cum Calviniſtis Galliæ, & Proteſtantibus Germaniæ, intulerant Franciæ Regno, Edictum promulgavit in favorem ſeditioſorum & Hæreticorum Calviniſtarum, Catholicis odioſum, & Eccleſiæ omnino injurium, in quo Hæreticis in omnibus Galliarum locis permittebantur Conventus, publica eorum Religionis exercitia, facultas celebrandi ſuæ Sectæ Synodos Nationales, ſeu Provinciales, & ad honores, Magiſtratus, & publica munia Hæretici admittebantur non ſecus ac Catholici; Sacerdotum & Monachorum Apoſtatarum conjugia jam contracta recipiebantur, & liberi ex eis ſuſcepti cenſebantur legitimi, octo Urbes in diverſis Regni Provinciis ſecuritatis cauſa Calvinianis tradebantur, aliaque ejuſmodi ſexaginta duobus Capitibus comprehenſa hæreticis indulgebantur Eccleſiæ Catholicæ valde pernicioſa. Extortum iſtud ab *Henrico* III. Francorum Rege in gratiam Hæreticorum Edictum in cauſa fuit, cur Principes Catholici Galliarum Regni fœdus inter ſe inierint ad impediendum, ne quis Hæreticus Princeps regii ſanguinis *Henrico* III. in Regnum ſuccederet, neve ullum permitteretur Calvinianæ Sectæ exercitium publicum, quod fœdus juramento ſancitum *Ligam* appellarunt. Admonitus Rex *Henricus* III. conjurationum, quas plerique in ipſum moliebantur, ut ſibi caveret a Pariſienſibus, qui *Henricum Guiſium*, inter fœderatos Principes Catholicos præcipuum Ducem, impenſe colebant, eumque poſt mortem *Henrici* III. Regno Galliæ deſtinabant, milites pro ſui tutela Pariſios advocavit, atque per diverſas Urbis ſtationes diſperſit. Qua de re commoti Pariſienſes, mox eorum commotio in ſeditionem, ſeditio in apertam defectionem erupit, quam non parum auxit *Guiſii* Ducis, contra Regis prohibitionem, Lutetiam adventus, quem exultans populus magnis acclamationibus, & feſtivis gratulationibus excepit. Rex metu conſternatus, ut vitæ ſuæ ſecuritati conſuleret, fugam ſecreto arripuit, & Carnutum acceſſit, cumque nullam rebus ſuis lucem affulgere videret, indixit an. MDLXXXVIII. Comitia Bleſenſia, in quibus Conſilium cepit plenum deſperationis. Ducem ſiquidem *Henricum Guiſium*, ejuſque fratrem Cardinalem *Ludovicum*, private ad ſe quaſi ad conſultationem evocatos per ſuos ſatellites confodi juſſit, ea ſpe ductus, fore ut ſublatis *Guiſiis*, abſolutius regnaret. Sed eum fefellit eventus. Provinciæ quippe Regni ægre admodum ferentes mortem *Guiſiorum*, quos, tanquam Fidei Catholicæ invictos aſſertores venerabantur, rebellionis vexilla ubique erexerunt, ſibique *Carolum Meduanum*, occiſorum Guiſiorum fratrem, ſummum Belli Ducem præfecerunt. *Sixtus V.* Pontifex Maximus, ob interemptum Cardinalem *Guiſium*, in ipſum Regem anathema vibravit. Ad has anguſtias redactus Rex *Henricus* III. cum Lutetiam oppugnaturus, ad Sancti *Clodoaldi* Municipium ſtativa poſuiſſet, immani parricidio Kalendis Auguſti anni MDLXXXIX. trucidatus eſt, non a Monacho, ſicut multi, mendaci fama, & falſo rumore deluſi, perperam ſcripſerunt, ſed vel ab Hæretico Calviniſta, vel, ut probabilius cenſent alii, ab uno ex Guiſiana confœderatione, quam *Ligam* vocabant, perditionis filio, qui, ut faciliorem aditum ad Regem nanciſci poſſet, ſumpta Religioſa veſte, & ſub ea, inſtar lupi, ſub pelle ovina, latens, ad Regem admiſſus, cultrum venenatum in ejus ventrem infixit, ex quo vulnere ſequenti die e vita migravit *Henricus* III. Rex ſane meliori ſorte dignus, utpote qui Religionis Catholicæ, Apoſtolicæ &

Romanæ publicam profeſſionem ſtudiumque ſemper prætetulit, ac ſervavit, ſeque Hæreſis, & Hęreticorum hoſtem ac perſecutorem acerrimum prębuit, quamvis, ut jam obſervavimus, temporum calamitate, & rerum neceſſitate compulſus, aliquot Edicta in gratiam Calvinianæ Factionis conceſſerit, ne Catholica Religio, & Regia auctoritas ab illa ſacrilega factione in utramque armata penitus opprimeretur. Pietatis, quam in animo fovebat, nonnulla identidem indicia dedit *Henricus* III. ſive cum Ordinem *Sancti Spiritus* fundavit, ſive cum Pœnitentium ſodalitia inſtituit, iiſque inſcribi voluit; ſive cum ipſe, dimiſſa Regia Majeſtate, in ſupplicationibus Pœnitentis habitu proceſſit, contemptui ac ludibrio Politicorum ſe exponens; ſive denique dum moriturus propediem, ſumptis cum magna pietatis, contritionis & humilitatis ſignificatione Sacramentis, atque omnibus ſuis inimicis venia conceſſa, ex Regno, quod perpetuis calamitatibus fuerat expertus infeſtum, ad beatius Regnum, ut par eſt credere, tranſiit. Ejus morte defecit *Valeſiorum* Stirps Regno idonea, Regnique jus in *Borboniorum* familiam, quæ etiamnum in Galliis feliciter regnat, devolutum eſt.

D. Suppetuntne aliqua momenta, quibus evinci poſſit, eum, qui *Henricum* III. Galliarum Regem trucidavit, non fuiſſe Monachum, ſed Hæreticum Calviniſtam, vel potius aliquem ex Guiſiana confœderatione, quam *Ligam* vocitabant, ſceleſtum ſicarium, qui ut facilius regem adiret, & nefandum illud facinus perpetraret, religioſum habitum ſumpſit, & Monachi profeſſionem ementitus eſt?

M. Multa ad id perſuadendum ſuppetunt momenta, quæ late referuntur tum ab Auctore Libri, cui Titulus eſt: *La Fatalitè de Sainct Cloud*, ſeu *Fatum Sancti Clodoaldi*, Gallico Idiomate anno MDCLXXII. editi; tum etiam a *Varillaſio*, nuperrimo quidem, ſed clariſſimo Regum Franciæ Hiſtoriographo, in Hiſtoria *Henrici* III. Galliarum Regis, quorum præcipua duntaxat, brevitatis ergo, hic delibabo. In primis, certiſſime conſtat ex Annalibus & Hiſtoriis Gallorum, tantum his funeſtis, miſeriſque temporibus exarſiſſe in *Henricum* III. Regem factionis conjurationiſque Guiſianæ furorem, ut non ſemel perduelles fœderati ei mortem inferre tentaverint, & plerique ex illis in ſacris Suggeſtis, in Pœnitentiæ tribunalibus, in Doctorum celeberrimis Collegiis, adverſus Regem, ceu Tyrannum, hypocritam, & perfidum publicæ fidei, libertatiſque Comitiorum violatorem, concionibus, Conſiliis, ſcriptis, reſponſis, decretis populum animarint, & ad defectionem ſollicitaverint, palam afferentes non eſſe ſervandam fidem *Henrico* Regi datam, ejus Sacramento populos exſolutos, fas eſſe contra eum armari plebem, & non amplius pro Rege ſolitas in Sacris Myſteriis preces eſſe fundendas. Profecto ex illo perduellium fœderatorum furore, facili negotio quiſque judicare poteſt, ſceleſtum illum ſicarium, qui *Henricum* III. trucidavit, ex eorum grege ac ſocietate fuiſſe. At, inquies, ſicarius ille Regicida Dominicanam veſtem geſtabat. Id certe non inficias eo, ſed quo pacto id acciderit, diſce nunc. *Achilles Harlæus* ſupremus Senatus Pariſienſis Princeps, qui in Regis *Henrici* III. fide & obſequio conſtans, e Senatu in carcerem ad Arcem Baſtiliæ a factioſis fuerat abreptus, miſerat *Jacobum Clementem*, Religioſum Dominicanum Sacerdotem, cum litteris & ſecretis mandatis maximi momenti, quæ Regi relaturus eſſet. Hic ſub Veſperam ad Sanctum *Clodoaldum*, ubi tunc Rex erat, acceſſit, & in ædibus *Jacobi Guslæi*, Generalis in Regio Senatu Procuratoris, receptus, nocte ſequenti occiſus eſt a perduelli fœderato, qui opportunam occidendi Regem occaſionem nactus, habitum Dominicanum induit, & una cum litteris *Harlæi* perrexit ad Regem, quas cum attentius legeret Rex, ab eo, perfido & iniquiſſimo ſicario lethale vulnus in imo ventre accepit. Id autem ne gratis a me dictum putes, audi, ſi placet, rationes, quæ æquum rerum æſtimatorem convincere debent. In primis teſtantur omnes ad unum Hiſtorici Galli, ſicarium, a quo occiſus eſt Rex *Henricus* III. ſtatim ac Regem percuſſiſſet, non ſolum a *Guslæo*, Generali Regio Senatu Pariſienſi Procuratore, ſed etiam ab Aulicis, qui tunc adſtabant, multis vulneribus confoſſum, & interfectum fuiſſe. Hæc autem violenta ac repentina mors haud obſcure probat, non ſolum hunc ſicarium, ſed etiam illos a quibus occiſus eſt, fuiſſe perduelles fœderatos, & Guiſianæ factioni addictiſſimos, qui male ſibi conſcii eum juſte pertimeſcerent, ne ille ſicarius, ſi vivus poſt patratum exectandum illud facinus ſervatus eſſet, totum iſtud myſterium iniquitatis detexiſſet, & conſcios hujus eculeo digni ſceleris, quos inter ipſimet cenſebantur, propalaret, ut vitæ ſuæ & honori conſulerent, ei mortem accelerarunt. Alioquin, nemo non videt, hujus ſicarii vitam protrahi debuiſſe, donec interrogatus cauſam & nefandi illius criminis conſcios declaraſſet. Præterquam quod, poſt obitum Regis *Henrici* III. jamque occiſo ejus ſicario, reperta ſunt Regis viſcera, quæ in loco ſeorſim fuerant repoſita, gladiis transfixa ac dilaniata non ab aliis ſane, quam a perduellibus fœderatis, qui in Aula erant, quique jampridem Vitæ *Henrici tertii* inſidias ſtruentes, ejuſque mortem machinantes, in ejus viſcera, etiam poſt mortem, ſumma immanitate ſævierunt. Sed videamus finem hujus Tragediæ. Corpus hujus ſicarii, ut narrant iidem Hiſtorici Galli, nudum per feneſtram projectum eſt, ut pateret omnium oculis, & dignoſci poſſet, quis eſſet ille ſicarius. At Perduelles fœderati, qui in Aula erant, tot vulneribus corpus ejus conſulto confoderant, atque deformaverant, ut a nemine dignoſci potuerit. Hoc unum tamen viderunt omnes, nullum Tonſuræ Clericalis, quæ in Viro Religioſo major, quam in aliis Clericis eſſe ſolet, in capite illius ſicarii Regicidæ apparere veſtigium, quod quidem argumento fuit hunc ſicarium non fuiſſe Religioſum, ſed perduellem fœderatum, qui, ut mox diximus, *Jacobum Clementem* Dominicanum,

miſ-

miſſum ab *Achille Harlæo*, ſupremo Senatus Pariſienſis Principe ad Regem, intempeſta nocte dormientem occidit, ejuſque religioſam veſtem ſumpſit, quo facilius ſub ementita illa veſte Regi fucum faceret, eumque ſacrilego parricidio necaret. Accedit ad hujus veritatis confirmationem, quod ille ſicarius exhibuit Regi litteras, quas ad ipſum ſcribebat *Harlæus* (quas litteras de induſtria fictas fuiſſe dici certe non poteſt, cum numquam *Harlæus* adverſus illas reclamaverit, nec a ſe datas fuiſſe unquam negaverit.) Porro abhorret ab omni veri ſpecie, *Harlæum*, fidiſſimum Regis *Henrici* III. Miniſtrum, committere voluiſſe perduelli fœderato litteras maximi momenti ad Regem perferendas. Vero igitur quam ſimillimum eſt, *Harlæum* hujuſmodi litteras ad Regem deferendas tradidiſſe *Jacobo Clementi* Dominicano, quem probe ſciebat erga Regem eſſe optime affectum, & capitalem conjurationis Guiſianæ inimicum, ſed hunc Religioſum occiſum eſſe a ſcelerato conſpirationis Guiſianæ fœderato, qui ejus religioſum habitum induit, & litteras ab *Harlæo* ſcriptas detulit ad Regem, quem, dum illas attentis oculis perlegeret, lethali vulnere ſauciavit. Hinc eſt, quod poſt mortem *Henrici* III. perduelles conjurationis Guiſianæ fœderati, quamvis de morte Regis ultra modum lætarentur, tripudiarent ac triumpharent, attamen, ne tam flagitioſi, & a Sæculis in Galliis inauditi parricidii auctores audirent, ſicut revera erant, rumorem ubique ſparſerunt, Regem *Henricum* III. a Religioſo Dominicano fuiſſe occiſum, idque ut efficacius populo perſuaderent, prædictum Dominicanum ſummis laudibus extulerunt, eumque ut Martyrem non ſolum verbis, ſed ſcriptis, & imaginibus prædicarunt. Quæ res gravem in Dominicanos, licet inſontes, tempeſtatem excitavit, præſertim in *Edmundum Burgonium*, tum temporis Conventus ac Collegii Pariſienſis Prædicatorum Priorem, qui tamen, ſicut narrant omnes Hiſtorici Galli, conſtantiſſime ſemper negavit, ſe neque *Henrici* III. cædis ſuaſorem, neque conſcium fuiſſe, aut de ea, antequam parata fuiſſet, quidquam ſciviſſe; *quin immo*, teſte *Spondano* in Annalibus Eccleſiæ ad Annum 1589. Numer. 17. *ait, eam ſe ex animo deteſtari & execrari, qui nihilominus falſis teſtium accuſationibus obrutus, a quatuor equis diſcerptus fuit, in pia ad Deum oratione Vitam finiens*. Hic rumor de cæde Regis *Henrici III.* a Religioſo Dominicano facta ita increbuit, & prævalente Guiſiana factione, ſic populorum animos pervaſit, ut deinceps omnes ferme Hiſtorici Galli falſo illo rumore deluſi, vel politicis adducti rationibus, hoc deteſtabile parricidium Religioſo Dominicano perperam & inſcite attribuerint. Longe verius ac prudentius *Petrus Matthæus*, qui *Henrici IV.* Galliarum Regis ſucceſſoris *Henrici III.* Hiſtoriographus fuit, deſcribendo *Henrici III.* mortem Tomo I. Hiſtoriæ Franciæ pagin. 772. hæc habet: *juſque à cette heure on n' a ſceu au vray, qui a ete le conſeilleur, ni l'autheur de la mort d' Henri* III. Quæ verba ſic latine redduntur: *Quis necis Henrici III. verus ſuaſor, Auctorve fuerit, hactenus incompertum omnino eſt.*

D. Facile his, quas protuliſti, haud levibus conjecturis adducor ut credam, cædis *Henrici III.* Galliarum Regis Auctorem fuiſſe non Monachum, ſed perduellem Guiſianæ conjurationis fœderatum. Sed quiſque ille fuerit, tam grande ſcelus quo nomine appellem? neſcio. Parricidium, an rebellionem, perduellionem, furorem & inſaniam nominabo? leve illud eſt ad tam tetri facinoris atrocitatem exprimendam. An belluinam ſub larva vultus humani immanitatem? ne iſtud quidem ſufficit. An florentiſſimi Galliarum Regni fœdiſſimam maculam, immo exitium, flammam ac perniciem? Quam poſſum atrocia, ac deteſtanda nomina mente efformavero, vincit omnia horrendi illius Regicidii atrocitas, ac ne cogitatione quidem capi, necdum oratione ſatis exprimi, explicarique poteſt.

M. Recte quidem ac catholice ſentis, optaremque ipſe abominandi illius flagitii horrore perculſus, luctuoſa illa atque calamitoſa tempora altiſſimo præterire ſilentio, ſi liceret. At cogunt me Hiſtoriæ leges alterius perinde execrabilis in Succeſſore *Henrici III.* Galliarum Regis memoriam parricidii refricare. *Henrico III.* Galliarum Regi ſucceſſit *Henricus Borbonius* Navarræorum Rex, inter Francorum Reges dictus *Henricus IV.* &, ob res præclare geſtas, *Magni* cognomen promeritus. In Francorum Regimen aſſumptus, ſanctiſſime juravit, ſe Fidem Catholicam in toto Regno ſartam tectam conſervaturum, nihilque contra eam unquam moliturum. Sed cum Calvinianam hæreſim, qua irretitus erat, necdum palam ejuraſſet *Henricus IV.* ejus electio non omnibus placuit. Guiſianæ Factionis fœderati, qui ſibi Ducem elegerant *Carolum Meduanum*, ſeu *Majenium*, fratrem *Henrici Guiſii*, juſſu *Henrici III.* Galliarum Regis interempti, non ſolum alterum Francorum Regem elegerunt, videlicet *Carolum* Cardinalem *Borbonium*, Regis *Henrici IV.* patruum, quem *Carolum decimum* nuncuparunt, ſed etiam bellum in Regem *Henricum IV.* inſtaurarunt, quod tamen feliciter confecit Rex inſignem de fœderatis referendo victoriam, quæ *Iuriaca* dicitur, per quam *Egmondanus*, Comes Hiſpanarum Copiarum ductor, occubuit. At nihiloſecius fervente adhuc in Galliis Bello civili, Rex *Henricus* IV. Divino tandem lumine illuſtratus, feriam de ejuranda hæreſi cogitationem ſuſcepit, eamque revera, poſtquam accurate inſtitutus fuiſſet ab Epiſcopis, quos conſuluit, & inter quos eminebat *Jacobus Davitius Perronius*, Ebroicenſis Antiſtes, publice ejuravit, & ritu ſolemni Catholicam Fidem profeſſus eſt, atque ab hæreſi ac peccatis, prævia Sacramentali Confeſſione, abſolutus die XXV. menſis Julii Sancto *Jacobo* ſacra ann. MDXCIII. Hac edita Fidei Catholicæ profeſſione, Rex *Henricus* IV. Romam ad *Clementem* VIII. Pontificem Maximum, veniæ impetrandæ cauſa Legatum miſit Nivernenſem Ducem, & interim Regiam ſui conſecrationem ſuſcepit *Carnuti a Nico-*

Digitized by Google

lao, ejuſdem Urbis Epiſcopo. Deinde Lutetiam cum armato milite veniens, eaque potitus, præteritorum omnium gratiam Civibus conceſſit. Tandem ann. MDXCV. *Clemens VIII.* qui hactenus gratiam cunctabundus diſtulerat, a *Jacobo Perronio* Ebroicenſi Epiſcopo, Regis Oratore, & *Arnaldo Oſſato* exoratus, Abſolutionem Regi *Henrico* IV. conceſſit iis conditionibus, quas in ejuſdem *Perronii*, poſtea Cardinalis, Relationibus legere eſt. Tum vero, certatim Proceres ac Civitates ad Regis *Henrici* IV. fidem & obſequium redeuntes, eum Galliarum Regem juſtis ac feſtivis gratulationibus proclamarunt. Galliæ itaque pro ſuo jure imperans *Henricus Magnus*, Calvinianam quidem hæreſim debilitavit, ſed radicitus extirpare haud potuit; immo Calvinianis ad arma pronis nec tumultari deſinentibus, coactus eſt Rex, non alia ratione civiles tumultus compeſcere valens, *Edictum Nannetenſe*, ſic dictum a loco unde prodiit, anno MDXCVIII. concedere, in quo hæreticis, præter alia privilegia, jus ad honores, dignitates & munera Regni, atque Synodos celebrandi, & Cœtus agendi facultas tribuebantur. Hoc edictum Nannetenſe Catholicis pernicioſum, & hæreticis utiliſſimum, quod ab invito Rege *Henrico Magno* extortum, ſervatum metu, vim adhuc obtinebat Regnante in Galliis *Ludovico Magno* hujus nominis XIV. qui iſtud Edictum Nannetenſe tandem reſcidit ac penitus abolevit, quo uno facto ſubſtulit fibras omnes peſtiferi mali, ut renaſci deinceps, a repullulare non poſſit, ſicut fuſius oſtendemus in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi. Eximiis dotibus præditus fuit *Henricus IV.* virtute militari, beneficentia in populum, in profligandis vitiis, abuſibus, & duellis ſevera diſciplina, ſed præſertim admirabili benignitate, qua Patres Societatis Jeſu, qui anno MDXCIV. toto Regno ejecti fuerant, occaſione facinoris *Joannis Caſtelli*, perditiſſimi adoleſcentis, qui Regem cultro aggreſſus fuerat, nec tamen occiderat, ab exilio revocavit, Regno honorifice reſtituit anno milleſimo ſexcenteſimo quarto, ac nobile Collegium Flexiæ Andegavorum iiſdem Regali munificentia erexit. Hunc fortiſſimum, & clementiſſimum Regem, rebus, pace belloque, manu & conſilio geſtis, vere *Magnum*, quem Galli in oculis & delitiis babebant, eumque immortalem cupiebant, inter plauſus & magnificentiam coronandæ apud *S. Dionyſium*, ut moris eſt, Reginæ Conjugis ſuæ *Mariæ Mediceæ*, dum Pariſienſem luſtrat urbem, impius ſicarius *Franciſcus Ravaillacus*, Inculiſmenſis, bis in corde percuſſit, & nefario parricidio abſtulit. Sic lætitiam, cum maxime geſtit, excipit luctus, & ſummis gaudiis ſummi ferme dolores intercurrere ſolent. Contigit *Henrici IV.* Regis optimi interitus die XV. menſis Maji anni MDCX. ætatis LVII. Regni XXII. Reliquit Regni hæredem ex *Maria Medicea* uxore filium *Ludovicum*, qui poſt ipſum regnavit, hujus nominis XIII. *Juſtum* cognominatum, cujus præclare Geſta deſcribemus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi XVII.

D. Gallia, fortunata Gallia, quæ te, domeſticis fluctibus Sæculo XVI. tam atrociter jactatam, manebat ſors, qui caſus, quæ converſio rerum, niſi qui tibi Regnum ſine fine dedit Deus immortalis, idem coortas tempeſtates illas turbulentiſſimas in optatam tranquillitatem tandem convertiſſet, teque ad tot ſcopulos alliſam brevi naufragium facturam, in portu, præter omnium ſpem, ſpecialiter collocaſſet? At nunc, quæſo te, pauliſper expendamus, an Eccleſia, quæ Sæculo XVI. ſub Galliarum Regibus tot bellorum furiis, totque hæreſum procellis agitata fuit, meliorem ſortem nacta ſit ſub Regibus, qui eodem Sæculo Angliæ Regno præfuerunt.

M. Multo fœdior fuit Eccleſiæ facies ſub Regibus, qui Sæculo XVI. Angliæ Regnum gubernarunt, eoque magis infauſta ejus deploranda ſors, quod necdum immutata ſit Anglia, ſed ab Eccleſia Romana diro Schiſmate etiamnum divulſa maneat, cui antehac ſummis obſequiis erat addicta. Huic funeſto Anglicano Schiſmati initium dedit *Henricus VIII.* Angliæ Rex, filius *Henrici VII.* cujus Geſta deſcripſimus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi XV. Litterarum cultorem & fidei Catholicæ ſtrenuum defenſorem ſub initium Regni ſui ſeſe prodidit *Henricus VIII.* nonnulla etiam ſpecimina virtutum præbuit, quas poſtea nefandi Schiſmatis, ebrietatis, avaritiæ, crudelitatis, & effrænatiſſimæ libidinis infamia obſcuravit. Hæreſim, adverſus quam ſignum ipſemet ſuſtulerat, ſcribendo Opuſculum contra *Lutherum* Hæreſiarcham, propter quod glorioſum *Defenſoris Fidei* nomen Pontificio *Leonis X.* diplomate promeritus erat, in Regnum ſuum introduxit, Chriſti Eccleſiam probris omnibus affecit, ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ conſtituit, & in Romanum Pontificem, cui vehementer iratus erat, vim omnem inauditæ cujuſdam acerbitatis effudit. Cauſam illius iræ, qua *Henricus VIII.* in Romanum Pontificem flagrabat, breviter hic aperiam, ut intelligas, quos tandem ſapientiſſimos interdum homines nefariæ cupiditatis æſtus abripiat. *Catharinæ*, Regum Hiſpaniæ *Ferdinandi*, & *Iſabellæ* filiæ, necnon Viduæ *Arthuri*, qui erat *Henrici VIII.* frater, quique virginitatis ejus florem nequidem delibaſſe dicebatur, *Henricus VIII.* Rex, obtenta prius a Romano Pontifice *Julio II.* diſpenſatione, nupſerat die III. menſis Junii anni 1509. ex qua tres filios, duaſque filias ſuſcepit, paucis poſt nativitatem menſibus morte præreptos. Sola *Maria* ex eo connubio procreata utrique parenti ſuperſtes vixit, eamque, ut legitimam prolem, & Regni hæredem declaravit, & inſtituit ejus pater *Henricus* VIII. Contigit autem, ut poſt annos undeviginti ab iſto inito matrimonio, Rex *Henricus* VIII. natura levis, in libidines pronus, & furtivas cum nobilibus puellis voluptates ſæpius captans, divortium cum Regina *Catharina* conjuge ſua, quæ omnium Chriſtianarum virtutum cultu eminebat, facere decrevit: maxime ex quo infandis *Annæ Bolenæ* flammis ardere cœpit. Viri Aulici, qui tempori ſervire ſolent, & unde flatus oſtenditur, illuc vela dare, iſtud præpoſterum *Henrici* VIII. pro-

pen-

Digitized by Google

poſitum non improbarunt, ſed potius rationum ſuarum atque propriæ utilitatis, quam Religionis & Juſtitiæ ſtudioſiores, ut Regi placerent, divortium ſuaſerunt, dictitantes, *Henrici* Regis connubium cum *Catharina* legitimum non eſſe, quod *Arthuri* Principis, ejus fratris, vidua eſſet, nec in eo ſalva conſcientia ipſum manere poſſe. Inter illos projectæ adulationis Aulicos, qui ſe in omnibus ad Regis nutum componebant, nullamque aliam Religionis ac Diſciplinæ normam ſectabantur, tres præcipui fuerunt, videlicet *Thomas Volſeus*, *Thomas Cranmerus*, & *Thomas Cromuellus*, qui, ut Regis libidini indulgeretur, ei divortii cum *Catharina* legitima conjuge ſua conſilium aut ſuggeſſerunt, aut politicis artibus uſi illud executioni mandari curarunt. *Thomas Volſeus*, Archiepiſcopus Eboracenſis, Regni Cancellarius, S. R. E. Cardinalis, & Sedis Apoſtolicæ per totam Angliam Legatus a latere creatus, hoc divortium primus quidem Regi ſuggeſſit, ſed poſtea culpam agnoſcens, ſeque rem pœnitendam commiſiſſe faſſus, non ſolum gratiam amiſit ac ſummam, qua apud Regem pollebat, auctoritatem; ſed etiam omnibus dignitatibus & bonis ſpoliatus, dum captivus Londinum, tanquam reus læſæ Majeſtatis, duceretur, in ipſo itinere ad Leceſtriæ oppidum obiit anno MDXXX. *Thomas Cranmerus*, alter hujus divortii ſuaſor, & promotor, quem ob id Rex *Henricus VIII.* ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem nominavit, vir fuit verſatilis ingenii, ad omnem auram mutabilis, omnis Religionis expers, turbarum concitator, qui tandem anno MDLIII. vivus exuſtus eſt, ut videre eſt apud Illuſtriſſimum D. *Boſſuet* Epiſcopum Meldenſem libro VII. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*, ubi *Thomam Cranmerum* Archiepiſcopum Cantuarienſem, quo, tanquam Eccleſiæ ſuæ reformationis, ut ajunt, Anteſignano, hæretici Angli gloriantur, graphice ac nativis coloribus depingit. Denique, *Thomas Cromuellus*, qui in hoc procurando divortio omnem curam operamque adhibuit, homo fuit vafer, ambitioſus, avarus, Lutheranæ factioni addictus, totique Ordini Eccleſiaſtico infeſtus, quem ſubinde Rex *Henricus VIII.* conſiliis ſuis aptiſſimum Miniſtrum elegit, & in eum plena manu præcipuas Regni dignitates congeſſit. Hi ſunt, qui repudium Reginæ *Catharinæ* approbarunt, & Regi novi ineundi Matrimonii Auctores fuerunt. At verſa vice, juſtiſſimam *Catharinæ* Reginæ cauſam, præter doctiſſimos Angliæ Theologos, bene multi ex omni natione viri eruditiſſimi acriter tuiti ſunt. *Carolus* quoque Imperator hujus nominis V. ejuſdem *Catharinæ* Reginæ, materteræ ſuæ, legitimum connubium ſtrenue defendit apud *Clementem VII.* Pontificem Maximum, cujus ipſamet Regina, ſuæ dignitatis, juriſque tenax, patrocinium imploraverat. Summus Pontifex, re cum matura deliberatione expenſa, & æqua lance libratis hinc inde momentis, pro validitate matrimonii ſtetit invictus, nec adduci unquam potuit, ut *Henrico* Regi facultatem alterius contrahendi matrimonii concederet. Hanc repulſam paſſus *Henricus VIII.* in Summum Pontificem debacchari cœpit, eoque licet repugnante, induxit *Thomam Cranmerum*, alterum in Religione Protheum, quem, ut mox dixi, Archiepiſcopum Cantuarienſem creaverat, ut ſententiam ferret, ac palam pronuntiaret, neceſſitatem jure Divino impoſitam eſſe Regi *Catharinam Arthuri* uxorem, dimittendi; ſubinde conceſſam novi contrahendi matrimonii libertatem. Ea iniqua ſententia fretus *Henricus* VIII. abſque mora *Annam Bolenam*, quam quinque ante menſes clam ſibi copulaverat, ſolemni pompa duxit, eamque Regio diademate ornavit poſtridie Kalendas Junii anni MDXXXIII. Sed quanti & Regno & Eccleſiæ conſtiterit iſtud inauſpicatum *Catharinæ* Regis repudium, ex his, quæ nunc dicturus ſum, facile percipies. Rex *Henricus* VIII. poſtquam *Catharinam* legitimam conjugem ſuam repudiaſſet, Dei præpotentis ſcelerum ultoris vindictam expertus, non amplius Rex, ſed homo plane uxorius, & vile ſcorti mancipium evaſit. *Annam Bolenam*, cui nupſerat, & ex qua filiam, dictam *Elizabetham* ſuſcepit, paulo poſt adulterii & inceſtus convictam, capite multari juſſit, & ſtatim tertiam duxit uxorem *Joannam Semeriam*, quæ filium peperit *Eduardum*, ſed in ipſo partu defuncta eſt. Quare *Henricus* Rex ad quartas protinus nuptias convolavit; quas inivit cum *Anna*, ſorore *Guillelmi*, Cliviæ & Juliæ Ducis, cujus conjugis brevi pertæſus, *Thomam Cromuellum*, qui hujuſmodi nuptias conciliaverat, mortis ſupplicio affecit, & *Annam Clivenſem*, ut parum illecebroſam, dimiſit, & cum *Catharina Hovarda*, Ducis *Norfolciæ* Nepote, quintas nuptias celebravit. At *Catharina Hovarda* ob adulterium neci tradita, *Catharinam Parram*, Baronis *Latimeeri* Viduam, ſextis nuptiis ſibi copulavit ſalaciſſimus Rex *Henricus* VIII. quem Deus Optimus Maximus *tradidit in reprobum ſenſum*, &, ob Impotentem, qua flagrabat libidinem, a ſceleſtis hominibus excæcari permiſit, maxime a *Thoma Cranmero*, indigniſſimo illo Cantuarienſi Archiepiſcopo, qui conculcatis divinis & humanis legibus, haſce illicitas nuptias conciliavit. Nec ſane id tibi mirum videri debet, cum Hæretici illius temporis libidinoſis Principibus, qui eorum Sectæ favebant, Polygamiam, ſeu duas ſimul uxores habendi facultatem indulgerent, ut conſtat ex Conſultatione *Lutheri*, & aliorum Germaniæ Proteſtantium data Vitembergæ die Mercurii poſt feſtum S. *Nicolai* anni MDXXXIX. in qua principi *Landgravio* poteſtatem permiſerunt novum matrimonium ineundi cum *Margarita Saal*, etiam adhuc vivente legitima conjuge ſua. Sic enim ajunt in ea conſultatione egregii illi, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatores, ad hunc Principem ſcribentes: *Quod ſi denique veſtra Celſitudo omnino concluſerit, adhuc unam conjugem ducere, judicamus id ſecreto faciendum, nempe ut tantum veſtræ Celſitudini, illi perſonæ, ac paucis perſonis fidelibus conſtet Celſitudinis veſtræ animus, & conſcientia ſub ſigillo confeſſionis* ..... *Sic &*

tantum in hoc approbamus: nam quod circa Matrimonium in lege Moyſis fuit permiſſum, Evangelium non revocat, aut vetat, quod externum regimen non immutat, ſed affert æternam vitam, & arditur veram obedientiam erga Deum, & conatur corruptam naturam reparare. Hanc Hæreticorum Conſultationem, quæ *Luthero*, aliisque Hæreticis, qui ei ſubſcripſerunt, perpetuam inurere debet infamiam, integram refert Illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet*, Meldenſis Epiſcopus Tom. I. Lib. VI. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*. Cum igitur *Lutherus*, aliique ejuſdem furfuris hæretici ſuæ Sectæ addictis Principibus Polygamiam ſimultaneam divina lege vetitam in Germania permiſerint, mirum certe tibi videri haud debet, quod *Thomas Crannerus*, Cantuarienſis Archiepiſcopus, intus & in cute hæreticus Lutheranus, legitimas *Henrici VIII.* cum *Catharina* nuptias diſſolverit, & aliarum nuptiarum, quas idem Rex contra legem Dei, & cum graviſſimo omnium ſcandalo, ut effrænem libidinem expleret, contraxit, conciliator ſimul & approbator extiterit.

D. Ex eo divortio Regis *Henrici VIII.* cum *Catharina* legitima uxore ſua habuitne originem Schiſma Anglicanum, ſeu fatalis illa Angliæ Regni ab Eccleſia Romana ſeparatio?

M. Prædictum divortium Schiſmati Anglicano initium dediſſe, imo illius unicam cauſam fuiſſe certiſſime conſtat. At enim *Clemens* VII. Pontifex Maximus certior factus de hoc divortio, & de novo matrimonio, quod Rex *Henricus* VIII. inierat cum *Anna Bolena*, peremptoriam tulit ſententiam, qua declaravit, Reginam *Catharinam* ad ſuum priſtinum Regiæ dignitatis ſtatum reſtitui, *Annam Bolenam* a Regio thoro dejici, ac penitus amoveri debere: & *Henricum* Regem incurriſſe cenſuras, ac pœnas in eos latas, qui Sedis Apoſtolicæ mandatis parere detrectant, quarum tamen executionem ſuſpendit, quo Pontificiæ Sententiæ commodius Rex morem gerere poſſet. At *Henricus VIII.* Pontificia illa ſententia exacerbatus, edixit, ut *Catharina* non amplius appellaretur Regina, vel *Henrici* Regis uxor, ſed tantum deinceps diceretur *Arthuri* Principis Vidua. Voluit inſuper, ut *Maria*, ex *Catharina* filia, quam ipſe ante *Walliæ* Principem, Regnique hæredem inſtituerat, haberetur in poſterum tanquam ſpuria, & illegitima proles, quodque luctuoſius eſt, ut Romano Pontifici inſultaret, totius Anglicanæ Eccleſiæ Summum, & unicum Caput ſe dixit, & *Thomam Cromuellum*, cujus ſuperius memini, Virum licet Laicum, & omnis bonæ eruditionis expertem, ſuum in cauſis Eccleſiaſticis Vicarium Generalem conſtituit, ſacras opes Fiſco addixit, pretioſiſſima quæque Eccleſiarum ornamenta rapuit, Monachis, & Monialibus vel redire ad ſæculum juſſis, vel paſſim crudeliter contrucidatis, Vitam Monaſticam penitus abolevit. Auſus eſt etiam in Cælites ferociam exercere, nec S. *Thomæ* Martyri, Archiepiſcopo quondam Cantuarienſi, pepercit, quem reum Majeſtatis dixit, Sanctorum albo expunxit, corpus ejus comburi, & cineres in ventum ſpargi juſſit. Sęviit in *Fiſcherum* Roffenſem Epiſcopum, *Thomam Morum*, Regni Cancellarium, & alios, quos eo tantum nomine morti addixit, quod monſtruoſum Eccleſiæ Anglicanæ Primatum, quem ſibi arrogabat, agnoſcere nollent, de quorum glorioſis agonibus legendus eſt *Sanderus* Libro I. de *Schiſmate Anglicano*.

D. In hoc Schiſmate, quod adverſus Eccleſiam Romanam conflavit *Henricus VIII.* fuitne fides Catholica in iiſdem capitibus immutata, in quibus nunc Angli ab Eccleſia Catholica ſunt ſeparati?

M. *Henricus VIII.*, ut ſuum temere uſurpatum Eccleſiæ Anglicanæ Primatum exerceret, formam Religionis, ac Divini cultus in Regno Angliæ deinceps tenendam, ac ſervandam, ſex Articulos complectentem, juſſit per *Thomam Cromuellum*, ſuum in cauſis ſpiritualibus Vicarium Generalem an. MDXXXIX. promulgari cum hac Inſcriptione: *Articuli per Regiæ Majeſtatis Serenitatem conſtituti*. Horum primus, *Tranſubſtantiationem* in Sacramento Euchariſtiæ credi jubet. Alter *Communionem ſub una ſpecie ad ſalutem ſufficere* declarat. Tertius *Cœlibatum Sacerdotum retinendum* decernit. Quartus, *vota caſtitatis, & viduitatis neceſſario perſolvenda* ſancit. Quintus, *non modo Miſſarum celebrationem juri Divino conſentaneam eſſe, verum, & Miſſas privatas celebrari bonum, ac neceſſarium eſſe ſtatuit*. Sextus denique Articulus, *Auricularem Confeſſionem in Eccleſia neceſſario conſervandam eſſe præcipit*. Sex illi Articuli, quamdiu *Henricus* VIII. in Anglia regnavit, fuerunt adamuſſim obſervati, ſed poſtea ab Anglis, ſenſim ſine ſenſu in varios errores prorumpentibus, fuerunt penitus aboliti; & in integrum immutata in Angliæ Regno Religionis forma, ſicut luculenter oſtendit Illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet* Libro VII. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*, ex quo facile intelligere potes, ſolemne eſſe his, qui ſemel veritatis viam, & Eccleſiæ Romanæ communionem reliquerunt, ſibi nunquam in fide conſtare, in graviſſimos præcipitari errores, nec ullam prorſus habere Religionis formam, in qua tuto pedem figere poſſint. Quod, proh dolor! nunc experiuntur Angli, qui a tempore Schiſmatis *Henrici VIII.* omni vento doctrinæ circumferuntur, & magnam videntur aſſumpſiſſe Religionem, dum nullam reſpuunt falſitatem, omneſque Sectas *Lutheri*, *Calvini*, *Zuinglii*, *Anabaptiſtarum*, *Fanaticorum &c.* in ſua Anglicana Eccleſia admittunt, eiſque pro ſuo arbitrio adhærent.

D. Reſipuitne ante mortem *Henricus VIII.* a funeſto illo ſchiſmate, quo Angliæ Regnum a communione Catholicæ, & Romanæ Eccleſiæ ſeparavit?

M. Fruſtra pia Mater Eccleſia ad Pœnitentiam ſæpius invitavit *Henricum VIII.* cujus cor obdureſcebat in dies, quique novis ſacrilegiis, ac flagitiis facinorum ſuorum menſuram cumulabat. Dicitur tamen, eum gravi correptum ægritudine, jamque propediem moriturum, ſtatuiſſe cum Summo Pontifice, & Romana Eccleſia reconciliari, ſed Aulicorum turba, quos ſacris bonis locupletarat, impeditum fuiſſe. Sic, ut veteri fertur

Digitized by Google

tur Adagio, *ſero ſapiunt Phryges*. Sumpſit tamen Rex *Henricus VIII.* Catholico more Sacroſanctam Euchariſtiam paulo ante mortem ad ſe delatam, eamque genuflexo, ac prono capite adoravit. Poſtea Teſtamentum condidit, in quo ſtatuit, ut *Eduardus*, filius ex *Janna Semeira* novennis, ſibi in Regnum ſuccederet, eique adjunxit ſexdecim Tutores ac Curatores, omnes fere Catholicos, ut in fide ac Religione Catholica educaretur, excepto tamen Eccleſiæ Anglicanæ Primatus titulo, quem in ipſum transfudit; Quod ſi abſque liberis obiret *Eduardus*, voluit ut regnaret *Maria* Princeps ex *Catharina* priori Conjuge filia; & ea itidem deficiente, tertia eſſet in jure ſucceſſionis ad Regnum *Elizabetha*, filia ex *Anna Bolena* ſuſcepta. His rebus ita conſtitutis, Rex *Henricus VIII.* in ſchiſmate obfirmatus migravit e vita V. Kalend. Feb. anni MDXLVII. Regni XXXVIII. ætatis 56.

D. *Eduardus* Rex fuitne, juxta ſupremam patris ſui *Henrici VIII.* voluntatem, in fide, ac Religione Catholica educatus, atque eruditus?

M. Inter Tutores Regi *Eduardo* a parente datos, *Eduardus Semeirus*, Herfordiæ Comes, & paulo poſt Somerſeti Dux, *Jannæ Semeiræ*, quondam Reginæ, frater, ac ſubinde *Eduardi* Regis avunculus, totam ad ſe rapuit auctoritatem, ſeque ſolum Regis Tutorem, ac Regni Protectorem dixit. Curavit autem ut juvenis Rex *Eduardus* Zuinglianæ hæreſeos peſte inficeretur, & ſuadente *Crannero* Archiepiſcopo Cantuarienſi, qui huic hæreſi favebat, accivit in Angliæ Regnum *Petrum Vermilium Martyrem*, *Martinum Bucerum*, *Bernardinum Ochinum*, & alios hæreticos, quos Academiis præfecit, & ad illos audiendos compulit Angliæ juventutem. Tum *Crannerus* perfricta fronte ſex illos Articulos, quos a Rege *Henrico VIII.* editos ſupra recenſuimus, quoſque ipſemet, uſque ad mortem ejuſdem Regis approbaverat, & executioni mandaverat, omnino abrogavit, & abolevit, Theologiam Scholaſticam ex Academiis proſcripſit, novos adminiſtrandorum Sacramentorum ritus conſtituit, vaſa ſacra, Cruces, candelabra aurea, argentea Regis Fiſco adjudicavit, Sanctorum Imagines disjecit, Miſſæ Sacrificium ſuſtulit, Communionem Euchariſticam ſub utraque ſpecie Laicis dandam eſſe ſanxit, & vulgaris idiomatis uſum in Sacra introduxit. Hujuſmodi ſacrilegæ in doctrina Fidei mutationes factæ a *Crannero*, aliiſque mox laudatis hæreticis, approbatæ fuerunt in Comitiis Regni Angliæ Londini anno MDXLVII. & ſtatim miſſi ſunt per totum Regnum Viſitatores hæretici, qui omnia Religionis Catholicæ monumenta ac ſigna tollerent, & Epiſcopos, qui ab impia illa novitate abhorrerent, in carceres conjicerent, dignitate exuerent, & in eorum loca Hæreticos intruderent. Hæc fuit luctuoſa Religionis facies ſub *Eduardo* Angliæ Rege, qui obiit pridie Nonas Julii anni MDLIII. ætatis XVI. Regni VII. Cognita Regis *Eduardi* morte, ſtatim *Maria*, quæ *Henrici Octavi*, & *Catharinæ* erat filia, ſe Reginam dixit, & ut in Angliæ Regno fidem Catholicam reſtitueret, accivit *Reginaldum Polum* Cardinalem, Pontificis Maximi a Latere Legatum, qui totum Angliæ Regnum a ſchiſmate abſolvit, Catholicam Religionem reſtauravit, Cleri populique mores emendavit, antiqua Inſtituta, & pias conſuetudines poſtliminio revocavit, uno verbo, omnes ſuas curas eo convertit, ut in Angliæ Regno Sedi Apoſtolicæ reconciliato, & ab Hæreſibus repurgato, reflореſceret Catholica Religio. *Maria* Regina ſapientiſſimis hujus Cardinalis adjuta Conſiliis, Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis Appellationem, a Patre ſuo *Henrico* VIII. impie uſurpatam, & ab *Eduardo*, fratre ſuo, ſacrilege retentam, abdicavit. Oratores Romam miſit, qui ejus nomine obedientiam Summo Pontifici exhiberent. Supra triginta hæreticorum millia ex Angliæ Regno excedere compulit. Sceleratum *Crannerum*, Cantuarienſem Archiepiſcopum, convictum ficte ceciniſſe palinodiam, & multa in Eccleſiam Catholicam ſacrilego ore deblaterantem, vivum exuri juſſit, atque in ejus locum ſuffecit *Reginaldum Polum*, hoc honore, propter Regium ſanguinem, eruditionem ſingularem, Legationem Pontificiam, & obitos pro Eccleſia labores, digniſſimum. Quæ omnia tam a *Maria* Regina, quam a *Reginaldo Polo* Cardinali prudentiſſime conſtituta, & a *Paulo* IV. Pontifice Maximo confirmata, diuturnam Eccleſiæ Anglicanæ pacem ſpondere videbantur, quam tamen ſpem fefellit eventus. *Maria* quippe Regina, quæ, ad facilius ac felicius procurandam in Regno Angliæ Religionis Catholicæ reſtaurationem, nupſerat *Philippo* II. Hiſpaniarum Regi, *Caroli V.* Imperatoris filio, obiit nulla relicta prole, an. 1558. ætatis XLIV. Regni V. cujus mortis nuncium cum accepiſſet *Reginaldus Polus* Cardinalis, qui tum temporis ex quartana febre decumbebat, intra ſexdecim horas abiit e vivis, annos natus quinquaginta novem, Vir pietate, doctrina, prudentia, aliiſque præclaris virtutibus nulli ſecundus. Poſt mortem *Mariæ* Reginæ, ſummo omnium Ordinum conſenſu Regina Angliæ ſalutata eſt *Elizabetha* ex illicitis nuptiis *Henrici* VIII. cum *Anna Bolena* procreata. De ſua in Regnum Angliæ inauguratione *Elizabetha* certiorem fecit *Paulum* IV. Summum Pontificem, per ſuum Legatum in Aula Romana verſantem, eam tamen Pontifex, obſtante natalium vitio, ceu Reginam agnoſcere noluit. Hanc repulſam ægerrime tulit *Elizabetha*, eaque occaſione uſa eſt, ut Hæreſim, quam animo fovebat, palam profiteretur, & in toto Regno ſtabiliret. Pedetentim tamen in hoc negotio procedere voluit calidiſſima mulier. In primis, declaravit, ſibi non probari quatuor Reformatæ doctrinæ Capita, quæ ſub Rege *Eduardo*, fratre ſuo, condita, & publicata fuerant, quorum primo proſcribebantur ceremoniæ, quæ in cultu divino adhiberi ſolebant, quas tamen ipſa ſe approbare ſignificavit. Altero prohibebatur cultus, & uſus Chriſti, & Sanctorum Imaginum, quem tamen ad excitandam pietatem fidelium utilem eſſe judicavit: Tertio Capite excludebatur vera, ac realis præſentia Corporis, & Sanguinis Chriſti ab Euchariſtiæ Sacramento, quam tamen præſentiam, nec excludi negative debere voluit Regina *Elizabetha*. Poſtremo

Capi-

Capite Regibus Angliæ tribuebatur Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis titulus, quem ipſa ſibi arrogare non audebat. Verum, ejuſmodi ſcrupulos, quibus ſub initium Regni ſui *Elizabetha* augebatur, ad quos ſopiendos Hæretici, ut luculenter oſtendit Illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet* Lib. 10. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium* doctrinæ ſuæ Capita ſub *Eduardo* Rege ſtabilita recudere, refigere, ac reformare debuerunt, hos, inquam, ſcrupulos paulo poſt Regina *Elizabetha* omnino diſſipavit, & firmato ſchiſmate novam Religionis formam inſtituit. Imagines Sacras e Templis, aliiſque locis deturbari juſſit. Miſſæ Sacrificium, & Sacramenta adminiſtrandi ritum ſuſtulit, novaſque Ceremonias, ac preces lingua vulgari præſcripſit. Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis titulum ſibi vendicavit, rerum, Cauſarumque Eccleſiaſticarum plenitudinem temerario auſu aſſumpſit, cum omni viſitatione, correctione ac reformatione Cleri, cum omni auctoritate Epiſcopos creandi, Synodos convocandi, in iis præſidendi, leges condendi, errores, & Hæreſes damnandi, ſchiſmata, & abuſus tollendi. Hanc in Religione, & Eccleſiæ regimine factam ab *Elizabetha* immutationem omnes Fidei Catholicæ profeſſores, ac defenſores vehementer ſunt execrati, in quos ipſa cruentam excitavit perſecutionem, præſertim poſtquam Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Conſtitutione data quinto Kalendas Martii anni MDLXX. eam Angliæ Regno privatam declaraſſet, omneſque, ac ſingulos ejus ſubditos a juramento fidelitatis abſolviſſet. Quam Conſtitutionem *Gregorius* XIII. & *Sixtus* V. ininnovarunt, & confirmarunt. His ſiquidem Romanorum Pontificum Diplomatibus exaſperata *Elizabetha*, crudelem carnificinam in Catholicos exercuit, *Mariam Stuartam*, Reginam Scotiæ, in Fide Catholica conſtantiſſimam, ad ſe confugientem in cuſtodiam dedit, eamque licet innocentiſſimam, oppreſſit, & ultimo ſupplicio affici juſſit. Belgas perduelles, & Hæreticos, qui ſe *Geuſios* appellabant, necnon Calviniſtas in Gallia pecunia, & milite juvit, ut fœdus contra Catholicos inire, & Hæreſim longe lateque propagare poſſent. Regnavit *Elizabetha* annis quadraginta quinque, & obiit anno MDCIII. ætatis ſuæ LXX. Egregiis ingenii, & naturæ dotibus prædita fuit *Elizabetha*, quas tamen turpiter fœdavit tum Hæreſi, cui ſeſe totam addixit, tum crudelitate, qua in omnes pios graſſata eſt toto tempore Regni ſui, quod Catholicæ Religioni in Anglia infauſtum maxime ac perniicioſum fuit. Artem quoque diſſimulandi apprime calluit; quippe quæ plures Principes, ejus nuptias ambientes, pro ſuarum rerum opportunitate ineſcavit, ac ſpe ineundi matrimonii lactavit, ſed his omnibus poſtea vaferrima mulier illuſit, nullique nupſit. Sed de Geſtis Reginæ *Elizabethæ* plura legeſis apud *Camdenum*, qui ejus Vitam deſcripſit.

D. Quam recta ſunt Conſilia Numinis! quam inveſtigabiles viæ ejus! Fidem Catholicam, quæ, *Maria* regnante, fauſtis ominibus lucem in Angliæ Regno adſpicere incipiebat, omnino extinxit *Elizabetha*, ad Hæreſes, & novitates propenſiſſima, quodque magis dolendum eſt, patria fides priſtinum in gradum necdum in hoc Regno reſtituta eſt, & damna, per *Henricum* VIII. & *Elizabetham* Eccleſiæ optimæ parenti importata, hactenus reſarciri non potuerunt. Sed a triſtiſſima horum recordatione funeſtiſſimorum temporum, quorum partim incendia, partim adhuc fumantes reliquias videmus, animos noſtros, ſi placet, ad lætiora traducamus, & Statum Eccleſiæ ſub Regibus Catholicis, qui Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto ſupremum in Hiſpania Dominium obtinuerunt, in præſentia perpendamus.

M. Catholici Reges Sæculi decimi ſexti, *Carolus V.* qui etiam fuit Imperator, & *Philippus* II. ejus filius, immortali laude juremerito cenſeri debent, quod Hiſpaniam ab Hæreſi, quæ alia Regna eodem Sæculo infecerat, puram illibatamque ſervaverint. De *Carolo* Hiſpaniarum Rege, & Imperatore hujus nominis *Quinto*, ſat ſuperque diximus agendo ſuperius de his, qui Sæculo decimo ſexto Imperium Occidentis gubernarunt. Quapropter, nunc hærebimus duntaxat in *Philippo* II. Imperatoris *Caroli V.* filio, qui in Hiſpania regnare cœpit anno MDLV. poſtquam ipſius pater *Carolus V.* Hiſpaniarum Rex ſe ſe eo Regno abdicaſſet, ut privatam vitam duceret. *Mariam*, Angliæ Reginam, quæ Fidem Catholicam, ut mox obſervavimus, in illud Regnum poſtliminio revocavit, uxorem duxit *Philippus* II. ſed *Maria*, Angliæ Regina, abſque prole defuncta, nupſit *Elizabethæ* filiæ *Henrici* II. Galliarum Regis, poſtquam de eo inſignem reportaſſet victoriam, data anno MDLVII. ad *S. Quintini* Fanum pugna, in qua per *Emmanuelem Filibertum*, Sabaudiæ Ducem, maxima clade affecti ſunt Galli. Graviſſimum ac diuturnum Bellum geſſit Rex Hiſpaniarum *Philippus* II. in Belgio, cui præfecerat ſororem ſuam *Margaritam*, filiam notham *Caroli V.* Imperatoris, & Octavii Ducis Parmenſis conjugem. Hoc Bellum Belgicum excitarunt *Geuſi*, quod quidem nomen fœderatis, & perduellibus Calviniſtis in Belgio datum eſt a Domino de *Barlemon*, qui Bruxellæ exiſtens, & videns quadringentos circiter iſtiuſmodi fœderatos Belgas *Margaritæ* Belgii Gubernatrici libellum ſupplicem exhibentes, ut liberum ab ea obtinerent ſuæ Calvinianæ Religionis exercitium, Gallice dixit *Margaritæ* nonnihil eorum adventum exterritæ: *Vous ne devez rien craindre de ces Gueus;* ideſt, *nihil eſt cur timeas ab illis Geuſiis*. Sic apud Gallos audiunt, qui, re perdita, victum oſtiatim mendicare ſolent. Inde huic Belgarum contra Hiſpanos fœderatorum factioni nomen *Geuſiorum* adhæſit, ac ipſimet in teſſeram, ſeu ſymbolum ſuæ conſpirationis, præter veſtem mendici, æreum, ſeu plumbeum numiſma, ſibi fundi curarunt, cujus in una facie *Philippi* II. Hiſpaniarum Regis effigies erat expreſſa, ipſorum manibus in fidem junctis cum hac Epigraphe: *Regi Fideles uſquequaque*. Ex altera vero parte mendicantis hominis ſpeciem, bulgaſque, vel ſacculos a tergo geſtantis deformarunt, his adjectis verbis: *Regi Fideles uſque ad bulgas*. His ſimulacris collo appenſis, veſtibus cinericii coloris induti procedebant iſti Geuſii, a quibus Catholici Bel-

gæ,

gæ, ut certo avitæ Religionis ſymbolo ſeſe diſcernere poſſent, æreas, aut argenteas ad collum circumferebant imagines, quæ Chriſtum, & Deiparam repræſentarent, quaſque geſtantibus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Sacra Apoſtolicæ indulgentiæ præmia conceſſit. Quæ piarum Iconum, & Sacrorum numiſmatum religio ita tum temporis invaluit, ut ubique gentium Catholici ſacris illius muneribus locupletari, & præſidiis muniri ambirent, ac gloriarentur. Interim *Geuſii*, ſeu Hæretici Belgæ fœderati, quatuor a *Margarita* Belgii Gubernatione Capita minaciter poſtularunt, primo, ut novos Epiſcopos in Belgium introductos omnino removeret. Secundo, ut Inquiſitionis Officium tolleret. Tertio, ut in Belgio Concilium Tridentinum non reciperetur. Poſtremo, ut ipſi Calvinianæ Religionis in Belgio exercendæ libertatem haberent. At cum *Margarita* Gubernatrix eos ad *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem remiſiſſet, & moras conſulto necteret *Philippus*, tandem perduelles iſti Geuſii moræ impatientes, claſſicum canere, & rebellionis vexillum palam erigere cœperunt, ubique inclamantes: *Vivant Geuſii*, eoque ſublato rebellionis ſigno, cum Hæreticis Galliarum Calviniſtis uniti, iiſque crudelitate, & ſacrilegiis pares, conciones Calviniſtarum ritu celebrarunt, multa Monachorum Cœnobia diripuerunt, & ſacra quæque violarunt. Inter hos turbulentiſſimos perduellium Hæreticorum motus *Margarita* Belgii Gubernatrix nihil non egit, ut efferatos eorum animos emolliret, tantaque dexteritate, & prudentiæ laude clavum hiſce calamitoſis temporibus tenuit, ut ſpes eſſet, brevi hoſce tumultus pacatum iri. Sed *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex, veritus ne his ſedandis motibus impar viribus eſſet *Margarita*, miſit in Belgium cum exercitu *Ferdinandum Toletanum* Ducem Albanum, qui Bruxellas cum appuliſſet, & ſummam rerum penes ſe ſolum eſſe vellet, ei locum *Margarita* ceſſit, & in Italiam rediit. Dux *Albanus* aſperitate ſui regiminis, vulnus, quod jam cicatricem ducere cœperat, exaſperavit, duos primariæ nobilitatis Comites *Egmondanum*, & *Hornanum*, necnon alios innocentiæ probatæ Proceres capitali ſupplicio affecit, multorum opes publicavit, tantoque rigore ſævit in Belgas, ut in apertum bellum proſilierint, excuſſo Hiſpanorum Imperio, quod immodicis exactionibus, & intempeſtivis cædibus inviſum reddiderat Dux Albanus. Huic incendio oleum infuderunt *Elizabetha* Regina Angliæ, Princeps Arauſicanus, & nonnulli alii Principes Calvinianæ Hæreſis fuligine tincti, quorum potentia animati Geuſii, ſeu Belgæ Hæretici fœderati, Catholicorum templa invaſerunt, in res ſacras, Sacerdotes, ac Monachos graſſati ſunt, & omnia Catholicæ Religionis Inſignia exterminare moliti ſunt. *Requeſinus*, qui Duci Albano in adminiſtratione Belgii ſuffectus fuerat, nulla manſuetudinis ſpecie, nullo veniæ promiſſo eorum animos lenire potuit, quos tum Hæreſeos genius, tum Ducis Albani atrocitas ex deſperatione ad rebellionem egerat. Quapropter, armis, ſæpiuſque conſertis prælis eos domare ac in ordinem redigere tentavit. Sed mortuo *Ludovico Requeſino* anno MDLXXVI. *Joannes Auſtriacus* in Belgium venit a *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege Gubernator hujus Provinciæ miſſus. Hic anno MDLXXVIII. Geuſios ſeu Belgii fœderatos, certamine aggreſſos; in fiduciam, & omen victoriæ præcipuo vexillo ſuo Crucem appingi juſſit cum hoc Emblemate: *In hoc ſigno vici Turcas, in hoc & vincam Hæreticos.* Nec eum fefellit eventus; eodem ſiquidem anno inſignem de Geuſiis reportavit victoriam. Hic eſt *Joannes Auſtriacus*, Imperatoris *Caroli* V. filius nothus, qui a Sancto *Pio* V. Pontifice Maximo præfectus claſſi maritimæ, ex Pontificiis, Hiſpanis, Venetiſque navibus confœderatæ, victoriam illam, cujus ſuperius meminimus, poſt homines natos maximam ad Naupactum, ſeu Lepantum in ſinu Corinthiaco de Turcis retulit die VII. menſis Octobris anni MDLXXI. Obiit *Joannes Auſtriacus* apud Namurcum Kalendis Octobris MDLXXVIII. ætatis ſuæ XXXIII. Intempeſtiva ejus mors novas turbas excitavit. *Matthias*, quippe Archidux Auſtriæ, ex Ordinum ſententia Belgii Præfectus renunciatus, ſummam Principis Arauſicani auctoritatem conſiderans, fœdus cum eo imprudenter pepigit, eumque in Belgii Præfectura Vicarium ſuum conſtituit, ſub cujus auctoritate crevit audacia Geuſiorum, quibus etiam ſuppetias tulere *Franciſcus* Dux Andegavenſis, *Henrici* Galliarum Regis frater, & *Joannes Caſimirus* Palatinus Princeps. Hanc Geuſiorum audaciam, qua omnem Catholicæ Religionis cultum, ubi viribus ſuperiores erant, penitus abolere ſatagebant, ægerrime tulerunt Hannoniæ, & Artheſiæ Proceres, cumque Catholicæ Fidei, quam peſſumdari vehementer dolebant, tenaciſſimi eſſent, a communi fœdere receſſerunt, novumque pro Fidei Catholicæ defenſione inierunt, ob idque dicti *Malecontenti*, quod nec a Rege Hiſpaniæ, nec a Belgii Ordinibus, qui Hæreticis, magis quam Catholicis aperte favebant, ſtare vellent, ſed pro Catholica Religione, non minus quam pro libertate tuenda ſanguinem profundere, mortemque oppetere paratos ſe eſſe palam profiterentur. Infinitus profecto eſſem, ſi omnia mala, quæ ambæ illæ *Geuſiorum*, & *Malecontentorum* factiones, omiſſa boni publici cura, res duntaxat ſuas promovere ſtudentes, Belgio poſt obitum *Joannis Auſtriaci* intulerunt, hic recenſere vellem. Dicam tantum obiter, *Alexandrum Farneſium*, Parmenſem Principem, qui *Joanni Auſtriaco* in Belgii adminiſtratione ſuffectus eſt, res Catholicorum in Belgio maxime afflictas haud parum erexiſſe. Ille quippe generoſus Princeps, ſingularis fortitudinis, ac virtutis laude nulli ſecundus, multas civitates occupavit, perduellium exercitum ſæpius profligavit, totamque belli molem in Belgio magna cum ſui nominis gloria multos annos ſuſtinuit, quod tamen ad optatum exitum perducere haud potuit, quia *Philippus* II. Hiſpaniarum Rex aliis Bellis ſe ſe implicans, dum aliena invadere contendit, tanquam canis Æſopicus,

ſua

Digitized by Google

ſua propria amiſit. At enim *Philippus* II. fœderatis perduellibus Gallis Henoticæ, ſeu Guiſianæ Factionis, adverſus *Henricum* III. Regem Chriſtianiſſimum, tuendæ ſpecie Religionis, conjunctus, Bellum civile ſtudiis omnibus, viribuſque fovit, dumque poſt mortem *Henrici* III. ejus ſucceſſor *Henricus* IV. Pariſios obſideret, mandavit Rex Hiſpaniæ *Alexandro Farneſio* Parmenſi Principi, ut obſeſſis Pariſienſibus, qui contra fœderati erant, ſuppetias ferret. Quod ubi ille feciſſet, rediit in Belgium exercitu valde conciſo. Hac Expeditione aliam multo infeliciorem anno MDLXXXVIII. ſuſcepit *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex, ex qua fœderati perduelles Belgæ novas vires, magnoſque animos ſumpſerunt. Ea quippe ingens, ac formidanda Claſſis centum, & quadraginta navium, quam *Philippus* II. ad invaſionem Angliæ, & ut Reginam *Elizabetham* e ſolio dejiceret, & Catholicam Religionem reſtitueret, magnis ſumptibus inſtruxerat; Hæc, inquam, Hiſpanica Claſſis, cui *Invincibilis* ambitioſum nomen inditum eſt, ab Anglis ex parte diſſipata, tempeſtatibus ac naufragiis quaſſata, & circum Britannicas Inſulas circumflectere coacta, dedecoris, & ignominiæ plena in Hiſpaniam rediit, amiſſis duabus ſupra triginta navibus, & decem armatorum millibus cum magna parte nobilitatis, adeo ut de hac Hiſpanica Claſſe ad inſultandum *Philippi* II. infelicitati, id in ære ab ejus hoſtibus tam vere, quam ingenioſe percuſum, & inſcriptum ſit: *Venit, vidit, fugit*. Hujus cladis nuncium æquo animo, ut decebat Principem Catholicum, recepit *Philippus* II. ſero tamen intellexit, ſe, fruſtra tentatis Bellis minime neceſſariis, præcipuum Bellum Belgicum, in quo propria res agebatur, neglexiſſe, indeque occaſionem dediſſe Batavis, quos Hollandos vocamus, & Zelandicarum Inſularum Incolis, necnon aliis conjuratis Belgii Urbibus, excuſſo Hiſpanorum dominio in Rempublicam coaleſcendi, quæ etiamnum, excluſo Catholicæ Religionis cultu, fœderatorum Ordinum auctoritate gubernatur. Plura legeſis apud *Famianum Stradam* Societatis Jeſu, qui Bellum Belgicum latina ſtyli majeſtate ſingulari libro complectitur, ejuſque cauſas, initia, ac progreſſus nitide exponit, Urbium ruinas, Provinciarum ærumnas, ac perpetuas tot annorum tempeſtates accurate deſcribit, quas ſparſa temere apud Belgas Calvinianæ Sectæ novitas una concitavit. Suum Hiſpaniarum Regnum ut amplificaret *Philippus* II. Luſitaniæ Regnum hunc in modum occupavit. Occiſo *Sebaſtiano* Luſitaniæ Rege in prælio, quod cum Mauris in Africa anno MDLXXVIII. conſeruit, Regnum Luſitaniæ jure devolutum eſt ad *Henricum*, Cardinalem, *Sebaſtiani* Regis Patruum. Sed *Henrico*, poſtquam menſes XVII. regnaſſet, mortuo anno MDLXXX. multi Principes jus ſuum ad Luſitaniæ Regnum, cujus incerta erat ſucceſſio, armis vindicare decreverunt. Inter competitores *Philippus* II. Hiſpaniarum Rex ad invadendum Luſitaniæ Regnum potentem exercitum terra marique comparavit, cumque Luſitani ab Hiſpanica dominatione abhorrentes, *Antonium* Crati Priorem proclamaſſent Regem, hanc controverſiam *Philippus* II. diremit in prælio dato die XXV. menſis Auguſti anni MDLXXX. ad Vicum *Alcantaram*, in quo profligavit *Antonium*, & univerſam Luſitaniam, Indiam etiam Orientalem, & Africæ Arces Luſitaniæ Regibus ſubditas in ſuam poteſtatem redegit. Non certo conſtat, quænam vera fuerit cauſa, ob quam *Philippus* II. Rex Catholicus, *Carolum* filium ſuum primogenitum in cuſtodiam tradiderit. Ferunt alii *Carolum* de patris nece cogitaſſe, de ejus occupando Regno, tentata novercæ pudicitia. Alii eum Hæreſis inſimulatum fuiſſe ajunt. Utut ſit, magnam certe fuiſſe cauſam ſuſpicari licet, cum pater tam acerbe in primogenitum ſuum animadverterit. *Carolum* Principem juſſu Patris ſui *Philippi* II. veneno in carcere extinctum eſſe quidam ſcripſerunt, ſed vulgo alii volunt, hunc Principem ſibi procuraſſe mortem, partim inedia, partim ingurgitatione ciborum, & crebra potione aquæ frigidæ. Obiit tamen Chriſtiano ac pœnitenti animo Eccleſiæ Sacramentis munitus die XXIV. menſis Julii an. MDLXVIII. ætatis ſuæ XXIV. Non levem controverſiam habuit *Philippus* II. Catholicus Rex cum *Henrico* III. Chriſtianiſſimo Rege, cujus Oratoribus principem locum poſt Cæſareos præripere conatus eſt; Sed Venetiæ Senatus conſulto cauſa cecidit an. MDLVIII. & Romæ Decreto *Pii* IV. Pontificis Maximi anno MDLXIX. Denique, *Philippus* II. poſtquam Hiſpaniæ Regnum per quadraginta tres annos non minus feliciter, quam ſapienter gubernaſſet, exceſſit e vivis in Monaſterio *S. Laurentii Eſcurialis*, quod Regio ſumptu ſeptem a Matrito leucis diſtans extruendum curaverat, & in eo ſepultus eſt anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo. Hæredem omnium Regnorum, & Ditionum reliquit *Philippum* ejus nominis III. natum annos XX. cujus res præclare geſtas referemus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi.

D. Quod mox narraſti de obitu *Sebaſtiani* Luſitaniæ Regis in prælio a Mauris occiſi, cujus Regnum occupavit *Philippus* II. Hiſpaniarum Rex, non videtur mihi omnino certum. Audivi quippe a quibuſdam Luſitanis, *Sebaſtianum* Regem in eo prælio non fuiſſe cæſum, ſed ex eo ſalvum, & incolumem evaſiſſe, indeque in Italiam veniſſe, ubi a multis pro vero *Sebaſtiano* Luſitaniæ Rege agnitus, & habitus eſt.

M. In dubium revocari haud poteſt, *Sebaſtianum*, magnanimum Luſitaniæ Regem, annos natum XXIV. & aliquot menſes, in prælio a Mauris captum, & occiſum fuiſſe, cum illius cadaver ſecundo poſt illud prælium die inter mortuos, ſeptem vulneribus confoſſum, a *Sebaſtiano Reſendio* ejus Domeſtico inventum fuerit, a multis Proceribus, & Nobilibus Luſitanis, & a *Vincentio Fonſeca* Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui Regi a Confeſſionibus fuerat, deinde Archiepiſcopo Goenſi, viſum & agnitum ſit. Quo fit, ut explodi merito debeat anilis illa fabula, quam tibi illi Luſitani venditarunt, cui

occa-

occaſionem dederunt duo Impoſtores, qui *Sebaſtiani* Regis, quaſi e pugna elapſi, perſonam poſthac mentiti ſunt. Primus impoſtor, qui *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem, divina providentia ad ſalutem ſubditorum a Maurorum manu conſervatum ſe dixit, prodiit anno MDLXXXV. ut videre eſt apud *Spondanum* in Annalibus Eccleſiæ, ſibique ſeptingentos circiter armatos Luſitanos, qui Caſtellæ jugum impatientiſſime ferebant, adſcivit. Sed a Cardinali Auſtriaco Prorege captus mimicus ille Rex, & Ulyſippone tormentis ſubjectus, impoſturamque faſſus, in furcam actus dignam impoſtura ſua mercedem tulit. Alterius Impoſtoris, qui ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem mentitus eſt, meminit idem *Spondanus* ad annum MDC. Numer. XXVII. ubi ait, hunc Impoſtorem acceſſiſſe Venetias ad finem anni MDXCVIII. qui ætate, ſtatura, effigie, ſermone, & corporis lineamentis vero *Sebaſtiano* ſimillimus erat, quique dicta, facta, geſta privata & publica veri *Sebaſtiani*, variaſque negotiationes, cum pluribus, ipſiſque etiam Venetis, habitas, quæ vix ab aliquo ſuppoſititio ſciri poſſent, ita accurate referebat, ut quidam Luſitani, qui tunc Venetiis erant, ac *Sebaſtianum* Regem de facie noviſſe dicebant, jurarent, ipſiſſimum eſſe *Sebaſtianum* ipſorum Regem. A Senatu Veneto, cujus juſſu in carcerem detruſus fuerat ille impoſtor, interrogatus quis eſſet? abſque ulla hæſitatione ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem eſſe affirmavit, prælio Africano captum, miraculo e ſervitute ereptum fuiſſe, ac pudore illius expeditionis adeo leviter a ſe ſuſceptæ, & infeliciter confectæ, reditum in Regnum vitaſſe, complures annos ignotum victitaſſe, varias Africæ, atque Aſiæ regiones peragraſſe, inde, vivido juventæ flore amiſſo, magnis incommodis ærumniſque confectum aduſtam faciem induiſſe, atque in Europam redire, Principibuſque ſeſe patefacere, & Luſitaniæ Regnum a *Filippo II.* Hiſpaniarum Rege, qui illud occupaverat, repetere decreviſſe. De quibus cum Senatus, ob multas probabiles rei conjecturas, ambiguus hæreret, hominem dimiſit, qui dum pergit in Luſitaniam, ubi jam non parva erat populorum commotio, in Etruria a Duce *Ferdinando* captus, Hiſpanis traditus eſt, & Neapolim perductus, ubi poſt diverſas multi temporis interrogationes, militari judicio tanquam impoſtor per vicos aſello impoſitus, ignominioſe traductus eſt, indeque poſt in Hiſpaniam delatus, & in arce concluſus, ſive accelerata, ſive naturali morte, tragœdiis ex ea cauſa quotidie exorientibus finem impoſuit. Unde facile intelligere potes, duos illos impoſtores, qui ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem finxerunt, occaſionem dediſſe huic fabulæ, quam de *Sebaſtiano* Rege e pugna elapſo tibi narrarunt quidam plus æquo creduli Luſitani.

D. Ea, quæ de Statu Eccleſiæ ſub Principibus Chriſtianis Sæculi XVI. hactenus dixiſti, dum mecum tacitus perpendo, ubique funeſta bella video, clades, Hæreſes, Schiſmata, & lugubrem in Germania, Gallia & Anglia faciem Eccleſiæ cerno. Hoc unum tamen me ſolatur, quod, ſicut nuperrime legebam, vera fides in quibuſdam Europæ partibus, ſic Deo propter Chriſtianorum crimina permittente, deficiens, in alias Orbis regiones, notitiæ hominum impervias, eodem Sæculo XVI. migraverit, in quibus ſibi novum acquiſivit populum, qui eam pronis animis excepit, eique de Idololatria triumphanti auguſtiſſima trophæa erexit.

M. Ita eſt. Vera Fides, quæ ex aliquot Europæ partibus a Turcis expulſa, ab Hæreticis Lutheranis, & Calviniſtis Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto fuit oppugnata, ſua ubique lucra fecit, & ad fidelium ſolamen, ſuique tutamen in varias Orbis regiones ſuas propagines extendit. In primis, anno MDXX. regnante in Hiſpania *Carolo V.* novum Imperium Mexicanum primus per navigationem detexit, & Hiſpaniarum Regi acquiſivit *Ferdinandus Corteſius*, ex Hiſpania Bætica nobili genere ortus, quod nunc *Nova Hiſpania* dicitur. Ad illas latiſſimas Mexicanas oras, miſſis Hiſpanorum Coloniis, & Verbi Dei præconibus, ex infidelitatis tenebris emerſerunt barbari divina fide illuſtrati, ſuiſque rejectis ſuperſtitionibus, Catholicam Religionem ſuſceperunt. Non multo poſt *Franciſcus Pizzarrus* Hiſpanus *Peruanam* Provinciam, venis auri & argenti ditiſſimam, invenit anno MDXXV. quam intra annos octo Hiſpanico adjunxit imperio, eamque totam ad Chriſti fidem converſam læta aſpexit Eccleſia. A *Paulo III.* Pontifice Maximo obtinuit *Carolus V.* Hiſpaniarum Rex, ut Novi Orbis & Indiarum Occidentalium Eccleſiæ, a Provincia Metropolitanæ Eccleſiæ Hiſpalenſis, cui ſuberant, disjungerentur, Hiſpalenſi Archiepiſcopo conſentiente, Urbeſque illarum regionum ampliſſimæ, *Mexica*, *Sancti Dominici*, & *Regum*, in Metropoles erigerentur, ſuis cuique Epiſcopatibus ſuffraganeis attributis, quod factum eſt anno MDXLVII. Hic autem ſine encomio prætermittere haud poſſum rem præclare geſtam a *Carolo Quinto* Hiſpaniarum Rege, qui a *Bartholomæo de las Caſas*, Epiſcopo Regiæ Civitatis *Chiapæ* in nova Hiſpania ex Ordine Prædicatorum aſſumpto, admonitus de ſævitia, quam Hiſpani in illius novi Orbis incolas exercebant; protinus in Peruanam Provinciam miſit *Petrum Gaſcam*, Præſidem, Virum integerrimum, ut aſperiorem Hiſpanorum agendi modum temperaret, Duces, qui tyrannice regebant, extremo afficeret ſupplicio, ac æquiſſimis promulgatis legibus, Indorum tranquillitati & levamento conſuleret, ut refert *Ulloa* in Vita *Caroli V.* Vetuit etiam Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* ne Hiſpani injuſte exagitarent Indos, quos non armis ad fidem compellendos, ſed cum omni benignitate & charitate, Verbi divini prædicatione, ſacra doctrina & ſanctis exemplis ex infidelitatis tenebris educendos judicavit, præſertim cum novi illius Orbis homines optimis moribus præditi eſſent, & maxime dociles ad Chriſtianam Religionem legemque ſuſcipiendam. Sane, ut obiter dicam, Chriſtus Dominus non machinis bellicis ſubegit Regna mundi, non opibus, non honoribus, non voluptatum illecebris. Nihil ex humanis præſidiis huic nego-

Digitized by Google

negotio voluit admiſceri, quod totum Cælo deberi voluit. Accommodavit ſeſe his, quos ad ſe trahere ſtudebat. Ut homines ſervaret, homo factus eſt, ut peccatores ſanaret, cum peccatoribus familiariter verſatus eſt, ut Judæos alliceret, circumciſus eſt. Vicit manſuetudine, vicit beneficentia, vicit veritate. His præſidiis Chriſtus, & poſt ipſum Apoſtoli, Judaicæ gentis expugnaverunt pervicaciam, Græciæ, Philoſophia tumentis, vicerunt ſupercilium; his armis tot Barbararum nationum invictam feritatem ſubegerunt: atque totius Orbis Tyrannos ac Satrapas fidei jugo ſubdiderunt. Quis autem non videat, quibus rebus Chriſtiana Religio nata, aucta, ac conſtabilita eſt, iiſdem etiamnum prædicandam & annuntiandam Gentibus, ut Fidei lumine colluſtratæ verum Deum agnoſcant? Sed alia, ſi placet, proferamus incrementa, quæ Sæculo decimo ſexto Fides Catholica apud ignotas & Barbaras Gentes ſuſcepit. *Emmanuel*; Luſitaniæ Rex, ſub initium Sæculi decimi ſexti, miſſis cum validioribus Claſſibus *Alphonſo Alburquercio*, & *Franciſco Almelda*, quos Indiarum Proreges dixit, *Malacam*, *Moluccas*, *Braſiliam*, aliaſque inſulas antehac incognitas, auro, argento, margaritis, aromatibus, aliiſque rebus opulentiſſimas, Regno ſuo adjecit, & ad illas deſtinavit viros doctrina & pietate præſtantes, qui zelo ſalutis animarum accenſi innumeram ex illa gente multitudinem ad Catholicam Fidem converſam ſacro Lavacro tinxerunt. *Joannes*, hujus nominis *Tertius* Luſitaniæ Rex, *Emmanuelis* Regis filius, non minus Chriſtianæ Religionis in Indiis Orientalibus propagandæ, quam amplificandi Regni ſui ſtudioſus, Viros Apoſtolico ſpiritu repletos *Simonem Rodericum* Luſitanum, & *Franciſcum Xaverium* Navarrum, a *Sancto Ignatio de Loyola*, Societatis Jeſu inſtitutore, impetravit, qui Evangelium Indis Orientalibus prædicarent. Sed ſolus *Franciſcus*, quem unum hujus Apoſtolatus gloria manebat, in Indiam cum *Martino Alphonſo Souza*, Indiarum Prorege deſignato, anno MDXL. navigavit, accepto a Rege Diplomate Pontificio, quo eum Nuncium Apoſtolicum in univerſis, qua late patent, Indiarum regionibus ampliſſima cum poteſtate creandum curaverat. Ea ſibi demandata provincia *Franciſcus Xaverius*, Vir Sanctitate vitæ & miraculis ſtupendus, præclare functus eſt. Plurimas Indiarum Orientalium Gentes ad Fidem Chriſti convertit. Dein, in vaſtiſſimum *Japoniorum* penetrans Imperium, innumeros ex Idololatria ad Chriſti cultum traduxit, nec his laboribus Apoſtolicis contentus, quaſi totus Orbis zelo, quo ſuccenſus erat, promovendæ ſalutis animarum, eſſet anguſtior, per ampliſſimam Sinarum regionem propagandi Evangelii cupidus, vicinam Inſulam Sancianum adiit, in qua dum opportunam Sinas ingrediendi occaſionem præſtolatur, gravi correptus morbo, ſolus & omni humano ſolatio deſtitutus, divino æſtuans amore ad Cæleſte Regnum migravit IV. Nonas Decemb. an. Chriſti MDLII. peregrinationis ſuæ Indicæ undecimo. Præter illas regiones, quas Chriſtiani per navigationem Sæculo decimoſexto detexerunt, & Fide Catholica illuſtrarunt, Britones, & Normanni jam ab anno MDIV. dum vacarent piſcationi Aſellorum Marinorum, Gallice *des Morues*, invenerunt promontorium & Inſulam Britonum, Gallice *L' isle du Cap Breton*; & anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto quidam *Joannes Verrazzanus* Florentinus, auſpiciis *Franciſci Primi* Galliarum Regis, detexit verſus ſeptentrionem in Orbe novo ſupra *Floridam*, regionem habitatam hominibus barbaris & incultis, quæ *Canadenſis* dicitur a fluvio magno, *Canada* nuncupato, qui eam alluit, nunc vero *Nova Francia* vulgo appellatur. In hanc regionem Canadenſem ſæpius miſſæ ſunt ex Francia Coloniæ barbaris & incultis illis populis perutiles ad erudiendos illos, & imbuendos Chriſtiana Religione & civilibus artibus. Reſpexit Deus benigno vultu Canadenſes populos, & aſpirans votis, periculis & laboribus Gallorum, qui eo ſe conferebant, Gentem illam per inextricabiles tenebras oberrantem illuminavit, atque ad veram Religionem perduxit. Ea regione Canadenſi etiamnum potiuntur Galli, qui locis opportunioribus munitiones ſtruxerunt ad arcendos finitimos barbaros, a quibus Canadenſes aſſiduis incurſionibus infeſtabantur & capti devorabantur. Ex tot populis & novi Orbis regionibus, quibus Sæculo decimo ſexto Lux Evangelii affulſit, facile nunc intelligere potes, veram, ſeu Romanam Eccleſiam ab Hæreticis, Lutheranis & Calviniſtis, ita permittente Deo, fuiſſe eodem Sæculo exagitatam, & ex aliquot Europæ locis expulſam, ut inde florentior evaderet, & ad ignotas novi Orbis gentes ſuas propagines protenderet, juxta illud Iſaiæ cap. 55. v. 3. *Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, qui glorificavit te.* Sic ſemina meſſium gelu congelata, & mortua germinant: ſic ignis flatu premitur, ut creſcat: ſic unguenta commota redolent: ſic aromata fragrantiam ſuam, cum incenduntur, latius expandunt: ſic vinea putata uberior redditur & fœcundior: ſic Arca Noemi ab undis ſepelienda diluvii, ab iiſdem altius ferebatur, ejuſque concuſſio, ipſius erat erectio: ſic Luna videtur deficere, & non deficit, & obumbrata non obſcuratur. Ita plane Eccleſia Romana multis Sæculo decimo ſexto filiorum ſuorum cladibus, damnis ac ruinis ab Hæreticis Lutheranis & Calviniſtis devicta videbatur, cum tamen per filiorum mortem vivida, per diſpendia dives, per ruinas glorioſa effecta ſit, quia, ut appoſite ait *S. Hilarius* Lib. VI. De Trinitate: *Proprium eſt Eccleſiæ, ut tunc vincat, cum ceditur; tunc intelligat, cum arguitur; tunc obtineat, cum deſeritur.* Eccleſia quippe ſimilis Chriſto ſponſo ſuo nonniſi per tribulationes & perſecutiones triumphat; *Chriſtus* autem, ut inquit *S. Paulinus* Epiſtola trigeſima prima, *vicit, cum judicatus eſt, cedendo ſuperavit, & cadendo in mortem, reſurrexit in gloriam.*

D. Dum Chriſtianos in Regno Angliæ & in aliquot aliis Europæ partibus a vera Eccleſiæ Catholicæ Fide Sæculo decimo ſexto deſciſſe audio, & verſa vice tot barbaros novi Orbis populos ad veram Chriſti Fidem lætos feſtinare video, facile mihi perſuadeo, impletum tum temporis eſſe illud Chriſti Domini Oraculum, Capite 8. Verſ. 11. & 12. *Mathæi* dicentis: *Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno Cælorum: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores*. Vel, ut ait idem Salvator Capite XXI. *Matthæi* Verſ. 41. & 43. *Malos male perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*. Quibus verbis admonemur, ut oblatam & præſentem nobis Dei gratiam non negligamus, non ſpernamus, ſed Regno Dei nos ſponte ſubdamus, & expectatos a Vinea ipſius fructus illi reddamus. Alioquin, quod Chriſtianis non ſolum per Africam, Aſiam, & Græciam, ſed etiam in Angliæ Regno & in aliquot Europæ partibus eveniſſe jam dolemus, idem & nobis ne uſuveniat verendum eſt, videlicet, ne, vera Chriſti Fide ſenſim ſine ſenſu apud nos tepeſcente, auferatur a nobis Regnum Dei, & detur novi Orbis genti] facienti fructus ejus Regni. Sed hic primo Colloquio noſtro, quod ad ſolitam horam protraximus, finem imponamus, alterum craſtina luce habituri de Epiſcopis, qui Sæculo XVI. præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam, Conſtantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam tenuerunt.

M. Catalogum, ſeu accuratam ſeriem ac ſucceſſionem Epiſcoporum, qui Sæculo decimo ſexto Romanam Eccleſiam ſumma cum laude texerunt, deſcribam quidem in proximo Colloquio: at conſulto prætermittam ſucceſſiones Epiſcoporum, qui eodem Sæculo Eccleſias Orientis Conſtantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam occuparunt, quia ſucceſſiones Epiſcoporum, qui his Orientalibus Eccleſiis præfuerunt, præſertim poſtquam ab Eccleſia Romana funeſto Schiſmate fuerunt divulſæ, & ſub Barbarorum jugo oppreſſæ, nec certo noſci, nec accurate texi poſſunt. Ecquis, amabo, ejuſmodi Epiſcoporum ſucceſſiones certo callere, & in Ordinem diſtribuere poſſit poſt tot illas calamitates, quibus Oriens afflictus fuit? poſt vaſtatas ampliſſimas, populoſiſſimaſque & amœniſſimas Provincias, æquatas ſolo urbes innumeras, quibus ille tractus ſcatebat, ipſaſque primarias olim præſtantiſſimas? Quomodo etiam Epiſcoporum Orientis ſeriem ſcire ac deſcribere poſſemus nos, qui tam longo intervallo ab illis terris ſumus diviſi? Præterquam quod, Eccleſiarum Orientalium Epiſcopi cum ſint Schiſmatici, & doctrina non valde celebres, eorum ſucceſſiones, ſeu nuda nomina ipſorum exhibere ſupervacaneum omnino eſſet, tibique Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſo parum utile, ac fructuoſum. His itaque Epiſcoporum Eccleſiarum Orientalium ſucceſſionibus referendis in integrum ſuperſedebo, maxime cum ſciam, doctiſſimum Patrem *Michaëlem le Quien* Ordinis Fratrum Prædicatorum, & in linguis Orientalibus verſatiſſimum, propediem Pariſiis in lucem editurum Opus duobus Tomis in Folio comprehenſum, cui Titulus, *Oriens Chriſtianus*, in quo Patriarcharum Sedium Conſtantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, Hieroſolymitanæ, & aliarum præcipuarum Orientis Eccleſiarum, ſucceſſiones Epiſcoporum, ex Hiſtoriis Eccleſiaſticis, ex probatis Auctoribus, & ex indubitatæ fidei monumentis deſcribet, & in præclaro ordine collocabit.

COLLOQUIUM II.

De Serie, Vita & Geſtis Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſam Eccleſiam rexerunt.

D. CUm a Sede Romana Eccleſiaſticæ res auctoritatem, motum & robur ſumere confueverint, & ab Hiſtoria Romanorum Pontificum, velut a fundamento, complura, ne dicam omnia, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capita ita pendeant, ut abſque illius notitia, eorum rudis & imperfecta tantum cognitio haberi poſſit; neceſſe eſt, ut in iſto Colloquio accurate teferas Geſta Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſæ Eccleſiæ præfuerunt.

M. Illuſtriora duntaxat Geſta Summorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto Sedem Romanam tenuerunt, ſummatim hic attingam, tum quia omnia repræſentare immenſæ foret operæ, &, ut trito fertur adagio: *Leo magnanimus ex unguibus agnoſcitur*; tum quia in vaſto adeo mari non licuit mihi, brevitati conſulenti, eorum, qui Pontificiam concinnarunt Hiſtoriam, expiſcari omnia, eaque ſigillatim referre ex animi ſententia. Incipiam autem a *Pio* hujus nominis III. qui ante Pontificatum dicebatur *Franciſcus Tudeſchinus*, & Piccolomineo nomine ac ſtemmate a *Pio* II. Pontifice Maximo, cujus erat ex ſorore nepos, donatus fuerat, atque ab eodem Pontifice Senenſis Archiepiſcopus & Cardinalis creatus anno ætatis ſuæ circiter vigeſimo. In Cathedra *S. Petri* collocatus poſt *Alexandri* VI. obitum, qui accidit XV. Kalendas Septembris anni MDIII. nihil tam curæ ac cordi habuit *Pius III.* quam ut collapſam Eccleſiæ Diſciplinam reſtauraret, eamque, eliminatis corruptelis, & omni pietatis ac virtutum genere inducto, ſanctiſſimis Legibus augeret ac confirmaret. Hoc Sanctiſſimum propoſitum ut felicius executioni mandare poſſet vigilantiſſimus ille Pontifex, Concilium Œcumenicum, quod in Conclavi unanimi Cardinalium conſenſu intra biennium celebrandum fuerat decretum, ſe abſque ulla cunctatione congregaturum ſignificavit in ſolemni Conſiſtorio ante Coronationem ſuam habito, dicens, ſe nolle expectare biennium, ſed rumpere continuo moras ad Concilii Generalis pro reformatione morum celebra-

brationem. Verum, dum hæc ad Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, ſuique nominis gloriam immortalem quam primum perficere ſedulo cogitaret pius ille Pontifex, in procinctu ingentium rerum, quibus magnam ſui expectationem excitaverat, præmatura morte raptus eſt, tamque gravis jactura acerbo dolore perculit omnes fideles, qui ei longiorem Pontificatum apprecabantur, abſolvendis, quas fauſte feliciterque inchoaverat, rebus, maximum Catholicæ Eccleſiæ ſplendorem conciliaturis. Diem Pontificatus duntaxat vigeſimum ſeptimum numeravit *Pius* III. Electus quippe fuerat Pontifex Maximus decimo Kalendas Octobris anni MDIII. & migravit e vita decimo quinto Kalendas menſis Novembris ejuſdem anni, natus annos ſexaginta quatuor, menſes quinque. Ejus Corpus in Baſilica *Sancti Petri* in Sacello *Sancto Andreæ* Apoſtolo ſacro prope Avunculum, ſeu *Pium Secundum*, marmoreo eleganti ſepulcro conditum eſt, hac nobili addita inſcriptione, qua res præcipue ab eo geſtæ breviter continentur.

Pius III. Pont. Max.
A Pio II. Avunculo duos & xx. annos Natus
In Cardinalium Collegium accitus
Urbis ac Piceni Legatione integerrime
functus,
A Paulo II. Ad Federicum III. Miſſus
Ut Germanorum
Arma in Turcas concitaret,
Conventum frequentiſſimum Pontificis morte Diſſolutum habuit;
Sub Innoc. VIII. Umbros diſſidentes pacavit
Carolo Gallorum Rege in Italiam irrumpente
Ab Alexandro VI. ſero admodum
Obviam Miſſus,
Eo Mortuo
Duo de quadraginta Patrum Suffragiis
Pontifex Creatus,
Dum de reſtituenda in priſtinam majeſtatem
Chriſtiana Republica ac Urbe agit,
XXVI. die ex tanta ex expectatione rerum
Publico omnium Luctu deceſſit,
Eloquio, Prudentia, Religione, Innocentia
Et gravitate Domi Foriſque
Inſignis in Dicendis in Senatu
Sententiis Liber
Et graviſſimus,
Vixit Annos LXIV. Menſes V. Dies X.
Obiit Anno Salutis Chriſti MDIII.
XV. Kalend. Novembris
Jacobus & Andreas Fratri Sanctiſſimo
Poſuere.

E Baſilica *Sancti Petri* Corpus *Pii* III. poſtea ſub Pontificatu *Pauli V.* translatum eſt a Cardinali *Petro Montaltio* ad Eccleſiam *S. Andreæ* ſupra Pompejani theatri ruinas a ſe extructam, ubi nobilibus Epitaphiis fuit decoratum, quæ legi poſſunt apud *Ciaconium* in Vita *Pii* III. Pontificis Maximi.

Poſt obitum *Pii* III. Pontifex Romanus electus eſt *Julianus Ruverus*, Nepos *Sixti IV.* Cardinalis, & Epiſcopus Oſtienſis, cui *S. Franciſcus de Paula*, Ordinis Minimorum Fundator, Pontificatum prædixerat. Ad Pontificale Solium ſublimatus *Julianus Ruverus*, voluit appellari *Julius Secundus*, illudque ſignum ſive Symbolum ſibi aſſumpſit: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*. Eccleſiæ utiliſſimas Conſtitutiones edidit *Julius Secundus* Pontifex Maximus. In primis ſtatuit, ut ſi in electione Romani Pontificis crimen Simoniæ vel ab Electo, vel ab Electoribus committatur, electio nulla ac irrita habeatur. Deteſtabilem duellorum uſum fabricante Diabolo introductum, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, in tota Ditione Eccleſiaſtica prohibuit ſua pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, corporaque in Duello morientium Chriſtiana Sepultura privari juſſit, & ſub eadem Excommunicationis, & Interdicti Eccleſiaſtici pœna Ducibus, Comitibus, Marchionibus, Baronibus, & aliis temporalibus Dominis Locorum, & Terrarum Eccleſiæ Romanę Dominio immediate vel mediate ſubjectarum diſtricte inhibuit, ne deinceps aliquibus, cujuſcumque dignitatis, & nobilitatis eſſent, locum, ſeu campum liberum ad Monomachiam, ſeu ad duellum concederent. Ordini Minimorum favit *Julius Secundus*, & cum ipſis Mendicantium Privilegia communicavit. Monachis etiam Congregationum Montis Oliveti, & Vallis Umbroſæ Ordinis *Sancti Benedicti*, necnon Eremitis *Sancti Auguſtini* ampliſſima indulſit Beneficia. Ad recuperandas Ditiones Romanæ Eccleſiæ prærepta ſuos omnes conatus, & conſilia contulit idem Summus Pontifex, cui a natura inerat mira quædam excelſitas animi, labores quoſvis periculaque deſpicientis, & ad difficiliora quæque aggredienda negotia comparati. Hæc eximia animi excelſitas in eo Pontifice præſertim enituit, quando turbulentiſſimas tempeſtates, quas malignitas quædam horum temporum excitaverat, fortitudine ſua, virtute, conſtantia, vel fregit, vel ſuperavit, & potentiſſimorum hoſtium Bellis jactatam Italiam ſtrenue defendit, ablatas ab invaſoribus Ditiones Eccleſiæ Romanæ Dominio Sedis Apoſtolicæ aſſeruit, hoſteſque virtutis ſuæ terrore complevit. Deſiderio itaque bona Eccleſiæ Romanę recuperandi incenſus *Julius* II. Pontifex Maximus, primum ut Venetos, qui nonnulla Eccleſię oppida ſub *Alexandro Sexto* occupaverant, eaque reſtituere detrectabant, in ordinem facilius redigeret, fœdus inivit cum *Ludovico* XII. Galliarum Rege, quicum ſumma ipſi intercedebat neceſſitudo, eo quod toto fere tempore *Alexandri* VI. apud Reges Galliæ *Carolum* VIII. & *Ludovicum* XII. verſatus fuiſſet. *Julium* Pontificem præclare juvit *Ludovicus* XII. Galliarum Rex, quippe qui ſolus cum Francis omnia Belli pericula, & ſumptus in ſe ſuſcipiens & in Italiam veniens, triumphalibus ſuis armis Venetos afflixit, Urbes, Caſtra, & Terras Apoſtolicæ Sedis ab ipſis ereptas, *Faventiam* videlicet, *Ariminum*, *Ravennam*, *Cremam*, *Cremonam &c.* uno, eoque rapidiſſimo victoriæ curſu cepit, Eccleſiæ reſtituit, tantamque cladem intulit Venetis, ut ipſi acie ſuperati, graviſſimoque terrore concuſſi, quidquid in continente habebant dimittendi, ſolamque Venetiarum Urbem tuendi Conſilium inierint, At, præ-

Digitized by Google

præter omnium expectationem contigit, ut *Julius* Pontifex, poſtquam quæcumque optaverat oppida a Venetis Eccleſiæ erepta, ſolis uſus Francorum viribus, in deditionem accepiſſet, pacem, novumque fœdus cum Venetis percuſſerit, & in Francos, quorum nimiam in Italia potentiam pertimeſcebat, arma converterit. Nec ſolum cum Venetis, ſed cum Hiſpaniæ, & Angliæ Regibus, & cum Helvetiis ad expellendos tota Italia Gallos fœdus inivit *Julius* Pontifex, indeque graviſſimum inter *Julium II.* Pontificem Maximum, & *Ludovicum XII.* Galliarum Regem exarſit Bellum, de quo conſultius eſt tacere, quam loqui. Dicam tantum obiter, infauſto illo diſſidio fervente, Belloque flagrante, *Ludovicum XII.* Galliarum Regem Conſilium peſſimum, & Rege Chriſtianiſſimo indignum ſuſcepiſſe, propria videlicet, & *Maximiliani* Imperatoris auctoritate convocandi Concilium, ſeu potius Conciliabulum ad *Julium* Papam in ordinem redigendum, novumque Pontificem conſtituendum. Ea *Maximiliani* Imperatoris, & *Ludovici XII.* auctoritate fulti novem Cardinales, a *Julio II.* Pontifice Maximo ſeceſſione facta, iſtud Conciliabulum, *Piſanum* dictum, inchoarunt Piſis anno MDXI. eique præfuit *Julius Bernardinus Carvajalius*, natione Hiſpanus. Ad diſſolvendum iſtud Piſanum Conciliabulum, de quo copioſius agemus in Colloquio quarto, *Julius II.* Pontifex Maximus exemplum ſequutus *Eugenii Quarti*, qui ut Concilium Baſileenſe jam ad ſchiſma propendens, ſeque altius adverſus Supremam Sedem efferens, reprimeret, Concilium Ferrariæ primum, deinde Florentiæ indixit; hoc, inquam, *Eugenii IV.* exemplum ſecutus *Julius* Pontifex, Concilium legitima fultum auctoritate Romæ in Eccleſia Lateranenſi inſtituit celebrandum, indeque dictum Concilium Lateranenſe V. ad quod demum Cardinales Piſani, ſoluto infauſto conciliabulo, tanquam privati acceſſerunt poſt *Julii* Papæ obitum, qui contigit, dum adhuc celebraretur Concilium iſtud Lateranenſe V. ejuſque Succeſſori *Leoni* Papæ x. eidemque Concilio Lateranenſi veniam ſupplicantes, dictaque palinodia, abſolutionem obtinuere, priſtiniſque honoribus benignitate *Leonis X.* Pontificis Maximi reſtituti ſunt in integrum. Rex vero Chriſtianiſſimus *Ludovicus XII.* miſſis Oratoribus *Claudio Seiſſel*, Epiſcopo Maſſilienſi, & *Ludovico De Forbin*, in gratiam *Leonis* x. Romani Pontificis & Sacri Concilii honorifice receptus fuit, ſicut in Colloquio IV. agendo de Conciliis, quæ Sæculo XVI. in Eccleſia fuerunt celebrata, plenius juxta ac opportunius commonſtrabimus. Obiit *Julius II.* Pontifex Maximus, Sacramentis Eccleſiæ religioſe perceptis, nono Kalendas Martii anni MDXIII. dum celebraretur Concilium Lateranenſe V. ab ipſo convocatum. Sunt nonnulli Scriptores, qui *Julio II.* Summo Pontifici vitio vertunt, quod toto ſui Pontificatus tempore animum non tam ad pacem conciliandam, quam ad Bella gerenda propenſum exhibuerit: At *Alphonſus Ciaconius* hunc Pontificem his verbis excuſat in ejus Vita quam deſcripſit: *Nec enim*, inquit, *probari ob id minus debet, ſeu Julius II. Pontifex Maximus, quod tam infracta animi virtute contra Eccleſiæ dignitatis invaſores pugnaverit, quando temporum ea conditio tantum Virum religione, ac fortitudine vere Maximum Pontificem poſtulabant. Neque ſane ob alias cauſas tot Bella geſſit, niſi ut a pluribus occupatum Sacræ Sedis Imperium recuperaret. Ad quod præſtandum inſita a natura Julii invicto animo bellicæ virtutis ſemina cernebantur. Erat enim animo magnus, acer, conſtans, liberalis, contumacibus implacabilis, in calamitatibus ſe ipſo ſemper excelſior. Irritari adverſis, non enervari, virtus ejus poterat.*

D. *Leonem X.* Pontificem Maximum mortuo *Julio* II. ſuffectum fuiſſe jam inſinuaſti; ſed nunc patriam, & Familiam, à qua oriundus erat *Leo Decimus*, eximias ejus dotes reſque præclare ab eo in Pontificatu geſtas deſcribere debes.

M. Poſt obitum *Julii* II. Romani Pontificis, *Joannes Mediceus*, Patria Florentinus, e *Medicea* Familia Principe, *S. Mariæ in Dominica* Diaconus Cardinalis, annum agens ætatis trigeſimum octavum, Idibus Martii anni MDXIII. ad Summum Pontificatum provectus eſt, dictuſque *Leo X.* cujus egregias virtutes magnis præconiis celebrant multi Scriptores, ſed præſertim *Paulus Jovius*, *Onuphrius Panvinus*, & *Alphonſus Ciaconius*. Ingenii ſublimitate, ſermonis elegantia, facilitate ac prudentia ſingulari excelluit. Summa morum ſuavitate ac benignitate omnes excipiebat, ac patienter auſcultabat. Unice favebat honeſtis litteris, ſibique Virorum eruditorum, in quos magnanimus & munificentiſſimus erat, laudem, & amorem devinxit. Moribus caſtiſſimis, vitaque adeo incontaminata fuit, ut nec Hereſiarcha *Lutherus*, Eccleſiæ Romanæ infenſiſſimus hoſtis, a Summo illo Pontifice damnatus, nec alii hujus temporis hæretici eam violare, aut impetere auſi fuerint. Bis per hebdomadam jejunabat *Leo X.* Pontifex Maximus, quarta Feria temperabat a carnibus, ſexta vero in memoriam Paſſionis Chriſti Domini herba tantum, ac legumine veſcebatur. His aliiſque id genus heroicis, vereque Chriſtianis virtutibus abunde cumulatus *Leo X.* multa in Pontificatu gloria immortali digna geſſit. Vaticanam Bibliothecam aliquot librorum millibus locupletavit. Academiam Romanam, accitis undique magno ſumptu Artium ingenuarum doctiſſimis Profeſſoribus, ita inſtauravit, ut nulli Italiæ, ſive Doctorum præſtantia, ſive auditorum concurſu concedere videretur. *Sanctem Pagninum* Ordinis Prædicatorum hortatus eſt, ut ſcripturæ ſacræ latinam ex hebræo textu interpretationem ſuſciperet, ſumptuſque ad tantum Opus abſolvendum neceſſarios larga manu ſuppeditavit. *Petrum Bembum*, & *Joannem Sadoletum*, Viros doctrina, & pietate omni exceptione majores, in ſuum famulitium adſcivit, quos poſtea *Paulus* III. Pontifex Maximus in numerum Cardinalium cooptavit. Porro, ſicut in Viros bonarum litterarum cultores ſe ſe propenſiſſimum exhibuit *Leo X.* ita & in eos qui novitatis ſtudio abrepti ſanam doctrinam erroribus, falſiſque ſparſis opinionibus corrumpebant, ſevere animadver-

Digitized by Google

tit. Hinc in Concilio Lateranenſi V. Seſſione octava Conſtitutionem edidit contra nonnullos Philoſophiæ Profeſſores, qui ex ſententia *Ariſtotelis*, & *Averrois* probare conabantur, Animam rationalem unum eſſe in omnibus, eamque una cum corporibus interire, dictitantes inſuper, *nonnulla eſſe vera ſecundum Philoſophiam, ſed non ſecundum Fidem Catholicam*. Ejuſmodi errores non ſolum in prædicta Conſtitutione, quæ legi poteſt in Actis ejuſdem Concilii Lateranenſis V. proſcripſit *Leo Decimus*, ſed etiam ad tollendam omnem in præmiſſis errandi occaſionem, ſapientiſſime ſtatuit, ne quis deinceps in Sacris Ordinibus conſtitutus, Philoſophiæ, ant Poeſis ſtudio ultra quinquenninm poſt Grammaticam, & Dialecticam ſine aliquo ſtudio Theologiæ, ac Juris Pontificii incumbat: *Et cum non ſufficiat*, inquit Maximus ille Pontifex, *tribulorum radices præſcindere, niſi & ne iterum pullulent, funditus evellere, ac eorum ſemina, originaleſque cauſas, unde facile oriuntur, removere; cum præcipue humanæ Philoſophiæ ſtudia diuturniora, quam Deus ſecundum verbum Apoſtoli evacuavit, & ſtultam fecit abſque divinæ ſapientiæ condimento, & quæ ſine revelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem; ad tollendam omnem in præmiſſis errandi occaſionem, hac ſalutari Conſtitutione ordinamus, & ſtatuimus, ne quiſquam de cetero in Sacris Ordinibus conſtitutus ſæcularis, vel regularis, aut alias ad illos de jure arctatus, in ſtudiis Generalibus, vel alibi publice audiendo Philoſophiæ, aut poeſis ſtudiis ultra quinquennium poſt Grammaticam, & Dialecticam ſine aliquo ſtudio Theologiæ, aut juris Pontificii incumbat; verum, dicto exacto quinquennio, ſi illis ſtudiis inſudare voluerit, liberum ſit ei, dum tamen ſimul, aut ſeorſum, aut Theologiæ, aut Sacris Canonibus operam navaverit, ut in his ſanctis, & utilibus Profeſſionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philoſophiæ, & Poeſis radices purgare, & ſanare valeant &c.* Sed nunqnam *Leonis* X. Sacrum Fidei depoſitum, ſuæ curæ concreditum, illibatum cuſtodiendi zelus magis eluxit, quam dum anno MDXVII. damnavit Lutheranam Hæreſim, cujus Auctor, ut fuſe oſtendemus in proximo Colloquio, fuit *Martinus Lutherus*, qui in omnem licentiam effuſus, permulta Eccleſiæ Catholicæ Dogmata convellere, ac oppugnare auſus eſt, & ſicut jam obſervavimus in ſuperiori Colloquio, tantum ejus nequitia prævaluit, ut indictum adverſus Turcas, Chriſtiani nominis hoſtes, Bellum in mutua inter Chriſtianos Principes Bella deflexerit, ſeductiſque per hæreſim populis, tota fere Germania, & aliæ pleræque nationes hoc incendio conflagrarint. Quo factum eſt, ut Turcæ Principibus Chriſtianis inter ſe pugnantibus, ſuaſque vires Bellis atterentibus, Chriſtianos fines invaſerint, ſuæque poteſtati ſubjugarint. Hic autem prætermittere haud poſſum inſignem calumniam, quam *Theophilus Raynaudus* impingit Dominicanis in Libro, quem edidit de *Immunitatibus Cyriacorum*, ubi ait, *Leonem* X. Indulgentiarum promulgationem demandaſſe Religioſis Dominicanis, non vero *Eremitis* Ordinis *S. Auguſtini*, ut mos erat, indeque *Hæreſim Lutheranam ex cupiditate nimia Dominicanorum omnia ad ſe trahentium progerminaſſe*. Hæc autem calumnia facile refellitur, primo, quia falſum eſt, munus promulgandi Indulgentias Eremitis Ordinis *S. Auguſtini* injungi ſolitum fuiſſe, cum certiſſime conſtet id muneris a *Julio* II. Romano Pontifice FF. Minoribus impoſitum fuiſſe, idemque munus *Leonem* X. commiſiſſe Miniſtro Generali FF. Minorum una cum Archiepiſcopo Moguntino in pluribus Germaniæ locis, Diplomate dato die ultima Martii anni MDXV. Præterea, Eminentiſſimus Cardinalis *Palavicinus* in Hiſtoria Concilii Tridentini part. I. libro I. c. III. diſerte aſſerit, hanc Indulgentias promulgandi provinciam non FF. Prædicatoribus a *Leone* X. fuiſſe demandatam, ſed *Alberto* Electori, & Archiepiſcopo Moguntino, e Brandeburgenſi familia, Viro tunc in Germania præſtantiſſimo, qui in hac re ſponte ſua uti voluit opera *Joannis Tetzelii*, Quæſitoris Fidei, Ordinis Prædicatorum, doctiſſimi Viri, & Concionatoris ferventiſſimi, qui paulo ante ſimili delegatione pro Equitibus Tentonicis feliciter perfunctus fuerat, cujus eo in munere obeundo prudentia atque integritas apud omnes manifeſta erat. Quod autem *Lutherus*, tunc Auguſtinianus, id a gre tulerit, & æmulatio aliqua Auguſtinianos inter, & Dominicanos interceſſerit, non inde ortus Lutheranæ hæreſis tribuendus eſt Dominicanis, qui ab Electore *Alberto*, Archiepiſcopo Moguntino, ad promulgandas Indulgentias accerſiti fuerant; Sed miſſa hac calumnia, alias *Leonis decimi* res præclare geſtas proſequamur. Pacem inter Reges ac Principes Chriſtianos *Leo decimus* compoſuit, ut eorum arma in Turcam, communem hoſtem, converteret, miſſaque ad Regem Abyſſinorum *Davidem* Legatione, Chriſtianam Religionem apud illos propagare ſummopere ſtuduit, necnon in America novis Epiſcopatibus erectis. Pragmaticam Sanctionem in Galliis abolevit *Leo* X. ejuſque abolitioni conſenſit *Franciſcus* I. Galliarum Rex, qui pepigit cum eodem Summo Pontifice Concordatum, cujus conditiones commodius referemus in Colloquio VI. agendo de Diſciplina Eccleſiaſtica Sæc. XVI. *S. Franciſcum de Paula*, Sacri Minimorum Ordinis conditorem, Sanctorum numero ſolemni ritu adſcripſit idem Pontifex prima die Maji anni MDXIX. Dubia quædam circa Regulam Monialium *Sanctæ Claræ* declaravit, ac dilucidavit. *Julii Secundi* deceſſoris ſui Conſtitutionem contra pugnantes duello anctoritate Apoſtolica confirmavit. *Henricum* VIII. Angliæ Regem, ob librum contra *Lutheri* Hæreſim editum, perhonorifico *Defenſoris Fidei* titulo donavit. Cardinales creavit viros doctrina, & pietate clariſſimos, & inter illos, *Thomam de Vio Cajetanum* Ordinis FF. Prædicatorum, Virum eruditione, vitæ integritate, ingenii ſubtilitate, variiſque editis Operibus celeberrimum, qui Legatione Apoſtolica in Germania ad coercendum *Lutherum*, naſcentemque ejus Hæreſim profligandam functus eſt. Obiit *Leo X.* apoplexia oppreſſus die prima menſis

De-

Digitized by Google

Decembris ann. MDXXI. ætatis XLVI. Pontificatus IX.

D. Cum nuperrime incidiſſem in librum cujuſdam Heretici, qui *Leonem X.* Pontificem Maximum multis probris, injuriis, & calumniis acriter perſtringit, inceſſit animum cupido legendi Epiſtolas *Deſiderii Eraſmi*, qui ſub Pontificatu *Leonis X.* floruit, quemque ipſimet Hæretici impenſe laudare ſolent, ut illius Scriptoris teſtimonio, quod Hæreticis ſuſpectum eſſe non poteſt, eorum calumnias revincere poſſem. Nec me profecto ſuſcepti laboris pœnituit. Multas quippe offendi, & perlegi Epiſtolas, in quibus *Deſiderius Eraſmus* eximias dotes ac præclara *Leonis* X. Pontificis Maximi facinora maximis laudibus celebrat. In primis, in Epiſtola, quam hic Auctor ſcripſit ad *Leonem decimum* Pontificem Maximum, quæque in recentiſſima illius Operum Editione, anno MDCCIII. Lugduni Batavorum adornata, extat ordine centeſima ſeptuageſima quarta, hæc de *Leone decimo* habet. *Deſiderius Eraſmus*, quæ illius Pontificis virtutem plurimum commendant: *Senſit illico Mundus* Leonem *Pontificem gubernaculis rerum admotum, repente Sæculum illud pluſquam ferreum, in aureum verſum: ac tanta, tamque fatalis ſubita rerum omnium commutatio, ut nemini non palam eſſet, hæc auctore Deo geri. Compoſitæ bellorum undæ, cohibitæ Principum inter ipſos minæ, acerbis odiis diſſidentes maximorum Regum animi in Chriſtianam adacti concordiam, ſublatum pernicioſum illud Schiſma, & ita ſublatum tam ingens malum, ut ne cicatrix quidem ſuperſit.... Proinde optimo jure ſibi gratulatur Orbis Chriſtianus, talem* Leonem, *in cujus ore reperit mundus pluſquam melleam dulcedinem. Quid enim pace dulcius? præſertim poſt graviſſimos ac diutinos bellorum tumultus, quibus inter nos collidebamur, immenſa Chriſtiani ſanguinis jactura, ingenti bonarum mentium dolore, magno Turcarum gaudio.... Neutra certe in re ceſſat inaudita tua pietas, Pater beatiſſime, quæ ſimul & Chriſtianæ plebis religionem, jam olim multis collapſam modis & in dies magis ac magis collabentem, ſaluberrimis, ut audio, Synodi Conſtitutionibus ſarcit ac reſtituit, & hujuſmodi Conſtitutionibus, non quæ quæſtum, aut dominandi libidinem, aut tyrannidem oleant, ſed quæ vere ſpiritum referant Apoſtolicum, quas quivis a Patribus, non a dominis profectas poſſit agnoſcere, in quibus piæ mentes ipſum Chriſtum veluti loquentem venerentur. Hac igitur via molitur Sanctitas Tua, ut Chriſti Eccleſia veris ac ſuis operibus locupletetur, ut ſua præmineat gloria, ut ſua polleat ditione: breviter, iis cœleſtibus donis cumuletur, quæ nonnunquam tum potiſſimum exuberant cum ceteris illis deſtituimus maxime. Quamquam nec alteram illius virtutis functionem videris negligere, ut qui conciliandis omnium inter ſe Principum animis, componendiſque Chriſtianorum rebus pulcherrimam pariter ac tutiſſimam ſtruis viam ad impiam Turcarum gentem vel ſubigendam, vel profligandam. Non ferent aliquando* Leonis *noſtri rugitum immanes illæ belluæ; ſentient invictum illud* Leonis *manſuetiſſimi robur quantumvis truculentæ feræ, impares erunt* Pontifici, *magis pietate quam copiis armato, ac numen etiam immortale ſecum in bella trahenti. Video jamdudum Beatiſſime Pater quam ingens laudum tuarum campus ſe nobis aperiat, ſed longe impar eſt hujus ingenioli vis rebus tantis explicandis; ad tam divina facinora, noſtra non adſpirat eloquentia, vel potius infantia. Atque utinam hoc ſtudium detur eruditis omnibus, ut velint, tum ea facultas, ut poſſint omnium Sæculorum memoria dignas Leonis decimi virtutes, dicendi vicibus exæquare. Me quidem procul abſterret tua celſitudo, quem enim illa non abſterreat? Et tamen neſcio quo pacto, mihi vehementer geſtit animus pro virili omnes ingenii nervos in hoc explicare, ut quanta extiterunt Leonis in Chriſtianam gentem merita, tanta & poſteris habeantur ac celebrentur, nullo unquam tempore intermoritura.* Nec ſolum in laudata iſta Epiſtola, & in aliis, quas ad Summum Pontificem *Leonem* X. ſcripſit *Deſiderius Eraſmus*, quæque in recenti ejus Operum Editione inſertæ ſunt Ordine CXCIV. CCCCLIII. DXXIX. ſed etiam in multis Epiſtolis, quas ad varios ſcripſit amicos, *Leonis* X. Pontificis Maximi mitiſſimum ingenium, bonarum Artium ac Litterarum ſingulare ſtudium, raras dotes, & eximios mores deprædicat, eumque paſſim appellat Pontificem doctum, integrum ac pium, virtute Chriſtum referentem, pacis publicæ vindicem, Virorum eruditorum patronum munificentiſſimum: tam benignum, ut de omnibus benemereri ſtuderet; tam conſtantem, ut animum ad utramque fortunam infractum haberet; tam vigilem Paſtorem, ut nihil ſibi antiquius crederet, quam Chriſti gloriam, & gregis concrediti procurare ſalutem. Ex his & ſimilibus encomiis, quæ de *Leone X.* Pontifice Maximo contexit *Deſiderius Eraſmus*, Scriptor coævus, & cujus teſtimonium hæreticis ſuſpectum eſſe haud poteſt, facile confutantur contumeliæ, & calumniæ, quas quidam male feriati moderni heterodoxi de induſtria excogitarunt, ut Vitam hujus Summi Pontificis aliqua infamiæ labe aſpergere poſſent, eo ſolo nomine, quod hic Pontifex, avitæ doctrinæ Catholicæ retinendæ ſtudioſiſſimus, ad profligandam naſcentem *Lutheri* Hæreſim curam omnem induſtriamque contulerit. Sed mittamus illos Hæreticos, a quibus multo melius eſt vituperari, quam laudari, & proſequamur, ſi placet, ſeriem aliorum Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto *Leoni X.* ſucceſſerunt.

M. Defuncto *Leoni* X. Pontifici Maximo ſucceſſit *Hadrianus* hujus nominis VI. qui ante Pontificatum *Hadrianus* itidem appellabatur, natione Batavus, ex ignobilibus parentibus natus, Facultatis Lovanienſis Doctor, *Caroli Auſtriaci*, Philippi I. Caſtellæ Regis filii, & poſtea Imperatoris, dicti *Caroli V.* Præceptor. A *Leone* X. in Collegium Cardinalium ob egregia merita adlectus, tandem ſummo totius Collegii conſenſu, abſens licet, Romanus Pontifex electus eſt quinto Idus Januarii an. MDXXII. Hanc electionem non humanis ſtudiis, atque factionibus, ſed divino Conſilio factam fuiſſe, ex eo præcipue probat *Franciſcus Guicciardinus* libro XIV. *Hiſtoriæ* ſui

temporis, quam Italice ſcripſit, quod Cardinales *Hadrianum*, qui tanto regionum intervallo abſens erat, cujus nomen vix erat ipſis cognitum, quique Italiam nec viderat unquam, nec ſe viſurum vel ſperabat, vel cogitabat, Summum Pontificem, nemine reclamante, elegerint. Certe ipſemet *Hadrianus*, Pontifex Maximus, diſerte teſtatur in Mandatis, quæ edidit *Franciſcus Cheregato*, Epiſcopus Aprutinus, quem ad Conventum Norimbergæ in Germania coactum, Nuntium deſtinavit, ſe nunquam Pontificatum ambiviſſe. In his quippe Mandatis (quæ legi poſſunt apud *Odoricum Raynaldum* Tomo XX. Annal. Eccleſ. ad ann. MDXXII. num. LXVI.) ſic prædictum Nuntium *Hadrianus VI.* Pontifex Maximus alloquitur: *Nos, uti alias tibi dixiſſe credimus, Pontificatum hunc nunquam ambivimus, immo quantum in nobis fuit, longe maluiſſemus privatam vitam agere, & in ſancto otio Deo ſervire. Et profecto Pontificatum ipſum plane recuſaſſemus, niſi Dei timor, & ſincerus Electionis noſtræ modus, necnon Schiſmatis ex recuſatione noſtra imminentis metus, Nos acceptare illum coegiſſet. Subjicimus igitur colla ſummæ dignitati, non ob dominandi libidinem, neque ad ditandos propinquos noſtros, ſed ad divinæ voluntati parendum, ad deformatam ejus ſponſam Eccleſiam Catholicam reformandam, ad ſubveniendum oppreſſis, & doctos & virtute præditos, qui multo jam tempore neglecti jacuerunt, erigendum & ornandum; & denique ad omnia illa agendum, quæ bonum Pontificem, & legitimum Beati Petri ſucceſſorem agere oportet.* Hoc ſanctiſſimum Conſilium, quo permotus Pontificatum ſuſceperat, executioni mandare pro viribus ſtuduit *Hadrianus VI.* Ad pacem inter Principes Chriſtianos, præſertim *Carolum V.* Imperatorem inter & *Franciſcum I.* Galliarum Regem conſervandam, ad Lutheranam Hæreſim penitus evertendam, ad reformationem morum in Clero promovendam, ad frangendas Turcarum vires ſtatim animum adjecit. *Ludovico* Hungariæ Regi contra Turcarum impetum ſuppetias tulit, & auxilia miſit ad Equites Hieroſolymitanos a *Solimano II.* Turcarum Imperatore obſeſſos in Inſula Rhodi, quam tamen Inſulam, nobiliſſimum quondam poſt Athenas Græcarum litterarum ac ſcientiarum domicilium, & firmiſſimum totius Chriſtianiſmi adverſus immanem Turcarum Tyrannidem propugnaculum, *Solimanus*, Turcarum Imperator, cum ſumma Chriſtianorum Principum, ex torpore ad illius Inſulæ conſervationem oſtenſo, contracta infamia, in ſuam poteſtatem redegit anno, ut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo. In Beneficiorum & Dignitatum Eccleſiaſticarum diſtributione nihil carni & ſanguini conceſſit *Hadrianus VI.* Pontifex Maximus. Cognatos, & affines ſuos, qui ſpe celſioris fortunæ Romam venerant, ſeveris verbis excepit, eoſque modico viatico donatos, ſua relegere veſtigia, & pedibus in patriam redire juſſit. Nepotem ſuum, qui Beneficium annui cenſus ſeptuaginta Ducalium aureorum poſſidebat, & aliud pinguius, quod ad centum aureos aſcendebat, obtinere cupiebat, aſpera admonitione corripuit, ac tandem multorum precibus exoratus conſenſit, ut opulentius Sacerdotium aſſequeretur ea tamen lege, ut priore Beneficio ſeſe abdicaret, afferens, ſe nulla ratione pati velle, ut quiſquam duobus Beneficiis, quibus annexa eſt cura animarum, ſimul frueretur, ſed *Eccleſias Sacerdotibus, non Sacerdotes Eccleſiis ornare ſe velle*, ſicut ex *Hieronymo Nigro*, Scriptore coævo, refert *Odoricus Raynaldus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MDXXII. Num. XI. Multa geſſit *Hadrianus VI.* ad compeſcendos tumultus, quos *Lutherus*, aliique Hæretici, in Eccleſiam Romanam debacchantes, propudioſis per Germaniam ſparſis libris, excitarunt, de quibus commodius agemus in proximo Colloquio, in quo referemus Hæreſes, quæ ſæculo decimo ſexto Eccleſiam exagitarunt. Regibus Hiſpaniæ conceſſit poteſtatem *Hadrianus VI.* nominandi Epiſcopos, ſicut *Leo X.* Regibus Galliæ antea conceſſerat. *Beatos Antoninum*, Florentinum Archiepiſcopum, ex Ordine Fratrum Prædicatorum aſſumptum, & *Bennonem* Miſnenſem Epiſcopum, Sanctorum Catalogo adſcripſit ultima die menſis Maji anni MDXXIII. quo anno multis virtutibus clarus, & perdoctis editis Operibus, quæ in Colloquio quinto; ubi agemus de Viris Illuſtribus decimi ſexti Sæculi, recenſebimus, obiit religioſiſſimus ille Pontifex decimo octavo Kalend. Octobris, poſtquam annum unum, menſes octo, & dies ſex Chriſti Eccleſiam ſanctiſſime rexiſſet, eique Epitaphium iſtud poſitum eſt. *Hadrianus Sextus hic ſitus eſt, qui nihil ſibi infelicius in vita duxit, quam quod imperaret.* Non defuerunt malevoli detractores, Critici, & Blaterones, qui hunc Pontificem Sanctimonia licet, doctrina, Chriſtiana prudentia, & omnibus ad Eccleſiam ſancte regendam dotibus neceſſariis præditum, jamque e vita ſublatum, contumeliis proſciderunt, ſicut ex *Paulo Jovio*, qui Vitam *Hadriani VI.* ſcripſit, narrat *Spondanus* ad annum MDXXIII. Num. XX. At ejuſmodi contumelias falſi coavincit *Blaſius Ortizius*, Canonicus Toletanus, qui Itinerarium *Hadriani VI.* Pontificis Maximi, cujus domeſticus fuerat, ſcripſit, in quo poſtquam capite quadrageſimo laudavit *Hadriani VI.* modeſtiam, frugalitatem, continentiam, ceteraſque Pontificias dotes, quæ in gradu heroico in ipſo fulgebant, hæc ſubdit: *Audacter fortaſſis aſſerere poſſum, ut domeſticus teſtis, quod neque vidi, neque perſenſi quidquam ſiniſtrum aut minus grave in dictis aut factis; imo quaſi ſpeculum cunctarum virtutum, antequam Urbem ingrederetur, ut cuncti noverunt. Cujus orationi ſtudium vehemens ſuccedebat, & ſtudium interdum oratio interpellabat, ita ut ſolum ea tempora, quæ naturæ neceſſitas exigit, victui & quieti concederet, cætera omnia officiis divinis ac humanis ita diſtribuens, ut humani generis adverſario nullum locum vacuum relinqueret. At quid moror in illius præconiis enarrandis, cum eſſet vir ex omni parte irreprehenſibilis?* Hoc *Hadriani VI.* Itinerarium, a *Blaſio Ortizio*, ejus Domeſtico, ſcriptum, Vir Clariſſimus *Stephanus Baluzius* ex veteri Codice

dice

dice manuſcripto Navarrici Collegii publicavit, inſeruitque libro 3. *Miſcellanorum*.

D. Sæpe uſu venire ſolet, ut vivi merita laude fraudentur, at Viros illuſtres, qui vita jam defuncti ſunt, maledictis inſectari, ſumma ignavia & iniquitas eſt, acerbis pęnis merito caſtiganda: *Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit*, inquit *Ovidius*, cui concinit *Plautus* in *Truculento*, Actu I. Scena II. dicens: *Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas*; facile itaque crediderim, eos, qui jam extinctum *Hadrianum VI.* Pontificem optimum, probroſis calumniis dilacerarunt, omnem penitus exuiſſe frontem, ac bibiſſe fæcem iniquitatis. Sed, miſſis illis malevolis obtrectatoribus, alios, obſecro te, percenſe Romanos Pontifices, qui *Hadriano* VI. Sæculo decimo ſexto ſucceſſerunt.

M. *Hadriano* VI. Pontifici Maximo ſuffectus eſt ſummo Cardinalium conſenſu *Julius Mediceus*, qui *Leonis X.* patruelis erat, *S. Laurentii in Damaſo* Cardinalis Presbyter, & Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius. Ad ſummum itaque Pontificatum provectus *Julius Mediceus* decimo tertio Kalend. Decembris ann. MDXXIII. voluit appellari *Clemens* VII. fuitque Pontifex in ſuis actionibus gravis, ſagax, victor ſui, in adverſis ſibi ſemper conſtans, & in Catholica Fide tuenda, comprimendiſque Novatoribus, qui Lutheranæ Hæreſis virus in Gallia, Germania, aliiſque Regnis & Provinciis diffundere conabantur, vigilantiſſimus. Graviſſimas turbas, quibus toto ſere ſui Pontificatus tempore agitatus fuit *Clemens* VII. jam obiter in ſuperiori Colloquio inſinuavimus, quas tamen paulo uberius hic explicare neceſſe eſt, quo facilius omnia, quæ præclare geſſit, vel ab iniquis paſſus eſt Summus ille Pontifex, comperta ac explorata habere poſſis. Incipiam autem a Bello, quod *Carolus V.* Rex Hiſpaniæ & Imperator adverſus hunc Pontificem movit eo ſolo nomine, quod *Clemens* VII. fędus iniiſſet cum Regibus Galliæ & Angliæ, cum Venetis, & *Franciſco Sfortia* Mediolanenſium Duce pro Italiæ libertate tuenda, & recuperandis *Franciſci* I. Galliarum Regis filiis, quos *Carolus* V. captivos in Hiſpania detinebat, poſtquam Regem *Franciſcum* I. quem in Ticinenſi, ſeu Papienſi pugna captum in Hiſpaniam abduxerat, liberum e cuſtodia dimiſiſſet, ſicut jam obſervavimus in ſuperiori Colloquio. Eo fędere irritatus *Carolus V.* bellum *Clementi* VII. indixit, eique initium Romæ dedit *Columnenſium* familia, quæ *Carolo* V. addictiſſima occulte adverſus Pontificem anno MDXXVI. conſpiravit. Cardinalis *Columnenſis Veſpaſianus*, ejuſque frater *Pompejus* cum *Hugone Moncada* Hiſpano, & Regni Neapolitani Pro-Rege, nemine de ipſorum molitione ſuſpicante, Urbem ſummo mane cum octingentis Equitibus & tribus peditum millibus ingreſſi, ad Vaticanum contenderunt, eorumque inopinato adventu territus Pontifex cum nonnullis Cardinalibus in arcem Sancti Angeli actutum ſe recepit. Hoſtes vero, Palatio Pontificio ſacra omni prophanaque ſupellectili direpto, in Baſilicam quoque *Sancti Petri* nefarias manus injecerunt, eamque pariter diripuere cum opulentioribus ſuburbii domibus. Hæc fuerunt præludia Belli, quod licet, compoſitis induciis, brevi aliquo temporis intervallo, utcumque ſopitum fuerit, paulo poſt tamen vehementius exarſit, ac multas Romæ funeſtas clades intulit. Miſſus quippe in Italiam cum valido exercitu a *Carolo V.* Imperatore conjuratus Chriſtianiſſimi Regis *Franciſci I.* & Galliæ, patriæ ſuæ, hoſtis *Carolus Borbonius*, Romam obſedit, ſed in murorum expugnatione plumbeo globo minoris tormenti ictus occubuit, ejuſque corpus a Cæſarianis militibus Cajetam aſportatum ſepulturæ mandatum eſt, ſuperbo hoc Epitaphio illius ſepulcro apppoſito:

Aucto Imperio, Gallo victo,
Superata Italia, Pontifice obſeſſo,
Roma Capta,
Carolus Borbonius in Victoria Cæſus,
Hic jacet.

Demortuo *Carolo Borbonio* in Cæſariani exercitus, qui magna ex parte, ut aſſerunt coęvi Scriptores, ex Lutheranis militibus conflatus erat, Imperium confeſtim ſucceſſit *Philibertus* Princeps Aranſicanus, qui Romam obſidione cinctam cepit, ac ferro flammaque devaſtavit. Hanc Urbis direptionem, quæ accidit an. MDXXVII. *Petrus Juſtinianus* libro XII. *Hiſtoriæ Venetæ* eleganter deſcribit his verbis: *Contigit miſerabilis, fędaque Romanæ Urbis direptio, qualis olim nec a Gothis, nec a Longobardis, Vandaliſve facta legitur. Hiſpani, Germanique milites in omne crudelitatis genus prolapſi multas Urbis partes incendunt, Sacra, profanaque diripiunt, omniaque fuga, tumultu, terrore ac cæde replent: nec Cardinales, Epiſcopi, cæterique viri religioſi impias deprædantium effugere manus. Ædes quoque ſacræ ad unam omnes ſpoliatæ ſunt, vaſaque libatoria, divinis rebus dicata, in prædam nefarie acta, ab altaribuſque ablatæ aureæ Cruces, pretioſa candelabra, Sacerdotalia indumenta, atque uſque in ſacroſancta Domini Corporis tabernacula rapaces manus injectæ, omneſque tandem Eccleſiarum theſauros barbarico faſtu, immanique avaritia crudelis hoſtis expilavit; atque in Religionis Chriſtianæ ludibrium Virgines Sacras vel violavit, vel expoliatas in publicum nudo corpore traxit: Ceteras quoque Matronas eadem ignominia affecit: nullum præterea fuit genus hominum, nulla tota Roma vel publica, vel privata domus, quæ furentis, ſacrilegique hoſtis manus evaſerit.* His adjungit *Joannes Cochlæus*, Scriptor Germanus, & coætaneus, *milites*, Cæſarianos Sectæ Lutheranæ, *ex veteri Capella Papæ, in qua ejus Cantores quotidie Miſſam, pias preces, & horas canere ſolebant, feciſſe ſtabulum equorum, Cardinalium veſtes, ac pileos in eorum opprobrium induiſſe, fictumque creaſſe Papam ex Landesknechio, qui dixerit in ficto ſuorum Cardinalium coetu, & Conſiſtorio, ſe donare Papatum Luthero: Quiſvis militum id approbet, dexteram in altum tollat. Milites itaque levaſſe manum ac clamaſſe: Lutherus Papa, Lutherus Papa.* Interim, dum hæc agerentur, & teterrima eſſet captæ Urbis Romæ facies, *Clemens VII.* Pontifex maximus, in Molem *Adriani*, quæ Arx *S. Angeli* nunc vocatur, ſeſe recepit. Hanc Arcem *Philibertus*, Dux

Arauſicanus, perducta in circuitu foſſa, diſpoſitiſque per loca præſidiis, circumvallavit, ne qua ſubſidia vitæ incluſo Pontifici ſuppeditarentur, ſicque fame, & penuria ad deditionem adigeretur, ad quam demum coactus ſub duriſſimis conditionibus fuit, nec libertate donatus, niſi poſtquam illas omnes impleviſſet. Hæ autem fuerunt conditiones. Primo, ut Summus Pontifex quadraginta aureorum millia numeraret. Secundo, ut præcipuas Eccleſiaſticæ Ditionis Arces, una cum Caſtro S. Angeli, ac Placentiam, Parmam, Mutinam Civitates Imperatoris poteſtati, quandiu ei libitum foret, retinendas permitteret. Tertio, ut Summus Pontifex cum tredecim Cardinalibus, quos ſecum habebat, donec pars pecuniæ ſoluta fuiſſet, captivus detineretur, & obſides Exercitui pro reliqua pecunia darentur. Poſtremo, ut *Columnenſes* Sacris, & Dignitatibus Pontificia ſententia privati, reſtituerentur in integrum. His adimpletis conditionibus, *Clemens Septimus* Pontifex Maximus in libertatem aſſertus, pacem, & amicitiam, extinctis prioribus ſimultatibus, inivit cum *Carolo V.* eique ſolemni ritu Imperii coronam impoſuit Bononiæ anno MDXXX.

Alterum non minoris momenti negotium *Clementis VII.* Pontificatum turbavit, illudque originem habuit ex perditis *Henrici III.* Angliæ Regis in *Annam Bolenam* amoribus, quibus, ut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus, incitatus ille Rex, & pravis *Thomæ Volſei* Cardinalis Archiepiſcopi Eboracenſis, & Regni Cancellarii, conſiliis impulſus, contractum olim matrimonium cum *Catharina*, filia Regem Catholicorum *Ferdinandi*, & *Iſabellæ*, & matertera *Caroli V.* Imperatoris, a Summo Pontifice irritum declarari rogavit. Huic injuſtæ Regis petitioni annuere noluit *Clemens VII.* cauſamque ad ſe Romam evocavit, toto tamen triennio Sententiam fere de induſtria procraſtrinavit, ne Regem libidinis impotem una cum Regno præcipitem ageret, quamvis *Carolus V.* Imperator, ac *Ferdinandus*, Rex Catholicus, Summum Pontificem ad ferendam Sententiam acerrime compellerent. Sed effrænis Regis libido, & adverſus Authoritatem Apoſtolicam contumacia Cenſuras a Pontifice extorſerunt, poſtquam *Thomas Cranmerus*, Archiepiſcopus Cantuarienſis, matrimonium *Catharinæ* cum *Henrico VIII.* Angliæ Rege irritum lata ſententia pronunciaſſet, eaque nixus *Henricus* Rex clandeſtinum cum *Anna Bolena*, quæ jam gravida erat, conjugium contraxiſſet. Tunc Summus Pontifex *Clemens VII.* in ſecreto Conſiſtorio die trigeſima menſis Julii anni MDXXXIII. Sententiam peremptoriam tulit, qua ejectionem ac ſpoliationem *Catharinæ* Reginæ a poſſeſſione juris conjugalis, & Regiæ dignitatis, & Matrimonium inter *Henricum VIII.* Angliæ Regem, & *Annam Bolenam* contractum nulla, injuſta, & attentata fuiſſe, & eſſe declaravit, prolemque ſuſceptam vel ſuſcipiendam, illegitimam fuiſſe, & eſſe; ipſamque *Catharinam* Reginam ad ſuum priſtinum ſtatum, & quaſi poſſeſſionem juris conjugalis, & Regiæ Dignitatis reſtituit: Annam Bolenam a Regio thoro, & quaſi poſſeſſione ejuſdem Juris & Dignitatis ejici, ac amoveri debere, prout ipſe Pontifex reſtituit, & reponit, rejicit & removet. *Henricum* Regem in majorem Excommunicationem, & alias Cenſuras & pęnas, ob inobedientiam, & contemptum Mandatorum Sedis Apoſtolicæ incurriſſe declaravit, ſuſpenſo nihilominus ad menſem Cenſurarum effectu, ut rex ad officium redire, & Pontificiæ ſententiæ commodius obtemperare poſſet. Hæc in *Henricum VIII.* Regem Pontificia Sententia legitur apud *Sanderum* libro I. *De ſchiſmate Anglicano* pag. 76. Non reſipuit tamen *Henricus VIII.* ſed potius ea ſententia exacerbatus in Summum Pontificem furere cœpit, &, ſicut in ſuperiori Colloquio oſtendimus, funeſtum induxit ſchiſma Anglicanum, quod etiamnum perdurat. Sunt nonnulli Scriptores, qui ex eventu facta metientes, dictitant, *Clementem VII.* nimia feſtinatione Sententiam tuliſſe, ſuoque præpropero judicio *Henricum VIII.* Angliæ Regem, totumque Regnum in hanc ſchiſmatis voraginem ſubmerſiſſe, Sed ab hac calumnia prędictum Pontificem egregie vindicat Cardinalis *Palavicinus* libro III. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* c. xv. & nemo eſt, ſi a præjudiciis liber ſit, qui hujus Pontificis Sententiam æquiſſimam fuiſſe ultro non fateatur, cum *Henrici VIII.* Angliæ Regis indomita libido, deſpecta matrimonii religio, publicum propudioſæ vitæ ſcandalum, & abjecta Supremo Eccleſiæ Capiti, Summo Pontifici, Chriſti in terris vicario, debita reverentia pœna anathematis jure optimo plecti deberent. Conſulto hic prætermitto res, quas præclare geſſit *Clemens* VII. ad profligandam gliſcentem Lutheranorum hæreſim, quia de his commodius agemus in proximo Colloquio, ubi varias referemus Hæreſes, quæ Sæculo XVI. eruperunt, magnumque ei dedecus aſperſerunt. Obiit Summus ille Pontifex Romæ die XXVI. Septembris an. MDXXXIV. annos natus quinquaginta ſex. Deiparæ Virgini devotiſſimus fuit, piumque Roſarii Sodalitium in ejus honorem inſtitutum non ſolum Authoritate Apoſtolica commendavit, verum etiam Indulgentias Sodalibus Roſarium recitantibus a Summis Pontificibus *Sixto IV.* & *Leone* X. conceſſas ampliavit. Nonnullas Congregationes recens inſtitutas, videlicet Congregationem Clericorum Regularium, qui *Theatini* vocantur, Congregationem Fratrum Minorum ſtrictioris Obſervantiæ, & Congregationem Clericorum Regularium *S. Pauli Decollati* in Diœceſi Mediolanenſi, approbavit idem Pontifex. Sed de iſtarum, & aliarum ejuſmodi Congregationum, & Regularium Ordinum Inſtitutionibus, Conditoribus, ac Pontificiis approbationibus diſſerendi ſe ſe opportunior dabit occaſio in Colloquio ſexto, in quo ea, quæ ad Monaſticam, ſeu Regularem Sæculi XVI. ſpectant Diſciplinam, uberius exponemus.

D. Fuitne conſimilibus turbis perinde agitatus Pontificatus Succeſſoris *Clementis VII.* Supremi totius Eccleſiæ Paſtoris?

M. Poſt ſolemnes Exequias, ut moris eſt, mortuo *Clementi VII.* perſolutas, *Alexander Farneſius*, Cardinalis & Epiſcopus Oſtienſis, concordibus

Car-

Cardinalium ſuffragiis, Pontifex Romanus die decima tertia menſis Octobris anni MDXXXVI. electus eſt, dictuſque *Paulus III.* Quem fuiſſe Pontificem multis inſignibus virtutibus clarum, humanitate, affabilitate, clementia, comitate, prudentia, diuturno rerum uſu comparata, ceteriſque aliis virtutibus præditum, & litteris apprime excultum, teſtatur *Onuphrius Panvinus* in hujus Summi Pontificis Vita. Eccleſiam, ſedente *Paulo III.* Pontifice Maximo, graviſſimis turbis exagitavit *Henricus* VIII. Angliæ Rex, in ſceleribus, Schiſmate, Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiæ Romanæ contemptu, & in Catholicorum ſæviſſima perſecutione obduratus. Et primo quidem, ut in Romanum Pontificem virus ſuum expectoraret impius ille Rex, juſſit (teſte *Sandero* Scriptore Anglo, l. 1. de *Schiſmate Anglicano*) *ut omnis poteſtas ac juriſdictio in Anglos, & Hibernos Pontifici Romano in perpetuum adimeretur, reuſque perduellionis fieret, ſi quis deinceps quidquam honoris, aut authoritatis Sedi Apoſtolicæ deferret: Anglicanæ vero Eccleſiæ ſummum in terris caput ut ſolus Rex haberetur, cujus ſolius eſſet authoritate pleniſſima errores, hæreſes, abuſus omnes emendare, & illi propterea omnium Sacerdotiorum integri proventus primi cujuſque anni, quo quis beneficium aliquod ſortitus eſſet, ſolverentur; illi omnium Eccleſiaſticarum Dignitatum Decimæ redderentur; quin immo, ipſum Papæ vocabulum conſecutus, edici curavit, ut de cætero nullus Pontificum Romanorum vocaretur Papa, ſed tantum Epiſcopus..... In Litaniis præterea, precibuſque, quæ tum privatim, tum publice in omnibus Oratoriis, Eccleſiis, Monaſteriis, aliiſque in locis recitabantur, loco petitionis illius, quæ pro Domno Apoſtolico a Chriſti fidelibus per univerſum Orbem fieri ſolet, Henricus Rex hæc impia verba apponi, imprimique præcepit; Ab Epiſcopi Romani tyrannide, & deteſtandis enormitatibus, libera nos Domine.* In omnes Catholicos, qui eum, tanquam Supremus Status Eccleſiaſtici caput agnoſcere detrectabant, crudeliter ſæviit *Henricus* Rex, eoſque morte affecit, præcipue *Fiſcherum* Roffenſem Epiſcopum, a *Paulo* III. Pontifice Maximo purpura donatum, & *Thomam Morum* Angliæ Regni Cancellarium, qui ambo pro defenſione Primatus Romani Pontificis conſtanter mortem oppetentes Martyrii palmam adepti ſunt. Hunc immanem in Catholicos perſecutionem novo ſacrilegio cumulavit *Henricus* VIII. Angliæ Rex, dum *S. Thomam*, olim Cantuarienſem Archiepiſcopum, tanquam in perduellem Sententiam dicere, ejus memoriam penitus damnare, oſſa igni, cineres fluvio, Templi ornamenta fiſco Regio addicere auſus eſt. Sic furentem *Henricum* VIII. compeſcere volens *Paulus* III. Pontifex Maximus, Sententiam in ipſum tulit, duoque Diplomata promulgavit, unum tertio Kalendas Septembris an. MDXXXV. alterum die XXV. Decembris anni MDXXXVIII. in quibus in perduellem, & hæreticum Regem non ſolum Cenſuris Eccleſiaſticis animadvertit, ſed etiam declarat, ſubditos a juramento fidelitatis, & omni erga Regem ſubjectione eſſe omnino abſolutos, eiſque ſub pœna Excommunicationis præcipit, *ut ab ejuſdem Henrici Regis, ſuorumque Officialium, Judicum, & Magiſtratuum quorumcumque obedientia penitus recedant, nec illos in ſuperiores recognoſcant.* Extant hæc duo *Pauli* III. Diplomata Tomo II. Bullarii Romani, de quibus legendus eſt jam citatus *Sanderus* libr. 1. *De ſchiſmate Anglicano*. Verum, quod magis dolendum eſt, dum Rex *Henricus* VIII. Catholicam Religionem in Anglia, & Scotia abolere pro viribus ſatagebat, *Lutherus* in Germania, *Calvinus* in Gallia, *Zuinglius* in Helvetia aliique nefarii Hæretici, ut in proximo Colloquio commonſtrabimus, in Lituania, Svecia, Dania, & Pruſſia ſuos errores impune diſſeminabant. Ad tot profligandas Hæreſes, & domandam Hæreticorum pertinaciam, Concilium Generale Tridentinum, de quo in quarto Colloquio late differemus, convocavit *Paulus* III. Pontifex Maximus, illudque cœptum eſt die XIII. Decembris an. MDXLV. continuatum ſub *Julio* III., & abſolutum ſub *Pio* IV. die IV. Decembris anni MDLXIII. Undecim hujus Concilii Tridentini Seſſiones ſub *Paulo* III. celebratæ ſunt, octo videlicet Tridenti, & tres Bononiæ, quo translatum eſt iſtud Concilium auctoritate Pontificia Legatis demandata anno MDXLVII. ob contagioſum morbum qui Tridenti graſſabatur, ſed orta inter Patres ob eam translationem diſſenſione, Concilium a *Paulo* III. ſuſpenſum eſt anno MDXLIX. Ad promovendam hujus Concilii Tridentini celebrationem *Paulus* III. præcipuas curas adhibuit in Chriſtianis Principibus conciliandis, ſed potiſſimum *Carolo V.* Imperatore, & Rege Chriſtianiſſimo *Franciſco* I. quos in concordiam ut facilius revocare poſſet, Niciam ipſemet Pontifex ad Colloquium venit cum utroque Principe anno MDXXXVIII. induciaſque inter eos in decem annos firmavit. Edictum quod in Conventu Spirenſi *Carolus V.* Imperator anno MDXLIV. promulgaverat, tanquam Religioni Catholicę periculoſum, & Sedi Apoſtolicæ indecorum, reprobavit *Paulus* III. ut videre eſt in litteris, quas ad eumdem Imperatorem ſcripſit, & quæ extant apud Cardinalem *Palavicinum* l. V. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* c. 6. Improbavit etiam idem Summus Pontifex libellum ab eodem Imperatore in Comitiis Auguſtanis anno MDXLVIII. promulgatum, quem *Interim* nuncuparunt, quod præſcriberet quidquid interim uſque ad futuri Concilii Generalis Decreta credendum eſſet. Hunc, inquam, Libellum (qui præcipua capita, quæ per recentes controverſias agitabantur, viginti ſex articulis digeſta complectebantur) improbavit *Paulus* III. Pontifex Maximus, tum quia *Carolus V.* Imperator in hoc publicando libello quamdam in cauſa Fidei auctoritatem ſibi arrogaſſe videbatur; tum quia etiam idem Imperator in prædicto libello contra ſancitam in Eccleſia de ſervando Cœlibatu legem concedebat Sacerdotibus, ut in conjugio, quod contraxerant, perſiſterent; & Laicis, qui communioni ſub utraque ſpecie aſſueverant, permittebat, ut hunc communicandi ritum retinerent, & ſuper utroque capite futuri Concilii ſententiam expectarent. Hunc itaque inſau-

Digitized by Google

infauſtum *Caroli* V. libellum a Summo Pontifice proſcriptum repudiarunt Catholici, quin & ipſimet Hæretici eum approbare renuerunt, ſed illum pauci duntaxat Lutherani ſuſceperunt, qui ideo *Interimiſtæ* fuerunt appellati, ut videre eſt apud *Hoſium* Cardinalem in libro *De Hæreſibus hujus temporis*. Ad depravatos Clericorum mores corrigendos, & ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam *Paulus* III. inſtituit Cœtum graviſſimorum, & doctiſſimorum quatuor Cardinalium, & quinque Præſulum, quibus adjunxit *Gregorium Corteſium* Abbatem *Sancti Georgii* Venetiarum, Ordinis Benedictini, & *Thomam Badiam* Magiſtrum Sacri Palatii, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui ut vehementi Summi Pontificis deſiderio facerent ſatis, Libellum confecerunt, quo præcipua reformationis capita ad tollendos ſerpentes abuſus, ad rectam univerſæ Eccleſiæ diſciplinam, & œconomiam, ipſiuſmetque Pontificis, & Epiſcoporum officium pertinentia, ſummo candore, & pari diligentia comprehenderunt, illumque Romano Pontifici obtulerunt anno MDXXXVIII. Hæc reformationis Capitula, ſeu ſelectorum Cardinalium, & Prælatorum ad *Paulum* III. Monita, fuerunt Antuerpiæ edita an. MDXXXIX. Pariſiis anno MDCXII. eaque integra *Petrus Crabbe*, Ordinis Minorum, in ſua Conciliorum Editione præpoſuit Synodo Tridentinæ, velut ejus exordium. Dum hæc, & alia utiliſſima pro emendatione morum, & reſarcienda Eccleſiæ Diſciplina animo pervolveret *Paulus* III. Pontifex Maximus, obiit quarto Idus Novembris ann. MDXLIX. ætatis ſuæ octogeſimo primo, Pontificatus decimo quinto. Teſtatur *Spondanus* ad annum MDXLIX. Num. XII. hunc Pontificem, multis aliunde virtutibus clarum, domeſticæ amplificandæ atque evehendæ fortunæ ſupra modum ſtudioſum fuiſſe, eumque, paulo antequam moreretur, proximorum ſuorum, quos plus æquo dilexerat, ingratitudinem incuſaſſe, ac ſubinde illud Davidicum ingeminaſſe: *Si mei non fuiſſent dominati, tunc immaculatus eſſem, & emundarer a delicto maximo*. Obſervat idem *Spondanus*, nullam prorſus fidem adhibendam eſſe calumniis, quas, ad obterendam *Pauli* III. Pontificis Maximi famam, hæretici & apoſtatæ *Ochinus*, *Vergerius*, *Baleus*, *Sleidanus*, aliique ejuſmodi impuri ac perverſi homines de induſtria confixerunt.

D. Tot inter laudes, quibus jam aliquos Sæculi decimi ſexti Romanos Pontifices exornaſti, hæc una inſtar omnium mihi eſſe videtur, quod videlicet profligandis Hæreſibus, quibus illud Sæculum exundabat, ac ſanciendæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ infatigabili zelo incubuerint. Hanc, inquam, laudem non imminuet tempus, non deteret oblivio, & licet totus collabatur Orbis ac pereat, vivet illa tamen, æternumque ſtabit. Sola pietas Romanis Pontificibus hanc mentem injecit, ut rem tantam, tamque Eccleſiæ ſalutarem magnis aggrederentur animis, adminiſtrandæ modum præſcripſit ſapientia, perficiendæ felicitas præfuit. Nihil hoc opere, ſi cauſam intueamur, excelſius; ſi progreſſum & ordinem, nihil ad ſapientiæ leges accommodatius; ſi exitum, nihil propius miraculo fingi, & excogitari poteſt. Verbo dicam, Romanis Pontificibus Sæculi decimi ſexti debemus, quod, pulſis Hæreticorum erroribus, ſancita ſit Religionis avitæ majeſtas, legum auctoritas aſſerta, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtitutus ſplendor, & veritas, diſcuſſa omni caligine, per ſe jam luceat, & glorioſe triumphet. Sed perge aliorum Romanorum Pontificum res præclare geſtas continua ſerie deſcribere, ut inde conſtet, illos pietate, doctrina, & indefeſſo labore de Hæreſibus Sæculi XVI. triumphos egiſſe.

M. Poſt obitum *Pauli* III. tribus fere menſibus vacavit Sedes Apoſtolica. Multi Cardinales ſe ſe propenſos exhibuerunt ad eligendum in Romanum Pontificem *Reginaldum Polum* Cardinalem, natione Anglum, in quo nobilitas ſanguinis regii, & inſignis morum gravitas juxta & probitas cum doctrina eximia conjunctæ erant, quique Pontificiis Legationibus præclare functus fuit in Galliis, in Belgio, & in Anglia, ubi, *Maria* regnante, Catholicam Religionem reſtituit. At *Reginaldo Polo* tam ſublimem dignitatem pertimeſcente potius quam appetente, ac ſerio monente Cardinales, ut omnia ſua conſilia ad Dei tantummodo honorem & Eccleſiæ utilitatem referrent, contigit, ut præter omnium expectationem ad Summum Pontificatum conſentientibus ſuffragiis electus ſit ſexto Idus Februarii anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi *Joannes Maria De Monte* Cardinalis, Epiſcopus Prænestinus, qui *Julii* III. nomen ſibi adſcivit, cum hac Sententia: *Vias tuas Domine demonſtra mihi*. Eo ſedente Romano Pontifice, tria memoratu digna contigerunt, quæ hic ordine referemus. In primis, Concilium, quod ſub *Paulo* III. in Tridentina Civitate anno MDXLV. cœptum fuerat, & ab eodem Pontifice Bononiam Anno MDXLVII. translatum, ac tandem anno MDXLIX. ob exortas inter Patres ſuper hac translatione diſſenſiones ſuſpenſum erat, *Julius* III. Pontifex Maximus Diploma de Concilio in Civitate Tridentina reſumendo promulgavit Kalendis Decemb. anni MDL. ſcripſitque ad omnes Reges ac Principes Chriſtianos, ut juſtis ac piis ipſius hac in re votis annuerent, monuit inſuper omnes Prælatos, alioſque, qui de jure, vel conſuetudine, vel privilegio, Concilio Generali intereſſe debent, ut ad Concilium in Civitate Tridentina proximis futuris Kalendis menſis Maii anni ſequentis, ſeu MDLI. reſumendum, & proſequendum, legitimo ceſſante impedimento, accederent. Hoc pacto Concilium in Civitate Tridentina continuatum eſt, ac ſex ſub *Julio* III. Seſſiones fuerunt celebratæ. At propter Parmenſe bellum inter Imperatorem *Carolum V.* & Regem Chriſtianiſſimum *Henricum II.* cujus in fidem, & clientelam ſe contulerat *Octavius Farneſius* Dux Parmenſis a Cæſare bello petitus, coactus eſt *Julius III.* Pontifex Maximus in tanto belli apparatu & armorum ſtrepitu celebrationem Concilii Tridentini ſuſpendere in Cœtu Purpuratorum patrum die XV. Aprilis anni MDLII. ſicut fuſius oſtendemus in quarto Collo-

loquio, ubi agemus de Conciliis, quæ Sæculo XVI. habita ſunt. Altera res memorabilis, quæ ſub Pontificatu *Julii* III. contigit, in hoc conſiſtit, quod dum Lutherani, & Calviniſtæ cæco furore abrepti Eccleſiam Romanam impeterent, & Romani Pontificis Primatum aperta fronte oppugnarent, Divinæ Providentiæ diſpoſitione factum eſt, ut Syri, qui Neſtoriano Schiſmati diutius adhæſerant, ad Eccleſiæ Romanæ fidem & unitatem reverſi ſint, miſeruntque ad *Julium* III. Legatos, qui eorum nomine obedientiam ipſi exhiberent, & Romani Pontificis Primatum colerent, palamque profiterentur. Inter hos Legatos, qui a Syris Romam miſſi ſunt, præcipuus erat *Simon Sulakas*, totius Orientis trans Euphratem uſque ad Indos Patriarcha electus, qui, oblata Relatione hiſtorica Eccleſiæ ac Religionis illarum regionum, Fidei profeſſionem in Palatio Apoſtolico magna celebritate emiſit die XX. menſis Februarii anni MDLIII. eumque *Julius* III. Pontifex Maximus doctrina ac morum probitate præſtantem, & Catholica fide probatum, Epiſcopum conſecrari juſſit, & Patriarchali pallio ſuis manibus in Conſiſtorio ornavit, ac demum variis muneribus donatum remiſit in patriam, adjunctis ei aliis nonnullis Religioſis Viris, linguæ Syriacæ, & rituum Eccleſiæ Romanæ peritis, qui Catholicam Religionem in his nationibus propagare poſſent. Extant litteræ ad *Julium* III. Pontificem Maximum ab iis Orientalibus per *Sulakam* ſcriptæ, quas *Andreas Maſius* ex Syriaco Latinas fecit, in quibus primo rogant *Julium* Pontificem, ut prædictum *Sulakam*, quem Patriarcham elegerant, confirmare ac conſecrare velit, & una cum ipſo in patriam regreſſuro mittat Viros idoneos, a quibus de Fidei rebus edoceri queant. Secundo, aperte docent, ſinceriſque animis profitentur Primatum Romani Pontificis his verbis. *Tu ſedes in ſede alta, & ſublimi Principis Apoſtolorum, tenentis Claves Regni Cæleſtis, cui ore ſuo ſalutari Dominus noſter dixit: Quidquid ligaveris in terra, erit ligatum & in Cælo, & quidquid ſolveris in terra, erit ſolutum & in Cælo, & ſuper eum fundavit Eccleſiam ſuam, adverſus quam Portæ inferi non valebunt in generatione generationum . . . . . Tu es caput omnium Patrum, ſicut erat Petrus Caput omnium Diſcipulorum, cui ut eſt data Sedes alta, & ſublimis in terra, ſic his ultimis temporibus alta, & excelſa eſt Sedes tua, ipſa Roma magna, & celeberrima.* Plura de hac Syrorum Legatione, eorumque cum Eccleſia Romana unione legeſis apud *Onuphrium Panvinum*, qui rem plenius narrat in Vita *Julii* III. Pontificis Maximi. Denique, ſub Pontificatu *Julii* III. ſublatum eſt Schiſma Anglicanum, Regnante *Maria*, Regis Angliæ *Henrici VIII.* & *Catharinæ* filia, quæ ut damna a ſuo parte Eccleſiæ Catholicæ illata reſarciret, evocavit in Angliam Cardinalem *Reginaldum Polum*, Summi Pontificis *Julii* III. Legatum, qui Anglos declarantes, pœnitere ſe ſciſſuræ, & ab Eccleſia Romana defectionis, atque ab eo veniam & in gremium Eccleſiæ reſtitutionem poſtulantes, abſolvit ſolemni ritu a Schiſmate, eoſque Eccleſiæ Romanæ, auctoritate ſibi a Summo Pontifice conceſſa, reconciliavit pridie Kalend. menſis Decembris anni MDLIV. Curavit etiam poſt hæc idem Cardinalis, Sedis Apoſtolicæ Legatus, ac diligentiſſime invigilavit, ut hortationibus, Synodis, aliiſque modis Catholica Religio in Anglia inſtauraretur, redirent pii viri exules, pellerenturque econtra depravatæ & hæreticæ doctrinæ ſectatores, frequentarentur Academiæ, Cleri reſtitueretur diſciplina, populi reformarentur mores, & antiqua Inſtituta, piæque conſuetudines poſtliminio revocarentur. Hanc Regis Angliæ mutationem, quæ certe fuit *Dexteræ Excelſi*, ſtatim ac *Julius* III. accepiſſet a Legatis Romam miſſis, qui Regum & Ordinum Angliæ nomine obedientiam Sedi Apoſtolicæ, eique præſtiterunt, in ſummam lætitiam effuſus Summus Pontifex, ſupplicationes publicas non in Urbe tantum, ſed per Italiam univerſam, gratiis Deo agendis, decrevit, & Indulgentiam ad modum Jubilæi per Chriſtianum orbem in gratiarum actionem publicavit. Inter *Carolum V.* Imperatorem, & Chriſtianiſſimum Regem *Henricum II.* quorum iræ ac ſimultates in dies exaſperari videbantur, pacis conciliandæ percupidus fuit *Julius III.* probe ſciens, per horum Principum diſcordias nova quotidie incrementa Turcas, & Hæreticos ſuſcipere, quos poſtea coercere, atque in ordinem redigere facile non eſſet. Legatos itaque ad illos miſit, eiſque etiam per litteras ſignificavit, ſeipſum ad pacem componendam lubentiſſimo animo acceſſurum, ubi primum ambo Principes in eam propenderent. Reipublicæ Chriſtianæ Leges utiliſſimas edidit *Julius III.* & inter alias, contra Blaſphemos, & Hebræos edicta ſeveriſſima promulgavit. Incredibilem in ſubditos manſuetudinem & clementiam exercuit, & a cupiditate agnatos ſuos ultra modum locupletandi alienus fuit. Obiit optimus ille Pontifex decimo Kalendas Aprilis anni MDLV. ætatis ſuæ anno ſexageſimo ſeptimo, menſe ſexto, Pontificatus anno quinto, die quadrageſimo quarto, & ſepultus eſt in Baſilica *S. Petri*.

D. Doleo certe ex animo, quod tam cito *Julius III.* fuerit e vivis ſublatus, cujus Pontificatus ad promovendum Catholicæ Religionis incrementum diuturnior eſſe debuiſſet.

M. Multo brevior fuit Pontificatus *Julii III.* ſucceſſoris, videlicet *Marcelli II.* qui die vigeſimo ſecundo Pontificatus ſui extinctus eſt incredibili omnium bonorum dolore, quibus aureum Sæculum ſub hoc Pontifice videndi ſpes affulſerat. Huic *Julii* III. in Sede *S. Petri* ſucceſſor, dictus ante Pontificatum *Marcellus Cervinus*, patria Politianus fuit, honeſtis parentibus natus, tantaque modeſtia, continentia, probiſque moribus ab ipſa adoleſcentia condecoratus, ut ſi quid non ſerio, ſed per jocum inter amicos paulo liberius ageretur, aut diceretur, ad *Marcelli* adventum omnes illico conticeſcerent. Eminebant in eo, ac certatim de palma contendere videbantur ingenii maturitas, prudentia uſu rerum conſultiſſima, inſignis pietas, doctrina eximia, ceteræque virtutes, quæ ipſum ad ſupremum totius Eccleſiæ

Prin-

Digitized by Google

Principatum evexerunt. Fuit *Marcellus Cervinus* Cardinalis Presbyter Tituli S. Crucis in Hieruſalem creatus a *Paulo* III. Pontifice Maximo, miſſus ad *Carolum V.* Imperatorem, & *Franciſcum* I. Chriſtianiſſimum Regem pro graviſſimis Eccleſiæ & Reipublicæ negotiis Nuncius Apoſtolicus, & in Concilio Generali Tridentino Legatus & Præſes, ac tandem poſt obitum *Julii* III. Pontifex Romanus concordibus Cardinalium ſuffragiis die nona Aprilis anni MDLV. electus, proprium ſuum nomen *Marcellus* retinuit, voluitque appellari *Marcellus* II. ut inde omnibus teſtatum faceret, ſe per hanc ſupremam dignitatem immutatum non iri. Et ſane res ceteroquin disjunctiſſimas arctiſſimo vinculo in ſe ſociavit ſanctiſſimus ille Pontifex, ſublimem dico dignitatem cum modeſtia, exquiſitam prudentiam cum candore, doctrinæ ſtudium cum maximis occupationibus, & miram benignitatem cum integerrima æquitate, ita, ut licet nihil momenti haberet apud ipſum gratia, nihil tamen diceret aut faceret niſi gratiſſimum. Morum reformationem ardenti ſtudio exoptans, eam ad os Hæreticis obſtruendum neceſſario fieri debere aſſerebat. Carni & ſanguini, ut ait *Spondanus*, adeo nihil tribuit Summus hic Pontifex, ut neminem propinquorum Romam venire voluerit, ac ne fratrem quidem: duos parvulos fratris ſui filios, quos ipſe in Urbe educabat, a nemine ſalutari paſſus fuerit, nec, quo tempore Pontifex fuit, unquam viderit. Interpellatus vero an in Palatium ex privatis ædibus introducendi eſſent: incunctanter reſpondit: *Quid illis cum Palatio? eorum ne id patrimonium eſt?* Pacem inter Principes Chriſtianos componere vehementer cupiens *Marcellus* Pontifex Maximus, Oratores Imperatoris, & Galliarum Regis ad ſe accivit, eiſque juſſit, ut ad Dominos ſuos ſcriberent, ni in pace ineunda conſentirent, ſe non tantum Nuncios & Legatos miſſurum, ſed ad ipſos quoque profecturum, quo illorum animos ad faciendam concordiam, & ad pacis conſilia tandem præſentia ſua flectere poſſet. Severus juſtitiæ cultor, Oratori Regis Hiſpaniæ, veniam homicidii pro nobili quodam Romano roganti, reſpondit idem Pontifex, ſe Pontificatum ab homicidæ abſolutione auſpicari nolle. At, dum totus eſſet Summus ille Pontifex in excogitandis modis, quibus Eccleſiam ab Hæreſibus & vitiis, Rempublicam a bellis & diſſenſionibus, Romanam Curiam a ſuperfluis ſumptibus & pompis inutilibus expurgaret; dum omnes magnam de ipſius Pontificatu demonſtrarent lætitiam, & in ſpem longe majorem erigerentur, huic tam juſtæ gratulationi, dum fervet, dum increbreſcit, ecce tibi repentinus optimi Pontificis interitus, ſimulque perculſæ civitatis ægritudo, luctus, conſternatio, ſqualor intercedit. Obiit Sanctiſſimus ille Pontifex Apoplexia ictus poſtremo die menſis Aprilis anni MDLV. Pontificatus ſui die vigeſimo ſecundo, ætatis ſuæ anno quinquageſimo quarto. Omnes Scriptores Sanctitatem hujus Pontificis *Marcelli II.* prædicant, *Sadoletus*, & *Bembus*, Cardinales in Epiſtolis ad ipſum datis, *Paulus Manutius* in ea, quam ad ipſum pariter ſcripſit, Epiſtola, *Bzovius*, *Spondanus*, *Odoricus Raynaldus* in Annalibus Eccleſiaſticis, & alii, quos inter *Onuphrius Panvinus* in Vita hujus Pontificis iſtud obſervatione dignum refert: *Ea*, inquit, *ſimplicitate, qua privatus cum eſſet* (ſeu Marcellus II.) *edebat, babebatque, ſive privatim, ſive publice conviværetur, Anagnoſtem in menſa, qui ſacros Libros, aut Sanctorum Patrum ſcripta legeret. Poſt longum in prandio ſilentium, recordatus aliquando ea Hadriani Sexti Papæ verba: Romano Pontifice nemo eſt miſerabilior, conditione ejus nulla miſerior. Totius enim vitæ lætitia & felicitas amaritudo eſt: Cathedra Romani Pontificis eſt ſpinoſa, iter conſertum undique aculeis, pondus tantæ molis, ut robuſtiſſimos premat & confringat humeros; manu menſam percutiens dixit*: Non Video, Quomodo, Qui Locum Hunc Altiſſimum Tenent, Salvari poſſint. Quæ verba innuunt, Romanis Pontificibus in ſuprema illa dignitate conſtitutis arduam, ac difficilem eſſe ad ſalutem viam.

D. *Marcelli* II. Pontificis Maximi morum integritatem, atque in profligandis Hæreſibus, & reſtauranda Eccleſiæ Diſciplina zelum æmulatuſne eſt ejus in Sede Romana ſucceſſor?

M. Juſtis *Marcello* II. de more perſolutis, *Joannes Petrus Carafa*, e clariſſima Neapolitana familia ortus, Cardinalis, Epiſcopus Oſtienſis, Sacri Collegii Decanus, Theatinus olim Archiepiſcopus, & Ordinis Clericorum Regularium, qui *Theatini* ab ejus Archiepiſcopatu dicti ſunt, Conditor, electus eſt Summus Pontifex die XXIII. menſis Maji, Aſcenſionis Chriſti Domini memoriæ ſacra, anni MDLV. &, ob beneficia ſibi a *Paulo* III. Pontifice Maximo collata, nomen *Pauli IV.* accepit, & Symbolum, ſeu ſignum, *Dominus mihi adjutor*, coronatuſque eſt ſeptimo Kalendas Junii ejuſdem anni. Hic Pontifex Deceſſoris ſui *Marcelli* II. veſtigia preſſit, & in eo ſumma fuerunt omnia, ex quibus undique perfectus, & detractis quibuſcumque vitiis, Pontifex cumulatur. Atque ut ex ſingulis pauca libemus ſaltem; omnium diſciplinarum, ac præſertim Sacrarum Litterarum, linguarumque Latinæ, Græcæ, Hebraicæ accuratæ notitiæ, maximam a teneris annis vitæ integritatem conjunxerat *Paulus IV.* Pontifex Maximus, ac mira illius erat in negotiis cum publicis, tum privatis penitus introſpiciendis ſagacitas & perſpicacia, in extricandis celeritas, in ponderandis maturitas, in gerendis cautio, in conficiendis diligentia, in providendo ne quid Reſpublica detrimenti caperet ſingularis prudentia, & in tractandis ingeniis incredibilis dexteritas. Sunt, quorum ætas integra floret, ſed, obrepente mox ſenectute, ingraveſcit illorum virtus cum corpore pariter, & magis ac magis hebeſcens in dies, fracta ad extremum, eſſetaque penitus obſoleſcit. Longe alius fuit is, quem in præſentia laudo, *Paulus IV.* Pontifex Maximus. Quamvis enim annos ſeptuaginta novem natus eſſet, dum in Sede *Sancti Petri* ad regendam univerſam Eccleſiam collocatus eſt, ejus tamen ſenectus nec iners, nec languida fuit, ſed alacris, & ad res gerendas ſemper actuoſa. Erat

his

Digitized by Google

his temporibus ſoluta & fere collapſa Eccleſiæ Diſciplina, moreſque ad tantam licentiam increbuerant, ut faciendæ medicinæ vix jam locus ſupereſſe videretur. Venit auſpicato *Paulus IV.* Pontifex Maximus, & quæ delapſa jam fluxerant, æquiſſimis Legibus vinciens, abuſus quos ſuperiorum temporum negligentia pepererat, ſuſtulit, mores emendavit, reſtituit diſciplinam, veterem caſtigavit luxum, & ad priſtinam ſanctimoniam revocavit. At, quia ſæpius contingere ſolet, ut bene cœpta (quæ humana fragilitas eſt) propediem obſoleſcant; huic incommodo prudenter occurrit ſummus ille Pontifex, multa ſummæ ſeveritatis edicta promulgando, quæ ad mores emendandos pertinebant, certaſque ad reſtaurandam Eccleſiæ diſciplinam regulas præſcribendo, ex quibus velut ex fonte plurima ſacri Concilii Tridentini Decreta promanarunt. Jacebat Dei cultus; ad illum augendum multa ſanxivit *Paulus IV.* & abrogatis brevioribus precibus, quæ tunc in Curia frequentabantur, ſtatas Deo laudes ex antiquioris Breviarii forma ab omnibus perſolvi juſſit. Leges tulit in Judæos in Ditionibus Eccleſiæ degentes, voluitque, ut certis ſeptis a Chriſtianorum habitatione ſeparatis concluderentur; Pileum crocei coloris Viri, & velum ejuſdem coloris Fœminæ gererent, quo ſigno internoſcerentur. Sanxit inſuper, ut Judæi nec nutrices, ancillaſque Chriſtianas, ſeu Chriſtianos famulos haberent, eiſque diſtricte prohibuit, ne Dominicis feſtiſque diebus publice laborarent, ne cum Chriſtianis luderent, comederent, aut nullam cum ipſis familiaritatem haberent, ne mercaturam exercerent, & ne Medici Judæi, etiam vocati & rogati, ad Chriſtianorum curam accederent. Offenſioni vulgo erant propudioſi homines, & impuræ mulierculæ pullulantes ubique, & meretricium exercentes, ad exſcindendam penitus illam peſtem *Paulus IV.* Pontifex Maximus in hujuſmodi Lenones & Lenas certis in caſibus pœnam capitis, in aliis vero fuſtium & exilii decrevit. Multæ ac pernicioſæ Hæreſes Catholicam Religionem Sæculo decimo ſexto infeſtabant; *Paulus IV.* Summus Pontifex conſervandæ, ac vindicandæ Catholicæ Religioni in Anglia, in Scotia, in Gallia, in Germania, in Polonia, in Dania, in Suecia, in Italia, & toto Orbe Chriſtiano, curas omnes ac cogitationes ſuas impendit. Et primo quidem pro tuenda, ac propaganda Catholica fide Legatos miſit ad Principes Chriſtianos, viros doctos cum *Aloyſio Lippomano* Sedis Apoſtolicæ Legato in Poloniam direxit, *Nonnium Barretum* Societatis Jeſu Profeſſorem, Patriarchali dignitate donatum, ad Regem Abyſſinorum legavit, novos Epiſcopatus in India Orientali inſtituit, & numerum Epiſcoporum in Belgio auxit, treſque illius regionis Eccleſias in Metropoles erexit, Cameracenſem videlicet, Trajectenſem, & Mechlinenſem. Novum etiam Teſtamentum Syriaco idiomate characteribuſque Romæ edi curavit, ut facilius ſincera germanaque pietas apud Syros radices ageret, & inde ſe quaquaverſus propagaret. Ad refrænandam vero petulantiam Hæreticorum, qui ubique terrarum impune volitabant, Tribunali Sacræ Inquiſitionis, ſeu *Sancti Officii*, majorem auctoritatem dedit *Paulus IV.* ſtatuitque, ut non tantum de Hæreſi, ſed de quibuſdam aliis criminibus etiam cognoſceret hujus Tribunalis Cardinalium Cœtus a *Paulo* III. ad id inſtitutus. *Michaelem Ghislerium* Cardinalem Alexandrinum, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui poſtea fuit Romanus Pontifex, dictus *Pius V.* ſummum Inquiſitorem creavit, voluitque, ut hujus Tribunalis cauſæ, quæ antehac ſex delectorum Cardinalium auctoritate terminari ſolebant, coram Romano Pontifice, ſemel in hebdomada, ſtata die cognoſcerentur. Si hujus Tribunalis Sancti Officii Romæ a Paulo III. erecti, & a *Paulo IV.* ampliori auctoritate donati originem, progreſſus, fructus ac commoda, quæ ex eo percepit Italia, ſcire aveas, legeſis *Antonium Caracciolum*, Clericum Regularem Theatinum, in Vita *Pauli IV.* libro 3. c. 3. & ſeq. ubi multos profert hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, qui hujus Tribunalis Sancti Officii beneficio fuerunt in Italia compreſſi, & in ordinem redacti; additque neminem fuiſſe, qui, nomine hujus Tribunalis audito, non extimeſceret, non ſe totum colligeret, non fugam, ſi ſibi male conſcius eſſet, ſtatim arriperet, cum in nullo Italiæ loco hæretici, malefici, & improbi homines ſecuros ſe eſſe poſſe exiſtimarent, acerbis pœnis in eos ubique animadvertente Sancti Officii Tribunali, juxta hanc *Tertulliani in Scorpiaco* capite vigeſimo primo præclaram Sententiam: *Ad officium Hæreticos compelli, non illici, dignum eſt: duritia vincenda eſt, non ſuadenda.* Quam ſeverus non ſolum errorum, ſed & vitiorum cenſor eſſet *Paulus IV.* ex eo facile intelligere potes, quod dum ſuorum Nepotum vitia comperta habuiſſet, Decretum abſque mora ediderit, quo ipſos juſſit Roma ſecedere cum ſuis cunctis familiis intra duodecim dies, & Cardinalibus, aliiſque inhibuerit, ne unquam ſecum agerent de indulgenda ipſis venia, pœnaque remittenda. Obiit *Paulus IV.* Optimus Pontifex die XVII. menſis Auguſti anni MDLIX. anno ætatis ſuæ octogeſimo quarto, Pontificatus quinto. Poſt ejus obitum populus Romanus, cui Sancti Officii Tribunal exoſum erat, facta manu, atque conglomerato agmine ad Inquiſitionis carceres convolavit, & cæco furore correptus Commiſſarium hujus Tribunalis ex Ordine Prædicatorum vulneravit, fores perfregit, reos liberavit. Dein in odium Inquiſitionis ſuo in Dominicanos converſo furore, quoſcumque obvios habebat, dilaceravit, eorumque Cœnobio *S. Mariæ ſuper Minervam* faces omni procul dubio admoviſſet, ni *Juliani Cæſariani* auctoritate prohibitus fuiſſet. Poſtremo, in memoriam *Pauli* IV. tanto impetu ſæviit efferatus ille populus, & ad incredibilem furorem de repente traductus, ut Simulacro ejuſdem Pontificis, quod ei in Capitolio ob res præclare geſtas erectum fuerat, naſum ac brachium ignominioſe abſciderit. At popularis ille furor non potuit tanti Pontificis obſcurare gloriam. Vivit, æternumque vivet in omnium Fidelium animis virtutum illius Summi Pontificis infixa recordatio. Nunquam intermorietur, nunquam

quam

quam intercidet, fidelis memoria *Pauli* IV. qui omnes ſuas curas in tuenda contra Hæreticos Fide Catholica, & in emendandis moribus defigens, primus Romanorum Pontificum, Librorum Prohibitorum Indicem Anno MDLIX. promulgavit, in quo non ſolum Hæreticorum libros, ſed etiam Catholicorum, quorum Lectio fidelibus pernicioſa eſſet, ſub graviſſimis pœnis a quoquam legi, vel haberi prohibuit. Hunc zelum vigilantiſſimi illius Pontificis, qui non agnoſcunt, cæci: qui non amplectuntur, ferrei; qui non prædicant, ingrati omnino ſunt, & ſaxa ac ſcopulos geſtant in cordibus ſuis. Hinc Sanctiſſimus Pontifex *Clemens* XI. (quem diu Eccleſiæ ſuæ ſoſpitem & incolumem ſervet) Statuam *Pauli* IV. a furente populo Romano dejectam in Capitolio reponi juſſit cum hac inſcriptione in baſi inciſa:

Paulo IV. Pont. Max.

Scelerum Vindici Integerrimo

Cath. Fidei Acerrimo Propugnatori

Statuam Olim A. S. P. R. In Cap. Erectam

Ac diu Obſcuro Loco Jacentem

Clemens XI. Pont. Max.

Reſtitui Juſſit

Ann. Salut. MDCCVIII.

D. Agnoſco, amplector, etiam atque etiam prædicabo ſemper eximias virtutes *Pauli* IV. Pontificis Maximi, præſertim, cum a Viris eruditis nuperrime audierim, hunc Summum Pontificem lectioni Operum *S. Thomæ Aquinatis*, quo Magiſtro glorior, ad ſupremam uſque ſenectutem tanta cum voluptate vacaſſe, ut ipſum appellare ſolitus eſſet *Baculum ſenectutis ſuæ*, & de eodem Doctore Angelico aliquando dixerit: *Extinctam in ipſo puerperio Neapolim, cum enixa Thomam eſt*. Qua ſententia innuere volebat Summus ille Pontifex, nunquam Urbem Neapolitanam alterum Thomam, ſeu alterum ingeniorum, doctrinæ, ſanctitatiſque miraculum par, aut ſimile Orbi Chriſtiano daturum. Addebant inſuper Viri illi eruditi, *Paulum* IV. Pontificem Maximum in perpetuam memoriam præcipuæ illius venerationis, qua *S. Thomam Aquinatem*, civem ſuum, proſequebatur, ſtatuiſſe ut ſingulis annis Sacra ſolemnia in Eccleſia *S. Mariæ ſuper Minervam* a ſacro Cardinalium Collegio die VII. menſis Martii Doctori Angelico dicata celebrarentur, eumque ad Purpuratos Patres Concionem in Sancti Doctoris laudem habuiſſe, cum primum peracta eſt eadem celebritas, cui etiamnum, recurrente quotannis die VII. menſis Martii, intereſſe ſolent Eminentiſſimi Cardinales, ad quos inter Miſſarum ſolemnia latinam Orationem, in laudem *S. Thomæ* concinnatam, habet in eadem Eccleſia *S. Mariæ ſuper Minervam* juvenis Familiæ Dominicanæ alumnus. Cum igitur de *S. Thoma*, Magiſtro meo, tam bene meritus ſit *Paulus* IV. non poſſum quin prodire coram, & erumpere quodam modo geſtiat meus erga hunc Summum Pontificem gratus animus, ac ſumma obſervantia, qua illum perpetuo colam. Sed dicas, amabo, num impunita manſerit atrox illa injuria, quam populus Romanus in *Pauli* IV. Pontificis Maximi memoriam, familiam, ſimulacrum, necnon in S. Officii Tribunal intulit?

M. Poſt quatuor menſes, & ſex dies a morte *Pauli* IV. vacationis Sedis Apoſtolicæ, *Joannes Angelus Mediceus*, Mediolanenſis, presbyter Cardinalis Tituli *S. Priſcæ*, electus eſt Pontifex Maximus, dictuſque *Pius IV.* qui a clementia & humanitate Pontificatum orſus, populo Romano earum omnium, quæ in *Pauli* IV. marmoreum ſimulacrum, & Sancti Officii Tribunalis contumeliam, Sede vacante, quam tumultuoſiſſime commiſerat, veniam condonavit, ea tamen lege, ut detrimenta illata, ſuis ſumptibus, Sanctæ Inquiſitionis Officio reſarciret. Dein, volens Summus ille Pontifex (ut legere eſt apud *Onuphrium Panvinum*, & *Ciaconium* in Vita *Pii IV.* necnon apud *Spondanum* ad an. MDLX. Num. II.) volens, inquam, Summus Pontifex *Pius IV.* Romanorum Pontificum propinquis ſalutare exemplum relinquere, ut populos ſibi creditos clementer haberent, & publica negotia pro Eccleſiæ dignitate conficerent, in *Carafas Pauli IV.* Nepotes, tanquam reos læſæ Majeſtatis, ac perduellionis, pœna mortis animadvertit, illiuſque juſſu *Carolus Carafa* Cardinalis in carcere ſtrangulatus eſt, *Joannes* ejus Frater, & Comes *Aliſanus*, uxoris frater, atque *Leonardus de Cardine* capita perdiderunt, quæ mox in Aelio ponte ad terrorem expoſita ſunt. Aliquanto mitius cum *Alphonſo Carafa* Cardinali, *Pauli* IV. ex fratre pronepote actum eſt, quippe qui centum aureorum millibus mulctatus, vitam obtinuit. *Memorabile* ſane, ut inquit *Spondanus*, *ſpectaculum*, *& inſtabilis fortunæ ludibrium*; *atque in iis*, *qui ſecundiori aura altius provecti extra omnem ſortem ſe ſe collocatos exiſtimant*, *ampliſſimum documentum*, *ſi eſſent qui recogitarent*. Obſervant tamen mox a me laudati Hiſtorici, Carafarum, *Pauli* IV. nepotum, cauſam juſſu *Pii* V. Succeſſoris *Pii* IV. fuiſſe retractatam, & poſt accuratum Actorum examen, *Pium* V. Sanctiſſimum Pontificem, memorem beneficiorum, quæ a *Paulo* IV. acceperat, Carafarum familiæ famam, titulos, honores & bona reſtituiſſe, eique jus ad Dignitates reddidiſſe. De Concilio Tridenti reſtaurando ſtatim a coronatione ſua ſolicitus *Pius* IV. Pontifex Maximus, Nuntios ea de re miſit ad *Ferdinandum* Imperatorem, ad Regem Catholicum, & ad *Franciſcum* II. Galliarum Regem, ceteroſque Principes, ac tandem perruptis omnibus difficultatibus, ſolemnes Romæ ad impetrandum Dei auxilium ſupplicationes habuit a Baſilica S. Petri uſque ad Eccleſiam S. Mariæ ſuper Minervam, univerſale Jubilæum promulgavit, & in Purpuratorum Patrum Senatu tertio Kalendas Decembris anni MDLX. Diploma edidit, quo Synodi, Tridenti,

ſubla.

ſublata omni ſuſpenſione, ad diem Paſchatis anni MDLXI. celebrandæ contiouationem indixit, miſitque Legatos, qui ejus nomine ei præeſſent. Prima ſub *Pio* IV. quæ tamen numeratur a Concilii Tridentini exordio Seſſio decima ſeptima inita eſt; invitati ſunt etjam Hæretici ut ad Concilium animo pacifico accederent benigne ſuſcipiendi, & audiendi, eaque de cauſa promulgatum eſt publicæ fidei ac ſecoritatis Edictum, ſeu, ut ajont, Salvus Conductus, qualis ab initio ejuſdem Concilii fuerat jam expeditus ſub *Paulo* III. Pontifice Maximo. Tandem poſt annos viginti ſeptem ab Indictione Concilii Tridentini, peractis viginti quinque Seſſionibus, ſingulari *Pii* IV. Pontificis Maximi ſtudio & vigilantia, univerſali Concilio Tridentino finis anno MDLXIII. impoſitus eſt, Patribus ita acclamantibus: *Beatiſſimo Pio Papæ Domino, ſanctæ, & univerſalis Eccleſiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria*. Synodum Tridentinam Diplomate dato VIII. Kal. Februarii an. MDLXIV. confirmavit *Pius IV.* Indicem Librorum prohibitorum a ſelectis Patribus in Oecumenica Synodo adornatum promulgavit. Epiſcopis Reſidentiam in ſuis Diœceſibus imperavit; non reſidentium bona, ut ſpolia Sedi Apoſtolicæ vindicavit. Curiæ etiam Romanæ diſciplinam, & ſolutos Aulicorum mores emendare pro viribus ſtuduit. In aliquos Epiſcopos Gallicanos, qui aperte a Fide Catholica defecerant, ſed præſertim in *Odetum Caſtilionæum* Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, qui, depoſita purpura, ac relictis Epiſcopatus inſignibus, ſe Comitem Bellovacenſem nuncupabat, & Calvinianam Hæreſim in ſua Diœceſi ſtabilire ſatagebat, Sententiam in Conſiſtorio Secreto habito ann. MDLXII. pronunciavit *Pius* IV. qua illos, ob manifeſtam in Hæreſim prolapſionem, Sacerdotiis privavit, *Odetum* vero *Caſtilionæum*, Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, ab omni Cardinalatus commodo, & honore, atque etiam a privilegio Clericali ipſo jure depoſitum, & Eccleſiæ Bellovacenſis adminiſtratione, ac omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, ac prælaturis privatum, & ad illa inhabilem, & perpetuo incapacem declaravit. Hæc Pontificis Sententia habetur in Conſtitutione ſexageſima ſexta Pii IV. quæ extat in Bullario Romano, ejuſque meminere *Onuphrius Panvinus*, qui tum temporis Romæ aderat, in *Vita* Pii IV. *Homerus Tortora* lib. 3. Hiſtoriæ Francorum, *Jacobus Auguſtus Thuanus* libro 35. ſuæ Hiſtoriæ, & *Henricus Spondanus* in Continuatione *Baronii* ad annum MDLXIII. Num. 20. Hojus ſententiæ in ſe a Pontifice latæ nuncium ubi accepiſſet *Odetus Caſtilionæus* Cardinalis, & Epiſcopus Bellovacenſis, ira excanduit, & in contumeliam Pontificis, ot refert *Spondanus* ad annum 1563. Num. 49. habitum Cardinalis, quem ante depoſuerat, reſumpſit, eoque indutus uxorem duxit *Iſabellam de Altavilla* Dominam *de Lore*, & in celebri Principum ac Procerum Regni Conventu (In quo *Carolus IX.* Galliarum Rex, *Major* in Senatu declaratus, Regni adminiſtrationem ſuſcepit) eodem Cardinalitio habitu inter ceteros comparuit, magno Catholicorum ſcandalo, id ad ſummum auctoritatis Pontificiæ contemptum, & Ordinis Eccleſiaſtici deriſum pertinere exiſtimantium. His commotior factus *Pius IV.* Pontifex Maximus, ejus privationem ac depoſitionem, quæ facta fuerat in Conſiſtorio Secreto, die II. menſis Septembris publicari, & locis conſuetis Romæ affigi curavit, eamdemque typis mandari, & ejus exemplaria per Gallias diſſeminari. Hinc factum eſt, ut *Odetus Caſtilionæus* Pſeudo-Cardinalis, fugiens periculum, quod ſibi ob hæreſim, quam palam profitebatur, imminebat in Gallia, ubi peſſime apud omnes Catholicos audiebat, in Angliam, jam hæreſi infectam, una cum ſua pellice anno 1568. ſeceſſerit, ut liberius viveret ſub Regina *Eliſabetha*, quæ ſuo patrocinio hæreticos impenſe fovebat, & apud quam prædictus *Odetus Caſtilionæus* auctoritate & gratia, quamdiu vixit, plurimum valuit, ut legere eſt apud *Ciaconium* in ejus Vita. Dum in Hæreticorum exterminium, morumque emendationem totus incumberet *Pius* IV. Pontifex vigilantiſſimus, in morbum incidit, & ſuſceptis magna religione ac pietate Sacramentis Eccleſiæ, in verborum Sancti ſenis Simeonis; *Nunc dimittis Servum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace*, prolatione, integris ſenſibus placideque mortuus eſt V. Idus Decembris an. MDLXV. Pontificatus anno V. menſe XI. die XV. Teſtatur *Onuphrius Panvinus*, hunc Pontificem litterarum ſcientia, negotiorum magna experientia, mira animi patientia, in laboribus perſeverantia, eloquentia non mediocri, memoria ſingulari, ingenio ſagaciſſimo; aliiſque eximiis virtutibus fuiſſe exornatum. Sed longe majori laude, mea quidem ſententia, dignus eſt P*ius IV.* Pontifex Maximus, quod dederit Eccleſiæ Nepotem ſuum Cardinalem *Borromæum*, virum pietate in Deum, contemptu rerum mundanarum, zelo propagandæ fidei, & ſtudio reformandæ Eccleſiæ inſignem, reſumendæ Concilii Tridentini celebrationis præcipuum auctorem, ejuſque ad exitum deducendi impulſorem, de quo plura dicemus in quinto Colloquio, ubi Virorum Illuſtrium Sæculi XVI. Geſta & Opera referemus. Poſt Pii *IV.* obitum, ejus corpus ſepultum eſt in Baſilica Vaticana juxta Sacellum *Innocentii* VIII. indeque ad Eccleſiam *S. Mariæ de Angelis* in Thermis apud Carthuſianos, quos maximis beneficiis auxerat, die IV. Januarii an. MDLXXXIII. translatom eſt, ubi viſitur ante Aram maximam ejus Monumentum cum hoc Epitaphio:

D.O.M.

D. O. M.
Pius IV. Pont. Max.
Medices Mediolanenſis
Sedit An. V. Menſ. XI. Dies XV.
Vixit An. LVI. Menſes IX.
Obiit V. Idus Dec. MDLXV.
Jo. Antonius Sorbonellus
Epiſcopus Præneſtinus
Conſobrino
Carol. Borrom. S. Praxedis
Mediolanenſis
M. Siticus De Altemps Ger.
Conſtantienſ. S. Ma. Tranſtib.
Titt. Presb.
Avunculo
S. R. E. Card. Poſuere.

D. Narrabat mihi nudiuſtertius Vir eruditus, *S. Carolum Borromæum* Cardinalem & Nepotem *Pii IV.* auctorem fuiſſe Cardinalibus, ut poſt *Pii IV.* Pontificis Maximi obitum, *Michaelem Ghiſlerium* Cardinalem Ordinis Prædicatorum eligerent in Romanum Pontificem, dictum poſtea *Pium V.* Sed quo pacto hæc Sanctiſſimi illius Pontificis *Pii V.* facta fuerit electio, & quibus virtutibus ipſe in Pontificatu præſertim eluxerit, ſcire vehementer aveo.

M. Non tantum certe tibi & mihi otii eſt, ut omnia, quibus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* inclaruit, præclare Geſta poſſim ipſe in hac Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ compendioſa narratione ſingillatim perſequi, velimque opus longi laboris aggredi. Abunde itaque ſufficiet, præcipua *Pii V.* Pontificis Maximi Geſta percurrere, & e plurimis pauca derivare, quæ tamen, ſummatim etſi enarrata, haud obſcure oſtendent, quanta prudentia & ſanctitate *Pius V.* univerſam Eccleſiam gubernarit. In primis, *Pius V.* qui ante Pontificatum appellabatur *Michael Ghislerius*, oriundus erat e Senatoria Bononienſi Ghisleriana familia, quæ tamen Bononia, civilium turbarum cauſa, vel ejecta, vel ſponte ſua, domicilium fixit in Oppido agri Alexandrini, dicto *Boſcho*, ubi XVI. Kalendas Februarii anni MDIV. natus eſt *Michael Ghislerius*, qui pie a parentibus educatus, & litteris excultus, ſtatim ab ipſo ineuntis ætatis principio, impulſu Spiritus Sancti fugit e patria, & Ordini S. *Dominici* nomen dedit, in quo ita vixit, ut omnibus tanquam exemplum continentiæ, tolerantiæ, frugalitatis, obedientiæ, & ceterarum virtutum proponeretur; cumque jam pridem ad ſummam virtutis perſectionem perveniſſe judicaretur, ipſe tamen quotidie ſe ipſo melior ac perfectior cerneretur: Demandatum ſibi Sanctæ Inquiſitionis Officium præclare, & ſumma cum laude obivit, & in eo ſtudium conſervandę veræ ac Catholicæ Religionis, & adverſus eos, qui illam ulla ex parte labefactare moliebantur, implacabile odium eluxit. Cum Hæreticis perpetuum bellum gerens, ne punctum quidem temporis in vita ab eis vexandis, & exagitandis conquievit. Exedebat animum ipſius zelus Eccleſię, neque quiſquam unquam verius idem, quod olim *David*, dicere potuit: *Nonne qui oderunt te Domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?* Hinc non mirum, ſi eo in munere in hæreticos inquirendi impigre perfungendo, tot Potentum inimicitias, tot minas, tot pericula, tot vitæ ac capitis dimicationes incurrerit, ſuſtinuerit, devorarit, a quibus ſæpius a Deo fuit mirabiliter liberatus. Ob hæc tanta, ac tam pręclara in Chriſtianam Rempublicam merita, primum Epiſcopus Nepeſinus ac Sutrinus, dein, a *Paulo* IV. Pontifice Maximo presbyter Cardinalis Tituli S. Mariæ ſuper Minervam, & Supremus Inquiſitionis Moderator creatus eſt, eaque dignitate auctus ſingularis prudentiæ ad videnda, quæ vera & recta eſſent, infracti animi, & libertatis ad eadem proferenda, auctoritatis ad ea obtinenda, toti Eccleſiæ multa argumenta exhibuit. In dicenda ſententia non reſpexit ad carnem & ſanguinem, nihil metui aut gratiæ dedit, nunquam ad cujuſquam voluntatem orationem ſuam accommodavit, nunquam quidquam veritate prius aut antiquius habuit. Poſt obitum *Pii IV.* a quo Epiſcopus Montis Regalis in Subalpinis *Michael Ghislerius* fuerat inſtitutus, præter omnium expectationem, nihilque tale ipſe cogitans, a Cardinalibus in Conclave ingreſſis divino conſilio electus eſt Romanus Pontifex VIII. Idus Januarii Anni MDLXVI. dictuſque *Pius V.* Illico expalluit electus in Pontificem *Pius V.* & pene in deliquium incidit, rogatuſque de cauſa, ingenue dixit: *Cum eſſem Religioſus Ordinis S. Dominici optime ſperabam de mea ſalute; creatus vero Epiſcopus cœpi de ea formidare; nunc vero electus in Pontificem pene de ea deſpero. Quomodo enim Deo rationem tot millionum animarum, quot ſunt in eo Orbe, reddam, qui vix unius animæ meæ rationem reddere valeo?* Quibus verbis inſinuare volebat *Pius V.* quam ægre ſibi Pontificatus impoſitum onus ſuſcipiebat. Hujus Sanctiſſimi Pontificis *Pii V.* electionem potiſſimum promovit *S. Carolus Borromæus* Cardinalis, & *Pii IV.* Pontificis Maximi nepos, qui jam pridem eximias illius virtutes penitus exploratas habebat, eumque præ ceteris digniſſimum, cui ſumma Eccleſiæ poteſtas deferretur, ſapientiſſime judicabat. Nec eum, alioſque Electores feſellit eventus. In ea quippe celſiſſima Sede conſtitutus *Pius* V. Pontifex Maximus, in id totus incubuit, ut rem Catholicam, ſi qua in parte nutaret, conſtabiliret; labantem fulciret, inclinatam erigeret, ſtantem firmaret, atque firmatam ornaret: ut populorum ſaluti conſuleret, egenorum neceſſitatibus ſuccurreret, omniumque utilitati proſpiceret. Eamdem in victu cultuque parſimoniam, eamdem interioris veſtitus aſperitatem, eamdem a certis ciborum generibus abſtinentiam, eaſdem preces, eademque jejunia, quibus a principio ſe, cum adhuc in Monaſterio eſſet, aſſuefecerat, retinuit *Pius* V. Pontifex Maximus. Tota ejus Familia ad exemplum Domini compoſita, nulla re magis, quam modeſtia ſingulari, & præcipua quadam ſanctimonia vitæ a vulgaribus familiis diſcernebatur.

Digitized by Google

batur. Atque hæc privatim. Publice autem quot & quanta beneficia in hanc Urbem, & in totam Rempublicam Chriſtianam contulit *Pius* V. Summus Pontifex? Leges Sanctiſſimas pro bono Urbis regimine ſanxit, quibus uſuras compeſcuit, Gladiatorum Spectacula interdixit, Clericis diſtricte inhibuit, ne ludis operam darent, ne lautis comeſſationibus gulæ indulgerent, ne choreis intereſſent, ne cauponas adirent, aut quidvis aliud agerent, quod vitæ Clericalis ſanctitatem fœdare poſſet: Judiciorum ſeveritatem, quam jam improbiſſimus quiſque aut eludere, aut perrumpere ſolebat, renovavit. Adultam ac prævalidam meretricum licentiam cohibuit, & Urbem quibuſdam hominum peſtibus, & tetra colluvione mulierum, quæ, ob turpem quæſtum, unicuique corporis ſui copiam facientes, lubricam juventutem blandimentis ad libidinem inelcabant, purgavit. Hinc, ſicut boni de Pontificatu *Pii V.* ſumma alacritate perfundebantur, ita improbi triſtes & abjecti erant, dumque illi gaudio triumphantes, quaſi in cælum ſublati videtentur, hi adſpectum hominum lucemque fugientes, quaſi infra terram amandati cernebantur; difficile dictu eſſet, quot familias inopes ſuſtentarit, quot miſeros, quos inopiæ ſuæ pudebat, adjuverit largitate, quot virgines, quarum pudicitia periclitabatur, conſtituta dote, ab infamia liberaverit *Pius* V. Pontifex Maximus. Hanc Summi Pontificis erga omnes beneficentiam ac liberalitatem ſat ſuperque prædicant & innumerabilium privatorum inopia ſublevata, & infinita illa vis pecuniarum, qua omnibus prope Orbis Chriſtiani partibus, aliqua difficultate preſſis, ac laborantibus, ſine ulla cunctatione ſubvenit. Nullis ſumptibus, nullis laboribus pepercit Summus ille Pontifex, ut catholicam Fidem variis erroribus impetitam ubique terrarum tueri, ac ſartam tectam conſervare poſſet. Quid non fecit, ut frangeret in Galliis conatus Calviniſtarum, nobiliſſimum illud Regnum peſtibus purgaret, & Hæreſis, velut Hydræ in ſuam & aliorum perniciem contumacis, aſſidue renaſcentia capita amputaret? magna vi auri, multiſque millibus militum ſuppetias tulit *Carolo* IX. Galliarum Regi, qui ſui Regni, Fideique conſervationem precibus *Pii* V. ejuſque ſanctitati ſe acceptam referre palam profeſſus eſt. In Belgio quoque, quod perduellium Hæreticorum, quibus Gallia laborabat, furoribus vexabatur, rem Catholicam plurimum juvit, labantem Fidem erexit ac ſuſtentavit, furore Hæreticorum, in Religionis Orthodoxæ perniciem irruentium repreſſo. Quid dicam de Angliæ Regno? in quo ut Catholicos tueretur adverſus inſectationes Reginæ *Eliſabethæ*, quæ in eos crudeliter deſæviebat, anathemate impiam illam Reginam perculit, & Regno Angliæ jure merito privavit, tum quia ſpuria erat *Henrici* VIII. Angliæ Regis proles, ac ſubinde nec jure natalium, nec Regni Legibus capax in Regiam dignitatem ſucceſſionis; tum quia etiam Regina *Eliſabetha* poteſtate male parta ad Catholicæ Religionis everſionem abutebatur, utpote quæ tyrannidem in Catholicos Præſules, Sacerdotes, & alios orthodoxos exercebat, ſubditoſque ſuos ad ejurandam Romani Pontificis obedientiam juramento obſtringebat, ac ſe unam pro Eccleſiæ Anglicanæ Capite non minus ſuperbe, quam impie gerebat. Adverſus eamdem Reginam *Eliſabetham* egregie *Pius V.* Pontifex Maximus patrocinium ſuſcepit *Mariæ Stuartæ*, Reginæ Scotiæ, eximia in Deum pietate, invicta animi magnitudine, prudentia ſupra ſexum, forma præſtantiſſima præditæ, & in Catholica Fide conſtantiſſimæ, quam Regina *Eliſabetha*, nulla juris gentium, nullaque fidei publicæ habita ratione, in carcerem conjecerat, eamque poſtea, innocentem licet, oppreſſit, ac ultimo affecit ſupplicio, verita ne *Maria*, Scotiæ Regina, Catholicorum ope Regnum recuperaret, hæreticoſque reprimeret. Prætermitto, ne longior ſim, Germaniam, Pruſſiam, Poloniam, aliaſque Orbis Chriſtiani regiones, in quibus nihil non egit Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* ut rectæ Fidei ſecuritati proſpiceret, ac penitus diſturbaret conſilia, molitioneſque Hæreticorum, qui Catholicis negotium faceſſebant, atque Eccleſiæ Romanæ exitium parabant. At ſileutio prætermittere haud poſſum immortale, & omnium gentium, omniumque ſæculorum prædicatione celebrandum beneficium, quo univerſam Rempublicam Chriſtianam affecit *Pius V.* re & nomine ſanctiſſimus Pontifex. Nomini Chriſtiano extremam perniciem tum temporis minabantur Turcæ, qui ſuopte ingenio feroces, & tum maxime propter recentes victorias ſpe atque animis inflati, tantos ſibi ſpiritus, tantam arrogantiam ſumpſerant, ut Claſſem Chriſtianorum a ſe unico flatu exſufflatum iri, ea vero ſemel disjecta, quaſi janua quadam effracta ac revulſa, omnes ſibi Chriſtianorum portus, omnem oram maritimam apertam fore arbitrarentur. Ad hanc formidandam Turcarum potentiam conterendam, Cardinalem Alexandrinum, nepotem ſuum, Summus Pontifex Legatum miſit in Hiſpaniam, in Luſitaniam, in Galliam, ut nihil intentatum relinqueret, quod ad Chriſti gloriam & Chriſtianorum ſalutem pertineret. Tandem, inita cum *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege, & cum Venetis belli contra Turcas gerendi ſocietate, Pontificiæ Claſſi *Marcum Antonium Columnam*, omni præconio majorem, præfecit *Pius V.* Chriſtianorum Claſſis Turcicam longe potentiorem ad Echinadas Nonis Octobris an. MDLXXI. obviam habuit, & commiſſo prælio ſine magna Chriſtianorum clade, hoſtium cæſa quadraginta millia, decem & eo amplius millia capta, centum nonaginta quinque illorum Triremes, aliaque complura navigiorum genera in Chriſtianorum poteſtatem redacta; plus quindecim Chriſtianorum captivorum millia e barbarica ſervitute erepta; Verbo dicam, nulla poſt hominum memoriam parta victoria eſt, in qua & admirabilis ſe divini Numinis potentia clarius oſtenderit, & virorum fortium virtus magis præfulſerit. Hanc victoriam pepererunt lacrymæ, ſacrificia, eleemoſynæ, preces, ac jejunia *Pii V.* Pontificis Maximi, qui, ut alter Moyſes, manus in Cælum

tol-

Digitized by Google

tollebat, dum *Marcus Antonius Columna*, qui Claſſi Pontificiæ ſummo imperio præerat, velut alter *Joſue*, profligabat Amalecitas, At, proh dolor! dum lætitia maxime geſtit, dum omnes Deo vota nuncupant, & Sanctiſſimo Pontifici diuturnam vitam deprecantur, tam juſtæ omnium gratulationi interceſſit lethalis morbus *Pii V.* qui vitam ſanctiſſime actam non minus ſancto fine concluſit. Per quadraginta totos dies tantam vim doloris perpeſſus eſt, quanta maxima in hominem cadere poteſt, nunquam tamen ullam vocem, quæ vim doloris exprimeret, emiſit, ſed illud in ore frequentiſſime habuit: *Domine, adde ad dolorem, ſed adde ad patientiam*. Quin, & ſeptem præcipuas Urbis Baſilicas inviſere voluit, & quamquam viribus corporis gravitate ac diuturnitate morbi disjectis, magnam itineris partem pedibus confecit, aperte profitens, velle ſe eorum reliquias poſtremum videre, quos ſe non multo poſt viſurum eſſe ſperaret in Cælo. Obiit *Pius* v. Pontifex Maximus Kalend. Maji an. MDLXXII. eumque in vita & poſt mortem miraculis clarum *Clemens Decimus* Anno MDCLXXII. Beatis accenſuit, & *Clemens XI.* quem diu Eccleſiæ ſuæ ſoſpitem & incolumem ſervet, Sanctorum Faſtis adſcripſit XI. Kalendas Junii anni MDCCXII. Corpus *S. Pii V.* quod humili Sepulcro in *S. Andreæ* Sacello primum conditum fuerat, poſtea *Sixtus V.* anno MDLXXXVIII. tranſtulit in magnificentiſſimum Sepulcrum, quod ei in Baſilica *S. Mariæ Majoris* excitaverat. Tandem Reverendiſs. Pater *Antoninus Cloche*, totius Ordinis Prædicatorum Magiſter Generalis, anno MDCXCVIII. facultatem impetravit, Corpus *S. Pii V.* e loco ſubterraneo, in quo jacebat, eruendi, illudque reponendi in Arca, quam e nitido marmore ornatam, elaborandam curavit, ubi nunc viſitur, publicæ piorum venerationi in eadem Baſilica *S. Mariæ Majoris* expoſitum, & frequentiſſimo concurſu illius patrocinium implorantium in dies magis cultum. Si præter hæc pauca, & carptim a me narrata, plura de Vita, Sanctitate, Geſtis & Miraculis *S. Pii V.* Pontificis Maximi ſcire percupias, conſule *Gabutium*, & *Bzovium*, qui fuſe de *S. Pio V.* latine; *Fueilletum*, qui Gallice; *Fuenmajorem*, qui Hiſpanice; *Catenam*, & *Paulum Alexandrum Maphæum*, qui Italice *S. Pii V.* vitam conſcripſerunt.

D. Certe tot virtutum præſidiis & ornamentis inſtructus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* rerumque quas in Pontificatu ad Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, ad Fidei Catholicæ propagationem, ſuique nominis gloriam immortalem præclare geſſit, magnitudine clarus, ſatis ſuo exemplo oſtendit, non adeo difficilem eſſe ſanctitatis cum majeſtate conjunctionem, quæ in aliis Principibus laudabilis, in Pontifice vero neceſſaria omnino videtur. Quare non dubito, quin in locum *S. Pii V.* cujus mors gravem Eccleſiæ intulit jacturam, & omnes bonos ſummo mœrore affecit, Cardinales alium ſuffecerint Pontificem, his virtutibus exornatum, quæ ferendo oneri parem, & iſto honoris ampliſſimi faſtigio digniſſimum reddiderint.

M. Concordibus quinquaginta duorum Cardinalium ſuffragiis tertio Idus Maji an. MDLXXII. Sancto *Pio V.* datus eſt ſucceſſor *Hugo Boncompagnus*, patria Bononienſis, Tituli Sancti *Sixti* Presbyter Cardinalis, qui *Gregorius XIII.* fuit in Pontificatu nuncupatus. Hæc ſubita & concors totius Cardinalium Collegii in hac electione conſenſio non ſine ſingulari divinæ providentiæ afflatu, & certa atque explorata electi Pontificis opinione virtutum contingere potuit. Et ſane multis ac præclaris virtutibus emicuit *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus, quas inter potiſſimum eminebant prudentia, quam nihil inflectere; fides & conſtantia in promiſſis, quam nulla temporum aſperitas labefactare poterat; in colendo Deo pietas ſine ſimulatione; in regendis hominibus ſeveritas ſine ſupercilio; in adminiſtrandis negotiis & ſine feſtinatione diligentia & ſine tarditate gravitas: denique in propaganda fide & exterminandis Eccleſiæ hoſtibus ſine ulla intermiſſione vigilantia. Ab ipſo ſui Pontificatus exordio zelum, quo, ad tuendam & in variis Orbis regionibus promovendam Catholicam Religionem flagrabat, prodidit. Ejus adhortationibus, miſſiſque ad Chriſtianos Principes Legationibus, ingens fuit parata Chriſtianorum claſſis contra Turcas, quæ tamen, diſcordia & cunctatione Ducum, Chriſtianæ rei adverſus Infideles promovendæ inutilis fuit, ac re infecta diſceſſere fœderati. Miſit etiam idem Summus Pontifex ad Magnum Ducem Moſcovitarum *Joannem Baſilii*, ad Japonios, ad Armenos, ad Jacobitas, ad Indos, ad Maronitas, & ad alias nationes, religioſos viros, qui doctrina & pietate præſtantes, Catholicam Religionem in his regionibus mirifice propagarunt. Verum, ut candide fatear, *Gregorii XIII.* in conſervanda Catholica Religione zelus nullibi magis quam in Galliis reſplenduit. At enim, ſedente eo Pontifice Galliarum Regnum, quod antehac non a ſuis tantum, ſed ab aliorum quoque finibus hæreticos, alioſque hoſtes nominis Chriſtiani tam ſæpe, tantaque cum laude depulerat, quod Europam, Aſiam, & Africam geſtis pro Chriſti fide bellis nobilitaverat, quod violatam ab aliis Sedis Apoſtolicæ dignitatem tam ſæpe reſtituerat, tam firmis præſidiis ſepſerat, tam multis ornamentis affecerat; hoc, inquam, florentiſſimum Galliarum Regnum ſedente Romano Pontifice *Gregorio XIII.* miſerum in modum lacerabatur ab Hæreticis Calviniſtis, Sedis Apoſtolicæ infenſiſſimis hoſtibus, qui divini numinis metu jam pridem projecto, Legum autem & judiciorum auctoritate contempta ac conculcata, ſtrages, calamitates, vaſtitatem, ac crudeliſſimorum facinorum exempla in Galliarum Regnum intulerunt. Horret ac refugit animus ea memorare, quæ per illas peſtes ac furias ab humani generis hoſte immiſſas contigerunt. Vidiſſes prophanata, everſa, incenſa auguſtiſſima Templa, Sacerdotum Aras cæde maculatas; abſtractas ex Sedibus ſuis Virgines Deo Sacras, direptas urbes, excarnificatos homines, campos manantes ſanguine,

fluvio-

fluviorum curſus humanis corporibus impeditos, plena omnia licentiæ, plena rapinarum, plena ſcelerum, plena hoſtium & externorum & domeſticorum. Hæc, aliaque id genus graviſſima mala non ſine lacrymis adſpiciens *Gregorius XIII.* Pontifex Optimus, *Henricum III.* Galliæ Regem adverſus Hæreticos Calviniſtas pecunia & copiis adjuvit, atque, præter ſubſidium decies centenum millium Librarum Turonenſium, quas ex fructibus Eccleſiarum iſtius Regni exigi permiſit, ad ſubveniendum inſuper Regis & Regni neceſſitatibus, poteſtatem fecit Cardinalibus & Epiſcopis ejuſdem Regni alienandi bona immobilia Eccleſiarum, ex quibus alia decies centena millia librarum Turonenſium redigerentur, *Henrico III.* Regi perſolvenda. Hoc *Gregorii XIII.* ſubſidium, ejuſque in conſervanda Religione Catholica ſingulare ſtudium rebus in Galliæ Regno afflictis maximam levationem attulerunt. Catholica Religio multis in locis, a quibus exulabat, reſtituta; Bona ſua, & exercendorum munerum ſuorum facultas Eccleſiæ Miniſtris reddita; multorum animi, qui nutabant, confirmati, & adhibita remedia multis malis, quæ ſuperiorum temporum calamitate importata erant. Præter hæc, quæ tuendæ ac propagandæ Catholicæ Religionis ſtudio incenſus *Gregorius XIII.* variis in regionibus geſſit, alia pauca memorabo. Fraticellorum, qui *Illuminati* dicebatur, Sectam repullulantem extinxit. *Franciſcum Toletum*, Societatis Jeſu Virum doctiſſimum, miſit Lovanium, ut induceret *Michaelem Bajum*, Facultatis Lovanienſis Doctorem, ad retractandas LXXIX. propoſitiones a ſe, & a ſuo Deceſſore Sancto *Pio quinto* damnatas, quod *Franciſcus Toletus* ex animi ſententia confecit. Copiſos ad Romanam Eccleſiam colendam adduxit *Gregorius XIII.* Neophytis, Græcis Maronitis, Germanis, Anglis Romæ Collegia erexit. Romanum Collegium Societatis Jeſu fundavit, annuis cenſibus munificentiſſime doravit, ingentibuſque Beneficiis, ac Privilegiis auxit. Prætermitto varia ornamenta, quibus Summus ille Pontifex Romam novis fontibus, Baſilicis, horreis, pontibus, palatiis, viis, porticibus amplificavit, decoravit. Nihil dicam de Emendatione Kalendarii juſſu ejuſdem Romani Pontificis facta, quia de illa ſat ſuperque diſſerui in Apparatu Chronologico, quem adjeci ad calcem libri, quem publica luce donavi, *De Myſteriis & Annis Chriſti*. De Religioſis Ordinibus, quos approbavit *Gregorius XIII.* & de Privilegiis, quæ eis conceſſit, commodius agemus in ſexto Colloquio ubi de Monaſtica Sæculi decimi ſexti Diſciplina ſermonem habituri ſumus. Omnes itaque *Gregorii XIII.* Pontificis Maximi virtutes coronabo hoc Elogio, quo eum proſequitur *Ciaconii* in Vitis Pontificum Continuator: *Erat Gregorius in audiendis negotiis patiens, in tranſigendis ſolers, eloquio gravis, reſponſis opportunus, natura benignus & miſericors, victu ac potu temperatiſſimus: in Pauperes vero & doctos beneficus, & mirum in modum liberalis.* Hujus in Viros doctos beneficentiæ egregium argumentum dedit Summus ille Pontifex, dum Imperatorem, & Galliarum Regem monuit, ut ad vacantia Ditionum ſuarum Beneficia digniores promoverent, juſſitque Metropolitanis, ut Catalogum virorum moribus, litteris, & prudentia illuſtrium, quos quiſque in finibus haberet, ad ſe mitterent, ne indignis Eccleſiarum regimen committeret. Nec mirum ſane, quod in Viros eruditos adeo propenſus eſſet Summus iſte Pontifex, cum ipſemet ſic litteris eſſet addictus, ut earum ſtudia, ſi quando per negotia licebat, nunquam intermitteret, dicere ſolitus: *Nullum magis decere plura ſcire, quam Pontificem Romanum.* Obiit *Gregorius* XIII. die X. Aprilis Anni MDLXXXV. ætatis LXXXIV. Pontificatus XII. eique marmoream Statuam in Capitolio erexit grata Romana civitas, multis ab eo cumulata beneficiis.

D. Dum Sæculi decimi ſexti Romanorum Pontificum res præclare geſtas mecum tacitus perpendo, facile intelligo, illos omnibus his præfulſiſſe dotibus, quibus *S. Antoninus*, quem nuperrime legebam, Romanum Pontificem præditum eſſe debere aſſerit in Oratione, quam habuit ad *Callixtum* III. Pontificem Maximum, quamque inſeruit Chronico ſuo Tit. XXII. cap. XVI. ubi Romani Pontificis dotes exprimit his verbis: *Decet talem ac tantum Pontificem pro hominibus aſſumptum in his, quæ ad Deum ſunt, normam fore juſtitiæ, Sanctimoniæ ſpeculum, pietatis exemplum, veritatis aſſertorem, defenſorem Fidei, Doctorem gentium, Ducem Chriſtianorum, Amicum Sponſi, Sponſæ Paranymphum, Ordinatorem Cleri, Paſtorem plebium, Magiſtrum inſipientium, oppreſſorum refugium, Advocatum pauperum, ſpem miſerorum, Tutorem pupillorum, Judicem Viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum ſenum, ultorem ſcelerum, metum malorum, gloriam bonorum, virgam potentium, malleum Tyrannorum, Patrem Regum, moderatorem Legum, Canonum Diſpenſatorem, Orbis terræ lumen, Vicarium Chriſti, Chriſtum Domini, Deum Pharaonis.* Has omnes dotes, quibus, teſte *S. Antonino*, in Eccleſia Romanus Pontifex præcellere debet, cernere licet in his Sæculi XVI. Pontificibus, quos hactenus laudaſti; nec dubito, quin alii Summi Pontifices, qui poſt *Gregorium* XIII. Apoſtolicam Sedem eodem Sæculo tenuerunt, pari virtutum ſplendore univerſam gubernaverint Eccleſiam.

M. Poſt obitum *Gregorii* XIII. Cardinales in ejus locum ſubrogarunt *Felicem Petrum de Montealto*, Cardinalem ex Ordine Fratrum Conventualium S. *Franciſci* aſſumptum, quem die XXIV. Aprilis anni MDLXXXV. Romanum Pontificem elegerunt, dictum *Sixtum* V. Virum humili quidem loco natum, ſed animo excelſum, intrepidum, totique Orbi regendo parem. Reginam Angliæ *Elizabetham* anathemate perculit *Sixtus* V. quod impia illa mulier non ſolum crudeli carnificina in omnes Catholicos graſſaretur, verum etiam per ſummam & a Sæculis inauditam perfidiam ultimo ſupplicio affeciſſet innocentiſſimam *Mariam Stuartam*, Reginam Scotiæ, quæ a ſuis perduellibus ſubditis exagitata, ad ipſam confugerat. Mortis ſententiam, ſolis fultam calumniis, conſtanti & impavi-

Digitized by Google

pavido animo excepit *Maria Stuarta*, atque ad ſupplicii locum, crucem ac Roſarium manu geſtans, quaſi ad nuptias compte ornata perrexit, ubi ſe Catholicam mori profeſſa, datiſque ad filium ſuum *Jacobum* ſanctiſſimis documentis, caput ſuppoſuit trunco, quod ei altero ictu reſciſſum eſt die XVIII. Februarii anni MDLXXXVII. ætatis ſuæ XLV. Sic in odium Fidei Catholicæ a crudeli Regina *Eliſabetha*, oppreſſa, ac interfecta eſt Regina *Maria Stuarta*, cujus injuſtam cædem jure optimo vindicavit *Sixtus V.* Pontifex Maximus, & de cujus oppreſſione, damnatione, ac triumphali morte plura legeſis apud *Camdenum in Vita Eliſabethæ* Reginæ, & apud *P. Cauſſinum* Societatis Jeſu Tomo II. *Aulæ Sanctæ*. Nec minus illuſtre invicti animi ſui argumentum prodidit idem Summus Pontifex, dum in *Henricum* Navarræ Regem, & alterum *Henricum* ejus patruelem, Principem *Condæum*, tanquam in Hæreſim relapſos, & Calviniſtarum Hæreticorum in Galliis Duces ac protectores, Anathema vibravit, atque in ipſum Galliarum Regem *Henricum III.* qui Ducem & Cardinalem Guiſios fratres in Comitiis Bleſenſibus a ſicariis trucidari juſſerat, & Cardinalem *Borbonium*, Archiepiſcopum Lugdunenſem, in carcere detinebat, Monitorium in ſolemni Cardinalium Conſeſſu die quinto Maji ann. 1589. emiſit, quo narrata Cardinalis *Guiſii* nece, & *Borbonii* Cardinalis, ac Lugdunenſis Archiepiſcopi detentione, ipſum vehementer hortabatur, ut dictum Cardinalem *Borbonium*, & Archiepiſcopum Lugdunenſem in priſtinam libertatem aſſeteret, &, ni Sedi Apoſtolicæ pateret, ceteroſque omnes, qui iis in rebus conſilium, auxilium, aut favorem præſtarent, in Cenſuras Eccleſiaſticas incurſuros, & a Fidelium Cœtu præciſos fore declarabat. Sæpe contingere ſolet, ut homines, dum vitam agunt privatam, grati ſint, modeſti, ac benefici, ſed ubi ad altiorem provecti ſunt gradum, prioris conditionis, & beneficiorum obliviſcantur, injuriarum memores & ultores, qui nolint æquo cum aliis jure vivere, ſibi omnia arrogent, ac ceteros homines ſervorum loco habeant. Ab hoc contagio remotiſſimum multis argumentis ſe *Sixtus V.* Pontifex Maximus probavit. In eos, a quibus beneficia acceperat, gratus ac liberalis fuit: omnes patienter auſcultabat, & quamvis eſſet fervido ingenio, & ad ſubitos iræ motus prono, turbidos tamen nunquam admiſit; aut ita temperavit, ut hanc naturæ propenſionem accommodaret rebus fortiter gerendis, vitiis bello indicendo, & juſtitiæ ſplendori a ſceleratorum hominum injuriis vindicando. Hæc ſumma in coercendis vitiis, & in ſervandis juſtitiæ Legibus ſeveritas multis enituit exemplis, quibus, ut videre eſt in vita illius Pontificis, ſicut ſol exoriens, nebulas diſpellit, ſicut ventus aream purgat, ita & *Sixtus V.* authoritate ſua diſſipavit improbos, cumque judicaret, acrioribus remediis ſuum egere Sæculum, propoſitis etiam acerbioribus ſuppliciis hominum libidinem audaciamque, judiciorum ſeveritate revocata, frænavit ac compeſcuit. In quo, ſi qui ſunt, qui eum ut nimis ſeverum, ac rigidum culpare audeant, & ut molles ægroti de medicamentorum amaritie conquerantur, facere id non poſſunt, quin eadem opera laudabilem integerrimi judicis, & optimi Principis in reprimendis malis, quæ impune graſſantur, vigilantiam damnent. Jam vero, quis unquam *Sixto V.* Pontifice Maximo in tota ratione vivendi ſplendidior, ac magnificentior fuit? quot Romæ, & quam ſumptuoſa ædificia extruxit? Quam multa, & ſolerter excogitata ab antiquis, ſed poſtea per poſterorum ignaviam oblivione obruta, quaſique ſepulta, revocavit? Quam multos egregios artifices ad nova excogitanda propoſitis præmiis excitavit? Sub ejus Pontificatu nova apparuit Urbis Romæ facies, Baſilicis ejus munificentia inſtauratis, viis in commodum publicum ſtratis, fontibus deductis, Arcubus, Obeliſcis, Columnis erectis, ſed præſertim Bibliotheca Vaticana, quæ eſt ſacrum totius eruditionis ærarium, magnifice inſtructa & ornata, ut videre eſt in Inſcriptione, quæ eidem Bibliothecæ juſſu ejuſdem Pontificis inſcripta hæc habet.

SIXTUS V. PONT. MAX.

Bibliothecam Apoſtolicam a Sanctiſſimis prioribus illis Pontificibus, qui Beati Petri vocem audierunt, in ipſis adhuc ſurgentis Eccleſiæ primordiis inchoatam, pace Eccleſiæ reddita, Laterani inſtitutam, a poſterioribus deinde in Vaticanum, ut ad uſus Pontificios paratior eſſet, translatam; ibique a Nicolao V. auctam, a Sixto IV. inſigniter excultam, quo Fidei noſtræ & veterum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ rituum documenta omnibus linguis expreſſa, & aliorum multiplex ſacrorum copia librorum conſervaretur ad puram & incorruptam fidei & doctrinæ veritatem, perpetua ſucceſſione in nos derivandam, toto terrarum Orbe celeberrimam, cum loco depreſſo, obſcuro, & inſalubri ſita eſſet, aula perampla, veſtibulo, cubiculis, circum & infra, ſcalis, porticibus, totoque ædificio a fundamentis extructo, ſubſelliis, pluteiſque directis, libris diſpoſitis, in hunc editum, perlucidum, ſalubrem, magiſque opportunum locum extulit, picturis illuſtribus undique ornavit, liberalibuſque doctrinis, & publicæ ſtudiorum utilitati dicavit anno 1588. *Pontif.* 4.

Optimum Verſionis Vulgatæ Latinæ ex antiquiſſimis MSS. Codicibus & ex Hebraicis Græciſque fontibus emendationem adornandi conſilium, quod inierat *Pius* IV. & proſequutus fuetat Sanctus *Pius V.* perficere ſategit *Sixtus V.* & ardenti ſtudio, magnaque diligentia curavit, ut viri variarum linguarum peritiſſimi, quos, ut huic emendationi incumberent, Romam acciverat, non ſolum Scripturæ Sacræ Verſionem Vulgatam Latinam, ſed etiam Verſionem Græcam LXX. Interpretum priſtino nitori teſtituerent. Erat aliquot ab hinc annis ſoluta, & alicubi pene collapſa morum Diſciplina. Venit auſpicato *Sixtus V.* Pontif. Maximus, & quæ delapſa jam fluxerat, æquiſſimis legibus vinciens, mores emendavit, reſtituit Diſciplinam, veterem caſtigavit luxum, Exulum & Sicariorum licentiam compreſſit. Aſtrologiam judiciariam proſcripſit. Triplicem contra-

ctum

Digitized by Google

ctom ad uſuras viam aperientem damnavit Conſtitutione, quæ incipit, *Deteſtabilis*. Simoniam compeſcuit. Eunochorum ac Spadonum conjugia prohibuit ac reſcidit. Io adulteros ac lenones quibuſdam io caſibus pœna capitis animadvertendum ſanxit. Abortum quovis modo procurantes, ſeu fœtus immaturi, tam animati, quam inanimati, formati, vel informis ejectionem, ſicut & ſterilitatis potiones dantes, vel ſumentes, homicidii voluntarii pœnis addixit. Præter S. Officii Congregationem, quam confirmavit, quatuordecim alias inſtituit Romæ ad faciliorem univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ, Status Eccleſiaſtici, atque Romanæ Curiæ negotiorum expeditionem. Quam acute præſentia cernebat *Sixtus* V. Pontifex Maximus, tam caute futura providebat. Conſtitutionem promulgavit, qua ſanxit, ut in Collegium Cardinalium quatuor ſaltem in ſacra Theologia Magiſtri ex Mendicantium Religioſorum Ordinibus aſſumerentur. Ad Chriſtianæ vero Reipublicæ commoda trigeſies centena millia nummum aureorum, quæ etiamnum in Arce S. *Angeli* aſſervantur, ſuis ſucceſſoribus reliquit, certis tantum caſibus, & pro Eccleſiæ neceſſitatibus & utilitate inſumenda. Propter hæc, & alia bene multa, quæ io ſuo Pontificatu præclare geſſit *Sixtus* V. ei adhuc viventi Senatus Populuſque Romanus Statuam in Capitolio collocavit. Obiit Summus ille Pontifex die XXVII. menſis Auguſti an. MDXC. ætatis ſuæ anno LXIX. Pontificatus ſexto per quatuor menſes & tres dies inchoato.

D. *Sixtum* V. Pontificem Maximum eo præſertim nomine maxima veneratione proſequor, quod *S. Thomam*, Doctorem Angelicum, quem ceu Magiſtrum meum impenſiſſime colo, io ſecretiori Bibliotheca Vaticana, quam ouperrime perluſtravi, depingi cum S. *Hieronymo* Eccleſiæ Doctore juſſerit, ſiniſtra manu Eccleſiam geſtantem, dextera vero, qua ſcripſit, ingentem luminis ſplendorem evibrantem cum hac Inſcriptione: *S. Thomæ de Chriſto Scripta, a Chriſto Crucifixo confirmantur*. Sed perge, quæſo, aliorum Romanorum Pontificum, qui *Sixto* V. ſub finem Sæculi decimi ſexti in Sede Apoſtolica ſucceſſeruot, ſeriem geſtaque deſcribere.

M. Poſt obitum *Sixti* V. in throno Apoſtolico tres Romani Pontifices *Urbanus* VII. *Gregorius* XIV. & *Innocentius* IX. continua ſerie ſederunt, ſed cum eorum Pontificatus breviſſimus fuerit, paucis itidem verbis illorum Geſta complectemur. Et primo quidem, poſtquam *Sixto* V. ſolemni rito parentatum fuiſſet, Cardinales *Joannem Baptiſtam Caſtaneum*, patria Romanum, Tituli S. *Marcelli* presbyterum, elegerunt io Romanum Pontificem, dictum *Urbanum* VII. moribus caſtiſſimum, victu & potu temperantem, ingenio mitem, prudentiæ, juſtitiæ, religioniſque commendatione mirabilem. Magnam quidem toti Eccleſiæ lætitiam attulit hæc electio, ſed in tam fecunda omnium admurmuratione, tantoque plauſu, improviſo aote coronationem ſuam morbo correptus ille Pontifex, ad coronam immortalem a Deo vocatus, migravit ex hac vita quinto Kalendas Octobris anni 1590. ætatis ſuæ an. 78. Pontificatus die XII. Mortem lætus adſpexit *Urbanus* VII. gratiaſque Deo egit, quod ipſum opportuno tempore terris eriperet, quod de ſuſcepto Pontificatus onere rationem oon eſſet redditurus. Omnia bona ſua, etiam paterna, ad æſtimationem aureorum triginta milliom, Sodalitati Beatiſſimæ Virgiois Aunuociatæ, in Conventu Minervitano Fratrum Prædicatorum erectæ, in Dotes pauperum, & calamitoſarum Virginum, legavit. Ægre tulerunt omnes graviſſimam hujus Pontificis, quem Deus terris tantum oſtentare voluit, jacturam, & de quo vere dici poteſt, quod de Sancto Pontifice *Cornelio* affirmat S. *Cyprianus*, Epiſcopus, & Martyr, his verbis: *Non iſte ad Epiſcopatum ſubito pervenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in divinis adminiſtrationibus Dominum ſæpe promeritus, ad Sacerdotii ſublime faſtigium cunctis religionis gradibus aſcendit*. Hujus defuncti Summi Pontificis *Urbani VII.* laudes *Pompejus Ugonius* celebravit Oratione funebri habita ad ſacrum Cardinalium Collegium in Baſilica Vaticana, io qua præter bene multa, quæ prædictum Pontificem maxime commendant, hæc de eo habet: („ Quas ille (*ſeu Urbanus VII.*) tam brevi tempore ingentis gloriæ fulgurationes emiſit? Quas ſignificationes dedit optimæ de Pontificatu adminiſtraodo voluntatis? Quantam io ſpem hanc Urbem, cunctam Italiam, Nationes omnes erexerat? An ille aſſumpſit ſibi honorem, & non acceſſit vocatus a Deo tanquam Aaron? An tam ſublimi faſtigio elatus hominem eſſe ſe oblitus eſt? quantum in ſumma poteſtate retinuit modum? qua modeſtia familiam inſtituerat? quam parum carni & ſanguini tribuebat? quam nihil penitus priſtinos mutaverat mores? Manebat Principi, quæ privato humanitas. Jam aditum ad ſe, etiam infima de plebe hominibus aperuerat, jam ad ſubveniendom egentibus manum porrexerat, jam virtuti, doctrinæ, honeſtiſque laboribus præmia oſtendebat. Quid illa majora & publica magis, quanta celeritate, quanto ardore animi complexus erat? Diffidentium Chriſtianorum Regnorum arma pacare, ſubjectis parcere, ſuperbos debellare, Religionem amplificare, tueri juſtitiam, miſericordiam exaltare. O conſilia præclara! O dignas Chriſti Vicario cogitationes! &c. „) Hanc Orationem a *Pompejo Ugonio* habitam iu Funere *Urbani VII.* integram edidit *Auguſtinus Oldoinus* Soc. Jeſu in ſuis Additionibus ad Opus *Ciaconii* de Vitis Romanorum Pontificum Tomo 4. Poſt obitum *Urbani VII.* electus eſt in Summum Pontificem *Nicolaus Sfondratus*, Mediolanenſis, presbyter Cardinalis Tituli *S. Ceciliæ*, caſtiſſimæ vitæ laude, & Chriſtiana modeſtia ſpectatiſſimus, qui *Gregorii XIV.* nomen ſibi ſumpſit, & confeſtim ad conſervandam in Galliis periclitantem Catholicam Religionem omnem curam ac ſolicitudinem adhibuit. At enim, Calviniſtarum Hæreſis, quæ ſub Galliarum Regibus *Franciſco I. Henrico II. Franciſco II. Carolo & Henrico III.* quadantenus compreſſa ac cohibita fuerat, mortuo tandem *Henrico III.* abſque maſcula prole, tantos ſibi ſpiritus, ac tantam arrogantiam ſumpſit,

ut brevi de Catholica Religione in Galliis conclamatum iri ſperaret. Sic autem aquæ impetus ſaxorum, lignorumve oppoſitu diu retentus ac retardatus, ſi forte tandem quæ obſtabant, aut ſublata, aut perrupta & disjecta ſunt, multo major ac vehementior eſſe conſuevit; ita Hæreticorum Calviniſtarum omnia in Galliis turbare cupientium Factio, quos ad id tempus legum ac Regum terror tanquam vinctos frænatoſque tenuerat, fractis poſtremo repagulis, furere ac bacchari per nobiliſſimum Regnum, & in ſumma impietate ſummam licentiam nacti, divina humanaque omnia cædibus & incendiis miſcere cœperunt. Augebat Catholicorum in Galliis timorem potentia *Henrici Borbonii*, Navarræorum Regis, qui in Calviniana Hæreſi natus & educatus eam totis viribus propagare hactenus tentaverat, ac ſubinde grave imminebat periculum, ne, ſi ſemel Galliarum Regno poti[r]etur, illam impune graſſari permitteret, ſuoque foveret patrocinio. Eo zelo ſervandæ Catholicæ Religionis accenſi hi, qui contra *Henricum Borbonium*, Navarræorum Regem, erant fœderati, quique *Carolum Borbonium*, Patruum Regis *Henrici III.* Regem Galliarum ſalutaverant hujus nominis *Decimum*, palam declararunt, Gallos non poſſe tuta conſcientia ipſum *Henricum Borbonium*, aliumve Principem fautorem Hæreſeos, in Regem admittere, quod evidens perfidiæ ac ſubverſionis Catholicæ Religionis & Regni immineret periculum. Quin, & illos Martyrii palmam conſecuturos ſignificarunt, qui *Henrico Borbonio* ad ſanguinis uſque profuſionem reſiſterent, eumque a Regio throno arcerent. Hinc enatum inteſtinum, ac domeſticum bellum, commiſſa multa prælia, multa cæſa hominum millia, totaque Gallia graviſſimo incendio conflagravit. His malis, quæ in dies ingraveſcebant, remedium afferre, & Calvinianam hæreſim, multorum capitum hydram, quæ non paludem aliquam Lernæam, ſed potentiſſimum & opulentiſſimum Galliarum Regnum inficiebat, penitus exſcindere volens *Gregorius Decimus quartus* conſultius eſſe duxit, ut *Henrico Borbonio*, quem hæreſi, quam necdum ejuraverat, patrocinaturum pertimeſcebat, aditus ad ſolium Regium præcluderetur. Eam ob rem in auxilium fœderatorum contra *Henricum Borbonium* non ſolum exercitum miſit in Gallias, ſed etiam Nuntium Apoſtolicum, *Marſilium Landrianum*, cum duplici Diplomate, quo omnibus Ordinis Eccleſiaſtici Viris præcipiebat, ut infra quindecim dies ab obedientia & comitatu *Henrici Borbonii* recederent, ſub pœna Anathematis, & ſi infra alios quindecim dies eum non deſeruiſſent, ſub pœna exauthorationis & privationis Dignitatum ac Beneficiorum: ipſe vero *Henricus Borbonius*, uti Hæreticus & Relapſus, excommunicatus enunciabatur, omnibuſque Regnis & Ditionibus privatus. Verum, his turbis in Gallia excitatis, quas nec *Gregorius* XIV. nec *Innocentius* IX. ejus ſucceſſor, quorum breviſſimus Pontificatus fuit, ſedare ac componere haud potuerunt, finem tandem impoſuit *Clemens VIII.* Pontifex Maximus, & *Innocentii IX.* Succeſſor. Eo quippe ſedente Pontifice, Deus Optimus Maximus, qui vulnerat & medetur; percutit & manus ejus ſanat; qui mortificat & vivificat; qui deducit ad Inferos & reducit; pro paterna ſua miſericordia Gallos quidem ad tempus caſtigavit ſed morti non tradidit eos. Reſpexit ad lacrymas, ad jejunia, ad eleemoſynas, ad preces Eccleſiæ ſuæ, & cor Galliarum Regis *Henrici IV.* quod habebat in manu ſua, ad fidem Catholicam, & Eccleſiæ Romanæ communionem convertit. Profeſſionem Catholicæ Fidei ab *Henrico IV.* Rege factam, ejus ejurationem Calvinianæ Hæreſeos, & obedientiam Sedi Apoſtolicæ per Oratores præſtitam, cum ſuſcepiſſet *Clemens VIII.* Regem ab Hæreſi & Cenſuris abſolutum in Communionem Eccleſiæ Romanæ admiſit, indeque perſtrepentes omnes in Gallia tumultus compoſuit ac placavit, ſicut mox, agendo de Pontificatu *Clementis VIII.* latius oſtendemus. Sedit *Gregorius XIV.* menſes duntaxat decem & dies decem, obiitque die XV. menſis Octobris an. MDXCI. ætatis LVII. Pileum rubrum Cardinalibus ex Ordinibus Regularium aſſumptis conceſſit. Conſtitutiones perutiles edidit, ac res præclare geſſit Summus ille Pontifex, quæ legi poſſunt in Oratione, quam in ejus Funere ad Cardinales habuit *Vincentius Blaſius Garcia*, quamque *Auguſtinus Oldoinus* edidit in ſuis Additionibus ad *Ciaconium*.

Poſt obitum *Gregorii Decimiquarti* ſummo omnium Cardinalium conſenſu electus eſt in Romanum Pontificem *Joannes Antonius Fachinetus*, patria Bononienſis, morum integritate, eruditione & civili prudentia præſtantiſſimus, & Tituli Sanctorum Quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis. Ea quæ in Pontificatu memoria digna geſſit *Innocentius IX.* late, juxta ac eleganter proſequitur *Benedictus Juſtinianus*, Societatis Jeſu, qui in ejus Funere peroravit, & ex cujus Oratione, quæ extat in *Oldoini* Additionibus ad *Ciaconium*, pauca hic referre ſat ſuperque ſufficiet. *Pontificatus Innocentii*, inquit, *brevis quidem fuit, ſed Sacerdotii gloria non vulgaris. Nam cum probe intelligeret, hoc a ſe novum Paſtoris munus efflagitare, cum ut populos ſibi ſubjectos leniter benigneque tractaret, tum ut veræ Religionis, Chriſtianæque fidei ſeptis aut abductas oves revocaret, aut aberrantes, ſuis, ſi opus eſſet, humeris elatas, ad ovile perduceret; nihil antiquius habuit, quam ut laxatis Populo Romano liberaliter nuper impoſitis vectigalibus, de Barbaris ad fidem convocandis, deque Hæreticorum perfidia tollenda pie ac ſapienter cogitaret, neque cogitaret ſolum, ſed re ipſa perficere aggrederetur. Siquidem & Japoniorum Eccleſiam impii ac nefarii Tyranni immanitate vexatam, ſua liberalitate mirifice recreavit, & Byzantinum Collegium, ſive Turcarum converſioni, ſive Chriſtianorum inſtitutioni ac ſolatio jam pridem animo deſtinatum, tantum non inſtituit ac fundavit. Mitto quæ de rebus Gallicis ad ſeditiones ſedandas, & civiles Controverſias componendas ſapienter; ad ſublevandam jam prope profligatam Religionem pie; ad priſtinam & avitam fidem atque doctrinam revocandam apte; ad perduelles, &*

divini

Digitized by Google

divini humanique juris prædones, atque archipyratas vel fallendos, vel opprimendos, callide atque ingenioſe excogitabat &c. Sed hæc præclare geſta, & alia utiliſſima Eccleſiæ conſilia, quæ mente volvebat *Innocentius IX.* mors intercepit, & optimum illum Pontificem, cum duos tantummodo menſes in Cathedra Sancti Petri ſediſſet, rapuit die xxx. menſis Decembris anni MDXCI.

D. Ex ea trium Romanorum Pontificum *Urbani ſeptimi*, *Gregorii decimi quarti*, & *Innocentii noni*, præmatura & inopinata morte facile intelligo, nihil humanis in rebus firmum, nihil ſtabile, nihil diuturnum reperiri poſſe, noſque his exemplis interdum a Deo admoneri, terram nobis, non pro domicilio, ſed pro diverſorio datam; hanc, quæ vita dicitur, non tam vitam eſſe, quam iter ad Vitam; in Cælo, non in terra, nobis ſpem defigendam ac collocandam. Agitat quippe Deus omnia arbitratu ſuo, & quæ ſolida ac firmis nixa radicibus putantur, ea momento temporis vertit, ludens in Orbe terrarum. Sed abſolvamus, ſi placet, ſeriem & Hiſtoriam Summorum Pontificum, qui Sæculo XVI. Eccleſiam Romanam gubernarunt.

M. Seriem Summorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto Sedem Romanam tenuerunt, claudet *Clemens Octavus* antea dictus *Hippolytus Aldobrandinus*, patria Florentinus, Tituli Sancti *Pancratii* Presbyter Cardinalis, qui in Pontificiam Cathedram evectus eſt III. Kalendas Februarii anni MDXCII. Inter cetera, quæ ſumma cum laude in Pontificatu geſſit *Clemens Octavus*, tria potiſſimum commendatione digna ab Hiſtoricis referuntur, quæ hic inſerere debemus. In primis, contemplans Summus ille Pontifex graves ac diuturnas Chriſtianæ Reipublicæ calamitates, ſed præcipue luctuoſum ſtatum nobiliſſimi & florentiſſimi Galliarum Regni, quod tot jam annos bellorum civilium ſerie ita & ab alienis & a ſuis vexabatur ac diripiebatur, ut de eo vere dici poſſet, quod ſcriptum eſt apud Prophetam: *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo*; miſertus, inquam, *Clemens Octavus* Galliarum Regni, quod ſumma rerum perturbatione, & omnium malorum acerbitate conflictabatur, Decretum edidit, quo ad placandum Deum, & ejus opem impetrandam ſtatuit perpetuam ſine intermiſſione Orationem quadraginta Horarum publice in urbe certis Eccleſiis & præfinitis diebus celebrari, ea ſervata Eccleſiarum & temporis diſtributione, ut diu noctuque, quavis hora, toto vertente anno, juges in conſpectu Domini orationes piæ animæ in tam gravi Eccleſiæ neceſſitate fundere poſſent. Tentavit quidem *Clemens Octavus* ſub exordium Pontificatus ſui *Henricum* IV. de cujus ſincera ad Fidem Catholicam converſione dubitabat, a ſucceſſione ad Regnum Galliarum ſolium deturbare, aliumque Principem, qui vere Catholicus eſſet, ejus loco conſtituere. At poſtea, re maturiori examine perpenſa, & a *Jacobo Perronio* Ebroicenſi Epiſcopo, & *Arnaldo Oſſato*, Regis *Henrici IV.* Oratoribus, qui deinde ad Cardinalitiam dignitatem provecti fuerunt, exoratus Pontifex, diu optatam Abſolutionem ab Hæreſi & Cenſuris conceſſit Regi Galliarum *Henrico IV.* præmiſſis tamen ſexdecim conditionibus, quas ex *Henrico Spondano* ad ann. MDXCV. Num. IX. excerptas hic ſubjiciam. *Primo, ut Procuratores jurarent Regis nomine, ſe ſanctæ Sedi, & mandatis Eccleſiæ parituros. Secundo, coram Pontifice Calviniſmum, aliaſque omnes Hæreſes ejuraturos, ac profeſſionem Fidei ei tradituros. Tertio, quod Rex in Principatu Bearnenſi Religionem Catholicam reſtitueret, Catholicos Epiſcopos in eo nominaret, & quouſque antiqua bona eis redderentur, de ſuo eis largiretur, quo ſe pro dignitate ſuſtentarent. Quarto, ut intra annum Principem Condæum e manibus hæreticorum educeret, & in Catholicorum reponeret, a quibus in Religione Catholica & Chriſtiana pietate educaretur. Quinto, concordata cum Sede Apoſtolica, tam in Beneficiorum nominatione, quam in omnibus aliis integre ſervaret. Sexto, Concilium Tridentinum promulgandum curaret, & ſervandum in omnibus, iis exceptis, quæ circa publicæ tranquillitatis perturbationem, aut ſimiles conſiderationes executioni demandari non poſſent. Septimo, nullum hæreticum, aut de hæreſi ſuſpectum, ad Epiſcopatus, aut Monaſteria, & alia Beneficia Eccleſiaſtica nominaret. Octavo, præcipuo loco haberet, & in patrocinium ſuſciperet perſonas Eccleſiaſticas, neque eas ab aliis opprimi aut vexari, eorumve bona retineri pateretur. Nono; ſi quæ bona, aut Caſtra Ditionis Eccleſiaſticæ, beneficii proſuni titulo cuiquam ſive Catholico, ſive hæretico data eſſent, revocarentur, & Eccleſiæ reſtituerentur. Decimo, Rex facto dictoque, ac præcipue in diſpenſatione bonorum & dignitatum, oſtenderet Catholicos ſibi præcipuo loco eſſe, omneſque intelligerent percupere ipſum ſolam Catholicam Religionem in ipſius Regno vigere. Undecimo, legitimo impedimento ceſſante, quotidie Rex Coronam Beatiſſimæ Virginis, quarta quaque Feria Litanias, ſingulis Sabbathis Roſarium ejuſdem Virginis, quam pro patrona ſua in Cælis aſſumet, recitaret, jejunia, & cetera præcepta Eccleſiæ ſervaret: quotidie ſacrum audiret, & Feſtis diebus Miſſæ ſolemni intereſſet. Duodecimo, in ſingulis Regni ſui Provinciis, & in Principatu Bearnenſi, unum Monaſterium virorum, vel fœminarum Religionis Monaſticæ, vel Mendicantium ex reformatis ædificaret. Decimo tertio, ſaltem quater in anno peccata ſua ſacramentaliter confiteretur, & ſacram Euchariſtiam publice ſumeret. Decimo quarto, ratam haberet coram Legato, aut Nuncio in Franciam mittendo, abjurationem hæreſum, profeſſionem Fidei, & alia a Procuratoribus promiſſa, & ratihabitionis inſtrumentum ad Pontificem mitteret. Decimo quinto, ad Principes Catholicos ſcriberet, gratulans de ſua reconciliatione cum Eccleſia Romana, oſtendenſque ſe in ea ſemper perſeverare velle. Poſtremo, juberet Rex per univerſum Regnum gratias Deo agi pro tam inſigni accepto ab eo beneficio.* His conditionibus conſtitutis, *Clemens VIII.* in Baſilica *S. Petri* Regi *Henrico IV.* abſolutionem ea ſolemnitate conceſſit, quam in Cardinalis *Perronii* Re-

Relationibus & in Annalibus *Spondani* ad ann. MDXCV. Nu. x. legere eſt. Accepti hujus beneficii magnitudinem agnoſcens *Henricus IV.* Galliarum Rex, non ſolum gratias Deo toto Regno agendas indixit, verum etiam, litteris ad *Clementem VIII.* Pontificem Maximum officii & reverentiæ plenis, ſummum deſiderium teſtatus eſt Romam advolandi, ut ad genua Pontificis provolutus, ei grates rependeret infinitas, obedientiam, quam debebat, præſtaret atque exhiberet, & præſtiturum ſe atque exhibiturum in perpetuum ſponderet, niſi graviſſimis diſtentus fuiſſet impedimentis. Tum vero tumultibus in Galliis omnino pacatis, omnique factione penitus diſſipata, confeſtim ad Regis *Henrici IV.* fidem & obſequium redierunt Proceres, Provinciæ ac civitates, totaque Gallia diu deſiderata pace potita eſt.

Ferventiſſimarum *De Auxiliis Divinæ Gratiæ* Concertationum inter doctiſſimos Ordinis Fratrum Prædicatorum & Societatis Jeſu Theologos ſpectator & auditor eſſe voluit *Clemens VIII.* eaſque ut finiret, inſtituit Romæ Cardinalium & Conſultorum Congregationem *de Auxiliis*, juſſitque ut ejuſmodi Controverſiæ ad mentem S. *Auguſtini*, Eccleſiæ Doctoris, expenderentur, ut videre eſt in Oratione, quam habuit Summus ille Pontifex die XX. menſis Martii anni MDCII. in prima Congregatione de Auxiliis coram eo celebrata, quæque his verbis concepta eſt: *Quamvis ſoli Deo, non autem ulli mortalium, actionum mearum teneat rationem reddere, placet tamen impræſentiarum Conſilii mei cauſam aperire: cur, inquam, hanc univerſam de Auxiliis Divinæ Gratiæ controverſiam ad mentem S. Auguſtini expendendam duxerim. Etenim S. Proſperum a Rufino hac in re conſultum ſapientiſſime reſpondiſſe ſemper exiſtimavi; ſi vere de his quæſtionibus inſtrui deſiderabat, ſicut deſiderare par erat, ipſius S. Auguſtini diſputationibus cognoſcendis curam impenderet, ut in confitenda Dei gratia defæcatiſſimam ac ſaluberrimam Evangelicæ Apoſtolicæque doctrinæ intelligentiam conſequeretur. Quo factum eſt, ut Summi Pontifices Romani, mei Prædeceſſores, Zoſimus, Bonifacius, Cæleſtinus, Leo, & Hormiſdas S. Auguſtini doctrinam contra Pelagianos ita laudaverint, ut illius Scripta, quæ intra Gallias a novit Pelagianæ Hæreſis ſectatoribus reprehendebantur, conſulto approbaverint. Quemadmodum enim iſti credebant, ſe omnia auctoritatum munimina poſſe convellere, ſi hanc paſtoralis ſpeculæ validiſſimam turrim crebra Pelagiani arietis illiſione pulſaviſſent, ita illi conſiderantes ſanctiſſimum Virum ſapientiſſime Pelagianorum verſutias deprehendiſſe, & machinas omnes, o[illegible]us gratiæ divinæ virtutem effringere & [illegible]re moliebantur, copioſe in multis voluminum diſputationibus deſtruxiſſe & funditus everſiſſe, illius doctrinæ argumentis adverſus hujuſmodi peſtem ſemper uſi ſunt. Adeo certe ut Bonifacius Prædeceſſor meus, cum eſſet doctiſſimus, adverſus libros tamen Pelagianorum B. Auguſtini Epiſcopi reſponſa ſemper popoſcerit. Quos ſi ego in definiendis his quæſtionibus imitarer, id & rationi congruum, & Deo acceptum fore ratus ſum: quippe, dum poteſtatis auctoritate mihi cum illius communi cælitus a Deo conceſſa utor, & eiſdem cum illis veſtigiis inſiſto, & ex eodem fonte, juris hæreditario, defæcatiſſimam & ſaluberrimam Evangelicæ Apoſtolicæque doctrinæ intelligentiam hauriri volo, & eam, quam ab illis accepi, hæreditariam, Poſteris mei relinquo, juſtiſſimam Deo facti mei rationem reddam. Quibus omnibus accedit, ita S. Auguſtinum omnes difficultates, quæ vel a Pelagianis & eorum ſectatoribus tunc movebantur, vel potius moveri poſſent, penetraſſe & explicuiſſe: & ita illorum omnia Sophiſmata diſſolviſſe, ut nihil hac noſtra tempeſtate de Gratia Dei in Controverſiam vertatur, quod a Sancto Auguſtino non fuerit olim jam copioſe pertractatum. Vanum eſt enim quod a nonnullis dicitur putari, præſentes quæſtiones eſſe recentes a Theologis Scholaſticis excogitatas; cum nihil contra Divinæ Gratiæ neceſſitatem & virtutem a recentioribus quibuſdam nunc aſſeratur, quod a Pelagianis & Semipelagianis olim aſſertum non fuerit: nihil etiam adverſus illos pro ejuſdem Divinæ gratiæ virtute atque efficacia & neceſſitate dici oporteat, quod Sanctus Auguſtinus ante mille fere & ducentos annos non docuerit. Etenim celebrem illam diſtinctionem, qua veteres Theologi gratiam partiti ſunt in ſufficientem & adjuvantem ſeu efficacem, ex doctrina S. Auguſtini deſumptam fuiſſe apparet ex libro de Correptione & Gratia, ubi expreſſe dicit, adjutoria Divina ita diſtinguenda eſſe, ut aliud ſit adjutorium ſine quo aliquid non fit; & aliud, quo aliquid fit. Unde, inquit, primo homini &c.* Hanc *Clementis VIII.* Orationem hic inſerere neceſſarium eſſe duxi, ut inde intelligeres, quanto ſtudio Summus ille Pontifex addictus eſſet doctrinæ Sancti *Auguſtini*, & quam vehementi deſiderio teneretur hiſce de Auxiliis Divinæ Gratiæ Controverſiis in Congregationibus de Auxiliis coram ſe habitis ultimam diem imponendi, quas tamen morte præventus ſuſpenſas, ac Theologis ſalva & inculpata fide hinc inde diſputandas permiſit. Quam vero in partem propenderit Summus ille Pontifex, ſat ſuperque produnt tum illius Scriptum ſuper his Controverſiis datum, tum Acta celeberrimæ Congregationis, quæ Romæ in Bibliotheca Angelica Eremitarum S. Auguſtini, & Lutetiæ Pariſiorum in Bibliotheca Colbertina MSS. ſervantur, quæque nuperrime a noſtro *Jacobo Hyacintho Serry*, Doctore Sorbonico, in publicam lucem edita ſunt, tum denique Acta noſtri *Thomæ de Lemos*, quæ itidem paucis abhinc annis publici juris fecit doctiſſimus Canonicus Regularis in Galliis Congregationis *S. Genovefæ*. Sed his miſſis, certiſſime conſtat, *Clementem Octavum* Pontificem Maximum, Fratres Prædicatores, & Patres Societatis Jeſu, incolumi ſemper amicitia, & charitate ſarta tacta jugiter perſeverante, inter ſe diſputantes, ſingulari amore ac benevolentia fuiſſe complexum. Dominicanos multis beneficiis ſibi devinxit, Beatos *Raymundum* & *Hyacinthum* ejuſdem Ordinis in Sanctorum numerum adſcripſit. Beatum *Ambroſium* Senenſem ejuſdem Ordinis, Martyrologio Romano inſcribi juſſit, *Agneti a Monte Politiano*, Virgini quæ eumdem Ordinem profeſſa eſt ſacros honores de-

cre-

Digitized by Google

crevit. Quanto autem affectu Pattes Societatis Jeſu complecteretur *Clemens* VIII. probant impenſa univerſæ Societati beueficia, & *Stanislao Koſtbæ*, Polono ejuſdem Societatis alumno, ſacri ſanciti honores: probat *Toleto*, ac *Bellarmino* ejuſdem Societatis, non ad Priucipum gratiam, ſed ſponte ſua, atque intimo cordis ac voluntatis affectu, delata a Summo illo Pontifice Purpura: ſed longe felicius probat paterna illa, vereque Pontificia ſolicitudo, qua Societatem Jeſu e Gallia pulſam reſtitui curavit, & animum Regis *Henrici* IV. qui de reſtituenda Societate ſæpe rogatus, aſſenſum præbere noluerat (ut videre eſt in ea Epiſtola, quam Chriſtianiſſimus ille Rex ad ſuum Oratorem in Curia Romana Ducem *De Luxembourg* ſcripſit die XVII. menſis Auguſti anni MDXCVIII. & in Documentis ad Hiſtoriam Cardinalis *Joyeuſe* ſpectantibus, quæ a Clariſſimo Viro *Auberio*, Senatus Galliarum Advocato, publicæ luci data ſunt Ann. MDCLIV.) precibus ac repetitis officiis repugnantem, inquam, Regis *Henrici* IV. animum ita flexit, & exitu adeo ſecundo devicit *Clemens* VIII. ut Patres Societatis Jeſu non modo in *Henrici* IV. gratiam redierint univerſi, verum etiam inuſitatis Regiæ munificentiæ monumentis ſupra votum aucti fuerint, ſicut jam in primo Colloquio obiter obſervavimus.

Poſtremo, plurimum commendari debet ſumma illa vigilantia, qua *Clemens* VIII. toto ſui Pontificatus tempore multa pro bono Eccleſiæ regimine infatigabili zelo peregit. Sacrorum Bibliorum Editionem *Sixti V.* auctoritate adornatam perfici, & caſtigatiſſimam prodire ſategit. Indicem librorum prohibitorum a *Pio* IV. promulgatum, cum ſuplemento; Pontificale Romanum, & Ceremoniale Epiſcoporum, auctoritate ſua recognita & emendata, approbavit, & Vaticanis Typis excudi juſſit. Opinionem de Confeſſione per litteras abſenti Sacerdoti facta, & Abſolutionem ab eodem abſente data, damnavit Summus ille Poutifex ut ad minus falſam, temerariam, & ſcandaloſam, ac diſtricte vetuit, ne deinceps publice, privatiſque Lectionibus, & Concionibus, quaſi unquam aliquo caſu probabilis, defenderetur; cumque, poſt hujus Pontificii Decreti evulgationem, *Franciſcus Suarez*, inſignis Societatis Jeſu Theologus, 3. part. diſp. 21. ſect. 4. ſcripſiſſet, corporalem præſentiam pœnitentis & confitentis cum Sacerdote abſolvente non eſſe eſſentialem Pœnitentiæ Sacramento, Cenſura a *Clemente* VIII. notatus eſt, ſicut refert *Iſambertus*, Doctor Sorbonicus, in Tractatu de Pœnitentia, Diſputatione 18. Artic. 7. his verbis: *Die 18. Auguſti anni 1605. Sanctiſſimus decrevit ex Tomo quarto Patris Suarez, Jeſuitæ in 3. part. D. Thomæ Diſputationem vigeſimam primam de Confeſſione Sacramentali cui titulus eſt: utrum de neceſſitate Confeſſionis ſit, ut Pœnitens Sacerdoti abſenti immediate & per ipſum revelet peccata ſua; totam eſſe amovendam, nec aliam eſſe ſubrogandam.* Hic tamen obiter advertere debes, hoc Decretum, cujus mentionem facit *Iſambertus*, non fuiſſe datum ſub *Clemente VIII.* ſed ſub *Paulo* V. ejus Succeſſore, die XIV. Menſis Junii anni MDCV. Cum enim doctrinam de Confeſſione per litteras & Internuntium facta proſcripſiſſet *Clemens VIII.* velletque *Suarezius* in poſteriori Operum ſuorum Editione hanc doctrinam ſpecioſis expoſitionibus emollire, & oſtendere opinionem ſuam eo telo petitam minime fuiſſe, meruit ſub *Paulo V.* Pontifice maximo fulmen ſecundum, ut videre eſt in hocce Decreto, quod ad Facti hujus hiſtorici veritatem magis illuſtrandam integrum hic objicere non abs re erit.

Feria quinta die 14. Julii 1605. in generali Congregatione Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis, habita Romæ in Palatio Apoſtolico, in Monte Quirinali, coram S. D. N. Paulo V. ac Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus Inquiſitoribus: propoſita cauſa Patris Franciſci Suares Jeſuitæ, & conſideratis his quæ ſcripſit Tomo 4. in 3. par. Sancti Thomæ ſectione 4. diſp. 21. interpretando Decretum felicis recordationis Clementis Papæ VII. die 20. Junii 1602. quo damnavit hanc propoſitionem, videlicet, licere per litteras, ſeu Internuntium, Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri & ab eodem abſolutionem obtinere: ac etiam mature diſcuſſis his, quæ idem Pater Suares adduxit in defenſionem ſuæ interpretationis: auditis votis illuſtriſſimorum Dominorum Cardinalium, Sanctiſſimus decrevit, dictam interpretationem non ſubſiſtere, & ideo amovendam eſſe ab ejus libris, juxta Decreta alias facta a felicis recordationis Clemente Papa VIII. de quibus in actis Sancti Officii.

Regularem Diſciplinam in Religioſis Ordinibus collabentem inſtauravit *Clemens* VIII. eorumque Privilegia circa adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ tempore Paſchali, quæ Parochi in Belgio violare attentabant, confirmavit, ſicut & Conſtutionem *Gregorii* XIII. qua prohibetur Fratribus Prædicatoribus, ne favore cujuſcumque perſonæ extra Ordinem conſtitutæ ad honorum gradus aditum ſibi patefaciant. Quæ Sanctiſſima lex, omnem ambitioni & Procerum commendationibus viam præcludens, utinam in Ordine noſtro jugiter obſervetur. Græcorum, Japoniorum, Sinarum, & Indiarum Orientalium Gentium ſaluti conſuluit *Clemens* VIII. Pro Natione Scotiæ Collegium Romæ fundavit, Viros eruditos fovit, & beneficiis cumulavit, ac tandem tempore Jubilæi anno MDC. multa admirandæ pietatis exempla ac documenta dedit Religioſiſſimus ille Pontifex, quæ *Henricus Spondanus* ad annum MDC. Num. II. deſcribit his verbis: *Adveniſſe quoque* Romam, dum anno MDC. Jubilæum celebraretur, *Turcas aliquos, tradunt, & baptiſmum ſuſcepiſſe: plurimoſque hæreticos, qui curioſitate videndi ducti (inter quos etiam fuiſſe dicitur Fridericus Dux Wirtembergicus) conſideratis Sanctis operibus, quæ paſſim fiebant, ac præcipue Clementis VIII. qui pedes peregrinorum lavabat, tergebat, & oſculabatur, egenos pecuniis ſublevabat, accumbentibus miniſtrabat, Confeſſiones audiebat, omnes conſolabatur, ſingulis benefaciebat, Eccleſias frequentiſſime viſitabat, & Cardinales, alioſque Prælatos, ac Principes & Proceres*

Romanos ad eadem præſtanda verbo, & exemplo egregie invitabat; his, inquam, conſideratis, non pauci ex iiſdem hæreticis a curioſitate in admirationem rapti, depoſita omni iniqua & inepta miniſtrorum ſuorum criminatione, quod Pontifex ſit Antichriſtus, & Roma Babylonia; ejurata hæreſi, fidem Romanam amplexi ſunt. Inter quos Stephanus Calvinus, peſtilentiſſimi illius Hæreſiarchæ affinis qui poſtea Ordinem Carmelitarum Diſcalceatorum ingreſſus, multa in eo pietatis, & in miniſteriis ei creditis prudentiæ opera exhibuit, ac demum felici exitu vitam terminavit. Sedit *Clemens* XIII. annos tredecim & triginta tribus diebus, & meritis, quam annis longe cumulatior, cum vixiſſet annos ſexaginta novem, in Cœlum migravit quinto Nonas Martii anni milleſimi ſexcenteſimi quinti. Sed hactenus ſatis dictum ſit de Summis Pontificibus, qui Sæculo XVI. Romanam Eccleſiam gubernarunt.

D. Me, patria Romanum, valde in primis oblectat Romanorum Imperatorum, & Summorum Pontificum, qui Romæ ſederunt, Hiſtoria, cum qua nequit alterius Gentis, aut magnitudine, aut pulchritudine, aut majeſtate, aut loci ſanctitate, omniſque generis illuſtrium exemplorum copia & varietate contendere Hiſtoria. Certe, quantum voluptatis & utilitatis ex aſſiduo Hiſtoriæ ſtudio percipiatur, facile nunc experior, quippe qui illius ope ac beneficio ea, quæ in præteritis Sæculis geſta ſunt, perinde modo calleo, ac ſi omnibus ætatibus vixiſſem, omnes regiones perluſtraſſem, omnibus publicis Conſiliis interfuiſſem, & omnia, quæ unquam in retroactis Sæculis contigerunt, præſens ſpectaſſem atque annotaſſem. Cum igitur, juxta Poetam, *trahit ſua quemque voluptas*, ipſe deinceps totus incumbam ſtudio Hiſtoriæ, quæ facilitate omnes allicit, aures tenet, animos mulcet, & a qua ſi quis abhorrere ſe dicat, parum abeſt, quin ſe barbarum hominem quidem eſſe fateatur. Quid enim aliud eſt, mea quidem ſententia, Barbarorum ritu vivere, quam in Hiſtoria Sacra, Eccleſiaſtica, ac Prophana, cujus ſtudium cordato cuique tot nominibus longe antiquiſſimum debet eſſe, peregrinum & hoſpitem eſſe, aut rudem ac tyronem velle conſeneſcere?

M. Recte quidem & apposite dicis. Nam ſi nulla Gens eſt, quantumvis remotiſſima, quæ non in rebus Geſtis Romanorum Pontificum, & Imperatorum cognoſcendis plurimum operæ atque ſtudii collocet, quid te, ſodes, facere oportet, qui Romæ vivis, qui e Romano cœlo ſpiritum ducis, qui tot antiquæ virtutis, avitæ pietatis, ac majeſtatis monumenta quotidie intueris, & quacumque ingrediaris intra hujus Urbis mœnia, in ſacram aliquam hiſtoriam veſtigium ponis? An, dum tam multos ingenioſos & eruditos homines, in remotiſſimis gentibus natos, tam longinqua itinera ſuſcipere, tantos ſumptus facere, tam multis ſe laboribus ac periculis exponere cernimus, ut Romam videant, quod ita judicant, ſe melius ac perfectius Hiſtoriam Eccleſiaſticam ac prophanam intellecturos, ſi ipſum Urbis ſitum, ipſa mœnia, ipſas veterum arcuum, trophæorum, templorum quamvis laceras, & disjectas reliquias, ipſos tot olim nobilitatos victoriis colles, ſacras Baſilicas, veteres Cryptas, Martyrum ſepulcra, & alia ſexcenta id genus monumenta propriis oculis inſpexerint; ſoli Romani, quibus hæc omnia in oculos aſſidue occurrunt, negligent tam utilem, tam jucundam ac fructuoſam cognitionem rerum, quibus, velut deliciis, Doctorum hilarantur epulæ, Præſulum convivia condiuntur, & omnes, qui Hiſtoriæ tam Eccleſiaſticæ, quam prophanæ ſunt ſtudioſi, maxima voluptate paſcuntur. Certe, quam glorioſum fuit Romanis Pontificibus tot res ad perpetuum Reipublicæ Chriſtianæ decus ac ornamentum præclare geſſiſſe, aut in earum partem veniſſe, vide ne tibi tam turpe ſit, ſi quorundam aliorum ſequutus exemplum, otio indulgeas, & immortalia Romanorum Pontificum Geſta ne primoribus quidem labiis deguſtare curaveris. Sed opus non eſt, ut tibi jam in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtadio ſponte currenti calcaria addam. Finem itaque præſenti Colloquio imponamus, aliud poſtridie habituri de erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto variis in locis fructificantes graviſſima Eccleſiæ Catholicæ damna intulerunt.

COLLOQUIUM III.

De erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto variis in locis enatæ Eccleſiam Catholicam miſerum in modum dilacerarunt.

D. QUorſum, amabo, chariſſime Magiſter, te ſolito mœſtiorem video? quid ſibi volunt iſtæ lacrymæ quibus te conficis? nunquid tot calamitates, quibus Sæculo XVI. fuit afflicta Eccleſia graviſſimis Hæreſum agitata procellis, te ad lacrymandum provocant? cedo, ſi placet, cauſam doloris tui, ut officium meum tibi, a quo perſæpe meo in luctu fui amantiſſime confirmatus, viciſſim in tuo triſtiſſimo caſu exhibere poſſim.

M. Si piæ reputantur hæ lacrymæ, quos in obitu majorum ſuorum virtute præſtantium profundunt alii, qui cum eis conjuncte amanterque vixerunt; quanto magis piæ, juſtæ ac ſinceræ cenſeri debent illæ lacrimæ, quas ab oculis meis elicit amantiſſimi Patris mei Reverendiſſimi *Antonini Cloche*, totius Ordinis Fratrum Prædicatorum Generalis Magiſtri, inopinata mors, que heri die vigeſima ſexta Februarii anni MDCCXX. eo me dolore perculit, qui omnem conſolationem vincit? Quid autem in tam gravi jactura aliud agere poſſum, quam ut modis omnibus teſter dolorem meum, & quod vitæ reliquum eſt in mœrore ac lacrymis tranſigam, orbatus ac deſtitutus Patre poſt hominum memoriam optimo, qui licet eo progreſſus eſſet ætatis, ad annum ſcilicet nonageſimum tertium, ut a vita, tanquam ex arbore fructus, non per vim evulſus, ſed ſuo tempore ipſa maturitate collapſus videatur, illius tamen mors eo me acerbiori dolore affecit, quo ejus vita diuturnior, & mihi & omnibus utilior viſa ſit, illoque meliorem Patrem nemo noſtrum aliquando viſurus ſit, nec parem un-

Digitized by Google

unquam poſteri noſtri ſint habituri. Collegerat quippe Reverendiſſimus Pater *Antoninus Cloche*, natione Gallus, ſumma omnia, ex quibus undique perfectus, & detractis quibuſcumque vitiis, Præpoſitus Generalis cumulari debet, eaque ſapientia ac felicitate Prædicatorum Ordinem per triginta quatuor annos rexit, ut ad ſummam rerum adminiſtrationem natus eſſe videretur. Atque, ad leniendum utcumque dolorem meum, ut ex ſingulis pauca libemus, revoca, quæſo, in memoriam tuam, chariſſime Diſcipule, quæ fuerit illius in negotiis cum publicis, tum privatis penitus introſpiciendi ſagacitas ac perſpicacia, quæ celeritas in extricandis, in ponderandis maturitas, in gerendis cautio, in conficiendis diligentia, quæ vis, quod animi tobur in ſuſtinendis; quæ tenax & adamantina memoria, qua omnia retroacti temporis negotia, ſingula, quæ illa ſpectare poterant, puncta, apices, minutiſſima quæque perſequebatur, & quam facile præterita recordabatur, tam acute cernebat præſentia, tam caute futura providebat. Mirifica felicis ejus ingenii indoles ita exculta erat præclaris tum humaniorum, tum ſeveriorum litterarum ſtudiis, ut ex tempore implicatiſſimos Theologorum nodos ſolvere & explicare ſoleret, quod ſæpius Romæ in ſolemnibus diſputationibus patuit, in quibus de omni re, quæcumque ſe offerrent, eleganter, accurate & copioſe dicebat, ea facilitate omnia propoſita argumenta reſumebat atque diluebat, tam ampla eruditione intimos Theologiæ fontes aperiebat, & reconditos antiquitatis theſauros reſerabat, ut omnibus admirationem moveret, ejuſque oratio non facta ſed nata; non quæſita ſed inventa; recitata de ſcripto, non ex uberrimo locupletis ingenii ac doctrinæ penu deprompta videretur. Tu ipſe in blandiſſimis ejus Colloquiis, quibus interdum fruebaris, ſuſpicere ſolebas ejus animi candorem, fuci & fallaciarum expertem, ingenuitatem ſermonis ſine verborum circuitu, doctrinam abſque ſupercilio, ſenectutem non languidam & inertem, ſed alacrem & actuoſam, cujus ætatem virilem non pœniteret; gratam ſimplicitatem, lautam tamen elegantiam in excipiendis, qui ad ſe ventitabant, Principibus; ſummam denique comitatem, affabilitatem, atque humanitatem, quæ tanta in eo erat, ut omnium horarum homo cuilibet vacuas aures patienter commodaret, verbis ornaret beneficia, omnium preces obvia benignitate geſtiret anteverrere, ſingulorum poſtulata libenter cognoſcere, nihil juſta petentibus denegare, & ſi quid negare cogebatur, ea ſermonis oteretur lenitate, eoque humanitatis condimento deliniret, ut eos quoque, quibus negabat, æquos a ſe, placatoſque dimitteret. Ea affabilitate, qua amabilior ne voto quidem fingi poterat, ea propenſiſſima de omnibus bene merendi voluntate, Regum, principum, ac Magnatum ſibi conciliavit benevolentiam, multitudinem vero, cujus erat in oculis, fecit omnino ſuam, & omnium Fratrum ſuorum corda ac voluntates ita ad ſe rapuit, ut vix unus uni carior ſit, quam ille eſſet his omnibus, quorum curam ei Deus crediderat. Quid? ceteræ virtutes, quales in eo & quam ſingulares fuerunt? Quis unquam in acceptis beneficiis magnificentior fuit? Quam ſumptuoſum Cardinalis *Hieronymi Caſanatæ*, de illo & de toto ſuo Prædicatorum Ordine benemeriti, Mauſoleum in Baſilica *Sancti Joannis* Lateranenſis excitavit, quamve elegantem & affabre elaboratam ejuſdem Cardinalis Statuam, velut monumentum ære perennius, in veſtibulo inſignis apud Prædicatores Minervitanos Bibliothecæ Caſanatenſis erigi ac collocari curavit? Quid dicam de ſingulari ejus pietate, quam etiamnum teſtantur Sacræ Ordinis Prædicatorum Virgines, ac multi Beati, quos ad illius preces, piamque ſolicitudinem, Beatorum ac Sanctorum Faſtis adſcripſit Eccleſia, quos inter eminet *Sanctus Pius V.* Pontifex Maximus, cujus Corpus in Arca nitidiſſimo marmore adornata, ad implendum debitæ pietatis ſuæ officium apud Baſilicam *Sanctæ Mariæ Majoris* repoſuit ille religioſiſſimus Ordinis Prædicatorum Magiſter, ut nihil in præſentia dicam de inſigni illa Statua, quam ex marmore altitudinis palmarum Romanarum XX. *Sancto Dominico*, Ordinis Prædicatorum Fundatori in Templo Vaticano poſuit. Poſtremo, ut mittam alia bene multa, quæ non ſolum amplam ſatis ad dicendum ſuppeditarent materiem, ſed ſingula libros integros deſiderarent, nihil toto ac diuturno Præfecturæ ſuæ tempore antiquius habuit Reverendiſſimus Pater *Antoninus Cloche*, quam ut tum Epiſtolis Encyclicis, tum Comitiis Generalibus, quæ Romæ, ac deinde Bononiæ celebravit, Diſciplinam Regularem ſartam tectam in ſuo Ordine conſervaret, eamque ſibi conſtanti ac perpetua ratione vivendi in ſe exprimeret. Hinc non mirum, ſi ſtatim ac ſibi ex hac vita migrandum eſſe ſenſit, nihil territus, mortem irretortis oculis adſpexerit, & omnem ſpem ſibi in divina bonitate & miſericordia conſtitutam eſſe oſtendens, Sacramenta Eccleſiæ ſumma cum pietate, jam æternitatis candidatus, ſuſceperit, & poſt brevem, ſed gravem ac piam ad ſuos Fratres, quos in ſuo ſinu geſtabat, habitam Concionem (quæ a me lacrymis perfuſo arrectis auribus audita, & ſtatim ſcripto conſignata, mox typis edita eſt) cum incredibili eorum omnium, qui aderant, Fratrum dolore, extremum Deo, quem unice in vita dilexerat, ſpiritum reddiderit. Quod ubi percrebuit, quæ tum totius Urbis conſternatio, qui plangor omnium, quæ complorationes, quæ lamentationes fuerint, tute, Chariſſime Diſcipule, ſat ſuperque vidiſti & audiſti. Sed o me infelicem! quanto mihi res ſecus cecidit, quam a principio cogitaram? Brevis enim hæc virtutum Reverendiſſimi Patris *Antonini Cloche*, Patris mei amantiſſimi, commemoratio, quam mihi ſolatio & levamini fore ſperaveram, ea mihi pectus effodit, ea vulnus adegit altius, ea dolorem dolore cumulavit.

D. Eſt omnino difficile, fateor, mortem Reverendiſſimi Patris *Antonini Cloche* non deflere, non graviter ferre, ſi tamen fas eſt aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita, quam vita eſt. Vivit enim adhuc,

Digitized by Google

adhuc, crede mihi, vivetque ſemper, atque etiam latius in memoria hominum, & ſermone verſabitur, poſtquam ab oculis receſſit. Quin, aſſerere non dubitaverim, nos ei potius gratulari debere, quam lugere; quia terram Cælo, laborem quiete, mortalitatem immortalitate mutavit. Quod mortuus eſt, humanæ fragilitatis eſt, quod ita mortuus, divinæ cujuſdam felicitatis. Bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit, eumque tandem Deus ex hoc inquieto ac turbulento Salo, in illum, ut quidem ſpes eſt, placidiſſimum portum perpetuæ quietis ac tranquillitatis eduxit. Ea ſpe recreati noſtrum debemus delinire dolorem, cui tempus ſenſim ſine ſenſu ut fieri aſſolet, callum tandem obducet. Interim, noſtrum incipiamus Colloquium de Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto Eccleſiam exagitarunt, eaſque ſingillatim, juxta ordinem Chronologicum expendamus.

M. Ordiemur a Lutherana Hæreſi, cujus Author fuit *Martinus Lutherus*, Islebii in Saxonia plebeiis parentibus natus ſub finem Sæculi decimi quinti ſeu anno 1483. Litteris humanioribus imbutus, dumque ruri eſſet, ictu repentini fulminis in unum e ſuis ſodalibus immiſſi perterritus, Ordini Eremitarum Sancti *Auguſtini* anno ætatis ſuæ vigeſimo ſecundo in Cœnobio Erfordienſi nomen dedit, non quidem *libens & cupiens*, ut ipſemet ad Patrem ſuum ſcribit in Præfatione Libri *De Votis Monaſticis*, ſed *terrore & agone mortis ſubitæ circumvallatus, emiſit coactum & neceſſarium votum*. Laurea Doctorali in Academia Witembergenſi donatus, ac Theologiæ Profeſſor creatus, acer ac vehemens in diſputando, humanæque gloriæ percupidus, a regia via, & tritis Theologorum ſemitis receſſit, nactuſque occaſionem declamandi contra Indulgentias (quas *Leo decimus*, Pontifex Maximus, ſicut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, ad perficiendam Fabricam Templi Sancti *Petri* Romæ, quam *Julius ſecundus* inceperat, per orbem Chriſtianum prædicari juſſerat) ſuos cœpit evomere errores, iiſque magnam Germaniæ partem infecit.

D. Antequam referas errores *Martini Lutheri*, rem mihi gratiſſimam faceres, ſi eum nativis coloribus depingere velles, ut hoc pacto ſcire poſſim quis & qualis fuerit ille Hæreſiarcha, qui, ſub ſpecioſo obtentu reformandi mores Eccleſiæ, tot ac tantas excitavit tragœdias, quibus ſus deque totum Orbem miſcuit.

M. Quis & qualis fuerit *Martinus Lutherus*, ſat ſuperque produnt ea, quæ virulento calamo ſcripſit, Opera, ex quibus palam dignoſcitur, eum fuiſſe ſubdoli & verſipellis ingenii virum, Diaboli Diſcipulum, ſuperbum, impudentem, maledicum, effræni libidini deditum. In primis, apparet ſubdolum ac verſatile *Lutheri* ingenium in ea Epiſtola, quam ſcripſit ad *Leonem X.* Pontificem Maximum, in qua, ut videre eſt apud *Ulembergium* in Vita *Lutheri* c. 12. ſumma animi demiſſione ſic Romanum illum Pontificem alloquitur Lutherus. *Beatiſſime Pater, proſtratum me Beatitudinis tuæ pedibus offero cum omnibus, quæ ſum, & habeo. Vivifica, occide, voca, approba, reproba, ut placuerit. Vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis, & loquentis agnoſcam. Si mortem merui, mortem non recuſabo.* Sed quam fucato ac ſimulato animo hæc ſcriberet *Lutherus*, ſtatim ipſemet declaravit in Reſponſione quam ſcripſit contra librum, quem noſter *Silveſter Prieras*, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, in lucem emiſerat. In ea quippe Reſponſione *Lutherus* in hæc impia verba, quæ loco mox a me laudato refert *Ulembergius*, contra Summum Pontificem, & omnes Cardinales prorumpit: *Quid enim? mihi videtur, ſi ſic pergit furor Romaniſtarum, nullum reliquum eſt remedium, quam ut Imperator, Reges, & Principes, vi & armis accincti aggrediantur has peſtes Orbis terrarum, remque non jam verbis, ſed ferro decernant.* Et paucis interjectis, ſubdit: *Si fures furca, ſi latrones gladio, ſi hæreticos igne plectimus, cur non magis hos magiſtros perditionis, hos Cardinales, hos Papas, & totam iſtam Romanæ Sodomæ colluviem, quæ Eccleſiam Dei ſine fine corrumpit, omnibus armis impetimus, & manus noſtras in ſanguine iſtorum lavamus, tanquam a communi & omnium periculoſiſſimo incendio nos, noſtroſque liberaturi.* Quæ verba *Lutheri* expendens ibidem jam a me citatus *Ulembergius*, ait: *Conferat nunc inter ſe, qui volet, iſta, quæ eodem anno & forſan eodem menſe ſcripta ſunt, Lutherum videbit ad Pedes Pontificis humiliter proſtratum, & ſupplices tendentem manus, illas ipſas, inquam, manus, quas ſecreto mentis deſiderio in ejuſdem Pontificis ſanguine lavare cupiebat.* Has blaſphemas voces omni procul dubio ſuggeſſit *Luthero* Diabolus, cujus ipſemet fatetur, ſe fuiſſe diſcipulum. Ait quippe in libro *de Angulari Miſſa*, *Diabolum nocte quadam eum a ſomno excitaſſe, & ad ſcribendum contra Sacrificium Altaris ſuaſiſſe.* Refert etiam *Cochlæus* in Actis & Scriptis *Lutheri*, ſolitum fuiſſe hunc Hæreſiarcham dictitare, *ſe diabolo familiarem eſſe, ſeque cum ipſo pluſquam unum modium ſalis comediſſe.* Quod etiam idem *Joannes Cochlæus* confirmat his verbis: *Sunt & alia non pauca hac de re argumenta, quod etiam corporaliter viſus quibuſdam fuerit Dæmon cum eo*, ſeu Luthero, *converſatus*. In Diaboli ſchola edoctus *Lutherus*, millies in ſuis Scriptis nomen Diaboli inculcat, tanquam furioſus ſcribit, paſſim ſuam & ſuperbiam & impudentiam oſtentans. Quanto ſuperbiæ typho tumidus eſſet *Lutherus*, facile ex ejus verbis & factis, quorum pauca hic ſubjiciam, perſpectum ac exploratum habere poteris. Peſtiferum librum, quem *de Captivitate Babylonica* ſcripturivit *Lutherus*, his verbis concludit: („ Audio paratas eſſe denuo in me Bullas, & diras Papiſticas, quibus ad revocationem urgear, aut hæreticus declarer. Quæ ſi vera ſunt, hunc libellum volo partem eſſe revocationis meæ futuræ, ne ſuam tyrannidem fruſtra inflatam querantur. Reliquam partem propediem editurus ſum talem, Chriſto propitio, qualem hactenus non viderit, nec audierit Romana Sedes, obedientiam meam abunde teſtaturus. „) Nec verbis contentus *Lutherus*, Corpus Juris Canonici in ignem Witembergæ projecit, hæc ſuperba proferendo verba: *Quia conturbaſti Sanctum Domini, Deus te conſumat*

igne

Digitized by Google

igne æterno. Quæ *Lutheri* verba expendens *Odoricus Raynaldus* in Annal. Eccleſ. ad annum 1520. Num. 16. ait: *Scilicet Lutherus ſceleſtiſſimus, qui palam adulteria, inceſta, & ſcortationes conſuluit, ipſo judice fuit Sanctus Domini conturbatus in Sacris Canonibus a Chriſto, Apoſtolis & Sanctis Patribus, a quibus ejus doctrina impia damnatur, & Folia Sacros Canones continentia, ac docentia, quæ ſit vera ſcriptura, ignes æternos paſſura ſunt, ac non ipſe flammis exurendus ſempiternis.* Intolerabili ſuperbiæ ſummam in ſuis Scriptis impudentiam adjunxit *Lutherus*, quippe qui in Reſponſione, quam edidit ad librum, quo ejus errores egregie confutaverat *Henricus VIII.* tum temporis Catholicæ Fidei defenſor, omni contumeliarum, probrorum, convitiorumque genere Regiam Majeſtátem proſcindit his verbis: *Neſcias*, inquit, *an ipſa mania ſic inſanire poſſit, aut ipſa ſtoliditas tam ſtolida ſit, quam & caput hoc Henrici noſtri. Forte ut verum faciat proverbium: Aut Regem, aut fatuum naſci oportuit .... Cum prudens & ſciens mendacia componat adverſus mei Regis Majeſtatem in Cælis; damnabilis putredo ita & vermis, jus erit pro meo Rege, & Majeſtatem Anglicam luto ſuo & ſtercore conſpergere, & Coronam iſtam blaſphemam in Chriſtum pedibus conculcare.* Dein, inflatis tibiis, & quaſi totus ſpiritu fatidico plenus, hæc ſubjungit: („ Certus ſum, *ait*, Dogmata mea habere me de Cælo, quæ etiam adverſus eum triumphavi, qui in ungue noviſſimo plus habet virtutis & aſlutiæ quam omnes Papæ, & Reges, & Doctores, ut nihil agant, qui bullas nominum & titulorum contra me jactant, & libellos ſuos Regiis inſcriptionibus venditant. Dogmata mea ſtabunt; & Papa cadet, invitus omnibus portis inferi, & poteſtatibus aeris, terræ & maris... Sic placet in Chriſto in dies magis ac magis ſuperbire adverſus iſtos inſulſos, & ineptos Baſiliſcos, quo magis ipſi furunt... Hæc ſunt arma, quibus Hæretici vincuntur hodie, ignis & furor inſulſiſſimorum aſinorum, & Thomiſticorum porcorum. Sed pergant porci illi, &, ſi audeant exurant me. Hic ſum, & expectabo eos, cineribus ſolis poſt mortem etiam in mille maria projectis, perſequar & fatigabo hoc abominabile vulgus. Summa, vivens Papatus hoſtis ero, exuſtus his hoſtis ero. Facite Porci Thomiſtæ quod poteſtis. Lutherum habebitis Urſam in via, & Leænam in ſemita, undique vobis occurret, & pacem habere non ſinet, donec ferreas veſtras cervices & æreas frontes contriverit.„) Talis fuit impii *Lutheri* calami amarulentia, & effrænis conviciandi libido, ac pluſquam ſcurrilis dicteriorum, ſannarumque petulantia, qua impudentiſſimus ille Hæreſiarcha maledicentiæ ſuæ fulmen in illos omnes contorquebat, qui virulenta ejus dogmata impugnarent. Hinc *Deſiderius Eraſmus*, cujus teſtimonium Lutheranis ſuſpectum eſſe non debet, in *Diatriba Hyperaſpiſtes*, quæ extat Tomo X. ejus Operum nuperrimæ Editionis Lugduni Batavorum anno 1706. adornatæ, ſic *Lutherum* affatur: „) Novi aliquot viros, qui initio non inviti legebant tuas lucubrationes cognoſcendi judicandique ſtudio: tandem coacti ſunt rejicere, quod faterentur ſeſe infici tot ſannis, ſcommatis, dicteriis, conviciis & calumniis. Et cum videas quantum malorum in Orbem invexerit iſta tua ferocia, cum toties admonitus ſis, tamen uſque proficis in deterius. Innumeros abſtraxiſti a ſuis Prælatis, qui nunc oberrant velut oves diſſipatæ non habentes paſtorem, præſertim cum videant tuam Eccleſiam tantis diſſidiis concuti & inteſtinis bellis tumultuari. Et inter hæc adhuc vacat tibi tantos libros, tam operoſe maledicos ſcribere & conviciis debacchari. Hinc incipis, per hæc pergis, in hæc deſinis &c.„) Jam vero, quanta eſſet Lutheri morum ſpurcities ac ſalacitas, diſce ex Sermone de Matrimonio, quem ſceleſtus ille Hæreſiarcha Witembergæ habuit, & extat Tomo V. ejus Operum Editionis Witembergenſis, ubi hæc habet: („ Ut non eſt in meis viribus ſitum ut vir non ſim, tam non eſt etiam mei juris, ut abſque muliere ſim ... Verbum hoc, quod Deus ait: *Creſcite & multiplicamini*, non eſt præceptum, ſed pluſquam præceptum divinum, puta opus, quod non eſt noſtrarum virium ut impediatur, vel ut omittatur, ſed tam eſt neceſſarium, quam ut maſculus ſim, magiſque neceſſarium, quam edere, bibere, purgare, mucum emungere, ſomno, & excubiis intentum eſſe. Inſita eſt natura & indoles, æque ac membra, quæ eo pertinent.„) Hinc ſalaciſſimus ille Hæreſiarcha (uti referunt Scriptores coævi, teſteſque locupletiſſimi) tria plauſtra laſcivis Deo dicatis Virginibus onuſta e Monaſterio Nimicenſi per *Leonardum Koppen*, raptorem inceſtuoſum, abduxit, eas Witembergam ad ſtupra rapuit, forma venuſtiorem ex illis, *Catharinam de Bore*, jam gravidam, ſibi copulavit, quæ illi altero menſe a nuptiis partum edidit, ac tandem eo audaciæ & impietatis prorupit *Lutherus*, ut prædictum Deo Sacrarum Virginum Raptorem Panegyrica Oratione in Eccleſia celebrarit, eumque cum Chriſto, in Limbum deſcendente & animas ex Inferorum poteſtatibus eripiente contulerit, Sacrilegis his verbis: („ Felicem Raptorem! ſicut Chriſtus raptor erat in mundo, quando per mortem Principi mundi auferebat arma & vaſa ſua, ipſumque ducebat captivum, ita & tu has miſeras animas ex carcere humanæ tyrannidis eduxiſti: & quidem opportuniſſimo tempore, in Paſcha, quo Chriſtus ſuorum quoque captivitatem captivam duxit.„) Tres filios, *Joannem Martinum*, & *Paulum* ex ſua pellice *Catharina de Bore* ſuſcepit *Lutherus*, obiitque an. 1546. die 17. menſis Februarii, Iſlebii, noctu, cum ſero præcedenti opipare cœnaſſet, & facetiis pro more indulſiſſet. Hoc Epitaphium, teſte *Joanne Pomerano*, ſuo tumulo inſcribi voluit Lutherus: *Peſtis eram vivus, moriens mors ero tua, Papa*. Ejus Opera, ſeptem Tomis in Folio comprehenſa, Witembergæ an. 1558. edita ſunt, in quibus aperte ſe præbet magnum Ardelionem, Proteo mutabiliorem, totius Chriſtianiſmi infenſiſſimum hoſtem, verbiſque ſuis nihil aliud declarat, quam ſe in corde *Lucianum*, aut alium quemdam de grege *Epicuri* porcum, grandem inhalantem crapulam, aluiſſe. Certe, innumeris erroribus a capite ad calcem ſcatent Hæreſiarchæ *Lutheri* libri, *in quos* (ut phraſi utar *Senecæ* in libello de morte *Claudii* Cæſaris) *ſi incidiſſes valde fortis*

licet

Digitized by Google

licet tibi videatis, maluiſſes cloacas Augiæ purgare, multo plus ego ſtercoris exhauſi.

D. Profecto *Hercules* non ſum, ut poſſim repurgare Augiæ ſtabulum, quod ut nuperrime legebam apud *Lucianum* in *Pſeudomante*, tantum fimi ac ſtercoris congeſti habebat, quantum ter mille boves pluribus annis reddere potuiſſent. Sed quamvis haud poſſim Augiæ ſtabulum, eoque longe fæculentiorem *Martini Lutheri* doctrinam repurgare, præcipuos tamen ſcire vellem errores in quos impegit *Lutherus*, qui, ut mox narrabas, vitæ religioſæ, quam profeſſus fuerat, nauſeans Regulam, exuto, & ad urticas pulſo cucullo, lapſus eſt in Apoſtaſiam, & ex Apoſtaſia in Hæreſim, ex Hæreſi in magnum, & ſceleribus famoſum evaſit hæreſiarcham, qui, temere ſparſa impiæ ac ſacrilegæ religionis novitate, diſſenſiones, cædes, bella, ſtrages, parricidia ubique terrarum excitavit, Sectamque conflavit, quæ etiamnum pluribus in locis viget, ac veram fidem corrumpit.

M. In ſuis libris *Martinus Lutherus* crambem duntaxat recoxit, & antiquos errores jam conſepultos, ſuiſque natalitiis tenebris ab Eccleſia damnatos, e buſtis veterum Hæreſiarcharum poſtliminio revocavit, ſicut nullo negotio tu ipſemet colligere poteris ex impiis dogmatibus, quæ hic ſceleſtiſſimus Hæreſiarcha paſſim in ſuis Operibus perfrictæ frontis audacia docet, quæque præcipue ad iſta ſeptemdecim capita, ex quibus alii innumeri pullulant errores, reduci poſſunt. („ *Primo*, docet Martinus Lutherus, liberum hominis arbitrium per Adæ peccatum extinctum omnino eſſe, & eſſe rem de mero titulo. *Secundo*, Nullum eſſe hominis meritum ad gloriam, ſive ſalutem. *Tertio*, Hominem ſola fide, eaque inamiſſibili, ſine operibus juſtificari. *Quarto*, Sacramenta novæ legis nec gratiam conferre, nec characterem imprimere. *Quinto*, Confeſſionem Auricularem inventum eſſe humanum. *Sexto*, In Euchariſtiæ Sacramento poſt conſecrationem remanere panem. *Septimo*, Corpus Chriſti in Sacramento non ſemper eſſe, ſed in ſolo uſu. *Octavo*, Ab omnibus etiam Laicis ſub utraque ſpecie ſumendum eſſe Euchariſtiæ Sacramentum. *Nono*, Miſſam nec a Chriſto inſtitutam, nec Sacrificium eſſe. *Decimo*, Sacerdotes ad Cęlibatum non teneri, verbo & exemplo confirmavit. *Undecimo*, Vota Monaſtica, tanquam nova hominum commenta explodit, ac ſugillat. *Duodecimo*, Indulgentias reprobat, & pias fidelium fraudes vocat. *Decimotertio*, Contritionem ex metu gehennę conceptam, peccatum eſſe. *Decimoquarto*, Sanctos nec colendos, nec invocandos eſſe. *Decimoquinto*, Eccleſiam ſolis conſtare bonis, & e ſuo ſinu malos, ſeu peccatores & reprobos excludere pertendit. *Decimoſexto*, Purgatorium ex Scriptura Sacra probari haud poſſe aſſeverat. *Poſtremo*, Deum hominibus impoſſibilia pręcipere, eumque eſſe authorem peccati ſacrilego ore effutire non dubitat. „) Pręter illos ſeptemdecim capitales errores, alios non minus infeſtos evomuit *Lutherus*, quos inter cenſentur iſti: („ Primatus Romani Pontificis non eſt ex jure Divino: Hereticos comburi, eſt contra voluntatem Spiritus: Pręliari adverſus Turcas, eſt repugnare Deo viſitanti iniquitates noſtras per illos: Prelati Eccleſiaſtici, & Principes ſęculares non male facerent, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent. Duo tantum ſunt in Eccleſia Sacramenta, Baptiſmus, & Panis: Chriſtiani ęqualiter ſunt Sacerdotes &c. „) Legeſis Diploma Pontificium *Leonis X.* quod incipit his verbis: *Exurge Domine*, & habetur Tomo 14. Conciliorum Labbeanę Editionis pagin. 390. & Tomo 2. Bullarii pag. 614. datum 17. Kalendas Julii anni 1520. in quo Romanus ille Pontifex *Lutheri* errorum XLI. capita confixit.

D. Mittamus, quęſo, illam *Lutheri* errorum colluviem, illum calumniarum gurgitem, contumeliarumque ſentinam, quæ agitari diutius ſine nauſea non poteſt, & oſtende, ſi placet, an Hęreſiarchæ *Lutheri* diſcipuli in unam Sectam coaluerint, vel in plures Sectas ſint diviſi?

M. In tres diverſas Sectas diſtracti ſunt *Lutheri* diſcipuli, quarum prima eſt Anabaptiſtarum, qui Baptiſmum parvulis nihil prodeſſe putant, eoſque denuo baptizant, dum ad ætatem adultam pervenerunt. Altera Secta eſt eorum, qui *Lutheri* placitis alia de ſuo plura miſcuerunt; & hanc Sectam componunt *Sacramentarii*, ſeu illi, qui *Berengarii*, Sacramentariorum parentis, renovantes errorem, docent, Corpus Chriſti Domini in Euchariſtia non eſſe, quod cum *Martini Lutheri* doctrinæ adverſetur, ideo non Lutherani, ſed Sacramentarii appellantur. Tertia Secta conflatur ex *Confeſſioniſtis*, ſeu illis, qui Confeſſionem Auguſtanam ſectari ſe jactant & proteſtantur, unde *Proteſtantes* dicti ſunt. Porro, hi Lutherani dicti Confeſſioniſtæ, in tres adhuc Claſſes diſtinguuntur. Alii quippe ſunt *Rigidi*, alii *Molles*, alii *Extravagantes*. Hi, qui puris adhærent Lutheri erroribus, *Rigidi* vocantur; *Molles* vero, qui Confeſſionem Witembergenſem ſequuntur; *Extravagantes* denique appellantur hi, qui Confeſſioni Auguſtanæ ſubſcripſerunt, ut Principum favorem aucuparentur, ſeque Lutheranos dicunt, licet ſectentur dogmata *Luthero* contraria.

D. Varias illas Sectas, in quas Hæreſiarchæ *Lutheri* diſtracti ſunt diſcipuli, ſingillatim expendamus, & primo quidem de Anabaptiſtarum Sectæ exordio, Authore, erroribus, & de aliis hujuſmodi, quæ ad ipſam pertinere poſſunt, breviter diſſeramus.

M. Anno circiter MDXXII. prodiit fanatica Anabaptiſtarum Secta procuſa a *Nicolao Storkio* ſive *Pelargo* dicto, Sileſio, qui, cum antehac *Luthero* adhæſiſſet, ab eo poſtea deficiens, & inſolitas Revelationes ſibi factas, ſecretaque Myſteria, quaſi ab Archangelo *Michaele* accepta, temere venditans, Witemberga pulſus eſt, & per Thuringiam incertis ſedibus oberrans, ruſticos homines ad Sectam ſuam pertraxit, iiſque ſequentes errores, teſte *Joanne Cochlæo* in Actis *Lutheri*, inſtillavit. Præcipuum hujus Sectæ Dogma eſt, Parvulis uſu rationis carentibus nihil omnino prodeſſe Baptiſma, hincque illi Sectarii dicebantur *Anabaptiſtæ*, tum quod ipſi rebaptizarentur, tum quod ipſi rebaptizarent alios, adultos ſcilicet, qui extra eorum Sectam necdum rationis uſu donati Baptiſmum ſuſceperant. Præter

hunc

Digitized by Google

hunc capitalem errorem, Anabaptiſtæ realem Corporis Chriſti præſentiam & manducationem corporalem in Cęna Domini negant; Imagines execrantur; ſolam Scripturam recipiunt, Magiſtratum abjiciunt, jurare, litigare, arma tractare; Magiſtratum gerere Chriſtianis illicitum eſſe volunt. His, & aliis erroribus, falſis revelationibus ſuiſque enthuſiaſmis cum promiſcuæ plebis, ac ſtolidorum ruſticorum ingentem multitudinem decepiſſet *Nicolaus Storkius*, cœpit ære ciere viros, martemque accendere cantu, quo animati ejus Sectarii, eos omnes, qui rebaptizari nolebant, ex Urbibus expulerunt, aut cæciderunt, cultum Dei extinxerunt, expilarunt Eccleſias; Epiſcopos, & Paſtores trucidarunt; bona eorum diripuerunt, Monaſteria diruerunt; ſacras Virgines violarunt; Senatum pro ſuo arbitrio mutarunt, tamque magnos concitarunt tumultus, ut tandem, miſſis ad eos debellandos copiis, centum & triginta efferatorum illorum Ruſticorum millia commiſſo prælio Anno MDXXV. perierint, ut videre eſt in *Petri Criniti* de hoc Bello Ruſticorum Commentario, qui Tomo II. Rerum Germanicarum *Marquardi Freheri* editus eſt. Anabaptiſtæ fuerunt diviſi in varias Sectas, quæ vel ab Authoribus ſuis, vel a locis, vel a doctrina; vel a vitæ inſtituto varia traxere nomina; quæ hic indigitare ſufficiet. Primo inter Anabaptiſtas, alii appellabantur *Muntzeriani* a *Thoma Muntzerio*, Alſtenſi in Thuringia Concionatore, qui e Sacerdote Catholico Lutheranus factus, ita ſcite Enthuſiaſtam egit, tamque egregie ſanctitatis ſpeciem mentitus, Sectam Anabaptiſtarum dilatavit, ut ejus Author haberetur. Secundo, Anabaptiſtæ dicebantur *Huttitæ* a *Joanne Hut*, & hi ſpontaneam paupertatem profitebantur, viſiones jactabant. Tertio, Anabaptiſtæ vocabantur *Auguſtiniani*, ab *Auguſtino* Bohemo; *Bukoldiani*, a *Joanne Bukold*: *Melchioritæ*, a *Melchiore*; *Hofmaniani*, ab *Hofmano*: *Mennonitæ*, a *Mennone Simonis*, oriundo ex quodam pago Friſiæ; *Gabrielitæ*, a *Gabriele*; *Hutteriani*, ab *Huttero*; *Servetiani*, a *Serveto* Hiſpano qui combuſtus eſt Genevæ an. MDXLIV. *Davidiani*, ſeu *Georgiani*, a *Davide Georgio* Amerſfordienſi, qui ſeſe tertium eſſe *Davidem*, verumque Meſſiam, effutiebat. Dicti ſunt etiam Anabaptiſtæ *Franciſtæ*, a *Sebaſtiano Frank*; *Scuvenckfeldiani*, a *Gaſpare Scuvenckfeldio*. Præter hæc nomina, quæ Anabaptiſtæ traxerunt ab Authoribus, qui eorum Sectam vel propagarunt, vel in varia ſchiſmata diſtraxerunt, alia inſuper nomina, vel a doctrina, vel a diverſo vitæ Inſtituto ſortiti ſunt, ac denominati primo *Adamitæ*, quod nudi incederent, ut ſic innocentiam Adami ſimularent. Secundo, *Apoſtolici*, quod abſque calceis, pera, & pecunia hac illac vagarentur. Tertio, *Cathari*, quod ſe puros, ſpirituales ac perfectos dictitarent. Quarto, *Clancularii*, ſeu *Silentiarii*, quod latere ſtuderent, ſuamque fidem manifeſtare nollent. Quinto, *Dæmoniaci*, quod putarent, Dæmones poſt finem mundi ſalvandos eſſe. Sexto, *Communia habentes*, quia uxores, liberos, & alia omnia communia eſſe volebant. Septimo, *Condormientes*, quod inter illos promiſcue Viri & fœminæ ſimul habitarent & dormirent. Octavo, *Lacrymantes*, ſive *Ejulantes*, quia ſibi perſuadebant, nihil Deo tam gratum & acceptum a ſe offerri poſſe, quam ſi ſubinde lacrymas copioſe funderent. Nono *Polygamiſtæ*, quod plures ſimul uxores habere licitum eſſe affirmarent. Decimo, *Euchitæ*, *Enthuſiaſtæ*, & *Extatici* appellabantur, eo quod inter Anabaptiſtas alii eſſent, qui non ſecus ac Hæretici *Euchitæ*, contendebant ſoli Orationi vacandum eſſe, nec media conquirenda ad vitam temporalem neceſſaria, ſed a Deo omnia expectanda; alii vero, qui, perinde ac *Enthuſiaſtæ* ſeu *Extatici*, inſpirationes divinas, extaſes, & ſecreta cum Deo colloquia jactarent. Undecimo, nonnulli inter Anabaptiſtas dicebantur *Libertini*, qui a Divinis & Politicis Legibus, Decimis, tributis &c. ſe per Chriſtum immunes eſſe gloriabantur. Denique, Anabaptiſtæ a locis, unde prodierunt, vel in quibus ſuam ſedem fixerunt; alia traxere nomina, quæ hic recenſere ſupervacaneum omnino foret.

D. Diverſa illa nomina, quæ variis Anabaptiſtarum Sectis indita ſunt, nihil plane moror, ſed ſcire velim nomen Authoris Hæreſis *Sacramentariorum*, qui, ut mox dicebas, *Berengarii* dudum damnatam & ſopitam renovantes Hæreſim, negant realem Corporis & Sanguinis Chriſti in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento præſentiam.

M. Primus hujus Sacramentariorum Hæreſis Author fuit *Andreas Carloſtadius*, natione Germanus, & Archidiaconus Witembergenſis, qui etiam primus Reformatorum ſacrilegas nuptias contraxit, quas non puduit Lutheranos Witembergenſes publice laudare & approbare hac ſpeciali Oratione, quam in proprio Miſſæ Officio recitarunt: *Oramus, Deus, qui poſt tam longam & impiam Sacerdotum tuorum cæcitatem, Beatum Andream Carloſtadium ea gratia donare dignatus es, ut primus, nulla habita Papiſtici juris ratione, uxorem ducere auſus fuerit; da quæſumus; ut omnes Sacerdotes, recepta ſana mente, ejus veſtigia ſequentes, ejectis concubinis, aut eiſdem ductis, ad legitimum conſortium thori convertantur.* Quæ certe Oratio debet jure merito appellari totius impietatis monumentum, & laſciviæ impudentiſſimæ trophæum. Hæreſiarchæ *Lutheri* coætaneus & familiaris fuit Andreas *Carloſtadius*, ſed orto inter ipſum & *Lutherum* de Cœna Domini diſſidio, cœpit *Carloſtadius* aperte negare, Corpus & Sanguinem Chriſti reipſa & ſecundum ſubſtantiam contineri in Euchariſtiæ Sacramento, cui librum *contra Cæleſtes Prophetas*, *ſeu fanaticos* ſtatim oppoſuit *Lutherus*, & Sacramentariorum errorem ſemper deteſtatus eſt. Hunc Sacramentariorum errorem latiſſime in Helvetia propagavit *Huldricus Zuinglius*, in pago Doggiorum in Helvetia natus, eique multos alios addidit, quos inter præcipuos hic ſubjiciemus. Primo aſſerebat, („ Miſſam non eſſe Sacrificium, ſed Sacrificii in Cruce ſemel oblati commemorationem, & quaſi ſigillum redemptionis per Chriſtum exhibitæ. *Secundo affirmabat*, Nobis extra hanc vitam interceſſore, præter Chriſtum, nullo opus eſſe.

Ter-

Tertio dicebat, Chriſtum eſſe noſtram juſtitiam, *ex quo inferebat*, opera noſtra eatenus eſſe bona, quatenus ſunt Chriſti, quatenus vero noſtra, non eſſe vere bona. *Quarto docebat*, Chriſtianorum nullum ad ea opera, quæ Chriſtus non præcepit, adſtringi, & quolibet tempore licitum eſſe quolibet cibo veſci. *Quinto contendebat*, juſte fieri quidquid Deus non vetat & permittit, ac ſubinde Matrimonium ex æquo omnibus convenire. *Sexto, aſſeverabat*, eos, qui Eccleſiaſtici vulgo, ſeu ſpirituales vocantur, peccare, dum poſteaquam ſenſerint caſtitatem ſibi a Deo negatam, non uxores ducunt, aut nubunt. *Septimo*, Caſtitatis votum damnabat. *Octavo*, Poteſtatem, quam Papa, & Epiſcopi ſibi vindicant, nullum in ſacris litteris, & Chriſti doctrina firmamentum habere effutiebat. *Nono*, opera ſatisfactionis a Sacerdote impoſita, tanquam humanæ traditionis figmentum explodebat. *Decimo*, cenſebat, Confeſſionem, quæ fit Sacerdoti, non remittere peccata. *Undecimo*. Nullum poſt hanc vitam Purgatorium admittebat. *Duodecimo*, Characterem Sacramentalem, tanquam a Theologis ſcholaſticis recens excogitatum, repudiabat. *Decimotertio*, Eos duntaxat Presbyteros, aut Sacerdotes agnoſcebat, qui Verbum Dei prædicabant. „) Hos & alios hujuſmodi errores expreſſit *Zuinglius* in Summa ſuæ doctrinæ, quam Articulis LXVIII. comprehenſam obtulit Senatui Populoque Tigurino in Pſeudo-Synodo anno 1519. congregatis. Examinata ac diſcuſſa *Zuinglii* doctrina, Magiſtratus Tigurinus aperte ei favit, ad librum pro defenſione Catholicæ Religionis ab Epiſcopo Conſtantienſi porrectum aures obturavit, oculos animi clauſit, & promulgato Edicto, ſolemnem Euchariſtiæ circumgeſtationem prohibuit, Sanctorum Reliquias ſuſtulit, Miſſam abrogavit, novumque Sacramentariæ Cœnæ Ritum inſtitui juſſit. Tigurinis a Catholica Religione ad *Zuinglii* Sectam deficientibus, ſeſe quidam Helvetiorum Pagi (Cantones vulgo vocant) anno MDXXVIII. adjunxerunt, videlicet Bernates & Conſtantienſes, quos deinde ſecuti ſunt Baſileenſes, Schafhuſiani, Santgallenſes, Mulhuſani, & Bielenſes. At in Catholica fide quinque aliæ Helvetiorum Tribus (*Cantones* vocant,) conſtanter perſtiterunt, ſeu Lucernates, Urienſes, Suitienſes, Undervallenſes, & Zugenſes, qui ob Religionem Catholicam, quam profitebantur, cum male a Tigurinis, & Bernatibus, Sacramentariis hæreticis, acciperentur, bellum eis ann. MDXXXI. denunciarunt, illoſque licet numero plures & Baſileenſium, ac Schafhuſianorum auxilio fultos, quatuor conſertis præliis vicerunt, proſtrarunt ac profligarunt, quos inter *Zuinglius*, eorum Ductor, & Sectæ Coriphæus, accepto lethali vulnere, captus & oblatus judicibus tanquam proditor & Hæreticus, flammis exuſtus eſt, annum agens ætatis ſuæ quadrageſimum octavum. His victoriis, quas Catholici de Hæreticis Sacramentariis tum temporis feliciter reportarunt, *non obſcuro ſigno Deus tum declaravit, quinam eſſent illi, qui ſuum defenderent Evangelium; cum paucis admodum, & eis inopia rerum omnium preſſis, victoriam conceſſit de ſuis & Evangelii hoſtibus, quos & numero militum & viribus, & armis, & rebus omnibus ad bellum gerendum neceſſariis, multo fuiſſe conſtat inſtructiores; ut non homines, verum ipſe Deus pro ſuis Fidelibus in aliquos illis præliis pugnaſſe videretur*, verba ſunt Cardinalis *Stanislai Hoſii* in judicio & Cenſura de adoranda Trinitate. Paulo poſt *Zuinglii* obitum, *Joannes Œcolampadius*, Ordinis *S. Brigittæ* Apoſtata, & *Zuinglii* fidus Achates, qui eandem Sacramentariorum Hæreſim Baſileæ prædicabat, e vivis ſublatus eſt, & in lecto ſuo, ſive a fœmina, quam inceſtis polluerat nuptiis, & ex qua tres procreatos liberos reliquit, ſive a Dæmone, ut alii dicunt, ſuffocatus, aut alios quocumque modo exanimis repertus eſt ann. MDXXXI. ætatis ſuæ anno quadrageſimo nono.

D. Expone, quæſo, uberius quid ſibi velint iſti *Confeſſioniſtæ*, ex quibus, ut mox ajebas, conflata eſt tertia Hæreſiarchæ *Martini Lutheri* Diſcipulorum Secta?

M. Confeſſioniſtæ apud Lutheranos dicuntur hi, qui Confeſſionem Auguſtanam profitentur & tenent. Hæc autem Auguſtana Confeſſio nihil aliud eſt, quam Lutheranorum Fidei Profeſſio, quæ anno MDXXX. in Comitiis Auguſtanis *Carolo* V. Imperatori fuit oblata a *Philippo Melancthone*, præcipuo illius Authore, qui, ut Sectæ ſuæ Lutheranæ invidiam facilius detrahere poſſet, conſulto in prædicta Fidei Profeſſione prætermiſit, vel emollivit, quantum fieri potuit, odioſas *Lutheri* opiniones. Duas partes complectebatur ea Confeſſio. Prior pars continebat unum ſupra viginti articulos de Lutheranorum Fide, in quibus ſecum Catholicis conſentire palam profitebantur. At poſterior pars conſtabat ſeptem Articulis doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ oppoſitis. Primus. Communionem ſub utraque ſpecie præcipiebat, & Sanctiſſimæ Euchariſtiæ proceſſionem, ſeu circumgeſtationem inhibebat. Alter. Sacerdotum Cœlibatum damnabat. Tertius, privatas abolebat Miſſas. Quartus, neceſſitatem confitendi peccatorum numerum negabat. Quintus, Traditiones rejiciebat. Sextus, Monaſtica Vota improbabat. Septimus, poteſtatem Eccleſiaſticam limitabat ad ſolam Evangelii prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem. Hi igitur Hæretici Lutherani, qui hanc Confeſſionem Auguſtanam, a *Philippo Melancthone* adornatam, profitebantur, *Confeſſioniſtæ*, *Adiaphoriſtæ*, ſeu *Indifferentes*, & *Lutherani Molles* appellabantur, ad diſcrimen horumce Lutheranorum, qui *Rigidi* nuncupantur, & quorum Anteſignanus fuit *Mathias Flaccus Illyricus*, Magdeburgenſis Pſeudo-Miniſter, qui plurimis Scriptis, & calamo tartareo veneno infecto propugnare auſus eſt, peccatum originale eſſe ipſam hominis ſubſtantiam. Mitto alias Sectas, in quas diviſi ſunt Lutherani, tum a *Joanne Brentino*, origine Svevo, qui *Lutheri* Placitis nova, ſed perinde infeſta dogmata addidit, tum ab *Andrea Oſiandro*, qui Schiſma in Secta Lutherana fecit, aſſerendo hominem juſtificari non fide, ſed eadem eſſentiali juſtitia, qua Deus juſtus eſt; quæ eſt ipſe Deus, infunditurque hominibus, adeo ut Chriſtianus non gratia, ſed natura juſtus ſit; tum denique a *Martino Bucero*, natione Germano, Ordinis Dominicani Apoſtata, qui una cum *Paulo Fagio*, & *Petro Vermilio*, vulgo *Martyre* nuncu-

pato,

Digitized by Google

pato, Canonicorum Regularium Ordinis Sancti *Auguſtini* Apoſtata, in Angliam venit, novam Apoſtaticæ Reformationis diſciplinam condidit, ac præ ceteris, quos propinavit, erroribus, aſſeruit, Corpus & Sanguinem Chriſti ſubſtantialiter præſentia in Euchariſtia non eſſe extra uſum Sacramenti, nec in ipſo uſu ore corporis manducari, ſed *contemplatione Fidei percipi*, unde inferebat, impios, ideſt, qui fidem non habent, *ſolum panem & vinum*, non *Chriſti Corpus & Sanguinem* ſumere. Has, & alias hujuſmodi varias Sectas, in quas diſtracti ſunt Lutherani, ne longior ſim, in præſentia miſſas faciam, de quibus ſi plura ſcire deſideres, legeſis *Lindanum* Ruremundenſem in *Dubitantii* ſui Dialogo II.

D. Cum ſolemne ſit Hæreticis Lutheranis ſuæ Sectæ Duces tanquam egregios Eccleſiæ Reformatores, intrepidos Evangelii Præcones, ac purioris Moralis Chriſtianæ ſectatores magnificis celebrare encomiis, optarem, antequam ad alias Sæculi decimi ſexti Hæreſes progrediamur, ut graphice deſcriberes mores illius Sectæ Principum, qui ſe Evangelicos falſo jactabant, arteſque itidem indicares, quibus uſi ſunt ad ſuam propagandam Sectam, fidemque conciliandam ſuis erroribus, quos jam in antiquis Hæreticis ab Eccleſia proſtratos ac extinctos, denuo ſuſcitarunt, latiſſimeque diffuderunt.

M. Sicut fructus naturam arborum ſequuntur, ita liberi Parentum, & Diſcipuli Magiſtrorum mores imitari, ſimillimamque indolem referre ſolent. Hinc quales fuerint mores illorum, qui naſcentem Lutheranam Hæreſim diſſeminarunt, foverunt, promoverunt, facile admodum dignoſcere poteris ex moribus, quos paulo ante perſtrinxi, impii Hæreſiarchæ *Lutheri*, eorum Parentis ac Magiſtri, qui ventri, gulæ, & libidini totus deditus, neceſſitatem bonorum operum, Sacramenti pœnitentiæ rigorem ſuſtulit, omnem rigoris Eccleſiaſtici diſciplinam ad nihilum redegit, ſolemnia Religionis vota Deo nuncupata diſſolvit, Monachis & Sacerdotibus connubia indulſit, & excuſſo debitæ Romano Pontifici, & Epiſcopis obedientiæ jugo, necnon contempta ſanctorum Patrum, ac ſacrorum Conciliorum veneranda auctoritate, Sectarios ſuos Religionis, doctrinæ, ac fidei ſuæ judices, & Arbitros conſtituit, ſicque, ut eos faceret liberos, reddidit & ſacrilegos. Sed, ut magis compertos habeas mores eorum, qui primi Sectæ Lutheranæ initium aut incrementum dederunt, proferam locupletiſſimum teſtimonium Scriptoris coævi, ſeu *Deſiderii Eraſmi*, quem ipſimet Lutherani magnis laudibus efferunt, eumque, renitentem licet, in ſuas partes trahere moliuntur. His autem nativis coloribus illos, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatores depingit *Eraſmus* in ſua Epiſtola *in pſeudo-Evangelicos*, quæ extat pag. 1574. Tomi x. poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum anno MDCCVI. adornatæ, ubi Pſeudo-Evangelicos ſui temporis atro carbone notans hæc habet: *Nunquam illorum*, ſeu Lutheranorum, quos Pſeudo-Evangelicos appellat, *Eccleſias ſum ingreſſus, ſed aliquando vidi redeuntes a Concione veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam præ ſe ferentibus. Quis unquam vidit in illorum Concionibus, quemquam pro peccatis ſuis fundentem lacrymas, tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Abrogata eſt Confeſſio, ſed interim, ne Deo quidem confitentur plurimi. Abjectus eſt cum jejuniis ciborum delectus, ſed interim graviter indulgetur crapulæ; & ita quidam effugerunt judaiſmum, ut cœperint eſſe Epicurei .... Sic excutiunt jugum hominum, qui veſtro Evangelio ſubmittunt cervicem. Magis vereor, ne plerique pro gravi jugo hominum portent gravius jugum Diaboli. Excuſſa eſt obedientia Epiſcoporum, ſed ita, ut ne prophanis quidem Magiſtratibus pareatur. Olim Chriſtiani ſub Ethnicis Principibus quiete vivebant, ſtudioſe caventes, ne quam ſeditionis occaſionem darent, at iſte populus tam Evangelicus etiam Turcarum Principi dicitur deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum. Quos ſubinde tumultus excitat? quoties quam levibus de cauſis procurrit ad arma! ne ſuis quidem Eccleſiaſticis obtemperans, niſi dicant blanda auribus; profligandi etiam, ſi liberius in vitam illorum invehantur, aut ab opinione diſſentiant. Novam vero libertatem Evangelicam, impune facere; ſentireque quod cuique libitum eſt. Paulus jubet tradi Satanæ eum, qui contra naturæ pudorem, novercam duxerat uxorem, hortaturque diſcipulos, ut ſubtrahant ſeſe a conſuetudine fratris inordinate ambulantis. Cum his vero, qui manifeſtis vitiis infames ſunt, ne menſam quidem vult haberi communem. Nunc circumſpice mihi ſodalitatem iſtam Evangelicam, quot habet adulteros, quod temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot aliis vitiis infames. Et hoc quidem habent etiam in deliciis, tantum abeſt ut vitent. Apoſtoli, quo magis vacarent Evangelio, aut abſtinebant ab uxoribus, quas ducere tum licebat, aut legitime ductas vertebant in Sorores. Nunc floret Evangelium, quod Sacerdotes & Monachi contra profeſſionem ſuam ducunt uxores. Sed circumſpice num caſtiora ſint eorum conjugia, quam aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. Agnoſcis, opinor, quas hic fabulas tibi poſſim referre ſi libeat. Neque enim neceſſe eſt ut notiſſima referam, quæ vel Magiſtratus, vel plebes, reclamante, aut connivente Magiſtratu, publicitus deſignavit. Atque interim dum neminem amant, præter ſeſe, dum nec Deo, nec Epiſcopis, nec Principibus ac Magiſtratibus obtemperant, dum mammonæ, gulæ, ventri, & inguini ſerviunt, poſtulant haberi pro Evangelicis. Jam vereor ne ſub iſto nomine multi nobis oriantur Pagani, quo magis etiam ſint liberi, ſi nec Cælum credant eſſe, nec Inferos, nec animas a morte corporis ſupereſſe. Atqui interim iſti jactant liberatas conſcientias. Perfecta pietas habet quietam conſcientiam, ſed habet & ſumma impietas.* Legeſis hanc integram *Deſiderii Eraſmi* Epiſtolam, & confeſtim intelliges, quam peſſimis moribus imbuti fuerint iſti Pſeudo-Evangelici, qui Sectam Lutheranam conflarunt, Dei cultum, libertatem Evangelicam, & Eccleſiæ Reformationem ubique falſo obtendentes, ſicut ipſemet eorum anteſignanus hæreſiarcha *Lutherus* in Lipſica Diſputatione a *Joanne Eckio*, fortiſſimo Fidei Catholicæ Athleta, victus, faſſus eſt his verbis: *Hæc cauſa non propter Deum cœpta, nec propter Deum finietur.* Jam vero, me

pudet

Digitized by Google

pudet pigetque referre nefarias artes, quibus egregii iſti Eccleſiæ Reformatores per ſummum nefas uſi ſunt ad ſuam Sectam propagandam. In primis, Romanos Pontifices, & Epiſcopos innumeris calumniis proſciderunt, ut eis apud imperitum & ſuſpicioſum vulgus odium & invidiam conflare poſſent. Secundo, ex quibuſdam abuſibus, qui in Eccleſiam irrepſerant, occaſionem arripuerunt Fidei Dogmata oppugnandi, & palam aſſerendi, Eccleſiam annis mille quadringentis caruiſſe Chriſto, eamque pro Deo coluiſſe larvas & Idola, in ſacris Litteris enarrandis fuiſſe prorſus cæcam, miracula Sanctorum nihil aliud fuiſſe, quam præſtigias Dæmonum, doctrinam antiquorum Patrum adeo obſcuram, totque refertam eſſe erroribus, ut eos nihil de doctrina & Religione ſciſſe videretur, ſeque ſolos, quaſi cornicum confixiſſent oculos, & ſanctis Patribus multo oculatiores eſſent, audiendos eſſe. Tertio, Temporales Principes ſibi devinxerunt Lutherani, eos locupletando bonis, quibus Eccleſias ſpoliaverunt, eiſque poteſtatem faciendo plures ſimul uxores habendi. Quarto, Monachis, Monialibus, & Sacerdotibus, qui impoſitam Cœlibatus legem ægerrime ferebant, Sectam ſuam impleverunt, Vota Monaſtica diſſolvendo, & omnibus indiſcriminatim facultatem permittentes matrimonia contrahendi. Quinto, homines libidini, aliiſque deditos ſuæ Sectæ addixerunt, eis perſuadendo, bona opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, totumque illum, qui eſt in Eccleſia Romana, pœnitentiæ rigorem, & apparatum, eſſe purum putumque hominum figmentum, ad excarnificandas conſcientias excogitatum. Sexto, tumultuantes populos, & jugi ferendi impatientes, in ſuam Sectam pertraxerunt Lutherani, eos eximendo ab obedientia debita Romano Pontifici, & Epiſcopis, eos conſtituendo judices Conciliorum, ſanctorum Patrum, totius Antiquitatis, doctrinæ, & Religionis, eiſque ampliſſimam licentiam indulgendo legendi & interpretandi pro nutu & arbitrio ſuo Scripturam Sacram. Denique Lutherani, quo latius ſuam diffunderent Sectam, excitarunt ſceleſtos quoſdam homines, ad bella & ſeditiones proclives, qui ſtatim ac novæ illius Sectæ Religioniſque quaſi muſto quodam incaluiſſent, claſſicum in Catholicos Principes canere cœperunt, furore atque amentia præcipites, conſcripſerunt ex omnibus ordinibus innumerabiles copias, ſummis, mediis, infimis ad arma, tanquam ad ſacra convolantibus, omneſque ab Anteſignanis novæ ſuæ Religionis ferro armati, innumeras clades, calamitates, & inaudita crudeliſſimorum facinorum exempla intulerunt in Germaniam, qua gente antehac nulla erat in orbe terrarum beatior, nulla aut ſtatu pacatior, aut abundantior opibus, aut Imperio potentior, & ex ea beatam illam pacis & otii tranquillitatem expulerunt, exhauſerunt illam opum amplitudinem, illos potentiæ nervos eliderunt, & avitam Religionem multis in locis extinxerunt. His & aliis id genus, malis artibus, peſtiferæ Lutheranæ Sectæ adeo ſuccrevit impietas, eoque ſenſim ad Catholicæ Religionis exitum provecta eſt, ut Regna ac Provincias, proh dolor! abſorbuerit, & in his etiamnum impune dominetur.

D. Præclaros ſane mihi narras Viros Evangelicos, & Eccleſiæ Reformatores! quorum vita ac doctrina longe lateque diſcrepat a vita & doctrina Apoſtolorum, qui Evangelium Chriſti per totum Orbem propagarunt. At enim, ut obiter dicam, Apoſtoli mores habebant caſtos, puros, & undequaque inculpatos. Eorum doctrinam commendabant non ſolum præſentanea miraculorum vis, perpetuus dogmatum conſenſus, & ſpiritus ille igneus, qui ſeſe illorum moribus, vultu, & oculis promebat, ſed etiam imperturbata in afflictionibus alacritas, in perferendis injuriis lenitas, animus ſimplex, manſuetus, nulli malum cogitans, & de omnibus bene mereri ſtudens, omnibus humanis rebus ſuperior, & vitæ contemptor. At novi iſti Pſeudo-Evangelici Lutherani, fungorum inſtar, una nocte procreati, dum ſtrenue clamant in mores Romanorum Pontificum, Epiſcoporum, Sacerdotum, Monachorum, & Theologorum; dum in preces, jejunia & Miſſas debacchantur, & ubique crepant Eccleſiæ reformationem, interim tamen luxui, libidini, ventri & pecuniæ indulgent, totam fiduciam ſuam in improborum conſpiratione, in ſeditioſis tumultibus, in maledicis libellis, in armis, in fucis, & technis reponunt, nullo unquam miraculo ſuam Pſeudo-Evangelicam doctrinam probarunt, nec minus vitæ ſanctitate quemquam in ſua Secta ex comeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci liberalem, ex ſuperbo modeſtum, ex impudico verecundum reddiderunt, ſed potius flagitioſæ vitæ exemplis omnes deteriores efficiunt. Quin, nec eadem loquuntur, ſed inter ſe diſſentientes, variant linguis ac ſententiis, ſubindeque novant, figunt & refigunt ritus pariter & dogmata, mutantes quadrata rotundis, & rotunda quadratis. Sed mittamus perditiſſimos illos ac vaniſſimos nebulones, qui ſe falſo venditantes Evangelii titulo innumera damna Eccleſiæ Catholicæ intulerunt, Canonicos depellendo a Collegiis, Monachos e Monaſteriis, Abbates & Epiſcopos ditione ſpoliando, Cives Magiſtratu amovendo, & virulentis ac dentatiſſimis libellis in Summorum Pontificum, Regum, ac Principum capita ſæviendo, quouſque Catholica Eccleſia, poſtquam, ut pia mater, quod ſui muneris erat, graviter adhibuiſſet, monens, obſecrans, arguens, revincens, jugulans gladio ſpiritus: inſanabiles demum, & in hæreſi pertinaces a Chriſti Corpore ſegregavit. Miſſis itaque Hæreticis Lutheranis, eorumque variis Sectis in quas abierunt, proſequere, quæſo, Hiſtoriam aliarum Hæreſum, quibus Sæculo XVI. agitata fuit, & tanquam fluctibus ac procellis diu multumque jactata eſt Eccleſia.

M. Dum ſuos errores ſpargeret *Lutherus* in Germania, *Zuinglius* in Helvetia, Rex *Henricus* VIII. in Anglia & in Scotia, eorumque ſequaces Lituaniam, Sueciam, Daniam, Pruſſiam peſtifera doctrina inficerent, novam incendii facem accendit in Gallia Hæreſiarcha *Joannes Calvinus*, Novioduni Veromanduorum ſexto Idus Junii anni MDIX. patre *Gerardo Chauvino* Procuratore,

& ma-

& matre *Joanne Franka*, Catholicis parentibus natus. Lutetiam Pariſiorum a Patre miſſus *Joannes Calvinus*, ſtudiorum ſuorum curſum tum in Collegio Marchiano, tum Montis Acuti Gymnaſio peregit, indeque Aureliam veniens ad juriſprudentiæ ſtudium ſub *Petro Stella*, inſigni Juriſconſulto, animum applicuit. At *Calvinus* nova & falſa a ſuis Præceptoribus afflatus doctrina, nuncium remiſit Vitæ Clericali, quam amplexus fuerat jubente patre ſuo, qui ei ab Epiſcopo Noviodunenſi, cujus Actuarius erat, duo obtinuerat Beneficia, primum Capellam Beatæ Mariæ Virginis de Partu in Eccleſia Cathedrali, deinde Parochiæ loci, dicti *Pontiſ-Epiſcopalis*, prope Noviodunum, Curationem. Nec vitæ duntaxat genus mutavit, ſed & ipſum nomen, relictoque *Chauvini*, ſeu *Calvini* nomine, inepta metatheſi ſeſe *Alcuinum* dixit. Profectus deinde Avaricum Biturigum *Calvinus*, a *Melchiore Vuolmaro* Germano, publico Græcarum litterarum profeſſore Lutherano, qui tamen Catholici ſpeciem præ ſe ferebat, novæ hæreſeos principia hauſit, quam poſtea in patria ſua, ubi ſacrilega nundinatione duo illa Beneficia, quæ Pater ipſi ab Epiſcopo Noviodunenſi procuraverat, vendidit, & Pariſiis diſſeminare tentans, ultimum diſcrimen ſubiit, & igne exuſtus eſſet, ni matura fuga periclitanti vitæ ſuæ conſuluiſſet. *Hieronymus Bolſecus*, Catholicæ Religionis Apoſtata, & *Calvini* individuus comes, qui tamen, divina adſpirante gratia, ad gremium Eccleſiæ reverſus, ſcripſit vitam *Calvini*, teſtatur, hunc hæreſiarcham ob turpe, quo ſe fœdaverat, Sodomiæ crimen, lilii candentis ad humerum inuſtione, & exilio mulctatum fuiſſe, additque *Damnationis illius inſtrumentum adhuc Novioduni aſſervari, ibique a Genevenſis Reipublicæ Secretario Berthelerio, illuc miſſo, ut in rei veritatem inquireret, viſum eſſe*. Id tamen non omnino certum eſſe *Spondanus* ad ann. MDXXXIV. Num. XI. innuit his verbis: *Quod vero traditur vulgo, eum*, ſeu Calvinum, *in turpe crimen Sodomiæ incidiſſe, ac propterea in vitæ diſcrimen, niſi pœnæ moderationem Epiſcopus impetraſſet, lilii candentis ad humerum inuſtionem & exilium a patria: hoc Papirius Maſſonus*, vitæ Calvini Scriptor, *tacet; ſolamque abeundi in exilium cauſam, hæreſim fuiſſe ait &c.* Sed, utut ſit de hoc accuſationis capite, certum eſt, *Calvinum* Pariſiis degentem, pannorum lineorum ope e Collegio *Forteti* per feneſtram evaſiſſe, & Engoliſmam ſeceſſiſſe, ubi per triennium venditatione Linguæ Græcæ, cujus aliqua notitia a laudato jam *Melchiore Vuolmaro* imbutus fuerat, & ſumptibus *Ludovii Tilii*, Canonici Engoliſmenſis, & Curionis Claixenſis, adjutus, ſuos Inſtitutionum libros ex locis communibus *Philippi Melanchthonis*, ex Operibus *Œcolampadii*, & ex aliis id genus Sectatiorum hujus temporis quiſquiliis delineavit, eoſque, ut omnes ad illorum lectionem alliceret, purioris latinitatis elegantia adornavit. Cum *Tilio* amico ſuo in Germaniam ſe contulit *Calvinus*, ubi poſtquam pleroſque Sectæ Lutheranæ anteſignanos viſitaſſet, a *Martino Bucero* adductus eſt ad *Deſiderium Eraſmum*, qui ſtatim ac eum de aliquot Religionis capitibus differentem audiſſet, ex ungue Leonem agnoſcens, *Bucero* dixit, *videre ſe magnam peſtem oriri in Eccleſia contra Eccleſiam*, ut videre eſt apud *Spondanum* loco mox a me citato. In Galliam reverſus *Calvinus*, Pictavium perrexit, ibique virus ſuæ hæreſeos effundere cœpit in hortis Pictavienſibus. Colloquia de Religionis Dogmatibus, & præcipue de Euchariſtia, miſcens cum nonnullis litteratis, ex quibus tres potiſſimum, quaſi novæ ſuæ Sectæ Apoſtolos ſelegit, *Vermonium* videlicet, qui pravam doctrinam diſſeminavit Pictavi & in vicino agro; *Ramaſſorum*, qui eodem veneno Santones, & Engoliſmenſes infecit; & *Bonum Hominem*, qui in reliquam Aquitaniam, & Toloſam hanc peſtilentem induxit Hæreſim. Ex his tenuibus initiis exorta lues, tot bellorum, incendiorum, cladium per Europam, & maxime per Galliam Seminarium fuit. Interim *Calvinus*, jam novæ ſuæ Sectæ erumpente fama, coactus eſt, ne deprehenderetur, ſæpius mutare loca, tandem Genevam pervenit, quæ Civitas, & a Sabaudiæ Ducis obedientia, & a Religione Catholica nuper ad Sacramentariorum Hæreſim defecerat. In hac civitate *Calvinus* una cum *Guillelmo Farello*, & *Petro Vireto* ſuos errores diſſeminavit, Senatum, populumque Genevenſem ſuæ Sectæ addixit, indeque feralis illa hydra per plures Galliarum Regni civitates graſſans, Sacerdotum exuviis, populorum ſanguine, Provinciarum cladibus, & exitio ſatiata irrupit in Forum, in ſcholas, in aulam, caſtra, arces, templa. Munera, Dignitates, Synodos & Cœtus habuit, parumque abfuit, quin ex toto Regno verum Dei cultum, quo uno æternæ vitæ ſpes continetur, exterminaret, invectis innumeris impietatibus, malis, ac ſacrilegiis, quæ hic memorare horret refugitque animus.

D. Noli, quæſo, renovare ſopitum dolorem noſtrum, & obductam vulneri cicatricem refricare recordatione funeſtiſſimorum temporum, quorum adhuc nos ipſi partim incendia, partim fumantes cernimus reliquias, ex quibus heu nimium! intelligimus, Galliam tum temporis eo faſcino deluſam, his peſtibus ab humani generis hoſte immiſſis infectam, in ſe ipſam conjuratam pugnaſſe, ſuis opibus conſumptam, ſuis fractam viribus, quæ alienis ſemper invicta fuerat, nec tantum a ſuis, ſed ab aliorum quoque finibus hæreticos, alioſque hoſtes nominis Chriſtiani tam ſæpe depulerat, tam multis ornamentis Sedem Apoſtolicam affecerat, totque Bellis pro Chriſti fide præclare geſtis Europam, Africam, Aſiam nobilitaverat. Galliæ itaque parcamus, & inquiramus in mores *Joannis Calvini*, omnium horumce malorum Auctoris, quem Hæreſiarchæ *Martino Luthero* turpitudine vitæ, vitiorumque ſentina ſimilem fuiſſe, facile adducor ut credam.

M. *Martinus Lutherus*, & *Joannes Calvinus* malitia, impietate, ſuperbia, faſtu, & audacia pares quidem fuerunt, ſed natura, ingenio, & indole omnino diſſimiles. At enim, *Calvinus* natura melancholicus fuit, & taciturnus, cibi & potus abſtinens ob ventriculi debilitatem, & hemicraniam, quibus laborabat, ideoque tenui

Digitized by Google

& macilento corpore; ſummam in geſtibus affectans gravitatem, diſſimulandi artifex eximius, & non minus conſilio, quam audacia promptus. At *Lutherus*, Vir erat abdomini natus, craſſo corpore, genio indulgens, luxurioſus, ebrius, ganeo, qui per ſummam hilaritatem tempus tranſigebat, eoque ſemper trahebatur, quo libido rapiebat, quo intemperantia, quo vinolentia. *Calvinus* multa animo volvebat, quæ caute diſſimulabat, nec ore promebat; *Lutherus* autem linguæ ſuæ moderari neſciebat, nihil celabat, ſed quæcumque animus ſuggerebat, aut quidquid in buccam veniebat, evomebat, ac temere effutiebat. *Calvinus* nulla actionis elegantia inter loquendum inſtructus, tædium auditoribus ſæpe afferebat, ſed culto, puro, ac terſo ſtylo ſcribebat. *Lutherus* vero patria ſua lingua Orator quidem ſuit diſertus & vehemens, ſed in ſcribendo, rudi, incompto, ac impolito Sermone uſus eſt. *Calvinus* etiam cum amicis adeo ſuperilioſus ac moroſus erat, ut *Bucerus* ejus amicus, eum, *canem rabidum*, vocaverit, *Melanchthon* præfractam ejus *Moroſitatem* vituperaverit, ac ipſimet Genevenſes, apud quos degebat *Calvinus*, vulgo dicere ſolerent, malle ſe apud Inferos cum *Theodoro Beza*, Diſcipulo *Calvini*, eſſe, qui feſtivis jocis eos in mediis flammis exhilaraſſet, quam apud Superos, cum *Calvino*, ſicut refert *Papirius Maſſonus* in Vita *Calvini*. Contra vero *Lutherus* ſolebat cum amicis indulgere facetiis, frontem exporrigere, eratque, inſtar *Luciani*, Deum, hominumque irriſor. Hinc *Lutherus*, ſicut ſuperius obſervavimus, poſtquam ſero cum amicis laute cœnaſſet, & animum ſuum facetis feſtiviſque Sermonibus pro more exhilarat, nocte ſequenti repentina morte extinctus eſt. E diverſo *Calvinus*, natura, ut diximus, melancholicus ac moroſus, poſtquam vixiſſet annos quinquaginta quatuor, menſes decem, dies ſeptemdecim, obiit in deſperationem actus, Dæmones invocando, dejerando, exectando, vitæ ſuæ diras imprecando, & ſuis ſtudiis & ſcriptis maledicendo, & ex ſuis ulceribus intolerabilem fœtorem emittendo, ſicut *Hieronymus Bolſecus* in Vita *Calvini*, & multi alii ſcribunt, fruſtra licet reclamante *Theodoro Beza*, qui *Calvinum*, cujus erat Diſcipulus, quique ei in Caliphatu Genevenſi ſucceſſit, placidiſſime ex hac vita migraſſe affirmat, impotenti excæcatus ſtudio aſſentandi palpandique Magiſtro ſuo. Ex ea, quam hic breviter indicavimus, *Lutheri*, & *Calvini* morum diſſimilitudine enata eſt inter utrumque Hæreſiarcham animorum itidem diſſenſio, quam aperte declarat *Calvinus* tum in Epiſtola LVII. ad *Bullingerum*, in qua aſſerit, *Lutherum* magnis laborare vitiis, plurimum ei obfuiſſe adulatores, illumque natura ad indulgendum ſibi nimis propenſum fuiſſe; tum etiam in Epiſtola LXIII. ad *Melanchthonem*, in qua *Lutherum* appellat *Periclem*, ad fulminandum nimia intemperie raptum, ibidemque invehitur in vehemens *Lutheri* ingenium, & impetus violentos, quibus omnem libertatem auferre, & tyrannidem inferre geſtiebat. Unde facile intelligere potes (ut verbis utar *Henrici Spondani* ad annum MDXLIV. Num. XVII.) *quæ fuerit Reformatorum hujuſmodi concordia & quam quiſque Primatum ſibi aſſerere ambierint, quem poſt Lutherum, Calvinus inſigniter artificiis ſuis ac ſubdolis fraudibus, & quæſivit, & obtinuit.*

D. Cedo nunc, ſi placet, errores, quos docuit Hæreſiarcha *Calvinus*, & quibus multa florentiſſimi Galliarum Regni Provincias infecit.

M. Complures errores profudit Calvinus, qui tamen ad hæc viginti præcipua capita revocari poſſunt. Primo negat realem præſentiam Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento. *Tranſubſtantiationem*, velut figmentum, rejicit; Euchariſtiam adorandam, aſſervandam, circumferendam, & extra uſum, ac manducationem, Sacramentum eſſe inficiatur. Secundo, docet, hominem ſola fide ſine operibus juſtificari, eamque fidem, nullo quantumvis gravi delicto, excepto infidelitatis peccato, amitti unquam poſſe. Ex quo peſtilentiſſimo dogmate palam ſequitur, Fornicarios, Adulteros, Homicidas, & alios ſceleſtos homines ex juſtitia ſemel accepta in utero matris fidelis nunquam excidere, modo habeant Fidem in Chriſtum Mediatorem. Tertio, aſſerit *Calvinus*, hominem juſtificari per ſolam Chriſti juſtitiam imputatam. Quarto, pertendit, omne peccatum eſſe mortale, ſed Fidelium peccata eſſe venialia, non quod mortem non mereantur, ſed quia Dei miſericordia nulla eſt condemnatio in his qui ſunt in Chriſto Jeſu, ſeu quia juſtis non imputantur, ſed venia delentur. Quinto, dicit, mandata Dei eſſe hominibus impoſſibilia, ſicque crudelem facit Deum, qui hominibus impoſſibilia præcipiat. Sexto, affirmat, extinctum omnino eſſe poſt primigenium protoparentis peccatum liberum hominis arbitrium, ex quo ſequitur Deum eſſe Auctorem peccati, ad quod Deum efficaci voluntate motuque concurrere diſertis verbis docet *Calvinus*. Septimo, negat ullum eſſe opus hominis vitæ æternæ meritorium. Octavo, Miſſam nec a Chriſto inſtitutam, nec Sacrificium, nec bonum opus eſſe dictitat. Nono, Baptiſmum Joannis Baptiſtæ ejuſdem eſſe virtutis cum Baptiſmo Chriſti. Decimo, Baptiſmum Chriſti abſolute ad ſalutem non requiri, fideliumque pueros poſſe ſine eo ſalvari. Undecimo, peccata poſt Baptiſmum commiſſa Baptiſmi ſuſcepti recordatione deleri. Duodecimo, nec Confirmationem, nec Extremam Unctionem Sacramenta eſſe. Decimotertio, Clericos, nec ad Cœlibatum, nec ad continentiam teneri. Decimoquarto, Vota omnia inutilia eſſe, & nihil prodeſſe, omneſque generali præcepto adſtringi ad nuptias contrahendas. Decimo quinto, exſufflat tanquam nugatoriam Fidei formatæ, & informis diſtinctionem; Quadrageſimale jejunium inter ſuperſtitioſas obſervationes enumerat, & ait, Monaſteria eſſe Lupanaria, potius quam caſtitatis ſacraria, non aliter porcos in haris ſaginari, quam Monachos in Cœnobiis. Decimo ſexto, aſſerit, Romanæ Sedis Primatum neque ex Chriſti inſtituto, neque ex Eccleſiæ vete-

Digitized by Google

ſis uſu ſumpſiſſe originem. Romanum Pontificem
appellat *Anti-Chriſtum*. Concilia Generalia in
tradendis Fidei dogmatibus, & Scripturæ Sacræ
interpretatione, errare poſſe oggannit, & aucto-
ritatem judicandi de vero ſenſu, & interpreta-
tione Sacrarum Scripturarum omnibus promiſcue,
etiam mulierculis, adjudicat. Decimo ſeptimo,
in Traditiones, & Conſtitutiones Eccleſiaſticas,
ceu in Tyrannidem, quæ ſub Eccleſiæ titulo ſu-
perciliose ingeritur, debacchatur. Decimo octa-
vo, dicit, preces fundi non debere pro mortuis,
& Purgatorium exitiale Satanæ eſſe commentum,
quod Chriſti Crucem evacuat, contumeliam Dei
miſericordiæ non ferendam irrogat, & fidem no-
ſtram labefacit ac evertit. Decimo nono, Indul-
gentias damnat tanquam pias fraudes, quæſtuo-
ſas nundinationes, Sanguinis Chriſti profanatio-
nem, Satanæque ludibrium, quo Chriſtianus po-
pulus a Dei gratia, a Vita, quæ eſt in Chriſto,
abducatur, & a vera ſalutis via avertatur. De-
nique, Imaginum uſum, & cultum a Satana
manaſſe, & meram idololatriam eſſe impie aſſe-
verat, cultum Religioſum, etiam Duliæ, Ange-
lis, & Sanctis hominibus abſque damnanda ſu-
perſtitione exhiberi non poſſe, & Sanctos cum
Chriſto in Cælis viventes pro nobis non interce-
dere, nec abſque Sacrilegio, & ſuperſtitione in-
vocari poſſe affirmat. Mitto alios *Calvini* erro-
res, necnon blaſphemiam, quam evomuit in
Chriſtum Dominum, aſſerendo, lib. 2. *Inſtitutio-
num* cap. 16. & in ſua *Harmonia Evangelica* ad
Caput XXVI. *Matthæi*, eum damnatorum pœ-
nas in ſuo ad Inferos deſcenſu paſſum, & cum
Inferorum copiis, æternæque mortis horrore,
quaſi conſertis manibus, luctatum eſſe. Si plura
de erroribus Hæreſiarchæ *Joannis Calvini* ſcire
deſideres, legeſis *Franciſcum Fevardentium*, Or-
dinis Minorum, Sacræ Facultatis Pariſienſis Do-
ctorem Theologum, qui mille, & quadringentos
Sectæ *Calvini* errores in ſua *Theomachia Calvi-
niſtica* excuſſit, ac confutavit. *Calvini* etiam de-
liria prolixius proſecutus eſt *Florimundus Ramon-
dus*, Senator Burdegalenſis, in libro ſeptimo Hi-
ſtoriæ ſuæ de Ortu, progreſſu, & inclinatione
Hæreſum ex probatis Auctoribus collectæ, & de
forma Calvinianæ Synagogæ, deque inſtitutione,
& œconomia ſacrorum, ac diſciplinæ ab ipſo
Calvino fabricatæ diligentiſſime diſſerit in libro
octavo ejuſdem Hiſtoriæ. Conſulere etiam pote-
ris doctiſſimos Cardinales *Bellarminum*, *Perro-
nium*, *Richelium*, necnon illuſtres Antiſtites *Ni-
colaum Coeffetæum*, Ordinis Prædicatorum, Maſ-
ſilienſem Epiſcopum deſignatum, & *Benignum
Boſſuet*, Meldenſium Epiſcopum, qui eruditis ſuis
lucubrationibus impiam *Calvini* doctrinam impu-
gnarunt.

D. Audiebam nuperrime eruditum quemdam
Theologum ſalſe ridentem Hæreticos Calviniſtas,
qui ex doctrina ſui Pſeudo-Magiſtri *Calvini* ſex
ſibi vindicant Immunitates, quæ eos a peccato,
ab errore, ab omni ſalutis periculo, & a ſervan-
dis divinis, & humanis legibus penitus eximunt.
Cum enim *Calvinus*, ut mox obſervaſti, doceat,
ſolam fidem in Chriſtum mediatorem ſine bonis
operibus juſtificare, eamque eſſe inamiſſibilem;
deinde, peccata non imputari Fidelibus, ac de-
nique, Baptiſmum nec ad ſalutem, nec ad de-
lendum peccatum Originale neceſſarium eſſe pue-
ris, qui ex patre, & matre Fidem, ſeu Chri-
ſtianiſmum profitentibus, nati ſunt; ex his tri-
bus capitalibus *Calvini* erroribus tanquam ex vi-
rulento fonte ſex immunitates hauriunt, ſibique
arrogant Hæretici Calviniſtæ, quas ſequenti or-
dine mihi referebat Vir ille eruditus. Primo,
ajunt Hæretici Calviniſtæ, ſe ſola a parentibus
Chriſtianis, ſeu qui fidem habent in Chriſtum
mediatorem, origine, primo conceptionis mo-
mento, ita ſanctos & puros, & a Deo edoctos
eſſe, ut nunquam in poſterum vel a gratia exci-
dere, vel aliquo errore a fide deficere poſſint,
& maternus uterus, etiam inceſtus, etiam adul-
ter, modo Chriſtianiſmum mater, aut pater pro-
fiteatur, ſit illis inſtar primi Baptiſterii, quo ju-
re communi ſe habere ajunt Calviniſtæ omnes,
ut a peccato originali ſint immunes. Secundo,
idem uterus maternus eſt illis Hæreticis Calvini-
ſtis Cœnaculum Hieroſolymitanum, quo delabi-
tur Spiritus Sanctus, & eos, ſicut in die Pente-
coſtes Apoſtolos, ita in gratia firmat, ut ab ea
nunquam in poſterum excidere queant. Tertio,
idem uterus maternus eſt illis Sacrarium, ubi o-
mnes unguntur in Sacerdotes, quo ſpiritales ho-
ſtias Deo offetant. Quarto, Calviniſtis uterus
maternus eſt Tribunal Confeſſionis, ubi in ante-
ceſſum ita ab omnibus peccatis futuris abſolvun-
tur', ut nullum illis imputetur unquam ad da-
mnationem. Quinto eſt illis Academia, ubi a
Deo ita imbuuntur notitia Fidei Doctrinæ, quæ
ad ſalutem neceſſatia eſt, ut nec ab Eccleſia,
nec a Conciliis, nec a Sanctis Patribus, nec ab
Epiſcopis edoceri opus habeant. Poſtremo, Cal-
viniſtis maternus uterus eſt velut ampliſſima
Cancellaria, unde litteras habent, quibus immu-
nes fiunt a jejunio Quadrageſimali, a pœniten-
tia, a votis, a bonis operibus a legibus Princi-
pum, & etiam a lege Divina, hoc ſaltem ſen-
ſu, ut licet in illam peccent, nullum ex eo pec-
cato ſalutis periculum, aut damnum creetur,
quia Calviniſtis, peccata, quantumvis graviſſi-
ma, non imputantur, ſuntque duntaxat venia-
lia. Has ſex Calviniſtarum Immunitates, quæ
infinitam, & horribilem in hominum mores in-
vehunt corruptelam, dum mihi narraret eruditus
ille Theologus, dubius paululum hæſi, quærens
cum Tertulliano libro 2. ad *Nationes* cap. 12. *Ri-
deam vanitatem, an exprobrem cæcitatem*? Tan-
dem ſerio intellexi, prætenſam illam Eccleſiæ
Reformationem, quam, ut facilius fucum face-
ret, obtendebat *Calvinus*, tendere duntaxat ad
effrænem morum licentiam, ad divinarum, &
humanarum legum contemptum, ad ambitionem
intolerabilem, qua abreptus ille ſceleſtus Hæ-
reſiarcha, ſe unum duntaxat ſapere, ac tan-
to reformandę Eccleſię muneri parem inſulſe
putaret, ceteroſque tot ſęculorum, tot gen-
tium, tot Academiarum, eruditione juxta
& Sanctitate pręſtantes viros deſipere judi-
caret. Perturbanda fuit publica quies, per-

Digitized by Google

rumpendæ leges, ſacra violanda, corrumpendi mores, innumeræ excitandæ tragœdiæ, miſcenda cuncta proceſſis, ut peſtilentiſſimi illius Novatoris Secta, nomenque vigeret. Sed, quod magis dolendum eſt, necdum peſtifera illa *Calvini* Secta extincta eſt, ſed adhuc ad perniciem animarum late graſſatur, & inſtar Hydræ plura capita habet, ſeu ex variis Sectis conflata eſt, quæ quo pacto prodierint, & qui earum Auctores extiterint, rogo te ut nunc breviter exponas.

M. Præcipuæ inter Calviniſtas Sectæ ſunt quatuor. Prima eſt eorum, qui ſe *Reformatos* dicunt, quique impiam *Calvini* doctrinam adamuſſim ſequuntur. Altera illorum eſt, qui nuncupantur *Anglo-Calviniani*. Tertia eſt *Piſcatorianorum*, & quarta *Arminianorum*, de quibus ſingillatim pauca dicemus. In primis, Secta illorum, qui *Calvini* doctrinam ſtudioſe ſequuntur, olim vigebat in Gallia, & nunc viget in Palatinatu, & in in Helvetia, ubi illi Sectarii vocantur *Reformati*. Eadem Secta in Anglia, & in Scotia ſerpit, ubi hi Sectarii nominantur *Puritani*. Ab illis *Reformatis*, ſeu *Puritanis*, differunt *Anglo-Calviniani*, qui alteram Sectam in Anglia conſtituunt. Ordinem quippe Epiſcopalem non ſolum admittunt, ſed eum jure divino Presbyteratus ordine ſuperiorem eſſe profitentur; quod Calviniſtæ, dicti *Reformati*, aut *Puritani*, præfracte negant. Præterea, *Anglo-Calviniani* ſuas habent Cathedrales Eccleſias, in quibus ſunt Canonici, ſeu Præbendarii, qui Matutinas ac Veſpertinas preces celebrant, Liturgiam ſuo ritu diebus ſacris peragunt, & in functionibus ſuis obeundis ſuperpelliceo utuntur, quæ omnia Calviniſtæ *Reformati*, ſeu *Puritani*, rejiciunt. Tertio, *Anglo-Calviniani* Cruci, quæ Chriſtum Dominum Crucifixum repræſentat, honorem deferunt, & in Sacramentorum, præcipue Baptiſmi adminiſtratione, ſignum Crucis adhibent. At Calviniani *Reformati*, ſeu *Puritani*, ſignum Crucis execrantur, & Cruces ubique evertunt, frangunt, ac demoliuntur. Demum *Anglo-Calviniani*, juxta leges Reginæ *Eliſabethæ*, Summum Eccleſiæ Anglicanæ Caput ac Gubernatorem Regem Angliæ agnoſcunt, quod negant alii Calviniſtæ, qui in Regno Angliæ vocantur *Puritani*, ad quos proxime accedunt alii Sectarii, qui in eodem Regno dicuntur *Presbyteriani*, & *Independentes*, quique in Calviniana Superſtitione a *Puritanorum* Fidei Confeſſione non diſſentiunt. Hic autem obiter obſervare debes, Regnum Angliæ, poſtquam ſub Rege *Henrico* VIII. ab Eccleſiæ Romanæ Communione funeſto ſchiſmate fuit ſeparatum, non ſolum iſtis Calvinianæ ſuperſtitionis Sectis aditum præbuiſſe, ſed etiam varias alias Sectas in eo impune graſſandi licentiam habuiſſe, quas inter cenſentur primo Secta *Anabaptiſtarum*, cujus ſuperius meminimus. Secundo, Secta *Antinomorum*, qui Legem & totum Vetus Teſtamentum rejiciunt. Tertio, Secta *Antiſcripturiariorum*, qui ſe, non ſecus ac Prophetas & Apoſtolos, Spiritum Sanctum habere gloriantes, totam Scripturam Sacram contemptui habent. Quarto, Secta *Quakerorum*, qui inter orandum toto corpore contremiſcunt, ſeque ſæpius in ecſtaſes rapi, & in hac vita plene perfectos, & a peccato mundos eſſe jactitant. Quinto, Secta *Ranterorum*, qui ex hara Epicuri prodeuntes, nihil turpe putant, ad quod naturæ quamvis corruptæ, & carnis illecebris titillatæ, ſentiunt incitamentum. Sexto, Secta *Levelliorum*, qui Politici regiminis ſunt jurati hoſtes, dumque naturalem hominum æqualitatem, qua nec opibus, nec honore, nec poteſtate alter alteri antecellat, inducere geſtiunt, ad excitandas adverſus Magiſtratus ſeditiones pronos promptoſque ſe ſe exhibent. Quod quidem ne putes, aut a me gratis, aut ad infamiam Anglis inurendam dictum eſſe, referam hic quæ nuperrime legi in libris ipſorummet hæreticorum, qui de hodierno ſtatu Religionis in Angliæ Regno ſcripſerunt. *Honorius Reggius* Kemnatenſis hæreticus in libro *De hodierno Eccleſiarum Anglicanarum Statu*, quem Danzici Anno MDCXLVII. edidit, hæc habet: Anglia facta eſt Colluvies, & Lerna omnium errorum ac Sectarum. Nulla a condito Orbe Provincia tam parvo ſpatio tot monſtroſas Hæreſes protulit, atque hæc Epiſcoporum tempora intra LX. annos nonniſi quatuor Sectas protulerunt, *Puritanos*, *Brownviſtas*, *Familiſtas*, & *Anabaptiſtas*. Poſtea, abolita Hierarchia Epiſcopali, prodierunt *Presbyterianorum*, & *Independentium* Sectæ. *Independentes* vix in ſuas Claſſes dividi poſſunt, tanta eſt varietas, & pugna. Præcipua genera ſunt: *Anabaptiſtæ*, *Libertini*, *Antiſcripturarii*, *Chiliaſtæ*, ſeu Millenarii, *Antinomi*, *Manifeſtarii*, ſive *Arminiani*, *Familiſtæ*, *Enthuſiaſtæ*, *Quærentes*, ſeu *Expectantes*, *Perfectiſtæ*, *Sociniani*, *Antitrinitarii*, *Sceptici*, a quibus innumeræ aliæ pullularunt Sectæ, quæ quotidie latius diffunduntur, quarumve errores producit laudatus ille Scriptor hæreticus, oſtenditque, omnium, quæ in Anglia ſerpunt, Sectatum peſſimam eſſe *Indipendentium*. Alter Scriptor hæreticus, qui itidem deplorat hodiernum Eccleſiarum Anglicanarum Statum eſt *Thomas Eduardus*, Anglus, & Londinenſium Paſtor, qui in libro, cui titulum *Gangrana* fecit, percenſet centum, & octoginta hæreſes, ſeu errores, qui in præſentia vigent in Anglia, & poſtea ſubdit: („ Nulla Hæreſis, blaſphemia, confuſio eſt, quæ non inveniatur in Anglia, vel otiatur. Reformatio ab uno extremo ad aliud collapſa eſt. A Scylla in Charibdim ventum. Damnandæ Hæreſes, horribiles blaſphemiæ, Libertiniſmus, & tremenda Anarchia eſt. Non ablata mala, ſed aucta. Diabolo pejor Spiritus ſucceſſit. Jam & ipſam abnegant Scripturam, & tam enormis omnium Religionum libertas propugnatur, ut etiam blaſphemiæ, & Atheiſmus includantur. Et hoc publicis ſcriptis fit in conſpectu Parlamenti, quod tolerat horrendos Sectarios in ipſa Urbe, & permittit ut libros publicent. Ingens numerus Opificum concionatorum, & rudiſſimorum nebulonum. Etiam fœminæ, & pueri concionantur. A condito Orbe non fuerunt tot monſtroſæ opiniones quot nunc in Anglia.„) Poſtremo, Authores *Annotationum in Biblia Anglicana* ad Cap. x. Geneſeos, de miſero Religionis in Anglia Statu lamentantur in hunc modum:

Quot

Digitized by Google

Quot cauſas habemus liberos, qui naſcuntur, Pelegos, ſeu diviſos, *vocandi? Quam diviſi ſumus non in linguas tantum, ut Babylone factum; ſed capita, corda, manus? Quantæ diviſiones, non tantum Rubenis, ut Judicum c. 5. verſ. 15. ſed omnium tribuum Iſraelis noſtri? Et o ſi tantum diviſi eſſemus! jam vero ſubdiviſi ſumus in complures factiones Reipublicæ, in varia ſchiſmata Eccleſiæ.* Sic proh dolor! Deus inſcrutabili judicio Anglos, ab Eccleſia Romana extorres, tradidit in reprobum ſenſum, ut omnium gentium ſerviant erroribus, & magnam ſibi videantur aſſumpſiſſe Religionem, quia nullam reſpuunt falſitatem. Sed, miſſis Anglis, quibus meliorem mentem precamur, redeamus ad alias Calvinianæ ſuperſtitionis Sectas, quarum tertia eſt *Piſcatorianorum*, cui nomen dedit *Joannes Piſcator*, Argentinenſis, in Gymnaſio Herbornenſi Calvinianæ Theologiæ Profeſſor, homo arrogans, ſuperciliosſus, & rerum novandarum cupidiſſimus. Hic quippe, præter multos errores, quos circa Cœnam Dominicam, Prædeſtinationem, pœnitentiam, & ſatisfactionem Chriſti ſparſit; docuit, Fideles juſtificari quidem per juſtitiam Chriſti, quæ ipſis imputatur, non tamen per eam juſtitiam, quam Chriſtus, dum viveret, ex legis obedientia, vitæque ſanctimonia habebat; ſed per eam juſtitiam ſolam, quam Chriſtus paſſione, & morte ſua acquiſivit. Hanc Joannis Piſcatoris doctrinam (ut videre eſt apud Illuſtriſſimum *Benignum Boſſuet* Meldenſem Epiſcopum libro XII. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*) alii inter Calviniſtas tanquam hæreticam, ſpiritui ac doctrinæ Calvini omnino contrariam damnarunt, ipſumque *Joannem Piſcatorem* Anathemate perculerunt; alii vero doctrinam *Joannis Piſcatoris* approbarunt, indeque factum eſt, ut gliſcente illo diſſidio, nova inter Calviniſtas eruperit Secta *Piſcatorianorum*. Poſtrema Calviniſtarum Secta eſt *Arminianorum*, ſic dicta a *Jacobo Arminio*, ejus Authore, Amſtelodamenſi quondam Miniſtro, poſtea Lugduni Batavorum Theologiæ Profeſſore, qui in materia de gratia Dei, & libero arbitrio, de juſtificatione, de Prædeſtinatione, & reprobatione, de perſeverantia &c. cum multas excitaſſet Controverſias, nactus eſt ſuæ doctrinæ adverſarium *Franciſcum Gomarum* doctrinæ *Calvini* addictiſſimum, a quo profecta eſt Secta *Gomariſtarum*, qui etiam dicti ſunt *Rigidi Calviniani*, & *Contraremonſtrantes*, ad diſcrimen *Arminianorum*, qui dicebantur *Calviniani molles*, & *Remonſtrantes*. Cane pejus, & angue Calviniſtæ *Gomariſtæ* oderant Arminianos, quos ubique Pelagianiſmi inſimulabant. Verſa vice Calviniſtæ Arminiani diris devovebant Gomariſtas, ipſiſque exprobrabant, quod gratiam irreſiſtibilem ſeu neceſſitantem admitterent, & negarent cooperationem liberi arbitrii. Vicerunt tamen Gomariſtæ, & in Synodo Dordrectana habita Anno MDCXVIII. damnarunt Arminianos, qui Decretis prædictæ Synodi cum parere detrectarent, Magiſtratuum authoritate oppreſſi ſunt. Hic tamen diligenter obſervare debes, recentiores Calviniſtas, Catholicorum Theologorum Polemiſtarum diſputationibus convictos, emollitis, ne dicam penitus exploſis, Magiſtrorum ſuorum priſtinis aberrationibus, ad Eccleſiæ Catholicæ doctrinam de Prædeſtinatione, gratia & libero arbitrio, propius acceſſiſſe, eoſque ultro fateri, gratiam, quantumvis ſe ipſa efficacem, non tollere conſenſum & liberi arbitrii cooperationem. Ad hanc ſanam Eccleſiæ Catholicæ doctrinam tandem aliquando recentiores Calviniſtas, ſemotis priſtinis *Calvini*, ſuorumque Magiſtrorum præjudiciis, convolaſſe, diſerte teſtantur doctiſſimi Theologi Catholici Polemiſtæ, quorum verba hic lubenti animo ſubjungam, ut inde intelligas, recentiores Calviniſtas, antiquo poſthabito Magiſtrorum ſuorum errore, Catholicis eo ſaltem in Capite pene conſentire. In primis Cardinalis *de Richelieu* in Tractatu, quem gallice pro hæreticorum converſione edidit, libro 3. *de libero arbitrio* ſic habet: *Recentiores hæretici majorum ſuorum doctrinam de prædeſtinatione, gratia, & libero arbitrio ita emollierunt ac temperarunt, ut vix ullum iis in capitibus (ſi accurate loqui velimus) eos inter & nos diſſidium extet.* Illuſtriſſimus *Jacobus Benignus Boſſuetus*, Meldenſium Epiſcopus, & egregius Calvinianæ Sectæ Triumphator, libro 8. *Hiſtoriæ variationum Eccleſiarum Proteſtantium* data opera oſtendit, recentiores Calvinianos, repudiata Magiſtrorum ſuorum ſententia, ultro nunc profiteri liberi arbitrii cooperationem, & capite quinquageſimo primo totam præcedentium narrationem ita concludit: *Modo bona fide, & concordi conſilio res agatur, ne levem quidem inter nos diſſidii umbram experior, quoad illam de liberi arbitrii cooperatione controverſiam.* Idem afferit Illuſtriſſimus ille Antiſtes, eximius antiquæ Eccleſiæ interpres, & novæ acerrimus vindex, in *Expoſitione Fidei Catholicæ* capit. 7. ubi agit de Gratia & libero arbitrio in negotio juſtificationis. Hanc recentiorum Calviniſtarum de Prædeſtinatione, de Gratia & libero arbitrio doctrinam prolixius adhuc ac diſtinctius explicant Illuſtriſſimi Epiſcopi ac fratres germani *Adrianus & Petrus de Walenburch* Tomo ſecundo Controverſiarum Tractatu I. Capite quinquageſimo ſeptimo, cui hunc titulum præfixerunt: *Appropinquatio Proteſtantium ad doctrinam Catholicam*: Ibi quippe doctiſſimi illi Polemiſtæ, poſt adducta præcipuorum Sectæ Calvinianæ ſuper hac re teſtimonia, ſic ſcribunt: (, Atque hæc ſententia nunc eſt inter Reformatos communiſſima. Neque hoc tempore dicunt, Gratiam ita eſſe a ſe ipſa efficacem, ut excludant motionem moralem, quæ eſt per conſilia & ſuaſiones. Similiter hoc tempore non docent, Deum ita efficaciter movere voluntatem, ut poſtea non ſit noſtræ electionis, motioni ejus aut obtemperare, aut refragari; tenent enim facultatem diſſentiendi conſiſtere cum gratia efficaci, & id ipſum tradunt quod Thomiſtæ! libenter etiam fatentur, Deum per gratiam, vel motionem ita operari in nobis velle. & nos ad ſe ipſum convertere, ut gratiæ prævenienti noſtrum arbitrium pediſſequa voluntate obſequatur libere. Non igitur eſt neceſſe indagare, quid Calvinus, quid

Digitized by Google

alii antehac ſenſerint: Sufficit eos nunc cum Catholicis Doctoribus ſentire, & loqui: „) Idem confirmant hi duo Illuſtriſſimi Præſules cap. 60. cui titulus: *Hominem liberr conſentire gratiæ Dei*: His doctiſſimis Polemicis Scriptoribus Catholicis quatuor alios perinde eruditos adjungam, qui itidem teſtantur, recentiores Calviniſtas ad ſaniora tandem conſilia veniſſe, & ad Catholicorum doctrinam de gratia & libero arbitrio propius acceſſiſſe. *Vincentius Baronius* in libro, cui titulus eſt: *Hæreſis devicta*, aſſerit, *ad Catholicos tandem Theologos in doctrina dr gratia, & libero arbitrio accedere quotquot inter Calviniſtas altiori eruditionis fama valent*. Eruditus *Pater Veronius* tertia parte Controverſiarum capite ſecundo de libero arbitrio, expoſitis variis hæreticorum Proteſtantium Confeſſionibus, Galliæ ſcilicet, Bataviæ, Scotiæ, Angliæ, Helvetiæ, Auguſtanæ, & Saxoniæ, quibus liberi arbitrii cooperationem profitentur, & explicant, ait: *Magiſtrorum ſuorum doctrinam abnegant* (recentiores hæretici Proteſtantes) *ſuoſque articulos tot interpretationibus emolliunt, ut nihil jam adverſus Eccleſiæ Romanæ doctrinam doceant. Satis nobis illorum profeſſio ſit. Atque utinam in aliis errorum capitibus ita ſe gererent.* Author libri cui titulus eſt: *Juſta adverſus Calvinianos Præjudicia*, cap. 11. variis Calvinianæ Sectæ Miniſtrorum teſtimoniis probat, *fateri tandem aliquando coactos fuiſſe Calvinianos, diſſidium in doctrina de Gratia & libero arbitrio Eccleſiam inter & Calvinianos excitatum, verbis potius ſtetiſſe, quam rebus ipſis; ſeu primos ipſimet ſenſus exuerint, ut ad Catholicorum ſententiam accederent, ſeu Eccleſiæ doctrinam, ſibi licet ignotam, audaci cæcitate damnaſſent.* Denique, doctiſſimus *le Feure* Theologus Pariſienſis in libro, cui titulum præfixit: *Momenta invicta ad convincendos falſi nominis Eccleſiæ reformatæ ſectatores*, Sole clarius evincit, primos Hæreſiarchæ *Calvini* ſenſus circa doctrinam *de gratia & Libero arbitrio* vel plurimum emollitos ac temperatos, vel plane dimiſſos ac exploſos fuiſſe a celebrioribus Sectæ Calvinianæ Scriptoribus, quos inter enumerat *Ameſium*, *Prekinſium*, *Antonium de Dominis*, *Guillelmum Forbeſium*, *Petrum du Moulin*, *Buxtorfium*, *Tuiſium*, alioſque bene multos. Hæc te præmonere operæ pretium duxi, ut inde intelligas, recentiores Calviniſtas, habitis cum Catholicis Theologis diſputationibus, expenſiſque ſinceris Catholicæ Eccleſiæ Dogmatum expoſitionibus, ſua in controverſiis de gratia & libero arbitrio falſa reliquiſſe præjudicia a Calvino, primiſque ſuæ Sectæ Principibus defeciſſe, & ad doctrinam Eccleſiæ Catholicæ de gratia, & libero arbitrio propius acceſſiſſe.

D. Hanc recentium Calviniſtarum in quibuſdam Fidei Controverſiis a *Calvino*, cæteriſque ſuæ Sectæ Principibus defectionem, ac veterum Dogmatum ejurationem jam probe noveram ex ea Diſputatione, quam *Martinus Becanus*, So- Societatis Jeſu Theologus, qui cum Heterodoxis collato veluti pede ſæpius certavit, ſe cum *Davide Pareo*, Calvinianæ factionis in Germania Pſeudo-Miniſtro habuiſſe narrat Tomo I. Summæ Theologiæ capite decimo ſexto his verbis: („ Noſter Serrarius & ego eramus autumno ſuperiore apud Acidulas Schualbucenſes, ibi commode incidimus in Davidem Paræum Calviniſtam, Profeſſorem Heidelbergenſem. Salutavimus hominem perhumaniter, & ille viciſſim nos. In progreſſu amice & modeſte mihi objecit, quod in quadam diſputatione, quæ typis edita eſt, ſcripſiſſem, Deum Calviniſtarum eſſe authorem peccati. Reſpondi, me ſolide id probaſſe ex verbis, & ſententiis Calvini. Tum ille, Eſto ſane, inquit; ſit iſta Calvini ſententia, & non Calviniſtarum. Hic ſubridens Serrarius, ita ſubjecit: Domine Paræe, lis facile inter vos, ut video, componetur: Sola particula, *ſtarum*, expungatur, & res erit ſalva. Placuit hoc Paræo, & Colloquium ſolutum eſt. Vix Moguntiam reverſi eramus, cum ecce Paræus ad me Epiſtolam dat, in qua monet nos officii noſtri hoc Carmine: „)

Vos quoque promiſſi memores drlete litura
Ingenua, ſtarum, *impegiſtis quod malr noſtris*.

Hoc autem Diſticho aperte *David Paræus* innuere voluit, *Calvinum* in multis doctrinæ ſuæ Capitibus a recentioribus Calviniſtis deſertum ac damnatum fuiſſe. Faxit Deus Optimus Maximus, ut Calviniani ab omnibus præjudiciis liberi veritatem tandem agnoſcant, eamque ad gremium Eccleſiæ Catholicæ reverſi diligant, & amplectantur. Id maxime in votis habeo, eoſque, ut omnia *Calvini*, aliorumque ſuæ Sectæ Principum impia dogmata ſinceris animis ejurent ac deteſtentur, his verbis Scripturæ Sacræ lib. 2. Paralip. cap. trigeſimo vehementer adhortor: *Filii Iſrael revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Iſaac, & Iſrael ..... Nolite fieri ſicut patres veſtri, & fratres, qui receſſerunt a Domino Deo patrum ſuorum; qui tradidit eos in interitum, ut ipſi cernitis. Nolitr indurare crrvices veſtras, ſicut patrrs vrſtri: tradite manus veſtras Domino, & venite ad Sanctuarium rjus, quod ſanctificavit in æternum &c.* Sed hactenus de *Calvini* Hæreſi, ejuſque variis Sectis ſat ſuperque dictum ſit, & de aliarum Hæreſum, quæ Sæculo XVI. prodierunt, exordio, progreſſu, ac interitu paululum diſſeramus.

M. Sæculo XVI. erupit Hæreſis adeo execrabilis, ut ipſimet *Lutherus*, & *Calvinus*, ſceleſtiſſimi licet Hæreſiarchæ, tam tetram, tam horribilem, tam infeſtam Religioni peſtem exhorruerint. Hujus deteſtabilis Hæreſis Author fuit *Michael Servetus*, Hiſpanus, Tarraconenſis, qui *Pauli Samoſateni*, *Arii*, *Macedonii*, divinitatem Filii, & Spiritus Sancti negantium impietates ac blaſphemias recoxit in ſeptem libris quos ſcripturivit *De Trinitatis Erroribus*. Effutiebat impudentiſſimus ille Hæreticus, uti videre eſt apud *Hoſium* lib. I. *de Hæreſibus*, & apud *Prateolum* in Michaele Serveto, *Patrem ſolum, non Filium, non Spiritum Sanctum, verum Deum rſſe, ac Trinitatrm rſſe figmentum, triceps monſtrum, aut Cerebrum quoddam tripartitum. Filium Dei non rſſe ſecundam perſonam Divinitatis, ſed Chriſtum hominem eſſe perſonam tunc factam cum homo fieret. Spiritum Sanctum non eſſe ſimpliciter Drum, ſed aliquid ex rſſentia Dei, levem ſolummodo, & tenuem aliquam auram, quæ in creatione Mundi primum prodierit: nunquam*

Digitized by Google

quam fuiſſe in lege Deum adoratum, ſed Angelos Deum adumbrantes, hoſque fuiſſe ab initio realiter, & reſtauratione aliqua indiguiſſe, poſtquam illorum Caput factus eſt Chriſtus: Spiritum & animam hominis eſſe Dei ſubſtantiam: regeneratos vero aliam, quam ante habuerint, animam, quæ inſitam Deitatem contineat, accipere: ob peccatum originis neminem damnari: cum corpore tantum a ſerpente occupato, anima libera ſit, quæ ante vigeſimum annum peccare nequeat: homines ſine agnitione Chriſti ſalvari poſſe ſub Evangelio & juſtificari. Turcas per orationes ſuas, quæ bonæ ſint, promiſſiones Chriſti conſequi. Hos alios ejuſmodi errores nefandos ſparſit, ſed potiſſimum in Sanctiſſimam Trinitatem invectus eſt *Michael Servetus*, vir, ut ait *Joannes Cochlæus* in Actis Lutheri, *acris ac vehementis ingenii, qui Græcæ quoque ac Hebraicæ linguæ peritus videbatur; ſed hic eſt communis omnium vere novorum Theologorum morbus, ut linguarum peritia tumidi, ac litterali Scripturæ ſenſui, quæ non ex probatis Doctoribus, ſed ex capite ſuo ſibi effingunt, innitentes, contemptis Sanctorum Patrum expoſitionibus, & ſolidis Scholaſticorum Theologorum informationibus, ſuæ confidant prudentiæ, & pro mobilitate ingenii inſtabiles, facili momento per novam adinventionem priorem ſententiam ſuam, quam primo inventionis calore laudaverunt, mutent, varient, aut augeant, aut minuant, juxta illud Jacobi Apoſtoli: Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.* Tot Blaſphemias, quas in Sanctiſſimam Trinitatem evomuit, non impune tulit *Michael Servetus*, repertus quippe Genevæ, ab Hæreſiarcha *Calvino* in carcerem compingi juſſus ex Senatus Genevenſis Sententia vivus exuſtus eſt die XXVII. Octobris anni MDLIII. Hic autem rem ſingulari ſane obſervatione dignam diligenter advertas velim, videlicet *Calvinum* in Refutatione errorum *Michaelis Serveti*, fuſe omni argumentorum genere probare, Hæreticos jure gladii coercendos, & extremo ſupplicio eſſe afficiendos, ne mortale venenum longius ſerpat, & impii eorum errores impune graſſentur. Ita ſentit *Calvinus* in Cauſa *Michaelis Serveti*. At veritus ille Hæreſiarcha ne hæc doctrina ſibi, ſuæque Sectæ profeſſoribus ultimum afferret exitium, contendit in eadem Refutatione errorum *Michaelis Serveti*, gladium a Principibus, & Magiſtratibus in Calvinianæ doctrinæ profeſſores diſtringi non poſſe, quemadmodum in *Michaelem Servetum*, & Antitrinitarios diſtringi potuit, quia, inquit, *Michael Servetus* & alii Antitrinitarii hæretici erant, eorumque doctrina jam ab Eccleſia in *Ario*, & in *Macedonio* fuerat profligata; Contra vero Calviniſtarum doctrina verbo Dei conſentanea eſt. Ex quo infert ſceleſtus ille Hæreſiarcha, jure optimo *Michaelem Servetum* ex Senatus Genevenſis Sententia e medio ſublatum, ac vivum fuiſſe combuſtum; ſed verſa vice, Catholicos Magiſtratus & Judices, qui capitali ſupplicio Calviniſtas damnant, eſſe *Papæ carnifices, & incendiarios*. Qua in re *Calvinum* ſibi minime conſtare video, &, ut habetur in parœmia, *lupum utraque aure teneo*. Nam primo, quis non videt, eſſe ineptiſſimum aſſerere, quod *Calvinus* potuerit damnare *Michaelem Servetum*, eumque hæreſeos convictum ſæculari tradere Magiſtratui ut vivus exureretur, *Calvinum* vero ejuſque Sectæ profeſſores damnare, eoſque inſanabiles Principum ac piorum Magiſtratuum poteſtati, ut deſperati capite plectantur, permittere non poſſit Eccleſia Catholica, cujus fidem violarunt, impugnarunt, & a cujus communione ſacrilego ſchiſmate receſſerunt. At, inquit *Calvinus*, extremo ſupplicio dignus erat *Michael Servetus*, quia hæreticus erat, ejuſque doctrina Verbo Dei erat contraria; Calviniſtæ vero non ſunt hæretici, eorumque doctrina Verbo Dei conſentanea eſt. At, numquid itidem *Michael Servetus* palam inficiabatur, ſe eſſe hæreticum, & Scripturam Sacram a ſe ſtare conclamabat? Quis ergo iſtarum Controverſiarum Judex & arbiter ſedebit? Numquid privatus eorum, qui hæreſeos accuſantur, Spiritus? Aut Eccleſia? a qua hæretici receſſerunt, vel recedunt. Si privatus ſpiritus eorum, qui hæreſeos inſimulantur, harumce controverſiarum Judex ſit, inique ſane *Calvinus* egit cum *Michaele Serveto*, quippe qui ex ſuo privato ſpiritu judicabat & aſſerebat, ſe non eſſe hæreticum, ſuamque doctrinam eſſe Verbo Dei conſentaneam. Si vero Eccleſia, a qua receſſerunt, vel recedunt hæretici, ſit Judex harum, quæ in fide emergere poſſunt, Controverſiarum, ſicut revera eſt; res plane confecta eſt, & omnino actum atque conclamatum de *Michaele Serveto*; *de Luthero, de Calvino*, & de aliis nefariis hæreticis; quia ſicut *Michael Servetus* fuit jure merito damnatus & vivus exuſtus tanquam hæreticus, eo quod contra Sanctiſſimam Trinitatem antiquos ſuſcitaret *Arii*, & *Macedonii* errores jam ab Eccleſia univerſa in Conciliis Generalibus Nicæno I. & Conſtantinopolitano I. damnatos; ita pari quoque jure tanquam hæretici haberi & puniti debent *Lutherus*, *Calvinus*, eorumque ſectarii, utpote qui revocant, ac pertinaciter tutantur obſoletos antiquorum Hæreſiarcharum Manichæorum, Iconoclaſtarum, Berengarianorum, Wicleffiſtarum, & aliorum errores jam pridem ab univerſa Eccleſia in Conciliis Œcumenicis confixos, quoſque etiam hoc Sæculo XVI. proſcripſit Catholica Eccleſia in Concilio Generali Tridentino congregata. Quapropter, Hæreſiarcha *Calvinus* dum in Cauſa *Michaelis Serveti*, quem ad rogum damnari procuravit, acriter propugnavit, hæreticos extremo ſupplicio afficiendos eſſe, volens, nolens ſe, ſuæque Sectæ profeſſores proprio mucrone confodit. Nec ſolum *Calvinus*, ſed *Lutherus*, *Brentius*, *Bucerus*, aliique Sectarum Sæculi XVI. Coryphæi eandem Sententiam in ſe, ſuoſque ſectarios, ita permittente Deo, protulerunt. *Theodorus* ſiquidem *Beza*, diſcipulus *Calvini*, poſt *Michaelis Serveti* vivicomburium, ſcripſit librum *De Hæreticis a Civili Magiſtratu puniendis*, quo non ſolum propugnat, Hæreticos a Civili Magiſtratu capitali ſupplicio mulctari poſſe, ſed etiam hujus ſententiæ ſuffragatores citat, *Lutherum* in poſtillis minoribus, Dominica poſt Epiphaniam quinta, *Melancthonem* libro de Officio Principis, *Urbanum Reginum*, Saxonicas (ut vocat)

Eccleſias in Confeſſione quam Tridentino Concilio obtulerunt; *Brentium* io libello De Republica bene adminiſtranda, *Bucerum* Enarratione in cap. 12. Matthæi; *Capitonem* in libro de jure Magiſtratus in Religionem; *Bullingerum* Decadis 2. ſermonibus 7. & 8. *Muſculum* Commentario in Pſalmum 2. & *Calvinum*, in libro, quem in Cauſa *Michaelis Serveti* hæretici eo de argumento lucubravit. Hæc Hæreticorum confeſſio, quam ab ipſis vis veritatis extorſit, aperte prodit ipſorum inconſtantiam, qua poſtea Protheo mutabiliores, & ſuæ cauſæ inſervire volentes, ſuæ Sectæ profeſſores, ob hæreſim Edictis piorum Principum & Catholicorum Magiſtratuum juſte punitos, immenſis laudibus celebrarunt, & honorifico Martyrum titulo ornare auſi ſunt. Sic apud Hæreticos mentitur ſibi iniquitas, & perſpecta veritas, dominante ſpiritu vertiginis, profligatur.

D. Flammis conſumpto *Michaele Serveto*, fuitne ſimul com eo extincta peſtifera illa, quam invexit, Antitrinitariorum hæreſis?

M. Adhuc calebant *Michaelis Serveti* cineres, cum *Valentinus Gentilis*, *Georgius Blandrata*, *Alciatus*, *Bernardinus Ochinus*, *Gribaldus*, & *Franciſcus David*, tanto ſupplicio noo deterriti, eamdem Antitrinitariorum Hæreſim io Poloniam, Tranſylvaniam & Hungariam intulerunt, quique omnes, ut conſtabit ex his, quæ mox dicturus ſum, miſerrime perierunt. In primis, *Valentinus Gentilis*, patria Neapolitaous, hanc Antitrinitariorum Hæreſim, cui etiam multos addidit errores, dum palam Genevæ doceret, captus & in carcerem conjectus eſt, ubi extremom ſibi imminere ſupplicium ſerio cogitans, pœnitentiam ſimulavit, palinodiam cecinit, omneſque errores ſucs revocavit. E carcere dimiſſus, Geneva contra fidem datam ſe ſe clam proripuit, variiſque in locis petulantius, quam antehac in Sacram Triadem debacchari cœpit. Tandem, Bernæ in Helvetia compreheoſus capitali ſupplicio affectus eſt anno MDLXVI. *Georgius Blandrata*, Medicus Italus ejuſdem Hæreſis in Polonia, & in Tranſylvania propagator, miſerrime trucidatus eſt in Tranſylvania ab ono cognatorum ſuorum, qui ejus bonis inhiabat. *Gribaldus* peſte ſublatus eſt, & *Franciſcus David* ruente repente domo oppreſſus. *Alciatus* Mediolanenſis ad Mahometanos defecit. De ſorte *Bernardini Ochini* non convenit inter Scriptores. *Zacharias* ſiquidem *Boverius* in Annalibus Capucinorum ad annum MDXLIII. nu. 43. licet fateatur, *Bernardinum Ochinum* fuiſſe tertium Generalem Miniſtrum Ordinis Capucinorum, eumque a fide Catholica ad Hæreſim Antitrinitariorum defeciſſe, & errorem etiam de licita promiſcue omnibus polygamia docuiſſe, contendit attamen, eum non fuiſſe Auctorem, ut quibuſdam per errorem obrepſit, Ordinis Capuccinorum, ſed duntaxat tertium illius Generalem. Probat etiam ad eumdem annum num. 46. & ſequentibus, idem Annaliſta, ac pluribus Scriptorum teſtimoniis confirmat, *Bernardinum Ochinum* in extremo vitæ ſuæ diſcrimine reſipuiſſe, Hæreſes omnes Genevæ recantaſſe, atque pugionibus interfectum pro Catholica fide occubuiſſe. At *Antonius Maria Gratianus* cap. 8. libri primi Vitæ, quam deſcripſit *Joannis Franciſci Commendonis* Cardinalis, plura refert de *Bernardino Ochino*, quæ hic compendioſe perſtringam, ut facilius qualis fuerit *Ochinus*, & quem vitæ exitum nactus ſit, intelligere poſſis. In *Ochino*, inquit ille Scriptor, præter eloquentiæ famam, Italicæ linguæ elegantiam & cultum, ætas, genus vitæ, horridus ille pœnitentiæ habitus, promiſſa & fluens infra pectus barba, argentea canities, pallor ac macies oris, & magno ſtudio arteque ſimulata corporis imbecillitas & ſanctitatis opinio, prope exceſſerant humanæ admirationis modum. Omnes ad ejus Conciones certatim confluebant, intentique ora tenebant. His hominum in ſe ſtudiis inflatus, elatuſque *Ochinus*, adeo ſibi placere, ſeſe amare, ac tanti ſuam æſtimare fortunam cœpit, ut altiora ſe quærens, nec tamen a Romano Pontifice, qui illum intus & in cute noverat, altiorem honoris gradum impetrare valens, excuſſa cuculla, ad hæreticos confugerit, & cum puella inceſtas nuptias inierit homo ſexagenarius. Præter errores *Lutheri*, & *Calvini*, quibus adhæſit *Ochinus*, Hæreſim *Arii*, contra Conſubſtantialitatem Verbi Divini revocavit, & polygamiam omnibus licitam eſſe docoit. Apud Helvetios primum conſedit, deio, omnem pervagatus Germaniam atque Britanniam, ſeu Angliam, atque undique exploſus, poſtremo ſe in Poloniam contulit, ubi cum *Joannes Franciſcus Commendonus*, Cardinalis & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Edictum a Poloniæ Rege obtinuiſſet, quo exteri omnes hæretici a Regoo abire jubebantur, *Ochinus* motare Sedem, & e Polonia excedere coactus eſt. Sed omoibus jam terris extorris ac profugus, cum in vili Moraviæ pago a veteri amico fuiſſet hoſpitio exceptus, ibi ſenio feſſus, cum uxore, ac duabus filiabus, filioque uoo, peſte interiit. Hic fuit juxta *Antonium Mariam Gratianum*, loco mox a me laudato, infelix Vitæ *Bernardini Ochini* exitus. At, cum *Zacharias Boverius* in Annalibus Capuccioorum probet, *Bernardinum Ochinum* ſuos ejuraſſe errores, & peccatorum confeſſionem Catholico ritu ante mortem edidiſſe, conſultius eſſe duco cum *Spondano* ad annum MDXLVII. num. XXII. meum hic non interpoocre judicium, remque totam, in qua inter Scriptores non convenit, in medio relinquere. Hoc unum duntaxat in præſenti certiſſime affirmabo, Apoſtaſiam *Bernardini Ochini*, qui Senis in Etruria natos eſt, nihil omnino derogaſſe ſplendori ac ſanctitati inclyti Capuccinorum Ordinis, qui ſemper Eccleſiæ utiliſſimus fuit, & cujus eximiam pietatem, arctiſſimæ diſciplinæ regularis ſtudium, atque præclara in Eccleſiam promerita, ſuſe in colloquio ſexto, agendo de Monaſtica Diſciplina, commodius referemus.

D. Miror ſane, quod inter illos Sectæ Antitrinitariorum Anteſignanos non repoſueris *Lelium Socinum*, & *Fauſtum Socinum*, Italos, patria Senenſes, qoi contra Sacram Triadem itidem blaſphemaruot, ſuumque nomen indiderunt novæ Sectæ *Socinianorum*, quæ etiamnom viget, quæque nihil aliud eſt, ut audivi a Viris eruditis, quam quædam Sabellianæ, Arianæ, Macedonianæ, Photinia-

tinia-

tinianæ, Pelagianæ, Lutheranæ, & Calvinianæ doctrinæ colluvies. De his itaque duobus Sectæ Socinianorum Primipilis, & de præcipuis eorum erroribus, pauca hic ſubjungere debes, ut plenam illius Sectæ Auctorum, & errorum notitiam habere poſſim.

M. Adeo celebre fuit apud Antitrinitarios *Lelii*, & *Fauſti Socinorum* nomen, ut ab illis eorum Secta non aliter nunc vocetur, quam Secta *Socinianorum*. *Lelius Socinus*, Senis oriundus, annum agens circiter vigeſimum ſecundum, relicta patria, ubi ſuos errores abſque vitæ ſuæ diſcrimine diſſeminare haud poterat, Galliam, Britanniam, Germaniam univerſam, Belgium, Helvetiam, Tranſylvaniam & Poloniam peragravit, cumque diſſimulandi peritus eſſet artifex, Hæreſim, quam contra Sanctiſſimam Trinitatem ex *Michaele Serveto*, Genevæ, ut diximus, exuſto, hauſerat, propalare auſus non eſt, amicitiam tamen intit cum *Calvino*, *Melancthone*, *Beza*, *Muſculo*, *Bullinghero*, *Munſtero*, *Petro Martyre*; aliiſque doctrinæ Evangelicæ corruptoribus, ut videre eſt in eorum ad ipſum Epiſtolis, quæ liquido probant, *Lelio Socino* magnam cum illis peſtibus neceſſitudinem interceſſiſſe. Obiit *Lelius Socinus* Tigurii apud Helvetios Anno MDLXII. ætatis ſuæ XXXVII. Multos reliquit manuſcripros Codices, impiis erroribus refertos, quos poſt ejus obitum *Fauſtus Socinus*, ejus nepos, ſibi vindicavit, in lucem edidit, impiamque hæreſim, qua a patruo ſuo fuerat jam afflatus, in Tranſylvania potiſſimum, & in Polonia pro viribus propalare ſtuduit, qua privatis colloquiis, qua multis virulentis Operibus, quæ ipſe proprio marte procudit ac publicavit, adeo ut vere dici poſſit, *Lelium Socinum* poſuiſſe ova, quæ poſtea ejus nepos *Fauſtus Socinus*, patria itidem Senenſis, in perniciem Catholicæ Eccleſiæ excluſit. Hujus Socinianorum Sectæ late a *Fauſto Socino* propagatæ pertinaciſſimi defenſores fuerunt *Joannes Crellius*, *Jonas Slinchtingius a Buccouvietz*, *& Joannes Ludovicus Wolzogenius*, quorum peſtilentiſſima Opera, una cum *Lelii*, & *Fauſti Socinorum* libris, in unum corpus redacta ſunt, ſub hoc titulo: *Bibliotheca Fratrum Polonorum, quos Unitarios vocant*, & ſeptem Tomis in Folio comprehenſa, magno Chriſtianæ Religionis damno apud Batavos typis excuſa prodierunt. Hic autem velim obiter obſerves, Calviniſmum duxiſſe hujuſmodi hæreticos ad Arianiſmum, ſeu ad illam Sectam Antitrinitariorum, ſicut probat *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MDLXXIV. ex Relatione *Gerlachi*, Viri licet Lutherani, qui, dum Conſtantinopoli eſſet, & in *Adamum Neuſerum*, Miniſtrum olim Heildebergenſem, qui ex Calviniſmo in Arianiſmum, hincque in Turciſmum prolapſus erat, incidiſſet, atque eum interrogaſſet: reſpondit ille, id ſibi, quod Calviniſta factus eſſet, accidiſſe: neminem enim eo Sæculo Arianum factum, qui non fuiſſet prius Calviniſta: quales extitiſſent *Servetus*, *Blandrata*, *Alciatus*, *Franciſcus Davidis*, *Valentinus Gentilis*, *Gribaldus*, *Silvanus*, & alii. Sicut autem hi omnes tandem infelici fine perierunt, ita hic *Adamus Neuſerus* ibidem Conſtantinopoli paulo poſt mortuus eſt ex deſperatione in diſenteria, eodem propemodum mortis genere, quo *Arius* extinctus eſt. Id narrat *Gerlachius in Hiſtoria*, quam edidit, *Sacramentariorum*, unde facile intelligere potes, quam peſtifera ſit hæc Calviniana Secta, quæ viam ſternit ad Arianiſmum, ipſoſque Socinianos, Sacræ Triadis oſores, in ſua Societate aliquando admiſit. Sociniani ſiquidem cum Calvinianis in Polonia, & Tranſylvania Templis & communione erant olim conjuncti, tum poſtea Conventus ſuos ſeorſum agere cœperunt Cracoviæ, donec tandem Sociniani an. MDCVIII. in Comitiis Regni habitis Varſoviæ, tanquam Ariani e Polonia fuere ejecti.

D. Quinam ſunt præcipui Socinianorum errores?

M. Præcipui Socinianorum errores ad iſtos ſequentes revocari poſſunt. Primo docent, in eſſentia Divina unicam eſſe Perſonam Patris, & contradictionem implicare, Deum unum eſſe in eſſentia, & Trinum in perſonis. Secundo, negant, Filium Dei, ſeu Chriſtum, eſſe perſonam Divinam, vel Deum; illum tamen appellant Deum metaphorice, & improprie, ob ſublimem poteſtatem a Patre æterno participatam, nimirum ut eſſet Deum inter & homines mediator. Tertio, dicunt, Chriſtum ante Mariam Virginem non extitiſſe, eumque ratione perſonæ eſſe hominem verum, non tamen purum, quia divina filiatione ab ortu fuit inſignitus, quatenus divini Spiritus virtute, abſque ulla Viri ope, in Virginis utero conceptus eſt, in quo ſenſu appellatur Filius Dei proprius, & unigenitus, quia nullus alius ſic virtute divini Spiritus abſque ullo Viri concurſu in utero matris conceptus unquam fuit, & ab ortu Filius Dei vocatus. Quarto, ajunt, Jeſum Chriſtum ideo eſſe Servatorem noſtrum, quia nobis æternæ ſalutis viam oſtendit, vitæque ſuæ exemplis confirmavit; Divinæ autem juſtitiæ, per quam peccatores damnari merentur, neque illum ſatisfeciſſe, neque ut ſatisfieret, opus fuiſſe. Quinto, pertendunt, Chriſtum non fuiſſe Sacerdotem antequam in Cælos aſcenderet, & ne quidem Sacerdotis munus obiiſſe, cum penderet in Cruce. Chriſti mortem non fuiſſe Sacrificium, ſed viam quamdam, & præparationem ad illud peragendum in Cælis. Sexto, aſſerunt, Chriſtum propria virtute a mortuis non ſurrexiſſe. Septimo, dictitant, Baptiſmum aquæ a Chriſto præceptum non fuiſſe, eoque hominem Chriſtianum abſque ullo ſalutis æternæ diſpendio carere, & ab eo abſtinere poſſe. Octavo, ſentiunt cum *Pelagio*, nullum eſſe peccatum originale, nullamque Dei gratiam interiorem ad opera ſupernaturalia neceſſariam eſſe. Nono, affirmant, in ſumptione panis, & vini, quæ fit in Cœna Domini, nihil præter panem, & vinum ſive a credentibus, ſive a non credentibus accipi, meramque eſſe ceremoniam in memoriam mortis Domini. Decimo, effutiunt,

tiunt,

Digitized by Google

tiunt, animas a morte non ſupereſſe; homines impios penitus annihilari, & Reſurrectionem impiorum nullam futuram. Undecimo, Primatum Romani Pontificis negant, eum Antichriſtum appellant, & Eccleſiam Romanam acerrimo odio proſequuntur. Duodecimo, *Zuinglium*, *Lutherum*, & *Oecolampadium*, velut Eccleſiæ reformationis Auctores, ſummis laudibus extollunt, Conciliis Œcumenicis, præſertim Concilio Nicæno contra *Arium* habito, fidem omnino abrogant; *S. Athanaſii*, ſtrenui Conſubſtantiabitatis Verbi divini Aſſertoris, aliorumque Patrum auctoritatem explodunt. Hos, & alios ejuſmodi errores, tuentur Sociniani, quos *Fauſtus Socinus*, eorum Anteſignanus, diſſeminavit, & expreſſit in ſuis libris, potiſſimum in ſuis Commentariis in Scripturam Sacram, in Tractatu de Eccleſia, in ſuis Epiſtolis, in Prælectionibus Theologicis, in libro de Juſtificatione, Fide, & Operibus; in Elenchis Sophiſticis; in Inſtitutione Religionis Chriſtianæ; in libris de Baptiſmo, de Cœna Domini, de Deo Chriſto, & Spiritu ſancto; de Chriſto Servatore contra *Covetum*, & in diverſis aliis Tractatibus de variis materiis ad Chriſtianam Religionem pertinentibus.

D. Infelices profecto Hæreſiarchæ, qui ſemel a ſolida veritate deflectentes, in variis erroribus per omnes Sectarum flexus & anfractus vagantur, & ſuis ſomniis deluſi, nunc huc feruntur, nunc illuc, ac Deum non ex ipſius natura, nec ex arcanarum teſtimonio litterarum, & ex Eccleſiæ Catholicæ, ut par eſt, ſenſu, ſed ex arbitrio ſuo metiuntur; quos ſi urgeas diſputatione, muſſitant, diſſimulant, tergiverſantur, tentant elabendi aditum, & Prothei in morem, ſemet in omnia vertunt. Inter ſe ſunt diviſi, & ad Romanam, ſeu Catholicam perſequendam Eccleſiam concordes, juxta illud Pſalmi LXXXI. *Super populum tuum malignaverunt conſilium, & cogitaverunt adverſus Sanctos tuos. Dixerunt, venite, & diſperdamus eos de gente, & non memoretur Iſrael ultra; quoniam cogitaverunt unanimiter, ſimul adverſum te teſtamentum diſpoſuerunt: Tabernacula Idumæorum & Iſmaelitæ, & Moab, & Agareni; Gebal, & Ammon, & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum.* Hæc omnia Hæreticorum Tabernacula, has Synagogas Satanæ deteſtatur Romana Eccleſia, cujus antiquitas omnem tranſcendit memoriam, duratio finem neſcit, amplitudo metas omnes prætergreditur, filiorum multitudo arenam ſuperat maris & ſtellas Cæli; in qua regnat cæleſtis veritas, exuberat pax exſuperans omnem ſenſum, fervet charitas fuci neſcia, triumphat fides invicta, nulla eſt Dogmatum diſſenſio; quæ denique ab omni portarum Inferi concuſſione ſecura redditur per Chriſtum, Sponſum ſuum, ad quem ipſa adverſitatibus exagitata, & hæreticorum irruptionibus laceſſita confugit, eumque ad proſternendos fidei hoſtes exorat his verbis ejuſdem pſalmi: *Deus meus pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Sicut ignis, qui comburit ſilvam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine. Erubeſcant, & conturbentur in ſæculum ſæculi, & confundantur, & pereant, & cognoſcant quia nomen tibi Dominus: Tu ſolus altiſſimus in omni terra.* Eo potentiſſimo Sponſi ſui adjuta præſidio Eccleſia Romana ſemper vincit, ſemper triumphat, tot ornata palmis, quot fuit hæreticorum armis, & invaſionibus impetita. Sed percenſe, quæſo, alios triumphos, quos Sæculo XVI. de erroribus, vel Hæreſibus reportavit Eccleſia.

M. Præter præcipuos illos Sectarum Anteſignanos, quos hactenus memoravi, quique novis, falſis ac peregrinis ſuis doctrinis totum Orbem commoverunt, alii fuerunt hæretici, qui eodem Sæculo decimo ſexto errores diſſeminarunt, quos breviter hic referam, ut intelligas, quod quemadmodum Chriſtus Salvator noſter cuncta, quæ perfidi Judæi, Reges ac Principes terræ adverſus ipſum moliti ſunt, vertit in ornamentum ac fidem ſuæ victoriæ, cæleſti Conſilio deludens humanam aſtutiam, invicta manſuetudine ſuperans impiorum ferociam, & moriendo mortis tyrannidem abolens; ſic omnium hæreticorum, qui in perniciem Eccleſiæ Catholicæ conjurati fuerunt, machinationes diſrupit, impia conſilia diſſipavit, & omnes tumultus convertit in bonum Eccleſiæ Sponſæ ſuæ, & in cumulum felicitatis æternæ. Hinc Eccleſiæ ſuæ perpetuam promittit aſſiſtentiam: *Et ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*; hoſtibus vero Fidei æternum comminatur exitium his verbis, quæ leguntur in Pſalmis: *Qui in Cælis eſt, irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos. Et comminuam eos ut pulverem ante faciem venti, & ut lutum platearum delebo eos.* Inter illos hæreticos, quorum necdum indicavi errores, primo recenſendus venit *Joannes Brentius*, patria Suevus; qui ex Canonico Witembergenſi & Sacerdote, factus eſt apoſtata & uxoratus. Hic docuit, Corpus Chriſti ex vi unionis hypoſtaticæ, ſeu perſonæ Verbi Divini, eſſe ubique, adeoque & in Pane Euchariſtico ante conſecrationem: indeque ortum habuit Secta *Ubiquiſtarum*, qui aſſerunt, Chriſti humanitatem ab initio Incarnationis fuiſſe ſemper ubique. *David Georgius*, Delphis in Batavia natus, auſus eſt aſſerere, ſe eſſe eximium Prophetam, & Chriſto *Jeſu* majorem, & anno tertio poſt mortem reſurrecturum, & Regnum Iſrael reſtituturum, at necdum ſurrexit, quia cum aliis impoſtoribus in inferno æternis gehennæ ignibus cruciatur. *Gaſpar Scuvenlfeldius*, nobilis Sileſius, contendit humanam Chriſti naturam, poſt Aſcenſionem, in Divinam eſſe mutatam, & novam condidit Sectam, quam ſpecioſo nomine *Confeſſorum Chriſti* adornavit. *Joannes Agricola* Legem Moſaicam tanquam prorſus inutilem damnavit, & eſt patens *Antinomorum* Sectæ, quæ eſt ſtirps Lutheranæ, ut videre eſt apud *Hoſium* in libro *De hæreſibus noſtri temporis*, & apud *Lindanum* in Dialogo II. *Dubitantii*. Ex eadem Secta Lutherana prodiit *Matthias Flaccus Illyricus*, Magdeburgenſi

Mi-

Digitized by Google

Miniſter, qui, ut ſuperius diximus, plurimis Scriptis pertinaciter propugnavit, Peccatum Originale eſſe ipſam hominis ſubſtantiam, & in hanc hæreſim, quæ Manichæorum eſt, multos pertraxit Lutheranos, qui ab eo Dogmate *Subſtantialiſtæ*, & ab Auctore *Flacciani* ſunt appellati. Hic obiter obſervare debes, hunc *Matthiam Flaccum Illyricum* edidiſſe Hiſtoriam Eccleſiaſticam, *Centuriarum* nomine inſignitam, & Tomis tredecim comprehenſam, ad quam concinnandam multos ſibi adjunxit laboris Socios. Aſt iſtud male conſarcinatum Opus, erroribus, calumniis & mendaciis in Eccleſiam Romanam a capite ad calcem refertum, quamplurimi Catholici Scriptores variis lucubrationibus confutarunt; palmam tamen omnibus præripuit Eminentiſſimus, & omni laude ſuperior Cardinalis *Cæſar Baronius*, qui iſtud natalitiis tenebris damnandum Opus ſolidiſſime ac dilucidiſſime diſpunxit, cribravit, & in pulverem redegit, inſigni illo, nec unquam ſatis laudato Opere *Annalium Eccleſiaſticorum*, quod perduxit uſque annum 1198. illudque poſt ejus obitum continuarunt tres doctiſſimi Viri, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Gallia Narbonenſi Epiſcopus, *Abrahamus Bzovius*, Ordinis Prædicatorum, & *Odoricus Raynaldus*, Congregationis Oratorii *Jeſu* Presbyter. Novum errorem Sæculo XVI. ſparſit *Franciſcus Stancarus*, Mantuanus, aſſirmans Chriſtum non divinæ, ſed humanæ tantummodo naturæ ratione eſſe juſtitiam noſtram, unde colligebat Chriſtum, non qua Deus, ſed qua homo eſt, eſſe Mediatorem Dei & hominum. Hunc errorem plerique Catholici, Controverſiarum, & Theologicorum Dogmatum Tractatores, ſtrenue oppugnarunt, præſertim Cardinalis *Bellarminus* libro V. *De Chriſto Mediatore*, & doctiſſimus *Petavius*, Societatis *Jeſu* Theologus, libro XII. *De Incarnatione* capite IV. & ſequentibus Tomi V. *Theologicorum Dogmatum*, ubi invictis momentis probant, Chriſtum, qua Deus, & homo eſt, eſſe Salvatorem, totius humani generis Redemptorem, & mediatorem Dei, & hominum. Poſtremo, Sectam Libertinorum Sæculo XVI. in Galliis ſuſcitarunt *Quintinus*, & *Antonius Pocquius*, qui docebant, („ unicum tantum ſpiritum immortalem eſſe, ſcilicet Spiritum Dei, qui ſit ac vivat in omnibus creaturis: Angelos eſſe inſpirationes eſſentia vacuas; Diabolum, & peccatum, imaginationes inanes & frivolas afferebant. Unicum ſpiritum immortalem omnia efficere, adeo ut ipſa peccata Deo imputanda ſint, nec ullius amplius rei conſcientia moveri quiſquam debeat, nec fas ſit quidquam improbare. Chriſtum ex Spiritu Dei & opinatione eſſe compoſitum. In eo poſitam redemptionem noſtram, quod Chriſtus ſolum velut typus fuit, in quo contemplemur ea, quæ ad ſalutem noſtram Scriptura requirit. Regenerationem eſſe reſtitutionem innocentiæ, in qua Adam, antequam peccaſſet, conſtitutus erat. Hunc autem innocentiæ ſtatum ſic accipiebant, ut ſemel regenerati, quaſi mali cogitatione ſublata, nihil diſcernere debeant, ſed puerorum more naturalem ſenſum atque inclinationem ſequi. Libertatem Chriſtianam in eo ſitam eſſe, ut omnia homini ſine exceptione licita ſint. Proprium cujuſcumque ad malum propenſionem eſſe vocationem, in qua, ſecundum Apoſtoli mandatum, permanere debeat. Matrimonium etiam ſolemni ritu initum coram hominibus, carnale eſſe, niſi Spiritus bene conveniant, adeoque Chriſtianum hominem ad illud adſtrictum non eſſe, ſed ſolum inter Chriſtianos hoc matrimonium firmum eſſe debere, in quo utrique ſimul cum altero bene eſt. Communionem Sanctorum eſſe, ſi nemo quidquam poſſideat tanquam ſuum; ſed unuſquiſque, undecumque nanciſci poterit, ad ſe rapiat. Reſurrectionem jam eſſe factam. Fas eſſe diſſimulare Religionem. Litteræ Scripturæ Sacræ minime nos obnoxios eſſe, ſed ſpiritum, qui vivificat, ſequi oportere.) Sed mittamus illos *Libertinos*, qui, jam victa prorſus, & obruta conſcientia, ex turpibus factis laudem ſibi quærentes, vitiis callum obduxerant, in ſummis malis, perinde ut ſummis bonis acquieſcebant, & contaminata undique vita, peſtilentibus exemplis, peſtilenti doctrina proximum quemque, velut contagio morbi, inficiebant, atque gloriantes in malitia, potentes in iniquitate, piorum hominum ſimplicitatem ludibriis inceſſentes, in omnia turpiſſima facinora præcipites ferebantur.

D. Ex ea inſana tot Hæreticorum in Eccleſiam Sæculo XVI. inſurgentium conſpiratione facile intelligo, voluiſſe Chriſtum Dominum, ut Eccleſia, ſponſa ſua, eamdem ac ipſe ſortem experiretur, & perſecutionibus impeteretur, ut inde glorioſior evaderet. At enim, ſicut Pontifices, Scribæ, Phariſæi, Reges, Principes, populique armati, in Chriſti Domini Salvatoris tam benefici, tam amabilis, perniciem conjurarunt omnes, qui tamen in mundum venerat, ut ſalutifera doctrina blande ac placide monſtraret omnibus æternæ felicitatis viam; ita Chriſtus Dominus permiſit, ut Ethnici, Judæi, & Hæretici, Religione licet & Sectis inter ſe diſcordes, adverſus Eccleſiam congregarentur, & omnia ſua conſilia, totas opes & vires, & quidquid auctoritate, quidquid potentia, quidquid ingenio, fraudeve poſſent, in unum conferrent, eamque perſecutionibus exagitarent. Verum, ſicut ille Chriſtus, quem tot ignominiis onerarunt Judæi, nunc eſt in gloria Dei Patris, quem mortuum exiſtimabant, revixit, victurus in æternum; quem infra omnes homines dejecerant, in toto Orbe Deus & homo colitur & adoratur; ejus Crux prius ignominioſa, nunc glorioſa eſt Principum ac fidelium omnium; ad nomen *Jeſu*, quod illi moliebantur abolere, flectitur omne genu, ſeque ſubmittit omnis celſitudo cœli ac terræ, videntque modo perfidi Judæi templum ſuum funditus dirutum, Religionem pene extinctam, Sacerdotium, Legem, Principatum, Urbes, Gentem, locum; breviter, nihil ſupereſſe, præter paucos vagos & exules, veteris inſaniæ calamitatiſque teſtes: ſicut, inquam, Judæi cæco furore abrepti Chriſtum perſequendo nihil aliud effecerunt, niſi quod & ſuam amentiam & livorem prodiderunt, & Chriſti gloriam illuſtrarunt, atque auctoritatem confirmarunt, ita etiam Judæorum perverſitas, Principum crudelitas, Philoſophorum ſuper-

Digitized by Google

ſupercilium, Rhetorum eloquentia, hæreticorum pertinacia, omnes in Eccleſiæ Catholicæ exitium conjurantes, quid tandem vinculis, carceribus, lapidibus, flagris, aculeis, ungulis, ignibus, quid tot horrendis tormentorum generibus, & cædibus, quid tot flagitioſis doctrinis, & atrocibus perſecutionibus profecerunt? innumeros Martyres Eccleſiæ dederunt, ſibi Gehennæ cruciatus conduplicarunt, ac, inviti licet, confirmarunt veritatem Catholicæ Eccleſiæ, quæ æternum ſtabit, & adverſus quam, ut promiſit Chriſtus, qui nec falli, nec fallere poteſt, *Portæ Inferi non prævalebunt*. Sed quorſum, amabo, inter Novatores Sæculi XVI. non percenſuiſti *Michaelem Bajum* Lovanienſis Academiæ Doctorem, quem in multos errores prorupiſſe monuit me nuperrime vir apprime eruditus, qui tamen candide fatebatur, ſe plane ignorare, cur Bullæ Pontificiæ, qua Sanctus *Pius* V. LXXIX. *Michaelis Baji* Propoſitiones damnavit, nullam omnino mentionem fecerint *Hieronymus Catena*, & *Joannes Antonius Gabutius*, qui vitam & res a *S. Pio* V. Pontifice Maximo præclare geſtas memoriæ prodiderunt; cur vero etiam hæc eadem Bulla Pontificia Bullario Romano inter alia Diplomata ejuſdem S. Pontificis *Pii* V. necdum fuerit inſerta? Oſtende itaque, ſi placet, primo, quis & qualis fuerit iſte *Michael Bajus*? Secundo, quo anno a *Sancto Pio* V. proſcriptæ fuerint ſeptuaginta novem illæ propoſitiones *Michaelis Baji*. Denique, cur hæc Bulla ſanctiſſimi illius Pontificis, vulgo dicta *Piana*, a *Catena*, & *Gabutio*, Vitæ *Pii* V. Scriptoribus, fuerit ſilentio prætermiſſa, & Bullario Romano nondum ſit inſerta?

M. Quamvis negari haud poſſit, *Michaelem Bajum* fuiſſe virum Doctiſſimum, utpote Academiæ Lovanienſis Doctorem ac Profeſſorem, & unum ex Theologis a *Philippo* II. Hiſpaniarum Rege, ad Concilium Tridentinum miſſis, certum tamen eſt, eum nonnullos de gratia & libero arbitrio, de juſtificatione & operibus & concupiſcentia & aliis Articulis docuiſſe errores, qui in Belgio diſſidia excitantes occaſionem dederunt *Pio* V. Pontifici Maximo Cauſam ad ſe Romam evocandi, & ſeptuaginta novem *Michaelis Baji* propoſitiones configendi Diplomate, quod incipit *Ex omnibus*, quodque Romæ datum eſt Kalendis menſis Octobris anni 1567. Hoc Diploma, quod, vivente *Pio* V. non fuerat publicatum, ſed duntaxat, majoris lenitatis gratia, privatim Lovanienſi Academiæ ab Archiepiſcopo Mechlinienſi denuntiatum, & ea de cauſa a *Catena*, & *Gabutio* in Vita *Pii* V. prætermiſſum, tandem *Gregorius* XIII. ſucceſſor *Pii* V. Romæ ſolemniter promulgavit quarto Kalendas Februarii anni 1579. illudque ad Lovanienſem Academiam, & ad *Michaelem Bajum* per *Franciſcum Toletum* Societatis Jeſu doctiſſimum Theologum tunc Pontificium Concionatorem, poſtea S. R. E. Cardinalem, deferendum curavit. *Ut* autem *Sedis Apoſtolicæ judicio acquieſceret* Michael Bajus, *perpaucis Colloquiis*, teſte Cardinali *Palavicino* lib. 15. Hiſt. Concilii Tridentini cap. 7. Num. 17. *obtinuit Toletus*, qui tam eximiam hujus Doctoris modeſtiam ſuſpiciens, ait: *Michaele Bajo, nihil doctius, nihil humilius*. Retractationem errorum ſuorum edidit *Michael Bajus* his verbis conceptam: *Ego Michael de Baji Cancellarius Univerſitatis Lovanienſis agnoſco, & profiteor, me ex variis Colloquiis & communicationibus habitis cum Reverend. Patre Domino Franciſco Toleto Concionatore Suæ Sanctitatis, & ad hanc rem ſpecialiter miſſo, ſuper diverſis ſententiis, & propoſitionibus jam olim a Sanctiſſimo Domino noſtro Pio V. fel. record. ſub data Kal. Octob. anno 1567. & nuper a* Gregorio XIII. *moderno Pontifice Max. ſub data Kal. Febr. ann. 1579. iterato damnatis, & prohibitis, ita motum & eo perductum eſſe, ut plane mihi habeam perſuaſum, earum omnium ſententiarum damnationem, atque prohibitionem jure meritoque, ac non niſi maturo judicio, & diligentiſſima excuſſione præmiſſis factam atque decretam eſſe. Fateor inſuper plurimas ex iiſdem ſententiis in nonnullis libellis a me olim, & ante emanatam Sedis Apoſtolicæ ſuper iis Cenſuram conſcriptis, & in lucem editis, contineri, & defendi, etiam in eo ſenſu, in quo reprobantur. Denique, declaro, me impræſentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi a S. Sede factæ acquieſcere, neque poſthac illas docere, aſſerere, ac defendere velle. Datum Lovanii die 24. Martii anni* 1580. Multi Scriptores, præcipue *Albertus Miræus*, *Poſſevinus* Societatis *Jeſu*, & Cardinalis *Palavicinus*, modeſtiam, aliaſque virtutes *Michaelis Baji* poſt retractationem a ſe factam plurimum laudant. Primus, ſeu *Aubertus Miræus* in ſua *Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum* ait, („ in Michaele Bajo duas res enituiſſe, quæ in unum eumdemque hominem raro admodum convenire ſolent, præſtans videlicet ingenium, & ſummam animi modeſtiam, & ita enituiſſe, ut de illo ornando certaſſe inter ſeſe videantur. Eum quotidie ſacris tam pie operatum fuiſſe, ut inter ſacrificandum & lacrymas effunderet frequenter, & eaſdem aliis excuteret; morientem ſuas facultates pauperibus teſtamento legaviſſe, Collegio Lovanii ſub patrocinio Beati Auguſtini, quem religioſe ſemper coluit, excitato. „) Denique, Cardinalis *Palavicinus* lib. 15. *Hiſtoriæ* Concil. Trid. cap. 7. num. 17. poſtquam retulit promptam obedientiam, quam *Michael Bajus* Sedi Apoſtolicæ exhibuit, hæc ſubdit: („ Atque hoc pacto Bajus non ſolum illæſus permitit, ſed ipſius etiam nomini verba Diplomatis pepercerunt. Quin per illud ejus errores manum tam mitem experti ſunt, ut vix viderentur errores: cum aliquæ ex proſcriptis poſitionibus, nullis certis in hac exceptione adnotatis, dicerentur poſſe ſuſtineri in aliqua minus propria ſignificatione. „) Circa hæc ultima Cardinalis *Palavicini* verba obſervare debes, S. *Pium* V. eo in Diplomate, quo ſeptuaginta novem propoſitiones damnavit, non ſolum peperciſſe nomini *Michaelis Baji*, ſed etiam declaraſſe, quaſdam ex confixis propoſitionibus, nullis tamen certis in hac exceptione adnotatis, ſuſtineri poſſe: *Quas quidem ſententias*, inquit manſuetiſſimus ille Pontifex, *quamquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias,*

ſcanda-

Digitized by Google

ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpective præſentium auctoritate condemnamus &c. Hinc quidam primi ſubſellii Catholici Theologi, præcipue Cardinalis *Noriſius* in *Vindiciis Auguſtinianis* cap. tertio parag. ſecundo, *Gabriel Vaſquez* Societatis Jeſu, primæ ſecundæ diſp. 190. cap. 18. & *Contenſonus*, Ordinis Prædicatorum, in Tractatu De Gratia, aſſerunt, aliqua ex his ſeptuaginta novem propoſitionibus a *S. Pio V.* proſcriptis, fuiſſe damnatas, non ob illarum falſitatem, ſeu ob errorem quem contineant, ſed ſolum ob nimium acres & aſperas oppoſitarum cenſuras, idque ab ipſomet *Toleto*, qui a Summo Pontifice *Gregorio XIII.* miſſus fuerat, ut Pontificium Diploma ab Academia Lovanienſi recipi curaret, ſe accepiſſe teſtatur ibidem *Vaſques*, aſſerens apud ſe adhuc eſſe exemplar, cui ad faciendam hujus rei fidem propria manu ſubſcripſit *Franciſcus Toletus*. Sed, ut ut ſit de hac Theologorum, quos citavi, ſententia, quam certe hic diſcutiendam non ſuſcipio, omnes proſcriptas propoſitiones damno, & optarem vehementiſſime, ut Scriptores, quorum libri juſta Cenſura a Sede Apoſtolica fuerunt ſemel confixi, imitarentur *Michaelis Baji* modeſtiam, quam ipſemet *Theophilus Raynaudus* Societatis Jeſu, vir licet rugoſæ frontis, & obducti ſupercilii Cenſor, impenſe laudat in Clauſula Operis *de libris configendis* Num. 571. ubi de humilitate poſt juſtam librorum confixionem tenenda ſermonem habens, inquit: *Quo in genere Michael Bajus æternum quibuſvis Scriptoribus exemplum ſapientiæ ac virtutis ſtatuit. Cum confixis a Franciſco Toleto per Pontificem ad id delegato nonnullis ejus libris, oblataque Cenſura, an acquieſceret rogatus, malle ſe dixit, porcos paſcere, quam cujuſcumque per Eccleſiam delecti judicio de Scriptionibus ſuis pervicaciter obluctari.* Præter hoc exemplum *Michaelis Baji*, qui Sæcul. XVI. ſuos ſumma cum modeſtia abdicavit errores, aliud ejuſdem Sæculi Novatoris, ſeu *Guillelmi Poſtelli*, qui ante mortem ſuorum errorum palinodiam cecinit, & in pace Eccleſiæ deceſſit, exemplum ſuppeditat *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad an. 1581. Numer. 16. Barentoni vico Normanniæ in Galliis natus iſte *Guillelmus Poſtellus*, Philoſophiæ & Mathematicarum artium ſtudia primum profeſſus eſt, deinde, longinquis peregrinationibus perfectam linguarum exoticarum ac maxime orientalium cognitionem adeptus, Venetias ſe contulit, ubi cum non exigua pietatis documenta præberet, ad tyrocinium Societatis *Jeſu* admiſſum eſt a *S. Ignatio*, ejus Fundatore, ſicut ſcribit *Orlandinus* libro V. Annalium Societatis Jeſu Num. 3. Verum, ex eadem Societate non multo poſt ob ingenii petulantiam dimiſſus, a Quæſitore Fidei perpetuo carcere damnatus eſt, ex quo elapſus in Gallias rediit, & in maximo honore habitus eſt a Chriſtianiſſimo Rege *Franciſco* I. qui viros litteratos colebat, a maximis Dynaſtis, qui eum tanquam Mundi miraculum ſuſpiciebant, & ab omni doctorum hominum natione ita laudatus, ut de ipſo dici ſoleret, tot apophthegmata & oracula, quot verba ex ipſius ore prodire. At eruditus ille vir præ nimia Rabbinorum Lectione, & Aſtrorum contemplatione in abſurdos errores prorupit; multaque ſcripſit deliriis & erroribus paſſim inſperſa, nimirum *De Trinitate Mundi, Corporis & Animarum: De Chriſto intoxicato: De Matrice Mundi: De ſalvandis univerſis omnis generis hominum Sectis: De Clave abſconditorum a Sæculo, quæ nec Apoſtoli, nec ipſa Eccleſia portare potuiſſent: De Myſteriis ſibi per Angelum* Raziel *revelatis &c.* Sunt etiam nonnulli Scriptores, qui dicunt, *Guillelmum Poſtellum* in hunc errorem adeo delirum incidiſſe, ut auſus ſit aſſerere, Jeſum Chriſtum in Mundum denuo venturum, & in hoc ſecundo Chriſti adventu Virginem quamdam Venetam, ſibi cognitam, fœminarum Redemptricem fore, quemadmodum Jeſus Chriſtus Virorum Redemptor fuerat: Librum de hoc argumento a *Guillelmo Poſtello* editum fuiſſe, & ab ipſo inſcriptum: *De Virgine Veneta*, affirmant quidam Scriptores, quos tamen hac in re fuiſſe deceptos obſervat *Florimundus Ræmundus* libro 2. *De Origine Hæreſum* Cap. 15. ubi ait, hunc librum a *Guillelmo Poſtello* non alio conſilio fuiſſe ſcriptum, quam ut Venetæ cujuſdam Virginis Benefactricis ſuæ, a qua ſubſidia ad ſuas longinquas peregrinationes peragendas acceperat, laudes celebraret. Sæpius *Guillelmus Poſtellus*, dum Pariſiis eſſet, a Theologis Pariſienſibus, & Magiſtratu increpitus, quod inaudita ex Rabbinorum & Talmudiſtarum, & ex propriis ſui cerebri ſomniis proferret commenta, nec tamen reſipiſcere vellet, in Monaſterium Sancti *Martini a Campis* ſecedere juſſus eſt, ubi immenſa Dei miſericordia errores ſuos abdicavit, omnia, quæ vel docuerat, vel ſcripſerat, Eccleſiæ judicio & correctioni ſubdidit, atque poſt multa exhibita per aliquot annos veræ pœnitentiæ ſigna, in fide & pace Eccleſiæ Catholicæ ex hac vita migravit die 7. Septembris anni 1581. natus annorum circiter centum, & proſpera ſemper valetudine uſus. Extat adhuc haud parum utilis liber a *Guillelmo Poſtello* editus, & inſcriptus: *De Orbis Concordia*, in quo Ethnicos, Mahometanos, Judæos, Hæreticoſque omnes refellit, & adverſus illos Religionis Chriſtianæ, & Catholicæ veritatem omni argumentorum genere demonſtrat ac vindicat. Sed hactenus ſatis diximus de Hæreticis & Novatoribus Sæculi decimi ſexti, in quos vere quadrat id quod *Theodoretus* cap. 4. lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* ait de nonnullis, qui *neminem volunt ex antiquis Patribus ſibi comparari, neque illos, quibus nos ab ineunte ætate uſi fuimus, præceptoribus, ſibi pares exiſtimari ſinunt, immo vero ne unum quidem Collegarum noſtrorum vel ad mediocrem ſapientiam perveniſſe cenſent: ſed ſe ſolos ipſos ſapientes, & ſibi ſolis ea doctrinæ patefacta Myſteria, quæ in nullius unquam ſub ſole cognitionem ac mentem venerint, arbitrantur.*

D. Fueruntne aliquæ Sæculi XVI. agitatæ inter Catholicos Theologos controverſiæ quæ turbas in Eccleſia excitarint?

M. Tres Controverſiæ Sæculo decimo ſexto inter Catholicos Theologos habitæ ſunt, quarum

pri-

Digitized by Google

prima originem habuit in Belgio; Altera in Hiſpania; Tertia in Germania. Primæ Controverſiæ, quæ enata eſt Belgio, locum & occaſionem dederunt *Leonardus Leſſius*, & *Joannes Hamelius*, Lovanii in Collegio Societatis Jeſu Sacræ Theologiæ Profeſſores, qui annis MDLXXXV. & MDLXXXVI. triginta quatuor Propoſitiones in publicis Lectionibus docuerunt, quas celeberrima Academia Lovanienſis cenſura confixit. Tres ex his propoſitionibus erant de Scriptura Sacra, & his verbis conceptæ: („ Ut aliquid ſit Scriptura Sacra, non eſt neceſſarium ſingula ejus verba inſpirata eſſe a Spiritu Sancto. II. Non eſt neceſſarium, ut ſingulæ veritates & ſententiæ ſint immediate a Spiritu Sancto ipſi Scriptori inſpiratæ. III. Liber aliquis (qualis forte eſt ſecundus Machabæorum) humana induſtria ſine aſſiſtentia Spiritus Sancti, ſcriptus, ſi Spiritus Sanctus poſtea teſtetur, ibi nihil eſſe falſum, dicitur Scriptura Sacra. „) Reliquæ aliæ XXXI. Propoſitiones ſpectabant Providentiam divinam, Prædeſtinationem, Reprobationem, Gratiam, Juſtificationem, quas Doctores Lovanienſes poſtquam maturo examine in ſuis Comitiis Generalibus diſcuſſiſſent, & a Doctrina *Sancti Auguſtini* alienas judicaſſent, eas, una cum tribus aliis propoſitionibus *de Scriptura Sacra*, proſcripſerunt in Cenſura data anno 1587. quam anno ſequenti acriter defenderunt in libro Apologetico, cui titulus eſt: *Juſtificatio, ſeu Defenſio Cenſuræ Facultatis S. Theologiæ Academiæ Lovanienſis*. Eodem anno 1588. die 20. menſis Januarii Duacenſis Academia eaſdem XXXIV. propoſitiones confixit in ſua Cenſura, quam cæterorum Doctorum nomine & auctoritate adornavit *Guillelmus Eſtius*, ſua Orbi Chriſtiano fama notiſſimus. Verum, cum inde ſuborirentur graviſſimæ contentiones, quæ exitiale damnum Eccleſiæ Catholicæ afferre poterant, *Sixtus V.* Pontifex Maximus per Breve Apoſtolicum datum die 15. Aprilis ann. 1588. hanc Cauſam ad ſe evocavit, mandavitque *Octavio Frangipani*, Calatino Epiſcopo, in Germania ſimul ac Belgio Nuncio Apoſtolico, ut omni charitatis officio ſtudioſiſſime ageret, ut earum contentionum, ac diſſenſionum finem omnino facerent univerſi ac ſinguli, qui de iis articulis tam graviter inter ſe diſſidebant, & utrique parti imponeret ſilentium præciperetque omnibus, ut ab hiſce opinionum diſſidiis & contentionibus penitus abſtinerent: propoſita excommunicationis latæ Sententiæ pœna, & aliis Cenſuris, & invocato etiam, ſi opus fuiſſet, brachii ſæcularis auxilio, non obſtantibus quibuſcumque. Hoc pacto compoſita eſt illa Controverſia, ſed in ſuarum Cenſurarum defenſione ſemper invicte perſtiterunt duæ Illuſtriſſimæ Academiæ, quæ illas Annis 1593. 1658. 1659. 1679. 1690. renovarunt, novumque robur eis addiderunt. Quin, & Summi Pontifices, quod maxime obſervare debes, Doctores Univerſitatis Lovanienſis adhortati ſunt, ut Doctrinæ Sanctorum Auguſtini & Thomæ de Gratia & Prædeſtinatione, quam a ſuis Majoribus acceperant, firmiter hærerent, & ab ea ne latum quidem unguem deſciſcerent. Sic enim *Alexander* VII. Pontifex Maximus, in Brevi ad Lovanienſes dato die 7. menſis Auguſti ann. 1660. ſcripſit: („ Non dubitamus quin vos pro ſingulari ſcientiæ pietatiſque ſtudio, ſanam & incorruptam, qualem tot Apoſtolicæ Sedis declarationes & Sanctorum Patrum traditiones requirunt, doctrinam ſemper amplexuri, & adverſus Orthodoxæ Religionis hoſtes defenſuri ſitis: necnon Præclariſſimorum Eccleſiæ Catholicæ Doctorum Auguſtini & Thomæ Aquinatis inconcuſſa tutiſſimaque dogmata ſequi ſemper, ut aſſeritis, ac impenſe revereri velitis. Quorum profecto Sanctiſſimorum Virorum, penes Catholicos univerſos ingentia, & omnem laudem ſuppreſſa nomina novi præconii commendatione non egent. „) Fuerunt quidem nonnulli, qui auſi ſunt aſſerere, *Alexandrum* VII. Pontificem Maximum, nunquam laudatum illud Breve vidiſſe, quos falſi convincunt *Chriſtianus Lupus* in Epiſtola Apologetica *de Attritione, & Contritione* Cap. 5. Cardinalis *Noriſius in Vindiciis Auguſt.* Cap. 6. Cardinalis *Raymundus Capiſſuchus* in Appendice, ubi hæc habet: *Quod quidem Diploma ab eodem Alexandro*, Pontifice Maximo, *perlectum, obſervatum, commendatum & probatum fuit, cum ſibi annulo Piſcatoris ſignandum exhiberetur a Franciſco Nerlio, Brevium ad Principes tunc Secretario, poſtmodum S. R. E. Cardinali, ut idem Cardinalis Nerlius mihi teſtatus eſt.* Aliud Breve Apoſtolicum præcedenti geminum, quod incipit: *Dilecti Filii ſalutem &c.* ad Doctores Lovanienſes direxit *Innocentius* XII. Pontifex Maximus, in quo ad doctrinam Sanctorum Auguſtini, & Thomæ in materia Divinorum Auxiliorum propugnandam etiam atque etiam adhortatur his verbis: *Apoſtolica vos primum auctoritate monemus, ut ſublatis contentionibus, ſapientiæ, quæ deſurſum atque pacifica eſt, vacetis; profitentes, ſicut aſſeritis, doctrinam præclariſſimorum Doctorum Auguſtini & Thomæ, quorum ille tantæ ſcientiæ fuit, ut inter Magiſtros optimos etiam a noſtris prædeceſſoribus haberetur, & cujus doctrinam, ſecundum eorumdem Prædeceſſorum Statuta, Romana ſequitur & ſervat Eccleſia: Alter vero mira eruditione eamdem Dei Eccleſiam clarificat, & ſancta operatione fœcundat. Hos dum Univerſitas veſtra doctrinæ duces ſecuta fuerit, ſecure pugnabit contra hoſtes orthodoxæ fidei, in Eccleſiæ gloriam & ædificationem, excitabit in dies hanc Apoſtolicam Sedem, ut cumulatius ei præſtet paternæ charitatis officium. Vobiſque interim Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ die 6. Februarii anni* 1694. Hæc referre operæ pretium duxi, ut intelligeres, has celebres Univerſitates Lovanienſem, & Duacenſem in doctrina de Gratia, & Prædeſtinatione non alios ſibi adſciſcere Duces ac patronos, quam Sanctos Patres Auguſtinum & Thomam, eaſque etiamnum cum Schola Thomiſtica, quæ utriuſque Doctoris patrocinio itidem gloriatur, arctiſſimo fœdere jungi.

D. In quo potiſſimum ſita erat illa Controverſia, quam Sæculo decimo ſexto in Hiſpania excitatam fuiſſe mox aſſerebas?

M. Nondum erat omnino ſedata hæc, quam

modo

Digitized by Google

modo memoravi, ſuborta in Belgio Controverſia, cum nova in Hiſpania excitata eſt anno 1588. quo *Ludovicus Molina*, Eborenſis Academiæ Profeſſor, Societatis Jeſu, meditatam ab annis circiter triginta, novam liberi arbitrii cum Divina Gratia *Concordiam* vulgare cœpit. Hæc ſemel publicata *Ludovici Molinæ* Concordia non ſolum FF. Prædicatores, acerrimos doctrinæ Sanctorum Auguſtini & Thomæ defenſores, nacta eſt adverſarios, verum etiam male habita eſt a viris in Eccleſia maximi momenti, quos inter, unum inſtar omnium, & omni exceptione majorem, hic laudabo Eminentiſſimum Cardinalem Baronium, Annalium Eccleſiæ parentem, qui ea de re Epiſtolam ſcripſit ad Illuſtriſſimum virum *Petrum de Villars*, Archiepiſcopum Vienoenſem in Galliis, quam refert noſter *Joannes Baptiſta Gonetus* in ſua Apologia Thomiſtarum, quamque *Petrus Matthæus* in *Hiſtoria ſeptem annorum pacis*, quam gallico idiomate anno 1604. adornavit, Lib. 7. Narratione 4. ait ſe vidiſſe propria manu Cardinalis Baronii ſubſcriptam. Hic autem eſt hujus epiſtolæ Cardinalis Baronii tenor:

(„ Illuſtriſs. Domine, ignoſcas ſi tardius quam par eſt, ad litteras Reverendiſſimæ Dominationis veſtræ reſcribo, quas ut puras & orthodoxas in omnibus exoſculatus ſum, a quibus abſit ut vel in minimo apice, vel puncto diſſentiam. Tantommodo de libris Molinæ remanet controverſia. Legi eos, ſed non ſine ſtomacho; cum in his nihil potentius agere præ ſe ferat, quam S. Auguſtino adverſari (licet ſanctum nunquam nominet) eumque oſcitantiæ redarguere, ſeque illo in iis diſputationibus vigilantiorem acutioremque jactare. Quis poteſt eum talia loquentem abſque nauſea tolerare? Licet ut anguis effugiat, & e manibus facile elabatur; ut, etſi temerarium quis inveniat, haud facile poſſit hæreſis convincere, & fugillare. Non hujuſmodi commentatoribus indiget Eccleſia Dei, quæ puritate, candore, nitore delectari tantummodo conſuevit, ipſa non habens maculam, neque rugam. Legi, inquam, eum, & ad quinquaginta & amplius notavi propoſitiones, verba, phraſes, quas vel ſaltem affines eſſe erroribus Pelagianorum ſive Semipelagianorum (licet ipſe cautius intra Catholicæ fidei limites vel proteſtando ſaltem, ſe contineat) nemo puto, qui abſque affectu illa perlegerit, negabit omnino. Quid Eccleſia indiget hujus Molinæ libris, ut diſcat quæ a tot Sanctis Patribus, Conciliis, atque Decretis, jam ante tot ſæcula didicit atque docuit? Quod ad ipſum D. N. Clementem Papam attinet, hoc ipſi in propoſito eſt, hoc in voto, hoc denique in decreto, ut nec latum quidem unguem a veſtigiis Prædeceſſorum recedat, ſed iiſdem inſiſtat quam firmiſſime. Scit plane, tot Sanctos Pontifices Innocentium, Sixtum, Cæleſtinum, Hormiſdam, ac denique Felicem, cujus ſunt Canones Concilii Arauſicani, hoc profeſſos ſuis ſcriptis eſſe, atque teſtatos, Romanam Eccleſiam, in iis, quæ ſpectant ad Gratiam, & Liberum Arbitrium, ſequi ſemper conſueviſſe S. Auguſtinum. Teſtatur equidem id tot verbis Hormiſdas ſuis litteris; adeo ut alio judicio opus non ſit, cum jam præjudicatum ſit. Laborat nunc in diſcutiendo Molinæ Volumine, de quo abjiciendo, vel purgando, vel retinendo, adhuc ſub judice lis eſt. Mea ſiquidem ſententia, eo non indiget Eccleſia Catholica, in quo vel ſaltem quædam auditui horridula eſſent corrigenda. Moneo Reverendos Patres meos Societatis Jeſu, ne exiſtimationem eorum in defenſione librorum ejus periclitari ſinant, & in diſcrimen adduci. Colo ipſos omnes, Deus ſcit, ut Patres, ut de illis illud uſurpem, Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me. Vale, Pater amantiſſime atque doctiſſime, Lucerna pedibus meis, cum per obſcura contigerit ambulare. Romæ Idibus Martii ann. Domini 1603. Veſtræ Illuſtriſſimæ Dominationis Frater & ſervus, Cæſar Cardinalis Baronius. „) Ex ea Epiſtola facile intelligere potes, hanc novam *Ludovici Molinæ Concordiam* probatam non fuiſſe Eminentiſſimo & de univerſali Eccleſia optime merito Cardinali *Baronio*, ac ſubinde mirari minime debes, quod, occaſione iſtius novæ *Concordiæ* Liberi Arbitrii cum Divina Gratia a *Ludovico Molina* editæ, multæ in Hiſpania fuerint excitatæ turbæ, & graviſſimæ habitæ doctiſſimos Patres Societatis Jeſu Theologos inter & FF. Prædicatores Concertationes, quæ tamen cum nimium fervərent in Hiſpania, vetuit ſummus Pontifex *Clemens VIII.* tranſmiſſo die x. Januarii ann. MDXCVI. ad ſupremam Caſtellæ Inquiſitionem Brevi Apoſtolico, ne ſententiam diceret, aut quidquam ea in re definiret, juſſitque ut Academiarum, Epiſcoporum, ac Theologorum Cenſuræ, necnon Patrum Societatis Jeſu, ac FF. Prædicatorum Lucubrationes Romam quantocius mitterentur, ubi per ſeſe Cauſam finire meditabatur. Addidit etiam Summus Pontifex novas in eos interminationes, qui de Divina gratia, affinibuſque quæſtionibus, in Scholis, Pulpitis, editiſque libris agerent, donec aliter foret ab Apoſtolica ſede definitum. Audivit quidem ſæpius Sanctiſſimus ille Pontifex in celeberrimis Congregationibus *De Auxiliis*, quas eam in rem Romæ inſtituit, doctiſſimos tum Societatis Jeſu, tum Ordinis FF. Prædicatorum Theologos, hinc inde magno animorum æſtu diſputantes, & in Lectione Operum S. Auguſtini aſſiduus, eruditorum conſilium de controverſis quæſtionibus exploravit, atque nonnullorum Conſultorum lucubrationes hoc de argumento adornatas ſedulo perlegit, ut his diſputationibus propediem finem imponere poſſet. Sed alia ſunt hominum, alia Dei Conſilia. Hanc quippe Controverſiam Divina Providentia, cujus ſunt inſcrutabilia judicia, obitu *Clementis VIII.* qui inter hæc accidit, ſuſpenſam manere voluit, & Theologorum diſceptationibus ſalva & inculpata fide permiſſam. *Paulus V.* ſucceſſor *Clementis VIII.* reſumpſit quidem examen ejuſdem controverſiæ, novaſque Congregationes *De Auxiliis* Romæ inſtituit, ſed tandem occultis rationibus permotus, litem omnem in ſuſpenſo poſuit, & ad ſe vocatis Præpoſitis Ordinum FF. Prædicatorum, & Societatis Jeſu, nec non diſputantibus ac Conſultoribus *ſignificavit, poſſe illos reverti ad propria, dixitque, ſe opportuno tempore promulgaturum declarationem ac determinationem ſuam. Atque interim quam ſerio injunxit, ut in hujuſce argumenti tractatione, nullus*

par-

Digitized by Google

partem alteram nota aliqua , vel cenſura notare audeat . Juſſis inſuper tam Prædicatoribus , quam Jeſuitis , ut ſi quis hoc in capite deliquerit , ſevere puniatur. Ita quippe ſuum iſtud Decretum ſervari vult. Suo ergo officio non deerit Paternitas veſtra , ut ejus obſervantiæ invigilet. Singulariter vero data occaſione ſignificabit quidquid in hoc executioni demandaverit , ut de iis ſuæ Sanctitati ratio reddi valeat.

D. Expone, quæſo, uberius, quænam ſint præcipua illa Capita, io quibus *Ludovicus Molina* in ſua *Concordia liberi arbitrii cum Divina Gratia* à Schola Auguſtiniano-Thomiſtica diſſidebat, quid in Congregationibus de Auxiliis ſub *Clemente VIII.* & *Paulo V.* habitis ſuper hac controverſia ſtatutum ſit?

M. Hic multa quidem parata in laudem Familiæ Domioicanæ, quæ in celeberrimis Congregationibus *De Auxiliis* coram *Clemente VIII.* & *Paulo V.* Supremis Catholicæ Eccleſiæ Hierarchis, doctrinam de Divioa Gratia , a Sanctis Auguſtino, & Thoma ad ſe tranſmiſſam , per ſuos alumnos *Didacum Alvareſium* , & *Thomam Lemoſium*, Deus bone quos Viros! maxima gloria repugnavit , quæ tamen ſilentio prætermittere neceſſarium omnioo duxi, ut obtemperarent Decretis Romanorum Pontificum *Pauli V. Urbani VIII. Innocentii X.* & *Innocentii XII.* qui hanc de Divina gratia Controverſiam, rerumque in Congregationibus *De Auxiliis* geſtarum , aut ventilatarum Hiſtoriam , ne quis in publicam lucem emittat, prudentiſſime prohibuerunt . Cum enim ex ea Controverſia multa ſint orta ſcandala, graviſſimæ diſſenſiones, amaræ diſputationes , & periculoſæ timerentur perturbationes , conſultius tu rem Eccleſiæ viſum eſt Romanis Pontificibus , ut Theologi paci, ſilentio hinc inde litarent , & hanc de Divina Gratia Controverſiam intra Scholarum umbras libere quidem agitare poſſent, ſed nullis editis libris , aut ſcriptionibus , ob diſputantium æſtus , propalare auderent . Ea igitur , quæ alte animo meo inſidet , erga Sedem Apoſtolicam reverentia, & exoculata obedientia conceptum ſermonem continere præcipit , quia melior eſt obedientia , quam Victima , & Scholæ Thomiſticæ , cui me totum addictum profiteor , proprius character eſt, amare non rixas, ſed pacem, publicas vitare diſſenſiones, & ab amaris diſputantium Controverſiis penitus abhorrere . Ceterum, licet Schola Thomiſtica , ob reverentiam Decretis Romanorum Pontificum debitam , uno ſilentii , patientiæ , & modeſtiæ clypeo ſe ſe tuetur , non tamen Gratiæ Divinæ , quam a Sanctis *Auguſtino* & *Thoma* accepit , tutelam ac defenſionem abjecit , quæ tot ei defenſores aluit , & etiamnum inſtruit , eorum-manus docens ad prælium. Nunquam profecto hoc cæleſte ſibi commiſſum Depoſitum , in cujus defenſionem omnis Dominicanus miles eſt, deſeret Schola Thomiſtica, defendendæ Sanctorum *Auguſtini* & *Thomæ* doctrinæ ſolemni juramento obſtricta , ſed paci ac modeſtiæ conſulens juſſum ac judicium Romani Pontificis patienter præſtolabitur , eadem uſurpans verba , quibus Sanctiſſimus ejus Doctor Angelicus *Thomas Aquinas* uſus eſt in Epiſtola *Catenæ Aureæ* præfixa , & ad *Urbanum IV.* Pontificem Maximum directa : *Suſcipiat veſtra Sanctitas præſens Opus veſtro diſcutiendum , corrigendumque judicio, veſtræ ſolicitudinis , obedientiæ meæ fructum , ut dum a vobis emanavit præceptum , & vobis reſervetur finale judicium , ad locum enim unde exeunt flumina , revertuntur .* Huic itaque ſilentii legi , quam Schola Thomiſtica ſuis Diſcipulis in hac de Gratia Divina Controverſia ſapientiſſime impoſuit , morem ipſe in præſentia geram , qui ejus doctrinæ lac , a Doctoribus Divinæ Gratiæ *Auguſtino*, & *Thoma* propinatum , fere ab uberibus ſuxi , & nunc guſto ſuaviter, medullitus retineo, ardenter proſequor, & intrepide tutari ſemper gloriabor . Quod ſi vero, me hanc ſilentii legem ad ſummos juris apices obſervare volente, vehementer tamen deſideres perſpectam habere Hiſtoriam Congregationum De Auxiliis, digitum ad fontem intendam, ubi ſitim tuam ad ſatietatem uſque explere poteris. Extant quippe omnia Acta Congregationum De Auxiliis *Thomæ Lemoſii* typis edita Lovanii ſub hoc Titulo : *Omnia Acta Congregationum ac Diſputationum , quæ coram Clemente* VIII. *&* *Paulo V. Summis Pontificibus ſunt celebratæ in Cauſa , & Controverſia illa magna De Auxiliis Divinæ Gratiæ , quas Diſputationes ego Frater Thomas de Lemos ſuſtinui . Lovanii apud Ægidium Denique* an. 1702. Prodiit etiam Antuerpiæ anno 1709. altera editio, ſed auctior & locupletior , *Hiſtoriæ Congregationum De Auxiliis Divinæ Gratiæ ſub Summis Pontificibus Clemente* VIII. *&* *Paulo V.* quam ſecundis curis adornavit Clariſſimus noſter *Jacobus Hyacinthus Serry* , Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor , & in Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ Academia Patavina Theologus Primarius . Plura de hac Controverſia non dicam , ſed inſtar *Harpocratis* , digito labiis impreſſo , penitus ſilebo .

D. Indica, ſi placet , cauſam , & Authores iſtius Controverſiæ , quam Sæculo XVI. in Germania enatam fuiſſe paulo ante obſervaſti?

M. Huic Controverſię ſub initium Sæculi XVI. in Germania excitatæ initium dedit *Joannes Reuchlinus* , vulgo dictus *Capnio* , cujus jam mentionem fecimus in Colloquio V. in Hiſtoriam Sæculi XV. Plurium linguarum callentiſſimus fuit *Joannes Reuchlinus* , variis diſciplinis expolitus , ornamentis pulcherrimis cumulatus , variis ad *Alexandrum* VI. Summum Pontificem , ad Imperatorem *Maximilianum* , & ad Principes Germaniæ Legationibus ſumma cum laude perfunctus, libris editis clarus, & toti Orbi notiſſimus : una verbo : *Reuchlinus Vir Magnus , niſi linguæ hebraicæ myſteria Cabalicis nugamentis maculaſſet*, ut ait *Genebrardus* in Appendice in *Innocentio* VIII. Pontifice Maximo, a *Spondano* relatus ad annum MCCCCXCVII. Numer. XII. At enim , Hebraicæ Cabalæ Myſteriis initiatus *Reuchlinus*, adeo ſe Judæorum nugis & inſomniis devovit , ut librum anno MDXI. in lucem emiſerit, contra *Jacobum Hocſtratum* , ſeu ut

alii

Digitized by Google

aliî vocant, *Hogoſtratum*, Ordinis Prædicatorum, & hæreticæ pravitatis per Colonienſem, Moguntinam, & Trevirenſem Provincias Fidei Inquiſitorem, qui eum redarguerat, quod in perniciem Eccleſiæ Catholicæ judaiſmo plus æquo faveret. Eo itaque libro, quem vulgaverat *Reuchlinus*, & in quo Judæorum libros non eſſe cremandos pertendebat, haud parum offenſus *Jacobus Hogoſtratus*, eum multorum errorum apud Theologos Academiæ Colonienſis accuſavit. Datus eſt liber *Reuchlini* examinandus Doctori *Arnoldo de Tungaris*, qui poſtea ad Doctores retulit, quæ in libro notaverat Cenſura perſtringenda. De his, quæ aliquid ſiniſtri portendebant, certior factus *Reuchlinus*, litteras protinus ſcripſit ad Doctorem *Arnoldum De Tungaris*, & *Conradum Kollin*, Ord. Prædic. Profeſſorem Colonienſem, ut eos ſibi devinciret. Has *Reuchlini* litteras inſeruit *Egaſſius Bulæus* Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. Nihil tamen his litteris promovere potuit *Joannes Reuchlinus*, ſed anno ſequenti, ſeu MDXII. Academia Colonienſis eum per litteras caſtigavit, quod temerarie quædam in ſuo *Oculari Speculo* effudiſſet, admonuitque ut retractaret quaſdam propoſitiones, quarum catalogum numero XLIII. miſit, ut videre eſt in his Univerſitatis Colonienſis litteris, quas in citato Tomo refert *Egaſſius Bulæus*. Ad has Univerſitatis Colonienſis litteras reſpondit quidem *Reuchlinus*, ſed cum errorum ſuorum palinodiam cantare nollet, tandem Academia Colonienſis in eum Sententiam tulit, ejuſque librum inſcriptum: *Speculum oculare*, damnavit, & exuri juſſit anno MDXIV. Hanc Academiæ Colonienſis Sententiam approbarunt Facultates Pariſienſis, Lovanienſis, Erphordienſis, & Moguntina, quarum tamen Cenſuras ut inanes redderet *Reuchlinus*, edidit *Epiſtolas obſcurorum Virorum*, multo quidem facetiarum lepore conditas, quibus ad excitandum riſum, Theologorum Scholaſticorum & Monachorum, barbare latina lingua ſcribentium ſtylum expreſſit. Sed hunc ſatyricum Epiſtolarum librum confixit *Leo X.* Pontifex Maximus, juſſitque omnibus fidelibus, ut a dicti libelli, ejuſque exemplarium lectione perpetuo abſtinerent, illaque igne comburerent. Eo Interdicto Pontificio nihil plane deterritus *Reuchlinus*, ſecundum ejuſdem farinæ Epiſtolarum Volumen ſub titulo *Clarorum virorum*, tanquam ex titulo minime prohibitum, ſed priori multo aculentius, ac magis ſalitum, & piperatum publicavit, cumque Imperatoris *Maximiliani*, ac multorum Germaniæ Procerum patrocinio fueretur, obtinuit a Romano Pontifice *Leone X.* Judices, qui Romæ Cauſam ejus cognoſcerent, a quibus tamen poſt longas diſceptationes, nec a Sententia damnationis in ſe lata abſolvi, nec innocens unquam declarari potuit. Non me fugit, *Deſiderium Eraſmum* paſſim in ſuis libris & Epiſtolis acriter invehi in Monachos, ac præſertim Dominicanos, a quibus ait injuſte vexatum fuiſſe *Joannem Reuchlinum*, ut videre eſt præcipue in Epiſtola quam ann. 1515. ſcripſit ad Cardinalem *Dominicum Grimaldi*, quæque in recenti ejus Operum Editione Lugduni Batavorum an. 1703. adornata extat ordine centeſima ſexageſima ſeptima, in qua hæc habet: („ Id quod nuper in ſummo illo Viro Joanne Reuchlino, non ſine ſummo animi dolore conſpeximus. Jam par erat, jam tempus erat ut homo venerandæ ſenectutis, ſuis pulcherrimis ſtudiis frueretur, ex honeſtiſſima juvenilium ſemente laborum ſuaviſſimam carperet meſſem. Conveniebat, ut vir tot linguis, tot diſciplinis inſtructus, hoc velut ætatis autumno divitem ingenii proventum in univerſum orbem effunderet. Ad hoc erat laudibus exſtimulandus, præmiis invitandus, ſtudio inflammandus. Et exortos audio, neſcio quos, qui cum ipſi nihil præclarum efficere poſſint, perverſiſſima via gratiam affectant. Deum immortalem, quam frivolis ex nugis quantas Tragœdias excitarunt .... Quorſum igitur attinebat virum, & litteris & ætate venerabilem, ob rem nihili in hujuſmodi pertrahi turbas, in quibus jam ſeptimum, opinor, perdit annum, & moleſtiſſimis involvitur litibus, non mediocri Doctorum omnium, immo totius Germaniæ dolore & ſtomacho, „) Sic in gratiam *Joannis Reuchlini* perorat *Deſiderius Eraſmus*, cui tamen hac in re nulla fides habenda eſt. Primo, quia cum *Joanne Reuchlino* arctiſſima neceſſitudine devinctus erat, ut patet ex variis Epiſtolis, quas ultro citroque ſcripſerunt, & ex ea Apotheoſi, qua demortuum *Reuchlinum* in Cælum extulit *Eraſmus* in ſuis *Colloquiis Familiaribus*. Secundo, magis ſtandum eſt Sententiæ, quam in *Joannem Reuchlinum* tulerunt Academiæ Pariſienſis, Erphordienſis, & Moguntina, quam judicio *Deſiderii Eraſmi*, qui non erat Theologus, ſed duntaxat Grammaticus, ut ipſemet ſæpius candide fatetur, præcipue in Epiſtola ad *Albertum Pium*, Principem Carpenſem, quæ eſt ordine trecenteſima trigeſima tertia, in qua hæc ſcribit: *Complures conſentientibus vocibus narrant, Romæ quemdam eſſe Principem Carpenſem, doctum, magnæque apud purpuratos Patres authoritatis, qui paſſim ac palam deprædicet, Eraſmum nec eſſe Philoſophum, nec Theologum, nec ullius ſolidæ doctrinæ. Atque hactenus nihil commoveor, ſi quis ea de me prædicet, quæ ipſe tum dictis, tum ſcriptis ingenue profiteor, nullis magis indignans, quam his, qui me falſis & invidioſis laudibus onerant. Si me venditarem pro magno Theologo, aut Philoſopho, merito mihi detrahet aliquis leonis exuvium.* Quis autem *Eraſmi* aliorumque Grammaticorum, quibus abundabat Sæculum XVI. declamationes præferre velit doctrinali judicio tot Academiarum, & doctiſſimorum Theologorum, a quibus damnatus eſt *Joannes Reuchlinus*? Tertio, *Eraſmus* in omnibus fere ſuis Epiſtolis, & libris, quos attento animo perlegi, impenſius, quam par eſſet, laudat Grammaticos, & ad nauſeam uſque debacchatur in Theologos Scholaſticos, & Monachos, maxime Dominicanos, eo quod, cum eſſent Fidei Quæſitores, atro carbone notarent, & *Joannis Reuchlini*, & aliorum id ætatis Grammaticorum libros, in quibus Theologiæ plane rudes multa proferebant quæ novitatem ſapiebant, & a Decretis Theologorum longe lateque diſcrepabant. Eam ob rem, Eraſmi animum in Do-

minicanos exulceratum fuiſſe, facile colligitur tum ex ejus Epiſtola CDLII. quam ſcripſit ad *Jacobum Hocſtratum* Dominicanum, & in Germania Fidei Inquiſitorem, qui *Joannis Reuchlini* libros confixerant; tum etiam ex Epiſtola CDLXXVII. quam direxit ad *Albertum* Cardinalem, Archiepiſcopum & Principem Moguntinum, ubi Dominicanos, Fidei inquiſitores, multis calumniis inſectatur, eoſque his verbis canino dente mordet: („ Jam pridem male habet iſtos efflorescere bonas litteras, efflorescere linguas, reviviſcere veteres authores, quos antehac exedebant tineæ, pulvere opertos, mundum ad fontes ipſos revocari. Timent ſuis Lacunis, nolunt videri quidquam neſcire, metuunt, ne quid ipſorum majeſtati decedat .... Porro rem non ſincero animo geri, vel ex eo licet conjicere; cum ipſi fateantur nullum eſſe, neque veterum, neque recentium authorem, in quo non reperiantur errores, etiam hæreticum facturi, ſi quis pertinaciter defendat: cur ceteris omiſſis, in unum tantum aut alterum inquirunt tam odioſe? Non inficiantur in multis erraſſe Alvarum, in multis Cardinalem S. Sixti, in multis Sylveſtrum Prieratem, de his nulla mentio, quia Dominicani ſunt. In unum Capnionem, *ſeu Joannem Reuchlinum*, clamatur, quia linguas callet ... Multa ſcripſit Lutherus imprudenter magis quam impie, quorum hoc iſtos, *ſeu Dominicanos*, habet peſſime, quod Thomæ non multum tribuit, quod minuit quęſtum veniarum, quod Ordinibus Mendicantium parum tribuit, quod Scholaſticis dogmatibus non tantum defert, quantum Evangelicis, quod negligit humanas diſputationum argutias. Hę nimirum ſunt hęreſes intolerabiles. Sed his diſſimulatis, prętexunt invidioſa apud Pontificem, homines tantum ad nocendum, & concordes & callidi ... Quidquid non placet, quidquid non intelligunt, hæreſis eſt. Græce ſcire, hæreſis eſt, expolite loqui, hæreſis eſt, quidquid ipſi non faciunt, hæreſis eſt. „) Mitto putidas alias calumnias, quibus ibidem Dominicanos inceſſit *Eraſmus*, eo ſolo nomine, quod *Martini Lutheri*, *Joannis Reuchlini*, & infeſtos quorumdam aliorum Grammaticorum libros improbarint, damnarint, confutarint. Verum, Dominicanos non ex odio & livore, ſed ex ſolo tuendæ ac vindicandæ veritatis ſtudio id egiſſe ſat ſuperque comprobavit eventus. Dum enim *Joannes Reuchlinus*, *Deſiderius Eraſmus*, aliique illius temporis Grammatici, qui magis verba curabant, quam Religionis Myſteria, & quibus magis placebat verborum elegantia, quam Theologia, paſſim in ſuis libris contra Theologos & Monachos blaterarent, eoſque, tanquam Muſarum, & bonarum litterarum oſores, traducerent, exortus eſt *Martinus Lutherus*, qui ſeſe his Grammaticis ſocium adjunxit, oleum camino addidit, claſſicum contra Theologos & Monachos cecinit, multoque graviorem in Eccleſia excitavit tragœdiam, ut ipſemet fatetur *Deſiderius Eraſmus* in laudata jam Epiſtola ad *Albertum Pium* Principem Carpenſem, his verbis: *Principio erat bellum cum Linguis ac Latinis litteris, his ego hactenus favi, ut admiſſæ ornarent juvarentque recepta ſtudia, non ut veteres profeſſores de ponte, quod ajunt, dejicerent, & ſervirent gloriæ Chriſti, non ut veterem Paganiſmum nobis revocarent. Hic cum ancipiti marte decertaretur, res per Monachos detracta eſt ad Negotium fidei. Non dubito, quin audita tibi ſit Reuchlinica tragœdia. Hic cœpit in illos incrudeſcere Doctorum odium: mox ferv ente adhuc bello inter myſtas & oſores Muſarum, exortus eſt* Lutherus. *Ita gradibus quibuſdam res alterius partis ſemper in pejus vergentis pervicacia, tum alterius quorumdam odiis, & intempeſtivis clamoribus huc uſque progreſſa eſt tragœdia.* Habes nunc exordium & infauſtum exitum hujus Controverſiæ *Reuchlinicæ*, quam paulo fuſius hic deſcripſi, tum ut intelligeres, linguarum peritiam, etſi per ſe utilem, abſque tamen ſtudio Theologiæ poſſe aliquando pernicioſam evadere; tum etiam ut vindicarem Dominicanos, non ſolum contra *Deſiderium Eraſmum*, ſed etiam contra duos recentiores Scriptores, *Joannem Henricum Majum*, & *Theophilum Raynaudum*, quorum primus in vita *Joannis Reuchlini* Phorcenſis, typis edita Durlaci anno MDCLXXXVII. Alter vero in ſuis Diatribis *De Immunitatibus Cyriacorum*, magno, ſed inani labore perſuadere moliuntur, *Joannem Reuchlinum* fuiſſe inſontem, & Dominicanos illum ſolo livore inſectatos eſſe, quod ſane, ut oſtendi, oppido falſum eſt, nec a viris Catholicis in dubium revocari poteſt, poſtquam Concilium Generale Tridentinum libros Cabaliſtarum, maxime *Joannis Reuchlini*, confixit.

COLLOQUIUM IV.

De Conciliis tam Oecumenicis, quam Nationalibus, quæ vel ad profligandas Hæreſes, vel ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt Sæculo decimo ſexto celebrata.

D. JAM ſcio, Concilium Œcumenicum Tridentinum ad extirpandas *Lutheri*, *Calvini*, aliorumque hujus furfuris Heterodoxorum Hæreſes, fuiſſe Sæculo XVI. convocatum. At, cum non dubitem, quin privati Conventus, & aliquæ Synodi indictæ fuerint ante Concilium Generale Tridentinum, tum in cauſa Lutheranæ, vel Calvinianæ Hæreſeos, tum etiam in cauſa Reformationis Diſciplinæ Eccleſiaſticæ; optarem, ut in iſto Colloquio juxta Ordinem Chronologicum primo loco percenſeres Conventus, Acta, Colloquia, & Concilia Nationalia, quæ in Cauſa Lutheranæ Hæreſeos Sæculo XVI. ante Concilium Tridentinum habita ſunt. Dein, ſubnecteres Colloquia & Concilia Provincialia, quæ Sæculo itidem decimo ſexto in Cauſa Calvinianæ Hæreſeos fuerunt celebrata. Tertio loco eas Synodos Nationales & Provinciales conſtitueres, quæ ante Concilium Tridentinum in Cauſa Fidei & Reformationis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ coactæ ſunt. Poſtremo, de his omnibus, quæ in ſacra Œcumenica Synodo Tridentina ſtatuta ac definita ſunt, differeres, necnon de aliis Conciliis Nationalibus, quæ Epiſcopi poſt Generalem Synodum Tridentinam, ad ejus executionem & obſervantiam promovendam, variis in locis congregaverunt.

M. Hic

Digitized by Google

M. Hic juxta Ordinem Chronologicum referam ea quæ geſſit Romanus Pontifex *Leo Decimus* per ſuum Legatum *Thomam de Vio Cajetanum* Cardinalem, Ordinis Prædicatorum, in Germaniam miſſum, antequam ſuam contra errores *Lutheri* Bullam publicaret, quibus adjiciam Diſputationes, quas Catholici Doctores habuerunt cum *Luthero*, Cenſuras Academiarum adverſus errores illius Hæreſiarchæ, ac tandem ſingula, quæ contra eundem *Lutherum* in variis Conventibus, ſeu Comitiis Germaniæ a *Carolo V.* Imperatore & aliis Principibus ante celebrationem Concilii Tridentini acta ſunt, prout referuntur a *Joanne Cochlæo* in *Actis Lutheri*, ex quibus facili negotio intelliges, quam multiplici & tortuoſo ingenio præditus fuerit hæreſiarcha *Lutherus*, qui licet ſæpius damnatus ac victus, nunquam tamen reſipiſcere voluit, ſed ſuos impune per Germaniam errores late diffudit. In primis, *Lutherus* anno M.DXVII. contra doctrinam Eccleſiæ Romanæ de Indulgentiis vexillum erigere cœpit, & nonaginta quinque Propoſitiones adverſus Indulgentias edidit, quas Foribus Templi omnium Sanctorum Witemburgi affixit die XXXI. menſis Octobris ejuſdem anni. His *Lutheri* nonaginta quinque contra Indulgentias Propoſitionibus *Tetzelius*, Ordinis Prædicatorum Theologus doctiſſimus, centum & ſex Propoſitiones oppoſuit. De his certior factus Summus Pontifex *Leo X.* juſſit *Luthero*, ut Romam veniret, eique judices dedit *Silveſtrum Prieratem* Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtrum, & *Hieronymum de Genutis* Epiſcopum Aſculanum. At *Luthero*, ſibi male conſcio, Romam venire detrectante, conſenſit tandem Summus Pontifex (exoratus a Friderico Duce Saxoniæ, qui impenſius *Luthero* favebat) ut cauſam *Lutheri* examinaret *Thomas de Vio Cajetanus* Cardinalis Sedis Apoſtolicæ in Germania Legatus, eique Apoſtolico Diplomate præcepit, ut ſi *Lutherus* ſponte ſe ſiſteret, erroreſque ſuos damnaret, in Eccleſiæ Communionem eum reciperet, ſin minus, accito Principum auxilio, eum, abjecta omni cunctatione, carceri manciparet. *Lutherus*, homo vafer, & ſubdolus, fide a Maximiliano Imperatore accepta, Auguſtæ coram Cardinali *Cajetano*, Summi Pontificis Legato, comparuit, a quo humaniſſime exceptus eſt, eique certam ſpem converſionis fecit. Poſtera die ad ipſum rediit, & ſtipatus publico ſcriba, quatuor Senatoribus, & Joanne Staupitio, Vicario Generali ſui Ordinis in Germania, porrexit Legato Pontificis Confeſſionem fidei, ſeque ſubmiſit Decretis Univerſitatum, præſertim Pariſienſis, quam appellavit *Studiorum Parentem, & ab antiquo ſemper Chriſtianiſſimam, ac in Theologia florentiſſimam Univerſitatem*. Confeſſionem Fidei *Lutheri* his verbis conceptam fuiſſe, aſſerit *Joannes Cochlæus* in Actis & Scriptis Lutheri: *Ego F. Martinus Luther Auguſtinianus, proteſtor me colere & ſequi Sanctam Romanam Eccleſiam in omnibus meis dictis & factis, præſentibus, præteritis & futuris. Quod ſi quid contra, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto haberi & habere volo.* Verum, ficta ac ſimulata fuit hæc *Lutheri* Confeſſio, non ſecus ac ipſius proteſtatio, qua per Epiſtolam ad eundem Legatum Apoſtolicum ſcriptam ſignificat, velle ſe authoritati Eccleſiæ ſubjicere, his verbis: („ Nunc Reverendiſſime in Chriſto Pater, fateor, ſicut & alias faſſus ſum, me fuiſſe certe nimis indiſcretum, acrem & irreverentem in nomen Summi Pontificis. Et licet acerrime fuerim in hanc irreverentiam provocatus, tamen meum fuiſſe nunc intelligo, modeſtius, humilius & reverentius hanc materiam tractare, & non ita reſpondere ſtulto, ut ei ſimilis efficerer. De quo ſinceriſſime doleo, & veniam peto; & per omnia pulpita in vulgus promulgabo, ſicut & ſæpius jam feci; daboque deinceps operam, ut alius ſim & aliter loquar, Deo miſerante. Immo promptiſſimus ſum, atque facillime promitto, me poſthac materiam de Indulgentiis non tractare, atque his finitis quieſcere, modo illis quoque modus imponatur aut ſermonis, aut ſilentii, qui me in hanc tragœdiam ſuſcitaverunt. „) Sic, ut fucum Cardinali Legato faceret, moraſque necteret, pœnitentiam mentiebatur Hæreſiarcha ille, cauſæ ſuæ male conſcius, qui tamen paulo poſt, impetrato a Cæſarianis Salvoconductu, una cum *Joanne Staupitio*, Ordinis ſui Vicario Generali clam aufugit, & a Cardinali Legato ad Papam, & poſtea a Papa ad futurum concilium Generale appellavit. Interim anno M.DXIX. habita eſt Lipſiæ inſignis illa & toto Orbe Chriſtiano celeberrima Concertatio *Joannem Eckium* inter & *Andream Carloſtadium*, & *Martinum Lutherum*. Erat *Eckius* Theologiæ Profeſſor Ingolſtadii, & Friburgi, magnumque Diſputatoris nomen Tubingæ, Viennæ, atque etiam Bononiæ adeptus fuerat; quam laudem *Lutherus*, & *Carloſtadius* ei præripere conabantur. Occaſio hujus Lipſiacæ Diſputationis hæc fuit: Nonaginta quinque adverſus Indulgentias Propoſitiones, ut jam diximus, propugnandas ſuſceperat *Lutherus*, harum nonnullis Animadverſiones, ſeu Notas reprehenſorias appoſuit *Eckius*, fidei Catholicæ Cauſam agens. Id iniquo animo tulit *Carloſtadius*, Archidiaconus Witembergenſis, & hanc injuriam, ut putabat, ulturus, atque amico ſuo *Luthero*, qui Witembergæ Prælector ordinarius erat, patrocinaturus, *Eckium* ad diſputationem provocavit. Certamen ſubire non detrectavit *Eckius*, de victoria jam ſecurus. Campum itaque diſputationis mutuo conſenſu Lipſiam Urbem elegerunt, mercatu & Univerſitate inſignem, annuente Georgio Duce Saxoniæ, & fruſtra repugnantibus Epiſcopo Merſeburgenſi loci ordinario, & Theologis Lipſienſibus, qui Diſputationem ejuſmodi prohiberi maluiſſent, & omitti, quam haberi. Magnis igitur animis concurrunt ſtrenuiſſimi Concertatores, prius tamen ſolemniter profeſſi, ſe ne vel latum quidem unguem ab Eccleſia Catholica diſceſſuros, nec Eruditorum judicio præituros, nec Univerſitatum authoritati præjudicaturos. At, inter diſputandum *Carloſtadius*, cujus antea in oculis tanta erat gravitas, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio alter quaſi *Rhadamantus* videretur, expertus eſt, curtam nimis eſſe doctrinæ ſuæ ſupellectilem, ſeque imparem eſſe viribus adverſarii ſui *Joannis Eckii*, qui

Digitized by Google

erat vir ingenio, & alacritate vividus, ſumma eruditione præditus, memoriæ tenacitate ac ſingulari dono felix. Quocirca, *Caroloſtadius*, poſt aliquot dies receptui canens, ceſſit, eique ſucceſſit *Lutherus*, qui in ea Concertatione ſæpius a *Joanne Eckio* ad incitas redactus, volens, nolens, coactus eſt multa de Indulgentiis, de Pœnitentia & Abſolutione Sacerdotis fateri, quæ antea infrunito ore negaverat. Fatigato tandem *Luthero*, iterum *Caroloſtadius*, ne omnino obmutuiſſe videretur, in arenam deſcendit diſputaturus cum *Joanne Eckio* invicto adverſario, & tandem die XV. menſis Julii ejuſdem anni MDXIX. omne certamen finitum eſt, cauſaque permiſſa judicibus, qui victoriam *Joanni Eckio*, fortiſſimo Fidei Catholicæ Athletæ adjudicarunt. A *Lutheri* vero & *Caroloſtadii* partibus ſteterunt dumtaxat Poetæ, Grammatici, Rhetores, aliique qui Theologos Scholaſticos & Monachos, tanquam politiorum litterarum oſores, acriter inſectabantur. Ea *Joannis Eckii* victoria excitatæ anno ſequenti, ſeu MDXX. Academiæ Lovanienſis & Colonienſis, plurimos Hæreſiarchæ *Martini Lutheri* libros flammis dignos pronuntiarunt. Quod quidem animum *Lutheri* adeo exulceravit, ut protinus edito famoſo libello in eas petulanti ſtylo exarſerit, totumque ſuæ acerbitatis virus effuderit, in hæc verba prorumpens. *Cum ſemel malus ſemper præſumatur malus juxta juris Regulam, nuſquam, nunquam, in nulla re credendum erit Magiſtris noſtris quibuslibet, quorum judicium conſtat jam a multis annis fuiſſe non modo inconſtans ac præceps, ſed & erroneum, hæreticum, temerarium & cæcum, cui nemo fidere debeat tuto, niſi quem Deus iratus operationibus erroris mandet illudi*. Sic effrontem illum Hæreſiarcham clariſſimis Academiis inſultare, & in eas graviſſimis contumeliis ac conviciis invehi non puduit. Subſtitit aliquandiu omnium Princeps Academia Pariſienſis, nec ſtatim ſuper Propoſitionibus *Martini Lutheri* quidquam ſtatuit. Hinc *Deſiderius Eraſmus* in Epiſtola ad *Laurentium Campegium* Cardinalem ſic ſcribebat: *Expectatur Sententia Pariſienſis Academiæ, quæ ſemper in re Theologica Principem tenuit locum*. Ad Academiam Pariſienſem *Fridericus*, Saxonum Dux, *Lutheri* fautor, ſcripſit, eamque conſuluit, quid de *Lutheri* doctrina ſentiendum putaret. Nihil tamen hoc anno MDXX. contra *Lutherum* publicavit Academia Pariſienſis, quod illius libros accurato examine ponderare, ſuamque cenſuram maturare vellet. At *Leo* X. Pontifex Maximus Diploma eodem anno MDXX. Romæ promulgavit, quo XLI. *Lutheri* Propoſitiones damnavit, ipſumque diris devovit. Tunc ira excandeſcens *Lutherus*, & Pontificiæ authoritati bellum aperto marte indicens, Jus Pontificium palam Witembergæ combuſſit, Summum Pontificem ſacrilego ore vocavit temerarium, veſanum, tyrannum, & ab eo ad Concilium provocavit. Laicos Principes Epiſtolis hortatus eſt ad excutiendum Papale, ut ajebat, jugum, ediditque execrabilem librum, cui *Captivitatis Babylonicæ* titulum fecit, in quo furiis invectus Summum Pontificem, & Catholicam Romanam Eccleſiam, inſtar rabidi canis, mordet, dilacerat, multiſque injuriis & calumniis inſectatur. Hinc magnum per Germaniam excitatum eſt incendium, ad quod reſtinguendum habita ſunt eodem anno MDXX. Wormatiæ Imperii Comitia, & ad ea *Lutherus*, data Cæſaris fide, accitus eſt, ubi coram Imperatore *Carolo* V. de multis interrogatus a *Joanne Eckio*, tandem perfricta fronte reſpondit, ſe neque Conciliorum Decretis poſſe ſuæ cauſæ deciſionem ſubmittere, quia ſæpe falluntur, ſed ſoli Scripturæ Sacræ ſtare velle. Ad hanc *Lutheri* reſponſionem horrore perculſus eſt Imperator, & actutum ad hunc Hæreſiarcham in ordinem redigendum promulgavit Edictum, quo *Lutherum* tanquam hæreticum proſcripſit, ejus libros flammis abſumi juſſit, & graviſſimas pœnas denuntiavit his, qui eum aut hoſpitio excipere, defendere, ſuſtentare, fovere dicto, aut ſcripto præſumerent. Suum etiam anno ſequenti, ſeu MDXXI. contra Aſſertiones ex variis *Lutheri* libris excerptas Doctrinale judicium dedit celeberrima Pariſienſis Academia, quo *Lutheri* doctrinam erroribus contra fidem & mores ſcatentem damnavit, ipſumque *Lutherum* ad ſuos ejurandos modis omnibus compellendum eſſe cenſuit.

D. Sic igitur *Lutherus* a Summo Pontifice, ab Academiis Pariſienſi, Lovanienſi, & Colonienſi damnatus, ab Imperatore *Carolo* V. in conventu Wormatienſi proſcriptus, in ordine tandem redactus eſt, eique omnino adempta facultas ſuos latius ſpargendi errores.

M. De *Luthero* certe actum prorſus ac conclamatum fuiſſet, niſi ejus fautor *Fridericus*, Saxonum Dux, illum in Arce Alſtadiana abſcondiſſet, ubi ſceleſtus ille Hæreſiarcha multos infeſtos ſcripſit libros, quibus ſumma pervicacia peſtiferam ſuam doctrinam defendit, ac diſſeminavit. In Judicium Doctrinale ſacræ Facultatis Pariſienſis, cui ſe adhæſurum promiſerat *Lutherus*, confeſtim inſurrexit, & per *Philippum Melanchtonem*, ſibi addictiſſimum, Apologiam concinnavit, cui hunc præfixit titulum: *Adverſus furioſum Pariſienſium Theologorum Decretum*, & in ea Theologos Pariſienſes vocat Sophiſtas & calumniatores, aitque, Lutetiæ natam eſſe prophanam illam Scholaſticen, qua admiſſa nihil reliquum ſit, Evangelium obſcuratum, Fides extincta, recepta operum doctrina: *Academia Pariſienſis*, inquit impius ille Hæreſiarcha, *in parte ſuprema, quæ Facultas Theologiæ nuncupatur, eſt a vertice uſque ad plantam lepra veræ, noviſſimæ, Antichriſtianæque & Capitalis hæreſeos, Mater omnium errorum in Chriſtianitate, maxima meretrix ſpiritualis, quam Sol nunquam vidit, & vera poſtica Inferni. Prophetatum eſt, temporibus Antichriſti omnes hæreſes in unam Camerinam confluxuras, mundum perdituras. Id ego oſtendere intendo de Pariſiis, Papæ veri Antichriſti maximo fornicationis cubiculo, atque probare eas eſſe pejores Montanis, Ebionitis, & omnibus, quas commemoraverunt, hæreticis*. His conviciis Hæreſiarcha *Lutherus*, ejuſque ſectatii celeberrimam Academiam Pariſienſem proſcindebant, a quibus tamen vituperari magna ejus gloria fuit.

D. Numquid *Carolus* V. Imperator Diploma Summi Pontificis *Leonis* X. ſuumque Imperiale Edi-

Digitized by Google

Edictum, quo in Comitiis Wormatienſibus *Lutherum* proſcripſerat, executioni mandari juſſit, illoſque omnes ſua authoritate compreſſit tumultus, quos in Germania *Lutherus* excitabat?

M. Cum nonnullos Germaniæ Principes *Lutherus* ſuis jam partibus addixiſſet, *Carolus V.* Imperator in executione cum Pontificii Diplomatis *Leonis* X, tum Imperialis ſui Edicti contra *Lutherum* graviſſimas difficultates nactus eſt, quas ullo pacto ſuperare haud potuit. Mortuo ſiquidem *Leone X.* Pontifice Maximo, ad Conventum Imperialem Norimbergæ, qui abſente Imperatore anno MDXXIII. habitus eſt, *Adrianus VI.* ſucceſſor *Leonis X.* Nuntium deſtinavit *Franciſcum Cheregatum*, Epiſcopum Aprutinum, eique duo potiſſimum negotia injunxit, nimirum Hungariæ a Turcarum incurſibus defenſionem, & Germaniæ a Lutherana lue liberationem. Huic Legato Pontificis reſponderunt Germaniæ Principes in hoc Conventu Norimbergenſi congregati, neceſſarium eſſe ut intra annum a Summo Pontifice de conſenſu Cæſaris in aliqua Urbe Germaniæ convocaretur Concilium, & interim ſe daturos operam, ut Saxoniæ Dux, in cujus ditionem *Lutherus*, aliique ejus Aſſeclæ ſeſe receperant, eis prohiberet, ne quidquam de excitatis Controverſiis ſcriberent, aut publica luce donarent. Verum, multos ex his Germaniæ Principibus, qui huic Conventui Norimbergenſi interfuerunt, Lutheranæ hæreſeos labe fuiſſe afflatos, proclive eſt conjicere ex lectione libelli, qui, poſt diſceſſum Nuncii, ad *Hadrianum* VI. Pontificem Maximum miſſus eſt, quique eſt editus apud *Goldaſtum* T. I. *Conſtitutionum Imperialium* ſub hoc titulo: *Centum Gravamina Sedis Apoſtolicæ, non ferenda Germanis*. Unus præſertim inter illos hujus Conventus Norimbergenſis Principes, videlicet Fridericus Saxonum Dux, omnes Nuncii Apoſtolici conatus eluſit, quem proinde, ut *Luthero* favere deſineret, monuit *Hadrianus VI.* graviſſimis litteris, quæ extant apud *Odoricum Raynaldum* ad an. MDXXIII. & Tom. II. Bullarii Romani. Alter Germaniæ Principum Conventus Norimbergæ an. 1524. habitus eſt, ad quem *Clemens VII.* qui in locum *Hadriani IV.* Pontificis Maximi ſuffectus eſt, Legatum Apoſtolicum miſit *Laurentium Campegium* Cardinalem, qui veris Catholicæ Religionis incrementis intentus, cum animadverteret, Principes Germaniæ, in varias partes diſtractos, nolle in hocce Conventu opportuna ad deprimendam Lutheranam audaciam adhibere remedia, Principes cum Eccleſiaſticos, tum Laicos ſecum conſentientes Ratiſponæ collegit, a quibus in rem Eccleſiæ Catholicæ juſſum eſt, ut Wormatienſe Imperatoris *Caroli V.* Edictum executioni mandaretur, in Miſſæ celebratione nihil mutaretur, Monachi Apoſtatæ punirentur, & ut Legati Apoſtolici Conſtitutio de Cleri Germanici Reformatione triginta quinque capitibus comprehenſa ſedulo obſervaretur. Pro conſervanda etiam apud Helvetios Catholica Religione habitus eſt ann. MDXXV. in Oppido *Baden* percelebris Conventus, in quo Catholicos inter & Lutheranos inſtituta fuit Diſputatio. Quod quidem ut clarius intelligas, obſervare debes, *Ulricum Zuinglium*, cujus in ſuperiori Colloquio mentionem fecimus, Pagum Tigurinum, qui unus eſt ex tredecim Pagis, ſeu, ut ajunt, Helvetiæ Cantonibus, peſtifera Hæreſi corrupiſſe, Sacras Imagines evertiſſe, Miſſam & Euchariſtiæ adorationem abrogaſſe, novumque Sacramentariæ Cœnæ, annuente Senatu Populoque Tigurino, ritum inſtituiſſe. Ea ſacrilega novitas ubi aliis duodecim Pagis, ſeu Cantonibus, innotuiſſet, ſtatim, ne in tota Helvetia periclitaretur Catholica Religio, Conventum indixerunt in Oppido *Baden* Helvetiorum, ut de præcipuis Religionis Controverſiis Catholicos inter & Lutheranos haberetur Diſputatio. Qui pro Lutheranorum doctrina diſputare debebant, erant *Uldricus Zuinglius*, & *Joannes Oecolampadius*. Catholicorum vero partes defenſuri erant *Joannes Faber*, Conſtantienſis Epiſcopi Vicarius Generalis, & *Joannes Eckius*, qui ut antea diximus, Lipſiæ cum Hæreſiarcha Luthero publice diſputavit; & *Thomas Murrenus*, vel *Murnerus*. Hæc Diſputatio, communi duodecim Helvetiæ Pagorum, ſeu Cantonum, calculo inſtituta, & quatuor Epiſcoporum conſenſu fuit approbata. At *Uldricus Zuinglius*, rejecta omni fide publica, & Salvoconductu, qui ei offerebatur, nunquam accedere voluit, ei tamen ex parte Lutheranorum adfuerunt *Oecolampadius*, *Imel*, *Berchtoldus*, *Hallerus*, & *Ulricus Studerius*, cum quibus ſtrenue diſputavit ex parte Catholicorum *Joannes Eckius*, ac Victor ſemper evaſit. Quo factum eſt, ut publico Helvetiorum Decreto & Edicto ſequentes iſtæ Catholicæ fidei propoſitiones in hoc Conventu *Baden* fuerint confirmatæ. *I. Verum Chriſti Corpus ejuſque Sanguis præſentia ſunt in Sacramento Altaris. II. Quæ & vere offeruntur in Officio Miſſæ pro Vivis & Defunctis. III. Virgo Maria, aliique Sancti Cælicolæ invocandi ſunt interceſſores. IV. Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ejuſque Sanctorum Imagines delendæ non ſunt. V. Poſt hanc Vitam Purgatorius eſt ignis. VI. Pueri etiam Chriſtianorum in peccato Originali naſcuntur. VII. Baptiſmus Chriſti, non Joannis, tollit Originale peccatum.* His ergo facta eſt conformis publici Decreti Sententia, qua, ut ait *Joannes Cochlæus*, doctrina *Lutheri*, velut perverſa, multiſque judiciis ſolemniter condemnata per *Leonem Decimum* Pontificem Maximum, per præclaras Univerſitates Pariſienſem, Lovanienſem, Colonienſem &c. Helvetiæ plebi duodecim Pagorum, ſeu Cantonum interdicta eſt, & antiqua Catholicæ fidei obſervatio approbata, vetitumque, ne quid immutaretur temere in Miſſa, in Sacramentorum adminiſtratione, in Sacris Ceremoniarum Ritibus, Jejuniorum, Orationum, Confeſſionum, Feriarum, Oblationum, Invocationum, Exequiarumque pro Defunctis. His ſemel ſtatutis, duodecim illi Helvetiæ Catholici Pagi, ſeu Cantones, Oratores miſerunt ad Tigurinos, ut dolorem ſuum de abjecta ab eis fide Catholica, Hæreſique ſuſcepta illis ſignificarent. Sed tam juſtæ Catholicorum expoſtulationis nullam prorſus rationem habuerunt Tigurini, & ad omnia eorum Monita aures obturarunt, & Hæ-

Graveſ. Hiſtor. Eccl. Tom. VII.

Hæreſeos tenebris excæcati oculos clauſerunt. Quin, quod magis deplorandum eſt, duo alii Helvetiæ Pagi, ſeu Cantones, Bernates, videlicet, & Conſtantienſes, anno MDXXVII. a Catholica Religione ad *Zuinglii* Sectam defecerunt, quos poſtea ſecuti ſunt Baſileenſes, Scafuſiani, Santgallenſes, Mulhuſani, & Bielenſes, adeo ut ex tredecim Helvetiæ Pagis, ſeu Cantonibus, quinque duntaxat Pagi, ſeu Cantones, in Fide Catholica conſtantes perſeveraverint, qui tamen numero licet & armis inferiores, divina eis opitulante protectione, ſeptem alios Pagos, ſeu Cantones Helvetiæ, quos hæretici occupabant, conſertis præliis ſæpius vicerunt ac debellarunt. Horum quinque Helvetiæ Cantonum in Fide conſtantiæ, in præliis fortitudinis, in exponendo ſe ſuaque omnia pro avita Religione Catholica aſſerenda magnanimitatis memoriam, laudem & gloriam nullo ævo intermorituram, legeſis apud *Odoricum Raynaldum & Henricum Spondanum* ad ann. MDXXXI. Teſtatur etiam Cardinalis *Palavicinus* lib. 3. Hiſtoriæ Concilii Tridentini cap. 8. num. 2. horum quinque Helvetiæ Cantonum qui Fidei Caholicæ indivulſe adhæſerant, bellicæ virtuti tribuendum eſſe, quod nunc ſeptem ſint Helvetiæ Pagi, ſeu Cantones, qui Catholicam Religionem publice profitentur, & in uno ex ſex aliis Pagis, ſeu Cantonibus, qui dominio hæreticorum ſubjiciuntur, longe plures numero ſint Catholici, quam hæretici. Hic autem obiter obſervare debes, *Zuinglium*, cujus Secta in ſex Helvetiæ Cantonibus etiamnum dominatur, graviſſimam cum *Luthero* diſſenſionem habuiſſe occaſione doctrinæ de reali Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento, quam *Lutherus* admittebat, *Zuinglius* vero negabat. Tentavit quidem *Philippus* Haſſiæ Lantgravius concordiam Lutheranos inter & Zuinglianos procurare, & eam ob rem Conventum Marpurgenſem anno 1529. convocavit, ad quem convenere *Zuinglius*, *Œcolampadius*, *Bucerus*, & *Hedio* ex una parte, ex altera vero *Lutherus*, *Melancthon*, *Juſtus Jonas*, *Oſiander*, *Brentius*, & *Agricola*, qui tamen de Cœna Domini nunquam conſentire potuerunt, ut conſtat ex illius Marpurgenſis conventus Actis, quæ prolixe refert & exponit *Hoſpinianus* Part. II. *Hiſtoriæ Sacramentalis* pag. 119. & ſequentibus.

D. Quem tandem exitum habuerunt illi conventus, quos *Carolus* V. Imperator, ac Germaniæ Princeps in cauſa Lutherana ante celebrationem Concilii Tridentini convocarunt?

M. Infauſtum ſane exitum habuerunt illi conventus, in quibus tandem Lutherani ſuæ Sectæ in Germania publice profitendæ libertatem obtinuerunt. In conventu ſiquidem Germaniæ Principum, juſſu *Caroli* V. Imperatoris anno MDXXIX. Spiræ coacto, cui adfuit nomine Pontificio *Joannes Thomas* Comes Mirandulanus, noluerunt Principes Lutherani, ſcilicet *Joannes* Saxoniæ Semptemvir, *Georgius* Brandeburgenſis Elector, *Erneſtus* & *Franciſcus* Luneburgi Duces, *Philippus* Haſſiæ Lantgravius, & *Wolfangus*, Princeps Anhaltinus parere Decreto, quo a Catholicis Principibus hujuſce conventus Spirenſis ſancitum erat, ut hæreticorum Sacramentariorum & Anabaptiſtarum Sectæ undique pellerentur, ut Miſſæ celebratio ubique libera eſſet, in iis etiam regionibus, ubi Lutherana labes graſſabatur, & ut Evangelium exponeretur ex Patrum, quos Eccleſia approbaverat, interpretatione. Huic, inquam, Catholicorum Principum Decreto palam conteſtati ſunt citati Principes Lutherani ſibi integrum non eſſe obtemperare, dictitantes, illud eſſe Evangelicæ veritati contrarium, indeque, ut aſſerunt viri eruditi, Lutheranis inditum eſt *Proteſtantium* nomen. Eo laicorum ſuæ Sectæ Principum auxilio fulti Lutherani, audaciores facti, ſuam Fidei profeſſionem a *Philippo Melancthone* adornatam obtulerunt *Carolo* V. Imperatori in Comitiis Auguſtanis habitis anno 1530. Huic Fidei profeſſioni, quæ *Confeſſio Auguſtana* fuit nuncupata, ſubſcripſerunt mox memorati Principes Germaniæ Lutherani, ac paulo poſt, ſeu anno MDXXXI. ad ſuæ Sectæ liberratem armis tuendam Smalkadæ fœdus inierunt, quod *Smalkadicum* a loco fuit appellatum. Eo Lutheranorum Germaniæ Principum fœdere, & formidoloſo armorum *Solimani* Turcarum Imperatoris adverſus Germaniam apparatu territus *Carolus* V. Imperator, Comitia indixit ann. 1532. Ratiſponæ, in quibus, ne irritaret crabrones, conceſſit Lutheranis inducias, conſtituitque, ut nemini uſque ad Concilium Generale in cauſa Religionis faceſſeretur negotium. Quin, idem Imperator, ut jam in primo colloquio obſervavimus, exceſſit in cauſa Luthena ſuæ authoritatis limites. Nam poſtquam Concilium Generale Tridentinum, indictum a *Paulo* III. Pontifice Maximo, jam eſſet inchoatum anno MDXLV. ſed biennio poſt, ob contagioſum morbum, qui Tridenti graſſabatur, Bononiam (reclamantis Hiſpaniæ Epiſcopis, & Cæſareis Oratoribus) eſſet translatum, adeoque occaſione illius diſſidii maneret ſuſpenſum, *Carolus* V. durante adhuc ea Concilii Tridentini ſuſpenſione, inconſulto Romano Pontifice, promulgavit in Comitiis Auguſtanis 1548. Libellum, *Interim* nuncupatum, ſola Imperiali authoritate procuſum, in quo formulam doctrinæ & cæremoniarum in Germania tenendarum interim præſcribebat, donec de univerſis Religionis controverſiis in Concilio Œcumenico decretum eſſet. At hic intempeſtive a *Carolo* V. Imperatore editus Libellus, *Interim* appellatus, ſtatim ab Eccleſia Catholica fuit reprobatus, novaſque inter Lutheranos Germaniæ turbas, ac Sectas excitavit, ſicut jam obſervavimus in præcedentibus Colloquiis. En, proh dolor! infelicem exitum, quem habuerunt tot conventus, ſeu Comitia imperii, quæ in Germania ante Concilium Tridentinum celebrata ſunt, de quibus vere dici poteſt: *Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.*

D. Percenſe nunc Acta, Colloquia, Statuta & Concilia Nationalia, quæ Sæculo decimo ſexto

in

Digitized by Google

in cauſa Calviniana in Galliarum Regno fuerunt convocata.

M. Laudabo in primis celeberrimæ Academiæ Pariſienſis in tuenda Catholica Religione indefeſſum ſtudium, inſignemque illam, quam non modo Galliarum Regno, ſed toti Eccleſiæ in Calvinianæ Hæreſeos extirpatione præſtitit operam, ſine qua profecto grave impendiſſet periculum, ne idem malum Galliarum Regno accideret, quod Sæculo decimo ſexto contigiſſe dolemus Regnis Germanico, Bohemico, & Anglicano, ubi Univerſitates Witembergenſis, Pragenſis, & Oxonienſis cum fuerint in confutandis Hæreticis remiſſiores, Hæreſis tandem invaluit, & avitam fidem exulare coegit. Vix in Galliis emerſerat Calviniana Hæreſis, cum Facultas Pariſienſis viginti quinque Articulos ei e diametro oppoſitos, quaſi Formulam Catholicæ doctrinæ, die X. menſis Martii anni MDXLI. publicavit, omneſque ſui Ordinis Doctores & Baccalaureos ad ſubſcribendum iis obſtrinxit, juſſitque rex Chriſtianiſſimus *Franciſcus* I. ut omnes Parochi illa Catholicæ doctrinæ Axiomata Fidelibus exponerent. Editi ſunt iſti viginti quinque Sacræ Facultatis Pariſienſis Articuli apud *Fontanonem* Tomo IV. Collectionis Regiarum Conſtitutionum, eoſque ad præmuniendos Fideles contra Calvinianam Hæreſim Concilium Narbonenſe celebratum an. MDLI. promulgari præcepit his verbis: *In lucem edita ſunt a Dominis Doctoribus Facultatis Sorbonæ Pariſienſis Chriſtianæ Legis Axiomata die X. Martii anni ſalutis noſtræ* MDXLII. *facta: quibus quæcumque hactenus dicta ſunt, conſentanea intelligi, ſpeciatim exprimi, & promulgari volumus. Quæ quidem tanquam vera, & Orthodoxa, & Chriſtianæ Religioni conſona recipimus, eaque prædicari, & palam exponi in Sacrificio Miſſæ faciendo, & Concionibus habendis exacte jubemus. Quod qui factum noluerit, veluti refractarium, ex Chriſtianorum communitate exterminandum judicamus.* Quantum ſuæ Sectæ in Galliis propagandæ officerent viginti quinque illi Articuli a Sacra Facultate Pariſienſi ſuper Capitibus Fidei noſtræ controverſis editi, probe intellexit Hæreſiarcha *Calvinus*, qui ſubinde graviter ſtomachatus, *Antidotum* contra prædictos illos Articulos ſcripſit petulantiſſimum, inſipidis ſalibus, ſcurrilibus jocis, & injuriis a capite ad calcem ſcatens, in quo Pariſienſes Theologos, acerrimos illos ac fortiſſimos Fidei Catholicæ defenſores, & errorum, quos diſſeminabat, inſectatores, *Gregem porcorum* appellat virulentiſſimus ille Hæreſiarcha. Cum igitur Sacra Pariſienſis Facultas impiæ *Calvini* doctrinæ ſeſe tanquam murum æneum opponeret, non potuit nefanda illius Hæreſiarchæ ſecta ſub Regibus Chriſtianiſſimis *Franciſco* I. *Henrico* II. & *Franciſco* II. altas in Galliis agere radices. At mortuo Rege *Franciſco* II. die V. menſis Decembris anni MDLX. & in ejus locum ſuffecto ejus fratre *Carolo* IX. qui annos duntaxat decem natus, adminiſtrationi Regni impar erat, Princeps *Condæus*, Hæreticorum Calviniſtarum in Galliis Dux, e carcere, in quem ſub Rege *Franciſco* II. conjectus fuerat, liberatus eſt, ejuſque frater *Henricus* Rex Navarrus, Calvinianæ Hæreſeos labe infectus, cum *Catharina Medicea*, Regis *Caroli* IX. matre, ſuis, quam Eccleſiæ commodis magis addicta, & in Calviniſtas propendente, totum Galliarum Imperium diviſit. Hinc Catholica Fides in Galliis vacillare ac periclitari cœpit, admiſſis ad concionandum Calvinianis Miniſtris, & irrepentibus in Aulam Viris Nobilibus, qui Calvinianæ Sectæ favebant. Ingruente itaque periculo, ne juvenis adhuc rex *Carolus* IX. eorum rationibus perſuaſus, ſineret aliquid in damnum Fidei decerni, Rector Univerſitatis Pariſienſis, vehementer dolens, Eccleſiaſticam pacem in Galliis perturbari, avitam Religionem labefactari, ac violari Catholicam Fidem, his malis obviam eundum ratus, habito conſilio, Regem adiit, Libellum ſupplicem ei porrecturus. Sed Aulicorum ſibilis exploſus, vixque ad Regis Colloquium admiſſus, tandem ad ſelectorum quorumdam Cœtum, qui negotia Regni tractabant, remiſſus eſt. Interea, *Catharina Medicea* Regina mater, futuri eventus ſpe pendula fluitans, ut ſibi, ſuoque filio *Carolo* IX. Imperium firmaret, utrique parti æquam ſe præſtabat, tempus magis opportunum expectans. Ferventibus tamen hinc inde Diſputationibus, conceſſit Regina Colloquium Catholicos inter & Novatores apud *San-Germanum*, Regiam Villam prope Pariſios, quod tamen parum utile fuit, cum in eo Novatorum pertinacia vinci haud potuerit. Eo San-Germano Colloquio aliud, nihilo Eccleſiæ utilius, hæretici a *Catharina* Regina matre, quæ eis ob politicas rationes & privata commoda nimium favebat, obtinuerunt Colloquium anno MDLXI. habendum *Poiſſiaci*, quod eſt Oppidum ad Sequanam flumen, Lutetia diſtans ſeptem circiter milliaribus Gallicis, ubi inſigne ac Regium eſt Monaſterium Virginis Ordinis *S. Dominici*. Tentavit quidem Sacra Facultas Pariſienſis impedire, ne hoc Colloquium Miniſtris hæreticis errores ſuos defenſuris concederetur, utque ad Synodum Tridentinam Œcumenicam remitterentur. Verum, in ea tam juſta poſtulatione repulſam paſſa eſt celeberrima Facultas, & preces Miniſtrorum Calviniſtarum a Regina matre *Catharina* admiſſæ ſunt. Quapropter, die nona menſis Septemb. ejuſdem an. 1561. in prædicto Monaſterio Virginum Ordinis *S. Dominici* huic Colloquio Poiſſiacenſi initium datum eſt, eique interfuerunt cum Adoleſcente Rege *Carolo* IX. & Regina *Catharina* ejus matre, Rege Navarræ, aliiſque Principibus regii ſanguinis, ſex S. R. E. Cardinales; *Borbonius*, *Turnonius*, *Caſtillioneus*, *Lotharingius*, *Armeniacus*, & *Guiſius*, ac quadraginta circiter Epiſcopi, cum delectis Theologis Pariſienſibus *Claudio Eſpenceo*, *Claudio Sanctesio* Canonico Regulari, & aliis. Ex parte vero hæreticorum adfuerunt tredecim ejuſdem abominationis homines Zuingliani & Calviniani Sacramentarii, quos inter eminebant *Theodorus Beza*, præcipuus *Calvini* diſcipulus, *Auguſtinus Marloratus*, *Joannes Malo*, *Petrus Martyr*, & *Joannes Spinna*, omnes fere Regularium Ordinum Apoſtatæ. Sed omnium impudentiſſimum ſeſe prodidit *Theodorus Beza*,

Digitized by Google

quippe qui Comminiſtrorum nomine perorans, & de Euchariſtia verba faciens, in hanc execrandam prorupit blaſphemiam: *Tantum a Sacramento Euchariſtiæ diſtare Corpus Chriſti, quantum ſupremum cælum a terra.* Ad quam *Bezæ* Blaſphemiam Præſulum Corona, omneſque Catholici inhorruerant, & non ſecus ac Patres Concilii Nicæni ad Hæreſiarchæ *Arii* contra conſubſtantialitatem Verbi Divini blaſphemias, aures ſuas obturarunt. Cum dicendi finem Beza feciſſet, Cardinalis *Turnonius* ad Regem converſus, eum vehementer adhortatus eſt, ut, ſpretis *Bezæ* Declamationibus, in avita Religione, quam Galliæ Reges a *Clodoveo* profeſſi fuerant, & in qua erat ipſe inſtitutus, conſtanter permaneret, addiditque, Catholicos Antiſtites hanc *Bezæ* Pſeudo-Miniſtri Orationem tam luculenter confutaturos, ut ſole clarius Calvinianæ Religionis omnibus patefaceret falſitas, & Catholicæ Fidei confirmaretur veritas. Id reapſe ita contigit. Die ſiquidem XVI. Septembris Cardinalis Lotharingius, totius Eccleſiaſtici Ordinis nomine Orationem habuit de Eccleſiæ Authoritate, & de præſentia reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, in qua multa tam copioſe, tam erudite, tam præclare dixit, ut illos omnes, qui Sectæ Calvinianæ ſtudio non erant obcæcati, in admirationem rapuerit, ſuumque adverſarium *Bezam*, tum Cauſæ, quam defendebat, meritis, tum ingenii vi, eruditionis ubertate, argumentorum pondere, & eloquentiæ efficacia, longo intervallo ſuperavit. Noluit attamen obſtinatiſſimus *Theodorus Beza* confeſſas veritati præbere manus, & Victori porrigere herbam, ſed, conſentiente Regina matre *Catharina*, diebus XXIV. & XXVI. ejuſdem menſis Septembris, de natura, authoritate & Notis Eccleſiæ & de aliis Capitibus diſputationem inſtituit, in qua *Claudius Eſpenceus*, & *Claudius Sanctesius*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Theologi, quidquid ille hæreticus contra Catholica Dogmata temere effutierat, eruditiſſime confutarunt. Tunc *Jacobus Laines*, Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis, vir non minus doctrina, quam pietate conſpicuus, & Cardinalis Ferrarienſis Legati Apoſtolici, qui præſens aderat, Theologus, hanc Hæreticorum audaciam ac pervicaciam diutius ferre non valens, italico Idiomate peroravit, & incredibili libertate Reginæ oſtendit, pernicioſa eſſe iſta Hæreticorum cum Catholicis colloquia, ad Concilium Tridentinum Œcumenicum hoſce Miniſtros hæreticos eſſe remittendos, ad quos erudiendos & ad veritatis Confeſſionem Eccleſiæque unitatem revocandos, ſi Collationibus, Colloquiis & Diſputationibus Catholicorum opus eſſet, his tamen actionibus nec Reginam, nec Principes Laicos, ſed ſolos Præſules & Doctores intereſſe debere. Hunc in modum finito eo Colloquio Poiſſiaco, Miniſtri hæretici, jubente Regina, ſuam condiderunt Formulam Fidei circa Euchariſtiæ Sacramentum, quæ e veſtigio Theologorum Pariſienſium judicio permiſſa, ab illis poſt accuratum examen repudiata eſt, tanquam *inſufficiens, captioſa, hæretica, erroreſque plurimos contra Sanctiſſimi Sacramenti Altaris inſtitutionem continens.* Hanc Pariſienſium Theologorum Cenſuram omnes ad unum Præſules Eccleſiæ Gallicanæ approbarunt, & die IX. menſis Octobris ejuſdem anni MDLXI. ad Reginam ſcripſerunt, ſe unanimi conſenſu decreviſſe, *Theodorum Bezam*, ejuſque Socios in ſuis erroribus & damnatis opinionibus pertinaciter perſeverantes, non eſſe amplius audiendos, niſi antehac ſubſcriberent huic Catholicæ Fidei de Sacramento Altaris Formulæ his verbis conceptæ: *Credimus & confitemur in Sacramento Altaris verum Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti exiſtere realiter & tranſubſtantialiter ſub ſpeciebus panis & vini, vi & potentia Divini Verbi prolati a Sacerdote, ſolo Miniſtro ad hunc effectum ordinato, ſecundum inſtitutionem & mandatum Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Huic Catholicæ Fidei Formulæ ſubſcribere detrectarunt Miniſtri Calviniani, qui, ut mox dixi, omnes ferme perditiſſimi erant Regularium Ordinum Apoſtatæ, quos tamen malitia & nefandis turpitudinibus longe ſuperabat *Theodorus Beza*, vir nequiſſimus, qui ob præpoſteram libidinem, ſeu Sodomiam, de qua apud Senatum Pariſienſem accuſatus, ſibique timens, e Gallia, una cum ſua concubina aufugit, Genevam, omnium ſcelerum ſentinam, & ſceleratorum perfugium, ubi Hæreſiarcham *Joannem Calvinum* habuit Magiſtrum, dignum ſane patella operculum, & peſſimi corvi malum ovum. Si plura de *Theodori Bezæ* vitæ turpitudine, laſcivis verſibus, erroribus, ſeditioſis conſiliis, ſtragibus in Catholicos editis, bellicis agitationibus, aliiſque ad eum ſpectantibus, ſcire deſideres, legeſis Scriptores probatiſſimæ fidei *Claudium Sanctesium* in Reſponſione ad Apologiam *Bezæ*, *Balduinum* in alia Reſponſione ad ejus calumnias, *Bolſecum* in ejus vita, *Florimundum Ræmundum* in Ortu Hæreſum, & alios, quos *Reſcius* recenſet in *Evangelicarum Sectarum Centuriis.*

D. Sic igitur abſque ullo fructu ſolutum eſt iſtud Poiſſiacenſe Colloquium?

M. Catholicam veritatem de Calviniana Hæreſi in Colloquio Poiſſiacenſi triumphaſſe facile colligitur, ex dolis, maliſque artibus, quas ad diſſimulandam fidem ſuam adhibuerunt Miniſtri Calviniani. Obſervat quippe *Lucas Oſiander* (hæreticus licet Lutheranus) in ſua *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Epitome*, Calviniſtas cum ante aliquot annos pax publica data eſſet Lutheranis, qui in Germania Confeſſionem Auguſtanam profitebantur, dictitaſſe, eam pacem ad ſe etiam pertinere, quod & ipſi Confeſſionem Auguſtanam itidem amplecterentur; at cum in Colloquio Poiſſiacenſi Miniſtri Calviniani a Cardinali Lotharingio, aliiſque Prælatis & Doctoribus urgerentur, ut Confeſſioni Auguſtanæ ſubſcriberent, illos aſſentiri noluiſſe, eo quod in ea Confeſſione Auguſtana admitteretur Dogma de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, quod ipſi inficiabantur. Sic omnibus palam innotuit, Sectæ Calvinianæ Pſeudo-Miniſtros calidum & frigidum ſimul ex eodem ore perflare, & circa Euchariſtiæ Sacramentum aliam in Germania, aliam in Gallia profiteri fidem.

D. Numquid Miniſtri Calviniani ſuſceptæ in hoc

Digitized by Google

hoc Colloquio Poiſſiacenſi ignominiæ pudore ſuffuſi, hæreſim tandem abjurarunt, ſuoſque ſectarios ad Catholicæ Religionis veritatem revocarunt?

M. Solent Hæreſiarchæ, ut ſæpius te monui, nova ſuæ doctrinæ figmenta perdite amare, pugnaciſque defendere, ſe ſuaque mirari, & impenſe jactare: quæcumque ſenſerint aut cogitarint, tenaciſſime credere, credique ab omnibus tanquam ex oraculo dicta velle; ſecus quique ſentiant, iis nihil eſſe vilius, imperitius, prophanius affirmare. Quo fit, ut, cum omnes acre ingenium habeant, quod adusta quædam bilis inflammat, acuit ſuperbia & amor excellentiæ, labor vehemenſque ſtudium obfirmat, nunquam velint, licet convicti, ab errore reſilire, & ad meliorem frugem ſeſe recipere. Tales fuerunt Miniſtri Calviniani, qui, licet in Colloquio Poiſſiacenſi victi fuiſſent ac confuſi, tantum tamen abeſt, ut palinodiam decantare voluerint, ut potius ſibi intus canentes, victoriam ſibi vindicaverint, ut conſtat ex thraſonicis illis Epiſtolis, quas *Theodorus Beza* ad Hæreſiarcham *Joannem Calvinum* ſcripſit. Sed hanc inanem jactantiam *Theodori Bezæ*, hominis, præter ingentem audaciam, inſigniter impudentis ac temerarii, repreſſit in ſuis de Colloquio Poiſſiacenſi commentariis *Claudius Spenceus*, Theologus Pariſienſis, qui præſens aderat, & Catholicorum Victoriæ teſtis oculatus fuit. Huic Catholicorum victoriæ aliam hic adjungere placet, quam doctiſſimus *Jacobus Davy Perronius* Ebroicenſis Epiſcopus, & paulo poſt Cardinalis, de *Philippo Mornæo Pleſſio*, Nobili Normanno, Salmuri Præfecto, præcipui inter Calviniſtas nominis, & Eccleſiæ Romanæ infenſiſſimo hoſte, retulit in alieno Colloquio ſeu Collatione, quæ coram Chriſtianiſſimo Rege *Henrico* IV. & ſelectis ex utraque parte judicibus habita eſt ad Fontembellaqueum prope Pariſios. Huic Collationi, ſeu Diſputationi locum dedit liber, quem Gallico idiomate edidit *Mornæus Pleſſius* De Miſſæ abuſibus, eleganti quidem ſtylo, & politali ſermonis comptus elegantiis, ſed innumeris Patrum teſtimoniis aut falſis, aut interpolatis, aut in ſiniſtrum ſenſum detortis ſcatens, in quibus citandis *Mornæus Pleſſius* deceptus fuerat a ſuis Miniſtris, qui ejus calamo abutentes ſuggeſſerant ei loca Patrum falſata, corrupta, truncata, & contrario penitus ſenſu relata, quæ ipſe, abſque ulla alia diſcuſſione, ſuo operi intexuerat. Hunc librum male conſarcinatum cum *Jacobus Perronius* perlegiſſet, ut erat in Sanctorum Patrum lectione, & in tractandis Controverſiis ſolertiſſimus, ac verſatiſſimus, quingenta amplius loca ex Patribus antiquis & Scholaſticis Doctoribus eo in libro adulterata ac falſo citata eſſe ſe demonſtraturum recepit. Id iniquo animo tulit *Mornæus Pleſſius*, & a Rege *Henrico* IV. poſtulavit, ut Collationem indiceret, Judices probitatis ac doctrinæ perſpectæ nominaret, qui citata ab ipſo Patrum teſtimonia accurato critetio examinarent. Annuit Rex, Collationem apud Fontembellaqueum indixit, integerrimos & doctiſſimos Judices hinc inde ſelegit, ſuaque præſentia hanc Collationem cohoneſtare ac dignari voluit. Productis itaque in medium Sanctorum Patrum Operibus, *Jacobus Perronius* plurima eorum teſtimonia perperam a *Mornæo Pleſſio* citata, de induſtria vitiata, & corrupta oculis Judicum ſubjecit. Quo factum eſt, ut *Mornæus Pleſſius*, quaſi repentino fulmine ictus, & vehementiſſimo lapſuum ſuorum dedecore confuſus, in graviſſimum morbum cum vomitu & membrorum tremore inciderit, & ad curandam valetudinem ſuam Salmurum ſeſe receperit. Sed, ne *Mornæus Pleſſius*, ſecutus exemplum *Theodori Bezæ*, ſibi triumphum accineret, & ea, quæ in hac celebri Collatione facta fuerant, inficias ire, aut eludere poſſet, *Jacobus Perronius*, immortale Eccleſiæ Gallicanæ decus, ad ora hæreticorum obſtruenda, luce publica donavit Acta celebris hujus Collationis regia authoritate & approbatione munita, in quibus Calviniſtæ perpetuam ignominiæ ſuæ memoriam, Catholici vero tam inſignis victoriæ monumentum habebunt ære perennius. Cæterum, quod maxime dolendum eſt, Calviniana Hæreſis, etſi a Catholicis Doctoribus ſæpius in Colloquiis, Diſputationibus ac Collationibus victa ac profligata fuiſſet, inſtar tamen Hidræ ſuis rediviva cladibus late per Gallias propagabatur. Conſcendebant fidenter Calviniani Miniſtri in Templorum pulpita, Buccinatores exitioſæ doctrinæ, ludimagiſtros captabant, quorum opera teneræ puerorum mentes occuparentur; propria Gymnaſia, tanquam emporia doctrinæ ſuæ, ſibi vindicabant, Doctores Catholicos vexabant calumniis, appetebant contumeliis, modis omnibus infamare ſtudebant, præſertim viros profeſſione vitæ ac nomine Religioſos, quos omni apud populum authoritate ſpoliabant. Uno verbo, nullus erat locus tam clauſus, tamque diligenti cuſtodia munitus, in quem aditum, qualicumque modo, non reperiret Calviniana Hæreſis, divitum opibus & potentiis inſtructa; in Aulam Regis, in Palatia Principum, in Forum, in Scholas, in Mulierculatum circulos, in Officinas opificum irrepſerat, ac concitatis inteſtinis Bellis ultimum Galliarum Regno exitium propediem allatura erat, niſi Chriſtianiſſimi Reges divino protecti auxilio, cum in lenioribus remediis jam per Epiſcopos, & Theologos tentatis nulla ſpes eſſet, ad acriora deſcendiſſent, Calvinianæ Hæreſi omnia peſtilenti afflatu ſuo contaminanti, & teterrimum virus ſuum longe lateque ſpargenti bellum indixiſſent, atque Hæreticorum ruina ignem extinxiſſent, ne tota Gallia eodem incendio conflagraret.

D. De Comitiis & Collationibus, necnon de Diſputationibus, & Colloquiis, quæ tam in Germania Sæculo XVI. in Cauſa Lutherana, quam in Gallia in Cauſa Calviniana habita ſunt, ſatis hactenus diſſeruimus; nunc recto Ordine ea Concilia percenſere debes, quæ eodem Sæculo variis in locis, ſive ad vindicandam contra Hæreticos Catholicam Fidem, ſive ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam indicta ſunt, antequam celebraretur Œcumenicum Concilium Tridentinum, cujus fuerunt veluti præludia.

M. In-

Digitized by Google

M. Incipiam a Synodo Generali Lateranenſi V. cujus hiſtoriam quo magis perfectam habere poſſis, rem paulo altius repetere neceſſe eſt. Exorto inter *Julium II.* Pontificem Maximum & *Ludovicum* XII. Galliarum Regem graviſſimo diſſidio, cujus cauſam jam aperuimus in præcedentibus colloquiis, pax Eccleſiæ perturbata eſt, & Bellum hinc inde exarſit acerrimum, quod occaſionem dedit novem Cardinalibus, jam iratis Summo Pontifici, & authoritate Maximiliani Imperatoris, & *Ludovici* XII. Regis Chriſtianiſſimi, fultis, concilium Piſis contra *Julium* II. Anno MDXI. convocandi, eo videlicet prætextu, quod Summus ille Pontifex non ſtaret promiſſis, nec juramento ſua in electione præſtito, de Generali convocando Concilio, intra primum a ſua conſecratione biennium, pro reformandis Eccleſiæ moribus, & ineunda inter Principes Chriſtianos concordia. In eo itaque Concilio Piſano congregati pauci illi Cardinales, & omnia ex pravis tantum animi motibus agentes, celebrarunt tres Seſſiones, quibus peractis, Concilium iſtud Piſanum tranſtulere Mediolanum, ubi poſtquam Seſſiones quartam & quintam abſolviſſent, tandem in Seſſionibus ſexta, ſeptima, & octava, quæ ultima fuit, eo audaciæ proruperunt, ut excuſſo penitus obedientiæ jugo, Pontificem Maximum *Julium* II. citarint, contumaciæ accuſaverint, eumque ab omni Pontificatus adminiſtratione tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus ſuſpenderint. Quibus peractis, cum Mediolani non eſſent tuti, Lugdunum in Galliis confugere compulſi ſunt.

D. Vere iſtud Concilium Piſanum appellari debet Schiſmaticorum Conciliabulum, nec dubito, quin ab univerſa Eccleſia repudientur, ac damnentur omnia, quæ in eo geſta ac ſtatura ſunt.

M. Recte dicis, ac ſemper Eccleſia Catholica prædictum Piſanum Conciliabulum juſtis de cauſis rejiciendum plane ac damnandum cenſuit. Primo, quia hujus Conventus Piſani tumultuaria convocatio a pauciori numero Cardinalium *Julio II.* legitimo Pontifici infenſorum facta eſt, eo repugnante, cui tamen ex jure & officio incumbit convocare Concilium Generale, quale eſſe Concilium Piſanum pertendebant ſegreges illi Cardinales, ſicut ipſis exprobrat idem Summus Pontifex in ſuis litteris convocationis Concilii V. Generalis Lateranenſis his verbis: *Revolvant Sanctorum Patrum & Romanorum vitas Pontificum, & antiquum morem indicendi & convocandi & celebrandi Concilium: Traditiones & leges ſuper his editas a Patribus inſpiciant: videbunt hujuſmodi Concilia a ſolis Romanis Pontificibus eſſe indicta, & aliter indicta, rata non fuiſſe.* Secundo, in iiſdem Concilii V. Lateranenſis convocatoriis litteris diſerte oſtendit *Julius II.* Concilium Generale, quod in ſua ad Pontificatum electione celebrandum promiſerat, non ſua culpa, ut perperam aſſerebant ſegreges Cardinales, ſed ob infelicitatem temporum fuiſſe hactenus a ſe dilatum: *Nulla noſtra culpa,* inquit, *neque Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, dilata eſt Generalis Concilii indictio, convocatio & celebratio. Diſtulit hæc infelicitas temporum, quæ ſub Alexandro Prædeceſſore noſtro vexare cœpit Italiam, & adhuc vexare non ceſſat, & inſtans neceſſitas recuperandi Terras & jura ejuſdem Romanæ Eccleſiæ. Nam propoſitum noſtrum ſemper ad Concilii celebrationem promptiſſimum atque intentiſſimum fuit.* Addit etiam Summus Pontifex, ſegreges Cardinales in litteris Indictionis concilii ſui Piſani, trium duntaxat menſium, & quatuordecim dierum tempus pro termino Congregationis aſſignaſſe, quod tamen tam breve temporis intervallum ad Œcumenicum Concilium congregandum minime ſufficit. Tertio, ſegreges Cardinales falſo jactabant, ſuum Conventum Piſanum repræſentare univerſalem Eccleſiam, cum tamen ei nec interfuerint Hiſpaniæ Epiſcopi, nec Germaniæ Antiſtites, qui potius in Synodo Auguſtæ habita Concilium iſtud Piſanum, tanquam Schiſmaticum, damnarunt. Non interfuerunt etiam huic concilio Piſano Italiæ Epiſcopi, præter quoſdam e Ducatu Mediolanenſi, qui tunc *Ludovici XII.* Galliarum Regi, hujus Conciliabuli, ob ſimultates, quas cum *Julio II.* gerebat, promotori, parebant. Quin, ex tota Gallia, quantumvis Rex Chriſtianiſſimus bellum *Julio II.* indixiſſet, ſeque adverſus ipſum armis tueretur, duo duntaxat Archiepiſcopi, Lugdunenſis & Senonenſis, quatuordecim Epiſcopi, nonnulli Abbates, Doctores & Procuratores Academiarum huic concilio Piſano adfuerunt. Nemo autem dicet unquam, eo tam exiguo numero Prælatorum, qui ad hoc concilium Piſanum acceſſerunt, quique a legitimo Capite, ſeu Romano Pontifice, Chriſti in terris Vicario, erant avulſi, univerſalem potuiſſe repræſentari Eccleſiam. Quarto, Regna Catholica, Eccleſiæ particulares, Chriſtiani Principes ac Reges, præſertim *Ludovicus XII.* qui Piſano Conventui adhæſerant, eum poſtea quaſi Conciliabulum ejurarunt, & Synodo Lateranenſi quintæ a *Julio II.* convocatæ, velut legitimæ adhæſerunt, ut mox oſtendemus agendo de his quæ in hac Synodo Lateranenſi quinta propoſita ac definita fuerunt. Quinto, Cardinales, qui *Julio II.* legitimo Romano Pontifici fuerant contumaces, & purpura ab eo exuti, poſtea pœnitentia ducti, ad *Leonem X.* qui in locum *Julii II.* Romani Pontificis, in Synodo Lateranenſi quinta demortui, ſuffectus eſt, confugerunt, ejuſque benignitatem ſupplices implorantes, ac veſte induti non purpurea, ſed privata, in Pontificio Conſiſtorio Piſanum Concilium uti ſpurium ſolemniter deteſtati, veniam & priſtinam dignitatem impetrarunt, atque Concilii Lateranenſis quinti Decreta approbarunt. Poſtremo *Julius II.* Pontifex Maximus in ſuis Concilii Lateranenſis quinti litteris convocatoriis indictionem & convocationem Concilii Piſani nullam, irritam, & inanem eſſe declaravit, atque in Seſſionibus ſecunda & tertia ejuſdem Concilii Lateranenſis quinti Synodum Piſanam, omniaque ejus Acta Pontificio Diplomate reprobavit, ſacro approbante Lateranenſi Concilio. Ex quibus momentis liquido patet, Synodum Piſanam, indictam a paucis ſegregibus Cardinalibus, eſſe prorſus ſpuriam, Synodum vero Lateranenſem V. a

Julio

Julio II. Romano Pontifice convocatam, legitimam cenſeri debere.

D. Qua de cauſa *Julius II.* Pontifex Maximus hanc Synodum V. Lateranenſem convocavit? quid vero præcipue in ea geſtum ac definitum eſt?

M. Hanc Synodum V. Lateranenſem indixit *Julius* II. tum ut mederetur malo ſchiſmatis, cui originem dare, illudque fovere poterat Conciliabulum Piſanum a ſegregibus Cardinalibus convocatum; tum etiam ad reformandos Eccleſiæ mores, pacem inter Principes Chriſtianos ineundam, & promovendam in Turcas Expeditionem Sanctam. Inchoatum porro eſt iſtud Concilium Lateranenſe V. die X. menſis Maji anni MDXII. eique præfuit *Julius II.* ad quartam uſque Seſſionem, qua finita, ipſo ægrotante *Julio* II. Pontifice Maximo, quintæ Seſſioni præfuit *Raphael* Cardinalis, Epiſcopus Oſtienſis, ceteris 7. ſequentibus Seſſionibus præfuit *Leo X.* recens electus Pontifex Maximus. In his 12. Concilii Lateranenſis V. Seſſionibus plurima geſta; ſtatuta ac definita ſunt, inter quæ quatuor potiſſimum ſingulari obſervatione digna hic annotabo. Primo, in Seſſione ſeptima Summus Pontifex *Leo X.* eos, qui aſſerebant, Animam intellectivam eſſe mortalem, aut unicam in cunctis hominibus, ſacro approbante Concilio, damnavit, & Legatos ad Reges & Principes mittere decrevit, ad pacem inter eos conciliandam, ut deinde adverſus Turcarum Tyrannum, communem Fidei hoſtem, arma vireſque conjunctim converterent. Secundo, in Seſſione nona promulgata eſt Conſtitutio de Reformatione Curiæ, qua ſtatuitur, ut Cardinales vitæ munditia, ac virtutum ſplendore cunctis præfulgeant, ſint omnes vigiles ac Divinis Officiis, Miſſarumque celebrationibus intenti; in domibus, familia, menſa, ſupellectili, ſint modeſtiæ, & frugalitatis ſpeculum, omnique diligentia ſedandis & componendis inter quoſcumque litibus vacent, incumbantque ab omni privato affectu ſemoti. Denique, in eadem Seſſione decernuntur pœnæ in Clericos & Laicos blaſphemos, nefarii criminis reos, concubinarios, & Simoniacos. Statuitur etiam, *ut quilibet habens Beneficium cum cura, vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, Beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciat, pro rata omiſſionis recitationis Officii, & tempore, ſed eos tanquam injuſte perceptos, in fabricas hujuſmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur; ſi vero ultra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter contempſerit, legitima monitione præcedente Beneficio privetur, cum propter Officium detur Beneficium.* Tertio, in Seſſione decima edita eſt Conſtitutio declarans, *Montes*, qui dicuntur, *Pietatis*, juſtos & licitos eſſe, prohibetque univerſis ſub pœna excommunicationis latæ Sententiæ illorum damnare uſum, vel vitii uſuræ inſimulare, quia etſi Rectores ejuſmodi *Montium Pietatis* aliquid a mutuatariis exigant præter ſortem, ea tamen exactio nullatenus eſt ad lucrum, ſed ad indemnitatem, propter neceſſarias expenſas, ſine quibus diu ſtare haud poſſet iſtud pietatis Inſtitutum; eo autem corruente, gravi ſubſidio fraudarentur inopes mutuatæ pecuniæ, qua ipſorum neceſſitates ſublevantur. Docent tamen periti Caſuiſtæ, quod in fine anni poſt compenſationem omnium expenſarum, quæ in Monte pietatis factæ ſunt, ſi ſuperſit aliqua ſumma ex *intereſſe*, ut vocant, quod exactum fuit, ea Summa inſervire non debet ad augendum Montem pietatis, ſed reſtitui debet illis, a quibus accepta eſt, ſi commode inveniri poſſint, aut minuendum eſt intereſſe alterius anni, ita ut Mons pietatis nullum lucrum ex hujuſmodi intereſſe ſentiat, quia ſi aliquid lucri inde perciperet, totum intereſſe, quod ſumptum eſt ultra ſortem principalem, non exactum fuiſſet ad ſolam expenſarum compenſationem, ſed ad luctum aliquod ex mutuo proveniens, quod divinæ legi contrarium eſt, & Conſtitutioni promulgatæ pro Montibus pietatis a *Leone* X. in Concilio Lateranenſi quinto. Denique, Seſſione XI. Concilii Lateranenſis V. promulgata eſt abolitio Pragmaticæ Sanctionis, cujus in locum pacta Bononiæ Concordata inter *Leonem X.* Pontificem Maximum, & *Franciſcum I.* Regem Chriſtianiſſimum ſubſtituta ſunt, de quibus late diſſeremus in Colloquio ſexto, ubi Diſciplinæ Eccleſiaſticæ Sæculi XVI. ſelecta capita exponemus. Hic duntaxat cum Illuſtriſs. *Petro de Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi obiter dicam, Sanctionis Pragmaticæ abrogationem, & Concordata, quæ inter *Leonem X.* & *Franciſcum* I. inita ſunt, magnam Eccleſiæ Gallicanæ attuliſſe utilitatem, quia *Epiſcopatuum Electiones* (verba ſunt illius Archipræſulis lib. 6. *de Concordia Sacerdotii & Imperii* cap. 9. num. 13.) *Capitulorum ambitu fiebant, eiſque perſæpe vim inferebant Regum preces a Pragmatica Sanctione approbatæ: adeo ut Guillelmus Benedicti, celeberrimus illa ætate juriſconſultus, affirmet, preces illas habuiſſe & habere debuiſſe vim imperii apud Canonicos Electores. Concordata igitur abolent electiones, & in earum locum ſubſtituunt jus Nominationis, quod Regi tribuunt. Quod jus viam præcludit ambitioni & ſimoniæ, quæ exercebatur ad emenda ſuffragia Canonicorum. Attamen Nominationis jus ſic conceditur Principi, ut ad Summum Pontificem pertineat confirmatio Electionum, qua potiebatur abſque ulla controverſia ante Pragmaticam Sanctionem editam.*

D. Huic Synodo V. Lateranenſi adhæſeruntne Principes Chriſtiani, præſertim *Maximilianus* Imperator, & *Ludovicus* XII. Galliarum Rex, qui propter ſimultates, quas cum *Julio* II. Pontifice Maximo exercebant, Conciliaboli Piſani adverſus eumdem Pontificem indictionem ac celebrationem promoverant?

M. Principes Chriſtiani, præcipue *Maximilianus* Imperator, & Chriſtianiſſimus Rex *Ludovicus* XII. rejecta penitus tanquam ſpuria Synodo Piſana, Concilio Lateran. V. tandem adhæſerunt. In primis, *Ferdinandus*, Rex Aragonum & Siciliæ, ſuo, & *Joannæ* Caſtellæ Reginæ nomine, juſſit *Hieronymo de Vich*, ſuo in Romana Curia Oratori, ut operam daret, ne Piſanum Conciliabulum

Digitized by Google

bulum longius protraheretur, ſed *tanquam injuria, perperam & inique congregatum diſſolveretur & evaneſceret, & pernicioſiſſimum Schiſma tolleretur*, & ut concilio Lateranenſi, ceu legitimo, intereſſet. Idem præcepit *Maximilianus* Imperator *Matthæo* Epiſcopo Gurcenſi ac Principi, qui nomine Imperatoris Piſanum Conventum reprobavit, & concilio Lateranenſi adhæſit. Conſenſum itidem ſuum eidem Concilio Lateranenſi adjunxerunt *Emmanuel* Rex Luſitaniæ, *Sigiſmundus* Rex Poloniæ, *Leonardus* Dux Venetorum & Sereniſs. Reſpublica, Lucenſium ac Florentinorum Reſpublicæ, Dux Mediolanenſis, Marchio Mantuæ, Marchiones Brandeburgenſis & Montis Ferrati, Dux Sabaudiæ, aliique Principes, quorum exemplum tandem ſecutus eſt *Ludovicus* XII. Galliarum Rex, qui, *Julio* II. mortuo, dum celebraretur Concilium Lateranenſe V. ac ſubinde cauſa omnis odii & ſimultatum, quas cum illo Pontifice geſſerat, omnino ſublata, amicitiam *Leonis* X. qui in eodem Lateranenſi Concilio in locum *Julii* II. ſuffectus eſt, ſibi conciliare ſtuduit, & per Oratores ſuos *Fridericum* Cardinalem *de Sancto Severino*, *Claudium de Suyſello* Maſſilienſem Epiſcopum electum, & *Ludovicum de Forbin* Dominum de Soleriis, *a prætenſo Piſano Concilio penitus diſceſſit, illique plenarie renunciavit, ac pure, libere, & ſimpliciter ſacroſancto Lateranenſi Concilio tanquam vero, unico, & legitimo adhæſit*. Quin, Regem Chriſtianiſſimum *Ludovicum* XII. nunquam ex animi ſententia Conciliabulo Piſano adhæſiſſe, probat *Spondanus* ad an. MDXI. num. XVIII. ex Epiſtolis *Anglerii*, qui ex Urbe Burgis Hiſpaniæ, ubi apud Regem *Ferdinandum* degebat, ſcribens ad Marchionem Bellecenſem ait, cum *Hieronymus Cabanilla*, Valentinus Eques, & *Ferdinandi* tunc apud Galliarum Regem *Ludovicum* XII. Orator, conquereretur, quod Conciliabulariis contra Pontificem faveret; Regem ſubridendo reſpondiſſe, larvam eſſe ac jocoſam declamationem, figmentumque inane, illorum conſilia, occaſionemque ſumptam ab eis, ut Pontificem deterrerent, *farſam*, hoc eſt, mimicum ludum eſſe, ſeque tantum iſta fovere, ut Pontificis animum averſum attraheret. Quam politicam Principum agendi rationem deplorans idem Annaliſta, ait: *Miſeram Principum conditionem! pro quantilla re quantis tribulationibus & ſe ipſos & innocentes ſubditos conficiunt! pro minima parte puncti terræ acquirenda per fas & nefas, plerumque immenſam amplitudinem cæli amittentes. O iterum miſeram hujuſmodi Principum conditionem! habeant apud homines excuſationes ſuas, quantum voluerint, Dominus juſtus Judex nullas admittet niſi juſtas*. Sed ſatis hactenus de quinta Synodo Lateranenſi Œcumenica quæ inchoata die X. Maji anni MDXII. feliciter concluſa eſt die XIII. Martii an. MDXVII.

D. Sæpius audivi, non debere Reges ac Principes Sæculi thuribulum attingere, hoc eſt, Sacerdotalem authoritatem ac judicium de rebus ſacris ſibi aſſumere, nec in negotiis ad regimen Eccleſiæ ſpectantibus ſe ſe ingerere, ſed eos potius religioſiſſimorum Imperatorum *Conſtantini*, *Valentiniani*, ac *Theodoſii Magni*, qui integrum de rebus ſacris judicium Paſtoribus Eccleſiæ, ut par eſt, reliquerunt, veſtigiis inſiſtere oportere, ne illis contingat, quod *Oziæ* Judæorum Regi accidiſſe memorat Scriptura Sacra. Ille quippe Rex ut nuperrime legebam lib. 2. Paralipomenon cap. 26. *ingreſſus templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis*, eique Sacerdotes *reſtiterunt, atque dixerunt: Non eſt tui officii, Ozias ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſmodi miniſterium: egredere de Sanctuario, ne contempſeris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. Iratuſque Ozias, tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus, ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus coram Sacerdotibus, & feſtinato expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus, celeravit egredi, eo quod ſenſiſſet illico plagam Domini. Fuit Ozias Rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitavit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini*. Sed, ne in his congerendis divinæ vindictæ exemplis tempus fruſtra conteramus, perge, quæſo, alia referre Concilia, quæ ante Œcumenicam Synodum Tridentinam Sæculo decimo ſexto tam in cauſa Fidei, quam pro reſarcienda Eccleſiæ Diſciplina fuerunt celebrata.

M. Septem Concilia Provincialia, ſive ad aſſerendam contra hæreticos Fidem Catholicam, ſive ad emendandos fidelium mores, variis in locis ante Generalem Synodum Tridentinam Sæculo decimo ſexto habita ſunt, videlicet Bituricenſe, Senonenſe, Colonienſia duo, Moguntinum, Trevirenſe, & Narbonenſe, quorum duntaxat Præſides, Decretorum numerum, breviter hic perſtringere ſufficiet, ne ſi ſingula eorum Decreta, quæ ſane plurima ſunt, & in eiſdem penes argumentis verſantur, percenſere vellem, nimia prolixitate, ac frequenti repetitione te defatigarem. Primum Provinciale Concilium, ſeu *Bituricenſe*, anno Chriſti MDXXVIII. habitum eſt, Præſide *Franciſco Turnonio*, Archiepiſcopo Bituricenſi ac Primate Aquitaniæ, & in eo edita ſunt Decreta triginta duo, quorum primo ſtatuitur, *ut damnatum dogma Lutheri & ſequacium a Sacro-Sancta Sede Apoſtolica jampridem reprobatum, in publicis concionibus, locis & temporibus opportunis, prout expediens Ordinariis locorum videbitur, generaliter tantum reprobetur, non declaratis ſingillatim erroribus, niſi locus aliquis fuerit, ad quem pervenerint damnati aliqui errores*. Damnantur itidem eodem Decreto ac omnino prohibentur *Lutheri* & Lutheranorum libri. In aliis viginti duobus Decretis ſequentibus emendatur, ac reſtituitur collapſa Eccleſiæ Diſciplina. Sex alia ſequentia Decreta libertati ac reformationi juriſdictionis Eccleſiaſticæ conſulunt. Denique, in reliquis poſtremis decretis imperatur ab biennium collectio Decimarum, quæ ab omnibus Beneficiariis, Communitatibus, Eccleſiæ Fabricis exigerentur pro redemptione, ſeu liberatione filiorum *Franciſci* I. Chriſtianiſſimi Regis, qui in Hiſpania pro Patre ſuo obſides a *Carolo* V. Hiſpaniæ Rege tenebantur. Alterum Concilium Provincia-

Digitized by Google

vinciale, ſeu Senonenſe eodem an. MDXXVIII. Pariſiis celebratum eſt, Præſide *Antonio a Prato* S. R. E. Cardinali, Archiepiſcopo Senonenſi, & Franciæ Cancellario, & in eo Lutherana Hæreſis confixa eſt ſexdecim Decretis de Fide editis. Primum eſt *De unitate & infallibilitate Eccleſiæ*. 2. *Quod Eccleſia non ſit inviſibilis*. 3. *De Authoritate Sacrorum Conciliorum*. 4. *Quod ad Eccleſiam ſpectet determinare, qui libri ſint Canonici*. 5. *Quod aliqua ſint firmiter credenda, quæ non continentur expreſſe in Scriptura Sacra*. 6. *De Conſtitutionibus humanis*. 7. *De Jejuniis Eccleſiaſticis*. 8. *De Cœlibatu Sacerdotum*. 9. *De votis, & præſertim Monaſticis*. 10. *De ſeptem Sacramentis*. 11. *De Sacrificio Miſſæ*. 12. *De ſatisfactione, Purgatorio, & commemoratione Defunctorum*. 13. *De veneratione Sanctorum*. 14. *De Veneratione Sacrarum Imaginum*. 15. *De libero arbitrio*. 16. *De Fide & operibus*. Vetita pariter eſt ſub pœna Excommunicationis lectio librorum *Lutheri* & Lutheranorum. Præter hæc ſexdecim Decreta, quibus Lutherana impietas, quæ tum temporis in Galliis pullulare ac invaleſcere cœperat, profligata eſt, alia quadraginta Decreta ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam eodem in Concilio Senonenſi edita ſunt, quæ publica luce donavit, Notiſque doctiſſimis illuſtravit *Jodocus Clictoveus*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor Theologus, qui Lutheranos acriter inſectatus eſt & voce & ſcriptis, atque contra eos complura edidit Opuſcula. Primum ex duobus Conciliis Colonienſibus, quæ Sæculo decimo ſexto indicta ſunt, celebravit anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto *Hermannus* Archiepiſcopus Colonienſis, illudque in quatuordecim partes diſtributum eſt, quarum unaquæque præclara & ſaluberrima complectitur Decreta, quæ ordinavit ac digeſſit *Joannes Gropper*, Juris Pontificii Doctor inſignis, Theologus itidem celeberrimus, & Lutheranorum acerrimus impugnator. Hic autem obiter advertere debes, hunc *Hermannum* Archiepiſcopum Colonienſem, a quo iſtud Concilium fuit convocatum, ſua Sede fuiſſe abdicatum, poſtquam compertum omnibus fuit, eum a Catholica Fide Apoſtatam evaſiſſe, omnique ſtudio laborare, ut Lutheranorum impietatem in ſua Diœceſi ſtabiliret ac propagaret, Lutheranos Concionatores undique accerſendo, *Melancthonem*, *Bucerum*, alioſque doctrinæ peſtilentis viros, quorum conſilio utebatur, eiſque ad ſeducendum populum prædicandi provinciam demandabat, alios vero ſinceræ pietatis & Catholicæ doctrinæ Concionatores callide ſubmovendo. Quo factum eſt, ut a *Paulo III.* Pontifice Maximo Sede ſua motus, nec judicio ſiſtere auſus, fuga ſe ſubripuerit, & apud Lutheranos hæreſim aperte profeſſus, reliquum vitæ exegerit. Quocirca ejus in locum electus eſt *Adolphus* ex Comitibus Schavemburgenſibus, qui ad collapſam pene in hac Provincia Catholicam Religionem, & reſtaurandam maxime depravatam Eccleſiæ Diſciplinam, alterum Concilium Colonienſe anno MDXLIX. convocavit, in quo, cum exactior antiquorum Canonum ſeveritas in uſum abſque aliquo graviori motu revocari haud poſſet, conſultius viſum eſt ſex potiſſimum ſeligere media, quibus Clerus & populus ſenſim ſine ſenſu & abſque ullo ſtrepitu ad pleniorem reformationem perduceretur. Qua in re Patres iſtius Concilii Colonienſis ſapientiſſime ſe geſſerunt. Nam ſicut facile ſerpunt abuſus, ita difficile tolluntur, nec minus damnandi ſunt illi, qui eos diſſimulant, quando paulatim tollere poſſent, quam illi, qui magno quidem zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, eos intempeſtive exagitant, dum minore Religionis incommodo diſſimulare præſtaret. Prioribus contingit, quod ſolet illis, qui morbum exaſperant, dum ei, quando expediret, medicinam admovere cunctantur: aliis vero evenit, quod ſolet imperitis Medicis, qui, dum parum dextre adhibent remedia, pro morbo extinguunt hominem, aut ex leviori malo reddunt immedicabile. Hæc, inquam, duo extrema perinde caventes Patres iſtius Concilii Colonienſis, ſex opportuna ſelegerunt media, ſacris quidem Canonibus conſentanea, ſed non ad rigidiorem Diſciplinam exacta, quorum primum eſt, *Studiorum præſertim Sacrorum, inſtauratio*. Alterum, *Examen Ordinandorum ad ſacra Miſteria & Prælaturas inſtituendorum*. Tertium, *Officiorum, ſeu numerum ſuſceptorum ſedula perfunctio*. Quartum, *Viſitatio Archiepiſcopalis, Epiſcopalis, Archidiaconalis, & eorum, quibus id oneris incumbit*. Quintum, *Synodorum frequens celebratio*. Sextum, *Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, multum labefactatæ & abuſibus depravatæ, reſtitutio*. De his ſex Mediis, quæ ad efficacem, diuque permanſuram reformationis executionem plurimum momenti afferre poſſe indicarunt Patres hujuſce Concilii Colonienſis, late diſſerit *Joannes Cabaſſutius* in ſua *Notitia Eccleſiaſtica Conciliorum* pag. 571. & ſequentibus. Præter iſtud Concilium Colonienſe, quod anno MDXLIX. habitum eſt, alia duo Concilia Provincialia, ſeu Moguntinum, & Trevirenſe eodem anno celebrata ſunt. Præfuit Concilio Moguntino *Sebaſtianus* Archiepiſcopus, & Sacri Imperii Princeps Elector, & in eo ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam, & ad damnandam Lutheranam Hæreſim, quæ dire tota, qua late patet, Germania graſſabatur, multi conditi ſunt Canones. Primam partem hujus Concilii Moguntini occupant Canones quadraginta ſeptem, quibus hæretica *Lutheri* dogmata proſcribuntur. Altera vero Concilii Moguntini pars Canonibus ſeptem & quinquaginta conſtat, qui ad morum, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reformationem ſpectant, de quibus legeſis jam citatum *Cabaſſutium* pagin. 575. & ſeq. Alteri Concilio, ſeu Trevirenſi, quod eodem anno indictum eſt, præfuit *Joannes* Archiepiſcopus Trevirenſis, & Princeps Germanici Imperii Elector, in quo, ut videre eſt apud eumdem *Cabaſſutium* pag. 577. & ſeqq. multa contra Hæreticos Lutheranos, & pro reformatione Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſaluberrima edita ſunt Decreta *De Fide Catholica & Romanæ Eccleſiæ fideliter & firmiter tenenda*: *De Verbi Divini Prædicatoribus*: *De cultu Divino diligenter & Religioſe exequendo*: *De Horis Canonicis*: *De Miſſæ Officio rite peragendo*: *De Feſtorum numero*

Digitized by Google

in minuendo: de Monachis & Sanctimonialibus; De Parochis: De Scholis: De Eccleſiaſtica libertate, & immunitate. De Vita & honeſtate Clericorum, & de aliis id genus, quæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtaurationem promovere poterant. Denique, non multo poſt iſtud Concilium Trevirenſe aliud in Galliis, ſeu Concilium Narbooeoſe, anno MDLI. coactum eſt, eique præfuit *Alexander Zerbinatis*, Sedis Apoſtolicæ Protonotarius, *Franciſci* Cardinalis *A Piſanis* Narbooenſis Archiepiſcopi Vicarius Generalis. In eo Provinciali Concilio Narboneoſi Catholica Fides contra novas ſerpentes Hæreſes explicata ac ſtabilita eſt, damnati ſunt tanquam hæretici quicumque alind docent, quam Romana credit & profitetur Eccleſia, atque Canones ſexaginta quatuor de morum emendatione, & ſancienda Eccleſiæ Diſciplina conditi ſunt. Sed ſatis hactenus dictum ſit de Conciliis, quæ ante, vel paulo poſt convocationem Concilii Œcumenici Tridentini in Cauſa fidei & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ reformationis Sæculo XVI. variis in locis indicta ac celebrata fueruot.

D. Prætere nunc Hiſtoriam Concilii Generalis Tridentini, cujus convocatio profligandis hæreſibus, vindicandæ Fidei Catholicæ, purgandis in deteriora lapſis Catholicorum moribus, reparandis Reipublicæ Chriſtianæ ruinis, & labefactatæ Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtaurandæ perneceſſaria fuit, atque omnium proborum votis exoptatiſſima. Priuſquam tamen in ea, quæ in Synodo Œcumenica Tridentina geſta ac definita ſunt, inquiramus, obſecro te, ut in anteceſſum referas, & eadem opera refellas rationes, quibus hæretici Concilio Tridentino refragantur, illudque Generale ac Œcumenicum fuiſſe inficiantur.

M. Pervicaces Hæretici, Romanorum Pontificum authoritati parere detrectantes, Concilium Generale impenſe expetere ſe fingebant, utque illud propediem celebraretur, inſolenter provocabant. At, ubi primum celebrari cœpit Concilium Tridentinum, tunc ſibi male conſcii hæretici refugerunt, pedem retulerunt, contra Concilium Tridentinom allatrarunt, illudque non pro Œcumenico habendum eſſe, ſibi, aliiſque perſuadere tentarunt nonnullis rationibus, quarum præcipuas hic referam, eaſque vanas ac plane futiles eſſe breviter commonſtrabo. In primis, objiciebant hæretici, Concilium Generale noo Tridenti, ſed in Germania celebrari debuiſſe, cum adverſus Germaniæ *Proteſtantes* eſſet indictum. Sed hæc ratio omnioo frivola eſt. Nulla quippe eſt neceſſitas celebrandi Concilia Generalia his in locis, Provinciis, aut Regnis, in quibus enatæ ſunt Hæreſes. Hinc *Ariana* Hæreſis, licet Alexandriæ in Ægypto ab *Ario* Presbytero invecta, non tamen in Ægypto, ſed Nicææ in Bithyoia in Concilio Generali Nicæno proſcripta eſt. Neſtoriana Hæreſis, a *Neſtorio* Epiſcopo Conſtantinopolitano prolata, non Conſtantinopoli, ubi emerſerat, nec in Thracia, ſed Epheſi damnata eſt. Donatiſtarum Hæreſis, in Africa nata, in Concilio Romano ſub *Melchiade* Papa, & in Arelatenſi Synodo confixa eſt. Perperam igitur conqueruotur hæretici, quod Synodus Generalis contra Germaniæ *Proteſtantes* indicta, Trideoti fuerit celebrata; maxime, cum ipſimet Germaniæ Principes in Conventu Spirenſi, anno MDXLII. habito, ultro conſenſiſſent, ut in Civitate Tridentina, quæ Germaniæ eſt contermina, ac ſubinde Germaois commoda, cæteriſque Nationibus non ſuſpecta, Concilium Generale contra Germaniæ *Proteſtantes* celebraretur. Secundo, dictitabant Hæretici, non debuiſſe Romanum Pontificem Concilium Generale in hoc Reformationis negotio convocare, nec minus ei præeſſe, quia nemo judex eſt in propria Cauſa, omniaque jura cum divina, tum humana, prohibent, ne quis in eadem Cauſa perſonam judicis, partiſque ſimul diſceptatricis ſuſtineat. Porro, Romanum Pontificem in hoc Reformationis negotio partis diſceptatricis locum tenere ajebant hæretici, eo quod de multis morum, ſanctioriſque diſciplinæ poſtularetur. Non debuit ergo Romanus Pontifex in Concilio Generali, pro reformatione Eccleſiæ indicto, tamquam judex & arbiter ſedere. Verum, hæc hæreticorum objectio utroque genu claudicat. Nam primo certum eſt, Concilii Generalis convocatiooem ſemper ad Romanum Pontificem, velut ad viſibile Eccleſiæ Caput, pertinuiſſe, nullumque Concilium Œcumenicum ſive in Oriente, ſive in Occidente unquam fuiſſe coactum, niſi jubente, vel ſaltem volente & conſentiente Romano Pontifice, quod ſane multis exemplis & antiquis monumentis nullo negotio evincere poſſem, niſi res eſſet manifeſta his, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam primoribus labiis prælibarunt. Quorſum ergo Hæretici Concilium Tridentinum, more veterum Conciliorum Generalium indictum, Œcumenica authoritate ſpoliare moliuntur? Ludicrum autem eſt, quod ajebant hæretici, videlicet Romanum Pontificem in Concilio Tridentino ſediſſe tanquam judicem in propria Cauſa. Nec enim Romani Pontificis, ſed Religionis & Fidei Cauſa in Concilio Tridentino agebatur, quam Romanus Pontifex pro ſui Primatus officio tueri, & Eccleſiæ Diſciplinam ſartam tectam conſervare tenetur, cum ſit viſibile Eccleſiæ Caput & univerſalis Paſtor. Sane, ſi quid ponderis haberet hæc Hæreticorum objectio, in tuto eſſent omnes Novatores, Hæreſiarchæ, & perfidæ cujuſcumque Sectæ Authores, quippe qui nunquam legitime damnari poſſent, ſicque abſolvi deberent *Arius*, *Macedonius*, *Neſtorius*, *Eutyches*, aliique tam veteres, quam recentes Hæreſiarchæ, qui perinde Eccleſiam, quę ipſos damnavit, novitatis & corruptelę circa fidem inſimularunt, contra Concilia reclamarunt, & Romanos Pontifices, alioſque Antiſtites ſuis erroribus infeſtos, noluerunt in propria ſua cauſa tanquam legitimos Judices agnoſcere. Prȩterquam quod a modernis hȩreticis percontari vellem, quem Judicem in ſua cauſa legitimum agnoviſſent? numquid ſe ipſos, qui ob hȩreſim in jus vocabantur? At id non ſolum rationi, & juri naturali ac poſitivo repugnaſſet, ſed nec etiam fieri potuiſſet; cum Lutherani & Calviniſtę, qui in jus vocabantur, concordes in doctrina non eſſent, ac proinde Lutherani contra Calviniſtas reclamaſſent, & verſa vice Calviniſtę noluiſſent, ut Lutherani in eorum cauſa quidquam,

Digitized by Google

velut legitimi & competentes judices, pronunciarent. Numquid Imperatorem, & Reges Catholicos, tanquam legitimos judices hæretici in ſua cauſa agnoviſſent? minime gentium. Imperatori ſiquidem Catholico, & Regibus, Romanæ communioni addictis, idem objeciſſent, quod Romano Pontifici, & Epiſcopis opponebant, nimirum rem illorum agi, illoſque judicium & partium perſonam in eadem cauſa ſuſtinere haud poſſe. Nec etiam voluiſſent Imperator, ac Principes Catholici Jus ſibi arrogare fidei controverſias dirimendi, quod non Principibus Laicis, ſed ſolis Eccleſiæ Paſtoribus a Deo fuiſſe conceſſum Religioſiſſimi Imperatores *Theodoſius*, *Valentinianus*, aliique ſæpius declararunt. Velint itaque nolint, fateri debent hæretici Lutherani & Calviniſtæ, nullum ſe in Eccleſia agnoſcere judicem, a quo legitime damnari poſſint, adeoque non tantum ſe, ſed & alios hæreticos, quos hactenus Eccleſia proſcripſit, nec juſte, nec legitime fuiſſe ab ipſa damnatos; quod ſane, ut nemo non videt, ſummæ ſuperbiæ & deploratæ eorum cæcitatis evidentiſſimum eſt argumentum.

D. Hanc hæreticorum, nullum in Eccleſia, præter ſe ipſos, Judicem agnoſcere volentium, intolerabilem ſuperbiam memini me legiſſe graphice deſcriptam in aureo *Vincentii Lirinenſis* Commonitorio adverſus Hæreſes, ubi elegantiſſimus ille Scriptor de Hæreſiarcha *Neſtorio* hæc habet: *Invecti ſumus in Neſtorii ſceleratam præſumptionem, quod Sacram Scripturam ſe primum & ſolum intelligere, & omnes eos ignoraſſe jactaret, quicumque ante ſe Magiſterii munere præditi Divina Eloquia tractaviſſent: totam poſtremo etiam nunc errare & ſemper erraſſe Eccleſiam, quæ (ut ipſi videbatur) ignaros, erroneoſque Doctores & ſecuta eſt, & ſequeretur.* Sed perge, quæſo, alias proferre, falſique convincere rationes, quas etiamnum hæretici ad elevandam auctoritatem Concilii Tridentini obtrudere ſolent.

M. Tribus aliis ficulneis argumentis auctoritatem Concilii Tridentini impetere ſolent hæretici, quæ hic levi brachio perſtringam, & unico flatu exſufflabo; nec enim tanti ſunt, ut in his diluendis diutius immorari, oleumque & operam perdere debeamus. Negant Hæretici, Concilium Tridentinum fuiſſe Œcumenicum, quia Lutherani, dicti Proteſtantes, Civitatum Germaniæ Principes Auguſtanæ Confeſſionis ei non interfuerunt, immo ab eo ſunt excluſi, & tamen contra eos, licet abſentes, nec auditos, latum eſt judicium, quod nullum cenſeri debet, utpote datum non vocata & audita parte diſceptatrice. Præterea, ajunt hæretici, Synodum Tridentinam non fuiſſe liberam, cum in ea nihil a Legatis proponeretur, niſi quod antehac Romano Pontifici placuiſſet, indeque populare iſtud increbuiſſe ſcomma: *Spiritum Sanctum Roma Tridentum in mantica deferri.* Poſtremo, acriter invehuntur in omnes Antiſtites in Concilio Tridentino congregatos, aſſeruntque, illos aperte odia exercuiſſe cum Lutheranis & Calviniſtis, qui in jus vocabantur, eorumque controverſa Dogmata citra ullam diſcuſſionem, livore percitos & partium ſtudio abreptos, confixiſſe. Hæ ſunt in ſumma Hæreticorum adverſus Concilium Tridentinum objectiones, ſeu potius putidæ calumniæ ac impoſturæ, quæ quam craſſo filo ſint conſutæ breviter hic demonſtrabo. Prima Impoſtura, qua confidenter affirmant hæretici, Civitatum Germaniæ Proteſtantes, & Confeſſionis Auguſtanæ Principes non fuiſſe ad Concilium Tridentinum vocatos & invitatos, falſi palam convincitur ex literis publicæ fidei, ſeu ſalvi conductus quibus Synodus Tridentina Seſſionibus XIII. XV. & XVIII. liberum Proteſtantibus & cæteris aliarum Nationum hominibus, a Romanæ Eccleſiæ Communione alienis, facultatem & ſecuritatem dedit *Tridentum veniendi, ibidemque manendi, ſtandi, morandi, proponendi, loquendi una cum ipſa Synodo de quibuſcumque negotiis tractandi, examinandi, diſcutiendi, ac omnia quæcumque ipſis libuiſſet, ac Articulos quoslibet, tam ſcripto quam verbo libere offerendi, propalandi, & cum iis, qui a Concilio delecti fuerint, diſputandi, &c.* Id ipſum teſtatur *Didacus Payva*, inſignis Theologus Luſitanus, qui Concilio Tridentino præſens aderat, lib. 1. *Defenſionis Tridentinæ Fidei*; ubi hæreticum *Kemnitium* his verbis compellat: *Veſtrum adventum vehementer exoptarunt* (Patres Concilii Tridentini), *diligentiſſime procurarunt, cum Cæſare non modo ipſi, ſed Romanus etiam Pontifex, & per Legatos ſæpe & per literas frequenter egit, ut vos ad veniendum induceret. Adventum mendaciis & cavillationibus differentes diutiſſime expectarunt, ex veſtris etiam aut clam, aut palam adventantes benigne ac liberaliter exceperunt, humaniſſimeque tractarunt, illos, ut cauſam ſuam palam & confidenter tuerentur, valde obnixe rogarunt, tuas ac tuorum lucubrationes venales exponi curarunt, legendaſque illis tradiderunt, qui de veſtra Fide aut diſputare, aut judicare debuiſſent, ut quod a vobis precibus impetrare nunquam potuerunt, a nobis ſtudio ac diligentia præſtaretur.* Qua fronte ergo audent hæretici aſſerere, Germaniæ Proteſtantes, & reliquarum Nationum homines ad Synodum Tridentinam vocatos ac invitatos non fuiſſe? Ecquid mirum, quod illi novæ reformationis Architecti ad Synodum venire detrectantes, tanquam contumaces hæretici, ab eadem Synodo fuerint proſcripti? Nec minus facile altera hæreticorum impoſtura, qua dicunt, Synodum Tridentinam non fuiſſe liberam, inſufflatur ac diſſipatur verbis ejuſdem Theologi *Didaci Payvæ*, teſtis oculati, qui loco mox a me laudato *Kemnitium* hæreticum ſic affatur: *An dubitas, te ac tuos Tridentinum Concilium tuto adire, confidenter alloqui, & libere ex eo verſari potuiſſe? Teſtari certe ipſe poſſum, nihil fuiſſe a Patribus magis exoptatum, a Legatiſque vigilantius procuratum, quam ut nihil in eo non libere, non pacate, atque legitime fieri, certiſſimis argumentis conſtaret.* Verum quidem eſt, Legatos Romani Pontificis in Concilio Tridentino propoſuiſſe pro jure ſuo omnia quæ diſcutienda ac definienda erant, ſervata tamen Patribus integra libertate in omnibus & ſingulis conventibus atque ſeſſionibus ſententiam dicendi, quod neceſſarium

omnino

Digitized by Google

omnino erat ad vitandam confuſionem, quæ ſane maxima orta eſſet, ſi omnibus integrum fuiſſet, proponere quidquid ipſis in mentem veniſſet. Nec id juris ſibi in Concilio Tridentino arrogarunt Legati Pontificii, ſed potius in Conciliis Generalibus Epheſino contra *Neſtorium*, Chalcedonenſi contra *Eutychetem*, Conſtantinopolitano III. contra Monothelitas, Nicæno II. contra Iconomachos, Conſtantinopolitano IV. contra *Photium*, & in aliis Conciliis Œcumenicis, eodem jure rerum proponendarum potiti ſunt, ita ut nihil in Conciliis Generalibus, ut videre eſt in eorum Actis, proponeretur, aut decerneretur, niſi Arbitris & Auctoribus Legatis Pontificis Romani, & tamen nemo ita impie deſipuit, ut propterea dixerit, Spiritum Sanctum Epheſum, Chalcedonem, Conſtantinopolim, Roma in mantica a Summis Pontificibus miſſum: vel ademptam Epheſinæ, Chalcedonenſis, & Sextæ Synodi Patribus ſuffragiorum libertatem. Apage ergo inficetum illud & impium ſcomma ab hæreticis contra Concilium Tridentinum temere jactarum, videlicet *Spiritum ſanctum Roma Tridentum fuiſſe delatum*. Poſtremo, non magis admittenda eſt expoſtulatio hæreticorum adverſus Patres Concilii Tridentini, quos dicunt aperte odia exercuiſſe cum his, qui in eodem Concilio in jus vocati erant, eorum de Fide controverſa Dogmata, nullo prævio diligenti, ac maturo adhibito examine, condemnaſſe; non, inquam, magis admittenda eſt hæc hæreticorum expoſtulatio, quam Arianorum adverſus Patres Concilii Nicæni, Macedonianorum adverſus Patres Concilii Conſtantinopolitani primi, Neſtorianorum contra Epiſcopos Concilii Epheſini, Eutychianorum contra Epiſcopos Concilii Chalcedonenſis, Monothelitarum contra Antiſtites Concilii Conſtantinopolitani tertii &c. Hi ſiquidem hæretici, ſicut ſolemne eſt pravis vitilitigatoribus, qui cauſa ceciderunt, in Epiſcopos, a quibus in Conciliis Generalibus fuerunt damnati, ore & calamo impudentiſſime debacchati ſunt, non ſecus ac Lutherani, & Calviniſtæ, aliique Novatores contra Epiſcopos Concilii Tridentini, a quibus fuerunt anathemate perculſi, latrare nunquam deſinunt. At quilibet facile judicare poteſt quinam revera hoſtilem animum ac præjudiciis affectum habuerint, an Lutherani, Calviniſtæ, ceterique Novatores, qui in jus vocati, auctoritatem Romani Pontificis, & Epiſcoporum Concilii Tridentini ſpernebant, eos dentatis libellis proſcindebant, & Catholicam fidem aperte impugnabant? an Romanus Pontifex, & Epiſcopi in Concilio Generali Tridentino pro defenſione fidei Catholicæ congregati, qui Lutheranos, Calviniſtas, & alios id genus Sectarios ad Concilium Tridentinum vocarunt, invitarunt, eos ad meliorem frugem modis omnibus revocare tentarunt, ac tandem eorum errores poſt accuratiſſimum examen, ac præmiſſam diligentiam, qua nulla major adhiberi poterat, confixerunt, ut conſtat ex Relationibus oculatorum teſtium, præſertim *Didaci Paynæ*, & ex *Hiſtoria Concilii Tridentini*, non ea quidem, quam *Paulus Sarpius*, ſub nomine *Suavis Polani* mordaci ſtylo ſcripſit, mendaciis, contumeliis, & impoſturis refertam, ſed ex Hiſtoria Concilii Tridentini, quam Cardinalis *Palavicinus* ex ſinceris actis, ex Monumentis probatiſſimæ fidei, & ex relationibus teſtium omni exceptione majorum concinnavit. Habes nunc breviter retuſas ſæpius decantatas expoſtulationes & impoſturas, quas Lutherani, Calviniſtæ, & alii Novatores, quo ſuam cauſam acciſam ac deſperatam in Sectariorum animis utcumque erigere ac fulcire poſſint, contra Concilium Tridentinum, in quo eorum errores protriti ac profligati fuerunt, objicere ſolent.

D. Adeo ingenita eſt hæreticis maledicendi libido, adeo inveterata mentiendi & obloquendi licentia, ut omni veracitatis, conſcientiæ, pudoris ac religionis abjecta cura, ingenio ſuo indulgeant, ac prius illos Sycophantas vita deficiat, quam a calumniis contra Eccleſiam Romanam abſtinere velint, aut poſſint. Quapropter, conſultius eſſe duco nunc prætermittere colluviem mendaciorum & ſordium, quam movere nequeas, quin inficiaris, meque eo, quem afflant, graviſſimo eneces fœtore. Uni itaque in præſentia inhæreamus Hiſtoriæ Concilii Tridentini, & oſtende primo, quo anno fuerit indictum? Qui ei præfuerint? & quot Patres ad illud convenerint?

M. Dum Calviniana hæreſis ſerperet in Gallia, in Belgio, in Batavia, & Helvetia, dum Angliæ Regnum ſub Rege *Henrico VIII.* & *Elizabetha* Regina, ejus filia, variis hæreſibus infeſtaretur; dum denique Lutherana Hæreſis in Germania graſſaretur, jamque in Regnum Sveciæ ſub *Guſtavo* Rege, & in Regnum Daniæ ſub *Chriſtierno II. Friderico*, & *Chriſtierno III.* Regibus, irrepſiſſet, altaſque in his locis radices ageret: *Paulus III.* Pontifex Maximus, ut animabus periclitantibus, & Religioni tantis erroribus implicitæ ſuccurreret, Concilium Generale *Mantuæ* primum indixit, ſed appoſito *a Friderico*, Mantuæ Duce, obice, Vicentiæ celebrandum decrevit, ac tandem, novis iterum emergentibus obſtaculis, illud Tridentum convocavit, Urbem Germaniæ conterminam, optatam a Germanis in conventu Spirenſi pro celebratione Concilii Generalis. & omnibus Chriſtianis Nationibus opportunam. Tridenti itaque cœptum eſt Concilium Generale die XIII. menſis Decembris ann. MDXLV. eique præfuere Sedis Apoſtolicæ Legati a *Paulo* III. Romano Pontifice miſſi, *Joannes Marias de Monte*, *Marcellus Cervinus*, & *Reginaldus Polus*, S. R. E. Cardinales. Ab ann. MDXLV. uſque ad ann. MDLXIII. ſub tribus Romanis Pontificibus *Paulo* III. *Julio* III. & *Pio* IV. celebratum eſt Concilium Tridentinum, adfuerunt Epiſcopi ex præcipuis Orbis Chriſtiani Provinciis, & quidem ingenti numero, ejuſque Decretis ſubſcripſerunt Sedis Apoſtolicæ Legati, duo alii Cardinales, tres Patriarchæ viginti quinque Archiepiſcopi, centum ſexaginta octo Epiſcopi, triginta novem Procuratores Epiſcoporum abſentium, ſeptem Abbates, & totidem Religioſorum Ordinum Præpoſiti Generales. Ex ſola Familia Dominicana numerantur ſex Archiepiſcopi,

ſe-

Digitized by Google

ſeptemdem Epiſcopi, viginti octo celeberrimi Theologi, qui interfuerunt Concilio Tridentino, ut nihil in præſenti dicam de Epiſcopis, & doctiſſimis aliorum Religioſorum Ordinum Theologis, ex quibus coaluit Cœtus ille poſt hominum memoriam anguſtiſſimus tot Patrum, tot Theologorum Concilii Tridentini, qui omnes Viri erant, ſi doctrinam ſpectes, eruditiſſimi; ſi uſum, peritiſſimi, ſi ingenia; perſpicaciſſimi; ſi pietatem, religioſiſſimi; ſi vitam, innocentiſſimi; in quibus, neſcias quid mirere magis, an gravitatem & ſanctitatem, illo gradu dignam, an eruditionem, & rerum, vel humanarum, vel ſacrarum peritiam? Qua in re maxime eluxit providentia Dei Optimi Maximi, qui eo tempore, quo ingruentium turbarum mole & Hæreſum colluvie periclitabatur Eccleſia, præſentiſſimum attulit remedium, excitando ſanctiſſimos Antiſtites & inſignes Theologos, qui Spiritus ſancti lumine, quo in Concilio Tridentino congregati pleniſſime erant affuſi, bullientes ubique hæreſes exterminarunt, Catholicam Fidem illibatam conſervarunt, & collapſam Eccleſiæ Diſciplinam Sanctiſſimis editis Legibus inſtaurarunt.

D. Quot Seſſiones habitæ ſunt in Œcumenica Synodo Tridentina, tum ad ſtabiliendam contra Hæreticos Catholicam Fidem, tum ad ſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam?

M. Viginti quinque Seſſiones habitæ ſunt in Generali Concilio Tridentino, videlicet decem Priores, ſub *Paulo III.* Pontifice Maximo, ſex aliæ ſequentes ſub *Julio III.* denique novem poſtremæ ſub *Pio IV.* Sed priuſquam referam ea, quæ in qualibet Seſſione geſta ſunt, obiter advertere debes, in Concilio Tridentino, dum actu in Civitate Tridentina celebraretur, octo priores habitas eſſe Seſſiones, ſed cum morbus contagioſus in hac Urbe agroque Tridentino graſſaretur, & gravioris luis periculum immineret, Patres Seſſione octava habita die XI. Martii anni MDXLVII. promulgaſſe Decretum de translatione Concilii ex Civitate Tridentina ad Bononienſem, ubi duæ Seſſiones, nona videlicet ac decima, celebratæ ſunt. Mortuo autem *Paulo* III. Pontifice Maximo, ejus Succeſſor *Julius* III. Concilium ad Civitatem Tridentinam reduxit, ubi ceteræ aliæ Seſſiones habitæ ſunt, videlicet XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. ſub *Julio* III. Reliquæ vero novem ſub *Pio* IV.

D. Perſtringe modo compendioſa narratione quidquid notabile in unaquaque Seſſione Concilii Tridentini geſtum eſt?

M. In prima Seſſione, quæ habita eſt die XIII. menſis Decemb. ann. 1545. poſt ſanctos Ritus, ſolemnemque præmiſſam ſupplicationem declaratum eſt, Concilium Tridentinum eſſe Œcumenicum, illudque jam inceptum. In ſecunda Seſſione, editum eſt Decretum de modo vivendi, & de aliis in Concilio ſervandis. In Seſſione tertia juſſerunt Patres, ut recitaretur Fidei Symbolum Conſtantinopolitanum, quo omnibus notum facerent, ſe in ſuis definitionibus non receſſuros ab eo Symbolo, in quo omnes, qui Fidem Chriſti profitentur, neceſſario convenire debent, quodque, ut ajunt, *fundamentum eſt firmum & unicum, contra quod portæ inferi nunquam prævalebunt.* In his tribus Seſſionibus nihil magni momenti ſtatutum eſt, eo quod in dies expectarentur Epiſcopi, adeoque Legatis Pontificis conſultius viſum fuerit, Fidei, morumque Sanctiones procraſtinare, donec frequentior eſſet Synodus. In quarta Seſſione condita ſunt Decreta duo, primum videlicet de libris Canonicis & Traditionibus Sacris, quo declarat ſacra Synodus: *Se ſuſcipere omnes libros tam Veteris, quam Novi Teſtamenti, necnon Traditiones ipſas tum ad Fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus a Chriſto, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas pari pietatis affectu ac reverentia.* Enumerat poſtea Sacra Synodus ſingulatim ſacros omnes cum Veteris, tum Novi Teſtamenti libros Canonicos, quales nunc habemus in Canone Scripturæ Sacræ repoſitos. Hoc Decretum editum eſt contra Lutheranos, & Calviniſtas, qui, ut oſtendimus in *Tractatu de Scriptura Sacra*, nuper edito, plures libros, & aliquot librorum partes ex ſacro Canone expunxerunt, atque Traditiones penitus rejecerunt. Alterum ejuſdem Seſſionis quartæ Decretum ſpectat editionem & uſum ſacrorum librorum ad tollendos varios abuſus, qui tum in Verſionibus Sacrarum Scripturarum, tum in interpretationibus, tum in editionibus occurrebant. Ingens ſiquidem erat tum temporis Verſionum Scripturæ Sacræ Latinarum multitudo ac varietas. Magnam ſibi quiſque arrogabat licentiam interpretandi pro ſuo arbitrio Scripturas Sacras, eaſque in alienos, pravoſque ſenſus ſæpe detorquendi. Tanta denique ex parte Typographorum in Sacris edendis Scripturis gliſcebat corruptela, ut eas ſæpius ex corruptis exemplaribus typis ederent, pravaſque eis aſſuerent interpretationes. Hos abuſus ut radicitus evelleret S. Synodus, tria iſta præcipue in hoc ſecundo Decreto declarat, primo, Verſionem Scripturæ Sacræ, dictam *Vulgatam*, qualem nunc habemus, eſſe authenticam, eamque ceteris Scripturæ Sacræ Verſionibus Latinis, quæ tunc circumferebantur, eſſe præponendam. Secundo, diſtricte prohibet, ne quis Scripturam Sacram ad improprium detorqueat ſenſum, aut contra unanimem Patrum conſenſum interpretari præſumat, aut ejus verba ac Sententias deflectat ad *prophana quæque, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vanas adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos &c.* Denique, ſtatuit atque vetat, ne ullus deinceps de rebus ſacris imprimatur liber, abſque Ordinarii licentia, & ſine expreſſo auctoris nomine ſub pœna anathematis, & mulctæ pecuniariæ. In quinta Seſſione duo itidem Decreta edita ſunt, unum de peccato Originali, alterum de Reformatione, Decretum de peccato Originali quinque complectitur Canones, quorum primus ſtatuit, Adamum per divini mandati tranſgreſſionem excidiſſe ex ſanctitate, & juſtitia, in qua conſtitutus fuerat, eumque ſecundum corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe.

Secundus Canon anathemate ferit eos, qui Adæ prævaricationem ipſi ſoli, & non ejus propagini nocuiſſe aſſerunt. Tertius Canon definit, peccatum Orginale transfundi ab Adamo ad omnes ejus poſteros. Quartus Canon dicit anathema illis, qui parvulos, recentes ab uteris matrum, baptizandos negant, etiamſi fuerint a baptizatis parentibus orti. Quintus denique Canon anathemate percellit eos, qui per Jeſu Chriſti gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum Originalis peccati remitti negant; vel aſſerunt, non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed tantum radi, aut non imputari. Definit etiam idem Canon quintus, Concupiſcentiam, quæ remanet in renatis, ſeu baptizatis, non eſſe vere, & proprie peccatum, nec nocere poſſe eis non conſentientibus, & per Jeſu Chriſti gratiam repugnantibus, ac ſubinde Deum in renatis nihil odiſſe, & concupiſcentiam, quæ in illis remanet, peccatum a *Paulo* Apoſtolo dici, non quod revera peccatum ſit, ſed quia ex peccato Originali proficiſcitur, & ad peccatum inclinat. Ad calcem iſtius Canonis quinti declarat Sancta Synodus, non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc Decreto de peccato Originali Beatam Virginem Mariam Deiparam, ſed obſervandas eſſe Conſtitutiones *Sixti IV.* Summi Pontificis. Alterum Decretum *De Reformatione*, quod in eadem Seſſione quinta promulgatum eſt, duo continet capita. Primum eſt de inſtituendo Theologo in ſingulis Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, necnon in Collegiatis inſignium Oppidorum pro lectione Scripturæ Sacræ, & de aſſignanda ei Præbenda, vel alio ſtipendio congruo. Alterum caput, quod Evangelii prædicationem ſpectat, decernit, omnes Epiſcopos teneri per ſe ipſos, ſi legitime non fuerint impediti, ad prædicandum ſanctum Jeſu Chriſti Evangelium: Si vero contigerit eos legitimo detineri impedimento, teneri juxta formam Concilii Lateranenſis, Viros idoneos aſſumere ad hujuſmodi prædicationis officium ſalubriter exequendum. In Seſſione ſexta duo pariter edita ſunt Decreta; unum in quo Catholica declaratur Doctrina *De juſtificatione* ſexdecim Capitibus, & hæreticorum errores, præſertim *de extincto hominis Arbitrio poſt Adæ peccatum: De juſtificatione impii per ſolam Fidem: De juſtificatione per ſolam imputationem juſtitiæ Chriſti, excluſa gratia ſanctificante intrinſeca & inhærente: De juſtificatione per Fidem; ſeu fiduciam divinæ miſericordiæ, qua quis certo credit, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata: De impoſſibilitate mandatorum Dei: De inamiſſibilitate juſtificationis, niſi per peccatum infidelitatis: De non admittendo Purgatorio poſt hanc vitam: De excludendis a juſtificatione bonis operibus, & rejiciendis juſtificatorum meritis &c.* De his, inquam, & aliis, quæ ad hominum juſtificationem attinent, Capitibus, errores hæreticorum tribus ſupra triginta Canonibus fuerunt damnati. Alterum ejuſdem Seſſionis ſextæ Decretum, quod eſt de Reformatione, complectitur Capita quinque. Primum decernit, teneri Prælatos reſidere in ſuis Eccleſiis. Secundum ſtatuit, Presbyteros Beneficiatos, habentes curam animarum, per Ordinarios ad reſidentiam eſſe cogendos. Tertium definit, exceſſus Clericorum ac Regularium degentium extra Monaſterium, corrigi debere ab Ordinario loci, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegato. Quartum ſancit, Eccleſias quaſcunque majores, earumque perſonas poſſe ab Epiſcopis viſitari, quoties opus fuerit. Quintum denique declarat, nulli Epiſcopo licere Pontificalia in aliena exercere Diœceſi, nec Ordines conferre, niſi volente & conſentiente loci Ordinario. In Seſſione ſeptima Concilii Tridentini duo etiam promulgata ſunt Decreta, quorum unum ſpectat Sacramenta a Chriſto Domino inſtituta; Alterum eſt de Reformatione. Primum continet quindecim Canones de Sacramentis in genere, quatuordecim de Baptiſmo in ſpecie, & tres de Sacramento Confirmationis, quibus damnantur recentes circa Catholicam de Sacramentis doctrinam Hæreticorum errores. Alterum ejuſdem Seſſionis ſeptimæ Decretum, quod eſt de Reformatione, quindecim conſtat Capitibus, quibus damnatur pluralitas Beneficiorum incompatibilium, & præſcribuntur dotes, examen, ceteraque id genus, quæ prærequiri debent ab his, qui ab Epiſcopis ad Beneficia promoventur. In octava Seſſione, propter luem Tridenti exortam, publicatum eſt Decretum de transferendo Concilio Bononiam, ubi duæ Seſſiones habitæ ſunt, nona videlicet, & decima, in quibus tamen nihil deciſum eſt, ſed tantum prorogationis Decretum promulgatum eſt, quod omnibus Patribus placuit. Hæ decem Seſſiones habitæ fuut ſub *Paulo III.* Pontifice Maximo, ſed eo mortuo die X. menſis Novembris MDXLIX. *Julius III.* ejus ſucceſſor Concilium e Bononia Tridentum anno MDL. reduxit, ſexque Seſſiones ſub eodem Pontifice fuerunt celebratæ.

D. Perge, ſi placet, eadem brevitate cum claritate conjuncta ſummatim ea deſcribere, quæ acta ſunt in his Seſſionibus Oecumenici Concilii Tridentini, quæ ſub *Julio III.* Pontifice Maximo habitæ ſunt.

M. In Seſſione Concilii Tridentini XI. & quæ prima eſt ſub *Julio III.* Romano Pontifice, quæque Tridenti habita eſt die I. menſis Maji anni MDLI. duo lecta ſunt ejuſdem Summi Pontificis Diplomata, unum videlicet de reſumendo Concilio, alterum de eodem Concilio ad Civitatem Tridentinam reducendo, ac de Legatis, ſive Præſidibus ad illud moderandum electis. In duodecima Seſſione, quæ fuit ſecunda ſub *Julio III.* Pontifice Maximo, nihil definitum eſt, ſed duntaxat prorogata Seſſio, in qua de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, necnon de his, quæ ad Reformationem, vel ad faciliorem, & commodiorem Prælatorum reſidentiam pertinebant, agendum monuit Sacra Synodus. In decima tertia Seſſione, quæ ſub *Julio tertio* fuit ordine tertia, edita ſunt tria Decreta, quorum primum eſt de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, quo octo Capitibus traditur & explicatur doctrina Fidei de Euchariſtiæ Sacramento, & unde-

cim

Digitized by Google

cim Canonibus proſcribuntur Hæreticorum errores contra realem præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Euchariſtiæ Sacramento; contra Tranſubſtantiationem, ſeu converſionem ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini, contra Feſtivitatem in honorem Corporis Chriſti Domini inſtitutam, & contra antiquiſſimum Eccleſiæ morem aſſervandi in pixide Euchariſtiam, eumque ad infirmos deferendi; quem uſum damnant hæretici Lutherani, quod velint Corpus Chriſti non eſſe permanenter in Euchariſtia, ſed ſolum in actuali illius uſu, ſeu comeſtione. Alterum ejuſdem Seſſionis decimæ tertiæ Decretum, quod eſt de Reformatione, octo ſimiliter complectitur Capita, quæ Prælatorum juriſdictionem ſpectant, & Appellationibus modum imponunt. Tertium ejuſdem Seſſionis Decretum continet Salvum conductum, quem Sancta Synodus Tridentina conceſſit Hæreticis Proteſtantibus, qui audiri poſtulabant ſupra quatuor de Euchariſtia Articulis, quorum ſubinde definitionem prorogavit Sacra Synodus. Hi porro erant Articuli: I. *An neceſſarium ſit ad ſalutem & divino jure præceptum, ut ſinguli Chriſtifideles ſub utraque ſpecie ipſum Venerabile Euchariſtiæ Sacramentum accipiant*: II. *Num minus ſumat qui ſub altera, quàm qui ſub utraque ſpecie communicat?* III. *An erraverit Sancta Mater Eccleſia, Laicos & non celebrantes Sacerdotes ſub panis ſpecie duntaxat communicando?* IV. *An etiam parvuli communicandi ſint?* In ſeſſione decima quarta, quæ ſub *Julio* III. Pontifice Maximo eſt ordine quarta, prolixe expoſita eſt Catholicæ Eccleſiæ doctrina de Sacramentis Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis. Et primo quidem de Sacramento Pœnitentiæ novem edita ſunt Capita, & quindecim conſcripti Canones, quibus adverſus hæreticos, pœnitentiæ oſores, definitum fuit, I. Pœnitentiam eſſe Sacramentum a Chriſto Domino poſt Reſurrectionem ſuam inſtitutum. II. Pœnitentiæ Sacramentum eſſe lapſis poſt Baptiſmum neceſſarium. III. Pœnitentis actus, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, eſſe quaſi materiam hujus Sacramenti. IV. Formam Sacramenti Pœnitentiæ ſitam eſſe in his Miniſtri verbis: *Ego te abſolvo &c.* V. Contritionem includere dolorem, ac deteſtationem de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cetero. VI. Integram apud Sacerdotem peccatorum Confeſſionem lapſis neceſſariam eſſe neceſſitate medii ad juſtitiam conſequendam. VII. Non ad omnes Chriſti fideles, ſed ad ſolos Epiſcopos & Sacerdotes, hæc Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* ſpectare. VIII. In Miniſtro Pœnitentiæ, præter poteſtatem Ordinis, requiri juriſdictionem; & Epiſcopos poſſe ſibi nonnullos reſervare Caſus, ita tamen ut in articulo mortis nulla ſit reſervatio. Denique, totam pœnam per Pœnitentiæ Sacramentum non remitti, ſed pœnam æternam mutari in pœnam temporalem, ſeu ſatisfactionem, quæ pœnitenti a Sacerdote imponi, & cum gravitate criminum proportionata, quantum fieri poteſt, eſſe debet. Iis, quæ ſpectant Pœnitentiæ Sacramentum, Sancta Synodus Tridentina ſubjungit tria Capita, & quatuor Canones de Sacramento Extremæ Unctionis, quibus definit primo, Extremam Unctionem eſſe novæ legis Sacramentum proprie dictum. II. extremam Unctionem delicta ac peccati reliquias abſtergere, alleviare animam ægroti, & corporis ſanitatem interdum conferre. III. Miniſtros Sacramenti Extremæ Unctionis eſſe Presbyteros. Hanc denique Seſſionem XIV. concludit Sancta Synodus Tridentina Decreto de Reformatione, tredecim complectente Capita, Eccleſiæ Prælatos, Beneficiarios vel Clericos ſpectantia fere omnia, & inter cetera alia ſancit, ut Clerici, qui in Sacris Ordinibus ſunt conſtituti, aut Eccleſiaſtica Beneficia poſſident, utantur veſte Ordini ac dignitati congruente: ut voluntarii homicidæ ab Ordinibus arceantur, aut ſi jam ſint ordinati, a miniſterio ſeparentur, ac omnibus beneficiis careant: ut Religioſi, tranſlati ad alium Ordinem, in clauſtro ſub obedientia maneant, & Beneficiorum Sæcularium incapaces exiſtant: ut nemo juſpatronatus obtineat, niſi ex fundatione vel donatione, & ille, qui a legitimo juriſpatronatus poſſeſſore ad aliquod Beneficium Eccleſiaſticum eſt præſentatus, non ab alio, quam ab Ordinario, ſeu Epiſcopo, inſtituatur. In Seſſione decimaquinta duo edita ſunt Decreta; unum de proroganda Seſſione ad expectandos proteſtantium Theologos, ſicut eorum nomine poſtulatum fuerat a Witembergenſis & Saxoniæ Ducum Oratoribus. Alterum Decretum fuit de novo Salvo-Conductu, ſeu publicæ ſecuritatis libello, iiſdem Proteſtantibus concedendo, ad normam illius, qui olim Bohemis in Concilio Generali Baſileenſi datus fuerat. In Seſſione decima ſexta, quæ habita eſt die XXIII. menſis Aprilis Anni MDLII. cum Germania multis bellis ac perturbationibus eſſet infeſtata, ſuſpenſum eſt Concilium Generale Tridentinum, Patribus omnibus conſentientibus, exceptis duodecim ex Hiſpania Epiſcopis, qui aſſentiri noluerunt. Ad decennium autem duravit hæc Concilii Tridentini ſuſpenſio, quæ nec tolli potuit ſub *Marcello II.* ſucceſſore *Julii III.* nec ſub *Paulo IV.* poſt *Marcellum II.* electo, ſed tandem ſub *Pio IV.* Pontifice Maximo ſublata eſt, & reſumptum ac continuatum Concilium Œcumenicum Tridentinum, atque in eo novem poſtremæ Seſſiones ſub eodem Pontifice *Pio IV.* habitæ ſunt.

D. Superſunt itaque novem adhuc Seſſiones in Concilio Generali Tridentino ſub *Pio IV.* Pontice Maximo celebratæ, quarum ſubinde Synopſim hic continuato ordine exhibere debes, quo plenam & integram rerum omnium, quæ in viginti quinque Concilii Tridentini Seſſionibus geſtæ ac ſtatutæ ſunt, notitiam habere poſſim.

M. Congregato iterum Concilio Tridentino anno MDLXII. cœpta eſt die XVIII. Menſis Januarii ejuſdem anni decima ſeptima Seſſio, quæ prima fuit ſub *Pio Quarto*, & in ea lectum ac promulgatum eſt Decretum de celebrando, ſeu con-

continuando Concilio Tridentino, quacumque ſublata ſuſpenſione, juxta formam & tenorem Litterarum *Pii IV.* ac de tractandis in eo, debito ſervato ordine, quæ, proponentibus Legatis, apta & idonea magis Concilio viderentur ad levandas horum temporum calamitates, ſedandas de Religione Controverſias, corrigendos depravatorum morum abuſus, abolendas Hæreſes, & ad conciliandam veram pacem, ac concordiam Chriſtianam, ubique gentium ejectam ac profligatam. Seſſiones XVIII. XIX. & XX. nihil aliud ſunt, quam prorogationes Seſſionum, & & promulgationum Decretorum; tum in gratiam Proteſtantium Germanorum, quorum adventus de die in diem expectabatur, & quibus in Seſſione XVIII. data eſt ampliſſima veniendi ad Concilium ſecuritas, deſumptis formulis ex Salvoconductu, quem Bohemis Concilium Baſileenſe indulſerat; tum etiam in gratiam Epiſcoporum Gallorum, qui ingenti numero Tridentum acceſſuri erant; tum denique propter varias difficultates ex diverſis cauſis exortas, atque etiam ut congruentius, majorique cum deliberatione omnia procederent, nimirum ut dogmata, cum iis, quæ ad reformationem ſpectabant, ſimul tractarentur & ſancirentur. In Seſſione vigeſima prima, Doctrina Eccleſiæ Catholicæ de communione ſub utraque ſpecie, & parvulorum, quatuor Capitibus eſt declarata, & erronea Hæreticorum Dogmata, huic doctrinæ oppoſita, quatuor itidem Canonibus fuerunt damnata, ac definitum contra illos primo, Laicos & Clericos non conficientes, non adſtringi jure divino ad communionem ſub utraque ſpecie. Secundo, juſtis de cauſis ab Eccleſia abrogatam fuiſſe conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie. Tertio, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria eos defraudari, qui ſub una tantum ſpecie communicant. Quarto, Parvulos nulla obligari neceſſitate ad Euchariſtiæ communionem. His Capitibus & Canonibus Seſſionis vigeſimæ primæ, ad Fidem Catholicam ſpectantibus, adjungit Sancta Synodus Tridentina Decretum de Reformatione, novem complectens capita, in quibus decernit primo, ut nihil Epiſcopi, aut alii Ordinum Collatores, vel eorum Miniſtri pro Ordinum Collatione, vel pro litteris dimiſſoriis, aut teſtimonialibus etiam ſponte oblatum, quovis prætextu accipiant, & contrarias huic Decreto conſuetudines ait Sancta Synodus eſſe abuſus, & corruptelas ſimoniacæ pravitati faventes. Secundo, ſtatuit Sacra Synodus, ut nullus abſque Beneficii, aut Patrimonii titulo ad Sacros Ordines promoveatur. Poteſt tamen Epiſcopus aliquem abſque titulo ordinare, ſed tunc tenetur Ordinato alimenta ſuppeditare. Tertio, poteſtatem dat Sacra Synodus Epiſcopis uniones perpetuas faciendi in caſibus a jure permiſſis. Quarto, præcipit Sancta Synodus, ut Monaſteria commendata, in quibus non viget regularis obſervantia Diſciplinæ, & Beneficia quæcumque, ab Epiſcopis viſitentur; ſi vero in eis vigeat Diſciplina regularis, admoneantur paterne eorum Superiores ab iiſdem Epiſcopis: ſi autem ſex poſt admonitionem menſibus illi negligenter ſe gerant, tunc Epiſcopi ea Monaſteria viſitare poſſint, & Monachos, vel Canonicos Regulares corrigere. Quinto, jubet Sancta Synodus, ut Quæſtorum nomen & officium penitus aboleantur. Quæſtores autem dicebantur, qui colligebant eleemoſynas, quas erogabant hi, quibus Indulgentiæ concedebantur; ſed quia iſti Quæſtores ſua poteſtate abutebantur, & multis adhibitis fraudibus pecunias e ſimplicis plebis pietate in ſuum proprium commodum emungebant, neceſſarium omnino viſum eſt Patribus Concilii Tridentini illos penitus abolere, & facultatem promulgandi Indulgentias, & alias Sedis Apoſtolicæ gratias, transferre in Epiſcopos, qui oblata a fidelibus in pios uſus ſubſidia, ſeu eleemoſynas, abſque ulla mercede colligerent. In Seſſione vigeſima ſecunda explicarunt Patres Concilii Tridentini doctrinam Catholicam de Sacrificio Miſſæ octo Capitibus, & Hæreticorum errores huic oppoſitos damnarunt novem Canonibus, quibus definierunt primo, Chriſtum Dominum ſub ſpeciebus panis & vini Corpus & Sanguinem ſuum Deo Patri obtuliſſe, & Apoſtolis, quos in ultima Cœna novi teſtamenti Sacerdotes conſtituit, ut ea ſub earumdem rerum Symbolis offerrent, præcepiſſe. Secundo, Euchariſtiam eſſe verum ac viſibile Sacrificium propitiatorium pro vivis & defunctis. Tertio, Miſſam offerri quidem in honorem Sanctorum, non autem ipſiſmet Sanctis, ſed Deo ſoli Optimo Maximo. Probarunt deinde Patres ejuſdem Concilii Canonem Miſſæ, ex quo Hæreſiarcha *Lutherus* temere verba omnia expunxerat, quibus innui poterat, Miſſam eſſe vere ac proprie dictum Sacrificium. Commendarunt inſuper ſolemnes Miſſæ Sacrificii ceremonias, & confirmarunt uſum miſcendi aquam cum vino in Calice offerendo. Huic Catholicæ de Sacrificio Miſſæ doctrinæ ſemel expoſitæ, & ab Hæreticorum erroribus vindicatæ, ſubjiciunt Patres Concilii Tridentini Decretum de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ, jubentque Epiſcopis, ut cum omni ſollicitudine curent illos abuſus e medio tollere, quos vel avaritia per importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones; vel irreverentia, dum videlicet Miſſæ Sacrificio adſunt fideles abſque compoſito corporis habitu, ſine devoto mentis & cordis affectu, vel immodeſtiam præ ſe ferentes confabulantur, aut tandem vana ſuperſtitio per certum quemdam candelarum numerum invexerunt. Præter iſtud de obſervandis & evitandis in Miſſæ Sacrificio Decretum, aliud Patres Concilii ediderunt *de Reformatione*, quod undecim Capita complectitur, quibus, inter cetera alia, præcipiunt primo, ut veteres de vita & honeſtate Clericorum Canones innoventur. Ex quo, ut obiter dicam, facile intelligere potes, erraſſe quoſdam recentiores Caſuiſtas, qui auſi ſunt aſſerere, omnes antiquos de moribus Clericorum & Chriſtianorum Canones per deſuetudinem, ſeu per non uſum, eſſe penitus abrogatos. Quod certe falſi aperte evincunt tot præcepta, quæ paſſim ad obſervandos antiquos Canones inculcant Patres Concilii Tridentini, eorum ardens deſi-

derium

Digitized by Google

derium ut inſtaurarentur, diligens cura, ſtudium, contentio, ut adhuc vigentes ſedulo tenerentur, retinerentur collabentes, prorſus collapſi renovarentur; moderante tamen omnia chriſtiana prudentia, ne præcipiti zelo pax Eccleſiæ & fidelium concordia perturbaretur. Ex quo liquet, nunquam ſic exoleſcere poſſe antiquos canones Conciliorum ad mores pertinentes, ut eos velut penitus abrogatos, & tanquam Lacedæmoniorum aut Athenienſium leges abolitas pridem & extinctas ſpectare liceat. Semper enim in corde Clericorum, & omnium Chriſtianorum impreſſi & conſignati eſſe debent, ibique vivere. Semper ad eos conniti & contendere debent omnes Chriſtiani, ac ſibi ipſis graviter ſuccenſere, quod ab eorum obſervatione tam longe abſint. Secundo, Patres Concilii Tridentini Decreto *de Reformatione* ſtatuunt, ut hi, qui ad Cathedrales regendas eccleſias aſſumuntur, præter morum probitatem, ea ſcientia polleant, qua injuncti ſibi muneris, angelicis humeris formidandi, poſſint neceſſitati ſatisfacere. Præſcribunt etiam, ut ii, qui in dictis eccleſiis obtinent beneficia, quibus onera varia ſunt annexa, infra annum Ordines ſuſcipiant requiſitos. Cum eo Concilii Decreto praxim ſuam concilient, ſi poſſint, hi, qui fere nunquam Sacros Ordines ſuſcipiunt, quamvis fruantur Canonicatibus & beneficiis, quibus annexum eſt onus Miſſam celebrandi. In Seſſione vigeſima tertia Patres Concilii Tridentini expoſuerunt quatuor Capitibus Catholicam de Ordinis Sacramento doctrinam, & huic oppoſitos hæreticorum errores Canonibus octo damnarunt, ac definierunt primo, Sacerdotium novæ Legis eſſe a Chriſto Domino inſtitutum, & complecti poteſtatem conſecrandi, offerendi & miniſtrandi Corpus, & Sanguinem Chriſti, necnon peccata dimittendi & retinendi. Secundo, eſſe ſeptem Ordines, quorum tres dicuntur *Majores*, alii vero quatuor *Minores*. Tertio, Ordinem eſſe vere Sacramentum. Quarto, in Sacramento Ordinis imprimi characterem. Quinto, Epiſcopos, inter ceteros Eccleſiaſticos gradus, ad Ordinem Hierarchicum præcipue pertinere. Sexto, in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujuſvis Sæcularis poteſtatis & magiſtratus conſenſum, ſive vocationem, ſive auctoritatem ita requiri, ut ſine ea irrita ſit Ordinatio. Poſt illam de Sacramento Ordinis Expoſitionem Fidei, ac errorum damnationem, ediderunt Patres Concilii Tridentini Decretum *de Reformatione* octodecim comprehenſum Capitulis, in quorum primo declararunt, eos, quibus incumbit animarum cura, teneri ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diœceſi, reſidentiam. Quo jure autem, an divino, an vero humano tantum, Paſtores ad perſonalem reſidentiam obſtringantur? diu multumque tam in privatis Theologorum, quam in Generalibus Patrum Cœtibus diſputatum eſt, ac tandem definitum, præcepto divino omnibus, quibus animarum cura demandata eſt, mandatum eſſe, ut oves ſuas agnoſcant, pro iis Sacrificium offerant, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum exemplo paſcant, eaque omnia ab iis Paſtoribus nequaquam præſtari & impleri poſſe, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt. In aliis ejuſdem Decreti *de Reformatione* Capitulis Patres Concilii Tridentini circa legitimas cauſas, propter quas Paſtores a ſuis Eccleſiis, vel Diœceſibus abſunt, circa Clericorum Ordinationes, & Seminariorum erectionem, multa decernunt, quæ puriorem veteris Eccleſiæ Diſciplinam redolent, quæque ſi ea, qua par eſt, diligentia executioni mandari curarent Epiſcopi, brevi omni procul dubio ſuum Clero antiquum reſtituerent ſplendorem. In Seſſione vigeſima quarta Patres Concilii Tridentini expoſuerunt doctrinam Catholicam de Sacramento Matrimonii, declarando illud eſſe verum novæ Legis Sacramentum, & indiſſolubile, atque duodecim Canonibus damnando errores Hæreticorum, qui primo negabant, Matrimonium eſſe proprie dictum Sacramentum novæ Legis. Secundo, dicebant, nulla Lege divina prohibitum eſſe Chriſtianis plures ſimul habere uxores. Hinc eſt, ſicut alibi obſervavimus, quod *Lutherus*, aliique illius Sectæ Coriphæi, Haſſiæ Lantgravio Poligamiam permiſerint. Tertio, affirmabant, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere Impedimenta Matrimonium dirimentia. Quarto, pertendebant, Eccleſiam errare, cum docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi. Quinto, docebant, Ordines Sacros, aut ſolemnem in approbata religione profeſſionem non eſſe matrimonii impedimenta dirimentia. Hos, & alios ejuſmodi Hæreticorum errores poſtquam duodecim canonibus damnarunt Patres Tridentini, Decretum ediderunt *de reformatione matrimonii* complectens capita decem, ac primo dixerunt, matrimonia clandeſtina fuiſſe valida quamdiu Eccleſia ea irrita non declaravit, ſed deinceps fore invalida, ſi aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus contracta fuerint. Secundo, ſanxerunt, rata & valida eſſe matrimonia a filiis familias ſine conſenſu parentum contracta. Tertio, varia ſtatuerunt de proclamationibus neceſſario præmittendis ad celebrationem matrimonii, de cognatione ſpirituali, de impedimento publicæ honeſtatis, de affinitate, de raptu, aliiſque matrimonii impedimentis. Hoc Decretum, ad matrimonii reformationem ſpectans, aliud ſubſequitur Decretum de morum ac diſciplinæ reformatione, quod uno & viginti Capitulis continetur. Denique, in Seſſione vigeſima quinta, quæ fuit ultima, Patres Concilii Tridentini varia ediderunt Decreta de Purgatorio, de invocatione, veneratione, ac reliquiis Sanctorum, Sacris Imaginibus, de Indulgentiis, nec non de approbandis conſuetudinibus ac Sanctionibus Eccleſiæ, quæ ab Hæreticis impugnabantur, videlicet de ciborum delectu, Jejuniis, & diebus feſtis. Poſt Decreta Dogmatica, Sanctiones viginti duas *De Regularium Diſciplina* promulgarunt Patres, quibus alia addiderunt Decreta. Primum videlicet de Indice librorum, Catechiſmo,

Breviario & Miſſali. Alterum de loco Oratorum, quorum, & Imperatoris, Regum, Rerumpublicarum, ac Principum jura & privilegia illæſa, & ſalva eſſe Concilium declarat, & in eodem ſtatu permanere, quo extabant ante Synodum. Tertium Decretum ſpectat Synodi Tridentinæ executionem. Quartum eſt de legendis omnibus ejuſdem Synodi Decretis, quæ ſub Summis Pontificibus *Paulo III.* & *Julio III.* condita fuerant, & ad Dogmata & ad mores attinebant, quod univerſis Patribus placuit, & peractum eſt. Ultimum Decretum eſt de finienda Synodo, & de confirmatione omnium Definitionum, ac Decretorum, quæ in Synodo Tridentina edita fuerant, petenda a Summo Pontifice *Pio IV.* Sic Seſſioni vigeſimæ quintæ, ſeu ultimæ, finem impoſuerunt Patres Tridentini die IV. menſis Decembris anni MDLXIII. & rerum omnium, quæ in Concilio definierant, decreverant, ac declaraverant, confirmationem impetrarunt ab eodem Summo Pontifice, qui, ſingulari ad hoc conceſſa Bulla XVII. Kalend. Februarii an. MDLXIV. Concilium Tridentinum, ceu Œcumenicum, recipi, & ab omnibus obſervari mandavit. Hoc pacto concluſum ac finitum tandem eſt Concilium Generale Tridentinum, pluries licet variis temporum injuriis intermiſſum, bellorum procellis jactatum, & inimicorum inſidiis turbatum, poſt elapſum decem & octo annorum intervallum, poſt habitas viginti quinque Seſſiones Patrum, poſt varia pro reformatione & Diſciplina Eccleſiæ condita Decreta, poſt quinque viſos ſucceſſive Romanos Pontifices, *Paulum III. Julium III. Marcellum II. Paulum IV. & Pium IV.* poſt denique viginti ſex ſupra centenos ſancitos Canones, quorum triginta tres de juſtificatione, tredecim de Sacramentis in genere, quatuordecim de Baptiſmo, & tres de Confirmatione editi ſunt in Seſſione ſexta ſub *Paulo III.* Romano Pontifice. In ſeſſione vero decima tertia ſub *Julio III.* Summo Pontifice promulgati ſunt Canones XI. de Euchariſtiæ Sacramento, & in Seſſione decima quarta confecti canones quindecim de Sacramento Pœnitentiæ, & quatuor de Extrema Unctione. Denique, ſub *Pio IV.* Romano Pontifice triginta tres editi ſunt Canones, videlicet in Seſſione vigeſima prima quatuor Canones de Communione ſub utraque ſpecie. In vigeſima ſecunda Seſſione novem Canones de Sacrificio Miſſæ: in vigeſima tertia Seſſione octo Canones de Sacramento Ordinis: tandem in vigeſima quarta Seſſione duodecim Canones de Sacramento Matrimonii. Ex eo ſubducto calculo exſurgit numerus centum & viginti ſex Canonum, qui in Tridentina Synodo Generali editi ſunt, quoſque, ut verbis utar *Sancti Leonis Magni* epiſtola LXXXIV. Veteris Editionis, *Spiritu Dei conditos, & totius Orbis reverentia conſecratos* ſuſcipere, venerari, atque ad eorum normam mores, Fidemque ſuam omnes Chriſtiani exigere debent, ſi ſalvi eſſe velint.

D. Catechiſmus ille, qui ſub nomine Concilii Tridentini circumfertur, ac vulgo *Catechiſmus Concilii Tridentini* appellatur, fuitne revera editus a Patribus in Œcumenica Synodo Tridentina congregatis?

M. Catechiſmus Concilii Tridentini juſſu Patrum ejuſdem Concilii compoſitus fuit a tribus Ordinis FF. Prædicatorum Patribus, videlicet a *Leonardo Marini* Archiepiſcopo Lancianenſi, *Ægidio Foſcario* Epiſcopo Mutinenſi, & *Franciſco Forerio*, Concilii Tridentini Secretario, eumque Latinitate & ſtylo Ciceroniano donavit *Paulus Manutius*, vir omnis elegantiæ, atque virtutis & totius antiquitatis ſtudioſiſſimus. Hunc Catechiſmum, non ſolum delectu verborum & latini ſermonis puritate, ſed etiam gravitate Sententiarum, ubertate & ſecuritate doctrinæ eximium, Apoſtolica auctoritate approbarunt Summi Pontifices *Pius V.* & *Gregorius XV.* Ejus utilitatem ſæpius *S. Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, impenſe commendavit, eumque, tanquam genuinum Concilii Tridentini fœtum & interpretem, recipit univerſa Eccleſia. Ratio autem, qua potiſſimum Patres Concilii Tridentini moti ſunt, ut hic Catechiſmus ſub nomine Concilii prodiret in lucem, hæc fuit: Hæretici Lutherani, Calviniſtæ, & alii, qui tum temporis fidelium mentes corrumpere ſibi propoſuerant, cum fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut cum omnibus coram loquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggreſſi, multo facilius ac latius impietatis errores diſſeminarunt. Nam præter ingentia illa Volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati ſunt, infinitos etiam libellos conſcripſerunt, qui, cum pietatis ſpeciem præ ſe ferrent, incredibile eſt, quam facile incautos ſimplicium animos deceperint. *Quamobrem* (ut legitur in Præfatione ejuſdem Concilii Tridentini Catechiſmi) *Patres Œcumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt graviora Catholicæ Doctrinæ capita contra noſtri temporis Hæreſes decernere, ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Chriſtiani Populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendis traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris, & Doctoris munus obeundum eſſet. Patribus* itaque *viſum eſt maxime referre, ſi liber Sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſent, ut quemadmodum unus eſt Dominus, una Fides, ita etiam una ſit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula atque præſcriptio.* Hunc igitur Concilii Tridentini Catechiſmum, qui maxima in Catholica Eccleſia authoritate pollet, tanquam Fidei noſtræ Enchiridion, Paſtores, & alii, quibus cura incumbit animarum, nocturna debent verſare manu, verſare diurna, quo populum ſibi a Deo creditum ſalutari doctrina inſtituere, & ad bonos mores ſedulo informare poſſint.

D. Fueruntne aliqua Concilia Nationalia, ſeu Provincialia celebrata ad promovendam executionem, ſeu obſervationem rerum, quæ tum ad Fidem Catholicam contra Hæreticos tutandam, tum ad inſtaurandam contra pravitatem morum Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſticam Diſciplinam decretæ, ac definitæ ſunt in Concilio Generali Tridentino?

M. Plurima in variis Orbis Chriſtiani partibus Epiſcopi Concilia Nationalia, ſeu Provincialia, celebrarunt, ut ea, quæ in Concilio Œcumenico Tridentino tam circa Fidem, quam circa emendationem morum ſtatuta ac ſancita fuerant, executioni mandarentur, & ab omnibus fidelibus, ea qua par erat, obedientia ac ſedulitate obſervarentur. Referam in primis Concilia Nationalia ſeu Provincialia, quæ in Galliis habita ſunt, dein ea, quæ in Italia, denique, ea, quæ in Hiſpania & in Belgio fuerunt convocata. Inter Concilia Nationalia, ſeu Provincialia, quæ Sæculo XVI. poſt Concilium Tridentinum habita ſunt, primum tenet locum Concilium Remenſe, quod anno MDLXIV. indictum eſt a *Carolo a Lotharingia* Cardinali Archiepiſcopo Remenſi, & ex Ducum Lotharingiæ proſapia Principe, qui ſtatim ac ex Concilio Tridentino, cui interfuerat, in Galliam eſſet reverſus, Concilium Remenſe convocavit, & in eo publicas Deo gratias egit, quod Generalem Synodum Tridentinam finitam vidiſſet, & Provincialem primam Synodum in Galliis poſt Œcumenicam Synodum Tridentinam primus omnium Metropolitanorum celebraſſet, viamque ceteris aperuiſſet. Hæc Synodus Remenſis, in qua viginti Statuta ad Eccleſiaſticæ Diſciplinæ emendationem edita ſunt, novemdecim Congregationibus fuit abſoluta, in quarum quarta Epiſcopi, Abbates, ac ceteri, qui huic Synodo interérant, profeſſionem Fidei emiſerunt, conteſtantes, ſe *firma fide complecti & tenere omnia, quæ de Fide in ſuperioribus Oecumenicis Conciliis, & noviſſime in Sancta Generali Synodo Tridentina ſunt definita, & inſuper de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, in primis de Auguſtiſſimo Eucharistiæ Sacramento, & Miſſæ Sacrificio, ceteriſque dogmatibus adverſus Hereſes iis temporibus exortas, ſentire & credere cum eadem Synodo damnantes & deteſtantes omnem hæreſim, quam eadem Sancta Synodus damnavit & anathematizavit*. Corrigit autem in Congregatione XI. ejuſdem Synodi Remenſis res quædam obſervatione digna, quam hic ſilentio prætermittere non debeo. In ea quippe Congregatione XI. actum eſt de Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis & Epiſcopi Bellovacenſis, qui erat unus ex Suffraganeis Provinciæ Remenſis, & aperte a Fide Catholica defecerat. Fratres hujus hæretici Cardinalis & Epiſcopi Bellovacenſis, *Gaſpar* Admiralius, ſeu ſummus in Regno Galliæ rerum maritimarum Præfectus, & *Franciſcus*, natu minor, erant præcipui fautores & duces Hæreticorum Calviniſtarum in Galliis, quorum armis ſtrenue obſtiterunt Principes Lotharingii duo, *Franciſcus* Dux Guiſius (qui erat frater *Caroli a Lotharingia* Cardinalis Archiepiſcopi Remenſis) & *Henricus Guiſius*, filius *Franciſci*. Hi ambo præcipui erant Catholicorum duces ac acerrimi defenſores; unde internecina odia Guiſianos inter & Caſtilliones exarſere. Cum igitur Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis, & Epiſcopi Bellovacenſis, Catholicæ Fidei deſertoris, in hac Congregatione XI. ageretur, jamque omnibus conſtaret, eum ob hæreſim a *Pio IV.* Pontifice Maximo citatum ex forma juris, nec Romæ ſe ſiſteotem, habito Cardinalium conſilio, exauthoratum fuiſſe, & affixis per Urbem ſchedulis anathemate damnatum; noluit tamen *Carolus a Lotharingia* Cardinalis, & hujus Concilii Remenſis Præſes, in hac Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis hæretici ſedere tanquam judex, eo ſolo nomine quod inter ſuam & Caſtillioneorum familiam graves jam pridem intercederent offenſiones ac ſimultates, etſi ipſe nullas cum eo gereret inimicitias. Hujus itaque Cauſæ diſcuſſionem ac judicium ferendum permiſit iſtius Synodi Epiſcopis, quorum tandem hæc ſententia fuit, ut ſcriberetur ad Regem Chriſtianiſſimum, qui pro ſua pietate declararet, *Odetum Caſtillioneum* Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, ob hæreſim exauthoratum, omnino excidiſſe ab adminiſtratione Eccleſiæ Bellovacenſis cum in ſpiritualibus, tum in temporalibus, adeoque alium Epiſcopum in ejus locum ſufficiendum eſſe. Ad hanc Remenſem Synodum ut venirent, citati ſunt Epiſcopi Provinciæ Cameracenſis, qui tamen venire renuerunt, eo quod per *Pauli IV.* Pontificis Maximi Decretum a Provincia Remenſi, cujus olim Suffraganei extiterant, fuiſſent divulſi, eorumque Eccleſia, ſeu Cameracenſis, in Metropolim fuiſſet erecta, quod *Pauli IV.* Decretum *Pius IV.* ejus ſucceſſor, novo Diplomate confirmavit. Quapropter, Epiſcopi Provinciæ Cameracenſis, ut notum facerent, ſe neque dignitatis gradu, neque pietatis ſtudio, neque in Eccleſiam affectu, Remenſis Provinciæ Epiſcopis inferiores eſſe, aliud Concilium, ſeu Cameracenſe, anno MDLXV. ſeorſum ab illis celebrarunt, Præſide *Maximiliano a Bergis*, Archiepiſcopo & Duce Cameracenſi, & in eo viginti duo Decreta, quæ Diſciplinæ emendationem ſpectant, & pluribus Capitulis, ſeu Titulis conſtant, condiderunt, atque Concilium Generale Tridentinum receperunt hac verborum formula: *Ego N. omnia & ſingula, quæ in ſancta Synodo Tridentina definita & ſtatuta ſunt, palam recipio; necnon veram obedientiam Summo Romano Pontifici ſpondeo & profiteor; ſimulque hæreſes omnes a ſacris Canonibus, & Generalibus Conciliis, præſertimque a prædicta Synodo Tridentina damnatas, publice deteſtor & anathematizo*. Utriuſque Archiepiſcopi, Remenſis, & Cameracenſis, in celebrandis Conciliis, & recipiendis Œcumenicæ Synodi Tridentinæ Decretis, zelum ac pietatem æmulati ſunt alii Eccleſiæ Gallicanæ Archiepiſcopi. Sereniſſimus Princeps *Carolus Borbonius*, Cardinalis & Archiepiſcopus Rhotomagenſis an. MDLXXXI. indixit in ſua Metropoli Concilium, Rhotomagenſe dictum, in quo Epiſcopi inhærentes definitionibus, ac Decretis Concilii Tridentini, *univerſos, qui aliter quam Catholica, Apoſtolica, & Romana credit ac prædicat Eccleſia, credere & pertinaciter aſſerere attentant*, velut hæreticos & pertinaces, atque a communione Fidelium ſeparatos, declararunt, & aliquot Decreta diſciplinam Eccleſiæ ſpectantia ediderunt, videlicet: *De Epiſcopis, & Ca-*

Digitized by Google

Capitulis: De Epiſcoporum Officiis: De Curatorum & aliorum Presbyterorum, ac Parochianorum Officiis: De Monaſteriis: De Juriſdictione Eccleſiaſtica: De Scholarum & Seminariorum fundatione & regimine. Hanc tamen, præ céteris aliis, Sanctionem, quæ legitur Capite nono illius Concilii, quæque iſtis temporibus & præſertim hiſce locis maxime neceſſaria eſt, diligenter attendas velim: *Cum deceat domum Dei ſanctitudo, ut cujus in pace factus eſt locus, ejus cultus ſit cum debita veneratione pacificus: ſit ad Eccleſiam humilis & devotus ingreſſus, ſit in ea devota converſatio Deo grata, inſpicientibus devota, quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed reficiat. Ceſſent in Eccleſiis confabulationes quælibet, ceſſent vana & multo potius fœda colloquia & prophana; eo nec libri niſi orationis & pietatis, nec alia niſi ſancta inferantur. Ceſſent poſtremo quæcumque divinum poſſunt perturbare Officium, aut oculos divinæ Majeſtatis offendere, ne ubi peccatorum eſt venia petenda, ibi peccandi detur occaſio &c.* Ad hanc utiliſſimam Sanctionem utinam animum tantiſper adverterent illi, qui feſtivis præcipue diebus in ſacris Templis immodeſte obambulant, vel altero genu terram contingunt, erecto altero, cui lævus innitatur cubitus, vel nugas obganniunt in aurem vicini, vel huc illuc circumferunt vagos oculos, vel denique inani vocum boatu, aut modulato Muſicorum cantu & organis, quibus perſtrepunt templa, nimium delectantur; non quod Muſicam corporalem damnem, ſi modice, ſi ſobrie, cultuque divino digna in templis adhibeatur, ſed ut oſtendam iſta nihil eſſe, ſi abſit tacitus ille pietatis affectus in Deum, quæ Deo cantio eſt gratiſſima, etiamſi nullus vocum & inſtrumentorum Muſicorum ſtrepitus accedat. *Ludovicus a Lotharingia* Cardinalis, dictus *a Guiſia*, Remenſis Archiepiſcopus, Patrui ſui *Caroli a Lotharingia* Cardinalis itidem, & Remenſis Archiepiſcopi, cujus antea mentionem fecimus, pietatem æmulatus, alterum Concilium Remenſe Anno MDLXXXIII. celebravit, in quo primum de Catholicæ Fidei profeſſione, juxta definitionem Concilii Tridentini & Formulam a *Pio Quarto* Pontifice Maximo præſcriptam, actum eſt; dein, de vita & moribus, habitu, tonſura, & Officiis clericorum edita ſunt viginti ſeptem Decreta. Eodem anno, ſeu MDLXXXIII. *Antonius Prevotius Sanſacus*, Archiepiſcopus Burdigalenſis, Synodum convocavit, ſtabiliendarum Tridentini Concilii Sanctionum cauſa, ex quibus triginta ſex Decreta, quibus in hoc Provinciali Burdigalenſi Concilio Eccleſiaſticæ Diſciplinæ conſuluit, fere omnia mutuatus eſt; ut ipſemet declarat in ejuſdem Synodi Provincialis publicatione. Ad eumdem annum, ſeu MDLXXXIII. referri debet Concilium Turonenſe, quod *Simon a Maille* Turonenſis Archiepiſcopus habuit, in quo Tridentini quoque Concilii Decreta Fidem ſpectantia ſuſcepit & ſecundum ea Fidei profeſſionem edidit, atque Diſciplinam Eccleſiaſticam circa Epiſcopos, Clericos, Monachos, & Laicos, ex ejuſdem Concilii Tridentini Decretis emendavit, ut ſcribit idem Archiepiſcopus ad Gregorium XIII. Summum Pontificem his verbis: *Habebit ergo tua Sanctitas tuorum humillimorum ſervorum Turonenſis Provinciæ Patrum Decreta, e Tridentino tuo excerpta Concilio, pro temporis inſtantis uſu, conditione & neceſſitate*. Paulo poſt celebrationem illius concilii Provincialis Turonenſis, *Reginaldus de Beaulne* Archiepiſcopus Bituricenſis Anno MDLXXXIV. Concilium Bituricenſe celebravit, in quo variis Decretis, ex Tridentina Synodo maximam partem deſumptis, Diſciplinam Eccleſiæ inſtauravit. Anno vero ſequenti, ſeu MDLXXXV. *Alexander Canigianus*, Aquenſis Archiepiſcopus, Concilium Aquenſe coegit. In quo profeſſionem Fidei, juxta Synodi Tridentinæ definitiones, emiſit, ac in Synodis Diœceſanis emitti ſtatuit; atque tribus ſupra quadraginta Conſtitutionum Capitibus Diſciplinam Eccleſiæ, ſecundum ejuſdem Synodi Tridentinæ Decreta, reparavit. His Provincialibus Synodis, quæ ad executionem, & obſervantiam Decretorum Oecumenici Concilii Tridentini in Galliis Sæculo XVI. habitæ ſunt, duas duntaxat adjungam, Toloſanam videlicet & Avenionenſem, quarum primæ, ſeu Toloſanæ, quæ indicta fuit ann. MDXC. præfuit *Franciſcus a Joyoſa* Cardinalis & Archiepiſcopus Toloſanus, & in ea de emendatione morum, de vita & honeſtate Epiſcoporum, Parochorum, & Clericorum, ſanctiſſimæ conditæ ſunt Leges, quarum magna pars habetur in Decretis Concilii Tridentini. Denique, Synodo Provinciali Avenionenſi habitæ ann. MDXCVI. præfuit vir ampliſſimi meriti *Franciſcus Maria Tauruſius*, Archiepiſcopus Avenionenſis, & poſtea S. R. E. Cardinalis, qui ſexaginta quatuor Decreta ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam edidit, Decretis Oecumenicæ Synodi Tridentinæ omnino conſentanea. Nec ſolum in his Conciliis Provincialibus maxima cum ſolicitudine curarunt Galliarum Archiepiſcopi, ut Concilii Tridentini Decreta in Galliis reciperentur, & ad praxim redigerentur, ſed etiam totus Clerus Gallicanus, ad generalia Comitia coactus, frequenter a Chriſtianiſſimis Regibus poſtulavit, ut Concilium Tridentinum in Eccleſia Gallicana promulgaretur. Preces Cleri Gallicani, pro iſta promulgatione *Henrico II.* Galliarum Regi porrectæ, habentur in Comitiis Bleſenſibus, in Actis Conventus, qui Meloduni anno MDLXXIX. celebratus eſt; in Actis Conventuum Pariſienſium annorum MDLXXXV. MDLXXXVI. & MDXCVI. Quæ quidem, pluteſque aliæ Cleri Gallicani ſupplicationes de verbo ad verbum deſcriptæ reperiuntur Tomo V. *Commentariorum Cleri Gallicani*.

D. Celebraruntne Epiſcopi Italiæ multa Concilia Provincialia ad promovendam executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Generalis Tridentini?

M. Inter omnes Italiæ Epiſcopos, qui Sæculo decimo ſexto Decretorum Concilii Tridentini executioni ac obſervationi ſedulo invigilarunt, primas jure optimo tenet Sanctus *Carolus Borromæus* Archiepiſcopus Mediolanenſis, & *Pii IV.* Pontificis Maximi ex ſorore nepos, qui poſtquam.

Digitized by Google

quam incredibili ſtudio ac prudentia Concilium Tridentinum diu intermiſſum inſtaurari ac perfici a ſuo Avunculo *Pio IV.* curaſſet, eoque felici ſucceſſu concluſo, ad Eccleſiam ſuam Mediolanenſem eſſet regreſſus; in id totus incubuit, ut Œcumenicæ Synodi Tridentinæ decreta in tota ſua Provincia quam exactiſſime ſervarentur. Quam obrem, ſingulis trienniis, dum vixit, Provinciales Synodos coegit numero ſex. Diœceſanas vero undecim, in quibus perfectiſſimi regiminis Eccleſiaſtici formam tradidit, Diſciplinam Eccleſiaſticam in tota ſua Provincia reſtauravit, & collapſos Cleri populique mores emendavit. Hic, brevitatis ergo, prætermiſſis undecim Synodis Diœceſanis, pauca tantum dicam de ſex Provincialibus Conciliis Mediolanenſibus a *Sancto Carolo Borromæo* celebratis. Horum primum Anno MDLXV. convocavit, eique præſuit ſanctiſſimus ille Præſul authoritate fultus Apoſtolici per univerſam Italiam a Latere Legati. Saluberrimæ Conſtitutiones, quas in eo primo Concilio Mediolanenſi edidit Sanctus *Carolus Borromæus*, in tres partes ſunt diſtributæ, quarum prima eſt; *De Fide Catholica*. Secunda, *De iis quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem generatim pertinent*. Tertia, *De piorum locorum adminiſtratione*. Diligenter ac ſæpius has omnes Conſtitutiones perpendere debes, ſed potiſſimum illas, quæ in ſecunda parte leguntur, & quibus ſtatuitur primo, proprium Epiſcopi eſſe officium prædicare Verbum Dei. Secundo, prohibetur Confeſſariis, ne illos, qui bona aliena injuſte detinent, ante debitam ſatisfactionem abſolvant, exceptis tamen his, qui periculoſe ægrotant, quos ſufficit monere, ut id quod debent quam primum perſolvant. Tertio, præcipitur Clericis, ut perſonati non incedant, ut ab uſu armorum abſtineant, a venatione, a fabulis, comœdiis, haſtiludiis, aliiſque prophanis ſpectaculis, choreis privatis aut publicis, ludis aleæ &c. Diſtricte etiam Clericis prohibetur, ne artem medendi exerceant, negotiationibus & mercaturis ſeſe immiſceant, aliorum curam ac tutelam ſuſcipiant, prædia lucri cauſa conducant, ne pro aliis fidejubeant, neque in famulatu Laicorum maneant indecore, multo minus fœminis diſcumbentibus, vel ambulantibus aſſiſtant, aut ancillentur. Alterum Concilium Mediolanenſe habitum triennio poſt, ſeu anno MDLXIX. complectitur varia Decreta in tres partes itidem diviſa, quarum prima ea exhibet Statuta, quæ ad Fidem Catholicam tuendam, Sacramenta miniſtranda, & alia munia Paſtoralia ſpectant. Altera pars ea tradit, quæ ad Miſſam, Divina Officia, Eccleſiæ cultum, & ad Viros Statui Eccleſiaſtico addictos pertinent. Poſtrema pars ea comprehendit Statuta, quæ ad bona & jura Eccleſiarum, piorumque locorum vindicanda neceſſaria ſunt. Tertium Concilium Mediolanenſe ann. MDLXXIII. celebravit Sanctus *Carolus Borromæus*, & in eo pro morum emendatione viginti Decreta edidit. In quarto Concilio Mediolanenſi, quod an. 1576. convocavit idem ſanctiſſimus Præſul, plurima promulgata ſunt Decreta *De Sacris Reliquiis*, *Miraculis*, *Imaginibus*, *Indulgentiis*, *Jejuniis*, *Feſtorum dierum obſervantia*, *Religioſis peregrinationibus*, *De ſacris locis*, *& eorum cultu*, *de Verbi Dei prædicatione*, *de Scholis Doctrinæ Chriſtianæ*, *de Sacramentorum adminiſtratione*, *de Divinorum Officiorum celebratione*, *de Parochis & Parochialibus juribus & Officiis*, *de Epiſcopis & eorum conſervatione*; *de vita*, *& honeſtate Clericorum*; *de viſitatione*, *de Synodis Provinciali & Diœceſana*; *de Foro Eccleſiaſtico*; *de Regularibus*: *de Monialibus*; *de piorum locorum adminiſtratione &c.* Quintum Concilium Mediolanenſe, cui Sanctus *Carolus Borromæus* anno 1579. præfuit, complura continet Statuta in tres partes diſtincta; Prima pars ea complectitur, quæ ad tuendam Orthodoxam Fidem, ad dignam Sacramentorum adminiſtrationem, & Sacramentalium uſum attinent. Altera pars triginta habet Titulos, in quibus cum admirabili prudentia & eximia charitate copioſe præſcribuntur cautiones, quæ tum circa ſolicitudinem ſpiritualem adhiberi debent tempore peſtis, cum adhuc recens eſſet memoria funeſtæ illius peſtis, ſeu contagionis, quæ per Italiam longe lateque graſſata, occaſio fuerat ſanctiſſimo Cardinali *Carolo Borromæo* tot præclara edendi ſpecimina ſummæ prudentiæ, vigilantiæ, præcautionis, & inexhauſtæ charitatis, quibus per totam ipſius fere Diœceſim ſævienti ac populanti malo providere, neceſſitatibus publicis ac privatis occurrere, animarumque ſaluti conſulere ſummopere ſtuduit. Tertia pars hujuſce quinti Concilii Mediolanenſis ea continet Statuta, quæ ſpectant Sacramentum Ordinis, Clericorum honeſtatem, Beneficiorum collationem, Divinorum officiorum celebrationem, Reſidentiam, Eccleſiarum ſupellectilem, & fructus, Synodorum Congregationem, Viſitationem, & Epiſcopalem juriſdictionem, Matrimonii diſciplinam, Scholarum, Confraternitatum, piorum locorum directionem, & adminiſtrationem, Sanctimonialium reformationem &c. Denique, ſextum Concilium Mediolanenſe ab eodem *S. Carolo Borromæo* celebratum eſt ann. 1582. & in eo triginta Decretis ſancita eſt Eccleſiæ Diſciplina, ac in primis ſtatutum eſt, ut Epiſcopus ſuſpendat ab audiendis Confeſſionibus eos, quos viderit hoc munere non recte fungi. Secundo, præcipitur, ut Fideles Sacramento Pœnitentiæ ſe præmuniant, in agendis rebus in quibus mortis periculum timetur, ſicut in peregrinatione, bello, & ſimilibus. Tertio, præſcribitur Epiſcopis modus, quo ineunte Quadrageſimali tempore plebi ſuæ invigilare debeant. Quarto, injungitur Sacerdotibus a Miſſa celebranda ſuſpenſis, ut diebus Dominicis & feſtivis Sacram Communionem ſumant. Quinto, præfigitur modus, quo piæ defunctorum voluntati ſatisfieri debeat, quando eleemoſyna tenuis eſt, vel ſufficiunt Sacerdotes pro Miſſarum celebratione, & quid obſervari debeat in Miſſarum reductione. Sexto, prohibetur, ne quis repentina morte præventus ſepulturæ mandetur ante vigeſimam quartam horam poſt obitum. Septimo, circa Clauſuram Monialium ſtatuitur, ne quis abſque licentia Ordinarii intra ſepta

Mo-

Monaſterii illarum ingrediatur. Octavo decernitur, ut Epiſcopus familiam ſuam in officio & regulis bene vivendi, ad cæterorum exemplum, contineat, & ut Feria quinta in Cœna Domini, in loco, in quo Sanctiſſimum Corpus Chriſti reconditur, unus ſaltem Sacerdos, aut Sacris inſtitutus, excubet ad cuſtodiendum, & orandum. Hæ ſunt ſex Provinciales Synodi Mediolanenſes, quas celebravit *S. Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, de cujus doctrina, & in reſtauranda, valde id ætatis labefactata, diſciplina Eccleſiæ ſumma vigilantia, Deo dante, plura dicemus tum in Colloquio quinto, ubi agemus de Viris Illuſtribus Sæculi XVI. tum in Colloquio ſexto, in quo præcipua Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ejuſdem Sæculi Capita perſtringemus. Unum tamen adhuc ſupereſt Concilium Provinciale, *Aquilejenſe* videlicet anno 1596. a *Franciſco Barbaro* Patriarcha Aquilejenſi in Italia celebratum, quod hic ſilentio prætermittere haud debemus. In eo Concilio Aquilejenſi unde viginti Decretorum Capita circa Diſciplinam tam Eccleſiaſticam, quam Monaſticam conſcripta ac promulgata ſunt, quibus, inter cetera alia, circa Moniales præcipitur primo, ut in Monaſteriis omnis proprietas procul exulet. Secundo, ut menſa ſit communis, ad quam omnes, exceptis ægrotantibus, conveniant, & ſacra lectio adhibeatur. Tertio, ut ſilentium, obedientia, humilitas, charitas, ac reliquæ virtutes inter Religioſas perſonas eluceant. Quarto, ut Regula inter Moniales vernacula lingua ſcribatur, & frequenter legatur. Quinto, ut Divinis Officiis diurnis, ac nocturnis ſedulo interſint, niſi juſta caſa excuſet.

D. Percenſe nunc, quæſo, Concilia Provincialia, quæ ad promovendam executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Tridentini, cum Fidem, tum Diſciplinam ſpectantium, Sæculo XVI. in Hiſpania fuerunt celebrata, iiſque, ſi placet, noſtrum abſolvamus Colloquium.

M. Rem profecto immenſi operis aggrederer, ſi omnia Acta, Statuta, ac Decreta Conciliorum Provincialium quæ in Hiſpania Sæculo XVI. habita ſunt, recenſere hic animus eſſet. Ne igitur a fine, quem mihi ab initio hujus Operis præſtitui, Hiſtoriam Eccleſiaſticam in rem Theologiæ Candidatorum compendioſa narratione deſcribendi, impræſentiarum recedere videar, & ne in tam immenſo campo vagari cogatur oratio, totam Conciliorum Provincialium, quæ Decretorum Concilii Tridentini executionis, & obſervationis promovendæ cauſa in Hiſpania Sæculo XVI. coacta ſunt, notitiam duabus duntaxat obſervationibus breviter concludam. Imprimis, obſervare debes, eodem tempore, quo Sanctus *Carolus* Archiepiſc. Mediolanenſis, ad promulgandas Concilii Tridentini Sanctiones, Concilia Provincialia in Italia celebraret, Beatum *Toribium Mogrovejum*, Archiepiſcopum Limenſem in Peruvia, (quæ eſt ampliſſima & fertiliſſima regio in America Meridionali ſita, & ab Hiſpanis *Novus Orbis* appellata) aliquot Concilia Provincialia, & plura Diœceſana ad cultum Dei, propagationem Fidei, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & morum reformationem convocaſſe, ut Peruvianos illos, ſeu Novi Orbis incolas, longe amplius a nobis diſſitos, *quam diviſos toto Orbe Britannos*, & adhuc magna ex parte Neophytos, ac veluti primitias Chriſtianiſmi in Peruvia, peculiaribus quibuſdam Decretis, eorumdemque ruditati & conditioni infirmæ adaptatis inſtrueret documentis, quæ in Conciliis Sanctiſſimi hujus Archiepiſcopi Limenſis & Catechiſmis leguntur. Duo itaque illi Archiepiſcopi eodem tempore, tanquam clariſſima Eccleſiæ lumina, præfulſerunt, & pari ſpiritu Apoſtolico animati, innocentia morum, incorrupto virginitatis flore, charitate ardentiſſima erga Deum, & homines, zelo ſalutis animarum, auſteritate vitæ, virtutum omnium apice præcellentes, plures Synodos cum Provinciales, tum Diœceſanas celebrarunt, cum eo tamen diſcrimine, quod Concilia *S. Caroli Borromæi* in lucem edita, & per totam Europam diſtracta, vivente adhuc *S. Carolo Borromæo*, ab ejus ætate ad hæc uſque noſtra tempora ſummam ſemper celebritatem habuerunt; Limenſia vero *B. Toribii* Concilia, utpote in remotiſſimis Novi Orbis partibus coacta, licet ibidem magno in pretio ſemper habita ſint, non potuerunt tamen æqualem in Europa nanciſci celebritatem, donec occaſione Beatificationis hujus Sancti Archiepiſcopi *Toribii* non multis abhinc annis Romæ publica luce donata fuerunt, & deinde in ampliori forma cum doctiſſimis Notis Romæ anno MDCXCIII. edita ab Eminentiſſimo Cardinali *Joſepho de Aguirre*, in IV. Tomo *Collectionis Maximæ omnium Conciliorum Hiſpaniæ & Novi Orbis*. Quapropter, ſi plura ſcire deſideres de his Conciliis Limenſibus, quæ ad promovendam in Peruvia ſeu in America Meridionali, Decretorum Concilii Tridentini tam Fidem, quam Diſciplinam & morum reformationem ſpectantium obſervantiam *B. Toribius* Archiepiſcopus Limenſis celebravit, conſule doctiſſimum illum Cardinalem, qui ejuſmodi Concilia in longinquis illis regionibus habita ex MSS. Codicibus accurate deſcripta exhibet, & de illis longo latoque calamo diſſerit loco mox a me laudato. Nec ſolum in Peruvia, ſeu in America Meridionali, ſed etiam in *Mexico*, quod eſt Regnum ſub Dominio Regis Hiſpaniæ in America Septentrionali, celebratum eſt anno MDLXXXV. Concilium provinciale, dictum Mexicanum, cui præfuit *Petrus Moya de Contreras*, Eccleſiæ Mexicanæ Archiepiſcopus, quodque Oecumenicæ Synodi Tridentinæ Decreta tam Fidem, quam Diſciplinam Eccleſiæ & morum reformationem attinentia ſuſcepit, ac executioni mandari juſſit. Omnia iſtius Concilii Provincialis Mexicani Acta ac Statuta inſeruit jam citatus Cardinalis de *Aguirre* Tomo IV. *Collectionis Maximæ omnium Conciliorum Hiſpaniæ & Novi Orbis*. Extat etiam idem Concilium Provinciale Mexicanum in Tomo ultimo Collectionis Conciliorum Labbeanæ. Digitum ad fontem intendiſſe ſufficiat, nec enim ut plura de his Conciliis dicamus, patiuntur temporis anguſtiæ. Secundo, obſervare debes, plures in Regno Hiſpaniæ ad recipiendum & promulgandum Concilium

Ge-

Generale Tridentinum coactas fuiſſe Synodos Provinciales, quarum primam, ſeu Toletanam, anno 1565. indixit, eique præfuit *Chriſtophorus Roxas Sandoval* Epiſcopus Cordubenſis, & in ea omnia Generalis Concilii Tridentini Decreta recipi, & ab omnibus obſervari debere juſſum eſt his verbis: *Cetera item omnia, quæ a Sacris Canonibus & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue ab eadem Sacroſancta Tridentina Synodo definita ſunt, tam in his quæ ad extirpandas Hæreſes, quam in his quæ ad morum Reformationem pertinent, ejuſdem Sanctæ Synodi Decretum ſecuta, recipit, & omnino recipienda ab omnibus eſſe decernit, Hæreſeſque omnes ab iiſdem Sacris Canonibus, Generalibus Conciliis, & præſertim ab eadem Sancta Synodo Tridentina damnatas deteſtatur & anathematizat hæc Synodus Toletana.* Eodem anno 1565. quo habita eſt hæc Synodus Toletana, alia Concilia Provincialia ad imperandam in Hiſpania executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Tridentini fuerunt celebrata, videlicet Concilium Valentinum, Præſide Archiepiſcopo *Martino Ayala*; Concilium Compoſtellanum indictum Salmanticæ Præſide *Gaſpare de Zuniga* & *Avellaneda* Archiepiſcopo Compoſtellano, poſtea Hiſpalenſi, & S. R. E. Cardinali: Concilium Granatenſe, Præſide *Petro Guerrero* Archiepiſcopo hujus Urbis: Concilia Bracarenſe, Cæſaraunguſtanum, & Eborenſe, quibus adjungi debet alterum Concilium Provinciale Toletanum ann. 1582. congregatum, & cui præfuit *Gaſpar de Quiroga* Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus. Hæc eſt ſeries Conciliorum Provincialium, quæ ad recipiendum Concilium Tridentinum, & ad ejus Decretorum, tum Fidem, tum Diſciplinam, morumque emendationem ſpectantium, præcipiendam omnibus obſervantiam in Regno Hiſpaniæ celebrata ſunt, quorum Acta, Decreta, ac Statuta legeſis apud ſæpius jam citatum Cardinalem de *Aguirre*, qui in Tomo IV. *Conciliorum Hiſpaniæ* prædictas Synodos Provinciales Hiſpaniæ ſumma diligentia deſcripſit, atque doctiſſimis Notis illuſtravit. His Conciliis Provincialibus Hiſpaniæ unum duntaxat addam Concilium Provinciale Mechlinienſe, quod Mechliniæ in Belgio ſub Dominio Regis Hiſpaniæ ann. MDLXX. habitum eſt, Præſide *Martino Rythovio* Epiſcopo Iprenſi, nomine & loco *Antonii* Cardinalis *Granvellani*, Archiepiſcopi Mechlinienſis, in quo præcipitur, *ut omnes & ſinguli, qui ad hanc Synodum convenerunt, ſimpliciter & ſine ulla proteſtatione ea omnia & ſingula, quæ a Sancta Synodo Tridentina definita & ſtatuta ſunt, palam recipiant, necnon veram obedientiam Summo Romano Pontifici ſpondeant & profiteantur, ſimulque omnes Hæreſes a Sacris Canonibus, præſertim ab eadem Synodo Tridentina damnatas deteſtentur & anathematizent.* Decretis itaque Concilii Generalis Tridentini, quidquid contra obſtrepant, ac frendeant Lutherani, Calviniſtæ, aliique Hæretici, conſenſerunt, eorumque obſervantiam imperarunt Gallia, Italia, Hiſpania, Novus Orbis, ſeu America, cum Meridionalis, tum Septentrionalis, ac Belgium, ut ſole clarius patet ex tot Synodis Provincialibus, quas percenſuimus. Decreta quoque Concilii Tridentini ſumma, qua par eſt, veneratione ſuſcepta ſunt a Catholicis Germaniæ regionibus in Synodo Auguſtana, quæ ab *Othone* Cardinali anno 1567. habita eſt. Suſcepta pariter fuerunt a Sicilia, Sardinia, Regno Neapolitano, ceteriſque Catholici Regis ditionibus, anno MDLXIV. per ſolemne edictum *Philippi II.* Hiſpaniarum Regis. Suſcepta itidem fuerunt a Luſitania, ſicut conſtat ex *Sebaſtiani* Regis Litteris ad *Pium* IV. Pontificem Maximum, quas refert Cardinalis *Palavicinus* lib. 24. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* cap. 9. Suſcepta etiam fuerunt a Polonia in Regni Comitiis, quæ anno MDLXIV. habita ſunt. Suſcepta denique fuerunt a Sereniſſima Venetorum Repubblica, ac teſte *Moroſini* libro VIII. *Hiſtoriæ Venetorum*, intra Miſſarum ſolemnia promulgata ſunt. Habent igitur Decreta Concilii Tridentini tres luculentiſſimos veritatis characteres, quos ſemper ſequi debemus, Univerſitatem, Antiquitatem, Conſenſionem: *Sequemur autem univerſitatem hoc modo* (inquit Vincentius Lirinenſis, Scriptor elegans quinti Eccleſiæ Sæculi in ſuo aureo Commonitorio adverſus prophanas novitates) *ſi hanc unam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia. Antiquitatem vero ita, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos Sanctos majores ac Patres Noſtros celebraſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate, omnium, vel certe pene omnium Sacerdotum pariter ac Magiſtrorum definitiones, ſententiaſque ſectemur.* Quapropter antiquæ Fidei quam juxta Sanctorum Patrum traditionem, & Œcumenicorum Conciliorum definitiones, Patres Concilii Tridentini ſuis Decretis firmarunt, ac ſartam tectam conſervarunt, conſtanter inhærere, omninoque hæreticorum novellas adinventiones explodere debemus, quia ut ait mox laudatus Auctor, *Annunciare aliquid Chriſtianis Catholicis, præter id quod acceperunt, nunquam licuit, nunquam licet, nunquam licebit: & anathematizare eos, qui annunciant aliquid, præterquam quod ſemel acceptum eſt, nunquam non oportuit, nunquam non oportet, nunquam non oportebit.*

COLOQUIUM V.

De Clariſſimis Viris, qui Sæculo decimo ſexto Doctrina, Vitæque ſanctimonia Eccleſiam illuſtrarunt.

D. MAjorem in dies fructum capio ex ſtudio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quæ omnes homines ad virtutem colendam incredibili quodam gloriæ ſtudio atque eximio immortalitatis amore accendit; & ſicut improborum turpiter facta, atque Hæreticorum errores ob oculos ponit, ut ab illis omni adhibita diligentia caveamus, ita præclara Virorum eruditorum geſta, Doctrinam ac lucubrationes magnis præconiis extollit, eorumque virtutis teſtis eſt ſempiterna. Hinc eſt, quod

poſt-

poſtquam in ſuperioribus Colloqniis de Hæreticorum Sæculi XVI. erroribus, eorumque in Conciliis damnatione ſat ſuperque egerimus, nunc de Viris Illnſtribus ejuſdem Sæculi, eorumque Operibus continenti ordine diſſerere debeamus, ut quemadmodum vulgo dicitur, oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcant, indeque deſumamus virtutis exempla, quæ nulla poſterorum hominnm oblivio obſcurare, nulla Sæculorum delere diuturnitas poterit. Verum, cum ingens ſit, ut opinor, Scriptorum Sæculi decimi ſexti numerus, optarem tum claritatis ergo, tum meæ etiam memoriæ juvandæ cauſa, ut illos eruditos Scriptores ad diſtinctas Claſſes revocares, nihilque attingeres eorum, quæ Lutherani, Calviniſtæ, aliique Hæretici ſcripſerunt, non ſolum ad ſuorum errorum deſenſionem, ſed neqne etiam libros, quos ad artes & ſcientias humanas illuſtrandas, ad Religionis myſteria exponenda, ad varios Scripturæ Sacræ ſacræ ſenſus expromendos lucubrarunt. Nec enim Hæreticis ullum inter viros illuſtres locum dare fas eſt, nec neceſſe eſt eorum indicare libros, quorum lectionem, ntpote noxiam, jure optimo Catholicis prohibuit, ac interdixit Eccleſia.

M. Haud modico ſaue me levas onere, dnm rogas, ut a recenſendis Hæreticorum decimi ſexti Sæculi Operibus in integrum abſtineam. Si enim iniretur numerus librorum, quos Hæretici XVI. Sæcnli vel ad tutandos ſuos errores, vel in Scripturam Sacram, vel de rebus Theologicis, & diſciplinis humanis ediderunt, magna, mihi crede, poſſet ex illis confici Bibliotheca, quæ eo eſſet periculoſior, qno juvenes, natura curioſi, ex Libris Hæreticorum peſſima quæque decerperent, variiſque ſeſe implicarent erroribus. Solent quippe Hæretici, in libris, quos ad aliorum perditionem temere in vulgus ſpargunt, illos imitari, qui (nt ait *Vincentius Lirinenſis* in ſuo Commonitorio adverſus Hæreſes cap. 35.) auſtera quædam pocula temperaturi, prius ora melle circumlininnt, ut incauta ætas, cum mellis dulcedinem perſenſerit, amaritudinem non reformidet; quod etiam iis curæ eſt, qui mala gramina & noxios ſuccos ementitis medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo fere, ubi ſupra ſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Quocitca, quemadmodum venatores non ſinunt canes aberrare, & quemlibet odorem perſequi, ſed loris retrahunt, revocantque, olfactum illorum ſervantes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhæreant veſtigiis: ſic oportet curioſitatem juvenum ad libros Hæreticorum legendos excurrentem atqne oberrantem cohibere ac retrahere, ut in ſola Scriptorum Catholicorum lectione hæreant; ſicque puram & illibatam Fidem cuſtodiant. Prætermiſſis ergo Hæreticorum Operibus, eos duntaxat Sæculi XVI. viros eruditos hic in medium producam, qui Eccleſiæ Catholicæ Fidei conſtanter adhæſerunt, vel quos ſaltem ab ea ad hæreſim defeciſſe certo non conſtat. Ne autem aliquam confuſionem pariat tot clariſſimorum virorum copia, illos in quindecim Claſſes diſtribuam. In prima generatim referam omnes variarum nationum Artis Grammaticæ viros peritiſſimos. In altera agam de Cardinalibus & Epiſcopis, qui in omnium ſcientiarum genere excelluerunt. In tertia diſſeram de Hiſtoricis. In quarta de Gallis Scriptoribus. In quinta de Italis. In ſexta de Hiſpanis. In ſeptima de Germanis. In octava de Anglis. In nona de Monachis. In decima de Scriptoribus Ordinis FF. Prædicatorum. In undecima de illuſtribus Viris Ordinis *S. Auguſtini*. In duodecima de eximiis Theologis Ordiuis *S. Franciſci*. In decima tertia de celebrioribns viris Ordinis Carmelitarum. In decima quarta reponam inſignes Societatis *Jeſu* Scriptores. Ultimam Claſſem claudent præſtantiſſimi Juriſconſulti, qui Sæculo XVI. magna nominis celebritate claruerunt. Facile quidem perſpicio, quantum oneris in me ſuſcipiam, qui innmeros penes viros toto orbe clariſſimos in præſentis colloquii anguſtiis includere cogar, multumque vereor, ne rerum dicendarum numero & magnitudine obruar. At opprimar ante licet officii pondere, quam illud deſeram, & quamvis probe ſciam, mihi non ſatis eſſe vel facultatis ad dicendum, vel temporis, ut illos præclaros eruditione viros, pro eo ac merentur, laudare poſſim (hoc quippe nimis prolixum foret) ſic tamen paucis verbis illorum eruditionem commendabo, ut ſtatim percepturus ſis, maximis præconiis dignos eſſe præſtantiſſimos illos Scriptores, qui tam bene de Eccleſia, & univerſa Republica Chriſtiana meriti ſunt, qnos (nt Vincentii Lirinenſis verbis utar) a defenſione Fidei Majorum *nulla vis depulit*, *non minæ*, *non blandimenta*, *non vita*, *non mors*, *non palatium*, *non Satellites*, *non Imperator*, *non Imperium*, *non homines*, *non Dæmones* deterrere unqnam potuerunt, quos denique tanto munere dignos Deus judicavit, ut per eos antiquam Fidem ab Hæreticis oppugnatam ſtrenue vindicarit, proſtratam repararit Diſciplinam, & Moralem Chriſtianam illibatam conſervarit.

D. A Grammaticis Scriptoribus quos in prima Claſſe virorum Illuſtrium Sæculi XVI. repoſuiſti, exordium, ſi placet, dncamus, & eos in primis recenſe, qui in Italia floruerunt.

M. Tot in Italia Sæculo decimo ſexto periti excelluerunt Grammatici, ingenio, eruditione & eloquentia præſtantes, ut plures Italiæ civitates in Athenas mutatæ viderentur, & ad illas certatim ex omnibus Europæ partibus confluerent viri eruditi, qui e Magiſtris facti Italorum Diſcipuli, eruditionem atque eloquentiam inde hauriebant, eamque poſtea ad ſuos deſerebant. Ex tot inſignibus Italiæ Sæculi decimi ſexti Grammaticis ſex præcipuos ſeligam, videlicet *Accium Syncerum*, ſive *Jacobum Sannazarium*, *Petrum Bembum*, *Petrum Victorium*, *Paulum Manutium*, *Cælium Rhodiginum*, & *Latinum Latinium*. Primus, ſeu *Jacobus Sannazarius* ex illuſtri proſapia Neapoli originem duxit, & Poeſim Latinam ſplendore ingenii, imitatione optimi cujuſque veterum, apta fictionum poeticarum inventione, & acumine ad ſummum faſtigium evexit. Scripſit

Eclo-

Digitized by Google

Eclogas, *Elegias*, & *Epigrammata*, ſed præcipue Poema *De partu Virginis*, in tres libros diſtinctum, in quo de perfectione Poeſeos videtur cum antiquis decertare. Alter, ſeu *Petrus Bembus*, patria fuit Venetus, Ciceronianæ eloquentiæ ſedulus admirator & imitator extitit, Orator, Poeta, Hiſtoricus ſuo tempore nulli ſecundus, antiquis etiam conferendus. Eum, ob doctrinam ſingularem, raram facundiam, & ſummam vitæ integritatem *Paulus III.* Pontifex Maximus Cardinalem creavit. Pervenit *Petrus Bembus* ad annum uſque ſeptuageſimum ſeptimum, plurimoſque reliquit felicis ingenii ſui partus. Hoc tamen periti Critici jure merito ei vitio vertunt, quod inter ſcribendum, aut dicendum nullam unquam voluerit uſurpare vocem, quæ a *Cicerone* ſcripta, aut dicta non fuiſſet, & ad exprimendas res novas ac *Ciceroni* ignotas, miro verborum uteretur ambitu, & ab uſitatis verbis ſibi curioſe caveret, quod ſane puerilem imitandi Ciceronianum ſtylum affectationem redolet, ut optime obſervat *Deſiderius Eraſmus* in eo Dialogo, qui inſcribitur, *Ciceronianus*. Princeps ingeniorum ſui temporis dictus eſt *Petrus Victorius*, patria Florentinus, eique uni plus *Cicero* debet, quam reliquis omnibus, qui in eo perpoliendo tempus ſtudiumque poſuerunt, quorum plurimos Sæculum decimum ſextum tulit, Italia præcipue, omnis eruditionis, quæ in illa refloruit, fœcundiſſima parens. Plura ingenii ſui monumenta poſteritati reliquit *Petrus Victorius*, quibus humaniores litteras, & antiquos Scriptores tam Græcos, quam Latinos magna fide ac diligentia recognitos explicavit, caſtigavit, illuſtravit. Magnam in exprimendo pariter ſtylo Ciceroniano felicitatem aſſecutus eſt *Paulus Manutius*, filius *Aldi Manutii* celeberrimi Typographi. Ille quippe tractandis aſſidue *Ciceronis* Scriptis, ſic illius ſtylum æmulatus eſt, ut redivivum eum in illo credas, & apud omnes eruditos audiat vir Tullianæ facundiæ & totius antiquitatis ſtudioſiſſimus. Multa ſcripſit elegantiſſima Opera, quæ etiamnum exrant, & Catechiſmum Concilii Tridentini, a tribus Ordinis Fratrum Prædicatorum Theologis, ut ſuperius obſervavimus, lucubratum, puriſſima latinitate donavit. Immortale ſibi quoque nomen peperit *Cœlius Rhodiginus*, Græcarum ac Latinarum linguarum peritiſſimus, quas primum Mediolani, poſtea in Gymnaſio Patavino magna cum gloria docuit; fuitque *Julii Cæſaris Scaligeri*, Viri doctiſſimi, præceptor. Quantum in humanioribus litteris excelluerit hic *Cœlius Rhodiginus*, aperte probant triginta *Antiquarum Lectionum* libri, quos concinnavit, & in eis quorumcunque veterum Scriptorum loca obſcura dilucide explanavit, corrupta caſtigavit, & quidquid ſcitu dignum per totum vitæ ſuæ curriculum collegerat, vel obſervaverat, ſtudioſe inſeruit, & eleganti ſtylo exaravit. Denique, inter Italos *Latinus Latinius*, patria Viterbienſis, Græcarum, Latinarumque litterarum adeo peritus evaſit, & in Veterum Auctorum Critice ita excelluit, ut pleroſque eorum, qui in ejuſmodi ſtudiis inſudaverant, ſuperaverit. In ſacris veterum Patrum libris emendandis, & præſertim *Tertulliano* ad veteres codices corrigendo, operam impendit. Ejus Bibliothecam Sacram & prophanam, ſive Correctiones in Sacros & prophanos Scriptores *Dominicus Magrus* Romæ an. MDCLXXVII. publicam in lucem emiſit. His inſignibus Italiæ Viris Grammaticis, quos haſtenus laudavi, alios doctrina & eruditione haud inferiores eodem Sæculo decimo ſexto protulit Gallia, quos inter hic quatuor duntaxat, qui ceteris eloquentiæ palmam præripuerunt, breviter commendabo. Agmen Clariſſimorum Galliæ Gramaticorum ducet *Gulielmus Budæus*, Lutetiæ Pariſiorum natus, qui Linguas Græcam & Latinam perfecte callebat, tamque facile utraque lingua ex tempore loquebatur, quam Gallica, quæ erat ei vernacula. Scripſit Orationes & Epiſtolas Græcas ac Latinas quam plurimas, Elegias & Epigrammata varia, Annotationes in Pandectas, & librum *De Aſſe*, plurimaque alia Opera, quæ eruditorum manibus quotidie teruntur, & in magno pretio habentur. *Gulielmum Budæum* eruditione æquavit *Adrianus Turnebus*, in Normannia, Galliæ Provincia, natus; Vir omnium virtutum, omniumque litterarum genere inſtructiſſimus, in condendis verſibus ſublimis & acutus, in Oratione vero ſoluta terſus atque elegans. Docuit Toloſæ & Pariſiis magna cum laude & frequentiſſimo auditorum concurſu, variaque edidit Opera, inter quæ eminent *Adverſaria*, Opus ſane omnigena eruditione refertum, in quo tot veterum, cum Græcorum, tum Latinorum, difficiles locos aut emendavit, aut explicavit, ut dubium fecerit, pluſne in eo ingenii, an diligentiæ admirari debeamus. *Adriano Turnebo* coævus fuit *Dionyſius Lambinus* Monſtroli ad Oceanum in Picardia, Galliæ Provincia, ortus; qui fuit tam Græcæ, quam Latinæ litteraturæ ſcientiſſimus, ut videre eſt in Commentariis, quos edidit in *Horatium*, *Cornelium Nepotem*, *Plautum*, *Lucretium*, & *Ciceronem*, & in aliis ejus libris, quibus de re Litteraria optime meritus eſt. Verum, ut cordate fatear, peritis Grammaticis, qui Sæculo decimo ſexto in Gallia floruerunt, longe, mea quidem ſententia, anteponendus eſt *Marcus Antonius Muretus*, Gallus in Lemovicibus natus, ingenio præſtanti & ad omnia nato præditus, quod in politiori litteratura præcipue exercuit, utriuſque linguæ Græcæ ac Latinæ peritia clarus. Tantam ſive in Gallia, ſive in Italia, ubi per plures annos docuit, apud omnes viros eruditos gratiam ſibi conciliavit, ut quaſi alter *Tullius Cicero*, concordibus votis acclamaretur. Scripſit Orationes, varias Lectiones: Poemata: Emendationes in *Terentium*, *Horatium*, *Catullum*, *Tibullum*, *Propertium*, *Tacitum*, *Senecam* Philoſophum; plures Epiſtolas, & multa alia Opuſcula, quibus nihil uberius, nihil politius & elegantius legi poteſt. Obiit Romæ, ejuſque Sepulcrum etiamnum ſpectatur ad Aram maximam Eccleſiæ Sacro-Sanctæ Trinitatis, quæ eſt Patrum Ordinis *S. Franciſci de Paula* Nationis Gallicę. Nec ſe Italiæ, aut Gallię finibus cohibuit hic Sæculo XVI. bona-

Digitized by Google

bonarum litterarum progreſſus, ſed ſuos itidem Belgium habuit eruditos Grammaticos *Longolios*, *Agricolas*, *Langios*, *Lipſios*, *&c.* Batavia unum inſtar omnium protnlit *Deſiderium Eraſmum*, Grammaticum ſuis omnibus numeris abſolutum, qui, ſi intra profeſſionis litterariæ, ſeu Grammatices Diſciplinæ, terminns ſubſtitiſſet, ſeque tntum hiſce ſtudiis, quibus ceteros ſui temporis Grammaticos facile ſuperabat, dediſſet; paria fortaſſe cum primis illis Latini ſermonis Auctoribus facere potuiſſet. At vero, poſtquam Theologum agere voluit, ingenio ſuo plus æqun fiſus, nimium ſibi arrogavit, in tractandis Sacris litteris, veterumque Patrum monumentis rigidum nimis Cenſorem ſe præbuit, in Monachos, & Theologos Scholaſticos acriter invectus eſt, ſibique eorum odium conflavit. Hinc *Bellarminus* inter Semichriſtianos *Eraſmum* refert. *Poſſevinus* nomen *Eraſmi* ex omnibus Catholicnrum Scriptis expungi debere affirmat. *Stapletonus* murem errantem vocat. *Forerus* in *Aranea* ait, dignum eſſe *Eraſmum*, qui ex omninm hominum memoria eradatur. Alii tandem dicunt, *Eraſmum* poſuiſſe ova, quæ deinde Hæreſiarcha *Lutherus* excluſit. Verum, plures Apologias adornavit *Eraſmus*, ut oſtenderet, ſe ab impia *Lutheri* doctrina vehementer abhorrere, & in Catholicæ Eccleſiæ ſinn emori velle. Quin, & ipſum *Lutherum*, ejuſque Diſcipulos, qui perperam ſeſe *Evangelicos* dicebant, & Eccleſiæ inſultabant, libris editis palam impugnavit *Eraſmus*, cujus proinde patrocinium ac defenſionem ſuſceperunt quidam Scriptores Catholici, quos inter paucis abhinc annis doctiſſimus Abbas *de Marſulier*, Scriptor Gallus & apprime Catholicus, Apologiam edidit pro *Eraſmo*, quem ad omni ſuſpicione Hæreſeos liberat, eumque in gremio Eccleſiæ Catholicæ obiiſſe mnltis argumentis evincit, quæ hic referre nimis longum eſſet. Mitto plures Epiſtolas, & encomia, quibus doctiſſimi S. R. E. Cardinales & Epiſcopi, Impetatnres, Reges, Principes, & Doctnres Catholicæ Communionis, ingenium, eruditionem & lucubrationes *Eraſmi* commendarunt. Mitto etiam hnnorificentiſſimas litteras, quas Romani Pontifices *Leo X.* *Adrianus* VI. Clemens VII. & *Paulus* III. ad *Eraſmum* ſcripſerunt, eumqne, ut Romam ſe conferret, invitarunt, & ut contra *Lutherum* ſcriberet vehementer ſunt adhortati. Qnin, & *Paulum* III. Pontificem Maximum Cardinalitias Inſulas *Eraſmo* decreviſſe, legitur in ejnſdem *Eraſmi* Vita. Hæ Epiſtolæ ad *Eraſmum* ſcriptæ, & honorifica de eo Virorum eruditorum judicia extant ſimul collecta in fronte ejus Operum poſtremæ editionis pag. 9. & ſeqq. Multa Opera ſcripſit *Eraſmus*, quæ Eccleſiæ judicio ſubjecit, quæ in Editione *Frobeniana* novem Tomis continentur, ſed in recentiſſima Editione, quæ Lngduni Batavorum ann. 1703. fuit adornata, in decem Tomos ſunt diſtributa, quorum lectio, ut candide f[illegible]ar, ob ſtylum apertum, extemporalem, purum [illegible]acilem & argutum, mihi ſupra modum ſemper placuit, licet errores, qui in ejus Operibus notantur, rejiciam. Suos quoque peritos Grammaticos Sæculo decimo ſexto habuit Anglia, ſed in primis *Thomam Morum*, Regni Angliæ ſub *Henrico VIII.* Cancellarium, qui, præter Linguarum Græcæ & Latinæ notitiam, qua erat excultus, vir fuit perſpicacis & acuti ingenii, acerrimi judicii, memoriæ feliciſſimæ, multæ lectionis, & ſingularis eruditionis, ut liquet ex ejus Operibus, inter quæ eminent dun libri, quos edidit, *De Utopia*, ſeu *De optimo Reipublicæ ſtatu*. Martyr occubit *Thomas Morus*, quippe qui, cnm nec divortium *Henrici* VIII. Angliæ Regis, nec Schiſma, quo idem Rex ſe, ſuumque Regnnm ab Eccleſia Romana ſeparaverat, nllo pacto approbare vellet, per quatordecim menſes in carcere detentus eſt, cumque cnnſtanter in propoſito perſeveraret, capite plexus in Cœlum evolavit. Denique, Germania Sæculo XVI. ſuis non caruit Grammaticis eruditis quidem, ſed hæreticis, a quibus referendis conſultn abſtineo, ne mihi fraudi ſit laudaſſe hæreticos, & in hoſtibus virtutem fuiſſe admiratum.

D. Gaudeo ſane plurimum, qund Grammaticos Viros, politioris litteraturæ cultnres, & linguarum peritos, pluris facias quam vulgo facere ſolent nonnulli, qui Grammaticis, ſeu linguarum peritis, Antiquariis, Hiſtoricis, Criticis, ac Chronologis infeſti, dictitant ſtudium eis in dorſo eſſe & non in cerebro; illos, in tantos rerum ac multiplicis eruditionis campos lnnge lateque diſtractos, ratinnum momentis, & acutæ rerum Theologicarum indagini conſtanter inſiſtere non poſſe, ac ſubinde nullatenus expedire, ut Theolngus Scholaſticus, quem ſubtiliter de rebus diſputare, mentemque ſuam abſtractiſſimis præciſionibus ſurſum agere oportet, hiſce humanioribus ſtudiis ac Diſciplinis operam det, ac plane inani ſe ſe torqueat Grammaticorum labore.

M. Hnc præpoſterum de humanioribus ſtudiis ac Diſciplinis quorumdam judicium meo certe calculo probare haud poſſum, ſed potius ſemper exiſtimavi, Viros eruditos, qui ſeſe in hiſce humanioribus Diſciplinis exercent, maximam promereri laudem, eorumqne laborem perntilem Eccleſiæ, & Theologo apprime neceſſarium eſſe. Dicas enim, amabo, num Eccleſiæ utilis, & Theologo neceſſarius ſit ille labor, quo Viri linguarum periti Sacræ Scripturæ arcana perſcrutantur, varias Sacri Textus cum lectiones, tnm Verſiones conſulunt, & eas, quæ falſo ab Hæreticis obtruduntur, interpretationes, linguarum peritia expungunt? Num etiam Eccleſiæ utilis & Theologo neceſſarius ſit ille labor, quo critices Diſciplinæ periti homines Sanctorum Patrum Opera in ipſo Scriptornm fonte propriis, nnn alienis oculis, legunt, & collatis inter ſe manuſcriptis, editiſque codicibus, ſi quid lnxatnm ac depravatum eſt, ope Critices integritati ſuæ reſtituunt, atque genuina a ſpuriis accurato examine ſecernunt? Num deniqne Eccleſiæ utilis ſit & Theologo neceſſarius ille labor, quo Antiquarii, Hiſtorici, ac Chronologi omnia Antiquitatis tum Sacræ, tum Eccleſiaſticæ & prophanæ monumenta, juxta ſeriem temporum diſponunt, Decreta Romanorum Pontificum, & Conciliorum

rum

rum Canones in optimo ordine collocant, unde certam ad fidei, caſtæque morum doctrinæ defenſionem argumentorum ſeriem ſibi ſumat Theologus, atque omnia recto filo diſponat, & perſpicue, ornateque in lucem emittat? Hunc profecto laborem eſſe Eccleſiæ utilem, & Theologo neceſſarium fatebitur æquiſſimus quiſque rerum æſtimator, eademque opera improbabit diſtortum judicium illorum, qui hæc virorum eruditorum ſtudia ſolent appellitare non ingenii, ſed dorſi laborem, & diſciplinis humanioribus infeſti uuum duntaxat dolium volutare noverunt, unoque in piſtrino ſemper incluſi, in eo tamquam in regno criſtas erigunt, ſibi plandunt ac trinmphant.

D. Mittamus, ſi placet, querulas illas voces, quas nonnulli adverſus humaniores Diſciplinas ſpargunt in vulgus, quaſque non a veritatis amore, ſed ab invidia, ab inertia, & ab ingenii imbecillitate ſuas habere radices jam pridem novi, & eam ob rem ſemper his noſtri temporis doctiſſimis Theologis indivulſe adhæſi, qui Sanctorum Patrum exempla ſecuti, omnigenæ eruditionis, atque humaniorum Diſciplinarum notitiam cum Theologica facultate ita conjungunt, ut nedum paribus, ſed longe ſuperioribus armis Novatores collatis ſignis adoriantur, eorumque petulantiam egregie retundant. Sed nunc veniamus ad ſecundam virorum eruditorum claſſem, in qua locum dediſti Cardinalibus & Epiſcopis, qui Sæculo XVI. doctrina ac pietate Eccleſiam illuſtrarunt.

M. Cum de Cardinalibus & Epiſcopis, qui Monaſticam, aut Regularem Vitam profeſſi ſunt, ſermonem ſimus habituri in ſequentibus Claſſibus, in quas Scriptores Monachos & Regulares diſtribnimus, ideo eos duntaxat Cardinales & Epiſcopos in iſta Claſſe reponam, qui nec Monaſticæ, nec Vitæ Regulari fuerunt addicti. Inter Cardinales, qui Sæculo XVI. doctrina & pietate toto orbe celeberrimi fuerunt, ſex potiſſimum numerantur, videlicet *Hadrianus*, *Jacobus Sadoletus*, *Gaſpar Contarenus*, *Reginaldus Polus*, *Joannes Fiſcherus*, & *Stanislaus Hoſius*. De primo, ſeu *Hadriano*, qui fuit Doctor Lovanienſis, *Caroli V.* Imperatoris Præceptor, poſtea ex Dertuſano Epiſcopo creatus Cardinalis, ac tandem electus Romanus Pontifex, dictuſque *Hadrianus Sextus*, plura jam diximus in Colloquio ſecundo, ubi deſcripſimus Geſta Summorum Pontificum, qui Sæculo XVI. Sedem *Petri* tenuerunt. Quapropter ſnfficiet hic indicare Opera, quæ ab ipſo edita ſnnt, dum adhuc eſſet Cardinalis. Scripſit *Hadriannus* quæſtinnes Quodlibetales XII. & Commentarios in IV. libros Sententiarum, qni iterum Romanis typis, cnm ipſe in Sancti *Petri* Cathedra ſederet, eoque approbante, excuſi ſunt an. MDXXII. *Jacobus Sadoletus* Mutinæ, Urbe Italiæ, ex parentibus nobilibus & locupletibus ortus, & fama ſingularis facundiæ ac doctrinæ, qua pollebat, celebris a Leone X. Pontifice Maximo Romam vocatus, Epiſcopatu Carpenctoratenſi in Comitatu Venaſcino donatus eſt, & poſtea a *Clemente VII.* in Cœtum Cardinalium, magna totins Collegii Apoſtolici lætitia & congratnlatione adſcitus eſt. Scripta reliquit plurima, admirabili nitore ſermonis, Ciceroniano more, ſtylo, ac facundiæ maxime vicina, ſcilicet, Poemata nnnnulla, Orationes varias, Epiſtolarum volumen, ſed præſertim Commentarios in Pſalmos, & in Epiſtolam *Pauli* ad Romanns, in quibus viri eruditi eum ſolidam ſnſpiciendi ingenii docte juxta ac pie argumenta tractantis laudem attigiſſe fatentur. *Gaſpar Contarenus* nobilis Venetus, prudentia, pietate, & inſigni litteratura præditus, Græceque ac Latine doctus, a *Paulo III.* Pontifice Maximo purpura exornatus eſt: Scripſit, dum adhuc juvenis eſſet, librum *de animarum immortalitate* contra *Pomponatium*, quem præceptorem habuerat, qnique impio conatu animas noſtras interire cum corpore, ex *Ariſtotelis* ſententia perſnadere libro edito contenderat. Snum poſtea ingenium *Gaſpar Contarenus* ad Sacras litteras appulit, multaque lucnbravit Opera tum Exegetica, tum Polemica, & Theologica, quæ omnia Venetiis publicam in lucem prodierunt anno MDLXXXIX. & antea Pariſiis anno MDLXXI. Hi duo, qui ſequuntur, Cardinales, natione Angli fuerunt, quorum primus ſeu *Reginaldus Polus*, generis nobilitate, eximio morum candore, ſumma in gerendis negotiis dexteritate, cum ſingulari eruditione conjuncta clariſſimus, & ad Purpuram aſcitus, de Eccleſia bene meritus eſt, præſertim in Regno Angliæ, ubi, ſicut jam obſervavimus in primo Colloquio, extinctam fere pravis hæreticorum artibus Catholicam Fidem in integrum reſtituit. Varia reliquit ingenii ſui monnmenta, de quibus legendi ſunt *Joannes Balæus*, & *Joannes Pitſeus*, de illuſtribus Britanniæ, ſeu Angliæ Scriptoribus. Alter Cardinalis natione Anglus, quem Eccleſia ut Martyrem colit, eſt *Joannes Fiſcherus*, Roffenſis in Anglia Epiſcopns, & in Cardinalium Ordinem a *Paulo III.* Pontifice Maximo, ob inſignem doctrinam & pietatem, allectus. Ille quippe Fidem, quam perdoctis lucubrationibus contra *Lutherum* conſtanter defenderat, ſanguine confirmavit, eo quod nefario *Henrici VIII.* Angliæ Regis divortio ſubſcribere noluerit, ipſumque tanquam ſupremum Anglicanæ Eccleſiæ Capnt agnoſcere. Ad ſupplicium hilaris placido vultu perrexit Sanctus ille Cardinalis, ſicque toto corporis geſtu lætitiam quamdam præ ſe tnlit, ut nemini non eſſet perſpicuum, ſanctiſſimum Virum, ceu jam portui vicinum, toto pectore ad illam beatam tranquillitatem adſpirare. Ad locum, in qno Martyrium conſummaturus erat, cnm perveniſſet, paucis allocutus eſt populnm, moxque ardenti magis, quam prolixa precatione, elevatis in Cælum oculis, ſe ipſum Dei miſericordiæ commendavit, ſimulque procumbens in genua, gracilem & exhauſtam cervicem intrepide ſecuri ſubjecit decrepitus pene ſenex, capitiſque obtruncatione Martyrii palmam conſecutus eſt. Hoc horrendum ſpectaculum magno cum animi dolore viderunt hi, quibus religio pietaſque cordi erat, & qui Chriſti ſpiritum in Paſtore operantem experti fuerant. Soli Hæretici, quibus ejus virtus inviſa erat, gaudio trinmpharunt. De Sanctiſſimi illius Cardinalis Vita, & præ-

Digitized by Google

& præclaris, quæ edidit, Operibus, legeſis *Sanderum* libro I. *De ſchiſmate Anglicano*. Denique, *Stanislaus Hoſius*, Cracovienſis in Polonia Epiſcopus, & a *Pio Quarto* Pontifice Maximo Cardinalis creatus, ejuſdemque Pontificis in Concilio Tridentino Legatus, Vir fuit moribus caſtiſſimis, Fidei zelo illuſtris, & variis eruditione præditus, ut liquet ex doctiſſimis illis Operibus, quæ edidit contra Lutheranos. Hi ſex Cardinales, quos hactenus laudavi, & quorum geſta, elogia, atque Opera fuſe proſequitur *Ciaconius* ab *Oldoino* recognitus & illuſtratus Tom. III. *De Vitis Romanorum Pontificum & Cardinalium*, egregiam quidem in tuenda contra Hæreticos Catholica Fide operam Eccleſiæ navarunt, ſed in reſarcienda collapſa Eccleſiæ Diſciplina illos omnes ſuperavit *S. Carolus Borromæus*, Patritius Mediolanenſis, *Pii IV.* Pontificis Maximi ex Sorore Nepos, S. R. E. Cardinalis, & Archiepiſcopus Mediolanenſis, quippe qui, ut jam vidimus in Superiori Colloquio, Chriſtianam & Eccleſiaſticam Diſciplinam in ſua Provincia inſtauravit, ſex Concilia Provincialia, & undecim Diœceſana celebravit, in quibus promulgavit varia Decreta, Ordinationes, Edicta, Inſtructiones, Inſtitutiones, Litteras Paſtorales, & Conciones Synodicas, quæ omnia in unum collecta ſub titulo *Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis*, & duobus Tomis comprehenſa Lugduni in Galliis, ann. MDCLXXXIII. edita ſunt, ex quibus Prædicatores, Confeſſarii, Parochi, & alii ad recte adminiſtranda Sacramenta, potiſſimum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, ad emendandos fidelium mores, ad dirimendos emergentes conſcientiæ Caſus, certiſſimas leges, & tutiſſimas regulas haurire poterunt, ſi eorum lectioni, ut par eſt, ſedulo incumbere velint, nec in quorumdam modernorum Caſuiſtarum Summis, & Summulis legendis tempus & operam perdunt. Sanctum *Carolum Borromæum* Cardinalem in Sanctorum numerum ſolemni ritu retulit *Paulus* V. Pontifex Maximus an. MDCX. Complures alii Sæc. XVI. floruerunt Cardinales ex variis religioſis Ordinibus aſſumpti, doctrina & pietate præſtantiſſimi, quos commodius referemus in ſequentibus Claſſibus, in quas celebriores Scriptores Vitæ Monaſticæ, vel Regulari addictos ordinavimus. Nihil etiam hic dicemus de Cardinali *Petro Bembo*, Viro undecumque doctiſſimo, quia illius in ſuperiori Grammaticorum, ſeu utriuſque linguæ Græcæ ac Latinæ peritorum Claſſe, jam mentionem fecimus. Nec demum in iſta Claſſe inferemus illuſtriſſimos Cardinales *Cæſarem Baronium*, Annalium Eccleſiaſticorum parentem, & *Laurentium Campegium*, Clariſſimum Juriſconſultum, quoniam de Cardinali *Baronio* in ſequenti Claſſe, quæ erit de Scriptoribus Hiſtoricis, & de Cardinali *Laurentio Campegio* in poſtrema virorum eruditorum Claſſe, quæ erit de nobilioribus Juriſconſultis Sæculi XVI. opportunior differendi ſeſe præbebit occaſio.

D. Ne multitudo Epiſcoporum, qui Sæculo XVI. doctrinæ fama ubique claruerunt, meam plus æquo oneret memoriam, obſecro te, ut hic duntaxat illos percenſeas Epiſcopos, qui nec Monaſticam, nec Regularem vitam ſunt amplexi, eos vero Epiſcopos, qui eodem ſæculo ex variis Ordinibus aſſumpti magnum ſibi litteris, & perdoctis editis Operibus nomen in Eccleſia, & Republica Litteraria compararunt, ad ſequentes Claſſes remittas, ad quas a principio Scriptores, qui Statui vel Monaſtico, vel Regulari nomen dederunt, majoris claritatis ergo retuliſti.

M. Sex tantum Epiſcopos, quorum quinque nec Monaſticæ, nec Regulari Diſciplinæ addicti fuerunt, & Sæculo XVI. eximia eruditione ceteris anteſteterunt, hic breviter recenſebo, videlicet *Iſidorum Clarium*, *Aloyſium Lippomanum*, *Claudium Seiſellum*, *Stephanum Gardinerum*, *Robertum Cenalem*, *& Jacobum Pamelium*. Primus, ſeu *Iſidorus Clarius*, Italus, patria Brixienſis, & Fulginas Epiſcopus, Concilio Tridentino interfuit, ubi cum eſſet trium linguarum peritus, perdoctas, & elegantes Orationes habuit. Præter Scholia in *Cantica Canticorum*, multaque Orationum in utriuſque Teſtamenti inſigniora quæque loca, quæ edidit, Volumina; Verſionem etiam Bibliorum adornavit, quæ tamen, cum ab Editione Vulgata multis in locis recedat, ab Eccleſia fuit improbata, ut videre eſt in Regula IV. Indicis Librorum prohibitorum, quæ ſic habet: *Ex Bibliis vero Iſidori Clarii Brixiani Prologus, & Prolegomena præcidantur. Ejus vero Textum nemo Textum Vulgatæ Editionis eſſe exiſtimet.* Hinc noſter *Melchior Canus* Lib. 2. *de Locis Theologicis* Cap. 13. aſſerit, *Iſidorum Clarium* multa in ſua Scripturæ Verſione inſeruiſſe, adjeciſſe quædam, nonnulla mutaſſe, *ut Lector non aliud poſſit in locis mutatis intelligere, quam aut veteris Interpretis errorem, aut veterum Codicum depravationem*. Benignius tamen de *Iſidoro Clario* judicium profert illuſtriſſimus *Huetius Epiſcopus* Abrincenſis in Libro *de Claris Interpretibus*, ubi Num. XVI. hæc ſcribit: *Iſidorus Clarius non tam novæ author editionis, quam Veteris, uti in Operis ſui fronte prænuntiat ipſe, emendator, & corrector dicendus: cujus tituli modeſtiam & veritatem, adeoque laudabilem, immerito caſtigat Melchior Canus*. Ex ordine *S. Benedicti* Congregationis Caſſinenſis ad Fulginatem Epiſcopatum, Italice *Fuligno*, aſſumptus eſt. Alter ſcriptor, quem nominavi, ſeu *Aloyſius Lippomanus* patria Venetus, & Epiſcopus Veronenſis, interfuit quoque Concilio Tridentino, in quo, ob eam, qua pollebat, linguarum Græcæ ac Latinæ peritiam & eximiam probitatem morum, magnum ſibi peperit nomen, & præter octo volumina, quæ reliquit, *De Vitis Sanctorum*, alia ſcripſit Opera & Catenas in Geneſim, Exodum, & in Pſalmos ex Græcis & Latinis Authoribus, miro ordine contexuit, ac perdoctis Annotationibus illuſtravit. De hoc Scriptore plura legeſis apud *Sixtum Senenſem* libro IV. Bibliothecæ, apud *Poſſevinum* in Apparatu, & apud *Aubertum Miræum* in Bibliotheca Eccleſiaſtica. *Claudius Seiſellus*, natione Sabaudus, primum Maſſilienſis Epiſcopus, dein Taurinenſis Archipræſul, juris Civilis ſcientiam cum Theologica eruditione conjunxit, &

præter

Digitized by Google

prætet Hiſtoriam Chriſtianiſſimi Regis *Ludovici XII.* quam Gallice ſcripſit, librum quoque edidit *De Triplici Statu Viatoris:* Tractatus tres *De divina Providentia:* Librum *contra Waldenſes*: & Commentaria, quibus Evangelium *S. Lucæ* elucidavit. De præclaris *Claudii Seiſelli* dotibus ac lucobrationibus fuſe diſſerunt *Ferdinandus Ughellus* Tom. IV. *Italiæ Sacræ* in Catalogo Taurinenſium Epiſcoporum, & *Sammarthani* Tomo III. *Galliæ Chriſtianæ* in Maſſilienſibus Epiſcopis. In Anglia Sæculo XVI. floruit *Stephanus Gardinerus*, Wintonienſis Epiſcopus, & Regni Angliæ ſub *Maria* Regina Cancellarius, qui Catholicum dogma de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini contra Hæreticos Calviniſtas erudito Volumine propugnavit, & graves carceris moleſtias ſub *Eduardo*, Angliæ Rege hæretico, pro Fidei Catholicæ defenſione conſtanter paſſus eſt. Hujus pii & eruditi Antiſtitis in confutandis Calviniſtarum erroribus zelum æmulatus eſt eodem Sæculo in Galliis *Robertus Cenalis*, origine Pariſienſis, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & Epiſcopus Abrincenſis, qui, præter Galliarum Hiſtoriam Latine duobus Tomis editam, & *Hierarchiam Neuſtriæ* in quinque libros diviſam, ſcripſit librum *contra Interim Cæſareum*: item *Antidotum adverſus Sacramentarios: De Cœlibatu: Larvam Sycophanticam contra Calvinum*, & alia ejuſmodi Opera, quæ ſingularem ejus eruditionem, & vindicandæ contra Hæreticos Fidei Catholicæ zelum aperte produnt. Poſtremo, inter Epiſcopos Sæculi XVI. *Jacobus Pamelius*, Audomaropolitanus in Arteſia Epiſcopus, & Aldernadæ in Belgio illuſtri ſtirpe ortus, immortale nomen multis editis libris promeritus eſt, præſertim caſtigatiſſimis illis, quas adornavit, Editionibus *Tertulliani*, & Sancti *Cypriani*, quorum Opera novo & præclaro ordine digeſſit, Tractatus antehac ineditos eis addidit, doctiſque Commentariis eadem illuſtravit, ex quibus proclive eſt judicare, eum Antiquitatis Eccleſiaſticæ cognitionem amplam habuiſſe, & Critices Diſciplinæ peritum fuiſſe.

D. De Hiſtoricis, quos in tertia Claſſe illuſtrium Sæculi decimi ſexti Scriptorum repoſuiſti, nunc recto ordine diſſerere debemus, exceptis tamen illis, qui vel Monaſticam, vel vitam Regularem profeſſi, aliquid de Hiſtoria ſcripſerunt, de quibus, juxta præſcriptum ordinem, in ſequentibus Monachorum, aut Regularium Scriptorum Claſſibus data opera ſermonem inſtituemus.

M. Incipiam ab Hiſtoricis Italis, qui Sæculo decimo ſexto numero multo plures fuerunt, quam in ceteris aliis Nationibus, & octo præcipue Italiæ hic proferam Scriptores, qui in deſcribenda Hiſtoria excelluerunt. Primus juxta ordinem temporum, qui in Italia de Hiſtoria ſcripſit, eſt *Pandulfus Collenutius*, qui, prætér alia Opera quibus ſtylum exercuit, Neapolitanam Hiſtoriam ſex Libris Italico Idiomate complexus eſt, ejuſdemque Hiſtoriæ Compendium Latine edidit. Alter celebris Hiſtoricus Italus eſt *Franciſcus Guicciardinus*, Florentinus, qui Hiſtoriarum ſui temporis libros viginti Italice conſcripſit, quos in Latinum ſermonem convertit *Cælius Secundus Curio*. De hoc inſigni Hiſtorico *Henricus Spondanus* ad annum MDXXXIV. Num. XXIII. iſtud judicium profert: *Guicciardinus excellentiſſimus Scriptor, & pauciſſimis antiquorum Hiſtoricorum, recentium nemini gravitate ſermonis, ſententiarum pondere, ratiocinationum circumſpectione poſtponendus; pleriſque eximiis anteponendus. Qui ſi non nunquam acrem ſe geſtorum Principum, aliorumve de quibus agit, Cenſorem exhibeat, culpa hæc eſt noxiorum, non Hiſtoricorum, qui gravius culpandi ipſi forent ſi male facta tacerent, quibus alii prudentiores fiant, & a ſimilibus peccatis abſtineant, vel pudore.* Alii Scriptores *Guicciardinum* impenſe laudant, ajuntque, eum in concinnanda Hiſtoria Epiſtolas, Decreta, Fœdera, Conciones ex ipſis fontibus hauſiſſe, & rerum, locorum, perſonarum, atque adeo conſiliorum & factorum tam diligentem inveſtigatorem fuiſſe, ut omnes Italiæ Urbes, municipia, caſtra, fluvios, publicaque monumenta Hiſtoriæ conſcribendæ neceſſaria penitus inſpexerit. Non minori fide ac diligentia *Paulus Jovius*, natione Italus patria Novocomenſis apud Inſubres, & Epiſcopus Nucerinus a *Clemente VII.* Pontifice Maximo creatus, Hiſtoriam ſui temporis deſcripſit, ſeu Res, quæ quinquaginta annis geſtæ ſunt in Italia, Hungaria, Aſia, Africa, aliiſque regionibus. Scripſit etiam vitas aliquot Pontificum & Principum Italiæ, maxime Vicecomitum Mediolani, quibus adjunxit Elogia & Icones Illuſtrium Virorum, qui tam armis, quam litteris clari evaſerunt, quorum ipſe imagines ad vivum expreſſas Comi in ſuo Muſæo ſervabat. Ad Hiſtoriam itidem ſcribendam animum adplicuit *Polydorus Virgilius*, ſive ut alii dicunt, *Virgilius*, Natione Italus, patria Urbinas, qui præter libros octo, quos edidit, *De Rerum Inventoribus*, & librum *De Prodigiis*, concinnavit etiam *Hiſtoriam Anglicanam* libris XXVI. comprehenſam, in qua tamen doctiores Angli parum fidei ei tribuunt. Inter Hiſtoricos haud poſtremum locum occupare debet *Raphael Maffæus*, dictus *Volaterranus*, eo quod Volaterris, Hetruriæ in Italia Urbe, natus ſit. Libros triginta octo *Commentariorum Urbanorum* compoſuit, ac *Julio II.* Pontifici Maximo nuncupavit, quos *Urbanos* vocavit, quod eos in Urbe Roma conſcripſiſſet. In tres vero Tomos partitus eſt ejuſmodi libros. Primus Tomus *Geographiam Veterem* complectitur: Alter *Antropologiam*, ſive Viros Illuſtres: Tertius *Philologiam*, ſive Artium rudimenta. Nonnulla etiam Scriptorum Græcorum Opera in Latinum ſermonem convertit idem *Volaterranus*. Optimi ac præſtantiſſimi inter Italos Hiſtorici laudem conſecutus eſt *Carolus Sigonius*, patria Mutinenſis, qui Venetiis, Patavii, & Bononiæ litteras elegantiores docuit, ſcripſitque *De Regno Italiæ* —— *Commentarios in Faſtos & Triumphos Romanorum* —— *Notas in Severum Sulpitium* —— Librum *De Republica Hebræorum* — Librum *De Republica Athenienſium* —— *Scholia in Titi Livii Hiſtoriam*, & *elegantiſſimas Orationes Latinas*. Clariſſimis Italiæ Hiſtoricis Scriptoribus jure optimo accenſeri debet *Michael Ricius*, Neapolitanus, qui libros tres *De Regibus Francorum* Romæ edidit. Totidem libros

ſcripſit *De Regibus Hiſpaniæ*: librum *De Regibus Hieroſolymorum*: libros quatuor *De Regibus Neapolis & Siciliæ*: libros duos *De Regibus Angliæ*. Verum, ut candide fatear, omnes illos, quos hactenus laudavi, Italiæ Hiſtoricos Scriptores longo poſt ſe intervallo reliquit Eminentiſſimus Cardinalis *Cæſar Baronius*, Romanæ Congregationis Oratorii Presbyter eruditiſſimus, *Soræ* in Regno Neapolitano ann. MDXXXVIII. natus, qui contra Centuriatores Magdeburgenſes, infenſiſſimos Eccleſiæ Romanæ hoſtes, ſcripſit Annales Eccleſiaſticos duodecim Tomis in Folio comprehenſos, in quibus operam in concinnanda Hiſtoria Eccleſiaſtica adeo inſignem poſuit, ut omnibus ſua diligentia palmam præripuerit, & apud omnes doctiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens audiat. Primus quippe omnium Cardinalis *Baronius* fuit, qui totius Orbis Chriſtiani res geſtas, præſertim autem quæ ad Eccleſiaſticam Hiſtoriam pertinebant, in continuam ſeriem annorum incredibili labore digeſſit, multa locupletiſſima monumenta antehac penitus ignota primus prompſit in lucem; Antiquorum Epiſcoporum in magnis Urbibus ſucceſſiones; Veterum Hæreſum originem, progreſſum & finem, tempora Eccleſiæ ſive tranquilla, ſive turbulenta, tam accurata diligentia explicuit, ut dignus ſit abſque ulla controverſia, cui omnes & veteres & recentiores, qui illam eruditionis partem attigerunt, aſſurgant, faceſque ſubmittant. In hoc ſacro Eccleſiæ Annalium arduo Opere lucubrando poſteaquam Cardinalis *Baronius* triginta annos inſumpſiſſet, & in eo perpoliendo inſudaſſet, præmiſſis, auſpicii vice, *Notationibus ad Martyrologium Romanum*, primum Annalium Eccleſiaſticorum Tomum publica luce donavit, tanto omnium applauſu, ut fuerint etiam ex Heterodoxis, qui ejus diligentiam, fidem, eruditionem ac judicium commendarint. Et revera tam in eo Tomo, quam in ſequentibus undecim innumeras difficultates, quæ antea diſſolvi non poſſe credebantur, enodavit, complanavit, membra Hiſtoriæ, prius diſcerpta, paſſimque jacentia, in unum Corpus ſcite coaptata collegit, diſparatis locum ſuum dedit, obſcuris lucem, dubiis fidem, præpoſteris ordinem conciliavit, tantumque rerum Eccleſiaſticarum cognitionem promovit, quantum ante eum nemo. Hoc inſigne Cardinalis *Baronii* Opus *Sixtus* hujus nominis *Quintus* in Diplomate, Annalibus Eccleſiaſticis ejuſdem *Baronii* inſerto, exornat iſto ſingulari elogio. *Opus non minus docte, quam fideliter ſcriptum, & ad totius Antiquitatis Eccleſiaſticæ notitiam comparandam valde utile: quo nimirum non tantum res geſtæ per annos ſingulos recenſentur, & quæ de iis oborta ſunt, Controverſiæ elucidantur; ſed etiam ipſi Apoſtolicarum Traditionum fontes puriſſimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur &c.* Glorioſe huic conſcribendo utiliſſimo Eccleſiæ Operi immortuus eſt Cardinalis *Baronius*, cum perveniſſet ad annum a Chriſto nato milleſimum centeſimum nonageſimum octavum, illudque continuarunt *Abrahamus Bzovius* Ordinis Prædicatorum, *Henricus Spondanus*, Gallus, Epiſcopus Appamiarum, *Odoricus Raynaldus*, Italus, Congregationis Oratorii Presbyter, de quibus in Colloquio quinto in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi, quo floruerunt, diſſeremus.

Productis in medium celebrioribus Hiſtoricis Scriptoribus, qui Sæc. XVI. Italiam illuſtrarunt, nunc breviter me expediam ab aliis Scriptoribus, qui eodem Sæculo in ceteris Orbis Chriſtiani Nationibus libros de Hiſtoria cum aliqua nominis celebritate ediderunt. Et primo quidem in Gallia *Florimundus Remundus* Senator Burdigalenſis, aliqua Opera ſermone Gallico lucubravit, quibus laudem apud eruditos haud mediocrem conſecutus eſt. Fabulam quoque *de Joanna Papiſſa* egregie confutavit, & ſcripſit librum *De Antichriſto*, item aliud Opus *De ortu, progreſſu, ac ruina Hæreſum noſtri ævi*. In Anglia *Nicolaus Harpsfeldius*, Archidiaconus Cantuarienſis, eximius Fidei Catholicæ, temporibus *Elizabethæ* Angliæ Reginæ, Confeſſor, ſcripſit *Hiſtoriam Anglicanam Eccleſiaſticam*, necnon *Hiſtoriam Wicleffianam*. Eodem Sæculo decimo ſexto duo Angli Scriptores *Joannes Balæus*, & *Joannes Pitſeus* libros *De Illuſtribus Britanniæ*, ſeu *Angliæ Viris* in lucem emiſerunt, quos hic indigitaſſe abunde ſufficiet, quia in Romano Indice librorum prohibitorum inter Hæreticos primæ Claſſis recenſentur. In Aragonia *Hieronymus Surita*, omnis Antiquitatis peritus, *Rerum Aragonenſium* libros XXX. magna ſinceritate, moderatione, diligentia & gravitate elaboravit. In Hiſpania *Joannes Margarinus*, Gerundenſis Epiſcopus, *Paralipomena Hiſpaniæ* libris X. complexus eſt ab adventu *Herculis* in Hiſpaniam uſque ad *Theodoſium Seniorem* Imperatorem, & filios ejus *Arcadium* & *Honorium*, quorum temporibus Gothi in Hiſpaniam irruperunt. *Franciſcus Tarapha*, Civis & Canonicus Barcinonenſis, Regum Caſtellæ & Aragoniæ ſeriem contexuit: Et *Stephanus Garibaius*, Catholici Regis Hiſtoricus, *Annales Regnorum Caſtellæ*, *Luſitaniæ*, *Aragoniæ*, *Navarræ* Hiſpano idiomate compoſuit. In Bohemia *Joannes Dubravius*, Olomucenſis in Moravia Epiſcopus, *Hiſtoriam Bohemicam* libris XXXIII. conſcripſit. In Svecia *Joannes Magnus*, Gothus, Archiepiſcopus Upſaliæ, Sveciæ, Gothiæ, Wandaliæ Primas, librum edidit *De Epiſcopis Sveciæ*, & alterum Opus *De omnibus Regibus Gothorum*, & *Svecorum*. In Germania *Wolfangus Lazius*, Ferdinandi I. Imperatoris Hiſtoricus, Rerum Vienenſium libros IV. compoſuit, & alia Opera Hiſtorica. *Albertus Krantzius*, Hamburgenſis, ſcripſit *Metropolim*, ſeu Hiſtoriam Eccleſiaſticam de Eccleſiis *Caroli Magni* ætate conſtitutis, vel inſtauratis, item *Saxonicam*, & *Wandalicam*, necnon Chronicon rerum aliarum Septentrionalium, Daniæ, ſcilicet, Svediæ, & Norvegiæ. Denique, in Belgio *Joannes Vaſæus*, Brugenſis, Salmanticæ publicus Eloquentiæ Profeſſor, condidit *Chronicon Rerum Hiſpanicarum*, quod in pretio eſt apud Viros eruditos. Conſulto prætermitto *Joannem Sleidanum*, Natione Belgam, elegantem quidem Hiſtoricum Lutheranum, cujus libros *De Religione & Republica* undecies mille falſitatibus inquinatos eſſe oſtendit *Bartholomæus Latomus*, & ea de cauſa *Joannes Sleidanus* una cum ſuis libris

Digitized by Google

bris inter Hæreticos primæ Claſſis rejicitur in Indice Romano librorum prohibitorum.

D. In hac quarta, quæ nunc ſequitur, Clariſſimorum Sæculi decimi ſexti Authorum Claſſe Scriptores Gallos collocaſti, quos proinde hic recenſere debes, & de Operibus, quibus maximum Eccleſiæ & Reipublicæ Litterariæ ſplendorem contulerunt, pauca delibare.

M. Præcipuos hic percenſebo Scriptores Gallos, qui Sæculum XVI. doctrina & pietate nobilitarunt. His tamen exceptis, qui de rebus ad Grammaticam & Hiſtoriam attinentibus ſcripſerunt, quorum jam in ſuperioribus Claſſibus meminimus; vel qui periti Juriſconſulti fuerunt, aut Monaſticam, ſive Regularem Vitam profeſſi ſunt, de quibus in ſequentibus Claſſibus, juxta præſcriptum ordinem, ſermonem ſumus habituri. Decem vero præcipui tum in Theologia perdoctis ſuis Operibus illuſtranda, tum in Scripturis Sacris interpretandis, & in refellendis Hæreticorum erroribus celebrantur Sæculi XVI. Scriptores Galli, quorum primus eſt *Jacobus Faber*, dictus *Stapulenſis*, quod ad *Stapulas*, maritimum Picardiæ pagum, natus eſſet. Fuit Vir humanis, divinisque litteris excultiſſimus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, quem *Eraſmus* appellat *magnum bonarum Litterarum Antiſtitem*. Præter alia Opera, ſcripſit *Jacobus Faber Stapulenſis* Commentaria in Evangelia, in Epiſtolas *S. Pauli*, & in ſeptem Epiſtolas Canonicas, & in Pſalmos, necnon Tractatum *De tribus Magdalenis*. Hic tamen obiter advertere debes, hunc *Jacobum Fabrum Stapulenſem*, nimio novitatis ſtudio abreptum, quibuſdam erroribus ſua reſperſiſſe Opera, quæ ſubinde juſſu *Clementis VIII.* Pontificis Maximi in Librorum prohibitorum Indice relata ſunt, donec alicujus Catholicæ Facultatis ſtudio, vel præcipiente Inquiſitione Generali, emendata in lucem prodirent. Ejuſdem *Jacobi Fabri Stapulenſis* errores confutavit *Natalis Beda*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Syndicus, Vir doctiſſimus, qui etiam calamum ſtrinxit in *Deſiderium Eraſmum*, quem multorum errorum inſimulavit, a quibus ut ſe purgaret *Eraſmus* prolixam adverſus ipſum adornavit Apologiam, quæ extat in Tomo IX. recentis Operum *Eraſmi* Editionis Lugduni Batavorum ann. MDCCVI. Eamdem fere ſortem nactus eſt alter celebris in Galliis Regius Linguæ Hebraicæ Profeſſor *Franciſcus Vatablus*, patria Ambianenſis, Vir inſignis doctrinæ, & in Sacris Litteris exercitatiſſimus, qui licet morte præventus, nihil omnino in publicam lucem emiſerit, *Annotationes* tamen, quas ipſe in Scripturam Sacram in ſuis publicis Lectionibus tradiderat, ſed ab hæreticis depravatas, evulgavit *Robertus Stephanus*, Typographus Hæreticus Calviniſta. Quo factum eſt, ut, ſtatim ac ejuſmodi *Notæ*, ſeu Annotationes in Scripturam Sacram in publicum prodierunt, a Doctoribus Sacræ Facultatis Pariſienſis fuerint tanquam Hæreticæ proſcriptæ, & Romæ in Indicem Librorum prohibitorum relatæ, donec ab aliqua Facultate Theologica, aut Inquiſitione Generali expurgatæ publica luce donarentur. Id Beneficii Chriſtiano Orbi cumulatiſſime præſtiterunt Salmanticenſes & Complutenſes Theologi, qui *Franciſci Vatabli* nomine inſcriptum Opus caſtigatum atque penitus emendatum, Salmanticæ apud *Gaſparem de Portonariis* edi curaverunt. Ceterum, *Franciſcum Vatablum* fuiſſe virum cum primis Catholicum & doctum teſtatur *Cornelius a Lapide* Prolegom. in Epiſtolas Apoſtoli *Pauli* his verbis: *Franciſcus Vatablus Catholicus fuit, ſed ejus ſcripta ab Hæreticis excuſa & depravata ſunt: Alioqui vir ipſe fuit egregie doctus tam in Hebræis, quam in Græcis.* Inter peritos Scripturæ Sacræ Interpretes jure merito cenſeri debet *Joannes Gagnæus*, Theologus Pariſienſis, ejuſdemque Academiæ Cancellarius, *Franciſco I.* Galliarum Regi a Concionibus & eleemoſynis, qui eximia eruditione, Linguarum peritia, & ſingulari pietate præditus, perutiles in novum Teſtamentum edidit Commentarios, aliiſque etiam perdoctis lucubrationibus clariſſimus apud Viros Litteratos evaſit. In confutandis Lutheranorum & Calviniſtarum erroribus præclaram Eccleſiæ operam navarunt quinque inſignes Sacræ Facultatis Pariſienſis Theologi, videlicet *Claudius Eſpencæus*, *Claudius Sanctæſius*, *Jodocus Clictoveus*, *Jacobus Merlinus*, & *Hermannus Lethmatius*, quorum primus, ſeu *Claudius Eſpencæus* illuſtri genere natus, eruditione, facundia & pietate, nobilitatis decus cumulavit. Concilio Tridentino interfuit & in colloquio Poiſſiacenſi *Theodorum Bezam*, ceteroſque Sectæ Calvinianæ Miniſtros confutavit, atque ad illorum errores penitus profligandos edidit libros quinque *De Euchariſtia, & ejus Adoratione*: ſex libros *De Continentia*: *Apologiam adverſus Miniſtros Hæreticos*: Tractatum *De Miſſa privata & publica*, & alia complura utiliſſima Opuſcula. Ad Concilium Tridentinum una cum *Carolo Lotharingo* Cardinali profectus eſt *Claudius Sanctæſius*, & in eo elegantem Orationem habuit, quæ ſic incipit: *Illuſtriſſimi Domini*. Adfuit quoque Colloquio Poiſſiacenſi, ubi avitam Sacro-Sanctæ Euchariſtiæ Fidem invicte propugnavit, atque contra Sectæ Calvinianæ Pſeudo-miniſtros Scriptis doctiſſimis vindicavit. Ex Ordine Canonicorum Regularium, cui nomen dederat *Claudius Sanctæſius*, ad Ebroicenſem Epiſcopatum aſſumptus eſt. Contra Hæreticos Lutheranos *Jodocus Clictoveus*, Carnutenſis Eccleſiæ Canonicus, varios Tractatus edidit, videlicet *Propugnaculum Eccleſiæ contra Lutheranos*: *Antilutherum*: *De Sacramento Euchariſtiæ contra Oecolampadium*, aliaque ejuſmodi de Dogmatibus nonnullis Catholicos inter & Hæreticos controverſis Opuſcula. Edidit quoque ac eruditis Notis illuſtravit Decreta Concilii Senonenſis, in quo, uti in ſuperiori Colloquio diximus, nefanda *Lutheri* doctrina fuit profligata. De aliis, quæ *Jodocus Clictoveus* lucubravit, Operibus, legendus eſt *Poſſevinus* in Apparatu. Non minori zelo Hæreticorum errores oppugnavit *Jacobus Merlinus*, qui, Eccleſiæ Pariſienſis Pœnitentiarii munere fungens, cum intelligeret, nihil ad retundendos Hæreticorum conatus efficacius eſſe armis, quibus dudum Sancti Patres eorum errores contriverunt, Sacrorum ſcilicet Conciliorum, & Catholicorum Antiſtitum Decretis, in duos Tomos ea collegit ac

Digitized by Google

publici juris fecit. Scripſit etiam Apologiam pro *Origene*. Eccleſiam ſuis perdoctis Operibus haud parum illuſtravit, & adverſus Hæreticos communivit *Hermannus Lethmatius*, Theologus Pariſienſis, & Epiſcopi Ultrajectenſis Vicarius Generalis, qui, ut teſtatur coævus quidam Scriptor, *cum, antequam ſtudium Theologicum ingrederetur, feliciter eſſet auſpicatus Græcarum ac bonarum litterarum notitiam, ita ſe geſſit in hoc curſu Sorbonico Theologiæ, ut omnium punctis primas meruerit, idque in ea Schola, quæ ſine controverſia in hoc ſtudiorum genere ſemper primas tenuit.... Nihil Conciliorum, nihil hiſtoriarum, nihil veterum Theologorum non excuſſit, atque adeo habet in promptu. Ingenium velox ac rapidum, diſcendi aviditas inexplebilis, judicium præſens & expeditum; quodque in hoc genere rarum eſt, nihil habet arrogantiæ, nihil bilis, nihil ſupercilii. Mira comitas, mira modeſtia &c.* Scripſit *de Inſtauranda Religione* libros novem. His Clariſſimis Viris, Facultatis Pariſienſis alumnis, duos alios adjungam Scriptores in Gallia illuſtres, videlicet *Jacobum Almainum*, celebrem Theologum Pariſienſem, qui multa Opera Philoſophica, Moralia, & Theologica edidit, & *Joannem Mercerum*, Lutetiæ Pariſiorum Linguæ Hebraicæ Profeſſorem, qui egregios Commentarios adornavit in *Geneſim*, in *Job*, in *Salomonem*, in ſex *minores Prophetas* priores. De aliis eruditis Gallis Scriptoribus, & præſertim de celeberrimæ Univerſitatis Pariſienſis Academicis conſule *Egaſſium Bulæum*, qui ad calcem Tomi VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* illuſtriorum ejus Academicorum, qui Sæculo decimo ſexto floruerunt, amplum ſatis Catalogum exhibet. Hic tamen prætermittere haud debeo unum, qui mihi pene exciderat, doctiſſimum Scriptorem Gallum, *Gilbertum Genebrardum*, qui in Arvernia, Galliæ Provincia, natus, Hebraicarum litterarum apud Lutetiam Pariſiorum primum Regius Profeſſor fuit, deinde Romanæ Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, poſtremo Aquenſis in Galliis Archiepiſcopus, diverſa reliquit ingenii ſui monumenta *de ſacra Liturgia*, *De Eccleſiaſticis Electionibus*. Plures etiam libros ex Hebræo in latinum convertit. *Joſephi* quoque Judæi Opera ex Græco in Gallicum ſermonem tranſtulit. Luculentum *Chronicon* ab Orbe condito ad ſua uſque tempora productum contexuit; & doctiſſimum in Pſalmos Commentarium emiſit in lucem, ex quo Cardinalis *Bellarminus* plurima hauſit, & in ſuos Pſalterii Commentarios derivavit.

D. Præter eximios illos Scriptores Italos, Grammaticos videlicet & Hiſtoricos, Cardinales & Epiſcopos, quos jam in ſuperioribus Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſibus laudaſti, fueruntne in Italia eodem Sæculo XVI. alii Scriptores, eruditionis fama conſpicui, & omnium Gentium commendatione celebrati, atque ſubinde Sæculorum memoria digni?

M. Præter inſignes Scriptores Italos, quos jam in medium produximus, extiterunt Sæculo decimo ſexto alii longe plures, tum periti Juriſconſulti, tum perdocti Auctores, qui e Statu vel Monaſtico vel Regulari, tanquam ex equo Trojano prodeuntes, præclarum Italiæ decus conciliarunt, ſibique immortale nomen pepererunt. Verum, de Juriſconſultis, & de Scriptoribus, qui Sæculo decimo ſexto Monaſticam, vel Regularem Vitam profeſſi ſunt, cum ſimus dicturi in ſequentibus Virorum illuſtrium Claſſibus, in quas, velut totidem alvearia, illos diſtribuimus, in hac quinta Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe duos dumtaxat proferam egregios Scriptores Italos, qui ad ſequentes reduci non poſſunt. Primus nobiliſſimus Scriptor, eſt *Flaminius Nobilius*, patria Lucenſis, Vir Græce Latineque doctiſſimus, qui præter alia Opera, in Editione Verſionis LXX. Interpretum, quæ Romæ *Sixti* V. Pontificis Maximi auctoritate in lucem prodiit, egregiam una cum *Antonio Carafa* Cardinali navavit operam, & Editionem Latinam, Vulgatam & veterem Scripturæ Sacræ, dictam *Italam*, quæ ex Verſione LXX. Interpretum erat expreſſa, quæque ante Hieronymianam Editionem, quam nunc Vulgatam nuncupamus, publice in Eccleſia legebatur, ſed jam a mille & amplius annis evanuerat, luci denuo, quoad ejus fieri potuit, reſtituit, interpretationem textus LXX. Interpretum Græci ex variis Sanctorum Patrum Sententiis hac illa diſperſis, collegit, & in his, quæ ex Sanctis Patribus excerpere haud potuit, transferendis veteris illius, ſeu *Italæ*, Editionis ſtylum & ſimplicitatem exprimere pro viribus ſtuduit. Sic antiquam illam Scripturæ Sacræ Verſionem ad normam Verſionis LXX. Interpretum factam, jamque extinctam, nobis quaſi redivivam exhibuit, edique curavit Romæ anno 1588. Contendunt attamen duo perdocti Critici, antiquam Verſionem Scripturæ Sacræ, dictam *Italam*, non fuiſſe a *Flaminio Nobilio* omnino reſtitutam. Quamquam enim (inquit doctiſſimus *Daniel Huetius*, Epiſcopus Abrincenſis in libro de Claris Interpretibus pag. 110.) *Italam illam Scripturæ Sacræ Editionem totam ex Latinorum Scriptis maximo labore collectam conſarcinare, & renovare ſtuduerit Flaminius Nobilius, attamen cum pannos illos e Patribus undequaque corraſerit Nobilius, & non Italam unam, ſed complures alias, paſſim tunc temporis emergentes, & omnium uſui permiſſas, promiſcue Patres uſurparent, immo pro captu ſuo loca ex tempore ſæpe converterent, vel ab aliis converſa memoriter recitarent, cumque e LXX. Senum Editione* Κοινῇ *profecta ſit Italica; Sixtinæ autem, quam illam eſſe Hexaplis intextam, eruditi propugnant, Nobiliana conſentiat; certiſſimum eſt, non facilius in Nobiliana Italam quam aliam quamlibet reperiri poſſe*. Idem judicium profert alter peritus Criticus, ſeu *Richardus Simonius*, Congregationis Oratorii Presbyter, capite 19. *Diſquiſitionum Criticarum de Variis Bibliorum Editionibus*, ubi hæc habet: *Hanc puram putam eſſe Eccleſiæ Latinæ Verſionem, quæ ante Hieronymum ſola in Occidente legebatur, nemo rei Criticæ peritus affirmaverit. Fieri ſiquidem non poterat, ut Nobilius illam modis omnibus abſolutam, & perfectam ex Patrum teſtimoniis hauriret, qui eam non exacte ſecuti fuerant, & ſi qui eorum Græce docti fuerunt, Verſionem novam ad Græcum ſermonem LXX. Interpretum condere non ipſis fuit religio*. Alius Scriptor Italus, qui Sæculo decimo ſexto floruit, quemque ſingu-

Digitized by Google

ſingulari laude dignum eſſe autumo, eſt *Albertus Pius*, Carporum in Italia Princeps, qui non ſolum præclaris Legationibus apud Summos Pontifices *Julium II. Leonem* X. & *Clementem VII.* ſumma cum laude perfunctus eſt; ſed etiam ſingulari doctrina conſpicuus doctiſſimis libris impia *Lutheri* dogmata confutavit, & cum *Deſiderio Eraſmo* Litterarias Concertationes habuit, ut liquet ex libris, quos ultro citroque ſcripſerunt.

D. Veniamus nunc ad Scriptores Hiſpanos, quos in ſexta Virorum eruditorum Sæculi decimi ſexti Claſſe collocaſti, & prætermiſſis Monachis ac Regularibus, necnon peritis Juriſconſultis, de quibus in ſequentibus Claſſibus in quas eos ordinate diſpoſuiſti, opportunius differemus; illos tantum ſelige Claſſicos Scriptores, qui majori eruditione in Hiſpania præfulſerunt, & Eccleſiæ novum ſplendorem perdoctis ſuis lucubrationibus contulerunt.

M. Duos in primis laudabo Scriptores Hiſpanos, linguarum peritiſſimos, & in Sacrarum Litterarum notitia omni exceptione majores, videlicet *Benedictum Ariam Montanum*, & *Andream Maſium*, quorum primus, patria Hiſpalenſis, Doctor Theologus, omnium pene gentium linguis atque litteris apprime excultus, a *Philippo II.* Hiſpaniæ Rege in Aulam adſcitus, & in Ordinem Militiæ Sancti *Jacobi* cooptatus eſt, miſſuſque Antuerpiam, ubi incredibili labore Regiam Sacrorum Bibliorum Editionem, magno Eccleſiæ & Reipublicæ litterariæ commodo, quinque Linguis, Hebraica, Chaldaica, Græca, Syriaca, ac Latina, Tomiſque octo comprehenſam, adornavit, & Typis Plantinianis edi curavit ann. MDLXXII. Immenſum illud ac vere Regium Opus a Theologis Hiſpanis, Pariſienſibus, Lovanienſibus, & aliis Viris eruditione & pietate conſpicuis fuit approbatum & eximie laudatum, a quibuſdam etiam *Orbis miraculum* dictum, teſte *Waltono* in Præfatione ad Biblia Polyglotta Londinenſia, Prolegomeno IV. pag. 33. Certe hæc Biblia *Polyglotta Antuerpienſia* indeſeſſo labore, ſummaque fide ac diligentia fuiſſe excuſa, aſſerit ipſemet *Benedictus Arias Montanus* in Epiſtola ad *Gregorium* XIII. Pontificem Maximum his verbis: *Fuimus in labore per quatuor integros annos a* XV. *menſis Maji, quo ego in Belgium perveni, anni* 1568. *uſque ad ultimam Martii hujus anni* 1572. *Tandem ſtructura omnis, magnis quidem ſumptibus, ſexaginta perpetuis Operis magnis Virorum doctorum laboribus eſt abſoluta ... Quod vero ad Operis integritatem attinet, ego Benedictus Arias Montanus offero Sanctitati veſtræ Biblia ipſa a me a prima pagina ad ultimam uſque diligenter Græce & Chaldaice perlecta, & cum exemplaribus fideliſſime collata, tanta fide ut non ſolum ſi verbum aliquod depravatum deprehendatur, ſed ſi vel unus apex, aut jota in illis merito deſideretur, ceteris coadjutoribus meis exceptis, & a culpa liberatis, ipſe perpetuam ignorantiæ & negligentiæ notam ſubire velim .... Tertium Tomum* (in quo continetur Apparatus ad Sacra Biblia) *totum fere ipſe conſcripſi*. Præter hoc non minus arduum quam eruditum & Eccleſiæ utile Opus, edidit inſuper *Benedictus Arias Montanus* Commentarios in libros *Joſue* & *Judicum*, in duodecim Prophetas Minores, in *Iſaiam* Prophetam, in quatuor Evangelia, & in Acta Apoſtolorum. *Benedicto Ariæ Montano* ad Regiam Sacrorum Bibliorum Antuerpienſium Editionem adornandam *Philippus* II. Hiſpaniarum Rex ſocium adjunxit *Andream Maſium*, in Brabantia, ſeu in Belgio Hiſpanico, natum, qui præter Italicam, Gallicam, Hiſpanicam, ceteraſque Europæ Linguas, quas optime callebat, etiam Latinæ, Græcæ, Hebraicæ, atque Syriacæ cognitione haud vulgari præditus erat. Multa egregia edidit Opera, inter quæ præſertim eminent *Diſputatio De Cœna Domini* adverſus Calviniſtas, & eruditus in librum *Joſue* Commentarius. In explicandis quoque litteris Sacris nomen inter Eccleſiaſticos Auctores promeriti ſunt tres alii Scriptores Hiſpani, videlicet *Petrus Serranus*, Cordubenſis, Doctor Theologus, & Canonicus Complutenſis, qui Commentaria in *Leviticum*, in *Ezechielem*, & *Apocalypſim* edidit: *Paulus Palacius*, Granatenſis, Theologus Conimbricenſis, qui Commentarios ſcripſit in XII. Prophetas Minores, & in Evangelium Sancti *Matthæi*, necnon Catenam Patrum in eumdem Evangeliſtam: *Leo Caſtrius*, in Academia Salmanticenſi Doctor Theologus, qui Commentarios concinnavit in *Iſaiam*, & *Oſeam* Prophetas, *Apologiam* adornavit *pro Vulgata Scripturæ Sacræ Editione*, & LXX. *Interpretum Verſione*. Poſtremo, inter illuſtres Sæculi XVI. Scriptores Hiſpanos jure optimo cenſeri debent *Joannes Medina*, Theologus Complutenſis, qui librum edidit *De Pœnitentia, Reſtitutione & Contractibus*: *Jacobus Payva de Andrada*, Luſitanus, inter Concilii Tridentini Theologos celebris, qui Explicationes omnium fere Capitum de Religione Controverſorum perdocte ſcripſit, & adverſus Hæreticorum, præſertim *Martini Kemnitii* calumnias, egregiam publici juris fecit Tridentinæ Fidei defenſionem: *Joannes Ludovicus Vives*, patria Valentinus, Græcis Latiniſque litteris excultus, qui multis editis Operibus, præſertim quinque libris *De tradendis Diſciplinis*, & commentariis in libros Sancti Auguſtini *De Civitate Dei*, immortalis famæ gloriam eſt adeptus, & *Magiſter Joannes Avila*, qui Vitæ Sanctimoniam cum doctrina & zelo animarum conjungens, aliquot Opera Aſcetica, & Spirituales variis de argumentis reliquit Epiſtolas, ut videre eſt in ejus Vita, quam tribus libris conſcripſit noſter *Ludovicus Granatenſis*.

D. Quo pleniorem peritorum Sæculi decimi ſexti Scriptorum Hiſpaniæ notitiam habere poſſim, optarem vehementer, ut ad illorum claſſem hic etiam eos referres viros eruditos, qui eodem Sæculo in Belgio Hiſpanico floruerunt, ſuiſque lucubrationibus Eccleſiam, ac Rempublicam litterariam illuſtrarunt.

M. In Belgio Hiſpanico plures celeberrimi fuerunt Scriptores, quos inter, iſti, quos laudabimus, in maximo honore apud viros eruditos habentur, videlicet *Jacobus Latomus*, *Ruardus Tapperus*, *Thomas Stapletonus*, *Joannes Driedo*, *Jan-*

Digitized by Google

ſenius, *Gandavenſis*, *Guillelmus Eſtius*, *Henricus Gravius*, *Chriſtianus Adricomius*, *Albertus Pighius*, *Juſtus Lipſius*, *Joannes Molanus*, & *Guillelmus Lindanus*, de quibus pauca hic attingemus. In primis, *Jacobus Latomus*, inter Lovanienſes Theologos inſignis, multa ſcripſit adverſus *Lutherum*, *Œcolampadium*, aliosque hujus furfuris Novatores. *Ruardus Tapperus*, Lovanienſis, Academiæ Doctor & Cancellarius, interfuit Concilio Tridentino, & *Articulos Lovanienſes* contra *Lutherum* erudito Opere explicuit ac defendit. Auctor eſt etiam libri De Providentia & Prædeſtinatione. *Thomas Stapletonus*, in Lovanienſi Academia Regius Sacræ Scripturæ interpres, multa adverſus Hæreticos Lutheranos & Calviniſtas edidit Opera, de quibus legendus eſt *Aubertus Miræus*, in ſuis Illuſtrium Belgii Scriptorum Elogiis. *Joannes Driedo*, Lovanienſis Academiæ Doctor Theologus, complura itidem ſcripſit Opera, quibus Lutheranorum errores impugnavit, & Catholicæ Fidei dogmata doctiſſime propugnavit. *Janſenius*, Gandavenſis Epiſcopus, ſcripſit utiliſſimam *Concordiam in IV. Evangelia*, doctiſſimum *Commentarium in Pſalmos*, & alia Opera. *Guillelmus Eſtius*, in Academia Lovanienſi Doctoris Theologi laurea donatus, ac deinde Academiæ Duacenſis Cancellarius, Cenſuram, nomine ejuſdem Academiæ, contra novam *Leonardi Leſſii*, & *Joannis Hamelii* doctrinam adornavit, variaque reliquit ingenii ſui monumenta, in quibus, præter eruditos *Commentarios in quatuor Magiſtri Sententiarum libros*, eminent *Commentarii in Beati Pauli & aliorum Apoſtolorum Epiſtolas & Notæ in præcipua ac difficiliora Scripturæ Sacræ loca*, quibus toti Orbi Chriſtiano eruditionis fama notiſſimus evaſit. *Henricus Gravius*, Academiæ Lovanienſis Doctor, compoſuit, ejuſdem Academiæ nomine, Cenſuram Lovanienſem contra jam laudatos *Leſſium*, & *Hamelium*, & Romam poſtea ob ſummam eruditionem a *Sixto V.* Pontifice Maximo adſcitus, a *Gregorio XIV.* ejus Succeſſore, honorifice in Aulam exceptus, ac Bibliothecæ Vaticanæ, & Apoſtolicæ Typographiæ Præfectus eſt inſtitutus, atque Eminentiſſimis Cardinalibus, præſertim Sancto *Carolo Borromæo* & *Cæſari Baronio* chariſſimus fuit. *Chriſtianus Adricomius* accuratiſſimam Tabulam Geographicam Terræ Sanctæ deſcripſit, & Hiſtoriam Sacrorum Bibliorum Chronologicam contexuit. *Albertus Pighius*, Academiæ Colonienſis Doctor Theologus, *Hadriano VI.* Pontifici Maximo, a quo in Italiam fuerat evocatus, ac deinde *Clementi VII.* & *Paulo* III. acceptiſſimus fuit. Præter nonnulla, quæ *de tempore celebrandi Paſcha*, & *de Reformatione Kalendarii* edidit Scripta Mathematica, pluribus etiam Theologicis Operibus Catholicam Fidem adverſus Hæreticos defendit, quæ *Poſſevinus* & *Miræus* accurate recenſet. *Juſtus Lipſius*, diligentia, judicio, ac multiplici lectione clariſſimus, egregia edidit Opera, inter quæ præcipuam laudem merentur ejus *Commentarius in Tacitum: Civilis doctrinæ: Monita Politica: Manuductio in Philoſophiam Stoicam: Notæ in Senecam*. Quoddam novum, & nimis conciſum dicendi genus affectavit, quod interdum ejus orationem reddit obſcuram, & purioris latinitatis cultoribus merito non probatur. *Joannes Molanus*, Lovanienſis Academiæ Theologus, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritiſſimus, perdoctis de Hiſtoria, & de Theologia Operibus nomen ſuum celebravit. Denique, *Guillelmus Lindanus*, Religionis Catholicæ, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ zelo accenſus, ex Doctore Lovanienſi Ruremundenſis primo, deinde Gandavenſis, poſt *Cornelium Janſenium*, Epiſcopus, ſcripſit *Panopliam Evangelicam*, & *Tabulas Analyticas omnium Hæreſum* ſui Sæculi.

D. Cum *Lutheri*, & *Zuinglii* Hæreſes in Germania & in Septentrionalibus Regionibus fuerint Sæculo XVI. late propagatæ, præſtat, ut in hac ſeptima illuſtrium Virorum ejuſdem Sæculi Claſſe, celebriores inſeras Scriptores, qui tam in Germania, quam in aliis vicinis Regionibus voce & Scriptis adverſus illas Hæreſes acriter decertarunt, & ſtantes invicti in prælio pro domo Domini, nomen ſuum immortalitati conſectarunt. De aliis vero Germaniæ Scriptoribus, qui aut periti Juriſconſulti fuerunt, aut Monaſticæ, & Regulari Vitæ addicti, in omni ſcientiarum genere excelluerunt, commodius in aliis ſequentibus Claſſibus, in quas illos, majoris claritatis ergo, diſtribuimus, differemus.

M. Quinque potiſſimum inſignes Auctores ad hanc ſeptimam Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſem referri poſſunt, qui ad debellandas *Lutheri*, *Zuinglii*, & aliorum ea ætate ſerpentes Hæreſes ſtrenue allaborarunt, omneſque ſuas curas ac ſtudia contulerunt, videlicet *Fridericus Nauſea*, *Joannes Eckius*, *Joannes Cochlæus*, *Joannes Gropperus*, & *Joannes Noguera*, de quorum patria, dignitate, & Operum præſtantia pauca hic dicemus. Primus, ſeu *Fridericus Nauſea*, Natione fuit Germanus & Viennenſis in Auſtria Epiſcopus, qui præter Expoſitiones librorum *Tobiæ* & *Judith*, variaſque Homilias, & Metaphraſim in Evangel. *S. Matthæi*, ſcripſit *Expoſitionem XII.* Articulorum Fidei contra Hæreticos; *Cenſuras & Solutiones Quæſtionum contra Zuinglium*, Librum *De Sacramento Euchariſtiæ*: Librum *De Chriſtiani Sacerdotii dignitate*: Librum *De Cælibatu Sacerdotum & Votis Monaſticis contra Lutherum*, *De ineunda in Chriſtiana Religione Concordia*: *De Concilio Tridentino*, & alia de controverſis Capitibus Opuſcula. Non minus in Concionatorio genere, quam in Dogmatico excelluit perdoctus ille Epiſcopus, cujus Conciones, ſicut & alia Opera, fuerunt Coloniæ typis excuſa anno MDLXXVI. *Joannes Ekius*, Natione Suecus, Sacrarum Litterarum in Academia Ingolſtadienſi Profeſſor, *Luthero*, *Carloſtadio*, *Œcolampadio*, *Melanchthoni*, *Pomerano*, aliiſque peſtibus, & viva voce & ſcriptis voluminibus diſputando ſtrenuo ſeſe velut murum æneum oppoſuit, præſertim in Diſputatione Lipſica, ut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus. Edidit *Enchiridion*, in quo Fidei Controverſias breviter ac erudite dirimit; duos libros *de Miſſæ Sacrificio*; tres etiam alios *De Primatu Petri*; Librum quoque *de Pænitentia*, & plures Homilias tum de Tempore, tum de Sanctis, ut ni-

hil

Digitized by Google

hil in præſentia dicam de ejus Operibus Philoſophicis, ſeu Commentariis in libros octo Phyſicorum *Ariſtotelis*, & in libros de Cœlis, & Anima, & de Meteoris. *Joannes Cochlæus*, Norimbergenſis, Vir doctiſſimus, & Fidei Catholicæ propugnator acerrimus, plurima contra *Lutherum*, *Bullingerum*, *Oſiandrum*, *Melanchtonem*, *Bucerum*, *Calvinum*, & alios ejuſdem farinæ impiarum Sectarum Magiſtros ſcripſit Opera, & inter alia, librum *De Actis & Scriptis Lutheri*, qui ad detegendas verſipellis hæreſiarchæ *Lutheri* artes, ejuſque Sectarios confundendos utiliſſimus eſt. Scripſit inſuper *Joannes Cochlæus* librum *De Septicipiti-Luthero*, ut oſtenderet illius Hæreſiarchæ libros a capite ad calcem antilogiis, ſeu manifeſtis contradictionibus ſcatere, eumque nunquam ſibi conſtare. Non minori conſtantia & animi ardore *Joannes Gropperus*, Natione Germanus, ex Suſato Weſtphaliæ Oppido ortus, Fidem Catholicam propugnavit, tum in Conventu Ratiſponenſi coram *Carolo V.* Imperatore, tum Coloniæ contra *Hermannum*, nefarium ejuſdem Civitatis Archiepiſcopum Apoſtatam, tum denique pluribus adverſus Hæreticos conſcriptis Operibus, quæ recenſet *Poſſevinus* in Apparatu ſacro, & ab omnibus Viris eruditis impenſe laudantur, potiſſimum ejus *Inſtitutio Catholica : Liber De Euchariſtia* : & Tractatus *De Communione ſub altera tantum ſpecie*, germanice ſcriptus, & a *Surio* latinitate donatus. Inter S. R. E. Cardinales, *Joannes Gropperus*, ob præclara merita, fuit a *Paulo IV.* Pontifice Maximo cooptatus. Demum, *Jacobus Naguera*, Viennenſis Eccleſiæ in Auſtria Decanus, & *Ferdinando I.* Imperatori a Sacris, eodem zelo Fidei Catholicæ ſuccenſus, libros Duos; *De Eccleſia Chriſti ab Hæreticorum Conciliabulis dignoſcenda in lucem emiſit*.

D. Profligata penitus Sæculo xvi. in Angliæ Regno, ſub *Henrico VIII. & Elizabetha* ejus filia, Religione Catholica, facile mihi perſuadeo, paucos admodum eodem Sæculo extitiſſe celebres Catholicæ Communionis Scriptores Anglos, præter illos, quos jam in Superioribus Claſſibus laudaſti, videlicet *Reginaldum Polum*, *Joannem Fiſcherum*, *Thomam Morum*, & *Nicolaum Harpsfeldium*. Quapropter nos breviter expedire debemus ab his Scriptoribus Anglis, quos in octava Virorum Sæculi xvi. eruditorum Claſſe repoſuiſti.

M. His Catholicis atque Clariſſimis Scriptoribus Anglis, quorum jam in Superioribus Claſſibus meminimus, tres alios in hac octava Virorum Sæculi xvi. eruditorum Claſſe addam illuſtres ejuſdem Nationis Scriptores, qui Schiſma Anglicanum deteſtantes, nihil tam curæ ac cordi habuerunt, quam ut Fidei Catholicæ dogmata contra Hæreticos, Angliæ Regnum miſere infeſtantes, lingua & calamo tutarentur. Primus eſt *Joannes Major*, Natione Scotus, Theologus Facultatis Pariſienſis, ubi celebri fama & Auditorum frequenti concurſu Theologiam Profeſſus ſcripſit *Commentaria in IV. Libros Magiſtri Sententiarum*, *& in IV. Evangelia*. Concinnavit etiam *Hiſtoriam majoris Britanniæ*, ſeu *Angliæ*, in ſex libros partitam. Alter Scriptor Anglus eſt *Guilelmus Alanus*, Lancaſtriæ in Anglia natus, Doctor Theologus Academiæ Duacenſis, qui plura ſcripſit de Quæſtionibus controverſis contra Hæreticos Opera, quæ *Poſſevinus* in Apparatu, & *Piſſeus* in libro *De Illuſtribus Angliæ Scriptoribus* enumerant. Nec ſolum perdoctis ſuis lucubrationibus Fidem Catholicam egregie tuitus eſt *Guilelmus Alanus*, ſed etiam multis pro Orthodoxa Religione & Romani Pontificis Primatu, in Anglia regnante *Elizabetha*, laboribus ac periculis perſunctus eſt, ſolumque vertere coactus. Reſtaurandæ tamen in Anglia extinctæ pene Religionis Catholicæ percupidus, plura Seminaria variis in locis erexit, tum ad fovendos Anglos propter Fidem Catholicam exules, tum etiam ad erudiendos ejuſdem Nationis juvenes, qui ad Hæreſim debellandam idonei, & pro Fidei Catholicæ, atque pro Romani Pontificis Primatus veritate magno animi ardore propugnanda parati, in Angliam identidem tranſmitterentur. In præmium tot laborum, quos pro Fide Catholica conſtanti animo exantlavit *Guillelmus Alanus*, in Cardinalium Collegium a *Sixto V.* Pontifice Maximo adlectus eſt. Denique *Nicolaus Sanaerus*, rebus, propter ſchiſma Regni Angliæ, cujus Hiſtoriam ſcripſit, turbatis, Romam ſeſe recepit, ubi laurea Doctoris Theologi donatus, ad Tridentinum Concilium mox perrexit, & in eo auguſtiſſimo Patrum Conſeſſu præclara ingenii, & eruditionis ſuæ prodidit argumenta. Cardinalis *Stanislai Hoſii*, cujus ſuperius mentionem fecimus, per Poloniam, Pruſſiam, ac Lituaniam comes individuus fuit, & inde Lovanium ſecedens, librum *De Viſibili Monarchia* ibidem conſcripſit. Sed de eximiis Scriptoribus, quos in octo priores Virorum Sæculi xvi. eruditorum Claſſes tribuimus, ſatis hactenus, pro ea, quam in hiſce in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Colloquiis nobis præſcripſimus, brevitate, dictum ſit. Nunc in aliis ſequentibus Claſſibus differendum nobis incumbit de Clariſſimis Scriptoribus, qui Vitam Monaſticam aut Regularem profeſſi, locum inter peritos Scriptores Eccleſiaſticos ſummo omnium Virorum eruditorum conſenſu promeriti ſunt.

D. Protulitne Ordo Monaſticus Sæculo xvi. inſignes Scriptores, qui Doctrina & pietate Eccleſiam illuſtrarint?

M. Ex Sanctiſſimo Carthuſianorum Ordine quatuor celebres prodierunt Sæculo decimo ſexto Scriptores, videlicet *Joannes Picus*, *Godefridus Tilmanus*, *Laurentius Surius*, & *Petrus Sutor*, quorum primus, Carthuſiæ Divionenſis in Galliis Prior, ſcripſit Commentarium in *Cantica*, quem *Aſcenſius Badius* edidit anno MDXXIV. Alter, ſeu *Godefridus Tilmanus*, Carthuſianus Pariſienſis, præter aliqua Græcorum Patrum Monumenta in latinam linguam verſa, edidit *Allegoriarum & Tropologiarum in locos ſelectos utriuſque Teſtamenti* librum. Tertius, ſeu *Laurentius Surius*, natione Germanus, præter nonnulla aliorum Opera, quæ ex Germanico idiomate in latinum transfudit, Collectionem etiam Conciliorum multis in locis emendatam, & ſeptem multis

Digitized by Google

comprehenſam, edidit in lucem: Hiſtoriam Eccleſiaſticam ab anno MD. ad ſuam uſque ætatem deduxit, & Sanctorum Vitas collegit ac deſcripſit. Quo in ultimo Opere *Laurentius Surius* bene meritus eſt de Sanctis Ordinis Prædicatorum, quorum Vitas accuratius ac elegantius ſcripſit, quaſi ad Carthuſianorum Ordinem pertinuiſſent, & eam ob rem, Comitia Ordinis FF. Prædicatorum Generalia ad illum litteras ſcripſerunt, quibus grates egerunt maximas pro hac ſingulari in Dominicanos benevolentia, quam teſtatam voluit effuſis illis laudibus in viros hujus Ordinis ſanctitate illuſtres. Ipſe etiam *S. Pius V.* Pontifex Maximus, *Laurentium Surium* pro ſuis in Ordinem Prædicatorum, & in totam Eccleſiam meritis impenſe laudavit, & ad proſequendam Hiſtoriam Eccleſiaſticam hortatus eſt. Quartus denique, ſeu *Petrus Sutor*, Natione fuit Gallus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & poſtea Monachus Carthuſianus, atque in pluribus Cœnobiis Prior. Scripſit *Apologiam pro Editione Vulgata*: Tractatum *De Poteſtate Eccleſiaſtica*: Duos libros *De Vita & Diſciplina Carthuſianorum*, & alia Opera Critica & Polemica, præſertim contra *Deſiderium Eraſmum*, quem acerrime Scriptis ſuis exagitavit. Sed eum viciſſim *Eraſmus* acerbiori ſtilo perſtrinxit in prolixa Apologia, quam in ſui defenſionem adornavit, quæque inſerta eſt Tomo IX. Operum ejuſdem *Eraſmi* poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum. Hic neceſſario inſerendum eſſe putavi Clariſſimum ejuſdem Carthuſianorum Ordinis Scriptorem, videlicet *Dionyſium* vulgo dictum, *Carthuſianum*, vel *Doctorem Ecſtaticum*, quem in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum Sæculi decimi quinti, in quo vixit, memoriæ lapſu prætermiſi. Fuit autem *Dionyſius Carthuſianus* Natione Belga, ſanctitatis & eruditionis laude præſtantiſſimus, qui omnes Divinæ Scripturæ Libros egregiis Commentariis elucidavit, ſcripſit etiam in IV. Libros Sententiarum, varioſque Tractatus perinde eruditos emiſit in lucem. Hunc religioſiſſimum Carthuſianorum Ordinem ſemper ipſe a teneris annis ſingulari affectu proſecutus ſum, & nunc plurimum gaudeo, quod Divina miſericordia me, omnino immeritum, addixerit ſacro Ordini Prædicatorum, qui initam a S. Patre *Dominico* amicitiam cum Carthuſianis, quaſi partem patrimonii ſui, diligentiſſime cuſtodierunt, & perpetuam hactenus ſervaverunt, tum beneficiis ultro citroque receptis, tum ſimilitudine morum & Inſtituti, quod fere ejuſdem generis eſt, eaſdem pene Leges ſtatuit de jejuniis per ſeptem anni menſes, de jugi a carnibus abſtinentia, de ſilentio, & de reliquis diſciplinæ partibus, quæ adeo intime utrumque Ordinem devinxerunt, additis etiam fere iiſdem veſtibus, ut Dominicanus videatur Carthuſianus, qui charitatis cauſa, paululum a ſolitudine ſecedit, Carthuſianus etiam Dominicanus ſit, qui, actione intermiſſa, totum ſe contemplationi tradit. Sed jam ad id, unde paululum digreſſi ſumus, revertamur, & de ceteris aliis illuſtrioribus Sæculi XVI. Scriptoribus Monachis aliquid breviter ſtrictimque dicamus. Dedit Eccleſiæ Sæculo XVI. Ordo *S. Benedicti* quinque Scriptores Eccleſiaſticos, quorum primus fuit *Gregorius Corteſius*, patria Mutinenſis, Abbas Caſſinenſis, a *Paulo Tertio* Pontifice Maximo in Collegium Cardinalium adſcriptus, qui Theologiæ, & utriuſque juris peritiſſimus Commentarios exaravit in IV. Sententiarum Libros, alioſque edidit, *De Theologica Inſtitutione*: *De peccato Originali*: *De poteſtate Eccleſiæ*: *De adventu S. Petri Romam &c.* Secundus Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Jacobus Billius Brunæus*, *Abbas S. Michaelis in Eremo*, Guiſiæ natus, proximo Hannoniorum finibus Oppido, Vir Græce ac Latine doctiſſimus, qui plurima ex Patribus Græcis, *Gregorio Nazianzeno*, *Baſilio*, *Chryſoſtomo & Joanne Damaſceno*, doctiſſime, fideliſſimeque latine reddidit. Latinam ſuam Lucubrationum *S. Joannis Damaſceni* Verſionem, quæ Pariſiis anno 1577. publici juris facta eſt, eo potiſſimum nomine aggreſſus eſt *Jacobus Billius*, ut effrænem Hæreticorum, in contemnendis Sanctorum Patrum, & Veterum Theologorum Operibus audaciam retunderet, quemadmodum ipſemet teſtatur in Epiſtola nuncupatoria ad Cardinalem *Carolum Borbonium*, Rothomagenſem Archiepiſcopum, his elegantiſſimis verbis, quæ hic ad excitandos Juvenes ad lectionem Operum Sanctorum Patrum & Veterum Theologorum inſerere operæ pretium duxi: („ Inter plurimas Notas, *inquit ille doctiſſimus Abbas*, quæ Orthodoxos ab Hæreticis dirimunt, hanc vel in primis numerandam haud immerito quiſpiam cenſuerit, quod illi Veteres Theologos, tanquam parentes colunt ac ſuſpiciunt, eorum veſtigiis hærent, in eorum lucubrationibus, ingeniique monumentis libenter verſantur, ab eorum placitis vel tranſverſum unguem ſibi minime diſcedendum putant. Hi contra celeberrimos etiam quoſque Patres, atque tum doctrina, tum admirabili vitæ ſanctitate, ac pietate præditos inaudito quodam ſupercilio aſpernantur, ac velut de ponte dejiciunt, eos nunc probris, & maledictis inceſſunt, nunc ſannis ac dicteriis impetunt, id denique omnibus modis agunt, ut eos, quos errorum ſuorum laqueis implicitos tenent, a præſtantiſſimorum Auctorum lectione dehortentur; Quos enim errores hac miſerrima tempeſtate ab orco revocarunt, hos a veteribus Theologis confoſſos, & jugulatos eſſe minime ignorant, ut jam non tam Hæreſum inventores, quam ſepulturarum effoſſores dici poſſint. Cum igitur in Sanctiſſimorum Virorum ſcriptis nobis certiſſimum præſidium conſtitutum, ſibi Crucem defixam, paratamque ruinam eſſe perſpiciant, idcirco eos tanquam firmiſſimos Catholicæ Fidei propugnatores infenſiſſimo animo averſantur, ac de omnium manibus ſublatos cupiunt &c. „) Utinam omnes Theologi ſemper præ oculis haberent hæc, & alia id genus præclara documenta, quæ in hac Epiſtola Nuncupatoria Operum *S. Joannis Damaſceni* ſuppeditat clariſſimus ille Scriptor *Jacobus Billius Brunæus*, qui ob ſingularem linguæ Græcæ peritiam, & omnigenam eruditionem, Doctorum Virorum Sæculi XVI. maximam ſibi venerationem

com-

Digitized by Google

comparavit. Tertius Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Othomarus Luſcinius*, patria Argentoratenſis, qui edidit *Allegorias Pſalmorum*, & Auctor eſt Libri, cui titulus, *Pelagus humanæ miſeriæ &c.* Quartus Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Ludovicus Bloſius*, ex illuſtri proſapia in Belgio oriundus, qui Latinis, Græcis, Hebraicíſque litteris, necnon Philoſophia & Theologia ſub optimis Magiſtris in Academia Lovanienſi imbutus, Regulam *S. Benedicti* in Cœnobio Lætienſi profeſſus eſt, & poſtea, ob vitæ innocentiam, & Regularis Diſciplinæ zelum, Abbas ejuſdem Monaſterii electus libros Aſceticos edidit, qui clariſſimum nomen, & magnam ſanctitatis opinionem ei pepererunt. Ejus Vitam ex Monaſterii Lætienſis Archivis & aliis documentis deſcriptam exhibet *Bollandus* inter Acta Sanctorum ad diem VII. menſis Januarii, eique Scriptorum pii illius Monachi Catalogum Chronologicum præmittit. Agmen Scriptorum Ordinis *S. Benedicti* claudet *Joannes Docæus*, ex Monacho Benedictino Laudunenſis in Gallia Epiſcopus, qui præter libros duos *De æterna Filii Dei Generatione*, *ejuſque temporali nativitate*, Homilias per totum Anni curriculum evulgavit. His celebrioribus Ordinis Monaſtici Scriptoribus unum alium duntaxat famigeratiſſimum Ciſtercienſem Monachum addam, videlicet *Cyprianum*, appellatum *Phœnicem Hiſpaniæ*, Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Latinæque linguarum peritiſſimum. & Sacrarum Litterarum in Academia Complutenſi Profeſſorem eximium, qui Commentarios in *Job*, *Iſaiam*, *Jeremiam*, *Nahum*; *in Evangelia S. Matthæi*, & *S. Joannis*, & *Apocalypſim* adornavit, ac tres præterea libros in Cantica *Salomonis*, deque Mundi Opificio conſcripſit. Iſtos illuſtriores Scriptores Monachos, quos in nona Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe conſtituimus, hic indigitaſſe ſufficiat, maximè cum de aliis Scriptoribus, qui eodem Sæculo Vitam Regularem amplexi ſunt, in ſequentibus Claſſibus ſimus copioſe dicturi.

D. Illuſtrium Scriptorum Sacri Ordinis Prædicatorum in defenſione Fidei Catholicæ conſtantiam, ardentiſſimum in proterendis hæreſibus zelum, reverentiam erga Sedem Apoſtolicam, & in ea colenda tutandaque turbulentiſſimis temporibus probatam fortitudinem invictam, ac denique illibatam Doctrinam, germanam pietatem, aliaque id genus præclara merita, quibus Eccleſiam illuſtrarunt, & omnium ſalutem ubique promoverunt, jam in præcedentibus Colloquiis fuiſti late proſecutus; nunc in iſta decima Claſſe Scriptorum, qui Sæculo XVI. primum inter viros eruditos locum obtinuerunt, texere debes elogia clariſſimorum Scriptorum Ordinis FF. Prædicatorum, qui eodem Sæculo doctrina & pietate inclaruerunt, atque eorum Opera, ac res geſtas maxime memorabiles, præſertim ad Eccleſiæ & Reipublicæ litterariæ ſtatum pertinentes, breviter annotare.

M. Dominicani, perpetua & nunquam interrupta ſerie a S. Patre *Dominico* ad hæc uſque noſtra tempora, illuſtrandæ Eccleſiæ, veritati doctiſſimis ſuis lucubrationibus propugnandæ, luci Fidei per totum Orbem Gentibus infidelibus inſerendæ, atque evertendis enatis Hæreſibus tam egregiam operam navarunt, ut merito dicta ſit Dominicana Religio, *Ordo Veritatis*, quem velut a bicipiti fonte, Sancto *Dominico*, & Doctore Angelico *Thoma Aquinate*, ita copioſe hauſit, ut *Marcus Antonius Coccius Sabellicus* Sæculi XVI. Scriptor Italus undecunque doctiſſimus, *Enneade* nona libri quinti *Hiſtoriæ* referat, ſua ætate, anno videlicet milleſimo quadringenteſimo nonageſimo, quo florebat, e Sacro FF. Prædicatorum Ordine mille quingentos Sacræ Theologiæ Magiſtros floruiſſe. Ex hac immenſa Scriptorum meſſe plures, eoſque celebriores in Colloquiis in Hiſtoriam ſuperiorum Sæculorum XIII. XIV. & XV. jam produximus, alioſque, qui Sæculo XVI. ore famæ, omniumque gentium commendatione fuerunt celebrati, in hac decima virorum eruditorum Claſſe proferemus in medium. Sed ne eorum numerus, qui propemodum infinitus eſt, ordini ac perſpicuitati, cui potiſſimum ſtudere ſatagimus, officiat, eos ſic diſponemus, ut primo loco recenſeamus doctiſſimos Cardinales & Epiſcopos Ordinis Prædicatorum, qui Sæculo XVI. floruerunt, deinde inſignes Theologos, & Scripturæ Sacræ Interpretes: denique eximios Concionatores, & Scriptores cum Aſceticos, tum Hiſtoricos. Eminuit Sæculo XVI. inter Cardinales Ordinis FF. Prædicatorum *Thomas de Vio*, patria *Cajetanus*, unde illi *Cajetani* nomen adhæſit. Eum Cardinales *Palavicinus*, *Bellarminus*, nec non *Poſſevinus*, Societatis Jeſu Scriptores, aliíque mire laudant ab ingenio, a ſumma eruditione, a maximis in Eccleſiam meritis, quæ *Leonem X.* Pontificem Maximum impulerunt, ut anno ætatis ſuæ trigeſimo octavo in ſupremum totius Ordinis ſuis Magiſtrum Generalem electum aliquot poſt annos ad purpuram eveheret ad difficillimas, & juxta honorificentiſſimas Legationes admoveret, & in Controverſiis, quæ circa Religionem emergebant, præ ceteris conſuleret. Nec in minori pretio doctiſſimum illum Cardinalem habuit *Clemens VII.* Pontifex Maximus, qui in expugnatione ac direptione Urbis Romæ, cujus mentionem fecimus in ſuperioribus Colloquiis, cum vix cuiquam ſuis malis & periculis implicito liceret de alienis meminiſſe, non potuit attamen Summus ille Pontifex, tanta ruina oppreſſus, Cardinalem *Cajetanum* oblivíſci, & in eo totius Urbis calamitate ſollicite inquiſivit, quid illi mali accidiſſet? omnemque ſollicitudinem adhibuit, ne ab hoſtilibus copiis Romam deprædantibus occideretur: *Cavete*, inquiebat, *ne extinguatis Lumen Eccleſiæ*. Quam ampla eruditione præditus eſſet Cardinalis *Cajetanus*, aperte probant commentaria in totam Summam tripartitam *S. Thomæ*, Commentaria in *Scripturam univerſam*, præterquam in Canticum, Prophetas, & Apocalypſim: Summula de peccatis, & alia Opuſcula tum Moralia, tum Theologica *de Fide & Operibus*, *De Indulgentiis*, & aliis quæſtionibus controverſis contra Hæreſiarcham *Lutherum*. Verum, cum nihil ſit ex omni parte beatum, ultro fa-

teri

teri debemus, nullum Cardinali *Cajetano* ab omni errore remotiorem fuiſſe, quandiu *S. Thomæ*, Doctori Angelico, velut Sacræ anchoræ adhæſit; nullum ad lapſus magis præcipitem, cum ducem deſeruit, & ſibi fidit, maxime in Scripturæ Sacræ interpretatione, in qua parum feliciter verſatus eſt, ſicut obſervat doctiſſimus *Melchior Canus* ejuſdem Ordinis Prædicatorum elegantiſſimus Scriptor libro 2. *De Locis Theologicis* cap. 13. & libro 8. Cap. 3. ubi hęc habet: *Ego Virum hunc* (ſeu Cardinalem Cajetanum) *ut ſæpe alias teſtatus ſum, ſemper feci maximi; plurimum enim Eccleſiam Chriſti ſuis litteris juvit. Longum eſt autem hominis commendare ſive eruditionem, ſive ingenium: moleſtum etiam univerſa ipſius Opera commemorare. Illud breviter dici poteſt, Cajetanum ſummis ædificatoribus Eccleſiæ parem eſſe potuiſſe, niſi quibuſdam erroribus doctrinam ſuam, quaſi cujuſdam lepræ admixtione, fœdaſſet, & vel curioſitatis libidine affectus, vel certe ingenii dexteritate confiſus, litteras demum ſacras ſuo arbitratu expoſuiſſet, feliciſſime quidem fere, ſed in paucis quibuſdam locis acutius ſane multo quam felicius &c.* Huic judicio, quod noſter *Melchior Canus* tulit de Cardinali *Cajetano*, lubens quidem ſubſcribo, at probare haud poſſum acriorem illum ſtylum, quo *Ambroſius Catharinus*, ejuſdem Ordinis Prædicatorum Scriptor, invectus eſt in Cardinalem *Cajetanum*, contra quem ſex libros ſcripſit, & in his plures profecto calumnias quam illius Cardinalis errores, inſeruit. Sed magis, mehercle, culpandus eſt *Alphonſus a Caſtro*, qui libro 2. *adverſus Hæreſes*, omnino inconſiderate Cardinalem *Cajetanum* numero Hæreticorum accenſuit. Quam certe atrocem injuriam neceſſe non eſt pluribus depellere, poſt vindicias Inquiſitionis Hiſpanæ, quæ majoris in Cardinalem *Cajetanum* æquitatis, uti eſt authoritatis in Fidei judiciis, hæc folio 37. *Expurgatorii* pronunciat: *Ex Alphonſi a Caſtro Indice Operis De Hæreſibus, ex quacumque editione, expunge ex numero & catalogo Hæreticorum Thomam Cajetanum, qui potius inter ſummi ingenii viros pietate præclaros, atque optime de Eccleſia Catholica meritos numerandus eſt.* Obiit eruditiſſimus ille Cardinalis die nona Menſis Septembris anni MDXXXIV. & apud FF. Prædicatores in veſtibulo Eccleſiæ *S. Mariæ ſuper Minervam*, humili Sepulcro condi voluit. Ejus Vitam ſcripſit *Antonius Fonſeca* Luſitanus. Præter *Thomam Cajetanum*, Cardinalem *S. Sixti*, prodierunt etiam Sæculo XVI. ex Ordine Prædicatorum novem inſignes Scriptores, qui ad Epiſcopatum aſſumpti Eccleſiam doctrinæ ſuæ ſplendore mirum in modum illuſtrarunt, nimirum *Auguſtinus Juſtinianus*, *Didacus Deza*, *Jacobus Naclantus*, *Joannes Faber*, *Melchior Canus*, *Ambroſius Catharinus*, *Guillelmus Parvi*, *Bartholomæus Carranza*, & *Bartholomæus a Martyribus*, de quibus pauca hic dicemus, ut in hac ampliſſima Clariſſimorum Scriptorum Ordinis Prædicatorum Sylva aliquis ſtatuatur orationi modus. In primis, *Auguſtinus Juſtinianus*, patria Genuenſis, Nebienſis in Corſica Epiſcopus, Sacrarum Litterarum, linguarumque Orientalium peritiſſimus fuit, & alter ſui Sæculi *Origenes*, quippe qui vetus & novum Teſtamentum nna cum Verſionibus in unum Corpus redegit, quod *Biblia Octapla* inſcripſit, quia in ſingulis paginis octo columnas diſpoſuit, quarum prima Textum Hebraicum; Altera, latinam ejuſdem Textus interpretationem; Tertia, Latinam Verſionem Vulgatam; Quarta, Græcam; Quinta, Arabicam; Sexta, Chaldaicam; Septima, Latinam Chaldaicæ Paraphraſeos interpretationem; Octava, Scholia, ſeu breves continet Annotationes, quibus Judæorum potiſſimum errores refellit. Naufragio periit *Auguſtinus Juſtinianus*, dum anno MDXXXVI. in Corſicam ad Eccleſiæ ſuæ admimiſlrationem rediret. Ejus cum laude meminerunt *Ughellus* Tomo IV. Italiæ Sacræ, *Miræus* in Auctario, *Poſſevinus* in Apparatu Sacro, & qui de Viris Illuſtribus Ordinis FF. Prædicatorum ſcripſerunt, *Fontana*, *Sixtus Senenſis* & *Altamura*. Alter, quem laudavimus, ex Ordine Prædicatorum ad Epiſcopatum aſſumptus, eſt *Didacus Deza*, Doctor Salmanticenſis, *Ferdinando* Regi Hiſpaniæ a Sacris Confeſſionibus, Inquiſitor Supremus Fidei in Hiſpaniarum Regnis inſtitutus, & Archiepiſcopus Eccleſiæ Hiſpalenſis, quam per novemdecim annos cum ſanctiſſime rexiſſet, & Collegium *S. Thomæ* Dominicanis Hiſpali erexiſſet, tandem ad Toletanæ Eccleſiæ Archiepiſcopatum a *Carolo V.* Imperatore, & Hiſpaniarum Rege, deſignatus, & ab *Hadriano VI.* Pontifice Maximo confirmatus, dum ad illam Eccleſiam accederet, in itinere obiit ann. MDXXIII. & in ſuo Conventu *S. Thomæ* Hiſpalenſis ſepultus eſt. Plurima reliquit doctrinæ ſuæ monumenta, præcipue *Monoteſſaron Evangelicum* præclaris Commentariis illuſtratum, quod quidem Opus in Bibliotheca ejuſdem Collegii *S. Thomæ* Hiſpalenſis magno volumine & elegantibus characteribus deſcriptum etiamnum aſſervari teſtantur *Sixtus Senenſis* lib. IV. Bibliothecæ Sanctæ, & *Ambroſius De Altamura* in Bibliotheca Dominicana, Centuria IV., ad an. MDXXIII. In Italia floruit *Jacobus Naclantus*, patria Florentinus, Conventus *S. Mariæ Novellæ* Ordinis Prædicatorum alumnus, qui dum Romæ Theologiam in Conventu Minervitano doceret, a *Paulo III.* Summo Pontifice creatus eſt Epiſcopus Clodienſis, ſeu Clugenſis, in Patriarchatu Veneto: interfuit Concilio Tridentino, & Eccleſiam ſuam juxta Sacri illius Concilii leges per viginti quinque annos ſapientiſſime rexit, compoſuit ac reformavit. Enarrationes compoſuit pias & doctas in Epiſtolas *S. Pauli* ad Romanos & Epheſios; ſcripſit etiam *Medullam Scripturæ Sacræ*, varioſque Tractatus cum Theologicos, tum Philoſophicos, & alia Opnſcnla, quæ omnia in unum volumen collecta *S. Pio V.* tum temporis Pontifici Maximo nuncupavit. In Germania ſtrenue reſtitit Hæreticis Lutheranis, Zuinglianis, Anabaptiſtis, & Calviniſtis, atque doctiſſima adverſus illos Opera ſcripſit *Joannes Faber*, Natione Germanus, & ex Ordine Prædicatorum ad Epiſcopatum Viennenſem aſſumptus, quem celebrat *Georgius Crugerius*, Societatis Jeſu Scriptor, in libro cui titulus eſt: *Pulvinus Sacri*, ubi ſequens illius erudi-

Digitized by Google

ti Epiſcopi Elogium refert ex *Nicolao Avancino*, ejuſdem Societati Profeſſore, his verbis contextum: *Fuit Joannes Faber Ordinis Prædicatorum illuſtre ornamentum. Hic cum candida veſte, virtutis & cæli factus eſt Candidatus: vir non minus eruditionis ac Sapientia inſtructus, quam vitæ integritate ſpectandus ..... Animi ſupra ejus Sæculi Sapientes eruditio, ſupra illecebras eminens magnitudo, ſupra minas & terrores conſtantia, ſupra fortunam virtus, latere volentem extraxerunt in lucem. Adlectus Conſcientiæ Cæſareæ* (ſeu Ferdinandi I. Imperatoris) *Arbiter, Aulæ vetuſta probra extinxit, cum eam fecit virtutum magiſtram. Nulli placere ſtudens, nulli diſplicuit; nulli diſplicere volens, omnibus placuit. Virtutis ac Sapientiæ ſuffragio, Epiſcopus Viennenſis creatur. Ingenium, ſtylum, linguam in Hæreticos acuit, ſæpe cum eis conflixit publice, ſemper vicit. Per ea prælia ſibi famam & gloriam comparavit, Eccleſiæ manipulos dedit &c.* Ex hoc tam ſplendido Elogio facile intelligere potes, clariſſimum Scriptorem fuiſſe *Joannem Fabrum* Epiſcopum Viennenſem Ordinis FF. Prædicatorum, ac ſubinde plurimi fieri debere Opera tam Moralia, quam Dogmatica, quæ præſertim adverſus ſui temporis Hæreticos lucubravit, & quorum Catalogum texunt hi, qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & de Viris illuſtribus Ordinis FF. Prædicatorum ſcripſerunt. Hos inſignes jam a me laudatos Ordinis Dominicani Scriptores, pontificalibus inſulis conſpicuos doctrina æquavit, & inter ſcribendum eloquentia ſuperavit *Melchior Canus*, ejuſdem Ordinis, natione Hiſpanus, & Epiſcopus Canarienſis, qui in ſacris Litteris, in SS. Patribus, in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in S. *Thomæ* doctrina verſatiſſimus ingenii ſui perenne reliquit monumentum, videlicet pulcherrimum Opus *De locis Theologicis*, in quo cultiſſimo ſtylo, ornato verborum contextu, exquiſito rerum apparatu, & multiplici argumentorum textu res Theologicas pertractat, doctrinæ Eccleſiaſticæ gemmas, & reconditos antiquitatis theſauros plena manu diffundit. Edidit quoque doctiſſimus ille Epiſcopus Relectionem De Sacramentis in genere, & aliam De Sacramento Pœnitentiæ, dum publice Theologiam doceret in celebri Univerſitate Salmanticenſi. Adfuit *Melchior Canus* Concilio Tridentino, ubi Patribus admirationi fuit, & ab omnibus multo in pretio habitus. Egregia Virorum Illuſtrium tam coævorum, quam recentiorum de *Melchiore Cano* teſtimonia ſimul collecta legeſis in capite primo *Vindicationum* ejuſdem *Melchioris Cani*, quas in fronte poſtremæ in ejus Operum Editionis Patavii anno MDCCXIV. adornatæ præmiſit doctiſſimus noſter *Hyacinthus Serry*, Sac. Facultatis Pariſien. Doctor, & in Academia Patavienſi Primarius Theologiæ Profeſſor. Scio non defuiſſe æmulos obtrectatores, qui *Melchiorem Canum*, multis licet eruditorum Virorum præconiis celebratum, variis accuſationibus laceſſere, ejuſque nonnullas opiniones improbare tentarunt. Verum omnes ejuſmodi accuſationes diſpunctas invenies, ac pleniſſime confutatas cap. 2. & in aliis ſequentibus *Vindicationum Melchioris Cani*, quas jam citatus *Hyacinthus Serry*, Ordinis Prædicatorum, concinnavit. Inter Illuſtres ex Ordine Prædicatorum aſſumptos Epiſcopos locum habet *Ambroſius Catharinus*, natione Italus, Patria Senenſis, Minorenſis primum Epiſcopus, deinde Compſanus Archiepiſcopus in Regno Neapolitano inauguratus. Vir fuit emendatiſſimis moribus, & animo robuſto præditus, humanarum litterarum & juris Canonici peritus, in Theologicis ſtudiis verſatiſſimus, omnique diſciplinarum genere excultus, ſed ingenio ſuo plus æquo indulgens, a nonnullis communibus Scholæ Thomiſticæ Placitis ſceſſit, & in præcipuos Ordinis ſui Theologos præſertim Cardinalem *Cajetanum*, & *Dominicum Sotum*, calamum felle tinctum acuit, quo fit, ut Schola Thomiſtica non bene audiat. Interfuit Concilio Tridentino, in quo elegantem orationem habuit, ac plura ſcripſit Opera, quorum Catalogum exhibet noſter *Ambroſius de Altamura* in *Bibliotheca Dominicana* Centuria IV. ad ann. MDLIII. Ejuſdem *Ambroſii Catharini* cum laude meminerunt Cardinalis *Palavicinus* in Hiſtoria Concilii Tridentini libro XIII. cap. VIII. *Ugbellius* Tom. 7. & 8. *Italiæ ſacræ*, *Bellarminus*, *Philippus Labbeus*, *Miræus*, de Scriptoribus Eccleſiaſticis, quibus adjungi poſſunt *Sixtus*, & *Antonius* Senenſes, aliique Dominicani qui de *Illuſtribus Viris Ordini Prædicatorum* ſcripſerunt. In Gallia Sæculo decimo ſexto ſingulari doctrina & eximia pietate emicuit alter Epiſcopus, ex Ordine Prædicatorum aſſumptus, *Guillelmus Parvi*, Normannus, Theologus Pariſienſis, Regibus Chriſtianiſſimi *Ludovico* XII. & *Franciſco* I. primum a Confeſſionibus, poſtea Epiſcopus Trecenſis, deinde ad Sylvanectenſem Eccleſiam translatus. Rempublicam illuſtravit tum editis inſignium aliquot Scriptorum Operibus, *Gregorii Turonenſis*, *Pauli Diaconi*, *Luitprandi Ticinenſis* & *Sigiberti*; tum etiam perdoctis, quas proprio marte procudit, lucubrationibus, quibus eximii Theologi nomen promeritus eſt apud Viros ſui temporis eruditos, qui eum impenſe laudant, præſertim *Claudius Seyſellus*, Archiepiſcopus Taurinenſis, in vita, quam ſcripſit *Ludovici Duodecimi*, Galliarum Regis, & *Guillelmus Budæus*, qui in Epiſtola ad *Eraſmum*, quæ extat ordine CXCVII. Tom. III. Operum *Eraſmi* in poſtrema Editione Lugduni Batavorum ann. MDCCIII. adornata, palam facit, quam præclare de litteris, ac Viris litteratis *Guillelmus Parvi* meritus ſit: *Heri*, inquit, *animi cauſa* (*id quod raro ſoleo*) *tabernis bibliopolarum obeundis, pomeridiana aliquot horas conſumere ſtatueram: ad Joannis Parvi tabernam nobilis bibliopolæ offendi Guillelmum Parvum, iſti, ut arbitor, gentilem: Viſum eumdem magnum in primis, Theologumque eximium, eorum ſodalium decus, quos Dominicales appellant, cognomento Prædicatores, qui nunc eſt a Sacro-Sanctis confeſſionibus Regi. Haud alio concionatore Aula ac regius comitatus in magnis celebritatibus utitur, nec Ludovici Regis tempore uſa eſt; Vir omnino ad Eccleſiaſticos panegyriſmos exacte a natura concinnatus. Is*

cum

Digitized by Google

eum mihi familiariter amicus eſt, amicoſque meos amat, tum eo nomine eum præcipue obſervo, quod librorum reconditorum conquiſitor eſt, atque inveſtigator ſagaciſſimus, ac bibliothecarum pene compilator. Sed neſcias, utrum omnia volumina avidius corroget, an benignius amicis impertiat & commodet &c. Denique alii duo, qui ſequuntur Epiſcopi ex Ordine Prædicatorum aſſumpti, *Bartholomæus Carranza*, & *Bartholomæus a Martyribus*, velut duo Sydera in Concilio Tridentino effulſerunt, & Eccleſiam perdoctis ſuis Operibus exornarunt. Primus, *Bartholomeus Carranza*, patria Mirandenſis in Regno Navarræ, in Angliam, ſub Regno *Mariæ*, heu nimium brevi! Catholicæ religionis inſtaurandæ cauſa vocatus, eo munere egregie defunctus eſt, cumque apud *Philippum* Auſtriacum, *Caroli* V. Imperatoris filium, & *Mariam*, ejus conjugem, ſumma authoritate polleret, omnem adhibuit operam, ut Anglicanum Regnum ab Hæreſibus purgaretur, & in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obedientia permaneret. Archiepiſcopus poſtea Toletanus ac totius Hiſpaniæ Primas conſecratus, *Carolo* V. Imperatori motienti adfuit, eique Sacramenta adminiſtravit. At mortuo Imperatote, ab æmulis de Religione in Hiſpania poſtulatus eſt *Bartholomæus Carranza*, ac multis annis in carcere exagitatus, cauſamque e vinculis dicere coactus, nunquam ſibi permiſit vel minimum verbum hiſcere adverſus Judices, ſed potius nihilo inferior malorum patientia & vitæ innocentia Sanctiſſimo *Jobo*, ſæpius teſtatus eſt, nihil contra ſe actum præter jura legum & fori. Romam deinde juſſu Sancti *Pii* V. deductus *Bartholomæus Carranza*, illius cauſa ſub hoc Pontifice, ejuſque ſucceſſore *Gregorio* XIII. maturo ac diligenti examine diſcuſſa eſt, nihilque ſolidi repertum, quod hæreſeos damnaretur, ſicut aſſerit Cardinalis Pallavicinus in *Hiſtoria Concilii Tridentini*, Italice primum edita, & poſtea Latine reddita a *Joanne Baptiſta Giattino*, Parte 2. libro 14. ſub finem Capitis undecimi, ubi hæc ſcribit, Eminentiſſimus ille Cardinalis: *Quod ſpectat ad Carranzam, cur ſilentio Suavis abvolvit, expenſa per plures annos illius cauſa, & antea ab Hiſpanienſi Inquiſitione, & poſtea a Romana, ſedentibus Pio* V. *& Gregorio* XIII. *nihil ſolidi repertum fuiſſe, ut is manifeſtæ noxæ damnaretur; ſed ſolùm ut obſtringeretur ad ejurandum, ob vehementem ſuſpicionem, quam excitaverat de fidei ſuæ pravitate, eumdemque carcere liberum obiiſſe, exhibitis non ſolum intaminatæ Fidei, ſe ſingularis pietatis indiciis.* Egregie etiam *Batbolomæum Carranzam* verbo & ſcripto defendit *Martinus Azpilcueta Navarrus*, Vir juris utriuſque Conſultiſſimus, ac eruditis Operibus toti Orbi notiſſimus, qui illum, octogenario licet proximus, Romam comitatus eſt. Legenda quoque eſt luculenta Apologia, quam pro *Bartholomæo Carranza* concinnavit, & in *Diario Dominicano* inſerunt *Thomas Sovegius* Ordinis Prædicatorum. In Conventu Dominicanorum Minervitano, ad quem ab Inquiſitione Romana remiſſus fuerat, pie riteque Eccleſiæ Sacramentis munitus obiit Eruditus & probus ille Archiepiſcopus, ut ait *Spondanus* ad annum MDLIX. & Num. XXIX. & in Eccleſia ejuſdem Cœnobii ſolemni pompa in medio Chori ſepultus eſt, cum honorifica inſcriptione, quam legeſis apud noſtrum *Ambroſium de Altamura* in Bibliotheca Dominicana, oenturia IV. ad annum MDLXXXI. Inter Opera, quæ ſcripſit *Bartholomæus Carranza*, recenſentur Tractatus *De neceſſaria Epiſcoporum Reſidentia: Summa Conciliorum*, *Catechiſmus*, & liber *De Pœnitentia*, quem variis tempeſtatibus actus, & in carcere mœrore afflictus, ad ſui ſolatium compoſuit. Unus ſupereſt *Bartholomæus a Martyribus* natione Luſitanus, & ex Ordine Prædicatorum ad Archiepiſcopatum Bracarenſem aſſumptus, de quo hic pauca dicemus, cum tanti Viri laudes ac virtutes nec etiam immenſæ molis libro exhauriri ac exæquari poſſint. Adſuit *Bartholomæus de Martyribus* Concilio Tridentino, & ſacram in eo Reformationem totis viribus promovit. Diſciplinam morum in Provincia Bracarenſi inſtituit, Clerum, populumque ad meliorem frugem reduxit, Eccleſiæ jura ac libertatem intrepidus defendit. In obeundis Paſtoralibus officiis aſſiduus, ſingulis annis totam Diœceſim ſuam pedibus per avia montium juga, per abruptas cautes, per acervos nivium, per lapſus horrendos torrentium viſitabat magnus ille venator aucepſque animarum, in egenos homines, in loca ſacra opes ſuas effuſiſſima liberalitate profundebat, & in ejus menſa, veſtibus, familia, modeſtia ſumma & priſcis Eccleſiæ temporibus conſentanea relucebat. Oves ſuæ curæ concreditas poſtquam per viginti tres & amplius annos doctrina, virtutibus, eleemoſyniſque enutriviſſet, ampliſſimæ Archiepiſcopatus dignitati nuncium remiſit, ut exoptatæ Monaſticæ cellæ dulcedine frueretur. Certe, ut breviter dicam, captivorum nullus, graviſſimo ſervitutis jugo oppreſſus, unquam miſeriarum finem, libertatemque ardentius expetivit, aut magis anxie, quam *Bartholomæus a Martyribus*. Pontificatus abdicationem, Religionis portum, primamque ſtationem quæſivit, idque teſtatus eſt uno reſponſo ad *Ludovicum Granatenſem* ejuſdem Ordinis, quo agente, ad Archiepiſcopatum Bracarenſem a *Catharina* Luſitaniæ Regina invitus fuerat provectus. Sciſcitanti enim ab ipſo Ludovico Granatenſi: *An eſſet tranquilliori animo, & formidines ſuſcepti officii, turbationeſque reſediſſent?* incunctanter reſpondit: *Immo dies invaleſcunt, & ut noris quam ſim miſerandus, juranti crede, me deteriori ſtatu eſſe, homine præfocato animam agente, quam nequeat ad doloris finem emittere.* Tandem votorum ſuorum compos factus *Bartholomæus a Martyribus*, in Conventum Viennenſem, quem a fundamentis erexerat, ſeſe recepit, ubi ſoli Deo & orationi vacans, inter manus & ſuſpiria Fratrum ſuorum obiit, magna ſanctitatis opinione poſteris relicta. Plura de heroicis virtutibus *Bartholomæi a Martyribus* legeſis in ejus vita, quam Sæculo proxime elapſo ſcripſit Gallice ſtylo elegantiſſimo pius quidam Author, ſuppreſſo de induſtria proprio nomine, ut hujus Operis longe nobiliſſi-

biliſſimi gloriam fugeret. Unum duntaxat addam teſtimonium Cardinalis Sancti *Caroli Borromæi*, qui in Epiſtola ad *Bartholomæum a Martyribus* hæc habet: („ Quid de me dicam, cui in conſpectu animi ſemper ades, & propter excellentem in omni genere virtutis laudem unus mihi ad imitandum propoſitus: mea quidem opinio & cum opinione conſenties, hæc una eſt ratio, nihil eſſe in Archiepiſcopo Bracarenſi, quod abſit a ſummis laudibus, ut non modo iſtius Provinciæ, ſed multarum præterea Regionum integritate, & virtute primarius videatur. „) Multa, eaque Spiritus Sancti unctione perfuſa, Opera ſcripſit *Batholomæus a Martyribus*, præ quibus potiſſimum a Viris eruditis commendantur *Stimulus Paſtorum*, quem Sanctus *Franciſcus Saleſius* in Epiſtola XXXIV. libri primi ad quemdam ſibi amicum Epiſcopum, fovendæ pietati, & omnibus curam animarum habentibus ad munus digne obeundum informandis, cumprimis valde utilem eſſe judicat, & *Compendium Spiritualis Doctrinæ*, cujus editionem noſter *Ludovicus Granatenſis*, vitæ Spiritualis Magiſter, procuravit, eique Elogium tum Operis, tum Authoris præfixit. Sed de Scriptoribus Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui Sæculo decimo ſexto Purpura, aut Pontificatus Infulis decorati floruerunt, plura non addam; nec enim mihi convenit Hiſtoriam Eccleſiaſticam compendioſe deſcribenti, & aliunde laboranti rerum copia, qualis ex præclatis illuſtrium illorum Virorum Geſtis & Operibus abunde ſuppetit, ſingula minutatim proſequi, maxime, cum mihi adhuc dicendum ſit de aliis Scriptoribus, qui eodem Sæculo in Ordine Prædicatorum in nulla Eccleſiaſtica dignitate conſtituti, velut ſplendidiſſima Theologiæ Sydera præfulſerunt.

D. Ne longius, quam par ſit, noſtrum protrahatur Colloquium, illos tantum proferre hic debes celebriores Theologos, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui Sæculo XVI. doctrinæ ſuæ fama ſingulare aliquod Eccleſiæ & Ordini Prædicatorum contulerunt ornamentum.

M. Inter Clariſſimos Sæculi decimi ſexti Ordinis Prædicatorum Theologos locum ſibi vindicant *Franciſcus a Victoria*, *Dominicus Soto*, *Petrus Soto*, *Franciſcus Ferrarienſis*, *Franciſcus Foverius*, *Bartholomæus Medina*, *Dominicus Bannes*, & *Sixtus Senenſis*. Horum primus, ſeu *Franciſcus a Victoria*, a natali Regni Navarræ oppido ſic cognominatus, Theologiæ in ſacra Facultate Pariſienſi operam dedit, & in ea celeberrima Academia doctrinali Laurea donatus, in Hiſpaniam reverſus eſt, ubi in Salmanticenſi Univerſitate Primarii Theologiæ Profeſſoris munere perſungens, in totius Hiſpaniæ Magiſtrum evaſit, & Academiam Salmanticenſem ad maximum gloriæ faſtigium evexit. Nullus unquam Magiſter *Franciſco a Victoria* fuit diſcipulis felicior, nec tot ex ullius Theologi Schola Heroes, vitique præſtantes omnium Ordinum prodierunt, quot fuerunt, qui Magiſtro *Franciſco a Victoria* gloriabantur, quos inter ex ſolo Ordine Prædicatorum numerantur *Melchior Canus*, *Sotus*, *Medina*, *Bannes*, & alii doctiſſimi Viri. Tantam nominis exiſtimationem ſibi peperit *Franciſcus a Victoria*, ut *Matamorus* Hiſpalenſis, Vir ſapientiſſimus, eum in libro *De Academiis & Doctis Viris Hiſpaniæ*, appellet *Inſtituti Dominicani ſplendorem*, *decus & ornamentum Theologiæ*, *exemplar antiquæ religionis*; *Virum excellentem*, *divinum*, *incomparabilem*, *Clariſſimum lumen Hiſpaniæ*. Edidit *Relectiones Theologicas* XIII. ſtylo claro ac nitido ſcriptas, & *Commentaria in univerſam Summam S. Thomæ Aquinatis*. Diſcipulum *Franciſci a Victoria*, ſeu *Dominicum Sotum*, tanquam Magiſtrum venerata eſt tota Hiſpania, illum in Confeſſarium ſuum elegit *Carolus* V. Imperator, eumque Concilium Tridentinum, cui interfuit, præ omnibus aliis Theologis audivit, & illi non ſolum aſſenſere Patres graviſſimi, ſed etiam ſummis honoribus, ob egregiam Fidei Catholicæ navatam operam, illum ornarunt, & nomine totius Concilii hoc æterno Inſigni & Stemmate donarunt, nempe duabus manibus conſertis, unde flamma emicaret cum hac Inſcriptione: *Fides quæ per dilectionem operatur*. Spiritus paupertatem, quam Sanctus Patriarcha *Dominicus* velut hæreditariam filiis ſuis moriens reliquit, ita tenaciter ſervavit *Dominicus Soto*, ut Epiſcopatum Segobienſem ſibi a *Carolo* V. Imperatore oblatum pertinaci modeſtia recuſarit, & in hoc vere religioſo dignitatum contemptu ad mortem uſque conſtantiſſime perſeveraverit. Præter Commentarium in Epiſtolam Pauli ad Romanos, ſcripſit in IV. libros Magiſtri Sententiarum, Tractatum *De Natura & Gratia*, librum *de Juſtitia & Jure*, & Apologiam contra *Ambroſium Catharinum*. Alter ejuſdem cognominis in Ordine Prædicatorum Sæculo decimo ſexto fuit abſolutiſſimus Theologus, videlicet *Petrus Soto*, qui a *Maria*, Angliæ Regina, & *Reginaldo Polo*, Sedis Apoſtolicæ Legato, in Angliam adſcitus, Oxonienſem Academiam a *Petro Martyre* hæretico ſub *Eduardo* Angliæ Rege variis erroribus corruptam reſtauravit, doctrinamque Catholicam, ac Theologiam Scholaſticam, inde malis hæreticorum artibus eliminatam, poſtliminio revocavit, ſicut teſtatur *Sanderus*, ſcriptor Anglus, libro II. *De Schiſmate Anglicano* pag. 245. Sacro Concilio Tridentino, juſſu *Pii IV.* Pontificis Maximi, interfuit, & in hoc graviſſimo Eccleſiæ Conſeſſu, omnium Conciliorum, quotquot poſt Apoſtolos habita ſunt, doctiſſimo, ſummam ſolidæ ſcientiæ, contra hæreticos diſputando, eorumque errores refellendo, exiſtimationem obtinuit. Obiit Tridenti *Petrus Soto*, dum celebraretur Concilium, ejuſque *mors*, *conjuncta cum perfecto religioſæ pietatis exemplo*, *ſummopere diſplicuit Concilio*, inquit Cardinalis *Pallavicinus* libro XX. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* Cap. XIII. *Brentium*, alioſque hæreticos Lutheranos, qua verbo, qua ſcripto confutavit, ediditque etiam tres libros *de Inſtitutione Sacerdotum*. Eodem ſæculo decimo ſexto floruit *Franciſcus Ferrarienſis*, Ordinis FF. Prædicatorum Generalis Magiſter, & in Theologia Scholaſtica exercitatiſſimus, qui *Summam S. Thomæ contra Gentes* Commentariis illuſtravit, & Beatæ *Oſannæ*, Virginis Mantuanæ ejuſdem Ordinis, vitam

sex

Digitized by Google

ſex libris complexus eſt. Maximam quoque laudem in Concilio Tridentino promeritus eſt *Franciſcus Forerius*, ejuſdem Ordinis Prædicatorum Profeſſor, & Doctor Conimbricenſis, pietate & eruditione præſtantiſſimus, qui juſſu Patrum Conc. Trid. Indicem librorum prohibitorum contexuit, & unus ex his fuit, quibus Patres *Catechiſmum* Concilii Tridentini concinnandi provinciam demandarunt, ſicut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus. Scripſit etiam *Franciſcus Forerius* Commentarium in Prophetam *Iſaiam*, primuſque inſtitutus eſt Sacræ Congregationis *Indicis* Secretarius. Quod perilluſtre officium, ob tanti Viri celeberrimam memoriam, datum eſt Dominicanis, ſicut Officium Magiſtri Sacri Palatii ob merita *S. Dominici*, & aliud Generalis Commiſſarii ſanctæ in Hæreticos Inquiſitionis in gratiam S. Petri Martyris, & Sancti *Pii V.* Pontificis Maximi, qui Palatium Sancti Officii ampliſſimum Romæ extruxit, & Congregationem S. Officii ampliavit. Plura de *Franciſco Forerio* legeſis apud noſtrum doctiſſimum *Thomam Souegium*, qui ejus Vitam edidit Tomo 4. *Anni Dominicani*. *Bartholomæus Medina*, natione Hiſpanus, & in Academia Salmanticenſi Doctor ac Profeſſor, egregios edidit Commentarios in Summam Tripartitam *S. Thomæ Aquinatis*. *Dominicus Bannes*, Hiſpanus Mandragonenſis, perdocta Commentaria ſcripſit in I. Partem, Secundam Secundæ *S. Thomæ*, necnon eruditum Tractatum *De Juſtitia & Jure*. Denique *Sixtus Senenſis*, quem inter Clariſſimos ſæculi decimi ſexti Ordinis Prædicatorum Theologos retuli, Hebraice, Græce, Latineque doctus multa in Scripturam ſacram edidit volumina, ſed præſertim octo ſcripſit libros *Bibliothecæ Sanctæ*, ubi ſacros libros, eorum Auctores, antiquas Scripturæ ſacræ Verſiones & Commentarla percenſet, necnon Sanctorum Patrum, & Virorum Illuſtrium Opera expendit, & genuina ac ſincera a ſpuriis & dubiis accurato criterio ſecernit. Patre Hebræo natus erat *Sixtus Senenſis*, & Franciſcanæ Familiæ nomen dederat, ſicut teſtatur noſter *Vincentius Baronius* in Apologia pro Dominicanis libro IV. Sect. 1. ſub finem Paragraphi ſecundi, ſed eum in gentilitiam impietatem ſemel & iterum delapſum, cum ultricibus flammis pertinax in errore eſſet addicendus, ad meliorem mentem revocavit *S. Pius V.* Pontifex Maximus, veniaque apoſtaſiæ cum facultate (quia id maxime optabat) mutandi Ordinis obtenta, ſuis ipſe manibus, & propria veſte induit Sanctiſſimus Pontifex, & hoc æternum Eccleſiæ, & Reipublicæ Literariæ, Ordinique Dominicano ornamentum, ſumma prudentia ac clementia comparavit, ut ipſemet *Sixtus* Senenſis præfatur in Epiſtola Nuncupatoria *Bibliothecæ ſuæ ad S. Pium V.* his verbis: *Tu me olim ab Inferis revocatum, & errorum tenebris erutum, ſinceræ veritatis lumine illuſtraſti, & ad ſublimioris Diſciplinæ obſervantiam perductum, habitu ſanctæ profeſſionis tuæ, tuis ipſe veſtibus, tuis ipſe manibus induiſti, & in filium tuo renatum ſpiritu adoptaſti, meque in hoc ſacro Prædicatorum Ordine ita benignitate ac liberalitate tua ſemper in hanc uſque diem foviſti, ut nulli magis in terris debeam, quam Tibi*. Obiit *Sixtus Senenſis* Genuæ anno MDLXIX. in Cœnobio FF. Prædicatorum *S. Mariæ de Caſtello*, cujus erat Alumnus & in medio Choro ſepultus eſt. Præter hos inſignes jam a me laudatos Sæculi XVI. Theologos Dominicanos, alii multo plures ejuſdem Ordinis recenſentur, quos hic breviter indicabo. *Silveſter Prieras*, Natione Italus, Pedemontanus, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, ſublimi Vir ingenio, primus omnium adverſus naſcentem Lutheri Hæreſim ſcripſit, *Commentarios* etiam *in* IV. *Libros Sententiarum* elucubravit, & *Summam Conſcientiæ*, quæ dicitur *Silveſtrina*. Quid dicam *de Ludovico a Soto* Majori, natione Luſitano, & Theologo eruditiſſimo, ſed in ſuis vulgandis Lucubrationibus adeo modeſto, ac pertinaci, ut vix *Clementis VIII.* & *Philippi II.* Regis Hiſpaniar. imperium extorquere potuerit Commentarium in Cantica Canticorum? *Bartholomæus de Spina*, patria Piſanus, & Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, varia de rebus Theologicis edidit Opuſcula. *Vincentius Bandellus a Caſtro Novo*. Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſter, Auctor eſt Tractatus *De ſingulari puritate & prærogativa Conceptionis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*, ſeu *De Conceptione B. Virginis Mariæ*. In Aragonia claruit *Cyprianus Benetus*, qui ſub *Julio II.* & *Leone* X. Summis Pontificibus, ſcripſit eruditos Tractatus *De Prima Orbis Sede*, *De Concilio*, *De Eccleſiaſtica* Poteſtate, *De Auctoritate Pontificis* Maximi. In Gallia *Joannes Viguerius*, patria Toloſanus, edidit *Theologicas Inſtitutiones*. In Belgio claruit *Joannes Bunderius* patria Gandavenſis, & Hæreticæ pravitatis Quæſitor, qui varia ſcripſit adverſus Hæreticos Opera, videlicet: *Compendium Rerum Theologicarum, quæ ab Hæreticis in controverſiam vocantur, Collationem quatuor Eccleſiæ Doctorum Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorii, ſuper Articulis ab Hæreticis agitatis: Scutum Fidei Orthodoxæ adverſus quaslibet Hæreſes: De Baptiſmo contra* Mennonem *Anabaptiſtam: Detectionem Nugarum Lutheri: & Confutationem Dogmatum Lutheranorum*, & alia hujuſmodi Opuſcula, de quibus legendus eſt *Aubertus Miræus* in Supplemento *Bellarmini De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Eodem Sæculo XVI. floruerunt in Ordine Prædicatorum doctiſſimi Theologi, *Chryſoſtomus Iavellus*, Canapitius, Pedemontanus, toti Orbi Litterario ſuis Operibus notiſſimus; *Ambroſius Pelargus*, natione Germanus, Archiepiſcopi Trevirenſis in Concilio Tridentino Procurator, qui Symbolum Nicænum, & *S. Chryſoſtomi* Liturgiam Notis illuſtravit, *Oecolampadium*, aliosque Hæreticos, necnon *Deſiderium Eraſmum* eruditis Lucubrationibus exagitavit. *Joannes Ludovicus Vivaldus*, Inſuber, in Monte Regali natus, ſcripſit Tractatus *De Vera Contritione*, *De XII. Eccleſiæ perſecutionibus*, & alia Opuſcula, quorum Catalogum texit *Ambroſius de Altamura* in Bibliotheca Dominicana Centuria IV. ad annum MDL. Denique, ut, brevitatis ergo, prætermittam alios eximios Theologos, qui

Sæ-

Digitized by Google

Sæculo XVI. Ordinem Prædicatorum illuſtrarunt,
unum tantummodo his, quos hactenus laudavi,
adjungam, videlicet *Alnoldum Badetum*, Natio-
ne Gallum, qui edidit *Breviarium de Mirabili-
bus Mundi*. Item *Margaritam Virorum illuſtrium
de futura temporis diſpoſitione prænoſcenda*. Et
Margaritam adverſus Hæreticam pravitatem. Plu-
ra de hoc Scriptore legeſis apud noſtrum *Ambro-
ſium de Altamura*, & apud *Aubertum Miræum* De
Scriptoribus Sæculi XVI. cap. 11. & *Antonium
Poſſevinum in Apparatu ſacro*.

D. Cum de Scriptoribus aliorum Ordinum Re-
gularium, necnon de Juriſconſultis, qui Sæcu-
lo XVI. floruerunt, adhuc in iſto Colloquio di-
cturi ſimus, optarem, ut alios illuſtriores Or-
dinis FF. Prædicatorum Viros tum Scripturæ
Sacræ Interpretes, tum Hiſtoricos, & Aſceti-
cos, ſeu Concionatores, hic ſub una ſerie exhi-
beres, teque ab illis breviter expedires, ut de
aliis Scriptoribus, quos in ſequentes Claſſes diſ-
tribuiſti, differendis, nobis ſat temporis ſuppete-
re poſſit.

M. Inter peritos Ordinis Prædicatorum Scri-
pturæ Sacræ interpretes primas tenent *Sanctes Pa-
gninus*, & *Hierónymus Oleaſter*, quorum pri-
mus, Natione Italus, patria Lucenſis, Concio-
nator Apoſtolicus, & trium Linguarum, ſed He-
bræ potiſſimum, longe peritiſſimus, novam to-
tius Scripturæ Sacræ Verſionem ſub *Leone* X.
Pontifice Maximo aggreſſus eſt, & Vetus omne
Teſtamentum ex Hebraica Veritate in Latinam
Linguam transfudit. Ejus Editionem peritiſſi-
mi quique Hebræorum Rabbini maximis laudi-
bus efferunt, & de ea Illuſtriſſimus *Daniel Hue-
tius* Epiſcopus Abrincenſis, in libro *De clar. In-
terpretibus* hoc judicium profert: *Leonis Decimi
Pontificis Maximi hortatu & ope, Bibliorum Ver-
ſionem feliciſſimo ſucceſſu tentavit Sanctes Pagni-
nus Lucenſis Hebraicæ quidem Veritatis ubique ad
verbum retinens, majoremque ejus, quam Latini-
tatis rationem habens, perfectæ propemodum & ab-
ſolutæ Sanctorum Voluminum interpretationis exem-
plum dedit. Attamen ut punctum omne ferre dif-
ficile eſt, quidam in eo nimiam diligentiam, am-
bitionem ac curam, tum moroſam minutarum qua-
rumque rerum ac levium affectationem, inconcin-
nitatem etiam & obſcuritatem culparunt, recla-
mantibus licet Rabbinorum peritiſſimis, quibus
ſummopere probatur Interpretatio hæc, ac reliquis
anteponitur*. Præter hanc Veteris Teſtamenti ex
Hebraica Veritate Latinam Verſionem, aliam
quoque Latinam Novi Teſtamenti Verſionem,
juxta fidem Græci Textus, edidit *Sanctes Pagni-
nus*, quam *Clementi* VII. Pontifici maximo nun-
cupavit, & alia ſcripſit Opera ad Scripturæ Sa-
cræ intelligentiam valde neceſſaria, obiitque Lug-
duni in Galliis ann. 1541. in Conventu FF.
Prædicatorum. Ei defuncto Cives Lugdunenſes,
velut parenti ſuo, ſolemnes perſolverunt exequias,
quas *Spiritus Roterus*, Dominicanus, & Fidei
Quæſitor Toloſanus, qui tum Lugduni erat, ele-
ganti ſtylo proſequitur in Libro, quem edidit
contra Hæreticos Calviniſtas, ubi hæc habet:
*Aderam ego Lugduni, quando ſuum felicem diem
clauſit extremum* (Sanctus Pagninus) *cujus fu-
nus & exequias tanto honore & pietate celebravit
Civitas Lugdunenſis, ut non privatus aliquis ho-
mo, ſed totius civitatis parens defunctus putare-
tur: Nam pullati, nigriſque veſtibus induti pluri-
mi Cives, & potentes, feretrum illius proſecuti
ſunt, pluſquam trecentis ardentibus facibus prælu-
centibus. Hujus tanti honoris cum cauſam requi-
rerem, reſponſum accepi: Civitatem Lugdunenſem
Sancti Pagnino perpetuo ſe fateri obnoxiam, eo
quod niſi illius ſancta & magnifica tuba inſonuiſ-
ſet, diligenterque illam admonuiſſet, Lutheranorum
pernicioſis dogmatibus tota forſitan ſeducta involataque
deveniſſet*. Ad illuſtrandas itidem egregiis Com-
mentariis Scripturas Sacras omnem curam, la-
borem ac induſtriam adhibuit *Hieronymus Olea-
ſter*, Natione Luſitanus, Inquiſitor Olyſiponen-
ſis, Linguæ Hebraicæ peritiſſimus, qui ſumma
cum laude interfuit Concilio Tridentino, &
ſcripſit Commentarium in Pentateuchum juxta
Sanctis Pagnini Verſionem, addiditque ſuo erudi-
to Operi ſeptemdecim Articulos ad Sacram Scri-
pturarum notitiam facilius comparandam. Edi-
dit etiam *Commentarios in Iſaiam* cum *Elucida-
tionibus Moralibus*, & e vivis exceſſit Olyſipone
anno 1563. His duobus Ordinis Prædicatorum
omni exceptione majoribus Sacrarum Litterarum
Interpretibus quidam alii ejuſdem Ordinis jure
merito addi debent, videlicet *Jacobus Magdalius*,
Natione Batavus, Hebraice & Græce doctus,
qui ſcripſit *Correctorium Bibliorum*, *ejuſmque Com-
pendium* anno MDVIII. Coloniæ editum: *Da-
mianus Craſſus*, Ripolenſis, qui, præter alios
Tractatus, Commentarium in *Job*, concinnavit:
Dominicus Buchius, Catharenſis, qui *Etymon*,
ſeu *Expoſitionem in VII. Pſalmos Pænitentiales*
in lucem emiſit: *Joannes Udalricus* Baſileenſis,
qui erudito Commentario *Epiſtolam S. Pauli ad
Hebræos* interpretatus eſt: *Placidus Parmenſis*
Natione Italus, qui Commentariis in Pſalmos,
& in Epiſtolam *Sancti Pauli* ad Romanos celebre
ſuum nomen reddidit. Inter celebres Scriptores
Hiſtoricos, qui Sæculo XVI. in Ordine Prædi-
catorum claruerunt, tres duntaxat impræſentia-
rum proferam, ſcilicet *Leandrum Albertum*,
Bernardum Luxemburgium, & *Thomam Fazel-
lum*. Primus, ſeu *Leander Albertus* patria Bo-
nonienſis, Vir fuit politioribus litteris excultus,
Philoſophicis ac Theologicis Diſciplinis imbu-
tus, in Mathematicis clarus, in Hiſtoriis, at-
que in antiquis rerum monumentis diligentiſſi-
me verſatus, ut liquet ex pluribus, quæ ſcri-
pſit, Operibus, & inter quæ præcipuum locum
tenent ſex Libri *De Viris Illuſtribus Ordinis Præ-
dicatorum*, & *Deſcriptio Italiæ*, quam *Henrico*
II. Galliarum Regi dicavit. *Bernardus* dictus
Luxemburgius a natali ſolo in Belgio, ubi na-
tus eſt, *Catalogum Hæreticorum* Libris quinque
comprehenſum contexuit, & alia ſcripſit Opuſ-
cula, quæ refert noſter *Ambroſius De Altamura*
in Bibliotheca Dominicana Centuria IV. ad an-
num 1530. *Thomas Fazellus*, Natione Siculus,
eximius fuit Hiſtoricus, perdoctus Theologus,
& humanioribus litteris apprime inſtructus.
Latine

Digitized by Google

Latine edidit eleganti ſtylo *Volumen duas in Decades partitum De Rebus Siculis*, *& quælibet Decas continet decem Libros*. Scripſit etiam Librum *De Regno Chriſti*. Denique, ex innumeris pene Scriptoribus Aſceticis, ſeu Concionatoribus, quos Sæculo XVI. protulit Ordo Prædicatorum, aliquos hic referre ſufficiet, ne, ſi ſingulos percenſere vellem, dies, vox, vireſque me omnino deficerent. Primus, iſque omnium, qui hactenus fuerunt Aſceticorum Scriptorum parens ac facile Princeps, fuit *Ludovicus Granatenſis*, ſic cognominatus a natali ſolo *Granata*, Hiſpaniæ Urbe celeberrima. Præter *Rhetoricam Sacram*, quam ad inſtituendos Concionatores miro artificio elaboravit, alios Tractatus edidit *De Duce Peccatorum*: *De Oratione & Meditatione*: *Memoriale Vitæ Chriſtianæ*: *Catechiſmum*: *Plures Tomos De Concionibus*, & alia Opera Aſcetica, Spiritus ſancti unctione perfuſa, & quibus nihil ſolidius, altius, ſalubrius ad componendos mores, vel divinius & efficacius ad ciendos pietatis affectus haberi poteſt. Hinc *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus Opera *Ludovici Granatenſis*, datis ad ipſum Apoſtolicis litteris, laudavit, majoraque piis Libris ipſum edidiſſe miracula dixit, quam *ſi cæcis viſum*, *aut mortuis a Deo Vitam impetraſſet*. Tanti etiam Opera *Ludovici Granatenſis* faciebat *S. Franciſcus Saleſius*, ut Epiſtola XXXIV. Lib. I. ad quemdam Epiſcopum, auctor ei ſit, ut *Ludovicum Granatenſem* integrum habeat, non raptim, ſed fructuoſe, cum reverentia & devotione legat, ponderet, æſtimet, devoret; & in purum putumque ſuccum convertat. Nec dubito ipſe, ut obiter dicam, quin, ſi juvenes in *Ludovici Granatenſis* Operum lectione aſſidue verſarentur, verum addiſcerent Conciones habendi modum, & ea declinarent vitia, in quæ hodie frequenter impingunt nonnulli, qui inter concionandum Scripturæ Sacræ, & Sanctorum Patrum ſyllabas aucupantur, ut novas cogitationes cudere & novum aliquem ſenſum extorquere poſſint, vel meras argutias perpetuo captant, & ita ſubtilitatibus capiuntur, ut videantur ſolida fugere & faſtidire, vel denique peſſimum dicendi genus imitati, inflato ſtylo, tumentibus verbis, & tinnulis utuntur, quos, ut libere dicam, dum aliquando lego, vel audio, videor mihi videre homines, qui, abjecto more incedendi ſolito, extremis digitis pedum, quo altiores ſint, affectata gravitate gradiuntur. *Quo enim*, ut appoſite ait *Antonius Maria Gratianus* in Vita *Joannis Franciſci Commendonis* Cardinalis, *de rebus maximis atque graviſſimis*, *de Deo*, *de pietate*, *de religione*, *de Vitæ Diſciplina ſacratis in locis ante aras*, *ante ſimulacra Dei*, *& veluti ipſius inſtinctu numinis dicentibus*, *inanis ille atque indecorus apparatus*, *ſonituſque verborum? quo illa tanto artificio & varietate diſtincta*, *tanto delibuta fuco*, *tot floſculis conſperſa*, *tot corrupta cincinnis*, *tot denique coloribus illita atque picta oratio? Res ſacræ*, *Divinæque puram*, *caſtam*, *ſimplicem orationem*, *quales mores deſiderant*: *verba delecta*, *ſi vis*, *non tamen nimia cum cura exquiſita*, *& undique excerpta*, *ut dignitatis major*, *quam gratiæ*, *ac leporis ratio habita videatur*. *Sententiæ*, *quæ gravitate ac ſeveritate laudentur*, *non tamen ſpecie ac venuſtate placeant*: *quæ admirationis ac terroris audientibus*, *quam delectationis plus incutiant*, *perrumpant pectora*, *unde noxios affectus expellant*, *non molliter influentes foveant*, *denique doceant*, *ad probitatem pietatemque inſtituant*, *non ad levitatem*, *vanitatemque erudiant*. Hæc eſt vera & cum fructu concionandi norma, ad quam ſuas conciones, & quidquid ſcripſit de Vita Aſcetica, exegit *Ludovicus Granatenſis*, Orator Chriſtianus omnibus ſuis numeris abſolutus, Vitæ Religioſæ, paupertatis adeo amans, & in moribus ſuis ita ſimplex ac modeſtus, ut Archiepiſcopatum Bracarenſem a *Catharina*, Luſitaniæ Regina, ſibi oblatum recuſaverit, & Cardinalitias Infulas, quas ipſi *Sixtus V.* Pontifex Maximus deſtinaverat, humillime deprecatus fuerit. *Ludovici Granatenſis* in promovenda animarum ſalute zelum æmulatus eſt *S. Ludovicus Bertrandus*, ejuſdem Prædicatorum Ordinis, Natione Hiſpanus, patria Valentinus, qui ad Occidentales Indos Evangelicus Prædicator miſſus, uno tantum Hiſpanico uſus Idiomate a diverſis & diſſonis nationibus intelligebatur, ſuiſque fervidis concionibus innumeros Infideles Chriſtianæ Fidei lumine illuſtravit. Miraculis clarus obiit VII. Idus Octobris anni 1581. & Faſtis Sanctorum a *Clemente X.* Pontifice Maximo adſcriptus eſt. Inter Scriptores Aſceticos Ordinis Prædicatorum haud immerito recenſeri debet *Joannes Tabienſis*, ſic dictus a *Tabia*, Liguriæ in Italia natali ſuo oppido, qui auctor eſt *Summæ Summarum de Caſibus Conſcientiæ*, quæ vulgo *Tabiena* dicitur. Prætermitto alios Scriptores Ordinis Prædicatorum Concionatores, Aſceticos, Scripturæ Sacræ Interpretes, Hiſtoricos, Theologos, Polemicos, & in omni ſcientiarum genere illuſtres, qui Sæculo decimo ſexto floruerunt, & quorum numerus propemodum infinitus in hujuſce Colloquii anguſtiis comprehendi minime poteſt. Obſervat quippe noſter P. *Petrus Louvet*, Gallus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, in una ex octo Tabulis Graphicis, quibus complexus eſt Sæculi XVI. Hiſtoriam Dominicanorum, edita eſſe ab anno milleſimo quingenteſimo uſque ad annum milleſimum ſexcenteſimum Volumina centum ſupra mille a quadringentis Scriptoribus Ordinis Prædicatorum, quos inter, unus Summus Pontifex, ſex Cardinales, ſeptem Archiepiſcopi, unus Patriarcha, viginti Epiſcopi, quindecim Inquiſitores, ſex Magiſtri Sacri Palatii, totidem Præpoſiti Ordinis Generales, & ducenti Doctores numerantur. De his Scriptoribus late diſſerunt domeſtici Auctores, qui Virorum Illuſtrium Ordinis Prædicatorum Bibliothecas adornarunt, ſed præcipue nuperus ac doctiſſimus ejuſdem Ordinis Scriptor *Jacobus Echardus*, cujus primus Tomus De Scriptoribus Familiæ Dominicanæ jam publicam lucem aſpexit, alter vero Tomus, qui ejuſdem Ordinis Scriptores Sæculorum Eccleſiæ decimi ſexti, & decimi ſeptimi complectetur, adhuc

ſub

Digitized by Google

ſub prælo Pariſienſi ſudat, ac propediem exibit in lucem.

D. Magna ſunt, ut video, Familiæ Dominicanæ Scriptorum in Eccleſiam promerita, & doctrina adeo immenſa, ut Prædicatorum Ordo nec Theologiæ peritiam, nec Linguarum maxime Græcæ & Hebraicæ, notitiam, nec Librorum ſpiritualium copiam ac excellentiam, nec illuſtrium in Scripturam Sacram Interpretum famam, nec Concionatorum eloquentiam, nec poſtremo Moralis Theologiæ uberrimam doctrinam aliis Religioſis Ordinibus, quibus nunc decoratur Eccleſia, invidere poſſit, aut debeat. Sed ne alios Regulares Ordines debita laude defraudemus, eos nunc perluſtremus nobiliores Ordinis *S. Auguſtini* Scriptores, quos in undecima Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe conſtituiſti.

M. In Ordine Sancti *Auguſtini*, alii ſunt, qui dicuntur *Eremitæ*, quique unum Mendicantium Ordinem conſtituunt; alii vocantur *Canonici Regulares*, qui itidem *S. Auguſtinum* patrem ſe habere gloriantur. Inter Eremitas Ordinis Sancti Auguſtini hi potiſſimum Scriptores doctrina & pietate Sæculo decimo ſexto immortale ſibi decus peperere, *Ægidius Viterbienſis*, *Felix Pratenſis*, *Hieronymus Seripandus*, *Joannes Garetius*, *Thomas a Villa Nova*, *Joſephus Pamphilus*, *Jacobus Philippus Bergomas*, & *Onuphrius Panvinus*, quorum patriam, eruditionis genus, & Opera breviter hic annotabimus. Primus ſeu *Ægidius Viterbienſis* a natali Italiæ Civitate cognominatus, Prior fuit Generalis Ordinis Eremitarum Sancti *Auguſtini*, eloquentia, Linguarum peritia, Sacrarum Litterarum ſcientia, & Hiſtoriarum notitia cumulatiſſime præditus. Cardinalis S. R. E. a *Leone X.* Pontifice Maximo creatus eſt, ac multa egregia edidit Opera, quæ Romæ in Bibliotheca Angelica adhuc Manuſcripta aſſervantur. *Felix Pratenſis*, Natione Etruſcus, genere Hebræus, & ex Rabbino factus Eremita Ordinis *S. Auguſtini Pſalterium*, ſecundum Veritatem Hebraicam, Latine tranſtulit, & *Leoni* X. Pontifici Maximo obtulit. Hanc *Pſalterii* Latinam tranſlationem a *Felice Pratenſi* intra quindecim dies fuiſſe abſolutam indicant hi Verſus initio Voluminis præfixi.

Omnia teſtificor Felicis acumine noſtri
Non plus ter quina facta Latina die.

Auctor eſt quoque idem *Felix Pratenſis* Verſionis libri *Job*, ac primus fuit (teſte *Waltono* Prolegomeno VIII. in Sacra Biblia parag. XXVII.) qui variantes Scripturæ Sacræ lectiones inter Judæos Orientales, ſeu Babylonios, & Occidentales, ſeu Palæſtinos, publicavit in Bibliorum Venetorum Editione ann. MDXVIII. Eccleſiam Sæculo XVI. plurimum Doctrina defendit, ac pietate illuſtravit *Hieronymus Seripandus*, Troja, quod eſt Apuliæ oppidum, oriundus, Ordinis Eremitarum Sancti *Auguſtini* Prior Generalis. Interfuit Concilio Tridentino, ubi eximiam eruditionem cum prudentia, & pietatis laude conjunctam, & ardentiſſimum ad profligandam Lutheranorum hæreſim zelum in auguſtiſſimo illo Patrum Conſeſſu prodidit, atque in præmium operæ, quam Eccleſiæ in defenſione Fidei contra Hæreticos impendit, nominatione *Caroli V.* Imperatoris ad Archiepiſcopatum Salernitanum provectus eſt, ac tandem a *Pio Quarto* Pontifice Maximo Cardinalitiis Inſulis exornatus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, & Concilii Tridentini Præſes fuit inſtitutus. Quo in munere obeundo magnam graviſſimorum Eccleſiæ negotiorum molem ſumma cum omnium admiratione ſuſtinuit, & Hæreticorum contra Fidem Catholicam impetus retudit, eorumque nefarios auſus feliciter diſſipavit. Scripſit tres Libros *De Juſtificatione: Quæſtiones adverſus Hæreſes*: Commentarios doctiſſimos *in omnes Sancti Pauli, & in ſeptem Canonicas Epiſtolas*, *Conciones*, & alia Opera, obiitque Tridenti anno MDLXIII. indeque Neapolim translatus, ubi apud Eremitas Auguſtinianos ſepultus eſt. Ad exterminandos Hæreticorum errores omnem operam, ſtudiaque ſua itidem magno cum Eccleſiæ emolumento contulit *Joannes Garetius*, patria Lovanienſis, & ejuſdem Ordinis Eremitarum *S. Auguſtini* Profeſſor, quippe qui eruditos Libros *De vera Corporis Chriſti in Eucbariſtiæ Sacramento præſentia*, necnon *De Sanctorum Invocatione*, & *De precibus pro Defunctis* ſcripſit contra Hæreticos. In Concionibus habendis, in promovenda in ſuo Eremitarum *Sancti Auguſtini* Ordine Diſciplinæ Regularis obſervantia, in procuranda ubique animarum ſalute totus incubuit *Thomas a Villa Nova*, ſic a patrio ſolo in agro Toletano cognominatus. Fuit *Carolo V.* Imperatori a Concionibus & Conſiliis Conſcientiæ, deinde Archiepiſcopus Valentinus, tantaque in pauperes liberalitate, vitæ ſanctimonia, & beatiſſima cæleſtium omnium donorum copia inſtructus, ut eum, in Vita, & poſt obitum miraculis illuſtrem, *Alexander VII.* Pontifex Maximus in Sanctorum numerum, plaudente tota Eccleſia, retulerit anno MDCLVIII. *Sancti Thomæ a Villa Nova*, ſtudio ſalutis animarum præſtantiſſimi, Conciones, ſacram facundiam, ſolidam pietatem, & zelum vere Apoſtolicum ſpirantes, in publicam lucem prodierunt. *Joſephus Pamphilus*, Veronenſis, Sacrario Pontificio a *Pio IV.* Summo Pontifice Præfectus & poſtea Signinus Epiſcopus creatus, tenuit *Chronica* Ordinis ſui, ſeu Eremitarum *Sancti Auguſtini*, & alios egregios edidit Libros *de Origine multarum Eccleſiæ Cæremoniarum: De ſacris Ritibus Veterum Pontificum in Baptiſmi, Chriſmatis, & Eucbariſtiæ Sacramentis adminiſtrandis: De Exorciſtis, & antiquo Ritu Dæmones expellendi &c.* Alii duo, quos laudavi, Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini*, in deſcribendis rebus ad ſacram Antiquitatem & Hiſtoriam attinentibus maximam apud Viros eruditos laudem conſecuti ſunt *Philippus Bergomas*, & *Onuphrius Panvinus*. Horum primus e nobili *Foreſtorum* familia Bergomi natus, Vir fuit multæ lectionis, Antiquitatis ſtudioſiſſimus, & *Innocentio VIII.* Pontifici Maximo gratiſſimus. Scripſit *Supplementum Chronicorum*, quod, juxta Editionem Venetam, incipit ab Orbe condito, & producitur uſque ad annum MDLII. Alter, ſeu *Onuphrius Panvinus*, patria fuit Veronenſis, quem Paulus Manutius *Helluonem Antiquita-*

tis; Scaligerus *Patrem Hiſtoriæ*; Lipſius *Principalis Hiſtoriæ, & Faſtorum Veterum Patrem*; Thuanus *Virum ad omnes Romanas & Eccleſiaſticas Antiquitates e tenebris eruendas natum*; Aubertus Miræus *Virum ad utrumque paratum, & Romanis Antiquitasibus cum ſacris & Eccleſiaſticis, tum profanis eruendis natum* jure optimo appellant. Auctnr Vitæ Sancti *Philippi Nerii*, lingua Italica ac typis Romanis ann. MDCXXXI. excuſæ lib. 1. c. 13. refert, *Onuphrium*, dum viveret, conſilium mente concepiſſe Annales Eccleſiæ conſcribendi & Magdeburgenſium Centurias, adverſus Eccleſiam Carholicam ſcriptas, refellendi; ſed *Baronium*, Congregationis Oratorii Presbyterum a *S. Philippo Nerio* fuiſſe in ſomnis admonitum, ut ipſe hanc provinciam in ſe ſuſciperet, & arduum iſtud Opus, quod *Onuphrius* meditabatur, in rem Catholicæ Eccleſiæ exequeretur. Omnium *Onuphrii* Operum, quæ vel jam typis edita ſunt, vel adhuc manuſcripia in variis Bibliothecis deliteſcunt, ſeriem legeſis apud *Poſſevinum* in Apparatu ſacro, & apud *Cornelium Curtium* in *Elogiis Auguſtinianis*.

Inter Canonicos Regulares Ordinis Sancti *Auguſtini*, tres præcipue fuerunt, qui Sæculo XVI. magna nominis celebritate claruerunt, videlicet *Martinus Azpilcueta*, vulgo dictus *Navarrus*, eo quod e Navarræ Regno oriundus eſſet; *Auguſtinus Steuchus*, & *Baſilius Zanchius*. Primus, ſeu *Martinus Azpilcueta* dictus *Navarrus*, ſummo cum omnium applauſu docuit Toloſæ, Salmanticæ, & Conimbricæ, pluribuſque perdoctis editis Operibus, in quibus ſe utriuſque juris ſcientia verſatiſſimum probat, toto Orbe fuit conſpicuus, & tanto in honore ab omnibus habitus, ut ejus ſententia, quaſi certa quædam lex & Oraculum reciperetur. Romam profectus, *S. Pio V. Gregorio XIII.* & *Sixto V.* Pontificibus Maximis chariſſimus fuit, ibidemque, noſtri *Bartholomæi Caranza*, Archiepiſcopi Toletani, de Fide ab æmulis poſtulati, doctrinam & innocentiam egregie defendit. Jejunii Eccleſiaſtici, etiam in ætate provecta obſervantiſſimus fuit, ſicut ipſemet teſtatur in ſuo *Manuali* his verbis; *Equidem* (*gratias Deo*) *octuageſimum annum agens, perinde poſſum jejunare, ac ſi annum agerem ſexageſimum, immo quinquageſimum*. Obiit Romæ XI. Kalend. Jul. ann. MDLXXXVI. ætatis ſuæ nonageſimo quinto. Alter Canonicus Regularis, ſeu *Auguſtinus Steuchus*, patria Eugubinus fuit, Bibliothecarius Apoſtolicus, & poſtea Chiſamienſis Epiſcopus. Præter decem libros, quos edidit, *De perenni Philoſophia*, & tres libros *pro Religione Chriſtiana* adverſus Lutheranos, Pentareuchum Annotationibus, librum *Job* Enarrationibus, & Pſalmos præcipuos Commentariis illuſtravit. Ad hunc *Auguſtinum Steuchum* Epiſtolam prolixam ſcripſit *Deſiderius Eraſmus*, quæ inter ejus Epiſtolas extat ordine MCLXXV. part. 2. Tomi 3. poſtremæ illius Operum Editionis Lugduni Batavorum, in qua *Deſiderius Eraſmus* varia in Annotationibus *Auguſtini Steuchi* in Pentateuchum carpit ac notat. Sed *Auguſtinus Steuchus* ad hanc *Eraſmi* Epiſtolam reſpondit alia non minus prolixa Epiſtola, quæ inſerta eſt ad calcem *Appendicis* Part. 2. ejuſdem Tom. 3. Epiſtolarum *Eraſmi*, & eſt ordine ultima. Denique, *Baſilius Zanchius*, Congregationis Lateranenſis Canonicus Regularis Vaticanæ Bibliothecæ Cuſtos, Annotationes in omnes Scripturæ Sacræ libros ex Sanctis Patribus excerpſit. Quæſtiones etiam in IV. Libros *Regum*, & duos *Paralipomenon ex Theodoreti* potiſſimum Scriptis defloravit, & in Latinam Linguam vertit. Confundi haud debet iſte *Baſilius Zanchius* cum *Hieronymo Zanchio*, natione Italo, qui Sæculo XVI. vixit, a Romana Eccleſia defecit, multa Opera erroribus ſcatentia publicavit, & in Romano Indice Librorum prohibitorum inter Hæreticos primæ claſſis rejicitur.

D. Inter omnes Regulares Ordines, nullus, ut opinor, in tot familias propagatur, & tam late per Orbem Chriſtianum diffunditur, quam Ordo Sancti *Franciſci*. Quapropter, nullus dubito, quin hic Ordo de Eccleſia tam bene meritus plures dederit inſignes Scriptores, de quibus in hac duodecima Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe, juxta præſcriptum Ordinem, paululum differere debemus.

M. De Scriptoribus Ordinis Sancti *Franciſci* fuſo calamo tractat *Wadinghus* in libro de Scriptoribus Ordinis FF. Minorum; ipſe vero, ne in immenſum diffundar, illuſtriores duntaxat hujus Ordinis hic proferam Scriptores, qui Sæculo decimo ſexto in Sacris Litteris interpretandis, in Rebus Theologicis pertractandis, & in Concionibus ad populum habendis magnam ſui nominis famam, ad ſempiternam hominum memoriam excitarunt. Fuerunt quidem Sæculo decimo ſexto multi Viri docti, qui linguas Hebraicam & Græcam callentes, varias Scripturæ Sacræ Verſiones adornarunt. At nullus, mea quidem ſententia, in Bibliis variis linguis excudendis magis inſudavit, & Opus Eccleſiæ utiliſſimum tam feliciter & accurate abſolvit, quam *Franciſcus Ximenius e Ciſneros*, natione Hiſpanus, S. R. E. Cardinalis, & Archiepiſcopus Toletanus, ex Ordine FF. Minorum aſſumptus, Inquiſitor Generalis & Prorex Hiſpaniarum, qui, accitis undique Viris Linguarum peritiſſimis, & conquiſitis vetuſtiſſimis probatiſſimiſque manuſcriptis Codicibus ex Vaticana, Medicea, Veneta, aliiſque Bibliothecis, Biblia Sacra diverſis linguis in lucem edenda improbo labore, maxima ſedulitate, & immenſis ſumptibus curavit, ut ipſe teſtatur in duplici Præloquio, quod huic Operi præfixit. In primo Præloquio ad *Leonem X.* Pontificem Maximum hæc ſcribit: *Ut ipſa Originalia in promptu haberet quicumque divinarum litterarum ſtudioſus, poſſetque non ſolis rivulis eſſe contentus, ſed ex ipſo fonte ſalientis aquæ in vitam æternam ſitim pectore extinguere; juſſimus Archetypas Sacræ Scripturæ linguas cum adjunctis variarum linguarum translationibus impreſſioni mandari Sanctitatis tuæ nomini dedicandas, atque imprimis Novum Teſtamentum Græco Latinoque Sermone excudendum curavimus ſimul cum lexico Græcarum omnium dictionum, quæ poſſunt in eo legentibus occurrere, ut his quoque, qui non integram linguæ co-*

gni-

gnitionem adepti ſunt, pro viribus conſuleremus. Deinde vero, antequam Vetus Teſtamentum aggrederemur, Dictionarium præmiſimus Hebraicorum, Chaldaicorumque totius Veteris Inſtrumenti Vocabulorum ... Quibus omnibus, veluti pro præludio ita peractis, ad excuſſionem diverſarum Veteris Teſtamenti linguarum nos convertimus, adjicientes etiam ſingulis earum ſuam latinam interpretationem. Qua in re aperte Beatitudini tuæ id teſtari poſſumus, Pater Sanctiſſime, maximam laboris noſtri partem in eo præcipue fuiſſe verſatam, ut & virorum in linguarum cognitione eminentiſſimorum opera uteremur, & caſtigatiſſima omni ex parte vetuſtiſſimaque exemplaria pro Archetypis haberemus, quorum quidem tam Hebræorum, quam Græcorum, ac Latinorum multiplicem copiam non ſine ſummo labore conquiſivimus, atque ex ipſis quidem Græcos antiquiſſimos tum Veteris, tum Novi Teſtamenti Codices perquam humane ad nos miſiſti, qui nobis in hoc negotio maximo fuerunt adjumento. In altero Præloquio, quod eſt ad Lectorem, varias Linguas ac Verſiones, quibus conſtant hæc ſuis curis edita Sacra Biblia, explicat Eminentiſſimus ille Cardinalis his verbis: *Pentateuchus triplicem linguam habet, Hebraicam videlicet, Chaldaicam, & Græcam, quas imprimendas juſſimus cum aliis tribus Latinis interpretationibus juxta correſpondentibus, ita ut Hebraicæ veritati reſpondeat Latina B. Hieronymi translatio: Chaldaicæ vero alia Latina fere de verbo ad verbum a Viris ejus linguæ peritiſſimis elaborata: Græcæ autem ſeptuaginta Interpretum Editioni interlinearis Latina Traductio. Agiographi deinde libri ſimul & Prophetales duplici lingua excuduntur, hoc eſt, Hebræa & & Græca cum aliis duabus Translationibus Latinis illis correſpondentibus ... At vero libri extra Canonem* (ideſt, Hebræorum, quos tamen ceu Canonicos recipit Eccleſia) *Græcam tantum habent ſcripturam cum Latina interpretatione: altera B. Hieronymi, altera interlineari de verbo ad verbum ... Primitiva ſive radices dictionum Hebraicarum, & Chaldaicarum ad marginem ſunt appoſitæ &c.* Hæc *Ximenii* Cardin. *Biblia*, quæ vulgo *Polyglotta Complutenſia* dicuntur, auctoritate Pontificia approbavit *Leo X.* Diplomate dato Romæ die XXII. menſis Martii anni MDXX. cum jam e vivis exceſſiſſet an. MDXVI. Cardinalis *Ximenius*, ætatis LXXX. In ſtudio & interpretatione Sacrarum Litterarum inſudavit etiam, ac magnam apud Viros eruditos laudem promeritus eſt *Franciſcus Titelmanus*, in oppido agri Leodienſis natus, & Ordinis FF. Minorum Profeſſor, qui Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, ac Latinæ Linguarum notitia præditus, doctiſſimos edidit Commentarios in plures libros Script. Sacræ cum Veteris, tum Novi Teſtamenti: *Deſiderium Eraſmum* in Collatione in Epiſtol. ad Romanos impugnavit, variaque vulgavit Opera ſive Dogmatica, ſive Aſcetica, quæ ejus eximiæ eruditionis & pietatis perpetua erunt monumenta. Inter Patres Capucinos, ad quos ex FF. Minorum Ordine, ſtrictioris Diſciplinæ regularis obſervantiæ ſtudio, ſeſe receperat, ſua officia ac miniſteria Leproſis incredibili charitate exhibendo, obiit anno MDXXXII. ſicut aſſerit *Wadinghus*, non vero anno MDLIII. ſicut per errorem obrepſit *Alberto Miræo* in Scriptoribus Sæculi XVI. Sacrarum Litterarum Interpretum Catalogo accenſeri quoque debent quatuor alii ejuſdem Ordinis FF. Minorum Scriptores, videlicet *Henricus Regius*, *Joannes Ferus*, *Nicolaus Grandis*, & *Seraphinus Cumiranus*, quorum primus, ſeu *Henricus Regius*, Padetbonenſis, *Biblia Alphabetica* edidit, quæ primum excuſa fuerunt Coloniæ anno MDXXXV. Alter, ſeu *Joannes Ferus*, natione Germanus, præter multa Concionum volumina, & Opuſcula varia, edidit Commentaria in plures Sacros libros tam Veteris, quam Novi Teſtamenti, quæ tamen, ut inquit *Wadinghus*, varias paſſa ſunt contradictiones. *Nicolaus Grandis*, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctor Theologus, Commentarios elaboravit in *Epiſtolas S. Pauli ad Romanos & ad Hebræos*. Denique, *Seraphinus Cumiranus*, Feltrenſis, ſcripſit *Conciliationem locorum Scripturæ Sacræ, quæ inter ſe pugnare videntur*.

E Schola Fratrum Minorunt prodierunt Sæculo decimo ſexto innumeri pene Theologi, quorum ſingulares dotes & opera late proſequitur *Wadinghus* in libro *de Scriptoribus Ordinis FF. Minorum*. Hic autem conſulto prætermiſſis haud paucis hujus Ordinis Theologis, *de Formalitatibus Scoti*, & de aliis id genus Scholaſticis quæſtionibus, Eccleſiæ ac Reipublicæ Chriſtianæ parum utilibus, Tractatus aut libros ediderunt, eos duntaxat in medium producam Theologos, qui præclaris Operibus Eccleſiam & Ordinem FF. Minorum Sæculo decimo ſexto illuſtrarunt. Et primo quidem loco reponam *Cornelium Muſſum*, Placentinum, qui ex Ordine FF. Minorum Epiſcopus Bituntinus aſſumptus, interfuit Concilio Tridentino, ubi vitæ innocentia, eximia doctrina, & ſacra eloquentia magnam ſui apud Patres admirationem excitavit. Inter alia Opera, quæ perdocte ſcripſit, præcipuum locum habent quinque libri, quos lucubravit, de Hiſtoria Divina, & Commentarius in omnes Sancti Pauli epiſtolas, & in Decalogum. Plura de eo legeſis apud *Wadinghum* in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Minorum. Adfuit etiam Concilio Tridentino *Andreas Vega* Hiſpanus ejuſdem Ordinis Minorum, & in Academia Salmanticenſi Theologiæ Profeſſor præſtantiſſimus, qui ejuſdem Concilii Tridentini *de Juſtificatione* doctrinam perdoctis Commentariis adverſus Hæreticos defendit, de quibus legendus eſt *Wadinghus*. Ad Concilium quoque Tridentinum *Michael de Medina* ejuſdem Ordin. Profeſſor, a *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege miſſus eſt, & ſcripſit libros ſeptem *de Recta in Deum Fide*: Libros quinque *de Sacrorum Hominum Continentia*: Tractatus *de Purgatorio, de Indulgentiis &c.* quos *Wadinghus* in Bibliotheca recenſet. *Marcus Viguerius*, natione Italus, patria Savonenſis in Liguria, Ordinis Minorum, Theologiam Patavii & in Sapientiæ Romanæ Gymnaſio poſtquam diu prælegiſſet, Epiſcopus Senogallienſis factus eſt, dein, inter S. R. E. Cardinales a *Pio Secundo* Pontifice Maximo allectus, & Epiſcopatu Præneſtino auctus.

Digitized by Google

Extant ab eo ſcripta *Decachordum Chriſtianorum de præcipuis Incarnati Verbi Myſteriis*: item *Lucubratio de excellentia Inſtrumentorum Dominicæ Paſſionis*: Liber *de Vita, Paſſione, Morte, Reſurrectione & Inſtrumentis Paſſionis D. N. Jeſu Chriſti*. Apologiam pro *Julio II.* Pontifice Maximo adverſus Conciliabulum Piſanum ab eo conſcriptam eſſe prodit Poſſevinus Tomo 2. *Apparatus Sacr.* pagina 62. *Dialogum* etiam *de tollendis abuſibus Eccleſiæ* ab eodem compoſitum memorat *Simlerus* in Bibliotheca Tigurin. pag. 575. Franciſcus Lichetus, Brixienſis Ordinis FF. Minorum Generalis Miniſter, Commentarios adornavit in quatuor Sententiarum libros Doctoris ſubtilis. *Conradus Cligius*, natione Germanus, & ejuſdem Ordinis Minorum, præter *Catechiſmum* libris IV. comprehenſum, ſcripſit *Locorum Communium Sacræ Theologiæ Sylvam*, & alia Opera, quæ tamen vel exuberantis ingenii vitio, vel fraude Hæreticorum corrupta, correctione indigent, ut inquit *Wadinghus*, quo fit, ut omnia ejus Opera, donec expurgentur, in Indice Romano prohibeantur. *Clemens Dolera*, natione Italus, ex Miniſtro Generali Ordinis FF. Minorum creatus eſt S. R. E. Presbyter Cardinalis & Epiſcopus Fulginatenſis, edidítque *Compendium Catholicarum Inſtitutionum ad Chriſtianam Theologiam*, & alia Opera, de quibus conſule *Wadinghum* in Bibliotheca. *Didacus Stella*, natione Luſitanus, non ſolum fuit inſignis Ordinis Minorum Theologus, ſed eximius Concionator, & Scriptor Aſceticus, qui libros edidit *de contemnendis Mundi vanitatibus*, quos *S. Franciſcus Saleſius* impenſe laudat, inſuper Meditationes de Amore Dei, & librum *de modo Concionandi*, ſeu *Rhetoricam Eccleſiaſticam*, qua poſteros Concionatores informavit, artemque bene, & utiliter Conciones ad populum habendi edocuit. Denique, inter doctiſſimos Theologos Ordinis Minorum adnumerari debent *Petrus Crabbius*, *Alphonſus a Caſtro*, & *Petrus Galatinus*, quorum primus, ſeu *Petrus Crabbius*, patria Mechlinienſis, Vir fuit pietate & eruditione clarus, qui poſt *Jacobum Merlinum*, Eccleſiæ Pariſienſis Pœnitentiarium, a quo, ut ſuperius obſervavimus, in lucem data eſt Conciliorum Collectio, novam ac multo locupletiorem Conciliorum Collectionem an. MDXXXVIII. typis mandavit Coloniæ, eique præter varias Synodos & Epiſtolas ſparſim additas, inſeruit Geſta Concilii Chalcedonenſis, Concilium Lateranenſe ſub *Innocentio III.* celebratum, Appendicem copioſam Concilii Conſtantienſis, Epiſtolas & Reſponſiones Synodales XVII. Concilii Baſileenſis, & Geſta Concilii Florentini ex interpretatione *Bartholomæi Abrami Cretenſis*, & Vitas Romanorum Pontificum, quæ omnia deſiderantur in prioribus Conciliorum Collectionibus. Hanc novam Conciliorum Collectionem duobus Tomis complexus eſt *Petrus Crabbius*, quam tamen poſtea pluribus additamentis auctam, & in tria magnæ molis volumina digeſtam, nova Editione Anno MDLI. Coloniæ donavit, eamque *Carolo V.* Imperatori nuncupavit. In alio perinde Eccleſiæ utili ſcribendi genere verſatus eſt *Alphonſus a Caſtro*, natione Hiſpanus, patria Zamorenſis, unus e Concilii Tridentini Theologis, & *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi a Sacris Concionibus, qui præter Homilias, ſcripſit Opus adverſus omnes Hæreſes in libros XIV. diſtributum: Libros tres *De Juſta Hæreticorum Punitione*: & libros duos *De Poteſtate Legis Pœnalis*. Denique, *Petrus Galatinus*, natione Apulus, Opus Theologicum edidit in quinque partes tributum: Item Opus *De Eccleſiæ Catholicæ Inſtitutione, Deformatione, & Reformatione*, alioſque Tractatus, quorum Catalogum exhibet *Wadinghus* in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Minorum. Hic autem obiter advertere debes, eumdem *Petrum Galatinum* ſcripſiſſe librum *De Arcanis Catholicæ Veritatis* adverſus Judæos, ex libro *De Pugione Fidei Raymundi Martini*, Ordinis Prædicatorum, maximam partem compilatum, ſicut ſole clarius demonſtravit doctrina & pietate illuſtris dominus *Joſephus de Voiſin* in Prolegomenis *Pugionis Fidei* Editionis, quam ſecundis curis adornavit, tamque inſigne plagium detexit. Quin, ante *Joſephum de Voiſin* hoc *Petri Galatini* furtum ſubodoratus eſt *Joſephus Juſtus Scaligerus* in Epiſtola ad Caſaubonum data Idibus Septembris anni MDIII. in qua hæc habet; *Addebat de quibuſdam in Petri Galatini diſputationibus. Scito illos libros eſſe compendium duorum ingentium Voluminum, quibus titulum fecit Auctor Raymundus Sebon, Dominicanus, eximius Philoſophus*. At ille naris emunctæ Criticus, quamvis *Petri Galatini* furtum optime olfecerit, atque acutiſſime indagaverit, a via tamen veritatis aberravit, primo, dum ait, *Raymundum Sebonem* eſſe Dominicanum, & Authorem libri *De Pugione Fidei*. Conſtat quippe *Raymundum Sebonem* nec Dominicanum fuiſſe, nec Authorem libri *De Pugione Fidei*, ſed germanum illius libri Authorem eſſe *Raymundum Martinum*, natione Catalanum, patria Subiratenſem, Conventus Barcinonenſis Ordinis FF. Prædicatorum alumnum, ſicut teſtatur *Franciſcus Diago*, ejuſdem Ordinis, libro 2. *Hiſtoriæ Provinciæ Aragoniæ* cap. 28. Fallitur præterea *Joſephus Scaliger*, dum aſſerit, Opus *Petri Galatini* De Arcanis Catholicæ veritatis nihil aliud eſſe, quam Compendium duorum ingentium voluminum *Raymundi* Dominicani; cum tamen certum ſit, non duo tantum, ſed tria volumina libri *Raymundi Martini* Dominicani *De Pugione Fidei* extare in variis Bibliothecis, quorum non tam Compendium, ſeu Epitomen, aut Breviarium confecit *Petrus Galatinus* in ſuo libro *De Archani Catholicæ Veritatis*, quam omnia bona, quæ eo in libro habet, ab illo ſuffuratus eſt, ſuppreſſo penitus *Raymundi Martini* nomine, nec vel minimum quidem indicato fonte, ex quo pleniſſime biberat, & aquas inde hauſtas in ſuos alveos derivaverat. Sed de Scriptoribus Ordinis S. Franciſci hactenus ſatis.

D. Supereſt adhuc unus Religioſorum Mendicantium Ordo, videlicet Carmelitarum; de cujus Scriptoribus, qui præclaris ingenii ſui monumentis, omnique bonarum Litterarum genere Chriſti Eccleſiam locupletarunt, breviter in hac decima

tertia

Digitized by Google

tertia Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe diſſerere debemus.

M. Prætermitto, ne longiori deducta Scriptorum ſerie, tibi faſtidium ingeram, doctiſſimos Theologos Scholaſticos, qui Sæculo XVI. magnum Ordini Carmelitarum ſplendorem contulerunt, & tres tantum mihi notos, illius Ordinis Scriptores, quorum Opera eruditis & aſceticis Viris maxime probantur, hic indicabo, videlicet *S. Thereſiam a Jeſu*, Spiritualis & Cæleſtis doctrinæ Magiſtram, *Everardum Billichium*, & *Baptiſtam Mantuanum*, cognomento *Hiſpaniolum*. In primis, certo affirmare poſſum, ex Hiſpania, ſanctitatis & doctrinæ feraciſſima, non extitiſſe Sæculo XVI. quidquam ad Religionis Chriſtianæ gloriam & majeſtatem illuſtrius illa Deo dilecta Virgine Thereſia, quæ Abulæ in Regno Caſtellæ parentibus non minus nobilitate, quam vitæ integritate conſpicuis nata, ad Moniales Ordinis *S. Mariæ de Monte Carmelo* anno ætatis ſuæ vigeſimo ſe contulit, & ejuſdem Ordinis non ſolum in mulieribus, ſed & in Viris reformationem aggreſſa, de ſola Dei miſericordia confidens, humanis omnibus deſtituta auxiliis, & adverſantibus plerumque, ac contradicentibus poteſtatibus Sæculi, ad optatum exitum perduxit, materque evaſit Carmelitarum excalceatorum tam Virorum, quam Mulierum Ordinis latiſſime propagati, quo nullum Sanctitate & eruditione, ſeu utraque Theologia, Myſtica & Scholaſtica, ſuperiorem Eccleſia habet, ut opportunius oſtendemus in ſequenti colloquio, ubi agemus de Religioſis Ordinibus, qui Sæculo XVI. fuerunt inſtituti. Actum profecto agerem, ſi hic ſummam *S. Thereſiæ* pietatem, ardentiſſimam in Deum, & proximum charitatem, ceteraſque virtutes, quibus in gradu heroico excellebat, deſcribendas ſuſciperem. Dicam tantum, ejus doctrinam adeo Cæleſtem eſſe, ut vere ipſa dici poſſit *doctrix diſciplinæ Dei, & electrix operum illius*. Scripſit, præter plures Epiſtolas, quæ germanam ac ſolidam pietatem ubique ſpirant, *Vitæ ſuæ Relationes*, *Viam Perfectionis*, *Fundationum Cœnobiorum ſuorum* librum unum, *Caſtrum animæ*, & *in Cantica Canticorum* librum unum, quorum Operum aſceticorum excellentiam egregie commendat *Gregorius XV.* Pontifex Maximus in Canonizationis *S. Thereſiæ* Diplomate, ubi ait, Sanctam illam Virginem, Cæleſtis ſapientiæ imbribus a Deo irrigatam, edidiſſe de Myſtica Theologia, & de aliis etiam rebus libros multa pietate refertos, *ex quibus fidelium mentes uberrimos fructus percipiunt, & ad ſupernæ patriæ deſiderium excitantur*. Eſſet hic locus opportuniſſimus, ſi per Colloquiorum noſtrorum brevitatem liceret, meo, totiuſque Ordinis nomine, teſtandi gratiſſimum animum non ſolum in Sanctam *Thereſiam*, quæ, ſuum in Dominicanos ut ſignificaret affectum, in una ex ſuis Epiſtolis ſe *Dominicam in Paſſione*, ideſt, ex animo totoque affectu Dominicanam ſe eſſe profitebatur; ſed etiam in Reverendos Patres Carmelitanos excalceatos, S. *Thereſiæ* filios, qui de Schola noſtra optime meriti ſunt, & *S. Thomæ* doctrinæ maximum ſplendorem atque auctoritatem conciliarunt, laudabili illo Statuto, & quaſi voto de S. Doctore Angelico ubique ſequendo, quod Carmelitarum Ordo inter Conſtitutiones, & ſuæ Religionis fundamenta poſuit, & ſancte etiamnum obſervat. Sed, cum huic officio plene ſatisfacere non poſſim, perpetua illa & arctiſſima amicitia, qua RR. PP. Carmelitas Excalceatos colit Schola Thomiſtica, æternum erit noſtræ in illos obſervantiæ monumentum. *Everardus Billichius*, Carmelita Colonienſis, in Concilio Tridentino, & Ratiſponenſi Colloquio pro tuenda Fide Catholica multum allaboravit. *Defenſionem judicii Univerſitatis Colonienſis* adverſus calumnias *Melanchthonis*, *Buceri*, *Oldendorpi*, & *Aſſeclarum* in publicam lucem emiſit: Item librum *de diſſidiis Eccleſiæ componendis*. Denique, *Baptiſta Mantuanus*, cognomento dictus *Spagnolus*, ſeu *Hiſpaniolus*, gente erat Italus, patria Mantuanus, & Ordinis Carmelitani in Conventu Mantuano alumnus, ac poſtea totius Ordinis Generalis Præfectus, cui tamen dignitati, poſt triennium, ultro ceſſit, ut Deo ac ſacris ſtudiis facilius vacaret. Linguarum Latinæ & Hebraicæ peritus fuit, eximius Theologus, & Poeta optimus, adeoque caſtus, ut Poeticam venam rebus laſcivis, aut prophanis impendere piaculum duxerit: Obiit Mantuæ XI. Kal. Aprilis anni MDXVI. eique mortuo *Fredericus* Mantuæ Dux, Statuam marmoream poſuit. Præter multa ſacra Poemata ſcripſit *contras Poetas impudica ſcribentes*: *Hiſtoriam Redemptoris Mundi Matris Eccleſiæ Lauretanæ*: *Apologiam pro Carmelitis*: *Tractatum de parte Corporis B. Mariæ, in qua conceptus eſt Jeſus Chriſtus*: *De patientia libros tres*, & alia Opera, quæ ſimul collecta ſtudio *Laurentii Cuperi*, Bruxellenſium Prioris prodierunt Antuerpiæ anno MDLXXVI. Plura de Carmelitani Ordinis Scriptoribus non addam, eo quod Clariſſimi Societatis Jeſu Scriptores, de quibus in ſequenti, ſeu decima quarta Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe, ſermonem habituri ſumus, ampliſſimum dicendi ſuppeditent argumentum.

D. Cum in Societatem *Jeſu*, doctrina, legibus, vita, moribus & Scriptis ubique laudatiſſimam, ſic ab initio fuerim animatus, ut vero ejus honori conſulere ſemper in votis habuerim, inceſſit nuperrime animum libido, pervolvendi Bibliothecam Scriptorum Societatis *Jeſu*, & ſtatim in prima Præfatione (cujus Author eſt R. P. *Petrus Ribadeneira* ejuſdem Societatis Theologus) hæc verba perlegi, quæ me ſingulari admiratione perculerunt: *Mihi quidem*, inquit ille, *certe permirum videtur, in tam exiguo noſtrorum numero tam multos extitiſſe Scriptores, qui breviſſimo tempore lucubrationes ſuas litteris mandarunt, & omne pene ſcriptorum genus magna cum laude ſunt perſecuti. Etenim, ut ex multis pauca attingam, quod genus ingenuarum artium eſt, quod argumentum, quæ tractatio, in qua noſtri non ſint peregregie verſati? quam ſcriptis ſuis non explicarint, auxerint, ornarint? Nam ſi ab ipſis quaſi incunabulis ac primis Grammatices rudimentis ducar exordium, & per ſeveriores Diſciplinas, cum per grad s*

Digitized by Google

quoſdam , *ad culmina ſacræ aſcendas Theologiæ* , *nihil certe reperies a noſtris prætermiſſum* , *quod ad ſcientias omnes illuſtrandas pertinere videatur &c.* Volebam quidem ulterius progredi , ſed , ut candide fatear , immenſi illius libri moles me , magni laboris impatientem , a lectione deterruit . Quocirca obſecro te , ut præcipuos ac primi ſubſellii Scriptores Societatis Jeſu breviter in hac decima quarta Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe percenſere , eorumque Opera indicare non graveris.

M. Iſtud Scriptorum Societatis Jeſu elogium , quod in Præfatione *Petri Ribadeneira*, ad Bibliothecam Scriptorum Societatis Jeſu lectitaſti, ſplendidum quidem , elegans , ac magnificum eſt , modeſtum tamen præ aliis encomiis , quæ in Imagine primi Sæculi Societatis Jeſu habentur, & a quibus referendis, ne longior ſim , conſulto in præſentia abſtinebo , atque in recenſendis dumtaxat præſtantioribus hujus Societatis Scriptoribus , eorumque lucubrationibus debita commendatione celebrandis, paululum immorabor. Incipiam porro a *S. Ignatio de Loyola* , Societatis Jeſu parente ac Conditore , meoque in Cælis ſingulari Patrono , cujus nomine in Sacro Baptiſmatis fonte divina providentia fui donatus . Natione Hiſpanus fuit *Ignatius de Loyola* , qui dum viveret , varias, ita permittente Deo , perſecutiones paſſus eſt, præſertim Pariſiis , ubi ab æmulorum manibus ac furore liberatus eſt authoritate, ac potentia Dominicani *Matthei Ori* , Inquiſitoris Patienſis , ad cujus tribunal ſemel & iterum fuit delatus, ſicut teſtatur *Orlandinus* libro 1. Hiſtoriæ Societatis Jeſu . Nec ſolum Pariſiis & in Gallia *Ignatium de Loyola* ab eo Dominicano Fidei Quæſitore humaniter & perhonorifice tractatum narrat *Orlandinus*, ſed etiam lib. 2. ejuſdem Hiſtoriæ num. 31. aſſerit , *Ignatium de Loyola* , a ſuis æmulis Salmanticæ in Hiſpania impetitum , ſe ſe teſtimonio Dominicani *Matthai Ori* , quem Pariſiis vindicem ac defenſorem habuerat, tutatum fuiſſe . Variis præterea circa librum *Exercitiorum ſpiritualium* , quem edidit , quique a *Paulo* III. aliiſque Romanis Pontificibus poſtea approbatus eſt, atque a Viris doctiſſimis ac religioſiſſimis ſumme laudatus , procellis agitatus eſt *Ignatius de Loyola* . Neque enim, ut obiter dicam, aſſentior illis, qui volunt, Authorem illius libri *Exercitiorum ſpiritualium* eſſe *Garciam Giſnerium* , Montiſſerrati Religioſum Benedictinum ; maxime cum ex teſtimoniis Romanorum Pontificum conſtet , hunc librum *Exercitiorum ſpiritualium a S. Ignatio* , dum Manreſæ eſſet, compoſitum fuiſſe, & juſſu *Pauli* III. recognitum eſſe a P. *Foſcarario*, Dominicano, & Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro, qui egregium de illo protulit teſtimonium præfixum huic libro , Editione Romana prima , anno MDXCVI. excuſo: *Non poterunt* , inquit ille Dominicanus , *tam Sancta Exercitia non maximum commodum præſtare cuilibet ſtudioſo , ideo obviis etiam ulnis amplectenda ſunt* . In ſecunda vero Editione ejuſdem libri , ſic ejus utilitatem commendat idem Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, *cum nequeat ſubſiſtere diu Chriſtiana Religio ſine exercitiis* , *& meditationibus aliquibus ſpiritualibus (in meditatione enim, inquit Vates, exardeſcit anima mea) nullas arbitror magis opportunas his, quæ procul dubio ex Scripturarum ſtudiis, & longo rerum uſu natæ ſunt.* Præter hunc admirabilem *Exercitiorum ſpiritualium* librum , quem ad poſteros tranſmiſit *Ignatius de Loyola* , plures ſcripſit pias Epiſtolas ad ſuos filios, eiſque Conſtitutiones dedit, in quarum Parte IV. c. 14. ſancita lege jubet, ut doctrinam Thomiſticam ſectantur: *In Theologia*, inquit Vir Dei, *legatur Vetus & novum Teſtamentum*, *& doctrina S. Thomæ*; eique nullo nomine, nullo prætextu nullove titulo, lituram aliquam, exceptionemque præfigi unquam paſſus eſt, quamdiu vixit Beatiſſimus ille Societatis Jeſu Parens , & germanæ S. Thomæ Aquinatis doctrinæ ſectator ſtrenuus: ſed potius Chriſtianæ pacis amantiſſimus ſi quæ vidit ætate ſua diſſenſionum iſtarum ac novitatum pullulare ſemina , actutum ea , qua potuit , pietate ac religione compreſſit, illo proinde dignus elogio, quo eum Cardinalis *Franciſcus a Monte* coram *Gregorio XV.* Pontifice Maximo coronavit , dum virtutum ac miraculorum geſta pro Canonica ejus Apotheoſi referret : *Novas* , inquit, *opiniones nunquam admiſit*, *& in Theologia Scholaſtica doctrinam Angelici Doctoris ſecutus eſt*. Et certe , *Maffejus* Societatis Jeſu , lib. 1. *de Vita S. Ignatii* c. 19. & alii ejuſdem Societatis probatiſſimæ fidei Scriptores , diſerte teſtantur, *Ignatium de Loyola* Lutetiæ Pariſiorum apud FF. Prædicatores in Collegio Generali *S. Jacobi* Theologiæ operam navaſſe, eaque ratione ſubinde factum, ut qui, naſcente Societate Jeſu, eidem, necdum peractis Theologicis ſtudiis, nomen dabant, ad Fratrum Prædicarorum Scholas, Lectiones Theologicas excepturi, mitterentur: quod olim Valliſoleti atque Abulæ fieri ſolitum ipſimet Societatis Jeſu Scriptores litteris prodiderunt . Ita nempe , qui tum temporis *Ignatii* mentem , animumque propius ebiberant , ſe nunquam melius inſtituendos autumabant , quam ſi eum Doctrinæ fontem attingerent, unde ſanctiſſimus Pater hauſiſſet . Ad vitam immortalem migravit *S. Ignatius de Loyola* pridie Kal. Aug. ann. MDLVI. & a *Gregorio XV.* Pontifice Maximo , heroicis ejus virtutibus ac miraculis rite probatis, in Calitum numerum relatus eſt IV. Id. Martii ann. MDCXXIII. De Societate Jeſu , cujus fundamenta jecit *S. Ignatius de Loyola*, & cujus incrementum haud parum promoverunt Religioſi Dominicani , commodius agemus in proximo Colloquio , ubi de Religioſis Ordinibus , qui Sæculo XVI. originem habuerunt, ſermonem inſtituemus .

Poſt *S. Ignatium de Loyola* , Societatis Jeſu Auctorem ac Parentem , inter Clariſſimos ejuſdem Societatis Scriptores, qui Sæculo XVI. doctrina & pietate effulſerunt, eos, qui ſequuntur, potiſſimum laudabo videlicet, *Jacobum Laynes* , *Sanctum Franciſcum Xaverium* , *Martinum Olavium* , *Petrum Caniſium* , *Henricum Caniſium* , *Franciſcum Ribera* , *Joannem Ferdinandum* , *Alphonſum Salmeronem*, *Hieronymum Pradum* , *Franciſcum Toletum*, *Blaſium Viegam* , *Joannem Maldona-*

Digitized by Google

donatam, & *Emmanuelem Sa.* De quibus ſingillatim aliquid dicturus, ordiar a *Jacobo Laynes*, natione Hiſpano, patria ex oppido Caſtellæ Almaxan, qui fuit Vir ingenio maximo, judicio acerrimo, excellenti memoria, prudentia ſingulari, innocentiæ & vitæ ſanctimonia admirandus, modeſtia, affabilitate ac ſuavitate morum haud vulgariter præditus. *Sancto Ignatio de Loyola* ad meliorem vitam translato, Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu electus *Jacobus Laynes*, eam octo annos, & dimidiatum ſapientiſſime rexit. In Galliam a *Pio IV.* Pontifice Maximo cum *Hippolito Eſtenſi*, Cardinali Legato, ad reſtinguendum incendium, eo in Regno ab Hæreticis Calvinianis excitatum, miſſus, interfuit publico totius hujuſce Regni Poiſſiaco Conventui, in quo, ſicut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus, maxima Sententiarum & verborum gravitate repreſſit, coram *Catharina*, Regina matre, *Theodorum Bezam*, *Petrum Martyrem*, alioſque nefarios Hæreticorum Anteſignanos frænavit, ac prorſus elingues reddidit. Concilio Generali Tridentino interfuit, & in eo multa ſuæ eruditionis ſpecimina edidit. Tandem abſoluto Concilio Tridentino, Romam reverſus, ibi obiit die 19. Januarii anno MDLXV. ætatis ſuæ LIII. Præclara feliciſſimi ingenii ſui atque exquiſitæ eruditionis ſuæ monumenta reliquit, quæ tamen, ut obſervat *Philippus Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu, ob varias, quibus diſtentus erat, occupationes limare, eiſque ultimam manum admovere haud potuit *Jacobus Laynes*. De illius etiam Scriptis legendi ſunt *Franciſcus Sacchinus* in Hiſtoria Societatis Jeſu, & *Petrus Ribadeneira* in Catalogo Scriptorum ejuſdem Societatis. Exactis in Academia Pariſienſi Philoſophiæ & Theologiæ ſtudiis, ſeſe ſocium S. *Ignatio* adjunxit *Franciſcus Xaverius*, natione Hiſpanus, patria Navarrus, qui a *Paulo* III. Pontifice Maximo, *Joannis* III. Luſitaniæ Regis rogatu, ad Orientalem Indiam miſſus eſt, ubi innumeros Populos Evangelii luce perfudit. Dein, in Japoniam primus Cæleſtis doctrinæ lumen invexit, ideoque Japonum primus Apoſtolus jure merito dictus. Tot remotas Infidelium Regiones pedibus luſtraſſe, & Cæleſti luce colluſtraſſe non contentus *Franciſcus Xaverius*, latiſſimum Sinenſium Imperium penetrare voluit, ſed in ipſo hujuſce Regni aditu ſanctiſſime obiit die II. menſis Decembris anno MDLII. & a *Gregorio XV.* Pontifice Maximo Sanctorum Catalogo adſcriptus eſt die XII. menſis Martii anni MDCXXII. *Sancti Franciſci Xaverii* virtutum ornamenta, præcipue ſubmiſſionem animi, charitatem erga Deum, zelum animarum, magnanimitatem, fortitudinem, in adverſis patientiam, perpetuum Orationis ſtudium, vitæ aſperitatem, Evangelicæ paupertatis amorem, ceteraſque virtutes heroicas complexus eſt *Petrus Ribadeneira* in Vita *Sancti Ignatii de Loyola*. Sex quoque libros de *Sancti Franciſci Xaverii* moribus, vita, obitu & miraculis ſcripſit *Horatius Turſellinus*, elegans Societatis Jeſu Scriptor. Extant complures *S. Franciſci Xaverii* Epiſtolæ zelum Apoſtolicum ſpirantes, & alia quædam Opuſcula, quorum meminit *Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu: Inter primos S. *Ignatii* ſocios annumeratur *Martinus Olavius*, natione Hiſpanus, patria Cantaber, ex oppido *Victoria*, qui poſtquam in Academia Pariſienſi Doctor in Sacra Theologia inauguratus, ſapientiæ laude floruiſſet, & *Ottonis* Cardinalis *Turchefii*, Epiſcopi Auguſtani, nomine, Synodo Tridentinæ adfuiſſet, ibique Orationem ſummo cum totius Concilii applauſu habuiſſet, Societati Jeſu nomen dedit, ac brevi inter Profeſſores adſcriptus, Romano præfectus eſt Collegio, in quo Theologiam magna cum ſui nominis fama docuit, ſcripſitque *Aſſertiones de conditione, lapſu & reparatione hominis*, necnon *ad Decretum Pariſienſe a Sorbonicis Doctoribus contra Societatem Jeſu in ipſis ſuis initiis latum Reſponſionem*, quæ, ut teſtatur *Alegambius* in Bibliotheca, extat in Hiſtoria Societatis Jeſu Tom. I. lib. 15. n. 46. Societatem Jeſu recens natam *Petrus Caniſius*, natione Belga, patria Noviomagenſis, doctrina ac præſtantis ingenii monumentis mirum in modum illuſtravit. Germaniam ſuperiorem primus a Sancto Patriarcha *Ignatio* inſtitutus Præpoſitus Provincialis, prudentiſſime rexit, Hæreticos diſputationibus repreſſit, Catholicos confirmavit, ſuiſque ferventiſſimis Concionibus ad meliorem frugem revocavit. Scripſit libros quinque *de Beatiſſima Maria Virgine*: *Parvum Catechiſmum Catholicorum*: Commentarios *de Verbi Dei Corruptelis*, & alia plura Opuſcula Dogmatica, Exegetica, Polemica, & Aſcetica, quæ recenſet *Philippus Alegambe* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. Hic *Petrus Caniſius* fratrem habuit ejuſdem Societatis *Henricum Caniſium*, omnis litteraturæ ſtudioſum, & ſacrorum Canonum in Academia Ingolſtadienſi Interpretem, qui plura edidit Opera in jus Canonicum & Civile, ſed præſertim ſex Tomos *Antiquæ Lectionis*, in quibus varia exhibet Scriptorum priſcorum monumenta ad Hiſtoriam mediæ ætatis illuſtrandam, nunquam antehac evulgata. *Franciſcus Ribera*, natione Hiſpanus, patria ex oppido Caſtellæ Villacaſtia, maximum doctrina ſua Societati Jeſu contulit ſplendorem. Vir quippe fuit egregie doctus ac pius, ingenio excellenti, judicio acri, in Sanctorum Patrum Operibus verſatus, & linguarum Latinæ, Græcæ, ac Hebraicæ peritiſſimus. Scripſit, præter Vitam *S. Thereſiæ*, doctiſſimos *Commentarios in XII. Prophetas Minores*, *in Epiſtolam Pauli ad Hebræos*, *in Evangelium S. Joannis*, & *in Apocalypſin*, necnon libros quinque *De Templo Salomonis*. Plura de hoc erudito Scriptore legeſis apud *Alegambium* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. *Joannes Ferdinandus*, natione Hiſpanus, patria Toletanus, & inſignis Societatis Jeſu Theologus, Scripturam Sacram per multos annos Romæ interpretatus eſt. Dein, in Belgium miſſus ad operam in Caſtris militibus Catholicis præſtandam, per quinquennium ibi verſatus multos pertulit labores & graviſſima pericula adivit, e quibus divina ope liberatus, & e Belgio in Hiſpaniam reverſus, annos quindecim utiliſſimis Concionibus conſumpſit, ſcripſitque *Divinarum*

Scripturarum juxta Sanctorum Patrum Sententias locupletiſſimum Theſaurum Tomis tribus comprehenſum. Tertio tamen Tomo *Joannes Ferdinandus*, morte interceptus, finem imponere haud potuit, teſte *Alegambio* in Bibliotheca ſæpius laudata Scriptorum Societatis Jeſu. Unus ex decem primis Sociis S. Patriarchæ *Ignatii* eſſe meruit *Alphonſus Salmeron*, natione Hiſpanus, patria Toletanus, qui in Academia Pariſienſi Philoſophicis ac Theologicis excultus diſciplinis, Concilio Tridentino, ſub *Paulo* III. ſub *Julio* III. & ſub *Pio* IV. interfuit, atque in eo Orationem habuit pereruditam de *S. Joanne Evangeliſta*, Patrum hujus Concilii auribus dignam. *Novum Teſtamentum* ſexdecim Tomis perdocte interpretatus eſt. Hæreticorum perpetuus hoſtis fuit, quos diſputationibus, lectionibus ac Scriptis ſemper exagitavit. Doctrinæ *S. Thomæ* fuit addictiſſimus, ut videre eſt præſertim in Diſputatione XXI. in caput VIII. Epiſtolæ *Sancti Pauli* ad Romanos, ubi diſertis verbis Prædeſtinationem gratuitam, ideſt, ante omnem præviſionem meritorum, multis momentis adſtruit, omnemque præſcientiam boni uſus gratiæ exploratricem eliminat. *De Alphonſi Salmeronis* Operibus lege *Poſſevinum* in Apparatu ſacro, & *Alegambium* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. *Hieronymus Pradus*, natione Hiſpanus, ejuſdem Societatis Jeſu Profeſſor, Sacras Litteras in Academia Cordubenſi publice expoſuit, & eruditum edidit Commentarium in priora ſex & viginti Capita Prophetæ *Ezechielis*, reliqua vero Capita, præſertim ea, quæ Urbis ac Templi Hieroſolymitani ſpectant apparatum, explanavit alter Societatis Jeſu Theologus, ſeu *Joannes Baptiſta Villalpandus*. Societatem Jeſu ſacræ purpuræ honore primus ornavit *Franciſcus Toletus*, natione Hiſpanus, patria Cordubenſis, poſtquam ſub *Pio V.* & ſex aliis ſuccedentibus Romanis Pontificibus Concionatoris Apoſtolici munus magno cum fructu, & ſummo omnium applauſu obiiſſet, ſuorumque Auditorum animos, non tam verborum elegantia, quam Sententiarum gravitate, reconditæ doctrinæ excellentia, ordinis diſpoſitione, ingenii perſpicuitate ac magnitudine in admirationem rapuiſſet. Ejus opera ſæpius uſi ſunt Summi Pontifices. *Pius V.* Cardinali *Joanni Franciſco Commendono*, in Germaniam ad *Maximilianum* Imperatorem, & *Sigiſmundum* Poloniæ Regem miſſo Legato, *Franciſcum Toletum* comitem adjunxit. *Gregorius* XIII. eum in Belgium miſit, ut Pontificium Diploma contra errores *Michaelis Baji* ab Academia Lovanienſi, & ab ipſomet *Michaele Bajo* recipi curaret; quod ipſe feliciter & ex animi ſententia perfecit. Sacra Biblia recognoſcendi, & a mendis, quæ in ea Typographorum incuria irrepſerant, repurgandi provinciam ei demandavit *Sixtus V.* ac tandem illum, vitæ Sanctimonia cum eximia eruditione & prudentia in rebus agendis ſingulari conjuncta clariſſimum, *Clemens* VIII. in Cardinalium Collegium cooptavit; ſub cujus Pontificatu in negotio de *Henrici IV.* Galliarum Regis cum Sancta Sede reconciliatione promptam & egregiam navavit operam Cardinalis *Toletus*, & in abſolutione ejuſdem Regis a Summo Pontifice impetranda præclare meritus eſt de univerſa Gallia, & de Rege *Henrico IV.* qui tanti beneficii memor, Cardinali *Toleto* mortuo anno MDCVI. ſolemni ritu Pariſiis in Eccleſia Principe parentavit. Præter Philoſophicas lucubrationes, edidit *Franciſcus Toletus* Summam Caſuum Conſcientiæ, ſeu *Inſtructionem Sacerdotum*, & eruditos Commentarios in Evangelium *S. Joannis*, in priora duodecim Capita Evangelii *S. Lucæ*, in Epiſtolam ad Romanos, & Sermones XV. in Pſalmum XXXI. Inter Scripturæ Sacræ Interpretes, quos Eccleſiæ Sæculo XV. dedit laudatiſſima Jeſu Societas, locum habere debet *Blaſius Viegas*, natione Luſitanus, & Sacrarum Litterarum in Academia Eborenſi Profeſſor, qui egregiis Commentariis *Apocalypſin* illuſtravit. At in Sacrarum Litterarum interpretatione nullum, juxta peritorum Criticorum judicium, doctiorem protulit Societas Jeſu *Joanne Maldonato*, in Bœtica Hiſpaniæ nato, qui a teneris annis omni litterarum genere excultus, ad exactum Philoſophiæ & Theologiæ ſtudium ſingularem pietatem, morum candorem & acerrimum judicium cum attuliſſet, in celebrem evaſit Oratorem ac Theologum, atque Superiorum juſſu Romæ primum Theologiam docuit, deinde per decem annos Pariſiis magno cum applauſu & frequenti omnium ordinum concurſu in Collegio Societ. Jeſu Claromontano docendi munus obivit. Occaſione tamen peculiaris cujuſdam opinionis, quam in ſuis lectionibus propugnaverat, gravem cum Sacra Facultate Pariſienſi litem ſuſtinuit, cujus originem & cauſam, omniaque monumenta ad illam ſpectantia refert *Egaſſius Bulæus* Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. Romam a *Gregorio XIII.* Pontifice Maximo ad concinnandam novam ſeptuaginta Interpretum Verſionis Editionem vocatus *Joannes Maldonatus*, ibi tandem meritis clarus e vivis exceſſit die V. menſis Januarii anni Chriſti MDLXXXIII. ætatis ſuæ L. Poſt ejus obitum, opera ac cura *Clementis Puteani*, ejuſdem Societatis Jeſu Theologi doctiſſimi, prodierunt in lucem eruditiſſima illius Commentaria in quatuor Evangeliſtas, in quibus, ut teſtantur periti Critici, nullum in Theologia probatum Græcum, Latinumve auctorem prætermiſit *Joannes Maldonatus*, quin totum legerit, perlegeritque diligenter ac notarit; quo fit, ut tanta eruditione, ac tanta rerum ſcientia ejus Commentaria ſint referta. Scripſit etiam Vir ille diſertus juxta ac doctus alia Commentaria in Prophetas *Jeremiam*, *Baruch*, *Ezechielem*, & *Danielem*, & alia plura perdocta Opera, de quibus legendus eſt *Philippus Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. Denique *Emmanuel Sa*, natione Luſitanus, inter inſignes Societatis Jeſu Theologos celebris, Vir fuit eloquentia & eruditione conſpicuus, qui, Sacrarum Litterarum Interpretis, & Concionatoris Apoſtolici Romæ ſumma cum laude functus officio, ſcripſit, præter *Aphoriſmos Caſuum Conſcientiæ*, *Scholia in quatuor Evangelia*, brevia quidem, ſed erudita, & ex ſelectis ſacrorum Doctorum Sententiis excerpta, & *Annotationes in omnem Scripturam Sacram*, Opus conciſum quidem & contractum, ſed indefeſſo ſtudio elaboratum atque per-

fectum. Sunt nonnulli eruditi Critici, qui aſſerunt, *Emmanuelem Sa* multa ex *Franciſco Vatablo* deſloraſſe, eaque in ſuas Annotationes in Scripturam Sacram convaſaſſe. Miſſos facio, brevitatis ergo, alios longe plures Societatis Jeſu Scriptores, Theologos, Scripturæ Sacræ Interpretes, Polemicos, Aſceticos, Hiſtoricos, Grammaticos, quorum Opera, & elogia fuſo & eleganti calamo deſcribuntur in Societatis Jeſu Scriptorum Bibliotheca, quæ incepta eſt a *Petro Rebadeneira* ejuſdem Societatis Theologo anno MDCII. continuata deinde a *Philippo Alegambe* ex eadem Societate ad annum MDCXLII. & tandem producta uſque ad annum MDCLXXV. a *Nataniele Sotuelo*, ejuſdem Societatis Jeſu Presbytero. De induſtria etiam prætermiſi *Ludovicum Molinam*, & *Leonardum Leſſium*, Societatis Jeſu Theologos, tum quia de illis ſub finem Colloquii tertii jam mentionem feci, tum quia etiam conſultius eſſe duxi, paci ſilentio litare, quam obligata intempeſtive retractare vulnera, & obortam, horumce Scriptorum occaſione, Dominicanos inter & Patres Societatis Jeſu, invidioſam reperere litem. Hæc igitur hactenus a me dicta ſufficiant in laudem celeberrimæ Societatis Jeſu, quam de me oprime meritam officiis meis ſemper promereri latagam. Ingratus alioqui jure optimo audirem, ſi Patribus Societatis Jeſu, a quibus, dum adoleſcens eſſem, in Collegio Avenionenſi Grammatices elementa ſuſcepi, & Chriſtianæ Religionis Miſteria, necnon pie vivendi modum edoctus ſum, innumeras non perſolverem grates, & majores me debere grato ac ſincero animo palam non ſignificarem, cum, teſte Philoſopho, Parentibus & Magiſtris pares referre gratias nemo poſſit. Quod ſi vero nunc Scholæ Thomiſticæ ex juramento addictus, & puro Sancti *Thomæ* doctrinæ lacte potatus, aliquas Theologorum Societatis Jeſu opiniones probare minime poſſim, ob id tamen ingrati animi labem nullus mihi inurere debet, maxime cum apposite dicat inſignis Poeta *Horatius*.

Diverſum ſentire duos de rebus eiſdem,
Incolumi licuit ſemper amicitia.

Conſtanter itaque quandiu ſuppetent vires, doctrinam *S. Thomæ*, in cujus verba juravi, pro aris ac focis propugnabo, & ab ea ne latum quidem unguem deſciſcam; ſed charitatem fraternam, qua ſecundum Deum nihil prius & antiquius habere debemus, nunquam, Divina opitulante gratia, lædam, quia, ut ait *S. Auguſtinus* cap. 9. lib. 3. De Baptiſmo contra Donatiſtas: *Hujus fraternæ charitatis inimici, ſive aperte foris ſint, ſive intus eſſe videantur, Pſeudo-Chriſtiani ſunt & Antichriſti.*

D. Ultimam tandem attigimus Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſem, in qua de peritis Juriſconſultis ſermonem cum ſis habiturus, eos primum recenſere debes, qui in Gallia, deinde illos qui in Italia, poſtremo alios, qui in Hiſpania, Germania, & in ceteris Nationibus celebre ſibi nomen pepererunt.

M. Undecim e Gallia proferam illuſtres Juriſconſultos, qui perdoctis Operibus nomen ſuum Sæculo XVI. immortalitati conſecrarunt, videlicet *Petrum Rebuffum*, *Raymundum Rufum*, *Andream Tiraquellum*, *Joannem Quintinum*, *Joannem Stephanum Durantium*, *Barnabam Briſſonium*, *Bertrandum Argentræum*, *Jacobum Cujacium*, *Nicolaum Boerium*, *Renatum Chioppinum*, & *Petrum Gregorium*, quorum eximias dotes & eruditas lucubrationes hic breviter referemus. In primis, *Petrus Rebuffus*, apud Montem Peſſulanum in Occitania, Galliæ Provincia, natus, in Academiis Toloſana, Pictavienſi, Bituricenſi, & Pariſienſi Jus & praxim Canonicam magna cum laude docuit, ac multa Opera in lucem emiſit, quorum præcipua ad Beneficia Eccleſiaſtica pertinent, nimirum *Praxis Beneficiorum*, quæ in tres partes diviſa eſt, *Practica Cancellariæ Apoſtolicæ*, & *Additiones in Regulas Cancellariæ*, quibus addi debent Commentaria in *Concordata Franciſci I. cum Leone* X. Tractatus *De Pacificis Poſſeſſoribus*: Tractatus *Congruæ portionis Beneficiorum*: Tractatus *De Decimis*, *de Feudis &c.* ac Tractatus ſpecialis *De Jure Nominationum Academicarum*. Mitto ejus Commentaria *in Conſtitutiones Regias*, & ſi quæ alia ad jus Civile & Gallicum magis quam ad Pontificium referuntur. *Raymundus Rufus* Apologiam, ſeu defenſionem adornavit pro Romano Pontifice, Cardinalibus, Epiſcopis, totoque Ordine ſacro, contra *Carolum Molinæum* Natione Gallum, & non vulgarem Sæculi XVI. Juriſconſultum, quem tamen in multis ab Eccleſia improbatum, & ad claſſem Hæreticorum primæ claſſis in Indice Romano ablegatum, conſultius eſſe duxi hic omnino prætermittere, eumque ex Illuſtrium Juriconſultorum Catalogo expungere, in quo ſoli Catholici Scriptores locum habere merentur. *Andreas Tiraquellus*, Senior, Fontenaii in Pictonibus natus, & in Curia Pariſienſi Senator, præter alia Opera, ſcripſit Tractatum *De Privilegiis Piæ Cauſæ*. Eodem Sæculo XVI. *Joannes Quintinus*, Heduus, ſive Auguſtodunenſis in Galliis, & ex Ordine Hoſpitalario *S. Joannis Hieroſolymitani* Religioſus Presbyter, inter Juriſperitos claruit Pariſiis, ubi Ordinarius juris Profeſſor fuit. Complura edidit Opera, Synodum Gangrenſem Græce & Latine publicavit, necnon octoginta quinque Canones Apoſtolorum cum vetuſtis Joannis Monachi Zonaræ Scholiis latine verſis. Librum quoque Tertulliani *De Præſcriptionibus Hæreticorum* eruditis Scholiis & Commentariis illuſtravit. Eadem ætate vixit *Joannes Stephanus Durantius*, Toloſæ in Galliis natus, & poſtea ejuſdem Civitatis Senatus Præſes, quam dignitatem ſumma integritate, & æquitate, cum perfecta utriuſque juris notitia conjunctis, præclare geſſit ab ann. MDLXVIII. uſque ad annum MDLXXIX. quo, oborta Toloſæ immani ſeditione, *Durantius*, dum, pro ratione Officii, jus nomenque Regium tueri conatur, crudeliter ſævientium manibus peremptus eſt. Edidit tres Libros *De Ritibus Eccleſiæ Catholicæ*: quod quidem Opus, firmandis Orthodoxorum partibus utiliſſimum, *Sixto V.* Summo Pontifici adeo acceptum fuit, ut illud Romæ excudi juſſerit, & ejus auctorem ſingulari bene-

Digitized by Google

benevolentia ſit proſecutus. Fontenait in Pictonibus natus *Barnabas Briſſonius*, juſſu *Henrici III.* Galliarum Regis Codicem Gallici juris compoſuit. Eruditum etiam Opus *De Verborum*, quæ ad jus pertinent, *ſignificatione*, conſcripſit. In Parlamento Britanniæ *Bertrandus Argentræus* Senator, præter ſuæ Gentis Hiſtoriam, Annotationes edidit in jus Aremoricorum Municipale. At peritos jam laudatos Galliæ Juriſperitos eruditione ſuperavit *Jacobus Cujacius*, Toloſæ in Galliis humili genere natus, qui non Parentum, nec Magiſtratuum ope, ſed ingenii propriis viribus & improbo labore, ad ſummam omnis litteraturæ peritiam pervenit, ac præclarum evaſit juriſprudentiæ lumen. In Academiis Cadurcenſi, Bituricenſi, Valentina, Taurinenſi, & Pariſienſi, incredibili Auditorum concurſu & applauſu juriſprudentiam docuit per annos ferme quadraginta, indefeſſo labore continuas ſex ſeptemve horas ſingulis lectionibus meditandis ac digerendis impendere ſolitus. Ad Bononienſem Academiam *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus, *Cujacium*, paucis ante obitum annis, per litteras invitavit ampliſſimis conditionibus, ſed ob ingraveſcentis ætatis incommoda perhonorificum illud ſibi oblatum munus *Cujacius* obire minime potuit. Nota ſunt ejus Opera, quorum duo Volumina ab ipſo Auctore edita ſunt; reliqua vero, collatis Auditorum Scriptis, qui ea ex ore dicentis exceperant, ad Tomos octo excreverunt, & in his extant *Recitationes ad Secundum*, *Tertium*, *Quartum Decretalium*, ad quas interpretandas, nonniſi provecta jam ætate acceſſit, viam monſtrans ſequentibus, qua ſtudium Canonum tractare, atque excolere oporteret. Vitam *Jacobi Cujacii* ſcripſit *Papirius Maſſonus*, & in ea teſtatur, nullum Sæculo XVI. ſive in Gallia, ſive in Germania, aut Italia, aliiſque Regnis & Provinciis juris Interpretem fuiſſe, qui non deberi plurimum *Cujacio* putaverit ad exponendi juris Romani ſolertiam. Addit etiam, *Cujacium* ſcripſiſſe atque edidiſſe plurima, quæ & ſtylo & gravitate rerum, *Africanum*, & *Papinianum* redolent. *De Nicolao Boerio*, erudito Galliæ Juriſconſulto, breviter dicam, eum Senatus Burdigalenſis Præſidem fuiſſe, ejuſque Opera apud Juriſprudentiæ peritos in maximo pretio eſſe. *Renatus Choppinus*, patria Andegavus, inter Pariſienſes Advocatos doctrina & judicio excelluit. Præter Libros *de Dominio Franciæ*, aliоſque, quibus Jus Gallicum expoſuit, duos *De jure Sacro* Tractatus edidit, nimirum *De Sacra Politia Forenſi* Libros tres, *Henrico III.* dicatos, & *Monaſticon*, ſeu De jure Cœnobitarum, Libros duos. Poſtremo, *Petrus Gregorius*, Toloſæ natus, ac vulgo a patria dictus *Toloſanus* publice Jura interpretatus eſt in Academiis Toloſana & Cadurcenſi. Deinde, in Lotharingicam Muſſipontanam Univerſitatem, a *Carolo*, Lotharingiæ Duce, recens inſtitutam, accitus eſt, atque in ea utrumque Jus magna cum laude profeſſus. Circumferuntur duobus voluminibus comprehenſa ejus Opera, ad jus Pontificium ſpectantia, quæ a peritis Juriſconſultis maxime commendantur. Hi ſunt celebriores Juriſconſulti, qui Sæculo XVI. in Gallia floruerunt.

D. Habuitne Italia Sæculo XVI. perinde claros Juriſconſultos, ac Juriſprudentiæ peritos?

M. Habuit Italia Sæculo XVI. celeberrimos Juriſconſultos, ex quibus novem duntaxat, qui præ ceteris aliis in Juriſprudentiæ peritia excelluerunt, impræſentiarum laudabo, videlicet *Hugonem Boncompagnum*, *Laurentium Campegium*, *Petrum Paulum Pariſium*, *Andream Alciatum*, *Auguſtinum Berojum*, *Joannem Paulum Lancellotum*, *Guidonem Pancirolum*, *Joannem Franciſcum Sannazarium*, & *Proſperum Sanctacrucium*; a quibus nos hic breviter expedire neceſſe eſt. *Hugo Boncompagnus*, patria Bononienſis, Juris utriuſque Doctor, ac Profeſſor, & poſtea Summus Pontifex, dictus *Gregorius XIII.* principem inter peritos Italiæ Sæculi XVI. Juriſconſultus locum jure optimo obtinere debet, ejuſque ſtudiis, curis, auſpiciis & auctoritati emendationem *Gratiani*, totiuſque Canonici Juris acceptam referre Eccleſia & Reſpublica Litteraria gloriantur. *Laurentius Campegius* patria itidem Bononienſis, ac deinde S. R. E. Cardinalis, Jus Cæſareum Patavii una cum patre ſuo *Joanne Campegio* cum plauſu maximo, & ſecunda omnium admurmuratione profeſſus eſt. Parem in Juriſprudentiæ ſtudio, ac profeſſione laudem conſecutus eſt *Petrus Paulus Paſius*, natione Calaber, patria Conſentinus, qui, poſtquam Patavii, ac Bononiæ Jus Pontificium docuiſſet, Romam ſe contulit, ibique Auditoris Cameræ Apoſtolicæ functus eſt officio; Dein, Mediolani Senator a *Carolo V.* Imperatore dictus, & Senis Præfectus, tum patriæ ſuæ Epiſcopus, ac tandem a *Paulo III.* Pontifice Maximo, Cardinalitia dignitate decoratus eſt. Præter Commentarium in Decretales Romanorum Pontificum Epiſtolas, edidit *Conſiliorum de re Beneficiaria* Volumina IV. & alia Canonica Opera. *Andreas Alciatus*, patria Mediolanenſis, Juriſprudentiam, barbaro dicendi genere antea conſpurcatam, humaniorum Litterarum, cum Græcarum, tum Latinarum lumine illuſtrare, atque ad veros fontes revocatam, priſtino nitori reſtituere cœpit; habitus inter Juris interpretes doctiſſimus, & inter doctiſſimos Juris Conſultiſſimus. Jus Civile docuit primum Avarici Biturigum in Galliis, deinde Ticini in Inſubria, atque Commentaria ſcripſit in aliquot Juris Canonici Rubricas & Capitula. Optandum ſane eſſet, ut Juriſconſulti, & hi, qui Romæ, vel in aliis præſertim Italiæ locis, Cauſarum Patroni ſunt a Republica conſtituti, hunc purum *Andreæ Alciati* latine ſcribendi modum imitarentur, ſuaſque in Foro Scriptiones modeſta quadam, ac temperata verborum elegantia exornarent, quas tamen, ut plurimum barbaro, inquinato, ac plane culinario ſcribendi genere fœdatas prodire in lucem ægre ſemper ſulerant, & etiamnum jure optimo queruntur Viri eruditi, quibus patriæ & bonarum litterarum honos curæ ac cordi eſt. Sed redeamus ad Illuſtres Italiæ Sæculi XVI. Juriſconſultos. *Auguſtinus Berojus*, Bononiæ Juris Canonici Profeſſor, emiſit in lucem *Conſilia*, & *Commentarios in Decretales*.

les. Ad Juris Canonici ſtudium, ut juvenibus viam faciliorem ſterneret *Joannes Paulus Lancellottus*, patria Peruſinus, *Inſtitutiones Juris Canonici*, Imperatoris *Juſtiniani* exemplo, conſcripſit, eaſque hortatu *Pauli IV.* ſuſceptas *Pii IV.* auſpiciis, paulo ante Trideotini Concilii exitum, in vulgus emiſit. Scripſit etiam idem *Lancellottus* de comparatione otriuſque Juris, Pontificii ac Cæſarei, & de otriuſque interpretandi ratione; addidit quoque Indices Corporis juris Canooici. *Guido Pancirolus*, natione Italus, patria Regienſis, fuit doctiſſimus & elegantiſſimus Juriſconſultus, nec ſolum in jure Civili, ſed etiam in omnibus bonis litteris, quas homaniores vocamus, & in Romanis Antiquitatibus optime verſatus. Plures compoſuit Libros, inter quos præcipui ſuot: Commentarius *in Notitiam Dignitatum utriuſque Imperii Orientalis & Occidentalis*: *Theſaurus variarum Lectionum in tres libros digeſtus*: *Reſponſionum & Allegationum in jure* Tomus unicus: *De origine & Auctoritate Juriſconſultorum*, *& de claris Legum Interpretibus* libri quatuor, & aliæ perdoctæ lucubrationes, quæ eum penitioris omnis Aotiquitatis peritiſſimum fuiſſe aperte demonſtrant, *Joannes Franciſcus Sannazarius*, patria Papienſis, Senator Medinlanenſis, Jus Civile, & Pontificium magna nominis celebritate docuit io Academiis Papienſi, ſeu Ticinenſi, & Avenionenſi, pluraque in Jus Civile, & Pontificium Scripta reliquit, quibus noo pauca Reſponſa adjecit. Edidit quoque librum *De Peſte*, ſicut teſtatur *Pancirolus*, mox a me laudatus lib. 2. *De claris Legum Interpretibus* cap. 157. pag. 334. Denique *Proſper Sanctacrucius*, patria Romanus, & S. R. E. Cardinalis, edidit *Deciſiones Rotæ*, cujus duodecimvir fuerat, & obiit ſub finem Sæculi XVI. Plura de peritis Italiæ Juriſconſultis ſi ſcire deſideres, legeſis *Pancirolum* in libris *De claris Legum Interpretibus*; quos ſi hic perſequi vellem, nimis longum eſſet, & a brevitate, quam nobis præſcripſimus, omoino alienum.

D. Percurramus, ſi placet, alios Juriſconſultos, qui in Hiſpania, Germania, & in ceteris nationibus, otriuſque Juris peritia Sæculo XVI. inſignes fuerunt, eorumque deducta ſerie, finem Colloquio noſtro, ne longius excurrat, tandem imponamus.

M. Hiſpaniam ſeptem potiſſimum Juriſconſulti doctiſſimi Sæculo XVI. illuſtrarunt, nimirum *Ludovicus Gomeſius*, *Didacus Covarruvias*, *Antonius Covarruvias*, *Antonius Auguſtinus*, *Joannes Bernardus Dias*, *Franciſcus Vargas*, *& Garcias Loayſa*. Horum primus, ſeu *Ludovicus Gomeſius*, Oriola, Regni Valeotiæ Civitate, oriundus, in Academia Patavina Jus profeſſus eſt. Deinde Romani profectus, Rotæ Auditor, ac demum Epiſcopus Sarnenſis creatus fuit, & in *Sextum Decretalium*, atque *in Regulas Cancellariæ Commentarios* adornavit. Alter ſeu *Didacus Covarruvias* Toleti natus, in Salmanticenſi Academia Jus Pontificium interpretatus eſt, poſtea a *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege ad Concilium Tridentinum miſſus, iodeque reverſus, Rodericiæ primum Civitatis, deinde Segobienſis, demum Conchenſis Epiſcopus fuit deſignatus. Multa ſcripſit Opera, quæ duos in Tomos diviſa, ad Jus Pontificium maxima ex parte referuntur, quæque, ob congruam methodum, ſtylum purum atque perſpicuum, necnon ſingularem eruditionem, qua ſunt teſperſa, in magno pretio a Viris eruditis habentur. Hic *Didacus Covarruvias* fratrem Germaoum habuit *Antonium Covarruviam*, Toleti pariter natum, & a *Philippo II.* Catholico Rege miſſum ad Concilium Trideotinom, ubi ex inſigoi utriuſque Joris peritia magnam ſibi laudem peperit, ſcripſitque librum *De jure Luſitanici Regni*, eidem *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi dicatum. *Antonius Auguſtinus*, Cæſarauguſtæ, e nobili atque excellentiorum Virorum fœcunda familia ortus, abſoluto juridici ſtudii curriculo, Romam venit, ibique a *Paulo III.* Sacri Palatii Apoſtolici Auditor factus eſt. Paulo poſt, a *Julio III.* Pontifice Maximo in Angliam miſſus fuit ad *Philippum II.* qui *Mariam*, Angliæ Reginam, uxorem duxerat, ſed Aogliæ Reginæ morte mutatis rebus, & dominante in Anglia Hæreſi, Romam reverſus eſt *Antonius Auguſtinus*, & Alliſanus Epiſcopus dictus a *Paulo IV.* mox ad Epiſcopatum Ilerdenſem a *Pio IV.* translatus, ad Synodum Tridentinam acceſſit, ubi id imptimis egit, ut ſoluta Diſciplina ad priſtioom decus revocaretur. Inde in Hiſpaoiam reverſus, Ilerdeoſem Eccleſiam annis tredecim cum eximia pietate, & præſertim effuſiſſima in paoperes liberalitate rexit. Tandem ad Archiepiſcopatum Tarraconenſem a *Gregorio* XIII. Pontifice Maximo provectus, obiit ſeptuagenario major, an. MDLXXXVI. Præter multa Opera, quibus humaoiora ſtudia, & jus Civile illuſtravit *Antonius Auguſtinus*, eximiis etiam lucubrationibus Jus Canonicum, & res ſacras exornavit. Extant ejus generis *Antiquæ quatuor Collectiones Decretalium*, & *Canones Pœnitentiales*, utrumque Opus cum eruditis ipſius Notis, *de Emendatione Gratiani* libri duo, quos occaſione adornatæ mandato *Gregorii XIII.* novæ *Decreti Gratiani* Editionis, lucubravit. Edidit etiam *Conſtitutiones Provinciales Tarraconenſes* & *Epitomen juris Pontificii*. Plura de hoc celeberrimo Juriſconſulto legeſis in Oratione Funebri, qua ipſum mortuum laudavit *Andreas Scotus* Societatis Jeſu, quæque ad calcem librorum *Antonii Auguſtini de Emendatione Gratiani*, Baluzianæ Editionis, inſerta eſt. *Joannes Bernardus Dias*, Calaguritanus Epiſcopus, & *Carolo V.* Imperatori a conſiliis, ſcripſit *Practicam Criminalem Canonicam*, *& Regulas juris cum ampliationibus & reſtrictionibus*. Regnante in Hiſpania *Philippo II.* floruit *Franciſcus Vargas*, peritus Juriſconſultus, qui ab eodem Rege ad *Pium IV.* Pontificem Maximum Legatus miſſus eſt, & librum *De Epiſcoporum juriſdictione*, *& Romani Pontificis Auctoritate* Romæ publicis juris fecit anno MDLVI. Denique, *Garcias Loayſa*, Complutenſis Academiæ Doctor, Toletanus Canonicus, & Archidiaconus, ac poſtea Archiepiſcopus Toleranus. Concilia Hiſpaniæ unum in Corpus collegit, Notiſque doctiſſimis illuſtrata luce publica donavit. His clariſſimis Hiſpaniæ Sæculi XVI. Juriſconſultis merito ad-

Digitized by Google

addendus eſt *Martinus de Azpicuelta*, Canonicus Regularis Ordinis *S. Auguſtini*, vulgo dictus *Doctor Navarrus*, eo quod in Regno Navarræ in lucem editus eſſet, quem tamen conſulto hic prætermitto, quia illum in undecima Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe inter eximios Scriptores Canonicos Regulares Ordinis *S. Auguſtini* jam recenſui, nec plura de illo hic adjicere animus eſt, ne ventoſa loquacitate tibi faſtidium ingeram, cujus patientia me nimium adhuc indigere ſentio. Nun poſſum attamen, antequam finem Colloquio noſtro imponam, quin, paucis ſaltem verbis, indicem quoſdam alios celebriores Juriſconſultos, qui Sæculo XVI. in Germania & in aliis nationibus de Jure tam Canonico, quam Civili optime meriti ſunt. *Sebaſtianus Brant*, Argentorati in Germania natus, multa ſcripſit tum metro, tum proſa, ſed præſertim *Breves utriuſque Juris Titulorum Expoſitiones*. Alter Juriſconſulſus Germanus *Daniel Venatorius* ſcripſit *totius juris Canonici methodicam dilucidationem*, quinque libris diſtinctam, ſub Titulis Decretalium antiquarum, quam *Danieli* Archiepiſcupo Electori Moguntino, ac Prælatis & Canonicis Capitularibus ejuſdem Eccleſiæ nuncupavit anno MDLXXIX. *Boetius Epo*, Friſius, Lutetiæ, Lovanii, & Duaci, Juriſprudentiam ſumma cum laude docuit, & ſcripſit *Eccleſiaſticarum Antiquitatum Syntagmata: Heroicas, & Eccleſiaſticas Quæſtiones*, aliaque Opera. In Weſtphalia Romani Græcique Juris conſultiſſimus, & rerum Turcicarum apprime peritus fuit *Joannes Leunclavius*, cujus eruditio ex Scriptoribus, quos tranſtulit, facile æſtimari poteſt. Latine quippe vertit Scriptores Græcus, *Xenophontem*, *Nazianzenum*, *Conſtantinum Manaſſen*, *Michaelem Glycam*, & alios. Synopſin quoque 60. librorum Βασιλικῶν, ideſt, univerſi Juris Romani, cum Annutationibuss evulgavit. *Annales etiam Sultanorum Ottomanidarum* ex lingua Turcica latine reddidit, *& Hiſtoriam Muſulmanicam*, e monumentis ipſorum Turcarum excerptam, concinnavit. Denique, ut ceteros mittam celebres Sæculi XVI. Juriſconſultos, *Franciſcus Balduinus*, natione Belga, patria Atrebatenſis, Juriſconſultorum hujus Sæculi fuit facile Princeps. Avarici Biturigum, Lutetiæ Pariſiorum, & in pluribus Germaniæ Academiis Juriſprudentiam incredibili cum omnium applauſu profeſſus eſt. Multa extant ab ipſo conſcripta Volumina, in quibus maxime operam dedit, ut Juriſprudentiam cum Hiſtoria & humanioribus litteris conjungeret, exemploque probavit, quod in ore frequenter habebat: *Hiſtoriam cum Juriſprudentia conjungi oportere*. Hæc præſertim *Franciſci Balduini* Opera in maximo pretio habentur apud Viros eruditos: *Leges & Edicta Veterum Imperatorum De Chriſtianis*: *Hiſtoria Carthaginenſis Collationis*: *Delibatio Africanæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, ſive Optati Milevitani de Schiſmate Donatiſtarum libri ſeptem: *Victoris Uticenſis de Wandalica perſecutione libri tres*, cum Prolegomenis & Annotationibus ejuſdem Balduini: *Prolegomena in Minutii Felicis Octavium*: & Liber, quem de Catholica Religione adverſus Hæreticos *Joannem Calvinum*, & *Theodorum Bezam* edidit. Hæc, inquam Opera, in quibus *Franciſcus Balduinus* palam fecit, quantum in Juriſprudentia, in ſacra Antiquitate, & Hiſtoria Eccleſiaſtica verſatus eſſet, omnium Virorum eruditorum judicio maxime probantur. Obiit *Franciſcus Balduinus* Lutetiæ nono Kal. Novembr. anni MDLXXIII. ætatis LIII. Sed de illuſtribus Sæculi XVI. Viris, eorumque Operibus, hæc pro tuo & aliorum tyronum captu dicta ſufficiant. Neque enim doctis ſcribere, nec difficili arduarum Quæſtionum, quæ a Viris eruditis, & Critices Diſciplinæ peritis ventilantur, examine, gloriam in noſtris Colloquiis aucupari animus eſt, ſed tuo duntaxat & aliorum juniorum profectui conſulere, atque nondum guaris ſacrorum ſtudiorum, & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ viam aperire, aut lævigare decrevi; eos imitari contentus, qui ut Viatoribus, quibus per vaſta ſylvarum agendum iter eſt, locorum opacum horrorem, exciſis denſiorum arborum ramis, in apertam vertunt lucem, vel ſublatis ſenticetis ac complanatis ſalebris, pervia ex inviis faciunt, atque ad trivia addunt quædam ſigna, ſeu indicia, quæ Viatoribus, quo quiſque trames ducat, quaſi digito præmonſtrant. Sic ipſe in noſtris Colloquiis, ut tibi, aliiſque junioribus viam ad ampliſſimum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudium faciliorem ſternere poſſim, breviter quidem, ſed dilucide, diſtincte, ac ordinate diſponere atque digerere ſtudeo omnia, quorum cognitio ad aſſequendam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitiam neceſſaria eſſe poteſt. Hunc finem, quem mihi ab initio præſtitui, ſi ſemel conſecutus fuero, abunde mihi ſatisfactum erit.

D. Perplacet mihi hæc, quam hactenus obſervaſti in deſcribenda, & illuſtranda Hiſtoria Eccleſiaſtica, facilis & expedita Methodus, per quam præcipua Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumenta, quæ magno & cæco, ut ita dicam, labore in volutandis immenſis pene Voluminibus ſæpenumero fruſtra quæruntur, nec niſi per diuturni temporis jacturam ſigillatim percipi ſolent, ea ex ſexcentis diverſi generis Auctoribus ſedulo conquiſita, collecta, & ordine digeſta, tam ſolida brevitate cum claritate conjuncta in noſtris Colloquiis refers, & ob oculos ponis, ut paucos intra menſes facili negotio perdiſci & in promptu haberi poſſint. Certe hanc methodum ſtudioſæ juventuti utiliſſimam eſſe, ego experiens quotidie probo. Sed præſenti Colloquio noſtro finem imponamus, & aliud proximum, in quo de Doctrina Fidei, de Diſciplina tam Eccleſiaſtica, quam Monaſtica, necnon de Morali doctrina Sæculi XVI. dicturi ſumus, ad ſequentem, ſi placet, hebdomadam, propter calores æſtivos, procraſtinemus, quo vires noſtras brevi interpoſito otio, reficiamus.

Digitized by Google

COLLOQUIM VI.

De Doctrina Fidei, de Diſciplina tam Eccleſiaſtica, quam Monaſtica, necnon de Ethice Chriſtianæ Doctrinæ Sæculi decimi ſexti.

M. DOctrinam Eccleſiæ Catholicæ Sæculo XVI. multis in Fidei-Capitibus ab Hæreticis Lutheranis, Calviniſtis, aliiſque exitioſis Religionis peſtibus impetitam fuiſſe jam oſtendimus in Colloquio tertio, remque profecto immenſi laboris in præſentia aggrederer, ſi ejuſdem doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ adverſus enatas eo Sæculo hæreſes defenſionem ſuſcipere vellem, cum teſte Doctiſſimo *Bellarmino* lib. 4. De *Eccleſia* c. 9. *Proteſtantium*, ſeu Hæreticorum Sæculi XVI. peſtifera Doctrina conſpiret cum viginti antiquis hæreſibus, quas jam ſepultas & omnino extinctas ſacrilega temeritate ex orco revocarunt; Miſſa itaque hac Controverſiarum multitudine, quæ ſingulari conſcribendo Operi plane ſufficeret, Auctor tibi ſum, ut eadem arma in recentiorum Sectarum errores intorqueas; quibus in noſtris ſuperiorum Sæculorum Colloquiis antiquas Hæreſes debellavimus ac profligavimus.

D. Probe quidem intelligo, non expedire, ut hic Polemicorum more Controverſias adverſus ſingulos Hæreticorum Sæculi XVI. errores inſtituas; id enim non patitur Colloquiorum noſtrorum brevitas; nihiloſecius ad confirmandam Catholicam doctrinam, quam a Chriſto & ab Apoſtolis profeſſam, atque inviolabili temporum ſerie ad nos uſque perductam, conſtanter adhuc retinet Eccleſia Romana: maximam a me inibis gratiam, ſi perſpicua & peremptoria velis adducere argumenta, quibus generatim evincas, Auctores Hæreſum Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, eorum Sectas eſſe Satanæ Synagogas, ac ſolam Eccleſiam Romanam eſſe veram Sponſam Chriſti, quæ ſicut lilium inter ſpinas refulget, & extra quam nemini ad ſalutem æternam aditus patere poteſt.

M. Auctores Hæreſum Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, multis, iiſque evidentibus argumentis demonſtrari poteſt, quorum primum petitur ex eorum doctrina, quæ, tota quanta eſt, ex antiquis conflatur Hæreſibus, quæ antiquitus ab Eccleſia Catholica fuerunt proſcriptæ. Pauca ad hujuſce veritatis confirmationem percurram peſtiferæ ipſorum doctrinæ capita (plura enim referre non permittit Colloquiorum noſtrorum brevitas) ut ex his diſcas, quam execranda & abominanda ſit eorum doctrina ex tam fæculentis lacunis & gurgitibus hauſta. In primis, antiqua Hæreſis eſt, ab Eccleſia Catholica damnata, quod Deus ſit auctor peccati. Hanc tamen Hæreſim renovarunt Sectarii Sæculi XVI. *Lutherus* quippe in Aſſertionibus, Articulo XXXVI. ait: *Mala opera Deus in impiis operatur*. Clarius *Philippus Melancthon* in c. 8. Epiſtolæ ad Romanos: *Non eſt*, inquit, *cur frigidum gloſſema recipiamus, Deum mala permittere, non etiam facere*. Clariſſime *Calvinus* lib. 1. *Inſtitutionum* Cap. XVIII. *Dicitur*, ait, *idem ſatan excæcare infidelium mentes: Sed unde hoc, niſi, quod a Deo ipſo manat efficacia erroris, ut mendaciis credant*. Sic per ſummam impietatem Sectarii Sæculi XVI. immitem, crudelem, *Buſiride* & *Mezentio* nequiorem Deum faciunt, ſceleriſque auctorem, qui immani quadam vires ſuas oſtentandi libidine infortunatos homines æternis pœnis ultro devoveat: quaſi talium ſit Deo animus deliciarum egens, aut pars ſit illius felicitatis infelices facere, eoſque ſempiternis ſuppliciis cruciare. Antiqua Hæreſis eſt, olim in Manichæis ab Eccleſia Catholica jure merito proſcripta, quod nullum ſit, ac plane extinctum liberum hominis arbitrium. Hanc tamen jam pridem conſepultam Hæreſim poſtliminio revocarunt Sectarii Sæculi XVI. *Lutherus* ſiquidem loco mox a me laudato diſerte docet, *liberum arbitrium eſſe figmentum in rebus, eſſe titulum ſine re, & omnia ex neceſſitate abſoluta evenire*: Item ait: *Non eſt dubium, Satana Magiſtro, in Eccleſia veniſſe hoc nomen liberum arbitrium*. Hinc ſceleſtus ille Hæreſiarcha librum edidit, cui titulum indidit: *De Servo Arbitrio*. Idem poſt *Lutherum* affirmant *Melancthonus* loco jam citato, & *Calvinus* lib. 2. *Inſtitutionem* c. 3. parag. 5. ubi hæc habet: *Quod libertate abdicatam voluntatem, dico neceſſitate in malum trahi, vel duci, mirum eſt, ſi cui videatur aſpera locutio*. Antiqua Hæreſis eſt damnata ab Eccleſia Romana, quod ſola Fides in Chriſtum mediatorem abſque bonis operibus ad juſtificationem & ſalutem ſufficiat. Hanc Hæreſim profitentur Sectarii Sæculi XVI. *Calvinus*, *Lutherus*, & alii, aſſerentes, hanc Fidem juſtificantem nullo, quantumvis graviſſimo peccato amitti poſſe, excepto ſolo apoſtaſiæ a Fide peccato, per quod tantum hanc Fidem juſtificantem deperdi contendunt. Ex quo capitali horumce Hæreticorum errore ſequitur plane, ut ſæpius obſervavimus, totius Moralis Chriſtianæ exterminium. Damnarunt Patres Concilii Niceni impiam Hæreſim *Arii* negantis, Chriſtum eſſe Deum & conſubſtantialem æterno Patri. Hanc poſt hominum memoriam teterrimam Hæreſim Sæculo XVI. denuo ſuſcitarunt ſacrilegi Sectarii *Lelius*, & *Fauſtus Socini*. Verbo dicam, Antiqui Hæretici docuerunt, præcepta Dei eſſe impoſſibilia, Eccleſiam non eſſe viſibilem, nec indefectibilem, Epiſcopos non eſſe ſimplicibus Presbyteris ſuperiores, Sanctos non eſſe invocandos, nullumque eorum Reliquiis & Imaginibus cultum deferendum; negarunt realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, Primatum Romani Pontificis, neceſſitatem Baptiſmi ad ſalutem, preces pro defunctis fundendi conſuetudinem, & implendi vota obligationem, alioſque ejuſmodi errores profuderunt, quos omnes Sectarii Sæculi XVI. recoxerunt, inſtaurarunt, eiſque complures non minus infeſtos addiderunt. Unde facile colligere potes, Sectarios Sæculi XVI. impoſtores fuiſſe, cum eorum doctrina nihil aliud ſit, quam ſentina & colluvies anteriorum Hæreſum, atque a vera & antiqua Sanctorum Patrum & Conciliorum doctrina omni-

Digitized by Google

omnino abhorreat. Adeo verum eſt, quod *Vincentius Lirinenſis* cap. 43. *Commonitorii adverſus Hæreſes* ſcribit, ſolemne eſſe Hæreticis, *ut ſemper profanis molitionibus gaudeant, Antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, a Fide naufragent. Contra vero Catholicorum hoc proprium, depoſita Sanctorum Patrum, & commiſſa ſervare, damnare profanas novitates, & ſicut dixit Apoſtolus: ſi quis annunciaverit, præterquam quod acceptum eſt, anathema ſit.*

Sed quo clarius tibi conſtet, Sectarios Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, animum tantiſper adverte ad inſolentem & inuſitatum plane modum, quo virulentam ſuam doctrinam, abſque ulla prorſus accepta miſſione, diſſeminaruot, ſuaſque Sectas propagarunt. Nec enim prætexere poterant illi Sectarii, ſe ab Eccleſia Romana miſſos, ordinatos, ac vocatos fuiſſe ad regimen animarum; id, inquam, prætexere non poterant Sæculi XVI. Sectarii, tum quia *Lutherus* non erat Epiſcopus, nec ullius Eccleſiæ Paſtor; *Calvinus* vero jactitat, manus ſuas non fuiſſe pollutas ſœtido oleo, quo manus Sacerdotum in Eccleſia Romana inungi ſolent: Tum quia ſi Eccleſia Romana Sectarios Sæculi XVI. miſiſſet, ordinaſſet, & ad regimen animarum vocaſſet, ergo tum temporis vera erat & Apoſtolica Eccleſia, ergo illi Sectarii fuerunt rei manifeſti ſchiſmatis, utpote qui a vera & Apoſtolica Eccleſia ſe ſeparaverint: tum quia denique *Lutherus* & *Calvinus* pertendunt, Eccleſiam Romanam totaliter Sæculo XVI. a Chriſto defeciſſe, ac ſubinde omni juriſdictione & auctoritate mittendi & ordinandi Paſtores caruiſſe. Non igitur Sæculi XVI. Sectarii ſuam ab Eccleſia Romana miſſionem acceperunt. Unde ergo miſſionem ſuam habueruot? Dicent, ſat ſcio, hujus temporis hæretici, primos illos Sectarum conditores a Deo extraordinarie miſſos ac ſuſcitatos eſſe, ut labenti Eccleſiæ ſuccurrerent, & ſomnolentos Paſtores, quemadmodum olim anſeres, Gallis in Capitolium irruentibus, ſopitos cuſtodes, clamoribus excitarent. At extraordinariam illam miſſionem, quam obtendunt hæretici noſtri temporis, omnino commentitiam eſſe luculentis argumentis facile demonſtrari poteſt. Primo, quia Prophetæ, & aliqui Sancti, quos Deus ad ſuum reparandum cultum extraordinarie in veteri lege aliquando ſuſcitavit, Religionem Judaicam non immutarunt, Sacerdotum ſucceſſionem non præſciderunt, Paſtores novi ordinis non præfecerunt, ſed in vitia duntaxat exarſit eorum zelus, peccantes increpuerunt, verbo Dei terruerunt. At *Lutherus*, *Calvinus*, aliique pſeudo-reformatores Eccleſiæ, Paſtorum ſucceſſionem ab Apoſtolis ad ſuum uſque ſchiſma decurrentem interruperunt, novam & a Sæculis inauditam Sacerdotum originem propria auctoritate inſtituerunt, Altaria manu armata & inſtructo exercitu ſuffoderunt, templa ſuccenderunt, quæ in eis erant ſacratiora, proculcarunt, omnibus Sacerdotibus bellum indixerunt, quos potuere crudeliter enecaruot, & qui effugere manus eorum, in illos anathema pronuntiarunt. Quo fit, ut merito ab illis, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatoribus poſſimus cum *Tertulliano* lib. de Præſcript. cap. 37. percontari: *Qui eſtis, quando & unde veniſtis?* vel illos his verbis *S. Auguſtini contra partem Donati* provocare: *Numerate Sacerdotes, vel ab ipſa Petri Sede, & in Ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ Inferorum portæ.* Secundo, hi, quos Deus identidem ad corrigendos pravos mores, & tollendos abuſus ſuſcitavit, ſuam extraordinariam miſſionem probarunt vitæ ſanctimonia, & evidentia miraculorum, quæ eis populorum fidem conciliabant. At *Lutherus*, *Calvinus* aliique hujus furfuris Sectarum Sæculi XVI. Anteſignani, fuerunt homines audaces, ſibi placentes, ventri & libidini dediti, in conviviis ſuis luxuriantes, pœnitentiæ oſores, Monaſtici Inſtituti deſertores, petulantes, & inſolentiſſimæ ſuperbiæ, ſupra omnes mortales ſeſe extollentes, ut videre eſt in eorum ſcriptis, quæ dæmoniis ſunt plena, & atrociſſimis ſcatent convitiis, quibus homines etiam ſpectatiſſimos, & in dignitate conſtitutos continuo onerant, dominationem ſpernunt, & Majeſtatem Divinam blaſphemant. Qui autem credibile eſt, hujuſmodi homines ſuperbos, impudicos, contumelioſos & blaſphemos ad reformandam Eccleſiam a Deo extraordinarie fuiſſe miſſos? Nec magis ſuam extraordinariam miſſionem evidentia miraculorum probarunt iſti novarum Sectarum Coriphæi, cum certum ſit, eos nullum unquam ad fidem doctrinæ ſuæ adſtruendam miraculum patraſſe, ſicut teſtatur ipſemet *Deſiderius Eraſmus* in ſua contra *Lutherum De libero Arbitrio Collatione*, quæ extat ad calcem Tomi IX. ejus Operum Editionis poſtremæ Lugduni Batavorum, ubi hæc habet ſingulari obſervatione digna: (Non credebatur Apoſtolis, niſi miracula fidem adſtruxiſſent doctrinæ: nunc quilibet ſibi poſtulat credi, quod affirmet ſe habere Spiritum Evangelicum. Apoſtoli, quoniam excutiebant viperas, ſanabant ægrotos, excitabant mortuos, impoſita manu dabant donum Linguarum: ita demum creditum eſt, & vix creditum eſt illis paradoxa docentibus. Nunc cum juxta communem opinionem adferant pene παραδοξότερα, nullus illorum adhuc extitit, qui vel equum claudum ſanare potuerit. Atque utinam quidam abſque miraculis præſtarent ſinceritatem ac ſimplicitatem morum Apoſtolicorum, qui nobis tardioſculis eſſent miraculorum vice. Nobis veterum orthodoxorum interpretationem adferentibus, ſtatim occinunt, homines erant. Rogantibus, quonam argumento ſciri poſſit, quæ ſit vera interpretatio Scripturæ Sacræ, cum utrinque ſint homines? reſpondent, indicio Spiritus. Si roges, cur illis (*ſeu veteribus Orthodoxis Scripturæ Sacræ Interpretibus*) quorum aliquot etiam miraculis editis inclaruere mundo, defuerit ſpiritus potius quam ipſis? ſic reſpondent, quaſi mille trecentis annis nullum fuerit Evangelium in mundo. Si requiras ab illis Vitam Spiritu dignam? reſpondent, ſe Fide juſtos eſſe, non operibus. Si requiras miracula? dicunt, jam olim ceſſaſſe, nec opus eſſe jam in tanta luce Scripturarum &c.„) Fictitia itaque eſt hæc extraordinaria miſſio, quam hæretici noſtri temporis primis ſuarum Sectarum

Con-

Digitized by Google

Conditoribus aſſerere ac vindicare fruſtra moliuntur, quod tamen cum nemini hactenus perſuadere potuerint, eo tandem devenerunt, ut dicant, primos ſuarum Sectarum Architectos ſuam miſſionem & Paſtoralem auctoritatem a Principibus, & Magiſtratibus accepiſſe. Qua in re deploratæ ſuæ Cauſæ manifeſtum produnt argumentum. Nullibi quippe legitur in Scriptura Sacra, quam tamen Hæretici unicam Fidei noſtræ regulam eſſe clamitant, nullibi, inquam, in Scriptura Sacra legitur, jus ordinandi & mittendi Paſtores, eoſque populo præficiendi competere ullo modo Principibus Laicis, aut Magiſtratibus, ſed potius Scriptura Sacra ejuſmodi Ordinationes a Laicis factas omnino reprobat. Chriſtus Dominus, ut ait Apoſtolus Paulus Epiſtolæ ad Hebræos c. v. *non ſeipſum clarificavit ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu*. Item Apoſtolus *Titum* Epiſcopum Cretæ reliquit, ut Presbyteros per Civitates conſtitueret, & *Timothæum* a ſe Epiſcopum ordinatum miſit Epheſum, præſcribens ritum & formam conſecrandi Epiſcopos, adeo ut nullus in illis partibus potuerit eſſe Epiſcopus, aut Presbyter, niſi accepta a *Tito*, vel *Timotheo* manuum impoſitione. Hunc morem ordinandi Epiſcopos & Sacerdotes conſtanter tenuit hactenus Eccleſia, & quamvis aliquando Epiſcopi, vel alii Eccleſiæ Miniſtri a plebe fuerint poſtulati, ſive etiam electi, nunquam tamen a plebe ordinati & miſſi fuerunt, ſed duntaxat ab illis, qui, mediante ſucceſſione, ordinationem & Miſſionem ab Apoſtolis acceperant. Cum igitur Sectarii Sæculi XVI. nec ordinariam miſſionem ab Eccleſia acceperint, nec a Deo extraordinarie miſſi fuerint, nec tandem a Principibus Laicis, ſeu Magiſtratibus, Miſſionem, Ordinationem ac Paſtoralem animas regendi auctoritatem accipere haud potuerint, planum, ac expeditum eſt, illos fuiſſe impoſtores, fures, ac latrones, qui non intrarunt per oſtium in ovile, plane ſimiles his falſis Prophetis, quos Deus apud *Hieremiam* cap. XIV. verſ. 14. increpat his verbis: *Et dixit Dominus ad me: Falſo Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non miſi eos, & non præcepi eis, neque locutus ſum ad eos: Viſionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis &c.* Ab his impoſtoribus originem habent omnes Sectæ hæreticorum hujus temporis, quibus jure merito dicere poſſum: *Attendite ad petram unde exciſi eſtis, & ad Cavernam laci, de qua præciſi eſtis*: Lutherum, Calvinum, Socinum, alioſque Hæreſiarchas Sæculi decimi ſexti Duces ſequimini, quos ſola ambitio, libido & crapula fecerunt Apoſtatas, qui doctrinam a ſexdecim Sæculis plane inauditam, & toti mundo ignotam, armantes cives in patriam, ſubditos in Principem, filios in parentes, Chriſtianos in Eccleſiam Chriſti, prædicarunt, nec alia ſigna ſui Apoſtolatus exhibuerunt, niſi illa, quibus Alcoranum promulgavit ſceleſtiſſimus *Maumethes*, nimirum occiſorum hominum ſtragem, ſanguinis ubique inundantis effuſionem, Templorum profanationem, ſacrarum Reliquiarum combuſtionem, mactationem Sacerdotum, conſtuprationem Virginum, Monaſteriorum prædam, & alia id genus ſummæ crudelitatis portenta. Hos, inquam, Apoſtatas, Eccleſiam imaginariam fingentes, & fabricantes ſine fundamento, hos Doctores a ſe natos, hos Paſtores ſine miſſione, hos Prophetas ſine miraculis, erigentes templa ſine altaribus, Religionem ſine Sacrificio, Fidem ſine operibus, toti retro Antiquitati, & univerſæ Eccleſiæ prætuliſtis, voſque a totius Orbis unitate nefario Schiſmatis ſacrilegio diviſiſtis. *Redite prævaricatores ad cor*, agnoſcite, intus lucente veritate, quam fallaci fulgore cæcos illos Duces impoſtores ſequendo in hæc præcipitia delapſi eſtis, ac tandem aliquando, depulſa errorum veſtrorum caligine, aperite oculos, evigilate ad ſalutem, amate pacem, redite ad unitatem.

D. Ipſo Sole meridiano coruſcante clarius percipio, primos recentium Sectarum Auctores fuiſſe impoſtores, eoſque ſeditioſis ſuis libris, ac prædicationibus non inſpiraſſe illam ſapientiam, quæ deſurſum eſt, pudicam, pacificam, modeſtam; ſed eam, quæ ex zelo amaro proficiſcitur, terrenam, animalem, diabolicam, ut habetur in Epiſtola Catholica S. Jacobi Capit. 3. Verum, ulterius pergamus, ſi placet, & oſtende, recentes illas *Lutheri*, *Calvini*, aliorumque Hæreſiarcharum Sæculi decimi ſexti ſectas eſſe Synagogas Satanæ, ſolamque Eccleſiam Romanam eſſe veram Sponſam Chriſti, a qua qui extorres ſunt, ſalutem æternam ſperare non poſſunt.

M. Eccleſia Romana non ſolum Doctrinam Apoſtolicam, ſeu quam docuerunt Apoſtoli, firmiter huc uſque illibatam retinuit, ſed etiam, mediante ſucceſſione non interrupta ab Apoſtolis deſcendente, habet etiamnum veros ac legitimos Paſtores, qui ab illis ordinati ac miſſi fuerunt. Quo fit, ut Eccleſia Romana vere dici debeat *Apoſtolica*, ad diſcrimen Sectarum Hæreticorum, in quibus; ut mox commonſtravimus, interrupta, immo penitus præciſa eſt legitimorum Paſtorum ſucceſſio, eorumque loco præfecti alii, qui a veris Eccleſiæ Paſtoribus nec miſſi nec ordinati, prædicandi officium, & regimen animarum ſacrilega temeritate uſurparunt. Novatores, ut declinent vim hujus argumenti, quod ipſorum jugulum petit, eoſque Schiſmaticos, ac proinde illorum Sectas Satanæ Synagogas eſſe apertiſſime demonſtrat, in omne latus ſeſe vertunt, nec inveniunt, ubi firmum pedem figere poſſint, quia perpetuam ſuorum Paſtorum ac Doctorum ſibi a temporibus Apoſtolorum ſuccedentium ſeriem nullatenus oſtendere queunt. Omni itaque ratione deſtituti hæretici noſtri temporis Eccleſiam Romanam calumniantur, a qua dictitant, doctrinam ab Apoſtolis traditam fuiſſe immutatam atque adulteratam. Sed libenter ſcire velim ab illis pſeudo-reformatis, quonam imperante, quo ſedente Pontifice, qua arte, cujus induſtria, qua via, qua potentia facta fuerit hæc in Romana Eccleſia doctrinæ Apoſtolicæ immutatio? Quæ Orthodoxorum Epiſcoporum Concilia hanc doctrinæ Apoſtolicæ immutationem damnaverint atque proſcripſerint? Nec enim, ut ſæpius diximus in noſtris

præ-

Digitized by Google

præcedentibus Colloquiis, credibile eſt, Orbem ſub Cælo totum, veluti profundo lethargo laborantem, obmutuiſſe, dum Caput Orbis Roma nova Dogmata cuderet, maxime cum ex Hiſtoria Eccleſiæ compertum ſit, variis Hæreſibus, quæ in Eccleſia emerſerunt, ſeſe ſtatim Catholicos oppoſuiſſe, eoſque a defenſione Fidei Majorum nec minis, nec blandimentis, nec vita, nec morte deterreri unquam potuiſſe. Qua fronte ergo Sectarii aſſerere audent, Eccleſiam Romanam, ante *Lutheri*, *Calvini*, aliorumque Sæculi decimi ſexti Hæreſiarcharum adventum, Doctrinam ab Apoſtolis traditam, cunctis oſcitantibus & dormientibus, immo conſentientibus & applaudentibus, immutaſſe atque corrupiſſe? Sed, quod ſatis eſtivum ac lepidum eſt; ſibi in hoc putido mendacio non conſtant ipſimet Hæretici, qui paſſim in ſuis Scriptis fatentur, Doctrinam Eccleſiæ Romanæ, quam aggrediuntur, ex Veterum Patrum fontibus derivari; idque aperte Centuriatores Magdeburgenſes profitentur, qui propterea ſingulis quibuſque Centuriis quoſdam in Sanctis Patribus nævos admittunt, quia nimirum Eccleſiæ Romanæ controverſis Dogmatibus palam ſuffragantur. Sic mentitur iniquitas ſibi, & diſpellitur hæc calumnia, quam Hæretici, filii iniquitatis, inurunt Eccleſiæ Romanæ, quæ velint nolint, eſt aſylus fidei, portus ſalutis, errorum dignoſcendorum Lydius lapis, judicandorum ac proſcribendorum indefectibilis Magiſtra, quæque, ut verbis utar *Vincentii Lirinenſis* in ſuo Commonitorio adverſus Hæreſes capite trigeſimo ſecundo: *Sedula, & cauta Depoſitorum apud ſe cuſtos, nihil in iis unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua*. Præter iſtud argumentum petitum ex perenni Paſtorum ſucceſſione, quæ in ſola Eccleſia Romana adhuc conſervatur, aliud ad prabandum recentiores Hæreticorum Sectas eſſe Satanæ Synagogas, & Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti ſponſam, non minus efficax ſuppetit argumentum, quo omni luce evidentius oſtendunt Polemici noſtri Scriptores, ſolam Eccleſiam Romanam eſſe unam, Sanctam & Catholicam, ſeu toto Orbe diffuſam, eamque his tribus Notis, quæ ſoli veræ Chriſti Eccleſiæ convenire poſſunt, a ſpuriis, & illegitimis Hæreticorum Conventiculis facile diſcerni poſſe. Et primo quidem; ſola Eccleſia Romana eſt una ratione Doctrinæ, quia omnes Catholici in eamdem Doctrinam, ſeu eadem Dogmata Fidei conſpirant, ejuſque indeficienti Judicio, velut ſacræ anchoræ, indivulſe adhærent, juxta illud *Matthæi* c. 18. *Dic Eccleſiæ: Si quis autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*. Eſt etiam ſola Eccleſia Romana una, ratione regiminis ſub uno ſupremo Paſtore, Romano videlicet Pontifice, qui eſt Caput ejus Viſibile, & ſub aliis Paſtoribus, qui Summo Pontifici ſubordinantur, quique omnes, tam ille, quam illi, continuata ſucceſſione ab Apoſtolis ordinati ſunt. At recentioribus Lutheranorum, Calviniſtarum, Anglicanorum, aliorumque Hæreticorum Sectis deeſt unitas doctrinæ, variant quippe circa Fidei Dogmata; Eccleſiam ut infallibilem & ſupremum Controverſiarum judicem non agnoſcunt, ſed ſolum interiorem neſcio quam Spiritus Sancti aſſiſtentiam, ſeu revelationem, per quam, ut ajunt, privatus quiſque apud ipſos, etiam mulierculæ, percipiunt verum ac germanum Scripturæ Sacræ ſenſum, & conſtituuntur judices Controverſiarum, quæ circa Fidem oriri poſſunt, ita ut Paſtorum definitionibus adhærere minime debeant, niſi id ipſum quod illis credendum proponunt, ſibi a Spiritu interno immediate fuerit revelatum. Eo autem ſemel admiſſo illo Spiritu interno, qui revera eſt Spiritus vertiginis, quæ pax, quæ ſocietas, quæ in doctrina Fidei unitas apud Hæreticos eſſe unquam poterit? Annon Lutheranus, Calvinianus, Socinianus, & quivis Hæreticus ex certa illa interiorem Spiritus Sancti aſſiſtentiam, ſeu revelationem, habendi fiducia, ſomnia cordis ſui effutient tanquam Dei revelationes? Quis vero modus, quæ ratio compeſcendi & in ordinem redigendi illos fanaticos, cum incerta illis ſint Paſtorum judicia, nihilque pro vero habeant, niſi quod ſpiritu privato tale judicaverint? Potuitne, quæſo, infernus, ad ſcindendam unitatem doctrinæ, & inducendam confuſionem Babylonicam, quidquam peſtilentius evomere? Nec ſolum recentioribus Hæreticorum Sectis deeſt unitas doctrinæ, ſed etiam deeſt unitas Cathedræ, ſeu regiminis Eccleſiaſtici. Paſtores ſiquidem in Sectis Hæreticorum nec ab Apoſtolis continua ſucceſſione ſunt ordinati, nec ſupremo Capiti, ſeu Romano Pontifici, ſubordinantur, ſed potius diro Schiſmate divulſi ſunt ab ejus Cathedra, quæ tamen, ut docent Sancti Patres, centrum eſt unitatis Eccleſiæ; *Navigare audent* (inquit *Sanctus Cyprianus* Epiſtola LV.) *ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam Principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt*; idem docet *Optatus Milevitanus* lib. 2. contra *Parmenianum* Hæreticum Donatiſtam, ubi hæc habet: *Negare non potes, ſcire te in Urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam .... In qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, nec ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent, ut jam Schiſmaticus & peccator eſſet qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret*. Nec minus clare ſuam ea de re mentem exprimit *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Damaſum* Papam: *Si quis Cathedræ Petri jungitur, meus eſt*. Cum igitur recentiorum Sectarum Paſtores a Cathedra Sancti Petri, ſeu Romani Pontificis, ſint ſeparati, liquido colligitur, ejuſmodi Hæreticorum Sectas non ſolum carere unitate Doctrinæ, ſed etiam unitate Cathedræ, ſeu regiminis Eccleſiaſtici, ac ſubinde illas eſſe Synagogas Satanæ, ſolamque Eccleſiam Romanam, cui unitas cum Doctrinæ, tum Cathedræ ad amuſſim convenit, veram eſſe Chriſti Eccleſiam. Altera veræ Eccleſiæ Chriſti Nota eſt Sanctitas, quam ſola Eccleſia Romana, excluſis omnibus Hæreticorum Sectis, ceu proprium characterem, ſibi vendicat. Eſt enim Eccleſia Romana Sancta, primo ob Sanctitatem Capitis

nem-

Digitized by Google

nempe Chriſti, qui Spiritum ſuum diffundit in omnia membra ſui Corporis, *ſecundum operationem in menſuram uniuſcujuſque membri*, inquit Apoſt. Paulus c. 4. Ep. ad Epheſios, aliis gratiam juſtificantem, aliis perſeverantiæ donum, omnibus fidem. Secundo, Eccleſia Romana eſt Sancta ob Sanctitatem finis, ſcilicet ob cultum divinum, quem unice amplificare, ac propagare intendit. Tertio, ob Inſtituti Sanctitatem, omnia quippe Eccleſiæ Romanæ præcepta, conſilia, Sacramenta Sancta ſunt, & ad ſalutem fidelium diriguntur. Quarto, Eccleſia Romana Sancta eſt in membris ſuis, non quod omnia ejus membra a peccato ſint immunia; ſed quia multos protulit Sanctos, in terris non minus fulgentes, quam Sydera coruſcant in Cælis, ſicut ex Geſtis Sanctorum nulla unquam oblivione delendis certiſſime conſtat. Annales Eccleſiæ Romanæ referti ſunt Viris eremi cultoribus, Angelicam in terris vitam ducentibus, innumerabilibus Romanorum Pontificum, zelantiſſimorum Epiſcoporum, Sacerdotum, Monachorum, & Virginum Choris, in quibus Deus plane mirabilis eſt. Hæc ſi non credant hæretici, perluſtrent Carthuſianorum, Benedictinorum Congregationis *S. Mauri*, Ciſtercienſium Congregationis vulgo dictæ de *l' Atrape*, & aliorum Religioſorum, apud quos viget ſtrictior Regularis Diſciplinæ obſervatio, Cœnobia, & tunc videre poterunt, Sanctos necdum defeciſſe in Eccleſia Romana. Vidimus hac noſtra tempeſtate Sanctiſs. Romanos Pontifices, qui nihil tam curæ ac cordi habuerunt, quam ut Sacras Diſciplinæ eccleſiaſticæ Leges inſtaurarent, collabentes retinerent, vigentes tota contentione cuſtodirent, & Moralis Chriſtianæ puritatem, quam nonnulli laxis opinionibus fœdabant, ſartam tectam omnibus ſtudiis conſervarent. Vidimus & manibus noſtris contrectavimus Eminentiſſimum Cardinalem & Archiepiſcopum Beneventanum *Vincentium Mariam Urſinum*, Ordinis FF. Prædicatorum, ex illuſtriſſima & antiquiſſima proſapia oriundum, & tamen omnibus præ ſumma humilitate inclinatum, mundo mortuum, orationibus inſtantem, in vigiliis pernoctantem, corpus macerantem, perſæpe prædicantem, primitivæ eccleſiæ Antiſtitum vitæ rationem in ſuis moribus exprimentem, libertatis eccleſiaſticæ intrepidum propugnatorem, in ampliſſima Diœceſi ſua peragranda continuum, Patrem pauperum, nulli labori, nullis humanis reſpectibus parcentem, atque id unice optantem, ut Sacerdotes ad ſacrorum Canonum normam mores exigant ſuos. Plura de hoc religioſiſſimo Cardinali dicerem teſtis occulatus, niſi ſcriptum eſſet. *Ne laudaveris hominem in vita ſua, nec eſt ſecura laudatio, niſi poſt mortem*. Sed prætermittere haud poſſum alium S. R. E. Cardinalem, qui nuperrime ad Deum migravit, *Joſephum Mariam Thomaſium*, Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum, Virum immenſa eruditione cum eximia pietate conjuncta præditum, quem ipſe Romæ vidi, ſæpiuſque tetigi ejus lecti duritiem, palearum ſtramen, aſperum cilicii induſium. Suſpexi hujus optimi Cardinalis, ex clariſſima ac piiſſima familia originem ducentis, modeſtiam humana majorem, animum a faſtu omnino alienum, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis, erga Deum ferventiſſimam, erga proximum effuſiſſimam, reſtaurandi diſciplinam morum, & Ethicam Chriſtianam a corruptelis repurgandi ardentiſſimum zelum. Hæc omnia non ſolum Scriptores illius vitæ, ſed uno ore conteſtantur omnes, quotquot eum Romæ viderunt, ipſiuſque pretioſam in conſpectu Domini mortem maximis præconiis celebrarunt. Sed & Opera ab illo typis mandata teſtimonium perhibent de ipſo, ſuntque ſolidæ ejus pietatis, reconditæ eruditionis, & exactæ Linguarum exoticarum, quas apprime callebat, peritiæ, monimenta immortalitate digniſſima. Hæc, & alia innumera, omnibus patentia, ſanctitatis exempla, quæ brevitati conſulendo, prætermittere cogor, aperte probant Sanctitatem Eccleſiæ Romanæ. Jam vero in hæreticorum Sectas oculos conjice, & confeſtim intelliges, omnia Sanctitatis teſtimonia ab his hæreticorum Sectis penitus exulare. Non urgebo quidem hic quæ de Lutheranorum, Calviniſtarum, aliorumque hujus temporis Sectariorum vitiis ac ſceleribus, litteris tradiderunt multi Scriptores, quorum etiam nonnulli his Sectis fuerant addicti, quique illorum hæreticorum vitam omni flagitiorum genere refertam inſectantur, ut in iis præter ſuperbiam, luxum, faſtum, vanam gloriam, invidum zelum, Religionis abuſum, miniſterii contemptum, neglectum omnis diſciplinæ, juramenta, blaſphemias, Schiſmata, diſſidia, ac boni omnis diſſipationem, nihil omnino Chriſtiani hominis relinquant. Non hæc, inquam, perſequar, ſed ſufficiet ſi dixerim, quod cum omnes illi Sectarii Evangelica Conſilia expungant, divina præcepta eſſe impoſſibilia dicant, liberum hominis arbitrium extinguant, bona opera de medio collant, ac per ſolam fidem homines juſtificari doceant, neceſſe eſt ut fateantur. Sectas ſuas, intercluſa penitus ad ſalutem via, nulla poſſe proferre ſanctitatis teſtimonia. Et ſane, ut obiter dicam, qui fieri poteſt, ut ejuſmodi Sectæ aliqua proferant ſanctitatis teſtimonia, ubi Religionis ſtatus in tot factiones diſcerptus, nulla fide ac virtute imbutus, totus ad vitia profluit; ubi operum juſtitia vileſcit; pro Jejuniis, & aliis Pœnitentiæ exercitiis, ventris regnat ingluvies: pro Chriſtiana honeſtate, luxus: pro caſtitate, libido: pro carnis maceratione, omne impudicitiæ genus: pro modeſtia tumor, ac intolerabilis ſuperbia: pro virtutibus vitia, demum pro Evangelica ſanctimonia, turpiſſima vita impune colitur, & laudatur. Sed veniamus ad tertiam veræ Chriſti Eccleſiæ teſſeram, ſeu Notam, quæ eſt *Catholicitas*, quæque in hoc conſiſtit, ut ſit per totum Orbem diffuſa. Hanc porro veræ eccleſiæ Chriſti Notam ſoli Romanæ Eccleſiæ eximiam eſſe ex eo potiſſimum liquet, quod Eccleſia Romana per univerſum Orbem diffundatur, ſuoſque palmites a mari uſque ad mare extendat. Eminet nimirum in Aſia, in America, in Japonia, in Braſilia, in Europa, in Africa: e con-

tra vero hæreticorum, aut Schiſmaticorum ſocietates, quæ cum ea non communicant, in aliquibus tantum, aut Europæ, aut aliarum Orientis partium angulis reperiuntur. Soli Rnm. Pontifices, qui ſunt Vicarii Chriſti, de ſalute omnium Gentium ſoliciti, ad Infideles, toto Orbe noſtro remotiſſimos, ab initio ſemper miſerunt, mittuntque quotidie Viros Apoſtolicos, labores, pericula, mortemque laceſſere paratos, ut novos populos Chriſto acquirant, & Catholicæ Eccleſiæ ditioni ſubjiciant, eiſque ad Chriſtianam religionem ſemel converſis nunquam permittant, ut quidquam antiquatum Ethniciſmi cæremoniarum, ſeu ſuperſtitionum, vero Dei cultui admiſceant. Ex adverſo hæretici & Schiſmatici converſionem Infidelium promovere non curant, aut ſi ad illas Nationes, quas jam Viri Apoſtolici vera Chriſti Fide illuſtrarunt, mercaturæ exercendæ cauſa, ſe aliquando conſerant, tritico lolium & Zizaniam intermiſcent, veramque Fidem penitus corrumpunt. Hinc appoſite ait *Tertullianus* in lib. de Præſcriptione: *Negotium eſt hæreticis, non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi, hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur: Apoſtoli de mortuis vivos ſuſcitabant, iſti de vivis mortuos faciunt.* Imminuta quidem fuit Eccleſiæ Romanæ diffuſio ſchiſmatibus tum Græcorum in Oriente, tum hæreſiarcharum Sæculi XVI. in Occidente. At illa Eccleſiæ Romanæ diffuſionis diminutio abunde reſarcita fuit Barbararum nationum converſione. Scilicet eo tempore, quo Græci in Oriente conflarunt Schiſma, Septentrionales Populi, Hungari, Suevi, Dani, Chriſtianæ Religioni, & Romanæ Eccleſiæ nomen dederunt. Sæculo autem decimo ſexto, non multo poſt exortas novas Sectariorum Hæreſes, Indi Orientales & Occidentales, Japonenſes, Braſilienſes, Canadenſes, innumeræque aliæ gentes, ut oſtendimus in primo Colloquio, Catholicæ, ſeu Romanæ Eccleſiæ Fidem ſunt amplexæ. Cum igitur ſola Eccleſia Romana, excluſis omnibus hæreticorum & Schiſmaticorum Sectis, Catholica dicatur, jure optimos dicere poſſum cum *S. Auguſtino* cap. 4. lib. contra Epiſtol. Fundamenti. *Tenet me* (in Eccleſiæ Romanæ gremio) *ipſum Catholicæ nomen: quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes, in iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniant, nullus hæreticorum, vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.* Hæc argumenta, quæ hactenus adduxi ad probandum ſolam Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Sponſam, Sectas vero hæreticorum eſſe Synagogas Satanæ, ſat ſuperque tibi ſufficere debent, ut intelligas, Eccleſiæ Romanæ doctrinam, a Chriſto & Apoſtolis profectam, perpetua temporum ſerie ad nos uſque puram & integram perveniſſe; doctrinam vero Hæreticorum huic e diametro oppoſitam, innumeris ſcatere erroribus, a doctrina Apoſtolica toto Cælo diſtare, ac ſubinde reprobandam, diriſque omnibus eſſe devovendam.

D. Quamvis hæc argumenta ad probandum generatim adverſus hæreticos veram eſſe & Apoſtolicam Eccleſiæ Romanæ Doctrinam abunde ſufficere poſſint, optarem tamen, ni moleſtum ſit, ut hic breviter indicares viam, methodum & Diſciplinas, quibus potiſſimum inſtructi fuere Scriptores Sæculi XVI. ad vindicandam Eccleſiæ Romanæ doctrinam ab erroribus hæreticorum ejuſdem Sæculi.

M. Scriptores ac Theologi Sæculi XVI. ut pervicaciam hæreticorum, qui a mendacio ſtabant, atque antiqua Religionis Chriſtianæ Dogmata convellere, novaque invehere audebant, facilius retundere poſſent, priſtinam Sacrorum ſtudiorum rationem, pene intermiſſam, ardentius inſtaurarunt, & Theologiæ Scholaſticæ ſtudio, ſacræ Antiquitatis ac Linguarum peritiam, Sanctorum Patrum doctrinæ, Hiſtoriæ ac Diſciplinæ Eccleſiaſticæ accuratam cognitionem, necnon Critices ac Chronologiæ Diſciplinas, atque copioſam humanarum Litterarum ſupellectilem ſapientiſſime adjunxerunt, iiſque armis inſtructi, tot tantoſque radios inde emiſerunt, ut his perſtricta Hæreticorum, perduellionis ſigna adverſus Eccleſiæ Arcem erigentium, acies, obtuſa penitus fuerit atque profligata. Gloriabantur in primis Novatores Sæculi XVI. Linguarum Hebraicæ & Græcæ peritia, iiſque imbuti, rem totam Theologicam ad Grammaticorum tricas callide redigebant, & Scripturam Sacram, aliter ac Eccleſia Catholica, per ſummam temeritatem interpretatur. Secundo, Sanctos Patres, eos ſaltem, qui primis Eccleſiæ Sæculis floruerunt, obtorto collo, ad ſuas partes trahere moliebantur. Denique, Catholicis Scholæ Theologis Hiſtoriæ & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ignorantiam, Diſciplinarum Critices & Chronologiæ, humaniorumque Litterarum neglectum elato ſupercilio obiiciebant. Hinc factum eſt, ut Catholici Scholæ Theologi, ad hanc hæreticorum frangendam audaciam, eadem doctrinæ ſubſidia, eaſdemque Diſciplinas, quibus ſeſe hæretici plurimum jactitabant, in Eccleſiæ Catholicæ caſtra pertulerint, ſummo ſtudio atque induſtria perpolierint, & ad veritatem Catholicam forti brachio defendendam feliciter converterint. Et primo quidem Theologi Scholaſtici Sæculi XVI. non levem & perfunctoriam, ſed plenam, ac perfectam Sacrarum Linguarum Hebraicæ & Græcæ notitiam affecuti, earum beneficio falſas hæreticorum Interpretationes Scripturæ Sacræ, eorumque ratiunculas pervaſerunt, ſolidiſque argumentis oppugnarunt. Secundo, Theologi Sæculi XVI. in eam maxime curam incubuerunt, ut diurna, nocturnaque manu verſarentur Sanctorum Patrum Scripta, genuina a ſpuriis ſecernerent, aſſutas a falſariis lacinias, interpolationeſque diſtinguerent, & omni argumentorum genere probarent, nullum novitiis hæreticorum commentis a Sanctorum Patrum teſtimoniis peti poſſe præſidium. Poſtremo Theologi & Scriptores Sæculi XVI. Hiſtoriæ ac Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtudium, humaniores Litteras, & Diſciplinas Critices ac Chronologiæ impenſe coluerunt, ut videre eſt in *Onuphrii*, *Baronii*, aliorumque Scriptorum,

Digitized by Google

rum, quos in ſuperiori Colloquio percenſui, doctiſſimis Operibus, in quibus omnia quæ ad Theologiam Dogmaticam, Polemicam, Aſceticam, ad Hiſtoriam & Diſciplinam Eccleſiæ, ad Criticam, & Chronologiam attinere, pertractarunt puro & eleganti ſcribendi genere, quod Scripturæ Sacræ authoritatibus, & Hiſtoriæ monumentis, congrue ſuo loco poſitis, velut ſale optimo, inſpergitur, & Veterum illuſtrator Patrum Sententiis ad rem facientibus, quæ legentium animos non ſolum Sacra, & Eccleſiaſtica eruditione locupletant, ſed ad virtutis amorem inflammant. Hanc viam & methodum ſecuti, iiſque Diſciplinis inſtructi Theologi & Scriptores Sæculi decimi ſexti falſa hæreticorum dogmata maximo cum Eccleſiæ emolumento confutarunt, optandumque eſſet, ut hi, qui modo Scholæ Cathedras ac ſubſellia implent, eorum veſtigiis inſiſterent; & non tantum edocerent Theologiam Scholaſticam, quæ hæreticorum errores preſſo pede inſequitur, modos ſubtiliter explicat, offuſas veritati tenebras diſſipat, atque involutas fraudes in medium diem perducit, ſed ſuos inſuper diſcipulos ad Scripturæ Sacræ, Hiſtoriæ & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtudium, ad Critices, Chronologiæ, humaniorumque Litterarum cultum & amorem excitarent, cum certum ſit, ejuſmodi Diſciplinarum uſum eſſe Theologis apprime neceſſarium, ſive Scripturam Sacram interpretari velint, ſive adverſus Hæreſes aciem inſtruere, ſive Scholaſticos in pulvere adoleſcentes, quaſi in palæſtra, exercere, ſive res in Eccleſia geſtas inveſtigare, ſive denique homines a vitiis abducere, & ad virtutes perducere cum utilitate deſiderent.

D. Hanc eſſe veram & utiliſſimam Sacræ Doctrinæ explicandæ methodum, fatentur ipſimet Doctores Theologi Scholaſtici, quos inter *Bartholomæus Medina* Dominicanus, quem nuperrime legebam, Quæſt. 1. Introductionis in 3. Partem Summæ *S. Thomæ* hæc habet: *Exſibilandus eſt Theologiæ Magiſter, qui rigidas, & valde implexas quæſtiones agitat, oſtendens quantum in palæſtra litteraria profecerit, quæ vero ad charitatem & pietatem conducunt, tanquam pervia & expoſita negligens: Si quid explicandum eſt ex D. Paulo, aut vero ex ſacro eloquio, videtur in alium mundum translatus: Si de inſtantibus, ſi de hæcceitatibus velis aliquid, plura dabit, quam quæ tribus onerariis navibus vehi poſſent. Hi ſunt ſane, de quibus dicit Apoſtolus Paulus, quod languent circa quæſtiones & pugnas verborum, quod converſi ſunt in vaniloquium.* Quibus verbis jure merito doctiſſimus ille Theologus carpit quoſdam Theologiæ Scholaſticæ Profeſſores, qui neglectis neceſſariis Diſciplinis, frivolis duntaxat & vanis indulgent quæſtionibus, in tricis, nugis, & quiſquiliis, omne tempus inſumunt, & quadam innovandi prurigine titillati, nova commenta procudunt, atque iis mordicus adhærent; cum tamen vera Theologia, ſicut ſæpius me monuiſti, terminis a Majoribus ſapienter conſtitutis circumſcribi, & ad Sanctorum Patrum doctrinæ normam revocari deberet. Quod ſane non eſt Theologiam Scholaſticam damnare (ſicut perperam factitant Hæretici, qui ab hac ſtrenua ratiocinandi duce multum ſibi metuunt) ſed duntaxat abuſus in eam temere invectos corrigere, & palmites inaniter luxuriantes reſecare, quo uberior cognitæ veritatis fructus ad maturitatem proveniat; & Eccleſiæ utilitatem afferat. At de Doctrina Sæculi XVI. ſatis hactenus diximus. Nunc in Diſciplinam, quæ eodem Sæculo viguit, ſedulo inquiramus, & primum expendamus præcipua Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Capita; & poſtea, de Monaſtica Diſciplina, & de Religioſis Ordinibus, qui Sæculo XVI. inſtituti, aut reformati fuerunt, continenti ordine tractaturi.

M. Ad revocandam vetuſtiſſimorum temporum incorruptam Eccleſiæ Diſciplinam, Patres Œcumenicæ Synodi Tridentinæ cogitationes omnes ſuas, conſilia omnia, authoritatemque omnem retulerunt. *Diſciplina* ſiquidem (ut recte obſervat *Ludovicus Thomaſſinus*, in Præfatione in Veterem & Novam Eccleſiæ Diſciplinam) *mutatur in dies, & labentibus annis ſeneſcit, ac priſtinæ rurſum ſe reſtituit juventuti; alia & alia ſubinde, & augmenta experitur, & decrementa. Suus juventæ vigor eximius, ſed obrepebant & vitia. Vitia illa ſuſtulit ætas poſterior: Verum, dum bene accedunt nova, veterum alicubi ſplendor evaneſcit. Senectus languidior eſt, ut teſtatur remiſſior illa indulgentia, quam hiſce temporibus omnino neceſſariam putant. Verum, ad trutinam expendas omnia, ut juventuti, ita & ſenectuti experieris ſua ineſſe vitia, ſuas virtutes. Quod priori Diſciplinæ deerat, adjicere Concilia, Pontifices & Patres. Quid dicam nuperrimi,* ſeu Tridentini, *Œcumenici Concilii Leges, quod egregia illa Statuta complurium noſtris temporibus Epiſcoporum, qui excellenti doctrina & pietate, velut quædam Eccleſiæ Sydera ſplendeſcunt; nonne quidquid vitii & labis in hujus ætatis inoleverat Diſciplina, vel abſterſere, vel abſtergere ſedulo pergunt?* Ut igitur Diſciplinam Eccleſiæ, a Concilio Tridentino Sæculo XVI. reſtitutam, plene perſpectam habere poſſis, præcipua hic percurremus Statuta, quæ circa Eccleſiæ Miniſtros, videlicet Clericos, presbyteros, Epiſcopos & Metropolitanos eadem Synodus promulgavit, atque pro reformatione morum executioni mandari juſſit. Circa Clericos decernit primo Sacra Synodus Tridentina Seſſ. 23. cap. 2. neminem ad Sacros Ordines promoveri debere, niſi prius certo conſtet, cum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere: („ Cum non deceat, *inquiunt Patres Concilii Tridentini*, eos, qui Divino miniſterio ſunt adſcripti, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit, complures pleriſque in locis ad Sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt, ſe Beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam idoneas facultates obtinere; ſtatuit Sancta Synodus, ne quis deinceps Clerus Sæcularis (quamvis alias ſit idoneus moribus, ſcientia & ætate) ad Sacros Ordines promoveatur, niſi prius legitime conſtet, eum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum

honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere..... Patrimonium vero, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum &c. „) Idem confirmat Sacra Synodus cap. 16. ejuſdem Seſſionis, ubi ſancit, *ut nullus in poſterum ordinetur, qui illi Eccleſiæ, aut pio Loco, pro cujus neceſſitate, aut utilitate aſſumitur, non adſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus, nec incertis vagetur Sedibus*. Hujus Decreti Patrum Concilii Tridentini neceſſitatem Cardinalis *Bellarminus* in Epiſtola ad Nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem declarat his verbis: *Maximus eſt abuſus ordinari quoslibet ad titulum Patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate ſua, non Eccleſiæ :. & de celebratione Miſſæ faciunt artem de pane lucrando. Unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Eccleſia ſcandalis patet*. Quod ſpectat modum ac tempus Ordinationis Clericorum, Sacra Synodus cap. 4. Seſſ. 23. prohibet tonſura initiari, niſi qui Confirmationis Sacramentum ante ſuſceperint, quique legere & ſcribere ſciant, & de quibus ſit probabilis conjectura, eos hoc intuitu Statum eligere Clericalem, ut perfectius Deo ſerviant. Unuſquiſque autem Clericus, juxta Concilium Tridentinum Seſſ. 23. cap. 8. a proprio Epiſcopo, & non ab alio ad Ordines promoveri debet ſub pœna ſuſpenſionis a ſuſceptorum ordinum executione, quandiu proprio Epiſcopo (qui eſt Epiſcopus originis, domicilii, & Beneficii) videbitur expedire. Nullus etiam Clericus, ex Concilii Tridentini Decreto Seſſ. 23. cap. 12. ad Subdiaconatus Ordinem ante annum vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, & ad Presbyteratus ordinem ante vigeſimum quintum promoveri poteſt. Nec tamen ſinguli ea in ætate conſtituti debent ad hos ordines aſſumi, ſed duntaxat digni, quorum probata vita ſenectus ſit. Ut autem Clerici ad pietatem facilius inſtitui, & ſcientiis ad regimen animarum neceſſariis imbui poſſent, Patres Concilii Tridentini cap. 18. ejuſdem 23. Seſſionis injungunt, ut in ſingulis Diœceſibus Collegia Eccleſiaſtica, ſeu Seminaria inſtituantur, in quibus juvenes Eccleſiæ ſervitio deſtinati educentur, ſcientiis, functionibus, & ritibus Eccleſiaſticis, cantu, diſciplinis Clericalibus, & ſanctis moribus informentur, tantique momenti ejuſmodi Seminariorum pro juvenum Clericorum inſtructione erectiones eſſe duxerunt Tridentini Patres, ut in hunc finem Epiſcopis jus & poteſtatem tribuant obligandi ad annuas pro conſtituendis & fovendis Seminariis contributiones quoſcumque Beneficia poſſidentes, atque etiam uniendi pro eorum fundatione aliqua Beneficia ſimplicia cujuſcumque ſint dignitatis vel qualitatis, etiam antequam vacent, ſine cultus Divini & illa obtinentium præjudicio, adeo ut talis unio nulla poſſit appellatione ſuſpendi aut impediri. Ex his Seminariis, pro inſtitutione juvenum Clericorum erectis, maximam Eccleſia percipit utilitatem, hiſque acceptam refert ſuorum Miniſtrorum probitatem, maxime, cum experientia conſtet, Adoleſcentium animos, niſi recte inſtituantur, pronos eſſe ad mundi voluptates ſequendas, in ludo, venatione, epulis tempus male perdere, & niſi a teneris annis ad pietatem, & religionem informentur, antequam vitiorum habitus totos homines poſſideant, nunquam perfecte, ac ſine maximo ſingulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in Eccleſiaſtica Diſciplina perſeverare, ut teſtantur Patres Tridentini capit. 18. Seſſion. 23. Eſt igitur, quod plurimum in Domino gaudeamus, dum in hoc ipſo Sæculo plures cernimus Clericos ex Seminariis prodeuntes, pietatis ſinceros æmulatores, & Spiritu Eccleſiaſtico plenos, qui Sacros Canones, *Spiritu Dei conditos, & totius Orbis reverentia conſecratos*, ut ait Summus Pontifex *S. Leo* Epiſtola LXXXIV. in intimo ſpiritu inſculptos, alteque infixos gerunt, ad quorum normam mores ſuos pro virili exigere ſatagunt, & dum propter temporum difficultates non obſervantur, dolent & ingemiſcunt. Nec ſacras illas Regulas, tanquam Lacedæmoniorum, aut Athenienſium pridem exoletas Leges otioſe ſpectant, ſed tanquam Cœleſtia Inſtituta, nulla unquam corruptela minuenda venerantur & probant. Hinc omnibus ſtudiis has ſanctiſſimas Leges inſtaurandas curant, conculcatas renovant, collabentes retinent, vigentes tota contentione cuſtodiunt.

D. Maximum ſane Eccleſiaſticæ Diſciplinæ decus & incrementum afferunt hæc erecta Seminaria pro juvenum Clericorum educatione, cui modis omnibus conſulere, maximi intereſt Reipublicæ Chriſtianæ. Cum enim, ſicut te ſæpius dicentem audivi, puerorum ingenium ad vitia proclive, perniciosum exemplum ſtatim arripiat, non aliter, quam ignem vicinum admota palea, eo præcipua Parentum ac Magiſtrorum cura intendi deberet, ut pueri jam inde ab incunabulis, inter ipſas blanditias nutricum, & parentum oſcula, inter Literatorum manus, perſuaſiones imbiberent Chriſto dignas, atque eo pacto omnes vulgo errores ab ipſis uſque radicibus ex eorum animis revellerentur, & in eorum locum ſalutares infererentur opiniones; quæ progreſſu temporis roboratæ, nullis rebus per totum vitæ curſum poſſent convelli, propterea quod *nihil vel altius inſidet animo, vel hæret tenacius, quam quod rudibus*, ut inquit Fabius, *inditur annis*. Sed proſequamur, ſi placet, alia Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Capita, eaque percurramus Statuta, quæ circa presbyteros condidit Synodus Tridentina.

M. Cupiens Sancta Synodus Tridentina Eccleſiaſticam Diſciplinam in Chriſtiano populo non ſolum reſtitui, ſed etiam perpetuo ſartam tectam conſervari, multa Statuta circa presbyteros edidit, quorum præcipua hic breviter referemus. Et primo quidem, circa illiteratos, & imperitos Parochialium Eccleſiarum Rectores, hæc Capit. 6. Seſſionis XXI. decernit Sancta Synodus : („ Quia illiterati & imperiti Parochialium Eccleſiarum Rectores ſacris minus apti ſunt officiis, & alii propter vitæ eorum turpitudinem potius deſtruunt, quam ædificant; Epiſcopi, tanquam Apoſtolicæ Sedis Legati, eiſdem illiteratis & imperitis, ſi alias honeſtæ vitæ ſint, Coadjutores

alii

Digitized by Google

aut vicarios pro tempore deputare, partemque eiſdem fructuum pro ſufficiente victu aſſignare, vel aliter providere poſſint, quacumque appellatione & exemptione remota. Eos vero, qui turpiter & ſcandaloſe vivunt, poſtquam præmoniti fuerint, coerceant & caſtigent: & ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeverent, eos Beneficiis, juxta Sacrorum Canonum Conſtitutiones, exemptione & appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant. „) Secundo, Seſſ. 22. in Decreto de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ ſtatuit Synodus Tridentina, ut *ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare permittant. Neminem præterea, qui publice & notorie calumnioſus ſit, aut ſancto Altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittat.* Tertio, Clericos, & presbyteros, qui Beneficia poſſident, quibus animarum cura, aut Eccleſiaſticum miniſterium annexum eſt, ad perſonalem Reſidentiam obligatos eſſe declarat Synodus Tridentina Cap. 3. Seſſionis 23. eademque, Reſidentiæ Lege obſtrictos eſſe Canonicos ſancit Capite 12. Seſſionis 24. ubi hæc habet: („ Obtinentibus in Cathedralibus, aut Collegiatis Dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non licet vigore cujuslibet Statuti, aut conſuetudinis ultra tres menſes ab eiſdem Eccleſiis quolibet anno abeſſe .... alioqui primo anno privetur unuſquiſque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ ac reſidentiæ fecit ſuos. Quod ſi iterum eadem fuerit uſus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Creſcente vero contumacia contra eos juxta Sacrorum Canonum Conſtitutiones procedatur. Omnes vero per ſe & non per Subſtitutos Divina compellantur obire Officia. Epiſcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti aſſiſtere & inſervire debent Canonici, atque in Choro, ad pſallendum inſtituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, diſtincte devoteque laudare. Veſtitu inſuper decenti tam in Eccleſia, quam extra, aſſidue utantur; ab illicitiſque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, luſibus abſtineant, atque ea morum integritate polleant, ut merito Eccleſiæ ſenatus dici poſſint. „) Ab hac tamen Reſidentiæ Lege ad certum tempus exemptos voluit Synodus Tridentina Canonicos & Beneficiarios, qui in celeberrimis Academiis vel docent, vel ſtudent, juxta Summorum Pontificum *Honorii III.* & *Bonifacii VIII.* Conſtitutiones. Quarto, quoniam multi Clerici & Sacerdotes improbæ cupiditatis affectu ea quæ bene Sacris Canonibus conſtituta ſunt, variis artibus eludere, & plura ſimul Beneficia obtinere non erubeſcunt, Sacra Synodus Tridentina c. 17. Seſſ. 24. *ſtatuit ut in poſterum unum tantum Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur, quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem Reſidentiam non requirat, eidem conferri.* Quinto, cum nihil tam turpe ſit Clericis & Sacerdotibus, qui ſe Divino cultui addixerunt, quam in impudicitiæ ſordibus, immundoque concubinatu verſari, Synodus Tridentina c. 14. poſtremæ Seſſionis jubet, ut ejuſmodi impudici Clerici & Sacerdotes, ſi a ſuis Epiſcopis admoniti reſipiſcere nolint, pœnis a Sacris Canonibus vel Statutis Eccleſiarum impoſitis puniantur, ita ut, ſi Beneficia poſſideant, Beneficiis, portionibus, officiis & penſionibus quibuſcumque Eccleſiaſticis perpetuo priventur, atque inhabiles & indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, Beneficiis & officiis in poſterum reddantur, & Excommunicationis gladio plectantur; ſi vero Beneficia Eccleſiaſtica, aut penſiones non habeant, juxta delicti, & contumaciæ pervicaciam ab ipſo Epiſcopo carceris pœna, ſuſpenſione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliiſque modis juxta ſacros Canones puniantur. Qua in re obiter advertere debes, hanc de perpetua caſtitate Sacerdotibus ac Clericis majoribus ab Eccleſia indictam legem tanta cum diſciplinæ ſeveritate fuiſſe in antiquis Eccleſiæ temporibus obſervatam, ut Sacerdotes & Diaconi, qui ſe luxuriæ crimine commaculaſſent, in perpetuum gradu dejicerentur, & in Monaſteriis pœnitentiam acturi, atque ad Laicam Communionem redacti recluderentur. Ex quo facile intelligere potes, quam graviter etiamnum Clericus aut Sacerdos puniri deberet, qui ad ſacratiſſima Myſteria, ipſis Angelis tremenda, impuras manus, impurum animum, & nefandis libidinibus adhuc calentem inferre non reformidaret. Sexto, ne Sacerdotes in Sacramento pœnitentiæ indulgentiores eſſent, & lenimentis, quæ peccatoribus pernicioſa eſſent, uterentur; præcipit Sancta Synodus Tridentina Capite 8. Seſſionis 14. Sacerdotibus, ut pro modo criminum congruam pœnitentiam imponant: *Debent Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere; ne ſi forte peccatis conniveant & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Quæ verba Concilii Tridentini quantum terroris Confeſſariis afferre, quantam debent ingenerare cautionem, ne in tribunali pœnitentiæ leves ſatisfactiones pro graviſſimis peccatis imponant, ne peccatoribus, qui abſque emendationis ſpe eadem frequenter admittunt flagitia, præproperam impertiantur abſolutionem, & ne in diſpenſatione Sacramenti Pœnitentiæ indiligenter explorent, ſufficientemne, verum ac ſincerum dolorem afferat pœnitens, & tale non peccandi propoſitum, cui merito confidi poſſit. Denique, Concilium Tridentinum omnes antiquos Canones, qui ad Sacerdotes pertinebant, renovavit, nec minus quam olim, caſtos & ſanctos voluit eſſe Sacerdotes. Quamobrem, vehementer hallucinati ſunt quidam nuperi Caſuiſtæ, qui auſi ſunt aſſerere, antiquos Canones de vita & moribus Clericorum & Sacerdotum fuiſſe per deſuetudinem abrogatos, cum potius Synodus Tridentina novum eis addiderit robur, quod mala, quæ multitudine peccantium invecta eſt, conſuetudo, infringere minime poteſt, ſed ei, tanquam corruptelæ & prævaricationi, maximo, ut par eſt, zelo obniti, & relu-

Digitized by Google

reluctari debent pii Sacerdotes, Davidicam illam vocem ſemper in ore, ſemper in corde penitus infixam habentes; *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideo dilexi teſtimonia tua.*

D. Nullus profecto dubito, quin ſuus Diſciplinæ Eccleſiaſticæ priſtinus brevi reſtitueretur ſplendor, ſi ad illas ſanctiſſimas Regulas a Concilio Tridentino conſtitutas Clerici ac Sacerdotes ſuos ſatagerent componere mores. Sed videamus modo, quid circa Epiſcopos, quos, teſte Apoſtolo Paulo, *Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam ſuam*, & ex quorum bono regimine atque exemplis reliquorum membrorum Eccleſiæ corpus componentium ſalus dependet, ſtatuerit Synodus Tridentina?

M. Synodus Tridentina Capite 1. poſtremæ, ſeu vigeſimæ quintæ Seſſionis, in Decreto de Reformatione, Epiſcopos ut pie vivant, ſeque redituum Eccleſiæ fideles diſpenſatores exhibeant, adhortatur his verbis, quæ cum ſint vere aurea, & divino ſpiritu plena, hic integra inſerere neceſſarium eſſe duxi: *Optandum eſt*, inquit Sacra illa Synodus, *ut ii, qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt, quæ ſint ſuæ partes agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, ſed ad labores & ſolicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & fideles reliquos ad religionem innocentiamque facilius inflammandos, ſi præpoſitos ſuos viderint non ea quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem ac cæleſtem patriam cogitantes. Hæc cum ad reſtituendam Eccleſiaſticam Diſciplinam præcipua eſſe Sancta Synodus animadvertat, admonet Epiſcopos omnes, ut ſecum ea ſæpe meditantes, factis etiam ipſis ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetuum prædicandi genus quoddam, ſe muneri ſuo conformes oſtendant. In primis vero mores ſuos omnes ita componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantopere commendant Deo, ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi non ſolum jubet, ut Epiſcopi modeſta ſupellectili, & menſa, ac frugali victu contenti ſint, verum etiam in reliquo vitæ genere ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat quod a ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei Zelum, ac vanitatum contemptum præſeferat, omnino vero eis interdicit, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos familiareſque ſuos augere ſtudeant: cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis, ut pauperibus, diſtribuant; eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa, immo quam maxime poteſt, eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, unde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcumque Beneficia Eccleſiaſtica, tam ſæcularia, quam regularia obtinentibus, pro gradus ſui conditione obſervari, ſed ad S. R. E. Cardinales pertinere decernit; quorum conſilio apud SS. Romanum Pontificem cum univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non iis etiam virtutum inſignibus, ac vivendi diſciplina eos fulgere, quæ merito omnium in ſe oculos convertant.* Præter hanc generalem Paræneſim, qua Synodus Tridentina omnes Epiſcopos ad Paſtoralia munia digne obeunda adadhortatur, eos inſuper Seſſ. VI. c. 1. de reformatione, & Seſſ. XXIII. cap. 1. ad reſidentiam, antiquis Canonibus, & Decretalibus Epiſtolis Summorum Pontificum imperatam fortius adſtringit, his verbis: *Cum præcepto divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre, verbique divini Prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, bonorum omnium exemplo paſcere: pauperum, aliorumque miſerabilium perſonarum, curam paternam gerere, & in cætera munia Paſtoralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab his præſtari & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt: Sacroſancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique formæ gregis, in judicio & veritate paſcant & regant.* Hinc declarat ibidem S. Synodus, eos, qui contra vim hujus Decreti de reſidentia a ſuis Eccleſiis ultra tres menſes aut continuos, aut interruptos, abfuerint, præter mortalis peccati reatum, quem incurrunt, pro rata temporis abſentiæ, fructus non facere ſuos. Quæ autem ſint legitimæ cauſæ, propter quas Epiſcopi abeſſe poſſint, & per id tempus tuta conſcientia facere fructus ſuos, Sacra Synodus exprimit hiſce verbis: *Nam cum Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abeſſe poſtulent & exigant, &c.* Utinam his duntaxat legitimis cauſis permoti Epiſcopi, & abſque ullo ſibi a Deo crediti gregis detrimento, a ſuis Eccleſiis abeſſent! Alia Epiſcoporum officia præſcribens Synodus Tridentina, & præcipue e Sacris Ordinationibus omnem Simoniæ umbram amovere volens, præcipit cap. 1. Seſſionis vigeſimæ primæ Epiſcopis, ut gratis Ordines conferant, dimiſſorias & teſtimoniales litteras concedant, nec pro Sigillo, nec alia quacumque de cauſa, aliquid, etiam ſponte oblatum, accipiant. Notariis tamen indulget, ut decimam auri partem accipiant, tribus tamen ſuppoſitis conditionibus, ſcilicet dummodo eis nullum ſalarium ab Epiſcopo ſit conſtitutum; dummodo non ſint in locis, in quibus viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi; dummodo tamen Epiſcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum directe vel indirecte provenire haud poſſit. Denique, cum ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam, nihil efficacius ſit celebratione Conciliorum, Viſitationibus Epiſcoporum, Verbi Dei prædicatione, populi, ad ſuſcipienda cum fructu Eccleſiæ Sacramenta, diligenti inſtructione, & peccatorum publice delinquentium congrua ſatisfactione; ideo Synodus Trident. cap. 2. Seſſionis 24. decernit, ut Concilia Provincilia, ſicubi omiſſa ſunt, pro moderandis moribus, corrigendis exceſſibus, controverſiis componendis, aliiſque ex Sacris Canonibus permiſſis, renoventur, & quolibet ſaltem triennio celebrentur; Diœceſanæ vero Synodi quotannis habeantur. Secundo, Capite tertio ejuſdem Seſſionis præcipit Sy-

Digitized by Google

Synodus Tridentina Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis & Epiſcopis, ut propriam Diœceſim per ſe ipſos, aut ſi legitime impediti fuerint, per ſuum Generalem Vicarium, aut Viſitatorem, ſi quotannis totam, propter ejus latitudinem, viſitare non poſſint, ſaltem majorem ejus partem, ita tamen, ut tota biennio per ſe, vel Viſitatores ſuos compleatur, viſitare non prætermittant. Tertio, mandat Synodus Tridentina Capite 4. ejuſdem Seſſionis Epiſcopis, ut in Eccleſia ſua ipſi per ſe, aut, ſi legitime impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus aſſument, in aliis vero Eccleſiis per Parochos, ſaltem omnibus Dominicis, ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem jejuniorum Quadrageſimæ, & adventus Domini quotidie, vel ſaltem tribus in hebdomada diebus, ſi ita oportere duxerint, Sacras Scripturas divinamque legem annuncient. Quarto Sancta Synodus jubet Capite 7. ejuſdem Seſſionis omnibus Epiſcopis, ut non ſolum, cum Sacramenta Eccleſiæ per ſe ipſos populo adminiſtrare debent, prius illorum vim & uſum, pro ſuſcipientium captu, explicent; ſed etiam ibidem a ſingulis Parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, ſervari ſtudeant juxta formam a Sancta Synodo Tridentina in Catecheſi ſingulis Sacramentis præſcribendam. Quinto, Synodus Tridentina cap. 8. ejuſdem Seſſionis ſtatuit ut publice peccantibus condigna pro modo culpæ pœnitentia publica injungatur, quo videlicet eos, quos exemplo ſuo aut ſcandalo offenderunt, aut ad malos mores provocarunt, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocent vitam. Permittit tamen Sancta Synodus Epiſcopo facultatem publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum commotandi, quando ita magis judicaverit expedire. At in eos, qui Monomachia, ſeu duello, confligunt, omni ſeveritate legum animadverti debere ſanxit Synodus Tridentina cap. 19. Seſſionis vigeſimæ quintæ, ubi primo declarat, Principes, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo eſſe excommunicatos, ac juriſdictione & dominio Civitatis, Caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privari. Secundo, decernit, eos, qui duellum, ſeu pugnam commiſerint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrere, & ut homicidas juxta Sacros Canones, puniri debere, ipſiſque, ſi in conflictu decedant, perpetuo Eccleſiaſticam ſepulturam eſſe denegandam. Tertio, eodem excommunicationis fulmine percellit eos, qui in caſu duelli, tam jure, quam facto conſilium dederint, aut alia quacumque ratione id alicui ſuaſerint, aut pugnantes ſpectaverint. Sic deteſtabilem duellorum uſum, fabricante diabolo, introductum cum ſerperet in dies, ac manaret latius, cum turpiſſimi gladiatores, immo graſſatores ac ſicarii mutuis ſeſe cædibus ac parricidiis conficerent, cum teterrimæ carnificinæ ubique veſtigia ac monumenta fixiſſent, ſaluberrimo illo Edicto, ſeverioreque diſciplina compeſcuit Synodus Tridentina.

D. Præſcribitne Synodus Tridentina omnia officia, quæ Metropolitanis juxta Sacros Canones obeunda incumbunt?

M. Metropolitanorum officia juxta Sacros Canones accurate præſcribit Synodus Tridentina. Et primo quidem, capite primo Seſſionis ſextæ, in Decreto de Reformatione, monet omnes Patriarchas, Primates, & Metropolitanos, ut in omnibus laborent, & miniſterium ſuum impleant; implere autem illud ſe nequaquam poſſe ſciant, ſi greges ſibi commiſſos, mercenariorum more, deſerant, atque ovium ſuarum, quarum ſanguis de eorum eſt manibus a ſupremo judice requirendus, cuſtodiæ minime incumbant, cum certiſſimum ſit, non admitti paſtoris excuſationem, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit. Quapropter Sancta Synodus omnes antiquos Canones contra non reſidentes promulgatos innovat, & ſtatuit, ut *Metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes, Metropolitanum vero abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, ſub pœna interdicti ingreſſus Eccleſiæ, eo ipſo incurrenda infra tres menſes per litteras, ſeu nuncium, Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipſos abſentes, prout cujuſque major, vel minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ Sedis authoritate animadvertere, & Eccleſiis ipſis de Paſtoribus utilioribus providere poterit, ſicut in Domino noverit ſalubriter expedire*. Secundo, decernit Sancta Synodus cap. 1. in Decreto de Reformatione Seſſionis vigeſimæ tertiæ, *legitimas abſentiæ cauſas a Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo abſente, a ſuffraganeo Epiſcopo antiquiori reſidente, qui idem Metropolitani abſentiam probare debebit, in ſcriptis eſſe approbandas*. Tertio, ibidem ſancit Sacra Synodus ad Epiſcopum Metropolitanum cum Concilio Provinciali pertinere, judicare de licentiis a ſe, vel ſuffraganeis datis, & videre, ne quis eo jure abutatur, & ut pœnis Canonicis errantes puniantur. Quarto, ſi Cathedralium Eccleſiarum Prælati in Seminarii erectione, ejuſque conſervatione negligentes fuerint, ac ſuam portionem ſolvere detrectaverint, eos Metropolitanus acriter corripere, ad id cogere, & ut quam primum hoc ſanctum & pium opus ubicumque fieri poterit, promoveatur, ſtudioſe curare debet. Tenetur etiam ex Concilio Tridentino Metropolitanus, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, dare operam, ut Verbum Dei, diebus ſaltem Dominicis & Feſtis ſolemnibus annuncietur in Parochialibus Eccleſiis, quæ ſubjectæ ſunt Monaſteriis in nulla Diœceſi exiſtentibus, & ad id compellere Abbates & Regulares Prælatos ſi negligentes fuerint. Ad ipſum quoque Metropolitanum pertinet, unum, aut plura erigere Collegia in Eccleſia Metropolitana, vel in alia Provinciæ ſuæ Eccleſia commodiori, ubi pueri illarum Eccleſiarum, quæ ob paupertatem Collegium erigere non poſſunt, educentur. Quinto, Metropolitanus quolibet ſaltem triennio tenetur celebrare Concilium Provinciale, & ſi aliquis dubius, aut difficilis abuſus ſit extirpandus, vel aliqua gravior quæſtio incidat, Epiſcopus, antequam controverſiam dirimat, Metropolitani & Comprovincialium Epiſcoporum in

Google

Concilio Provinciali ſententiam expectare debet, ita tamen ut nihil, inconſulto Romano Pontifice, novum aut in Eccleſia hactenus inuſitatum decernatur. Sexto, ſi Capitulum, Sede vacante, Vicarium Generalem inſtituere neglexerit, ad Metropolitanum deputatio hujuſmodi devolvitur, juxta Concilium Tridentinum Seſſione xxiv. cap. xvi. Denique, quod maxime obſervare debes, Synodus Tridentina capite I. Seſſionis xiii. in Decreto de Reformatione admonet generatim omnes Patriarchas, Primates, Metropolitanos & Epiſcopos, *ut ſe Paſtores, non percuſſores, eſſe meminerint, atque præeſſe ſubditis oportere, ut non in eis dominentur, ſed illos tanquam filios & fratres diligant, elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant; illos vero, qui per humanam fragilitatem peccant, arguant, obſecrent, increpent, juxta Apoſtoli præceptum, in omni bonitate & ſapientia: cum ſæpe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam auſteritas; plus charitas, quam poteſtas. Sin autem, ob delicti gravitatem, virga opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordia judicium, cum lenitate ſeveritas adhibenda eſt; ut ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris ac neceſſaria conſervetur, & qui correcti fuerint, emendentur, aut, ſi reſipiſcere noluerint, ceteri, ſalubri in eos animadverſionis exemplo, a vitiis deterreantur.* Hæc ſunt præcipua Capita, quæ ad reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam, circa Clericos, Presbyteros, Epiſcopos & Metropolitanos ſanxit Synodus Tridentina, in quibus contemplari licet genuinam primitivæ Diſciplinæ faciem, ad quam Eccleſia Romana, quantum hodierna ferunt tempora, ſemet totam componit, optatque enixe, ut priſtinæ Diſciplinæ vigor in integrum reſtituatur, ut ſuus Epiſcopis conſtet honor & pretium; ſint Sacerdotes & Clerici, doctrina ſani, diſciplina exculti, moribus graves, candidi & inculpati; ſint denique Laici in fide firmi, in bonis operibus aſſidui, ubique converſatione, charitate, vitæque puritate præluceant, juxta illud Matthæi cap. v. *Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt.* Quid ad hæc, amabo, hæretici noſtri temporis reponent? qui ſpecioſum Reformatorum titulum perperam ambiunt, & qui tamen non ſolum hierarchicum ordinem & Paſtorum ſubordinationem ad ſupremum Pontificem Romanum, a Chriſto Domino inſtitutam, a ſe prorſus abdicarunt, verum etiam omnem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & Sacramenti Pœnitentiæ rigorem penitus ſuſtulerunt, neceſſitatem bonorum operum, Votorum obligationem, ciborum delectum, Ceremonias Eccleſiæ, jejunia, preces horarias ab Eccleſia præſcriptas exploſerunt, qui profeſſi ſalvificum Evangelium Chriſti, flagitioſiſſime vivunt, impure viventes fovent, promiſcuæ turbæ dant jus interpretandi Scripturam Sacram, & pronuntiandi de articulis fidei; qui tandem invertunt, confundunt, perduntque ſeditioſe omnia, optimis peſſima ſufficiunt, ſolvunt poteſtatem Principum, plebem in optimos quoſque armant, ſubinde tumultus excitant, ad arma identidem, ut nunc videmus in Palatinatu, nullis de cauſis procurrunt, quodque ſatis lepidum eſt, dum iſti hæretici perpetuo Eccleſiæ reformationem crepant, & in mores Epiſcoporum ac Sacerdotum acriter invehuntur, Principibus ſuæ Sectæ permittunt polygamiam, & Miniſtros ſuos cogunt inire nuptias. Quæ malum, quæſo, eſt iſta ſalacitas? unde tanta carnis rebellio in his, qui ſe jactant agi ſpiritu Chriſti? certe, ut libere dicam, tot malorum ac vitiorum, quæ nunc apud hæreticos impune regnant, nullam aliam cauſam invenio, niſi quia ab initio eorum Sectæ coaluerunt ex hominibus abſque fræno, abſque pudore, abſque ulla morum diſciplina viventibus, quorum plerique erant decoctores, profugi, deſertores Inſtituti ſui, novarum rerum, ac licentiæ cupidi, juvenes mulierculæ incogitantes, errones, milites, aliique ſceleribus infames, ex quibus cum originem ſuam traxerint hæretici noſtri temporis, quid mirum, ſi errores & vitia, quibus illorum Majores fuerunt infecti, jure hæreditatis, ac poſſeſſionis etiamnum retineant?

D. Hic opportune venit in mentem celebris, quæ Sæculo xvi. in Galliis circa electionem & collationem Beneficiorum facta eſt Eccleſiaſticæ Diſciplinæ immutatio, videlicet Pragmaticæ Sanctionis abolitio, in cujus locum ſuffectum eſt *Concordatum Gallicum*, quod, ſicut in ſuperioribus Colloquiis obſervaſti, initum eſt *Leonem X.* Pontificem Maximum inter & *Franciſcum I.* Galliarum Regem. Oſtende ergo nunc, quorſum in Galliis abolita fuerit Pragmatica Sanctio? & quibus potiſſimum conditionibus conſtet iſtud Concordatum Gallicum?

M. Pragmatica Sanctio nihil aliud eſt, ut alibi jam obſervavimus, quam Conſtitutio in Bituricenſi Concilio ſub *Carolo VII.* Galliarum Rege anno MCCCCXXXVIII. procuſa, quæque talis erat, ut viginti tres contineret articulos, & in id præſertim collimaret, ut Galliarum Regni Beneficiorum Collatoribus ordinariis ſua relinquerentur jura conferendi Beneficia: ut Cathedrali vacante Sede, a Clero, ſive Capitulo eligerentur Epiſcopi, & ut omnes particulares Reſervationes, ac gratiæ Expectativæ abolerentur. Hanc Pragmaticam Sanctionem Epiſcopi, aliique Viri Eccleſiaſtici Gallicanam repræſentantes Eccleſiam, obtulerunt *Carolo VII.* Galliarum Regi, qui ſtatim præcepit, ut in toto ſuo Regno obſervaretur, & Regias inter Conſtitutiones deſcriberetur. Juſſit etiam idem Rex Curiæ Parlamenti, aliiſque Magiſtratibus, ut hanc Pragmaticam Sanctionem a Perſonis Eccleſiaſticis & Sæcularibus obſervari, & executioni mandari curarent, gravi pœna rebellibus irrogata. Promulgata autem fuit Pragmatica Sanctio in Senatu Pariſienſi die xiii. menſis Julii anni milleſimi quadringenteſimi trigeſimi noni. Id ægre admodum tulerunt Romani Pontifices, & ad Pragmaticam illam Sanctionem penitus abrogandam ſuas omnes curas adhibuerunt. *Eugenius IV.* Pontifex Maximus huic Pragmaticæ Sanctioni interceſſit, eamque vehementer improbavit, ut conſtat ex ejus Litteris ad *Carolum VII.* Galliarum Regem datis, quas deſcripſit *Odoricus Raynaldus* ad

ad an. 1439. no. XXXVI. *Pius II.* in Concilio, quod anno Mcccclix. indixit Mantuæ Pragmaticam Sanctionem graviter perſtrinxit, & mortuo *Carolo VII.* ejus filium *Ludovicum XI.* Chriſtianiſſ. Regem ad abrogandam Pragmaticam Sanctionem pertraxit, indeque incredibili lætitia affectus, nt refert *Gobelinus* Tomo VII. *Commentariorum*, Romæ ob tam fauſtum de abrogata Pragmatica Sanctione nuntium, *indixit triduo juſtitium & ſupplicationes per omnia templa fieri, & pompas Sacrorum per Urbem duci. Dimiſſo Conſiſtorio, univerſa Curia & Urbis populus exultavit: ad noctem lucere ignes, canere tubæ, campanæ reſonare omnes, ſaltare juvenes, choros ducere, cantare viri, ac Senes inter ſe gloriari, qui priuſquam morerentur, ſublatam Pragmaticam vidiſſent: Laudare Pontificem, cujus tempore id donum datum eſſet: Regem extollere, cujus mentem tanta inceſſiſſet pietas: tanto res videri dignior atque admirabilior, quanto minus ſperata fuiſſet. Neque quiſquam erat, qui poſt quatuor & viginti annos inveteratum Pragmaticæ morbum ſub Pio Pontifice auferri poſſe confideret. Satis conſultum iri Apoſtolicæ Sedi exiſtimabant omnes, ſi malum non ingraveſceret.* Verum Pragmaticam Sanctionem, quæ ſub Chriſtianiſſimis Regibus *Ludovico* XI. & *Carolo* VIII. in Galliis aboleri omnino non potuerat, revocavit *Ludovicus* XII. Galliarum Rex, & *Caroli* VIII. ſucceſſor, qui ob infauſtum diſſidium, quod cum *Julio II.* Pontifice Maximo habuit, Edictum anno Mccccxcix. promulgavit, quo ſanxit nt in univerſo Galliarum Regno ad ſummos juris apices obſervaretur Pragmatica ſanctio, quæ proinde eo Regio roborata Edicto viguit, donec tandem *Franciſcus I.* Rex Chriſtianiſſimus, & *Ludevici* XII. ſucceſſor, ea in integrum ſublata, compulerit Gallos ad recipiendum *Concordatum* quod ipſe Bononiæ in Italia inierat cum *Leone X.* Pontifice Maximo, moxque io Concilio Lateranenſi V. fuerat approbatum anno Mdxvi. Porro, in hoc Concordato, quod *Gallicum* vocant, adimitur Capitulo, vacante Sede Cathedrali, facultas eligendi Epiſcopum, juſque Nominationis ad Prælatnras Galliarum Regibus confertur ſub certis conditionibus, quas hic breviter annotabimus. Prima conditio eſt, ut Chriſtianiſſimi Reges nominent ad Epiſcopatum vacantem virum gravem, Doctorem, vel Licentiatum in Theologia aut in Jure, in celebri Academia, qui vigeſimum ſeptimum ætatis anonm ad minus attigerit. Ad iſtas tameo gradunm Scholaſticorum leges oon adſtrioguotur Principes Regiæ ſtirpis, & natalium ſplendore clari Proceres, qui ſubinde ad Eccleſiæ Prælaturas oominari & provehi poſſunt, etſi nullos gradus in Univerſitatibus fuerint aſſecuti. Excipiuntur etiam Religioſi Mendicantes, vel alii Regulares, qui doctrinæ præſtantia inſignes, iis inſcripti ſunt Collegiis, vel Ordinibus, ubi ad gradus non adſpiratur. Altera conditio eſt, ut habeatur inquiſitio in mores perſonæ a Rege Chriſtianiſſimo nominatæ coram ipſius Ordinario, vel Nuntio ant Legato Sedis Apoſtolicæ, eaque Inquiſitio una cum Nominatione Regia Romam deferatur, quo Summo Pontifici conſtet, nominatum a Chriſtianiſſimo Rege iis pollere dotibus, quæ Sacris Canonibus præſcriptæ ſunt. Quod ſi Rex Chriſtianiſſimus nominet aliqnem, qui his careat dotibus, poteſt quidem Summns Pontifex illum repudiare, ſed tres alios menſes Regi Chriſtianiſſimo concedit, intra quos alterum nominare & Summo Pontifici canonice inſtituendum præſentare poteſt. Tertia conditio eſt, ut Rex Chriſtianiſſimus nominet Intra ſex menſes a die vacantis Beneficii numerandos, ne videlicet diuturna Eccleſiarum vacatione ſalus animarum grave pateretur diſpendium. Quarta conditio eſt, ut Summus Pontifex (ſi aliqui Regni Galliæ Prælati in Curia Romana moriantur) nominationem habeat ad eorum Epiſcopatus, aliave vacantia Beneficia. His conditionibus limitatum eſt in Concordato Gallico jus a *Leone X.* Pontifice Maximo conceſſum Regi Chriſtianiſſimo nominandi ad Prælaturas. Sed quia jus Regiæ Nominationis ad Prælaturas Provinciæ, & Aremoricæ non erat in Concordato Gallico expreſſum, *Leo X.* Pontifex Maximus ſpeciali Indulto jus Regiæ Nominationis ad Prælaturas in Provinciam & Aremoricam extendit, dum viveret Rex *Franciſcus I.* quod ejus ſucceſſoribus alii Pontifices confirmarunt. Extant duo *Pii IV.* Pontificis Maximi ea de re Diplomata *Carolo* IX. Galliarum Regi anno MDLXIV. data apud Clariſſimos *Puteanos* in *Hiſtoria Concordatorum*: Obſervavimus in ſexto Colloquio in Hiſtoriam Sæculi XV. Galliarum Regem non nominare ad Abbatias Monialium in vim Concordati Gallici, ſed in vim Pontificii Indulti, quo *Clemens* VII. jus ad illas nominandi *Franciſco I.* conceſſit. Ibidem etiam advertimus, jus eligendi Abbates & Priores ad Regem Chriſtianiſſimum per Concordatum Gallicum fuiſſe quidem translatum, illud tamen jus Regiæ Nomiuationis noo extendi ad illa Monaſteria, quæ ſuos Abbates, aut Priores eligendi ſingulari gaudent privilegio, cui nec Summus Pontifex, nec Rex Chriſtianiſſimus quidqnam derogare voluerunt. Quocirca, Regiæ Nominationi Monaſteria illa in Galliis non ſubſunt, quæ per Generales Præpoſitos teguntur, quibus adjungendæ ſunt quatuor Ciſtercienſis Abbatiæ filiæ, *Pontiniacum*, *Feritas*, *Claravallis*, & *Moriſmundus*. Item Abbatiæ, ſive Prioratus, quorum caput eſt *Caſa Benedicti* in Bituricenſi Diœceſi, Gallice *Cheſalbenoiſt*, & celebris altera Abbatia in Suburbio Biturigum *S. Sulpitio* conſecrata. Hæ quippe Abbatiæ, ſive Prioratus, antiquam ſuos Abbates, vel Priores eligendi libertatem ſartam tectam hactenus conſervarunt. Sed de abolitione Pragmaticæ Sanctionis, & de Concordato Gallico plura legeſis apud jam citatos clariſſimos *Puteanos* in Hiſtoria Concordatorum, apud *Franciſcum Pinſſonium* in lib. *De Pragmatica Sanctione*, & in *Notis ad Indulta*, & apud *Doujatium* io *Specimine Juris Eccleſiaſtici*.

D. Quibus potiſſimum de cauſis abolita eſt in Galliis Pragmatica Sanctio?

M. Duabus præſertim de cauſis abolita eſt in Galliis Pragmatica Saoctio. Primam inſinuat *Leo*

De-

Decimus Pontifex Maximus in Concordatis Titulo quarto, ubi teſtatur, Electiones in Galliis jam diu eo deveniſſe, ut *pleraque per abuſum ſæcularis poteſtatis* tumultuoſæ & violentæ eſſent, vel Simoniacæ, vel carnis & ſanguinis, ploribuſque aliis cupiditatibus ſordidatæ, vel implicatæ perjurio, quod Electores, quanquam juramento conſtricti ad eligendum magis idoneum, privatis nihiloſecius indulgentes affectibus, vel precibus & blanditiis amicorum delinirentur, onde graviſſima mala emergebant, quæ in dies radices altiores agebant, nec ullo pacto extirpari poterant. Altera ratio, cur in Galliis abolita fuerit Pragmatica Sanctio, petitur ex ſublata libertate Electionum, quæ a Capitulis ad nutum Regis ut plurimum fieri ſolebant. Rex ſiquidem ſæpius preces in imperium vertebat, ac ſubinde neceſſitatem imponebat Capitulis, quæ ſuis electionibus aliquid hinc etiam præſidii fore ſperabant, & libertatis umbram ſaltem aliquam, ſi quos Rex commendaret, hoc eligerent. Hinc Illuſtriſſimus *Petrus de Marca*, Archiepiſcopus Pariſienſis, lib. VI. *De concordia Sacerdotii & Imperii* obſervat, præter clancularias, vel apertas factiones & artes, quæ in Galliis in ejuſmodi Electionibus frequentiſſime occurrebant, ipſas inſuper Regum Chriſtianiſſimorum preces imperioſas vim attuliſſe Electionibus. Jure itaqoe optimo abolita eſt Pragmatica Sanctio, & in ejus locum ſubrogatum eſt Concordatum Gallicum, cujus beneficio reſtituta ac firmata eſt Eccleſiæ Romanæ cum Gallicana exoptatiſſima concordia, quæ Pragmaticæ Sanctionis defenſione haud parum turbata erat; ſublata itidem eſt reſervationum & gratiarum Expectativarum olim introducta conſuetudo; præciſæ penitus omnes ambitionis & Simoniæ occaſiones, quibus creberrime Electorum ſuffragia rogabantur, a Laicis Principibus conciliabantor, & interdum extorquebantur: præter hæc commoda, quæ ex Pragmaticæ Sanctionis abolitione, & Concordati inſtitutione & promulgatione percepit Gallicana Eccleſia, aliud *Petrus de Marca* loco mox a me laudato adducit magnom Eccleſiæ Gallicanæ & Regni ex receptione *Concordati* ſecutum emolumentom, per quod *finis impoſitus eſt litibus, quas in Romana Curia conteſtari receptum erat ſumptibus immenſis, ut electionum nullitas diſcuteretur. Quo fiebat, ut partes contendentes ad inopiam redigerentur, regno incommoda importarentur, & Eccleſiæ ob id diu vacarent.* Hic tamen obiter advertere debes, quod, licet abrogata in Galliis Pragmatica Sanctione, multa ſecum commoda advexerit Concordati Gallici inſtitutio, nihilominus Senatus Pariſienſis abolitioni Pragmaticæ Sanctionis, & Concordati Gallici promulgationi diu ac fortiter reſtitit; Academia etiam Pariſienſis aperte reclamavit, & Clerus Gallicanus, vi duntaxat ac metu compulſus, prædicti Concordati promulgationem paſſus eſt, quandoquidem Rex ita jubebat, ſed eam liberis ſuffragiis non approbavit, immo Regibus Chriſtianiſſimis *Henrico III.* & *Henrico IV.* ſæpe ſupplicavit, ut, hoc Concordato Gallico abrogato, revocaretur Pragmatica Sanctio, & reſtitueretur libertas Electioouum. Duo etiam illuſtres Scriptores Eccleſiaſtici & Cleri Gallicani Epiſcopi, *Genebrardus*, & *Spondanus*, hanc Concordati Gallici promulgarionem ore & calamo improbarunt. Prior, ſeu *Gilbertus Genebrardus*, Archiepiſcopus Aquenſis, librum *De Sacrarum Electionum jure & neceſſitate ad Eccleſiæ Gallicanæ redintegrationem* edidit; & libro IV. Chronologiæ ad annum MDXVII. *Concordatum Gallicum* vocat *Myſterium iniquitatis, quo perditam Eccleſiam Gallicanam cernimus*. Et rurſus: *Anno*, inquit, *milleſimo quingenteſimo decimo ſexto abrogata eſt in Galliis Pragmatica Sanctio, & Concordata, ut vocant, ſubſtituuntur, fremente univerſo Clero, Scholaſticis, Populo, bonis denique & doctis hominibus.* Alter vero Scriptor, ſeu, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Gallia Narbonenſi Epiſcopus, hæc habet ad annum MDXV. num. X. *Sic autem, ſublata penitus Sanctione Pragmatica, ejus loco facta ſunt Capitula illa, quæ Concordatorum nomine promulgata fuere Seſſione XI. Concilii Lateranenſis; non tamen ſine omnium Galliæ Ordinum graviſſima conclamatione: mirantibus multis vehementiſſime, quod cum Pontifex fratrum ſuorum Cardinalium ſuffragiis eligatur, Epiſcopos & alios Prælatos eligendi poteſtatem, iis ad quos pariter de jure competebat, ademerit, & in Reges tranſtulerit; atque infauſta permutatione, temporali ſibi reſervato, ſpirituale abdicaverit.* Verum etſi Clerus Gallicanus, Academia Pariſienſis, Ampliſſimus Senatus, & nonnulli Scriptores Galli, quos inter reponi debent *Genebrardus*, & *Spondanus*, hoc Concordatum Gallicum, ſpecioſis quidem, ſed reapſe falſis rationibus freti improbarint, nec ſtatim novam illam Diſciplinæ mutationem concoquere potuerint, attamen poſtquam, ſemoto partium ſtudio & abdicatis omnibus præjudiciis, rationum, quibus nitebantur, levitatem agnoverunt, & Concordati Gallici commoda ſunt experti, tandem lubeotiſſime acquieverunt, ultroque faſſi ſunt, hanc novam per Concordatum Gallicum inductam Eccleſiæ Diſciplinam oon fore incommodam, ſed potius utilem, modo Rex Chriſtianiſſimus, ſicut ei ex Coocordato incumbit, nominaret, ſeu deſignaret ad Epiſcopatus & Abbatias viros doctrina & pietate conſpicuos, dignos tanto munere, & ferendo oneri, quod Angelicis humeris formidandum eſt, pares. Quod cum Reges Chriſtianiſſimi ſumma cum laude & pietate hactenus io rem Eccleſiæ executi fuerint, nullum multis abhinc annis auditum eſt in Galliis murmur adverſus *Concordatum*, ſecondum quod Gallicanæ Eccleſiæ Politia diſponitur ac regitur, omniaque Beneficia pacifice conferuntur.

D. Cedo, ſi placet, præcipuas rationes, quibus Clerus Gallicanos, Academia Pariſienſis, & aliqoi Scriptores Galli movebantur, ut tanto cum ſtudio Pragmaticam Sanctionem defenderent, & ex adverſo tam fortiter Concordati promulgatiooi obſiſterent.

M. Tres præſertim rationes addocebant hi, qui in Galliis Concordati promulgationi obſi-

Digitized by Google

matis animis intercedebant. Prima ratio petebatur ex novitate Diſciplinæ, quæ, abrogata Pragmatica Sanctione, per Concordatum in Eccleſiam inducebatnr. Hæc, inquam, Diſciplina novitate ſua Gallorum animos percellebat, adeo ut in hac maxime canſa locnm habuerit hæc præclara *S. Auguſtini* Sententia Epiſtola CXIX. *ipſa mutatio conſuetudinis etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*. Verum, hæc Gallorum ratio nullius roboris erat, quia hæc Diſciplina, quantumvis nova videretur, obviis tamen ulnis excipienda erat eo vel ſolo nomine, quod præſentiſſimum adferret remedium multis malis & corruptelis, quæ ſacras Electiones ita infeceraut, ut vix ſanari poſſent, niſi Electiones ipſæ abrogarentur, quæ per ſe quidem bonæ, hominum tamen ad vitia proclivium malis artibus noxiæ magis, quam utiles Eccleſiæ progreſſu temporis evaſerant. Galli itaque, qui hujus Diſciplinæ per Concordatum invectæ novitate fuerunt perturbati, trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Altera ratio, quam contra Concordatum opponebant Galli, in hoc maxime ſita erat, quod ſibi perſuaderent, *Leonem* X. Pontificem Maximum conceſſiſſe *Franciſco* I. Regi Chriſtianiſſimo, ejuſqne ſucceſſoribus, Spiritualia Eccleſiarum jura, dum eis jus indulſit nominandi, vi Concordati, ad Epiſcopatus Galliarum Regni. Verum, vana & falſa omnino erat hæc Gallorum perſuaſio. Neque enim vi Concordati data unquam ſunt Regibus Chriſtianiſſimis Spiritualia Eccleſiarnm jura, ſed ſolum eis conceſſum eſt jus Patronatus, ſen Præſentationis ad Beneficia Regni Galliæ. Unde, ſicut penes Epiſcopos ſumma ſemper eſt poteſtas in minora Beneficia, maxime quoad jus ſpirituale, quanquam ea conferant ad nominationem Patronorum Laicorum, ita penes Summum Pontificem reſidet in omnia Beneficia Eccleſiæ, maxime quoad jus ſpirituale, poteſtas, licet Regibus Chriſtianiſſimis jus impertiatnr nominandi, vi Concordati, ad Epiſcopatus & alia Beneficia Galliarum Regni. Quod quidem novnm non eſſe fatetur ipſemet *Spondanus* loco mox a me laudato, ubi hæc habet. *Quod etiam Leo* X. Pontifex Maximus eidem *Franciſco* I. Regi Chriſtianiſſimo *conceſſerit ac ſucceſſoribus in perpetuum, Eccleſiarum Cathedralium ac Monaſteriorum nominationem, quæ prius ab electione Collegiorum ac Conventuum pendebat, haud quidem id novum fuit, cum alias viderimus, id jam olim Zachariam Romanum Pontificem permiſiſſe Pippino Caroli Magni parenti & Sancto Ludovico Regi Alexandrum IV. Horruit tamen iſte*, ſeu S. Ludovicus Rex, *eo quanquam ſponte oblato jure uti, quod intelligeret, ut dicebat, non ſe poſſe illud ſuſcipere abſque periculo animæ ſuæ & Regni*: Jus itaque a *Leone* X. conceſſum *Franciſco* I. Galliarum Regi, ejuſque ſucceſſoribus, nominandi ad Epiſcopatus, aliaque Beneficia, non eſt novum, nec ſeſe extendit ad ſpiritualia Beneficiorum Jura, ſed eſt duntaxat jus patronatus, ſeu præſentationis ad Beneficia, quod certe Viro Laico concedi poſſe in confeſſo eſt apud omnes Theologos, nec alia unquam fuit Eccleſiæ ſententia ante mille annos, ex quo locus nimirum fuit Laico Patronatui. Tertiam tandem rationem contra Concordatum deſumebant Galli ex Sacris Canonibus, ac Decretis Conciliorum Generalium, præſertim ſeptimi & octavi, quibus diſtricte & ſub pœna depoſitionis inhibetur, ne quis *per ſæculares Principes*, vel *Imperatoria poteſtate* ad Epiſcopatum provehatur. His autem Synodorum Generalium Decretis contrarinm penitus videbatur Concordatnm, quod Regibus Chriſtianiſſimis jus afferebat nominandi ad Epiſcopatus & alia beneficia totius Galliarum Regni. Sed hæc Gallorum ratio ex Sacris Conciliorum Generalinm Canonibus petita nullum plane robur adverſus Concordatum habere poterat, quia licet antiqui Canones prohibeant, ne quis ab Imperarore, vel a Principibus ſæcularibus per vim ad Epiſcopatum intrudatur; quamvis etiam Summi Pontifices, ut late oſtendimus in Colloquio tertio in Hiſtoriam Sæculi undecimi, jure merito damnarint Inveſtiturarum uſum, quo Imperatores Epiſcopatus & alia Beneficia indignis propria authoritate, & reclamante Eccleſia, conſerebant; nunquam tamen Sacri Canones, aut Romani Pontifices prohibuerunt, ne Principes Eccleſiis nominent ſeu deſignent Epiſcopos, ſi id ipſis Eccleſia conceſſerit, vel permiſerit, cum tunc accedente illa Eccleſiæ conceſſione, Principes id præſtent non jure Imperii, ſeu propriæ authoritatis, ſed ex mera Eccleſiæ indulgentia. Porro, Reges Chriſtianiſſimi non ſibi arrogant Jus nominandi propria anctoritate ad Epiſcopatns & Beneficia Galliarum Regni, ſed totum illud Jus, quo potiuntnr, acceptum referunt ſoli Eccleſiæ conceſſioni *Franciſco* I. Regi Chriſtianiſſimo, ejuſque Succeſſoribus a *Leone* X. Pontifice Maximo per Concordatum factæ, quæ nullo pacto Sacris Conciliorum Generalium Canonibus ac Decretis adverſatur. Prærerquamquod, etſi Decreta Conciliorum Generalium prohiberent, ne Principes Laici nominent ad Epiſcopatus, attamen cum ejuſmodi Decreta non ad Fidem, ſed ad Diſciplinam duntaxat pertineant, ea a Summis Pontificibus temperari, immo abrogari poſſe, ſi evidens particularium Eccleſiarum neceſſitas, vel utilitas poſtulet, nemo eſt, qui inficias ire, aut in dubium revocare velit, maxime cum conſtet, Diſciplinæ capita pro temporum, & locorum varietate mutationem facile ſubire, multaque veteris Diſciplinæ capita, Conciliorum Generalium Canonibus firmata, vel deſuetudine, contrariis inſtitutis quandoque abrogari. Potuit ergo *Leo* X. Pontifex Maximus hæc Decreta Conciliorum Generalium, ad ſolam Diſciplinam ſpectantia, abrogare propter evidens Eccleſiæ Gallicanæ bonum, quod poſtulabat, ut Capitulorum Electiones, ambitu, ſimonia, aliiſque vitiis horrendum in modum id temporis fœdatæ abrogarentur, & nominationibus ad Epiſcopatus & Beneficia Galliarum Regni aliter providerentur: quod ſapientiſſime per Concordatnm Gallicum præſtitit Summus ille Pontifex. Abſit ergo, ut quis dicat, *Leonem* X. antiquos Canones violaſſe, Diſciplinam evertiſſe, dum novum Jus Concordati

pro

Digitized by Google

pro Eccleſia Gallicana inſtituit, ex qno multa ſecuta ſunt commoda, ac multo majora in dies, ut ſperamus promanabnnt, ſi Chriſtianiſſimus Rex *Ludovicus* XV. Majorum ſuorum veſtigiis inſiſtens, nominet ad Epiſcopatus & Beneficia Viros Eccleſiaſticos doctrina & pietate inſignes, quibus ſemper abundavit, & etiamnum feraciſſimum eſt Galliarum Regnum, cujus habenas, juxta omnium Gallorum vota, propediem moderabitur Juvenis ille Rex, quo, ſi mea exaudiuntur vota, nemo felicius regnabit, nemo diutius vivet, eritque *Clodoveis* illuſtrior, *Pippinis* fortior, *Carolis* felicior, *Philippis* Auguſtior, *Henricis* major, *Ludovicis* (ſi quid eorum addi poteſt pietati & nomini) etiam melior. His, quæ de abrogata Pragmatica Sanctione, & de ſuffecto in ejus locum Concordato Gallico hactenus dixi, addam duntaxat, errare nonnullos Scriptores, qui maximis laudibus Pragmaticam Sanctionem efferunt, eo quod, ut ajunt, ea in Galliis vigente, liberæ a Capitulis fierent electiones Epiſcoporum; in hoc, inquam, errare illus Scriptores duplici momento, breviter evinco. Primo, quia, vigente in Galliis Pragmatica Sanctione, Reges Chriſtianiſſimi ſuis precibus, quæ, ut ſuperius ex Illuſtriſſimo *Petro de Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi obſervavi, vim imperii habebant, Capitulis neceſſitatem imponebant eligendi quos ipſi poſtulabant Epiſcopos. Secundo, vigente in Galliis Pragmatica Sanctione, Reges Chriſtianiſſimi *Carolus* VII. *Ludovicus* XI. & *Carolus* VIII. interdum impediebant, ne a Capitulis fierent electiones Epiſcoporum, rogabantque Summos Pontifices, ut quoſdam in Galliis vacaturos Epiſcopatus ſibi reſervarent, ad ſuæ Majeſtatis preces conferendos, ſicut nonnullis exemplis probat doctiſſimus *Ludovicus Thomaſſinus* parte 4. *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ de Beneficiis* lib. 2 cap. 41. Patet igitur, vigente adhuc in Galliis Pragmatica Sanctione, ſæpius Capitula, impedientibus Regibus Chriſtianiſſimis, plenam non habuiſſe libertatem eligendi Epiſcopos, ac ſubinde mirum videri non debere, ſi tandem abrogata Pragmatica Sanctione, Capitulis Jus eligendi Epiſcopos fuerit ademptum, & Regibus Chriſtianiſſimis Jus nominandi ad Epiſcopatus, Abbatias, & Beneficia Galliarum Regni a *Leone* X. Pontifice Maximo adjudicatum & conceſſum ſub his conditionibus, quas ſuperius aſſignavimus. Sed de Diſciplina Eccleſiaſtica Sæculi XVI. plura dicere non vacat, expeditque ut Monaſticæ Diſciplinæ ejuſdem Sæculi præcipua nunc Capita percurramus.

D. Rerum, quæ Diſciplinam Monaſticam ſpectant, narrationem auſpicari debes ab inſtitutione Ordinum, qui Sæculo XVI. ab Eccleſia approbati novum Statui Monaſtico vel Regulari incrementum atque ſplendorem contulerunt.

M. Multi Sæculo XVI. Ordines Regulares prodierunt, videlicet Ordo inſtitutus a *S. Ignatio de Lojola*, vulgo dictus, *Societatis Jeſu*, Ordo Capuccinorum; Ordo Clericorum Regularium *Theatinorum*; Ordo Charitatis; Ordo Carmelitarum Diſcalceatorum; quibus acceſſerunt variæ Congregationes, ſeu Congregatio *Somaſchæ* Clericorum Regularium & Congregatio Fratrum Minorum S. Franciſci ſtrictioris Obſervantiæ, qui *Recollecti* appellantur; Congregatio Clericorum Regularium *S. Pauli Decollati*; Congregatio Clericorum Regularium miniſtrantium infirmis; Congregatio B. Mariæ Fulienſis, & Congregatio Clericorum Regularium Minorum. De iſtorum Regularium Ordinum & Congregationum Inſtitutione, Auctore, Legibus, & præclaris in Eccleſiam promeritis pauca hic dicemus, quæ in Annalium Prædictorum Ordinum & Congregationum fuſius deſcripta leguntur.

D. Quo anno florentiſſima Societas Jeſu fuit a *S. Ignatio Loyola* inſtituta, & quo pacto ad iſtud gloriæ faſtigium, quod nunc eam attigiſſe videmus, pervenit?

M. Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto *Ignatius de Loyola*, nobilis Cantaber, ſex Sociis Pariſiis ſibi adjunctis, die ſacra Aſſumptioni Deiparæ Virginis, apud Montem Martyrum Societatis vota cum illis emiſit, & clariſſimi hujus Ordinis fundamenta jecit, cujus Summa, ad prædicationem Verbi apud Infideles, Romani Pontificis arbitrio, ſuſcipiendam, eive operam ſuam in aliis religionis operibus addicendam, pertinebat, ſpeciali in id obedientiæ voto cæteris demum addito. Hujus Societatis Auctori Sanctiſſimo *Ignatio* nihil charius, nihil pretioſius fuit Evangelica paupertate, qua Socii, vulgo dicti *Jeſuitæ*, ſupra ipſos Religioſos FF. Minores videntur eminere; quia illis *S. Ignatius* nullum jus ad ſtipendia, ad redditus annuos, ſaltem in Domo profeſſa, permittit; una facultate recipiendi, quæ ſponte erogarentur, contentus, jus omne abdicavit repetendi etiam quæ legato darentur; & ſi quod prædium habere illis licet, ad ruſticandum duntaxat conceſſum eſt; non ad ſerendas, aut metendas ſegetes, & ſi quæ ibi naſcuntur, non eſui ad panem, ſed tantum Jumentis ad pabulum dari poſſint. Alia Sanctiſſima Statuta, quibus Socios obſtrinxit *S. Ignatius*, legi poſſunt in Conſtitutionibus Societatis Jeſu, in quibus commentandis *Suarez*, doctiſſimus Societatis Theologus, totus eſt in tertio *De Religione* Tomo, unde etiam *Rodriquez*, ejuſdem Societatis Jeſu Scriptor, hauſit quæcumque ſuis in libris aſceticis tradidit documenta virtutis Chriſtianæ. Hanc Societatem ſanctiſſimis munitam Conſtitutionibus, ad majorem Dei gloriam, utilitatem Eccleſiæ, Fidei propagationem, Chriſtianæ Juventutis inſtitutionem, pietatis reſtaurationem a *S. Ignatio* conditam approbarunt Summi Pontifices *Paulus* III. anno MDXI. *Julius* III. an. MDLII. *Gregorius* XIII. an. MDLXXXIV. & *Gregorius* XV. anno MDCXXI. eamque inter Ordines Mendicantium numerandam, communibuſque Mendicantium Sodalitiorum Privilegiis frui debere ſanxit *Pius* V. Pontifex Sanctiſſimus. Multis, gravibuſque procellis jactata eſt naſcens illa Societas, atque diuturna cum celeberrima Academia Pariſienſi litem habuit, cujus originem, Acta, & Inſtrumenta ad eam ſpectantia cum fuſe deſcribat *Egaſſius*. *Bulæus*

Tomo

Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*, eam ſilentio hic omnino prætermittam, ne obductam jam cicatricem videar quaſi de induſtria refricare voluiſſe. Obiter tantum dicam, Patres Dominicanos de naſcente & a multis vexata Societate bene meritos fuiſſe, ejuſque Inſtitutum totis viribus propugnare, augere, & amplificare ſtuduiſſe, ſicut fatentur *Orlandinus*, & *Sacchinus* elegantiſſimi Societatis Jeſu Hiſtoriæ Scriptores. Illi quippe teſtantur primo, *S. Ignatium*, Societatis Jeſu Auctorem, a *Matthæo Ori*, Dominicano & Inquiſitore Pariſienſi, a furore æmulorum, & a rabie Scholaſticorum fuiſſe ereptum. Secundo, impenſe laudant Dominicanos, quod non ſolum permiſerint Patribus Societatis Jeſu, ut ſuas Domos eorum Conventibus vicinas, ut videre eſt Romæ, Pariſiis, & Toloſæ, abdicato Jure, de quo alii pertinacius contendebant, extruerent, ſed etiam illa vicinia plurimum lætarentur, ſæpiuſque Patres Societatis Jeſu ſuis Cœnobiis ſumma cum humanitate exciperent. Denique, duo illi inſignes Hiſtoriæ Societatis Jeſu Scriptores, *Nicolaus Orlandinus*, & *Franciſcus Sacchinus*, referunt multa ac ſingularia beneficia, quibus Patres Dominicani naſcentem Societatem ſibi devinxerunt. Duos præſertim Dominicanos, videlicet *Joannem Pennam*, & *Mancium* laudat *Orlandinus*, a quibus ait Cauſam Societatis Jeſu fuiſſe acerrime propugnatam. De primo Dominicano ita habet *Orlandinus* lib. 8. Hiſtoriæ Societatis Jeſu Numero quadrageſimo nono: *Joannes Penna ex eodem Ordine Prædicatorum, ſingulari pietate ac doctrina vir, & Salmanticenſium Doctorum e numero, acri ſtudio Divini honoris accenſus non dubitavit recentem Ordinem*, ſeu Societatem Jeſu, *injuria vexatum, ſcripto etiam litteriſque defendere*. De altero vero Dominicano, ſeu *de Mancio*, hæc ſcribit idem *Orlandinus* lib. 13. Numero trigeſimo octavo: *Plurimum profecit Mancii quoque ſententia, qui ſacri Prædicatorum ex Ordine vir magni nominis, in Hiſpania, Compluti que nobilis Profeſſor Divinæ Sapientiæ, idemque cum perſtudioſus Familiæ noſtræ, tum ipſi Præſuli Toletano perchatus erat, permiſſo ejus examini Exercitiorum Volumine, eoque accurate perlecto, libera voce reſpondit, nihil ſe in eo deprehendiſſe cenſoria nota, vel animadverſione dignum*. Eamdem in Dominicanos grati animi ſignificationem exhibet *Sacchinus*, alter Hiſtoriæ Societatis Jeſu Scriptor, ſeu Continuator, qui lib. 4. Hiſtoriæ Societatis Jeſu Num. 150. teſtatur, Collegium Braccarenſem Patrum Societatis Jeſu monificentia *Bartholomæi a Martyribus* Archiepiſcopi Braccarenſis, Ordinis Prædicatorum fuiſſe extructum ac locupletatum; & lib. 13. Num. 99. aſſerit, Societatem Jeſu, a *Ludovico Granatenſi*, nobili Familiæ Dominicanæ Scriptore, plurimum in Luſitania adjutam & auctam fuiſſe, atque apud Reges, ſumma, qua valebat, gratia commendatum. Sed, miſſis aliis bene multis teſtimoniis benevolentiæ, quæ memorant duo illi Societatis Jeſu Hiſtoriæ Scriptores, exiſtimo, ardentiſſimum illud Dominicanorum in naſcentem Societatem ſtudium illuſtriori exemplo comprobari haud poſſe, quam *S. Pii* V. Pontificis Maximi, ex Ordine Prædicatorum aſſumpti, qui præter innumera privilegia, quæ Societati Jeſu indulſit, voluit inſuper, ut Patres ejuſdem Societatis in Baſilica Vaticana *S. Petri* Pœnitentiariorum munere fungerentur, eoſque prætulit Religioſis Familiæ ſuæ Dominicanæ, quos duntaxat in Baſilica Liberiana *S. Mariæ Majoris* Pœnitentiarios conſtituit. Hæc omnia breviter referre operæ pretium duxi, ut inde intelligas, Familiam Dominicanam in Societ. Jeſu optime fuiſſe, & etiamnum eſſe affectam. De Viris doctrina & Vitæ ſanctimonia illuſtribus, qui Sæculo XVI. ex Societate Jeſu prodierunt, ſat in ſuperiori Colloquio diximus. De Miſſionibus vero, quas apud Indos Orientales, Japonios, Æthiopes, Congitanos, Sinas, aliaſque Gentes remotiſſimas, ſuſcepit florentiſſima illa Societas, cum hic diſſerere nimis longum eſſet, auctor tibi ſum, ut legas, ſi tibi per otium liceat, illos Scriptores, qui, ſemoto partium ſtudio, Miſſiones & labores noviſſimorum iſtorum Apoſtolorum ſincero, & non venali calamo, deſcripſerunt.

D. Mirum profecto mihi accidit, quod mox ajebas, videlicet Patres Societatis Jeſu voto paupertatis, quo illos obſtrinxit S. *Ignatius*, eminere ſupra ipſos Religioſos FF. Minores, etiam Capucinos. Hactenus ſiquidem, ut candide fatear, neſciebam, Patres Societatis Jeſu non ſolum cum FF. Minoribus & Capuccinis de paupertate contendere, verum etiam illis ſuperiores eſſe. Sed quoniam in Capuccinorum ſermonem incidimus, obſecro te, ut hic breviter oſtendas, quem Auctorem habeant, quamve Diſciplinam regularem ſequatur Ordo Capuccinorum?

M. Ordo Capuccinorum Auctorem habuit F. *Matthæum de Baſſio*, ex Umbria oriundum, Ordinis Minorum Obſervantium, qui anno MDXXV. ſeverioris pœnitentiæ, & anguſtioris paupertatis ſtudio inflammatus, una cum *Ludovico*, & *Raphaële* Foroſempronienſibus, inſtituit Congregationem FF. Minorum Eremitarum, qui a Capuccio acuminato dicti ſunt Capuccini. Hanc Congregationem approbarunt Romani Pontifices *Clemens* VII. ann. MDXXVII. *Paulus* III. anno MDXXXV. eamque multis privilegiis exornarunt *S. Pius* V. *Sixtus* V. *Paulus* V. *Gregorius* XIV. *Urbanus* VIII. & *Gregorius* XV. Olim Capuccini regebantur a proprio Vicario Generali ab ipſis quidem electo, ſed a Miniſtro Generali FF. Minorum Conventualium inſtituendo. Sed poſtea Fratrum Minorum Conventualium jugum favente Sede Apoſtolica, excuſſerunt Capuccini, & Miniſtrum Generalem eligendi facultatem obtinuerunt. *Bernardinum Ochinum*, qui a Fide Catholica ad Hæreſim Antitrinitariorum defecit, Auctorem fuiſſe Ordinis Capuccinorum, fabula eſt, quam merito explodit *Zacharias Boverius* in Annalibus Capuccinorum, ſicut jam in Colloquio tertio, agendo de *Bernardino Ochino*, obſervavimus. Diſciplinam Regularem, quam ſequuntur Capuccini, elegantius deſcribere haud poſſum, quam mutuando verba *Antonii Mariæ Gratiani* in Vita *Joannis Franciſci Commendoni* Cardinalis, ubi hæc habet: („ Horum, *ſeu Capuccinorum*, eſt

Digitized by Google

eſt Vita omnis dura atque inops ; cibus illis victuſque in dies quæſitus ſimplex : ſine lenocinio aut conditione ulla pellere, non irritare famem, corporique alimenta præbere, non etiam oblectamenta volunt, quod crebris inſuper jejuniis, vigiliiſque exercitum, domitumque habent, quo purior mens, ſolutiorque divinarum rerum contemplationi, atque cultui vacet. Veſtitus, ceteræ vitæ congruens, horridus, viliſque, unica tunica ac brevi pallio operiuntur, e ciliciis, aut non abſimili materia confectis, perpetuoque iiſdem nullo æſtatis, aut hyemis diſcrimine, ſine calceis nudo pede per nives, per ſaxa aſperaque incedunt, crepidati tantum ſacra faciunt. Quietem aut humi, aut peranguſto grabato, ſtramentove recumbentes, capiunt, non alia, quam qua amiciuntur veſte contecti. Domicilia eorum raro in Urbibus, pleraque omnia in ſolitudine hominum. Denique omnis eſt in eo diſciplina, ut a corpore, humaniſque curis abſtractus animus, divinis operetur rebus, paupere victu, cultuque & religione gaudens. „) Multi Vitæ ſanctimonia conſpicui ex Capuccinorum Ordine prodierunt ; quos inter Beatum *Felicem a Cantalicio* Sanctorum Faſtis *Clemens XI.* Pontifex Maximus ſolemni Eccleſiæ ritu adſcripſit die XXII. menſis Maji an. 1712.

D. Quænam fuerunt exordia & incrementa Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum ?

M. *Cajetanus Tienaus*, nobilis Vincentinus, una cum tribus Sociis, quos inter eminebat *Joannes Petrus Carafa*, Archiepiſcopus Theatinus, qui poſtea fuit Summus Pontifex, dictus *Paulus IV.* Ordinem Clericorum Regularium anno MDXXIV. inſtituit, qui *Theatini* fuerunt appellati a *Joanne Petro Cararafa*, qui ut mox dixi, fuit Archiepiſcopus Theatinus, & deinde Pontifex Maximus, dictus *Paulus IV.* Tribus ſolemnibus Votis, quæ ſunt ceteris Regularibus communia, hoc peculiare adjecerunt inſtitutum, non tantum ne quid poſſideant, verum etiam, nec mendicando aut poſtuſtulando vitam ſuſtentent, ſed ſpontaneis duntaxat oblationibus & eleemoſynis alantur, & abjecta prorſus rerum terrenarum ſollcitudine, in ſolo providentiæ ſinu quieſcant. Hic Ordo, quem *Clemens VII.* Pontifex Maximus Conſtitutione data die XXIV. menſis Junii anni MDXXIV. approbavit, ac plurimis gratiis auxit, non potuit propter arctiſſimum Vitæ inſtitutum late propagari. Si enim excipias Italiam, in qua hic Ordo plures habet domos, in Galliis unicam, in Germania quatuor, in Hiſpania quinque, in Luſitania unam, in Polonia unam, & in Urbe Goa unam tantum poſſidet. Verum, quamvis hic Clericorum Regularium Theatinorum Ordo non ſit late diffuſus, innumeros tamen e ſuo ſinu emiſit Miſſionarios, qui in Indiis Orientalibus, in Ruſſia, & aliis Provinciis adjacentibus Catholicam Fidem ardentiſſimo zelo ſuccenſi propagarunt. Protulit etiam idem Ordo Clariſſimos Concionatores, qui in Italia & aliis regionibus reformationem Cleri, & morum populi depravati emendationem fervidis ſuis Concionibus feliciter promoverunt. Peperit quadringentos & amplius Scriptores eximios, qui de Theologia Scholaſtica, Polemica, Exegetica, Aſcetica complures ediderunt libros omnigena eruditione refertos. Dedit Eccleſiæ ducentos & amplius aut Archiepiſcopos, aut Epiſcopos ; Cardinales quinque, quorum unus, ſeu *Joannes Petrus Caraſa* ad Summum Pontificatum provectus eſt, dictuſque *Paulus IV.* Denique, inter plures Alumnos ſuos Vitæ ſanctimonia conſpicuos, duos hic Ordo habere meruit ſolemni ritu ab Eccleſia in Sanctorum album adſcriptos, videlicet *Sanctum Cajetanum Tienaum*, quem *Clemens X.* Summus Pontifex Sanctorum numero accenſuit, & *S. Andream Avellinum*, quem nuperrime, hoc eſt, die XXII. Menſis Maji Anni MDCCXII. *Clemens XI.* Sanctorum Faſtis inſeruit. Horumce Sanctorum veſtigia preſſit *Joſephus Maria Thomaſius*, Cardinalis ejuſdem Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum Alumnus, qui, ut ſuperius obſervavi, paucis ab hinc annis Romæ ſancte obiit, & quinto ab ejus obitu menſes *Venerabilis* titulo donatus eſt a Summo Pontifice *Clemente XI.* qui etiam juſſit, ut quamprimum fierent Proceſſus & Scripturæ de fama ſanctitatis Venerabilis illius Servi Dei, de Heroicis ejus virtutibus, Miraculiſque ab eo patratis, ut plena ac diſtincta de iis omnibus habita relatione, ad ſolemnem piiſſimi hujus Cardinalis Beatificationem procedi poſſit.

D. Perge, quæſo, aliorum Regularium Ordinum, qui Sæculo XVI. fuerunt inſtituti, breviter, quoad ejus fieri poterit, referre originem.

M. Ordo Charitatis, ut in Gallia nuncupatur, a *Joanne de Deo*, natione Luſitano, ad officia charitatis erga pauperes, præſertim infirmos, inſtitutus, initium Granatæ, anno MDXXXVIII. habere cœpit, ſed non niſi Kalendis menſis Januarii anni MDLXXII. confirmatus eſt a *S. Pio V.* Pontifice Maximo, eumque tandem in Italia, Germania, Gallia, & Polonia, propagatum *Paulus V.* Pontifex Maximus, tribus ſolemnibus votis, obedientiæ, caſtitatis & paupertatis, quarto addito voto de curandis infirmis, in Cœtum vere regularem erexit anno MDCXVII. Hic Ordo apud Italos vulgo nominatur : *Fate ben Fratelli*, totuſque, non in acquirendis ſcientiis verſatur, ſed in curandis infirmis pauperibus occupatur, quibus ſumma charitate inſervit *Sanctus Joannes de Deo* iſtius Ordinis Parens, vitæ Sanctimonia & miraculis clarus, in Beatorum numerum ab *Urbano VIII.* die XXI. Septembris anni MDCXXX. relatus eſt, & poſtea ab *Alexandro VIII.* Catalogo Sanctorum adſcriptus fuit 17. Kalendas Novembris anni MDCXC.

Ordinem Carmelitarum ad antiquam primæ Regulæ & priſcæ Diſciplinæ obſervantiam reſtituit Sæculo XVI. *Sancta Thereſia de Jeſu*, nobilis virgo Abulenſis, quæ plurima tum Diſcalceatorum Fratrum, tum Sacrarum ejuſdem inſtituti ac Reformationis Virginum condidit intra breve tempus Monaſteria, bonum Chriſti odorem ubique ſpirantia. In ea promovenda Carmelitarum Ordinis inſtauratione conſiliis & opera Dominicanorum uſa eſt *B. Thereſia*. Illa quippe, dum mente agitaret egregium iſtud facinus, ſcripſit Epiſtolam ad *S. Ludovicum Bertrandum*, Dominicanum, eximiis virtutibus ornatum, eumque rogavit, ut conſilium mentemque ſuam ea de re aperire non gravaretur.

An-

Digitized by Google

Annuit vir ille Sanctiſſimus, & poſt tres menſes, quibus divinum Numen ferventioribus ſolito precibus ſolicitavit, rerum omnium ſerie, futurique Ordinis cumulatiſſima gloria divinitus agnita, reſcripſit, admovendam eſſe abſque ulla cunctatione operi manum, & poſt quinquaginta annos nullum futurum clariorem in Orbe Ordinem, nullique Sanctitate & doctrina inferiorem, quem Sancta illa Virgo moliebatur. Quo reſponſo accepto, confeſtim jacta ſunt reformationis Carmelitarum Ordinis fundamenta, & oraculi ſimul & voti *S. Ludovici Bertrandi* veritatem brevi eventus ſubſecutus comprobavit. Et ſane, ut nihil in præſentia dicam de innumeris pene viris, qui Sanctitate conſpicui, & in Perſide pro Fidei propagatione Apoſtolicis laboribus clari ex Ordine Carmelitarum Diſcalceatorum promanarunt, certum eſt, hunc Ordinem doctiſſimos protuliſſe Theologos, quorum acceſſione maxime illuſtrata eſt Schola *S. Thomæ*, cujus illibatæ doctrinæ ſpeciali ſtatuto hactenus ſanctiſſime obſervato, hujus Ordinis Viri Religioſi ſeſe addixerunt. Quot enim & quam egregii Theologi Carmelitæ Diſcalceati in Divo Thoma Aquinate illuſtrando ſudarunt, quibus non habuit Angelicus Doctor fortiores pugiles, nec acriores vindices adverſarii etiamnum perſentiunt? Norunt omnes, quantum in eo ſcribendi genere laudis conſecuti ſint Carmelitæ Diſcalceati Complutenſes Philoſophi, & Salmanticenſes Theologi, qui fideliſſimi doctrinæ *S. Thomæ* interpretes, Scriptis luculentiſſimis germanam Sancti illius Doctoris mentem, ejuſque reconditos ſenſus toti Orbi litterario patefecerunt. Hæc clariſſima Thereſiani Ordinis Lumina inter ſua Scholæ Thomiſticæ ornamenta reponere non dubitat Dominicana Familia, maxime cum inviolabile utriuſque Inſtituti Thereſiani videlicet & Dominicani, fœdus, junctis mutua Charitate, quæ nunquam diſſolvetur, animis, utriuſque Ordinis gloriam & communem & individuam efficiat. Sed de Sacro illo Carmelitarum Diſcalceatorum Ordine, qui proprium Præpoſitum Generalem habet, quemque *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus die xxii. menſis Junii anno Mᴅʟxxx. approbavit, plura legeſis in ejus Annalibus, & apud *Aubertum Miræum* in Originibus Monaſticis.

D. Quem Authorem habuerunt illæ Congregationes, quas Sæculo XVI. ad Regularis Diſciplinæ incrementum inſtitutas paulo ſuperius memoraſti?

M. Congregatio Clericorum Regularium, qui *Somaſchi* appellantur a loco ita dicto, qui eſt Mediolanum inter & Bergomum, Authorem habet *Hieronymum Æmilianum*, nobilem Venetum & Senatorem, qui multos nobiles Laicos, & nonnullos Sacerdotes anno Mᴅxxxi. congregavit ad gerendam Orphanorum curam, ut videlicet certis in locis collecti educarentur, & in pietate, litteris, vel artium Mechanicarum tyrocinio inſtituerentur. Hanc Congregationem *Somaſchorum* (qui etiam appellantur *Clerici Regulares S. Majoli de Papia*, a loco, ubi fuit primum hujus Congregationis Collegium) approbavit *Paulus III.* anno Mᴅxʟ. Privilegiis ornavit *Paulus IV.* Facultatem vero emittendi ſolemni ritu tria vota Regularia conceſſit *Pius V.* Cum hac Clericorum Regularium Congregatione *Somaſca* Sodalitatem *Chriſtianæ Doctrinæ*, quæ ſub *Pio V.* anno MDLXXI. inſtitui cœperat, ut pueri, aliique divinæ legis ignari ſacra doctrina erudirentur, *Paulus V.* anno Mᴅcxvi. certis legibus unitam voluit.

Congregatio Fratrum Minorum *S. Franciſci* ſtrictioris Obſervantiæ inſtituta eſt a quibuſdam ejuſdem Ordinis Profeſſoribus, quos poſtea *Recollectos* nuncuparunt, eo quod Regulam *S. Franciſci* pure, juxta Litteram & Declarationes *Nicolai* III. & *Clementis* V. Romanorum Pontificum, obſervare ſatagerent. Hanc *Recollectorum* Congregationem confirmavit *Clemens* VII. decimo ſexto Kalendas Decembris anni Mᴅxxxii.

Congregationi Clericorum Regularium *S. Pauli Decollati* initium dederunt Mediolani an. MDXXVI. viri quidem ejuſdem Civitatis Nobiles, qui ferventiſſimis *Seraphini Firmani* Canonici Regularis concionibus ad contemptum mundi, & Dei amorem inflammati, homines ad pœnitentiam adhortari, eoſque publica *S. Pauli* Epiſtolarum lectione bene vivendi normam edocere cœperunt, ac multos ex illis in ſuum conſortium adſciverunt, ex quibus tandem coaluit hæc Congregatio Clericorum Regularium *S. Pauli Decollati*, qui vulgo appellantur *Barnabitæ*, a *S. Barnabæ* apud Mediolanum Baſilica, quæ ipſis ad peragenda officia ſua conceſſa eſt. Hanc Congregationem *Clemens* VII. die XVIII. Februarii ann. MDXXVIII. approbavit, multiſque Privilegiis donarunt *Paulus* III. *Julius* III. *Gregorius* XIII. *Sixtus V.* & *Paulus V.* quorum Conſtitutiones in Bullario Romano legi poſſunt.

Congregatio Clericorum Regularium miniſtrantium Infirmis Authorem habet *Camillum de Lelliis*, Theatinæ Diœceſis Presbyterum, a quo Romæ fuit inſtituta, & poſtea a *Sixto V.* Pontifice Maximo approbata eſt die XVIII. menſis Martii anni MDLXXXV. Ejuſdem Congregationis Regulam confirmavit *Gregorius* XIV. die XXI. Septembris anni MDXCI. eamque deinde reformavit *Clemens* VIII. Kalendis Januarii anni MDC. Horum Pontificum Romanorum Conſtitutiones ea de re editæ extant in Bullario Romano. Congregationi *Beatæ Mariæ Fulienſis*, exordium dedit an. MDLXXVII. *Joannes Barreria*, gallice *De la Barriere*, Cadurcenſis, Monaſterii Fulienſis Ordinis Ciſtercienſis, in Diœceſi olim Toloſana, nunc Rivenſi, Abbas, qui Monachos ad ſeveriorem diſciplinam, primævumque SS. *Benedicti* & *Bernardi* Inſtitutum, per carnis abſtinentiam, aliaque arctiſſima Statuta reduxit. Hanc *Fulienſium* Congregationem approbavit *Sixtus V.* die V. Maji anni MDLXXXVI. eamque poſtea *Clemens* VIII. & *Paulus V.* Abbatis Ciſtercienſis juriſdictioni ac ſubjectioni exemerunt, variiſque Privilegiis auxerunt. Congregatio Clericorum Regularium Minorum inſtituta eſt a *Joanne Auguſtino Adorno*, Genuenſi Presbytero, fuitque confirmata a *Sixto quinto* anno 1588. Præter has Congregationes, aliæ Sæculo XVI. prodierunt, nimirum Congregatio Diſcalceatorum Ordinis *S. Auguſtini*,

quæ

Digitized by Google

quæ a *Clemente* VIII. anno MDXCV. approbata eſt; Congregatio Diſcalceatorum *Ordinis Sanctiſſimæ Trinitatis de Redemptione Captivorum*, quæ itidem a *Clemente* VIII. fuit confirmata, Monaſteria Ordinis *S. Baſilii* in Italia, Sicilia, & Hiſpania in unam Congregationem ſub Abbate Generali ann. MDLXXIX. reduxit *Gregorius* XIII. Pontifex Maximus. Annuens etiam idem Summus Pontifex precibus *S. Philippi Nerii*, Presbyteri Florentini, ac Præpoſiti nonnullorum Presbyterorum Sæcularium in modum Congregationis ſub ejus directione viventium, conceſſit ei ann. MDLXXV. Eccleſiam Parochialem *S. Mariæ Vallicellæ*, in qua ab ipſis & cura animarum exerceri, & peculiaria eorumdem Presbyterorum & Clericorum Inſtituta celebrari poſſent, indeque fluxit *Oratorii Congregationis* inſtitutio, cujus Conſtitutiones an. MDCXII. approbavit *Paulus V.* Summus Pontifex. Hæc Congregatio *Oratorii* (teſte Spondano ad ann. MDLXXV. Numer. XI.) viguit ſub eodem *Philippo Nerio*, ejus Inſtitutore, pietate & doctrina, viros producens, utraque ea virtute, aliiſque Chriſtianis dotibus inſignes. Inter quos eminentiſſime præcelluit *Cæſar* ille *Baronius*, cujus nomen per univerſum terrarum Orbem in benedictione & lande exiſtit, eratque jam tum in contubernio *Philippi Nerii*, celebris hujus Congregationis conditoris. Si plura de Congregationis Oratorii inſtitutione ſcire deſideres, legeſis mox citatum Cardinalem *Baronium*, qui Tomo 1. Annalium Eccleſiæ ad annum Chriſti LVII. Num. 164. pluribus oſtendit, Congregationis *Oratorii* inſtitutionem apprime reſpondere formæ Conventus ab Apoſtolo *Paulo* præſcripti Capite decimo quarto Epiſtolæ ſuæ primæ ad Corinthios. Hic tantum obiter dicam, *S. Philippum Nerium*, celeberrimæ Oratorii Congregationis Parentem, Ordini quoque FF. Prædicatorum amantiſſimum juxta ac beneficentiſſimum Patrem ſe ultro, dum viveret, præbuiſſe. Solebat quippe, ut teſtatur *Riccius* in ejus Vita, Choro cum Dominicanis, ſæpe nocturno etiam tempore adeſſe, Theologos hujus Ordinis libenter auſcultare, Juvenes Novitios Conventus Minervitani ad pietatem informare, frequentibus colloquiis dignari, eorum corda ſuperno gaudio replere, tantoque ſtudio Familiæ Dominicanæ commoda procurare, ut, quoties res Dominicanæ Familiæ, ſibi chariſſimæ, in diſcrimen aliquod adducerentur, illico *Philippus Nerius* Oratione, ſui corporis afflictionibus, miraculis etiam imminentia damna procul depelleret. Hæc *S. Philippi Nerii* erga Prædicatorum Ordinem, cujus ipſe alumnus ſum, ſingularis benevolentiæ, ac paterni amoris argumenta, non ſolum publicis Ordinis noſtri conſignata monumentis, verum etiam cordibus omnium Dominicanorum, velut tabulis ære perennioribus, ſemper inſculpta permaneant, noſque ad ſinceris animis colendam ac ſingulari veneratione proſequendam Oratorii Congregationem, a Sancto illo Beaefactore noſtro & in Cælis patrono inſtitutam, continuo, velut admotis ſtimulis, provocabunt. Hic tamen velim advertas, hanc Oratorii Congregationem, quam *S. Philippus Nerius* in Italia fundavit, & *Gregorius XIII.* approbavit, eſſe plane diverſam ab ea Congregatione piorum Sacerdotum, quam an. MDCXIII. ſub nuncupatione *Oratorii Jeſu Chriſti Domini Noſtri*, ad petitionem *Mariæ Medicææ* Reginæ, & *Henrici Gondii*, Archiepiſcopi Pariſienſis, in Regno Galliæ inſtitutam *Paulus V.* Pontifex Maximus approbavit. Hujus ſiquidem Gallicanæ Congregationis *Oratorii Jeſu*, quæ paulatim per omnes pene, aut ſaltem præcipuas Galliarum Regni Civitates, non exiguo populorum fructu, dilatata eſt, quæque doctiſſimos Theologos, eximios Concionatores, egregios Sctiptores Aſceticos & Scripturæ Sacræ Interpretes protulit, Inſtitutor, primuſque Generalis Præpoſitus fuit *Petrus de Berulle*, Presbyter Pariſinus, poſtea S.R.E. Cardinalis.

D. Quænam Sæculo XVI. viguit in Religioſis Ordinibus Monaſtica, ſive Regularis Diſciplina?

M. Synodus Tridentina circa Monaſticam, ſeu Regularem Sæculi XVI. Diſciplinam Seſſ. XXV. multa decrevit, quæ hic delibare ſufficiet. Et primo quidem in anteceſſum obſervare debes, gravem abuſum in Galliis Sæculis Eccleſiæ XV. & XVI. irrepſiſſe circa nominationem ad Abbatias Regulares, quæ non Viris Religioſis conferebantur, ſed Clericis Sæcularibus commendabantur, indeque dicebantur *Abbates Commendatarii*, qui Monaſteriorum bona dilapidabant, quodque gravius eſt, in cauſa erant cur Diſciplina omnis Monaſtica in Cœnobiis ceſſaret, frigeret, ac penitus extingueretur cultus divinus, omniaque ædificia tam lapidea, quam ſpiritalia funditus diruerentur. In hunc peſtilentem abuſum in Galliis graſſantem *Joannes Carvajal*, Portuenſis Epiſcopus & Cardinalis, coram *Paulo* II. Pontifice Maximo (ſicut refert Cardinalis Papienſis Epiſtola nonageſima tertia) acriter invectus eſt in hunc modum: *Vereor, Beatiſſime Pontifex, ne propediem audiamus omnia Galliarum Cœnobia commendata eſſe, & nullum reliquum quod Abbatem ſuum habeat; ita quidquid ibi a nobis decernitur, Commendatio eſt ...... Approbavit Judicium Pontifex & adjecit, credere ſe a Pontificatu Callixti in eam diem amplius quam quingenta Monaſteria eſſe jam commendata, atque adeo in metu ſibi eſſe, ne corruptela hæc maturius opinione in ſcandalum grave erumperet.* Subdit Cardinalis Papienſis: *Commendandorum ab initio Cœnobiorum non ea fuit ratio Patribus noſtris, ut ſaginæ Eccleſiaſticorum illa darentur, ſed ut fide & ſtudio Majoris alicujus ea, quæ occupata a Sæcularibus eſſent, redimerentur, & divinus cultus in priſtinum ſtatum revocaretur. Deflexit res, & in abuſum hunc venit odibilem Deo, & ſorti noſtræ infamem.* Ad quæ Cardinalis Papienſis verba *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MCCCCLXIV. hæc ſubjungit: *Si Cardinalis Papienſis infamiam erubeſcebat Commendationum Eccleſiaſticis factarum, quid dixiſſet de infamiſſimo ſubſecuto abuſu concedendi illas non ſolum Sæcularibus, verum & perſæpe turpibus & indignis perſonis: Sed quoniam in hæc frequentiſſime conclamatum eſt, ſemperque incaſſum; ne; nos inutili labore ſtylum in*

ea-

eadem acuamus, *Papirii Maſſoni*, *pii Viri*, *in ſuis Pontificum ac Regum Francorum Hiſtoriis*, *verba referre liceat*, *exclamantis*: *O inceſtuoſas Beneficiorum perpetuas Commendationes! quo errore Gallia in funeſtum pene morbum incidit. Abſentibus enim Epiſcopis, & Monaſteriorum legitimis veriſque Patribus, Oves deglubi neceſſe eſt, templa dirui, diſciplinam ruere, plurimos ab Eccleſia abigi, literarum ſtudia deſeri, & aulicos, corruptiſſimum hominum genus, pinguedine Eccleſiaſtica inflatos intumeſcere, vendique & emi paſſim Sacerdotia, quod cum olim ſimonia eſſet, hodie induſtria cenſetur. Sed hujuſmodi homines immortalis Deus, etſi ſero, graviter tamen ulciſcetur.* Ad hunc itaque abuſum, qui præſertim in Galliis Sæculo XV. & XVI. gliſcebat, penitus exterminandum, omnem curam ac diligentiam Romani Pontifices adhibuerunt, præcipue *Leo X.* in Concilio Lateranenſi Seſſione IX. ac tandem Synodus Tridentina, quæ Seſſione XXV. cap. XXI. *de Regularium Reformatione*, ſauxit ut Monaſteria deinceps Regularibus conferrentur, & Ordinum Capita nemini commendarentur: („ Cum, inquiunt Patres Tridentini, pleraque Monaſteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpoſituræ, ex mala eorum, quibus commiſſa fuerunt, adminiſtratione, non levia paſſa fuerint tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus detrimenta, cupit Sancta Synodus ea ad congruam Monaſticæ Vitæ Diſciplinam omnino revocare. Verum, adeo dura difficiliſque eſt præſentium temporum conditio, ut nec ſtatim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium poſſit adhiberi. Ut autem nihil prætermittat, unde prædictis ſalubriter aliquando provideri poſſit, primum quidem confidit, Sanctiſſimum Romanum Pontificem pro ſua pietate & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre poſſe viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ ſuos Conventus habent, Regulares Perſonæ ejuſdem Ordinis expreſſe profeſſæ, & quæ gregi præire, & præeſſe poſſint, præficiantur. Quæ vero in poſterum vacabunt, nonniſi Regularibus ſpectatæ virtutis, & ſanctitatis conferantur. Quoad ea vero Monaſteria, quæ Capita ſunt ac Primates Ordinum, ſive Abbatiæ, ſive Prioratus, quæ filiæ illorum Capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præſenti ea in Commendam obtinent, niſi ſit eis de Regulari Succeſſore proviſum, infra ſex menſes Religionem illorum Ordinum propriam ſolemniter profiteri, aut iis cedere, alias Commendæ prædictæ ipſo jure vacare cenſeantur. „) Optandum quidem fuiſſet, ut hoc ſaluberrimum Concilii Tridentini Decretum ubique locorum fuiſſet executioni mandatum, ſed non tulit temporum iniquitas, ut iſtud Diſciplinæ Caput in omnibus Regnis, ac Provinciis obtineret. Hinc etiamnum Galliarum Rex, Sedis Apoſtolicæ indulgentia, conſuetudine & poſſeſſione firmata, Clericos Sæculares ad Abbatias & Prioratus Regulares nominat, ſed ea tamen lege, ut ſolo Commendationis titulo ea Beneficia Regularia poſſideant. Hic tamen obiter advertere debes, non eſſe per ſe & intrinſecus deformes illas Monaſteriorum Commendationes, quæ Sæcularibus Clericis bene meritis fiunt, imo in Eccleſiæ bonum cedere, ſi Abbates Commendatarii, Eccleſiaſticis redditibus, tanquam fideles diſpenſatores, utantur, non ut domini; ſi credita ſibi Monaſteria, omni adhibita cura tueantur, ſi res ipſorum cum ſpirituales, tum temporales, pro viribus promoveant, nec diſſipari ſinant, ſi ut Patres, ac Protectores Monachorum ſe gerant, ſi ædificia collabi, ſi peſſumdari diſciplinam Monaſticam, ſi numerum Monachorum debitum ad Officia divina rite celebranda, eorumque jura ac privilegia minui non permittant, ſi eleemoſynas erogent, hoſpitalitatem exerceant, vel ut hæc pietatis & juſtitiæ officia a Monachis impleantur, ex ſua reddituum portione aliquid decerpant & conferant. Hanc eſſe Eccleſiæ mentem, Monaſteria, ſeu Abbatias aut Prioratus Regulares Clericis Sæcularibus commendantis, certiſſimum eſt, contra quam qui operantur, æternam ſibi damnationem accerſunt.

Secundo, ad reſtaurandam Monaſticam Diſciplinam Synodus Tridentina in Decreto de Regularibus & Monialibus, quod XXII. Capitulis conſtat, jubet, ne profeſſio religioſa, ſive virorum, ſive mulierum fiat, niſi exacto integro probationis anno & decimo ſexto ætatis anno completo, profeſſionem vero ante hunc annum factam, irritam declarat. Tertio, præcipit eadem Sancta Synodus, ut Regulares omnes tam viri, quam mulieres, ad Regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant: *Quo facilius ac maturius ubi collapſa eſt vetus & regularis Diſciplina inſtauretur, & conſtantius, ubi conſervata eſt, perſeveret, præcipit* (Sancta Synodus) *ut omnes Regulares, tam viri, quam mulieres, ad ſuæ profeſſionis perfectionem, obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, ac ſi qua alia ſunt alicujus regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta ad eorum reſpective eſſentiam, necnon ad communem vitam, victum & veſtitum pertinentia, fideliter obſervent, omniſque cura & diligentia a Superioribus adhibeantur, tam in Capitulis Generalibus & Provincialibus, quam in eorum viſitationibus, quæ ſuis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedant: cum compertum ſit, ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari. Si enim ea, quæ baſes ſunt & fundamenta totius diſciplinæ regularis, exacte non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt.* Quarto, Synodus Tridentina omnibus Monaſteriis, exceptis tamen Conventibus Cappuccinorum, & Minorum de Obſervantia, permittit, ut bona immobilia poſſideant, omnibus tamen Regularibus proprietatem vetat, ipſiſque diſtricte prohibet, ne a ſuis Conventibus recedant, *etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi aut vocati fuerint. Qui vero ſine prædicto mandato in ſcriptis obtento repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquam deſertor ſui Inſtituti, puniatur, illi autem, qui ſtudiorum cauſa ad Univerſitates mittuntur, in Conventibus tantum habitent, alioqui ab Ordinariis contra eos procedatur.* Quinto, ſtatuit Synodus Tridentina, ut *Regularis non ſubditus Epiſcopo, qui intra Clauſtra Monaſterii degit, & extra ea ita*

notorie deliquerit, ut populo ſcandalo ſit; Epiſcopo inſtante, a ſuo Superiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum ſevere puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat: ſin minus, a ſuo Superiore officio privetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſſit. Sexto, præſcribit eadem Synodus rationem eligendi Superiores, decernitque, id fieri debere per vota ſecreta. Declarat inſuper, quo pacto procedendum ſit erga eos, qui poſt emiſſam profeſſionem reclamant, & ad ſæculum redire volunt: *quicumque*, ait Sancta illa Synodus, *Regularis prætendat, ſe per vim aut metum ingreſſum eſſe Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam profeſſum eſſe, aut quid ſimile, velitque habitum dimittere quacumque ex cauſa, aut etiam cum habitu ſine licentia Superiorum diſcedere: non audiatur niſi intra quinquennium tantum a die profeſſionis, & tunc non aliter niſi cauſas quas prætendit, deduxerit coram Superiore & Ordinario. Quod ſi ante habitum ſponte dimiſerit, nullatenus audiatur, nec ad allegandum quamcumque cauſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tanquam Apoſtata puniatur.* Poſtremo, Synodus Tridentina prohibet Regularibus, ne in Eccleſiis, etiam ſuorum Ordinum, *contradicente Epiſcopo*, Conciones habeant: Ne promulgent Indulgentias abſque Epiſcoporum licentia & mandato: Ne privatis in domibus, ſeu Oratoriis, quæ ſunt extra Eccleſiam, Miſſæ ſacrificium celebrent: Ne in minori ætate, quam quæ ab eadem Synodo Tridentina præſcripta eſt, & ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur: Ne confeſſiones Sæcularium, etiam Sacerdotum audiant, niſi ſint ab Epiſcopis approbati. Ne Monaſteria tam Virorum, quam Mulierum erigant, ſine Epiſcopi, in cujus Diœceſi erigenda ſunt, licentia prius obtenta. Hæc ſunt in ſumma utiliſſima Decreta, quæ pro Reformatione Monaſticæ ſeu Regularis Diſciplinæ ſanxit Synodus Tridentina, ad quorum normam faxit Deus ut omnes Monaſticæ aut Regularis vitæ profeſſores vitam ſuam exigant, morum innocentiam ſectentur, mundi negotiis & illecebris non implicentur, atque primitivam Obſervantiam jugiter colant, ne, ſi laxiori Diſciplina a ſanctiſſimis Majorum ſuorum Inſtitutis deſciſcant, experiantur tandem verum eſſe, quod *S. Bernardus* in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem ſcripſit: *Quis in principio cum Ordo cœpit Monaſticus, ad tantam crederet Monachos inertiam devenire? O quantum diſtamus ab iis, qui in diebus Antonii extiterunt Monachi! ſic Macarius vixit? ſic Baſilius docuit? ſic Antonius inſtituit? ſic Patres in Ægypto converſati ſunt?*

D. Ediditne Concilium Tridentinum aliqua Statuta ad conſervandum vigorem Diſciplinæ, quam Moniales juxta Sacros Canones obſervare tenentur?

M. Concilium Tridentinum Seſſione xxv. nonnulla pro Monialibus edidit decreta, quæ hic inſerere non abs re erit. Primum quidem jubet Sancta Synodus Tridentina Epiſcopis, ut Clauſuræ Monialium curam habeant, eamque ubi violata fuerit, diligenter reſtituant, ac inobedientes, per Cenſuras Eccleſiaſticas, quacumque appellatione poſtpoſita, compellant. Verum, quia non ſufficit, ut Moniales, quæ mundo nuncium penitus remiſerunt, Clauſuram obſervent, ſed debent inſuper ſoli Deo, orationi, precibus, piorum librorum lectioni, & aliis id genus ſpiritualibus exercitiis vacare, atque a vanis hominum Colloquiis abſtinere; ideo juſta de cauſa ſacra Congregatio Concilii Tridentini Interpres, declaravit, peccare mortaliter Regulares, qui abſque licentia Crates Monaſteriorum Monialium adeunt, ut cum eis colloquantur. Hæc Sacræ Congregationis Concilii Interpretis Declaratio a Summo Pontifice *Clemente* IX. approbata, his verbis concepta eſt.

Die 11. Maji 1669. S. Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, habita notitia quod nonnulli Regulares abſque licentia Crates Monaſteriorum Monialium adire & frequentare non dubitent, prætendentes, non eſſe interdictum per breve tempus, etiam uſque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales, aliaſque perſonas, intra Clauſuram exiſtentes, alloqui, & hanc opinionem tanquam tutam affirment, diſſeminent, & etiam in ſcriptis forſan evulgent, proprias graviter illaqueantes conſcientias, & ſcandala conſoventes; ad hujuſmodi pernicioſos errores eliminandos opinionem prædictam improbans, rejiciens, & damnans, declaravit, Regulares cujuſcumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, Inſtituti, etiam de quibus ſpecialis mentio foret habenda, qui ad Monaſteria Monialium, quamvis ab Ordinarii juriſdictione quomodolibet exempta, & etiam ipſis Regularibus ſubjecta, vel alias ſpeciali mentione digna; abſque legitima facultate accedunt, colloquendo, etiam per quodcumque modicum tempus, cum Monialibus, aut aliis intra Clauſuram degentibus, peccare mortaliter, eoſque ſub excommunicationis & privationis vocis activæ, & paſſivæ, aliiſque contra Regulares accedentes ſine licentia ad Monaſteria Monialium ſtatutis pœnis poſſe ab Ordinario, tamquam Sedis Apoſtolicæ delegato, carcerari. Et die 7. Junii ejuſdem anni, facta relatione SS. D. N. Sanctitas Sua præſentem declarationem approbavit, ac typis dari, ſervarique juſſit. Eamdem Declarationem, quæ diſtricte prohibet, ne Regulares colloquia miſceant cum Monialibus, cum aliqui, variis adhibitis interpretationibus, emollire, aut eludere tentarent, Sacra Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, denuo confirmavit, & conficta illas Interpretationes damnavit die 21. menſis Maji anni 1678.

Præterea, Sancta Synodus Tridentina ejuſdem Seſſionis xxv. Capite xviii. anathemati ſubjicit omnes & ſingulas perſonas cujuſcumque qualitatis & conditionis fuerint, tam Clericos quam Laicos, Sæculares, vel Regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, ſi quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam tam ad ingrediendum in Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cujuſcumque Religionis, vel ad emittendam profeſſionem, quique conſilium, auxilium, vel favorem dederint quique ſcientes, eam non ſponte ingredi Monaſterium, aut

habi-

Digitized by Google

habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Id autem ſapientiſſime decrevit Concilium Tridentinum ad cohibendum inſatiabilem cupiditatem parentum, qui (ut ait Concilium Remenſe anno 1583. Titulo de Regularibus & Monaſteriis num. 3.) *Liberis ingreſſum Religionis procurant, vel quod natura ſint ad res gerendas inepti, animò hebetes, vel corpore vitioſi, aut valde deformes, vel certe ut aliis liberis iſtorum quaſi ablegatione, ampliores relinquant opes.*

Tertio, Synodus Tridentina ſancit, ut Moniales ſingulis ſaltem menſibus Confeſſionem peccatorum faciant, Sacroſanctam Euchariſtiam ſuſcipiant, eoque ſe ſalutari præſidio muniant ad omnes oppugnationes Dæmonis fortiter ſuperandas. Jubet tamen eadem Synodus Epiſcopis, & aliis Superioribus, ut bis aut ter in anno offerant Confeſſarium extraordinarium, qui omnium Monialium Confeſſiones audiat. Denique, ne Moniales cauſas identidem prætexerent exeundi e Monaſterio, & hac illac vagandi, Synodus Tridentina ſtatuit, nemini Sanctimonialium licere, poſt Profeſſionem, exire e Monaſterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, *niſi aliqua ex legitima cauſa ab Epiſcopo approbanda, Indultis quibuſcumque, & Privilegiis non obſtantibus.* Hanc autem facultatem *S. Pius V.* Pontifex Maximus in Conſtitutione, quæ incipit: *Decori*, ad tres duntaxat caſus reſtringit, ſcilicet *magni incendii*, vel *infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ*. Quapropter, peccant mortaliter Superiores, qui præter tres illos caſus a *S. Pio V.* præfixos, Monialibus e Monaſterio exeundi facultatem impertiuntur.

D. Supereſt, ut ſub finem noſtri Colloquii Synopſim exhibeas doctrinæ Moralis, quæ viguit Sæculo XVI. eademque opera aliquot ejuſdem Sæculi proponas Scriptores, ex quorum Operibus ſaluberrima poſſim Diſciplinæ Moralis, Vitæque Aſceticæ haurire documenta.

M. Diſciplinam morum Sæculi *XVI.* pleniſſime nos docet *S. Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, qui mores ſui Sæculi, a quibus profecto mores Sæculi, in quo vivimus, non diſcrepant, nativis coloribus depingit, & ad morum Diſciplinam reſtituendam efficaciſſima ſuppeditat remedia, quæ ſi mox executioni mandarentur, omni procul dubio brevi in melius mores hominum mutarentur. Audi igitur primo ſanctum illum Cardinalem, animarum ſalutis ſitientiſſimum, ſic graphice in Oratione Provincialis Concilii Mediolanenſis ſexti mores ſui Sæculi deſcribentem: („ ſuperbiæ vitio quam multi turgeſcunt? quanta inde morborum peſtis, quam profuſus veſtium luxus, quam novus & inauditus pomparum apparatus, quam varius barbarico opere ornatus, quam innumerabilis ſervorum grex, quam effuſa omnium rerum profluvies ... At vero, quam late patet inexhauſta illa pecuniæ ſitis, & idolorum ſervitus avaritia, & illa malorum omnium radix cupiditas, ex hoc morbo nefaria quæque exiſtent. Hinc fœneraticii contractus, hinc mendacia, perjuriaque commerciis contrahendis, hinc falſa quæque, hinc adulterinæ, & corruptæ merces, hinc doli, fallaciæ, fraudes, & ſubdola quæque artificia, hinc alienorum bonorum quaſi aucupia, hinc judiciorum iniquitas, judicum corruptelæ, pupillorum oppreſſiones, viduarum deſolatio, & injuria denique omnis .... Juvenes quibus cupiditatum flammis, quaſi ſummis febrium caloribus, & concupiſcentiæ igne non exardeſcunt? deliciis affluunt, oculos habent plenos adulterii, & flagranti iſto ardore concitati, bibunt quaſi aquam iniquitatem omnem ... Quam iſti petulantes! quam contumaces! quam effrænati! quam projecta audacia præcipites! quam turbulenti & domi & foris! quam impudenti licentia ad nefaria quæque concitati! ſunt plerique alii homines, qui ethnico more, & joculari quadam licentia Satanæ, larvis induti ſuriunt & bacchantur, choreas ducunt, tripudia agunt, ſpectacula prophana edunt, atque in aliis iſtiuſmodi actionibus uſque adeo inſaniunt, ut in tanta peccatorum, quæ inde exiſtunt, colluvie, ne culpam quidem agnoſcant. Sunt qui præ quadam virtutum torpedine, tanquam in mollitie carnis jacentes; ne deſideria quidem recte agendi concipiunt, nedum Sanctarum actionum officia exequuntur. Alii quamplurimi ad terram proni, humi repentes, non cæleſtia, ſed terrena tantum ſpectant, & tanquam filii terræ animo dimiſſo, ut pecudes ad paſtum, ad crapulas & comeſſationes abjecti, gulæ, ventri & ganeis dediti ſunt. Alii in divinis laudibus muti, & in maledictis, blaſphemiis, diris imprecationibus, contumeliis exercitati ſunt. Permulti item rerum divinarum, atque adeo rudimentorum fidei ignari, vere cæci ſunt. At ſurdi quam infiniti, qui in male agendo ſunt pertinaci animo voluntateque obſirmata, Dei vocibus obſurdeſcunt, pietatem non moliuntur, minis non cedunt, precibus non commoventur, mentis ſenſu hebeſcentes, pericula ſalutis non timent, homines non metuunt, & quod graviſſimum eſt, Deum non verentur. *Poſt hæc, idem S. Cardinalis deplorat ſui Sæculi Clericorum mores, quorum*, alii, *inquit*, avari ſunt, alii lites intendunt, alii ſtudiorum prætextu ab Eccleſia abſunt, a functionibus Eccleſiaſticis ſeſe abducunt, & a Clericali diſciplina refugiunt. Alii ſcientia inflati, præ ſe alios etiam ſaniores, quos vereri debent, ſuperbe contemnunt, Beneficia Eccleſiaſtica tenuia contumaciter reſpuunt, ampla præpoſtere ambiunt &c. „) Viden, quam accurate *S. Carolus Borromæus*, vero ſalutis animarum zelo accenſus, vitia & mores ſui Sæculi deſcribat?

D. Video ſane; ſed optarem ut ea indicares remedia, quæ ad reſtituendam morum Diſciplinam ſuggerit ſanctus ille Cardinalis.

M. Inter multa, eaque efficaciſſima quæ ad reſtituendam morum Diſciplinam ſufficit *S. Carolus Borromæus* remedia, quatuor potiſſimum ſeligam, quæ ſi ad praxim redigantur, bene profecto de proxima morum emendatione ſperare debemus. Primum remedium inſinuat ſanctus ille Cardinalis in Oratione jam citata, quam habuit in ſexto Concilio Provinciali Mediolanenſi, ubi hæc habet: *Eam ob cauſam, ſumma animi noſtri E-*

Digitized by Google

piſcopalis conſenſione, una conſpiratione, uno ſpiritu explodantur illæ voces hominum qui populum noſtrum decipiunt, dicentes: Pax, & non eſt pax: quam imperite hoc jactitant; quam iniquo etiam animo ſunt iſti, qui curant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax & non eſt pax. An ubi malorum lues, pacis, concordiæ, & bonorum ſtatus? an ubi variæ morborum ſpecies, recta valetudo? an ubi adhuc morum corruptela, diſciplinæ Chriſtianæ perfectio? attendite, quæſo, qui iſti homines ſunt cum talia dictitant: Liniunt parietem luto abſque paleis, abſque temperatura: vident viſionem pacis, & non eſt pax.... Longe abſint a nobis voces iſtorum, qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas omnes animas. Næ iſtis adulationum vocibus, vocumque blanditiis, cum nos fallere ſtudeant, tum iſtis etiam illecebris populos noſtros decipiunt: dicunt enim bonum malum, & malum bonum. O popule meus, quis poterit omnia mala, quæ te undique premunt, enumerando percenſere? audent tamen iſti a ſalutis via te adulationibus longius abducere. Popule meus, qui te in tanta malorum colluvione beatum dicunt ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Ex quibus *S. Caroli Borromæi* verbis facili negotio intelligere potes, quam jure merito Romani Pontifices *Alexander VII.* & *Innocent. XI.* proſcripſerint varias opiniones quorumdam Theologorum, qui putas Ethices Chriſtianæ regulas, teneris, cereis, flexibilibus, & in quamcumque formam ductilibus inſtitutis, dum mollire conabantur, depravabant, atque peccatoribus, nimia facilitate veniæ, tribuebant incentivum peccandi.

Alterum ad reſtituendam morum diſciplinam remedium exhibet *S. Carolus Borromæus* in Oratione Concilii primi Provincialis Mediolanenſis, ubi ſic affatur: („ In delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio eſt, ut pro vi & modo morborum, ægrorumque natura, medicinam accommodemus, nunc lenibus admonitionis & objurgationis remediis errata caſtigantes, nunc acriori curatione utentes, denique exulceratis partibus ferrum & ignem admoventes, quemadmodum mali ratio & contagionis periculum poſtulabit, memores ſemper nos eſſe Patres, non Dominos. Morum autem Diſciplinam facile reſtituemus, ſi qua ratione, quibuſve factis primum conſtituta, diuque conſervata eſt, eamdem nos in reſtituenda adhibebimus, illorum veſtigia perſequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo authore, ſua virtute pepererunt. Proponamus nobis, quæſo, illorum vitæ ſanctitatem, & in adminiſtratione ſui officii ſapientiam. Erant integri, caſti, ſimplices, modeſti, humiles, bene morati, in oratione & lectione aſſidui, ſui deſpicientes, in alienæ ſalutis cura & cogitatione defixi, conſilio & opera benigni, hoſpitales, in domeſtico cultu, & victu parci, in alios benefici & liberales. Paſcebant aſſidue oves ſibi commiſſas, triplici ſalutis cibo, Verbo, Exemplo, & Sacramentis... Hæc ſi, ut debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in reſtitutione Eccleſiaſticæ Diſciplinæ nobis ſit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animadvertendum erit, ut quemadmodum in conformanda & conſtituenda eccleſiaſtica ratione Chriſtus Dominus ab ipſis Apoſtolis, quos Chriſtianæ vitæ Magiſtros eſſe voluerat, initium fecit, ſic nos a nobis ipſis Paſtoribus, quos vivendi exempla aliis tradere oportet, in confirmanda reſtituendaque morum Diſciplina exordiamur. *Qua in re palam oſtendit S. Carolus Borromæus, ad reſtituendam morum diſciplinam multum juvare Epiſcoporum Sanctimoniam, qua ceteris verbo & exemplo præfulgere debent, eorumque conſtantiam, qua Sacrorum Canonum obſervationi ſedulo invigilare, & irrepentibus, aut invaleſcentibus abuſibus vehementius obniti ac reluctari tenentur. Ad ipſos quippe Epiſcopos, ut ait* Vincentius Lirinenſis *ſpectat* clariſſimam poſteris formulam præmonſtrare, quonam modo deinceps per ſingula quæque errorum vaniloquia, ſacra vetuſtatis authoritate, prophanæ novitatis conteratur audacia. Neque hoc ſane novum, ſiquidem mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quo quiſque floreret religioſior, eo promptius novellis adinventionibus contrairet. *Proprium igitur Epiſcoporum officium eſt pravus conſuetudines & morum corruptelas, quoquo modo invectas, confeſtim extirpare, nec ullo pacto permittere, ut radices agant, quia* mala conſuetudo, *inquit Concilium Sueſſionenſe III. anno* 866. *celebratum*, quæ non minus quam pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis aſſumitur, & incipiunt prævaricationes & variæ præſumptiones celerrime non compreſſæ, pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.„)

Tertium ad reſtituendam morum diſciplinam remedium præbet *S. Carolus Borromæus* Part. I. *Inſtructionum Paſtorum* cap. XIII. ubi monet Concionatores ut omni perſuaſionum vi publicorum peccatorum illecebras, quas homines, depravatæ conſuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, graviter reprehendant, atque in ſummum odium adducere contendant, præſertim ſpectacula, ludos, ludicraſque res id generis, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt: Choreas, ſaltationes, ac tripudia, a quibus mortiferæ cupiditates excitantur: ſcenicas, perſonataſque actiones, unde, tanquam e quodam ſeminario, ſemina malefactorum, ac flagitiorum pene omnium exiſtunt: omnem inſuper inſectentur in muliebri veſtitu luxum, caudatas veſtes, ſuperbum ornatum, deformem illam capitis ornandi ſpeciem, muliebres fucos ac pigmenta, ceteraque ad mollitiem, atque ideo ad libidinis incitamentum fœde excogitata: Effuſam etiam virorum impenſam & omnem intemperantiam omni ſtudio coarguant: Epulas ſumptuoſas & comeſſationes immoderatas, a frugalitate Chriſtiana alienas, omnis intemperantiæ, impudicitiæ, libidinis, aliorumque vitiorum illecebras increpent, atque plane diſſuadeant, in omnem aleam, omnemque ejus generis ludum, unde jurgiis, furto, maledictis ac aliis malis, maleficiiſque quaſi fores aperiuntur, invehantur, & multorum otioſam vitam ac voluptariam objurgare atque exagitare non deſinant. Nec ſolum in vitiis & moribus hominum increpandis zelum ſuum exercere debent Concionatores, ſed etiam, ut jubet idem S. Cardinalis c. xx. I. Partis *Inſtructionum*, ſæpiſſime

Digitized by Google

me monere debent patentes, liberos, Uxorem, Dominum, Servum, Clericum, Laicum, Privatum, Magiſtratum, ejus officii, quod cujuſque proprium erit, ut hoc pacto ſequantur exemplum Apoſtoli Pauli, qui excellens, omnibuſque numeris abſolutus univerſarum gentium Concionator, omnes ad officii ſui functiones erudivit. Ab hoc fine, quem ad promovendam ſalutem fidelium ſibi unice præſcribere debent Chriſtiani Oratores, videant quantum abſint illi Concionatores, qui lenocinantis odore laudis, & illecebroſo gloriolæ guſtu titillati, non quærunt, quid accommodate dicere poſſint ad perſuadendum vel inſtituendum populum, ſed quid novi, ſubtilis, & inauditi, quod in nullius unquam imaginationem venerit, & ejuratis omnibus humanæ & Eccleſiaſticæ eloquentiæ legibus, uni ſtudent novitati conceptuum, & neſcio quarum cogitationum, quibus ad emendandos mores, tollenda vitia, inferendaſque virtutes, nihil ineptius, nihil frigidius, nihil infructuoſius eſſe poteſt.

Quartum denique, illudque ceteris longe efficacius ad reſtituendam morum diſciplinam remedium tradit *S. Carolus Borromæus* Parte 2. *Inſtructionum Paſtorum* cap. 15. & ſequentibus, ubi multas præſcribit Regulas, quæ a Confeſſariis in Sacramento Pœnitentiæ obſervari debent. Et primo quidem docet, *non ſolum abſolvi non debere illos, qui peccato mortali valedicere conſtanter non decernunt, ſed eſſe præterea conſultum abſolutionem differre donec evidens appareat emendatio in iis, qui tametſi dicant ac polliceantur, quod ſe eximent a peccato, tamen Confeſſario probabilem faciunt metum, ne contrarium contingat. Ex hoc genere eſſe ſolent plerique adoleſcentes, qui in otio vitam agunt, qui luxui dediti, crapulam & amores inhoneſtos ſequuntur, libidinibus paſcuntur, verba obſcœna proferunt, murmurant, in odiis ac detractionibus verſantur quotidie: & Confeſſionem differunt in ultimos Quadrageſimæ dies. Idem faciendum eſt cum iis (ſcilicet ut differatur abſolutio) qui cum multos annos in peccatis ſuis perdurant, nulla interim adhibita opera in emendationem Vitæ, in eadem peccata iterum atque iterum labuntur. Deinde, nec eos abſolvat, qui cum peccatis mortalibus, ſimul etiam eorum occaſiones vitare plane non proponunt.* Idem prorſus inculcat Sanctus ille Cardinalis *Actorum Parte 4. in Inſtructione Confeſſariorum* pag. 767. his verbis: *Sacerdos neminem ſic affectum abſolvere debet, ut probabile cenſeat in eadem peccata recaſurum, ſi in iiſdem occaſionibus perſeveret; ſed certum temporis ſpatium ſumere ad emendationem ejus explorandam.* Et paulo ſuperius: *Confeſſarios*, inquit, *monitos volumus, ut iis, quos peccata non dimiſſuros, probabiliter exiſtimabunt, quantumvis polliceantur ac ſpondeant, ea ſe dimiſſuros, abſolutionem procraſtinent, quoad emendationem perſpexerint, necnon iis, qui per multos annos in eadem peccata prolapſi erunt, neque operam ullam ac correctionem vitæ contulerint.* Hanc diſciplinam, ad peccatorum converſionem perutilem, a S. *Franciſco Xaverio* Societatis Jeſu, Indiarum Apoſtolo, & S. *Carolo Borromæo* coævo, fuiſſe in Sacramento Pœnitentiæ erga ſolutioris vitæ homines diligentiſſime obſervatam, aſſerit *Turſellinus* libro VI. *Vitæ S. Franciſci Xaverii* cap. XVI. eamque ſuo calculo approbant omnes ſanioris Moralis doctrinæ Theologi, qui conſtanter docent, non ſtatim concedendum eſſe abſolutionis beneficium tum iis, qui diuturnam & inveteratam habent peccandi conſuetudinem, atque iteratis lapſibus firmum ſibi vitæ in melius commutandæ propoſitum non adeſſe fidem faciunt; tum etiam illis, qui in proxima peccandi occaſione verſantur, nec eam tamen, ſæpius licet admoniti, deſerere, & ad meliorem frugem ſe recipere nolunt. Hinc juſtiſſima de cauſa Sanctiſſimus Pontifex *Innocentius XI.* ovium ſibi a Deo creditarum ſaluti ſedulo incumbens, inter ſexaginta quinque quorumdam laxiorum Caſuiſtarum propoſitiones die 2. Martii anni 1679. a ſe proſcriptas, tres iſtas ſequentes confixit, quarum prima, quæ eſt ordine quinquageſima octava, ſic habet: *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.* Altera, quæ eſt ordine ſexageſima, his verbis concepta eſt: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.* Tertia, quæ eſt ordine ſexageſima prima, hæc eſt: *Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſantur, quam poteſt, & non vult omittere; quin immo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.* Has tres Propoſitiones ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo jure optimo cenſura fuiſſe inuſtas, conſtans eſt omnium Theologorum doctrina, tum quia, ut inquit *S. Auguſtinus* Sermone 7. de Tempore: *Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*, & ut optime ait Card. *Bellarminus* Sermone 8. de Adventu; *Non eſſet tanta facilitas peccandi, ſi non eſſet tanta facilitas abſolvendi.*

Præter hanc tutiſſimam Regulam, quam Confeſſariis præſcribit *S. Carolus Borromæus*, aliam non minus neceſſariam ſtatuit Cap. XX. Partis ſecundę *Inſtructionum Paſtorum*, ubi hæc habet: („ In ſatisfactionibus vel pœnitentiis Confeſſarius circumſpectus eſſe debet, ne adeo leves illæ ſint & faciles, ut poteſtas clavium in contemptum veniat, ipſeque particeps fiat & conſors aliorum peccatorum, neque nimis graves, aut longæ jubeantur, ut vel recuſent ea exequi, vel etiamſi acceptas habent, poſtea tamen plene non perficiant. Idcirco Confeſſarius Canones Pœnitentiales ad unguem ſciat oportet, nam quamvis illi poſſint, & debeant ſecundum prudentis & timorati Confeſſoris arbitrium mitigari, prout Pœnitentis contritio, perſonarum qualitas, diverſaque conditio, aliæque circumſtantiæ oſtendent, utiliſſimum tamen eſt, ſemper ipſos Canones præ oculis habere, atque eos tanquam adamuſſim reſpicere, quantum conveniens erit: Et quidem Confeſſarius etſi pro modo antiquo Canonum pœnitentiam non habet ſequi, tamen Pœnitenti nonnunquam articulos in eis explicatos tractabit, ut ſic ad majorem dolorem adducatur, pœnitentiamque leviuſculam, quam ipſi dedit, alacrius exequatur, & interim hæc quoque perſpicietur utilitas, quæ proficiſcitur ex benignitate, quam hodie Sancta Mater Ecccleſia cum Pœnitentibus obſervat, quando diſciplinæ Eccleſia-

ſticæ

Digitized by Google

ſticæ rigorem eis tantopere moderatur. Curet etiam ut ſatisſactiones peccatis commiſſis reſpondeant. *Hac regula S. Caroli Borromæi docentur Confeſſarii conſentaneas peccatorum gravitati pœnitentias, ſeu pœnas ſatisfactorias imponere, quæ, ut ait Concilium Tridentinum Seſſione* 14. *c.* 8. proculdubio magnopere a peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent, cautioreſque & vigilantiores in futurum Pœnitentes efficiunt. Medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero ſecurior ulla via in Eccleſia Dei unquam exiſtimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam, quam ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent.") Sit ergo Confeſſarius in condonandis peccatis nec rigidus, nec mollis, Peccatori oleum infundat & vinum; oleum benignitatis ne deſperet; vinum ſeveritatis, ne plaga putreſcens periculoſior fiat. Diſpoſitiones Pœnitentium diligenter exploret, ſit omnibus omnia factus, ac præſertim caveat, ne intempeſtiva ſeveritate Peccatores a pœnitentiæ tribunali arceat, vel, ſi ex adverſo pernicioſis palpationibus vulnera, quæ ſecari & exuri debent, operiat, ſi leviſſima ſatisſactionis opera pro graviſſimis delictis injungat, ſi pauculorum Pſalmorum recitationem pro infinitis perjuriis, blaſphemiis, pro multorum annorum adulteriis & libidinum monſtris imponat, in ſe alienorum peccatorum onera ſuſcipiat, ſicut loco mox a me laudato aſſerit Concilium Tridentinum. Ceteras Regulas quas ad reſtituendam morum diſciplinam *S. Carolus Borromæus* Confeſſariis præſtituit, ne longior ſim, miſſas facio. Conſultius eſt ut eas attento animo legas in ea, quam Sanctus ille Cardinalis edidit, *Confeſſariorum Inſtructione*, quam ad conſervandam Chriſtianæ Moralis integritatem adeo utilem & neceſſariam eſſe judicavit Clerus Gallicanus, ut eam anno MDCLVII. publica luce donari curaverit, quo, ut ait idem doctiſſimus Clerus, *graſſantes ad Evangelicæ morum inſtitutionis perniciem novarum opinionum labes, oppoſito velut obice, coercerentur, & tanquam aliqua mole reprimi poſſet novarum opinionum torrens, qui Chriſtianam morum Doctrinam perditum ibat*. Quin, & jubente *Innocentio XII.* Pontifice Maximo, Cardinalis *Carpegna*, ejuſdem Pontificis Vicarius, anno Jubilæi, ſeu MDCC. ejuſdem *S. Caroli Borromæi* Inſtitutionem Confeſſariorum Italico idiomate exaratam in publicam lucem emiſit, eique Paſtorale Mandatum præfixit, quo omnibus Confeſſariis præcipit, ut in Sacramentorum, præſertim Pœnitentiæ & Euchariſtiæ adminiſtratione, ad praxim, quam præmonſtravit & docuit *S. Carolus Borromæus*, totam ovium ſibi creditarum regiminis rationem exigant, nec unquam privatis patiantur ſe abduci nonnullorum Theologorum corruptelis, qui, dum Sanctorum Patrum doctrinæ, & incorrupto Eccleſiæ lumini propriæ mentis lumen antepoſuerunt, a via veritatis exorbitarunt.

D. Necdum mihi indicaſti ea Scriptorum Sæculi XVI. Aſcetica Opera, quorum frequens lectio ad probe informandos mores multum conferre, meumque animum opinionibus Chriſtiano dignis imbuere, & adverſus omnes doctrinæ moralis corruptelas communire poteſt.

M. Sicut Pictores omniſi optimas tabulas ſibi proponunt, ita & ipſe tres Sæculi XVI. Vitæ ſpiritualis Scriptores omnibus ſuis numeris abſolutos tibi proponam, ex quorum Operibus perfectæ pietatis exempla, & modum bene beateque vivendi excerpere debes. Primus eſt *Ludovicus Granatenſis*, Ordinis Prædicatorum, quem omnes agnoſcunt ut Magiſtrum & Aſceticorum Scriptorum parentem, cujus Opera tanti fecit *S. Franciſcus Saleſius*, ut Epiſcopum ſibi amiciſſimum in epiſtola XXXIV. libri primi ad ea jugiter lectitanda adhortetur his verbis: („ Ludovicum Granatenſem integrum habeas, tibique Breviarium ſit alterum. Cardinalis Borromæus alia ad concionandum Theologia non utebatur, & tamen concionabatur egregie. At non hic illius præcipuus uſus eſt. Animum ſcilicet ad veræ devotionis amorem diriget tuum, & ad omnia exercitia ſpiritualia. Ipſius lectionem a Duce Peccatorum auſpiceris velim, tum ad Memoriale tranſeas; tandem totum perlegas. Verum, ut fructuoſe legatur, non raptim legendus & quaſi devorandus, ſed ponderandus & æſtimandus eſt. Per ſingula capita in eo meditandum, ejuſque doctrina magna conſideratione, & precibus ad Deum, animæ applicanda. Cum reverentia & devotione legendus eſt, ceu liber, utiliſſima, quibus anima cœlitus afflari ac erudiri poſſit, continens documenta, ex quibus omnes animæ facultates reformandæ &c. „) Pervolve igitur ſæpius Opera *Ludovici Granatenſis*, qui inter Aſceticus Scriptores, eum locum, quem *S. Thomas*, Doctor Angelicus, habet inter Scholaſticos, occupat primum. Alter Sæculi XVI. Scriptor Aſceticus, cujus Operum lectioni ſedulo itidem incumbere debes, eſt *Bartholomæus a Martyribus*, Archiepiſcopus Bracarenſis, Ordinis Prædicatorum, cujus extant duo libri in lucem editi, piorum omnium virorum commendatione digni. Primus inſcribitur *Stimulus Paſtorum*, Epiſcopis, & Sacerdotibus curam animarum gerentibus ad munus optime obeundum informandis apptime utilem, cujus adeo lectionem amico Epiſcopo *Franciſcus Saleſius* epiſtola mox a me laudata commendat. Alterum *Bartholomæi a Martyribus* librum, ſeu *Compendium ſpiritualis Doctrinæ*, edendum curavit *Ludovicus Granatenſis*, eique iſtud elogium præfixit: *Quo tempore quidquid de Myſtica Theologia a Summis Viris, hoc eſt, Dionyſio, Bernardo, Bonaventura, Gerſone ſcriptum eſt, ſtudioſe legens, has gemmas ſuper aurum & topazion pretioſas Nobis miniſtravit*: (Bartholomæus a Martyribus) *Quibus ego legendis tantopere delectatus ſum, ut fere affirmare poſſem, me nihil hactenus in vita legiſſe, quod acriores piis hominibus ſtimulos ad hujus cæleſtis Philoſophiæ amorem adderet, majoremque lucem his, qui huic ſtudio dediti ſunt, præferret*. In hoc *Compendio ſpiritualis Doctrinæ*, quod concinnavit noſter *Bartholomæus a Martyribus*, memini me legiſſe n. 21. cap. 7. præclaram Sententiam, quam hic prætermittere minime debeo, quippe quæ, inſtar Regulæ, te ad bene tutoque operandum poterit dirigere: *in quolibet*

Digitized by Google